

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Ivan Mintas

**KONZERVATIVIZAM U OBLIKOVANJU
VANJSKE POLITIKE DONALDA J. TRUMPA
(2017.-2021.) - ANALIZA IZ PERSPEKTIVE
NEOKLASIČNOG REALIZMA**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet političkih znanosti

Ivan Mintas

**KONZERVATIVIZAM U OBLIKOVANJU
VANJSKE POLITIKE DONALDA J. TRUMPA
(2017.-2021.) - ANALIZA IZ PERSPEKTIVE
NEOKLASIČNOG REALIZMA**

DOKTORSKI RAD

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Đana Luša

Zagreb, 2023.

University of Zagreb

Faculty of Political Science

Ivan Mintas

**CONSERVATISM IN THE FORMULATION OF
DONALD J. TRUMP'S FOREIGN POLICY
(2017-2021) – ANALYSIS FROM A
NEOCLASSICAL REALIST PERSPECTIVE**

DOCTORAL THESIS

Supervisor:

Dr Đana Luša, Associate Professor

Zagreb, 2023

O MENTORICI

Dr. sc. Đana Luša rođena je 16. lipnja 1982. godine u Šibeniku. Gimnaziju „Faust Vrančić“ u Šibeniku završila je 2000. godine. Na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu diplomirala je 2004. godine i stekla naziv diplomirani novinar. Na istom fakultetu 2007. godine magistrirala je s temom „Teorijski okvir integracije Europe: od stvaranja Vijeća Europe do Ustava Europske Unije“. Doktorirala je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu 2011. godine s temom „Posthladnoratovsko širenje NATO-a u suvremenim teorijama međunarodnih odnosa“ te stekla naziv doktora znanosti iz polja politologije, grana međunarodni odnosi i nacionalna sigurnost. 2012. godine izabrana je u znanstveno zvanje znanstvenog suradnika u znanstvenom području društvenih znanosti – polje politologija, a 2018. u znanstveno zvanje višeg znanstvenog suradnika u znanstvenom području društvenih znanosti – polje politologija.

Zaposlena je na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu kao znanstvena novakinja – asistentica od 2006. godine. U znanstveno-nastavno zvanje docentice na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu izabrana je 2015. godine, a od 2020. je izvanredna profesorica.

Izvodí nastavu na kolegijima Osnove suvremene diplomacije, Međunarodni politički odnosi i Vanjska politika SAD-a na preddiplomskom studiju politologije i novinarstva. Na poslijediplomskoj razini izvodí kolegij Vojna diplomacija RH (s prof. dr. sc. Lidijom Kos-Stanišić) na poslijediplomskom specijalističkom studiju Sigurnosna politika Republike Hrvatske i Vanjska politika SAD-a u novom svjetskom poretku na poslijediplomskom specijalističkom studiju Vanjska politika i diplomacija. Na poslijediplomskom doktorskom studiju Politologija izvodí kolegij Diplomacija i diplomatsko komuniciranje. Od 2006. godine izvodila je i nastavu na kolegijima Euroatlantske integracije, Hrvatska i europske integracije, Europska sigurnost i hladni rat, Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretka, Povijest diplomacije i Međunarodne organizacije, te na tutorijalu Introduction to Contemporary Diplomacy.

Kao istraživač sudjelovala je na projektu Hrvatska u međunarodnoj zajednici financiranom od strane Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. Bila je suradnica na fakultetskim projektima namjensko institucionalnog financiranja znanstveno – umjetničke djelatnosti na Sveučilištu u Zagrebu: Digital Data and Security (voditeljica izv. prof. dr. sc. Dagmar Radin) i Digital Data and Security (voditeljica izv. prof. dr. sc. Viktorija Car). Sudjeluje kao istraživač na projektu Jean Monnet Network „Navigating the Storm: Challenges of Small States in Europe“ u

konzorciju deset europskih sveučilišta (University of Iceland, University of Copenhagen, Vilnius University, Tallin University, University of St. Andrews, University of Ljubljana, Lund University, University of Aegean, University of Malta, University of Zagreb), financiranom od Europske komisije od 2017. do 2020. godine. Suradnik je i institucionalni koordinator na projektu Academic Network Supporting EU Policy Towards Western Balkans with Emphasis on Reconciliation (ANETREC), 9 europskih sveučilišta/fakulteta (Faculty of Law, Tirana, Faculty of Political Science, Sarajevo, Faculty of Law and Faculty of Security, University St. Kliment Ohridski, Bitola, Faculty of Law, Prishtina, Faculty of Political Science Montenegro, Faculty of Law, Belgrade, Institute for Social Science, Belgrade, Faculty of Political Science, University of Zagreb), Erasmus+ Jean Monnet Network, financiran od Europske komisije od 2019. do 2022. Sudjelovala je kao koordinator u realizaciji 7 stručnih projekata u suradnji s Atlantic Treaty Association, Norwegian Ministry of Foreign Affairs, NATO Public Diplomacy Division, Veleposlanstvom SAD-a, European Academy Berlin i Hanns Seidel Stiftung.

Obnašala je dužnost zamjenice voditelja poslijediplomskog specijalističkog studija *Vanjska politika i diplomacija* od 2010. do 2016. godine, prodekanice za znanost i međunarodnu suradnju u akademskoj godini 2016./2017. i 2017./2018. te voditeljice Odbora za knjižnicu. Bila je izvršna urednica Biblioteke Politička misao (od 2015. do 2019. godine), članica uredništva znanstvenog časopisa Forum za sigurnosne studije i Međunarodne studije, članica Kluba za javnu diplomaciju Hrvatskog društva za Ujedinjene narode, Association for Studies of Nationalities te IPSA-e. Član je organizacijskog odbora međunarodne znanstvene konferencije Nacionalne manjine, migracije i sigurnost. Usavršavala se kroz programe akademske mobilnosti, Erasmus+ ili stipendije State Departmenta na Vytautas Magnus University, Kaunas, Faculty of Social Sciences, University of Copenhagen, Centre for Small States, University of Iceland, International Visitors Program, EU – US Security Studies, SAD, University Pompeu Fabra, Barcelona, Bar Ilan University, Tel Aviv, Izrael. Trenutno obnaša funkciju prodekanice za studente.

Održala je niz radionica za studente, sudjelovala s izlaganjima na okruglim stolovima i popularnim predavanjima te popularizirala struku kroz izjave, komentare i intervjuje za tiskovne i elektroničke medije. Sudjelovala je u akreditaciji i reakreditaciji studijskih programa Visoke škole međunarodnih odnosa i diplomacije Dag Hammarskjöld. Inicirala je osnivanje Diplomatskog kluba studenata Fakulteta političkih znanosti. Inicirala je i institucionalno koordinirala izvođenje studijske prakse u IRMO-u i Zakladi Hanns Seidel.

Aktivno se služi engleskim, njemačkim i talijanskim jezikom.

Zahvaljujem mentorici koja mi je stručnim vodstvom i korisnim savjetima pomagala i usmjeravala me u izradi doktorskog rada.

Posebno zahvaljujem supruzi i djeci na neograničenom strpljenju, podršci i razumijevanju.

SAŽETAK

Analizi istraživačkog problema pristupljeno je iz perspektive neoklasičnog realizma, kao teorijskog okvira koji pretpostavlja da relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu predstavlja nezavisnu varijablu koja tijekom vremena utječe na vanjsku politiku države, ali koji ujedno smatra da nezavisna varijabla sama za sebe nije dovoljna za objašnjavanje konkretne vanjske politike države kao zavisne varijable. Kako će točno izgledati konkretna vanjska politika, osobito kratkoročno i srednjoročno, ponajviše ovisi o intervenirajućim varijablama putem kojih se sistemski pritisci i signali prevode na jediničnu razinu. U skladu s odrednicama neoklasičnog realizma, u disertaciji su analizirane i obrađene nezavisna (relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu), intervenirajuća (američki konzervativizam) i zavisna (vanjska politika u mandatu predsjednika Trumpa) varijabla, te je testirana glavna hipoteza prema kojoj američki konzervativizam predstavlja intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike u mandatu predsjednika Donalda J. Trumpa.

U prvom koraku analizirana je nezavisna varijabla, tj. relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu i položaj SAD-a unutar sistema. Nezavisna varijabla primarno određuje kontekst te postavlja opći okvir američke vanjske politike, a interpretirana je meta-analizom pokazatelja relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu. Ova analiza omogućila je donošenje zaključka o položaju SAD-a i relativnoj distribuciji moći u međunarodnom sistemu, što su sistemski faktori koji imaju opći utjecaj na oblikovanje vanjske politike. U drugom koraku analiziran je američki konzervativizam, kao intervenirajuća varijabla za koju se pretpostavljalo da je utjecala na oblikovanje konkretne vanjske politike predsjednika Trumpa. Pregledom literature analizirani su povijesni razvoj i karakteristike američkog konzervativizma, a osobito njegovih glavnih pravaca koji su preliminarno bili identificirani kao pravci koji bi potencijalno mogli imati najviše utjecaja na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa – neokonzervativizam i paleokonzervativizam, čime je omogućeno identificiranje ključnih elemenata američkog konzervativizma i njegovih glavnih pravaca. U trećem koraku, analiza zavisne varijable, tj. konkretne vanjske politike predsjednika Trumpa, obuhvatila je analizu glavnih ideja i elemenata njegove vanjske politike u razdoblju 2017.-2021. godine, primjenom kvalitativne analize podataka, odnosno metode (refleksivne) tematske analize, uz primjenu softvera NVivo. Tematska analiza provedena je na uzorku dokumenata preuzetih iz arhivske baze podataka Sveučilišta Santa Barbara *The American Presidency Project* te je omogućila uočavanje i interpretaciju temeljnih ideja i odrednica vanjske politike SAD-a u mandatu predsjednika Trumpa, kao i identifikaciju elemenata američkog konzervativizma u tim idejama i odrednicama. Sveobuhvatna analiza nezavisne, intervenirajuće i zavisne varijable omogućila je donošenje zaključka o utjecaju američkog konzervativizma, kao intervenirajuće varijable, na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa.

Analiza je pokazala da su u vanjskoj politici predsjednika Trumpa bili prisutni brojni elementi američkog konzervativizma, a osobito pravaca koji su se nakon Drugog svjetskog rata našli na marginama američkog konzervativnog pokreta. Trumpova vanjska politika pokazala je znatnu razinu koherentnosti i konzistentnosti, što je omogućilo donošenje zaključka o postojanju Trumpove doktrine. Značajnija prisutnost elemenata američkog konzervativizma u vanjskoj politici predsjednika Trumpa, uz analizu relativne distribucije moći i položaja SAD-a u međunarodnom sistemu, potvrdila je glavnu hipotezu prema kojoj je američki konzervativizam predstavljao intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike u mandatu predsjednika Trumpa.

Ključne riječi: neoklasični realizam; vanjska politika; američki konzervativizam; Donald J. Trump; SAD; tematska analiza; NVivo; kvalitativna analiza podataka

SUMMARY

The research problem was analyzed from the perspective of neoclassical realism, which is a theoretical framework that assumes a relative distribution of power in an international system as an independent variable that influences state's foreign policy over time, but which, at the same time, believes that the independent variable alone is not sufficient to explain the concrete foreign policy as a dependent variable. How exactly a particular foreign policy will look like, especially in the short and medium term, will largely depend on intervening variables through which systemic pressures and signals are translated to the unit level. In line with the determinants of neoclassical realism, we analyzed the independent (relative distribution of power in the international system), intervening (American conservatism) and dependent (foreign policy under President Trump) variables, while testing the main hypothesis according to which American conservatism is the intervening variable that influenced the formulation of President Trump's foreign policy.

In the first step, we analyzed the independent variable, i.e. the relative distribution of power in the international system and the U.S. position within the system. The independent variable primarily determines the context and sets the general framework for American foreign policy and was interpreted by using a meta-analysis of indicators of the relative distribution of power in the international system. This analysis allowed us to draw conclusions about the U.S. position and the relative distribution of power in the international system, which are systemic factors that have a general influence on foreign policy formulation. The intervening variable that we assumed influenced the formulation of President Trump's foreign policy, i.e. American conservatism, was analyzed in the second step. Through the literature review, we analyzed the historical development and characteristics of American conservatism and especially its main variants that were preliminarily identified as variants with the greatest potential impact on the formulation of President Trump's foreign policy - neoconservatism and paleoconservatism. The analysis of the intervening variable made it possible to identify key elements of American conservatism and its main variants. In the third step, the analysis of President Trump's foreign policy, as the dependent variable, included the analysis of the main ideas and elements of his foreign policy in the period 2017-2021, by applying qualitative data analysis, i.e. method of (reflective) thematic analysis with the use of NVivo software. The thematic analysis was conducted on a sample of documents taken from the archives of the University of Santa Barbara *The American Presidency Project* and allowed us to identify and interpret basic ideas and elements of the U.S. foreign policy under President Trump, as well as to identify traces of American conservatism in those ideas and elements. The complete analysis of the independent, intervening and dependent variables allowed us to draw conclusions about the impact of American conservatism, as the intervening variable, on the formulation of President Trump's foreign policy.

This analysis led us to the conclusion that numerous elements of American conservatism were present in President Trump's foreign policy, especially the variants that were put on the sidelines of the American conservative movement after WW2. Trump's foreign policy showed a significant level of coherence and consistency, leading us to draw conclusions about the existence of Trump's doctrine. The significant presence of traces of American conservatism in President Trump's foreign policy, along with the analysis of the relative distribution of power and the U.S. position in the international system, confirmed the main hypothesis according to which American conservatism was the intervening variable that influenced the formulation of President Trump's foreign policy.

Keywords: neoclassical realism; foreign policy; American conservatism; Donald J. Trump; USA; thematic analysis; NVivo; qualitative data analysis

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOŠKI OKVIR.....	7
2.1. CILJ I HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA.....	7
2.2. METODOLOGIJA I PLAN ISTRAŽIVANJA	8
2.2.1. Analiza nezavisne varijable	11
2.2.2. Analiza intervenirajuće varijable	12
2.2.3. Analiza zavisne varijable	13
2.2.3.1. Tematska analiza kao metoda kvalitativne analize podataka.....	13
2.2.3.2. Pristupi u refleksivnoj tematskoj analizi i potrebne odluke istraživača	18
2.2.3.3. Postupak provođenja tematske analize.....	19
2.2.3.4. Odabir uzorka za tematsku analizu.....	22
2.2.3.5. Prednosti tematske analize.....	25
3. NEOKLASIČNI REALIZAM KAO TEORIJA VANJSKE POLITIKE	27
3.1. REALISTIČKA ŠKOLA MEĐUNARODNIH ODNOSA - UVODNO	27
3.2. KLASIČNI REALIZAM	30
3.3. NEOREALIZAM ILI STRUKTURALNI REALIZAM.....	34
3.4. NEOKLASIČNI REALIZAM	40
3.4.1. Neoklasični realizam u odnosu na klasični realizam i neorealizam.....	44
3.4.2. Varijable u neoklasičnom realizmu.....	48
3.4.3. Uloga ideja u neoklasičnom realizmu	54
4. RELATIVNA DISTRIBUCIJA MOĆI U MEĐUNARODNOM SISTEMU.....	57
4.1. MEĐUNARODNI SISTEM	57
4.1.1. Globalni liberalni poredak.....	59
4.1.2. Promjene i trendovi u globalnom poretku	66
4.2. KONCEPT MOĆI.....	68
4.3. ELEMENTI NACIONALNE MOĆI.....	72
4.4. MJERENJE MOĆI	75
4.4.1. Jednostavni indikatori tvrde moći	78
4.4.1.1. Geografski položaj, stanovništvo i pristup sirovinama	78
4.4.1.2. Bruto društveni proizvod	80
4.4.1.3. Obrambena potrošnja	88
4.4.1.4. Istraživanje i razvoj	89
4.4.2. Složeni indikatori tvrde i meke moći	90
4.4.2.1. Kompozitni indeks nacionalnih kapaciteta (CINC).....	90
4.4.2.2. 2020 Firepower Index.....	91
4.4.2.3. Force Index of Countries	92
4.4.2.4. Global Presence Index (GPI)	93
4.4.2.5. Audit of Geopolitical Capability (AGC).....	94
4.4.2.6. Formal Bilateral Influence Capacity Index (FBIC)	95
4.4.2.7. National Power Rankings of Countries 2019	96
4.4.2.8. Human Capital Index.....	98
4.4.2.9. Vrijednost brenda	99
4.4.2.10. Country Brand Ranking (CBR).....	100
4.4.2.11. Best Country Ranking (BCR).....	100
4.4.2.12. FutureBrand Country Index (FCI)	101
4.4.2.13. Monocle Soft Power Survey (MSS).....	102
4.4.2.14. Portland Soft Power 30 (SP30)	102
4.4.2.15. Country RepTrak (CRT)	103
4.4.2.16. Good Country Index (GCI).....	104
4.4.2.17. Anholt Ipsos Nation Brands Index (NBI).....	104

4.5. AMERIČKA MOĆ U GLOBALNOM PORETKU	105
4.5.1. <i>Kina kao glavni izazov moći SAD-a u 21. stoljeću</i>	107
4.5.2. <i>Difuzija moći kao izazov za SAD</i>	118
5. AMERIČKI KONZERVATIVIZAM.....	123
5.1. ŠTO JE AMERIČKI KONZERVATIVIZAM?	123
5.2. POVIJESNI RAZVOJ KONZERVATIVNE MISLI U SAD-U	131
5.2.1. <i>Old Right vs New Right</i>	138
5.2.2. <i>Libertarijanski konzervativizam</i>	144
5.2.3. <i>Tradicionalni konzervativizam</i>	147
5.2.4. <i>Antikomunistički konzervativizam</i>	153
5.2.5. <i>Fuzionizam</i>	158
5.2.6. <i>Religijska desnica</i>	161
5.2.7. <i>Neokonzervativizam</i>	163
5.2.7.1. <i>Počeci neokonzervativizma</i>	163
5.2.7.2. <i>Promjena strane i prelazak na konzervativnu stranu</i>	166
5.2.7.3. <i>Reaganova doktrina</i>	168
5.2.7.4. <i>Posthladnoratovski neokonzervativizam</i>	171
5.2.7.5. <i>Busheva doktrina</i>	174
5.2.8. <i>Paleokonzervativizam</i>	176
5.2.9. <i>Ostali relevantni smjerovi konzervativizma</i>	180
5.2.9.1. <i>Južnjačka konzervativna tradicija</i>	180
5.2.9.2. <i>Alternativna desnica i banonizam</i>	183
5.2.9.3. <i>Suvremena nova desnica</i>	189
5.3. KONZERVATIVIZAM U VANJSKOJ POLITICI SAD-A	193
5.3.1. <i>Vanjskopoliitičke tradicije SAD-a</i>	195
5.3.1.1. <i>Exemplars vs crusaders</i>	195
5.3.1.2. <i>Unilateralizam, neutralnost, izolacionizam i angažman</i>	199
5.3.1.3. <i>Velike vanjskopoliitičke tradicije SAD-a</i>	200
5.3.1.3.1. <i>Razdoblje do 1869. godine</i>	200
5.3.1.3.2. <i>Progresivni imperijalizam</i>	204
5.3.1.3.3. <i>Liberalni internacionalizam</i>	206
5.3.1.3.4. <i>Izolacionizam</i>	208
5.3.1.3.5. <i>Hladnoratovski Containment</i>	214
5.3.1.3.6. <i>Novi svjetski poredak</i>	215
5.3.1.4. <i>Vanjskopoliitičke škole prema Meadu</i>	219
5.3.1.4.1. <i>Hamiltonovska škola</i>	220
5.3.1.4.2. <i>Wilsonistička škola</i>	222
5.3.1.4.3. <i>Jeffersonovska škola</i>	223
5.3.1.4.4. <i>Jacksonovska škola</i>	225
5.3.1.4.5. <i>Podjele u američkoj vanjskoj politici nakon kraja Hladnog rata</i>	231
5.3.2. <i>Neokonzervativizam u vanjskoj politici</i>	235
5.3.2.1. <i>Korijeni neokonzervativizma</i>	244
5.3.2.1.1. <i>Korijeni neokonzervativizma na političkoj ljevici</i>	244
5.3.2.1.2. <i>Geoetnički korijeni neokonzervativizma</i>	248
5.3.2.1.3. <i>Intelektualni korijeni neokonzervativizma</i>	250
5.3.2.2. <i>Neokonzervativna vanjska politika i glavni elementi Busheve doktrine</i>	257
5.3.2.3. <i>Kritika neokonzervativizma</i>	263
5.3.3. <i>Paleokonzervativizam u vanjskoj politici</i>	268
5.3.3.1. <i>Opći pristup vanjskoj i sigurnosnoj politici</i>	270
5.3.3.1.1. <i>Republikanizam i korijeni paleokonzervativne vanjske politike</i>	270
5.3.3.1.2. <i>Paleokonzervativni korijeni neintervencionizma</i>	275
5.3.3.1.3. <i>Suverenizam u paleokonzervativnoj vanjskoj politici</i>	278
5.3.3.1.4. <i>Paleokonzervativna vanjska politika u užem smislu</i>	280
5.3.3.2. <i>Vanjska trgovina i ekonomski nacionalizam</i>	286
5.3.3.2.1. <i>Ovisnost američkog gospodarstva o vanjskoj trgovini</i>	286

5.3.3.2.2. Tradicija američkog protekcionizma	287
5.3.3.2.3. Slobodna trgovina nasuprot protekcionizmu	291
5.3.3.3. <i>Antiglobalizam i paleokonzervativna kritika elita</i>	300
5.3.3.3.1. Korišteni paleokonzervativnog antiglobalizma	300
5.3.3.3.2. Kritika elita i antiglobalizam	301
5.3.3.3.3. Protivljenje "Levijatanu"	305
5.3.3.3.4. Kritika multilateralne sporazuma i multinacionalnih korporacija	306
5.3.3.3.5. Populistički nacionalizam	308
5.3.3.4. <i>Paleokonzervativna kritika imigracije</i>	312
5.3.3.4.1. Aspekt identiteta i koncept etniciteta	315
5.3.3.4.2. Kulturološki aspekt	318
5.3.3.4.3. Aspekt kapitalizma	323
5.3.3.4.4. Moralni aspekt	325
5.3.3.4.5. Aspekt regionalizma	326
6. TEMATSKA ANALIZA VANJSKE POLITIKE PREDSEDNIKA TRUMPA	328
6.1. METODOLOGIJA	328
6.2. RASPRAVA	329
6.2.1. Sveobuhvatna načela Trumpove doktrine	330
6.2.1.1. <i>America First kao središnji element Trumpove doktrine</i>	330
6.2.1.2. <i>Principijelni realizam</i>	333
6.2.1.3. <i>Nacionalizam, patriotizam i populizam nasuprot establišmentu i globalizmu</i>	335
6.2.1.4. <i>Vizija svijeta suverenih i neovisnih država</i>	340
6.2.1.5. <i>Jačanje nacionalne moći</i>	343
6.2.1.5.1. <i>Vojna komponenta – Mir putem snage</i>	344
6.2.1.5.2. <i>Ekonomska komponenta – ekonomski nacionalizam</i>	345
6.2.1.5.2.1. <i>Buy American and Hire American</i>	346
6.2.1.5.2.2. <i>Deregulacija i porezna reforma</i>	348
6.2.1.5.2.3. <i>Industrija čelika i aluminija</i>	349
6.2.1.5.3. <i>Energetska komponenta</i>	350
6.2.1.6. <i>Neintervencionizam i okončanje beskrajnih ratova</i>	352
6.2.1.6.1. <i>Afganistan</i>	355
6.2.1.6.2. <i>Bliski istok</i>	357
6.2.1.6.3. <i>Rusija, Kina i Sjeverna Koreja</i>	360
6.2.1.7. <i>Poimanje nacionalnih interesa</i>	360
6.2.1.8. <i>Umijeće pregovaranja</i>	362
6.2.1.9. <i>Horizontalno prisutni elementi američkog konzervativizma</i>	363
6.2.1.9.1. <i>Konzervativne vrijednosti</i>	365
6.2.1.9.2. <i>Imenovanje konzervativnih sudaca</i>	369
6.2.1.9.3. <i>Kritika ljevice i medija</i>	369
6.2.2. <i>Vanjska i sigurnosna politika u užem smislu</i>	370
6.2.2.1. <i>Kritika ranije vanjske politike SAD-a</i>	371
6.2.2.2. <i>Kritika multilateralizma</i>	375
6.2.2.3. <i>Ljudska prava</i>	377
6.2.2.4. <i>Odnos prema saveznicima</i>	380
6.2.2.5. <i>Kina</i>	383
6.2.2.6. <i>Rusija</i>	388
6.2.2.7. <i>Izrael i bliskoistočno pitanje</i>	389
6.2.2.8. <i>Iran</i>	392
6.2.2.9. <i>Sirija i ISIS</i>	395
6.2.2.10. <i>Sjeverna Koreja</i>	398
6.2.2.11. <i>Zapadna hemisfera</i>	399
6.2.3. <i>Trgovinski odnosi</i>	401
6.2.3.1. <i>Pravedna i recipročna trgovina i protekcionizam</i>	403
6.2.3.2. <i>Redefiniranje trgovinskih odnosa s drugim državama</i>	405
6.2.4. <i>Migracije</i>	413
6.2.4.1. <i>Sekuritizacija nezakonitih migracija</i>	417
6.2.4.2. <i>Suzbijanje nezakonitih migracija</i>	420

6.3. ZAKLJUČAK	422
7. ZAKLJUČAK.....	433
8. LITERATURA	453
9. PRILOZI.....	481
9.1. PRILOG 1 – <i>CODEBOOK</i>	481
10. ŽIVOTOPIS AUTORA	567

1. UVOD

Polazeći iz perspektive neoklasičnog realizma, u disertaciji se analizira utjecaj američkog konzervativizma na oblikovanje vanjske politike predsjednika Donalda J. Trumpa, u razdoblju od 2017. do 2021. godine. Disertacija ima svoj teorijski dio, u kojemu istražuje i definira američki konzervativizam kao intelektualnu i političko-filozofsku podlogu, te svoj empirijski dio, u kojemu se primjenom kvalitativne analize podataka, tj. tematske analize, analizira Trumpova vanjska politika. Istraživačkom problemu disertacija pristupa iz perspektive neoklasičnog realizma, kao teorijskog okvira za kojeg smatramo da na odgovarajući način može objasniti Trumpovu vanjsku politiku. Za razliku od neorealizma, kao teorije međunarodne politike pogodne za objašnjavanje ishoda interakcija država u međunarodnoj areni i njihove motivacije, ali koja se suočava s poteškoćama kada mora objasniti njihovo konkretno vanjskopolitičko ponašanje (Rose, 1998: 145), neoklasični realizam kao teorija vanjske politike nadograđuje klasični realizam i neorealizam, na način da u analizu uključuje ne samo vanjske, već i unutarnje varijable. Neoklasični realizam također smatra kako na opseg i ambiciju vanjske politike neke države prvenstveno utječu njen položaj u međunarodnom sistemu te njeni kapaciteti relativne materijalne moći, ali kako oni na vanjsku politiku imaju neizravan i složen utjecaj jer se sistemski pritisci na jediničnu razinu (tj. s razine sistema na razinu države) ne prenose izravno, već putem intervenirajućih varijabli (Rose, 1998: 146). To znači da je u neoklasičnom realizmu relativna materijalna moć osnovno polazište vanjske politike neke države koja se nalazi i djeluje u anarhičnom međunarodnom sistemu, ali vanjskopolitičko postupanje i odluke ipak donose politički lideri i elite, zbog čega su njihove percepcije o relativnoj moći zemlje također važne, a ponekad i presudne (Rose, 1998: 147). Primjerice, unutarnja ograničenja mogu sputavati lidere u korištenju raspoložive moći, dok vanjska ograničenja mogu suziti broj raspoloživih vanjskopolitičkih opcija (Rose, 1998: 147). Isto tako, osobine ličnosti lidera, njihova odbojnost prema pojedinim drugim liderima ili čak i njihove pogreške redovito su tijekom povijesti određivali smjer međunarodnih odnosa (Byman i Pollack, 2001: 108). Osim toga, često postoji veza između vanjskopolitičkih i unutarnjopolitičkih uvjerenja lidera (Holsti i Rosenau, 1988: 248; Rathbun, 2007: 379) pa proučavanje uloge lidera u oblikovanju i vođenju vanjske politike zauzima važno mjesto u analizi vanjske politike (Hermann i sur., 2001).

Većina dosadašnjih radova iz perspektive neoklasičnog realizma bavila se narativima ili studijama slučaja o tome kako su velike sile reagirale na promjene u relativnoj materijalnoj moći (Rose, 1998: 154). Stoga i ova disertacija ovaj aspekt uzima u obzir, pokušavajući

ponuditi odgovor na pitanje zbog čega se vanjska politika SAD-a u mandatu predsjednika Trumpa u određenoj mjeri odmaknula od dotadašnje *mainstream* vanjske politike SAD-a i preusmjerila fokus prema unutra, iako na prvi pogled nije došlo do naglog smanjenja relativne materijalne moći SAD-a ili naglih promjena u relativnoj distribuciji moći u međunarodnom sistemu. Jedno od mogućih objašnjenja je da je predsjednik Trump, sukladno svojim uvjerenjima, idejama i percepcijama, uočio da su nastupile geopolitičke i geoekonomske promjene koje utječu na smanjenje relativne materijalne moći SAD-a u međunarodnom sistemu, a koje prijašnji vanjskopolitički akteri nisu na vrijeme prepoznali radi prevelikog vanjskopolitičkog fokusa na ideološkim pitanjima širenja demokracije i ljudskih prava u trećim zemljama. Dolaskom Trumpa na mjesto predsjednika SAD-a došlo je dakle do tzv. perceptivnog šoka i prepoznavanja kumulativnih efekata dugotrajnih trendova (Rose, 1998: 160), posebice ekonomskih, a potom i do zaokreta te veće promjene u vanjskoj politici SAD-a. Može se s visokom razinom sigurnosti ustvrditi da je proteklih desetljeća uistinu došlo do postupnih promjena u međunarodnom sistemu, s posljedicama na unutarnjem planu SAD-a. Također su bila prisutna uvjerenja, ideje i percepcije predsjednika Trumpa i njegove administracije o tome da su druge zemlje tijekom vremena ojačale na štetu SAD-a i da to sada treba ispraviti. Ovi elementi svakako su imali važnu ulogu u oblikovanju vanjske politike SAD-a tijekom mandata predsjednika Trumpa, što je pogled koji u potpunosti odgovara okviru neoklasičnog realizma.

Analizom samo vanjskih faktora, tj. samo nezavisne (sistemske) varijable, ne može se u potpunosti objasniti zašto je predsjednik Trump odlučio voditi upravo takvu vanjsku politiku kakvu je vodio. Relativna materijalna moć SAD-a sasvim sigurno se promijenila tijekom nekoliko posljednjih desetljeća, ali te promjene najčešće su se odvijale sporo i postupno, a na neke od njih SAD je pristajao, pa čak ih i aktivno promicao. Stoga poznavanje položaja SAD-a u međunarodnom sistemu i njegovih kapaciteta relativne materijalne moći nije dovoljno za objašnjavanje američke vanjske politike, već je potrebno u jednadžbu unijeti i intervenirajuću varijablu koja može objasniti zbog čega je vanjska politika, kao zavisna varijabla, bila baš takva kakva je bila. Intervenirajuće varijable mogu biti različite, a u literaturi neoklasičnog realizma najčešće se navode unutarnja politika, odnosno odnos države i društva, te percepcije, uvjerenja i ideje lidera (Kitchen, 2010: 118; Marsh, 2014: 120; He, 2017: 133). U tom kontekstu, disertacija testira glavnu hipotezu da je upravo američki konzervativizam ona intervenirajuća varijabla koja je putem percepcija, ideja i uvjerenja predsjednika Trumpa imala značajan utjecaj na oblikovanje njegove vanjske politike, čime je američki konzervativizam poslužio kao

intelektualni i političko-filozofski temelj Trumpove vanjske politike. Na taj se način u disertaciji identificira i povezuje teorijski okvir američkog konzervativizma s empirijskom analizom Trumpove vanjske politike, čime objašnjava do sada nedovoljno istraženi fenomen, tj. vanjsku politiku predsjednika Trumpa i njenu poveznicu s temeljnim odrednicama američkog konzervativizma. Povijesno gledano, američki konzervativizam je prilično heterogen, pa disertacija nudi odgovor na pitanje o kojem se točno konzervativnom pravcu ili pravcima radi i može li se Trumpova vanjska politika svrstati među njih.

Počeci američkog konzervativizma sežu u 18. stoljeće gdje temelje pronalaze u vrednotama iz Deklaracije nezavisnosti i prvog Ustava SAD-a, ali je njegova suvremena inačica značajniji uspon doživjela nakon Drugog svjetskog rata, osobito tijekom pedesetih godina prošlog stoljeća na temelju radova autora kao što su Russell Kirk, Paul Gottfried, William F. Buckley, Frank Meyer, Paul M. Weyrich i Patrick J. Buchanan, od kojih su mnogi u svojim radovima polazili od učenja Edmunda Burkea. Nema potpunog suglasja oko toga je li američki konzervativizam ideologija ili ustvari skup uvjerenja koji odbacuje svaku ideologiju, ali postoji konsenzus da je heterogenost jedno od njegovih glavnih obilježja (Fishman, 2012: 38), s obzirom da postoji više različitih pravaca unutar skupnog konzervativnog političkog spektra, koje u američkom dominantno dvostranačkom sustavu uglavnom objedinjava Republikanska stranka sa svojom relativno širokom političkom platformom. Unatoč heterogenosti, u kontekstu vanjske politike različiti pravci konzervativizma imaju i neke zajedničke karakteristike. U poslijeratnom razdoblju i tijekom Hladnog rata, to je bio antikomunizam, koji je djelovao kao glavni vezivni faktor različitih konzervativnih pravaca. U zajedničke karakteristike moguće je ubrojiti i želju za očuvanjem judeo-kršćanskih vrijednosti, razvijanje posebnog odnosa s Izraelom (za što kod dijela američkih konzervativaca postoji i religijska osnova), naglašavanje tradicije, skepsu prema međunarodnim organizacijama te zaštitu američke kulture i civilizacije od ilegalne imigracije, multikulturalnosti, liberalnog internacionalizma i transnacionalnog progresivizma. Ovdje se mogu ubrojiti i konzervativne društvene vrijednosti, koje, iako se primarno odnose na unutarnju politiku, ipak imaju vidljivu stranu i u vanjskoj politici, osobito u multilateralnim forumima na području ljudskih prava. Međutim, između različitih pravaca konzervativizma ipak postoje i znatnije razlike u pogledima, što ih na kraju krajeva, i čini različitim.

Osnovna karakteristike konzervativne vanjske politike je realističko viđenje svijeta, tj. svijeta kakav on realno postoji, a ne kakav bi (utopijski) trebao biti, pri čemu se snažan naglasak stavlja na suverenost, zaštitu uže definiranih nacionalnih interesa i jačanje materijalne moći, ne samo vojne, već i ekonomske. Ovakva suverenistička i realistička vanjska politika uvelike

korespondira s Trumpovim pristupima *America First* i *Make America Great Again*, koji nisu bili samo predizborni slogani, već su svoju potvrdu dobili i u Strategiji nacionalne sigurnosti, temeljenoj na tzv. principijelnom realizmu, kao i u nizu drugih vanjskopolitičkih i unutarnjopolitičkih poteza predsjednika Trumpa.

Već je na prvi pogled jasno da je vanjska politika predsjednika Trumpa bila bitno drugačija od dotadašnje *mainstream* vanjske politike SAD-a, dominantne od kraja Drugog svjetskog rata. Predsjednik Trump veliki je naglasak stavio na (ponovno) jačanje materijalne moći, vojne i ekonomske, pokazujući time svoju percepciju o slabljenju relativne materijalne moći SAD-a proteklih desetljeća, kao i realističku ideju o važnosti materijalne moći. U prilog ovoj tezi nisu govorili samo predizborni slogani, kao što su *America First* i *Make America Great Again*, već i kasniji vanjskopolitički i unutarnjopolitički potezi usmjereni na jačanje položaja SAD-a u međunarodnom sistemu, ali i potezi usmjereni na promjenu samog sistema, odnosno liberalnog svjetskog poretka temeljenog na multilateralizmu, koji se za SAD često pokazao sputavajućim. Ovi vanjskopolitički potezi mogu se najbolje objasniti idejama, uvjerenjima i percepcijama lidera, kao intervenirajućom varijablom, koja je u slučaju predsjednika Trumpa bila pod velikim utjecajem ideja već od ranije prisutnih u okviru američkog konzervativizma. Naime, neoklasični realizam pripisuje veći značaj intervenirajućim varijablama u situacijama kada su trendovi i karakteristike međunarodnog sistema nejasniji i dvosmisleniji (Betts, 1982: 103, prema Kitchen, 2010: 134), a u takvim okolnostima, ideje, uvjerenja i percepcije, kao intervenirajuća varijabla, djeluju kao relativno stabilni orijentir koji pomaže u interpretaciji signala iz međunarodnog sistema i donošenju vanjskopolitičkih odluka.

Vrijednosti i uvjerenja lidera igraju važnu ulogu prilikom oblikovanja i vođenja svake, pa i vanjske politike. Kada je riječ o vanjskoj politici SAD-a, posebno na težini dobivaju uvjerenja kreatora vanjske politike o tome kakav bi trebao biti položaj SAD-a u svijetu i kako bi taj svijet trebao izgledati. Povijesno gledano, vanjska politika republikanskih predsjednika uglavnom se manifestirala kao (paleo)konzervativizam, neokonzervativizam i izolacionizam (Rathbun, 2008b). S obzirom da je izolacionizam smjer koji već dulje vremena nije prisutan u američkoj vanjskoj politici, a upitno je i je li američka vanjska politika uopće ikada i bila izolacionistička u punom smislu te riječi, disertacija se detaljnije posvećuje neokonzervativizmu i paleokonzervativizmu kao dominantnijim pravcima. Neke od temeljnih razlika između odrednica ova dva pravca mogu se uočiti već u samim počecima SAD-a, kada su Amerikanci vjerovali da njihove nacionalne institucije trebaju biti model kojemu će se prilagođavati institucije drugih zemalja, ali su se razlikovali u načinu koji su smatrali prikladnim za širenje

svojeg modela. S jedne strane bili su oni koji su smatrali dovoljnim da SAD bude svijetli primjer drugima (*exemplars*), a s druge oni koji su smatrali da bi SAD trebao aktivistički i izravnije utjecati na političke događaje u inozemstvu sukladno vlastitim idealima (*crusaders*) (Tucker, 1986, prema Rose, 1998: 169). U prvu skupinu mogli bi se načelno ubrojiti (paleo)konzervativci, skloniji realističkoj vanjskoj politici, a u drugu liberali i neokonzervativci, skloniji idealističkoj vanjskoj politici. Liberali i idealisti, koje se često naziva *wilsonovcima*, obično smatraju da SAD predstavlja naciju koja najbolje zna koje su vrijednosti "ispravne" i koja stoga mora težiti ostvarivanju globalnog vodstva i širenju vrijednosti svoje vizije demokracije i ljudskih prava diljem svijeta, koristeći sva sredstva na raspolaganju, a sve s ciljem ispravljanja onoga što oni vide kao nepravdu u svijetu i stvaranja nekog idealnog, možda i utopijskog svijeta prema vlastitoj viziji (Kinzer, 2015). Ovakva vanjskopolitička doktrina često se naziva liberalnim internacionalizmom, a kritičari je nazivaju i liberalnim intervencionizmom, radi njene sklonosti intervencijama u drugim državama. Slične poglede na svijet i ulogu SAD-a, iako iz ponešto drugog kuta gledišta i nešto užih nacionalnih interesa, imaju i neokonzervativci (Buchanan, 2012), pa bi se moglo reći da je idealistička vanjska politika liberala i neokonzervativaca, sklona intervencionizmu, izgradnji država, širenju američke vizije demokracije ili svrgavanju stranih lidera i režima, u skladu s utopijskom vizijom svijeta koju prema njima SAD mora težiti ostvariti (Kinzer, 2015), zapravo predstavljala *mainstream* vanjske politike SAD-a proteklih desetljeća, uz određene varijacije ovisno o tome je li na čelu SAD-a bio republikanski ili demokratski predsjednik i koji je nacionalni interes dominirao u tom trenutku.

S druge strane, konzervativizam u tradicionalnom smislu ovom pitanju pristupa sa sasvim drugog aspekta, zagovarajući u vođenju vanjske politike suzdržanost i neintervencionizam te poštivanje suvereniteta drugih država, barem do mjere dok te države ne počnu ugrožavati vitalne interese SAD-a, a nije mu stran ni ekonomski nacionalizam. Time ovaj oblik konzervativizma, u kojega se ubraja i paleokonzervativizam, često privlači kritike neokonzervativaca da zagovara izolacionizam (Buchanan, 2012), iako je zapravo njegova temeljna karakteristika suzdržanost (*restraint*) te odbijanje imperijalizma i intervencionizma (Kinzer, 2015), dok je izolacionizam samo jedna od mogućih opcija za koju se konzervativci mogu, ali i ne moraju opredijeliti.

Sukladno navedenom, nameće se pitanje je li onda američki konzervativizam upravo ona intervenirajuća varijabla koja je imala značajan utjecaj na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa i ako je, radi li se o paleokonzervativizmu, neokonzervativizmu ili nekom

trećem pravcu ili eventualno kombinaciji više različitih pravaca. Disertacija nudi odgovore na ova pitanja, nakon što je teorijski s aspekta neoklasičnog realizma obradila i empirijski testirala ovu hipotezu, koristeći se kvalitativnom analizom podataka, tj. tematskom analizom. Pri tome valja imati na umu da se, kada govorimo o intervenirajućim varijablama, u pravilu radi o hipotetskim varijablama, čije postojanje i utjecaj nije uvijek lagano dokazati, a ponekad je to i nemoguće. Međutim, u svrhu izrade ove disertacije i potvrđivanja ili opovrgavanja glavne hipoteze, utjecaj konzervativizma kao intervenirajuće varijable utvrđen je putem tematske analize, koja je utvrdila postojanje elemenata američkog konzervativizma u analiziranom uzorku ključnih dokumenata, govora i izjava predsjednika Trumpa.

2. METODOLOŠKI OKVIR

2.1. Cilj i hipoteze istraživanja

"Razumijevanje vanjske politike nije egzaktna znanost te često nema jasnih točnih ili pogrešnih odgovora. Umjesto toga, pristupanje vanjskoj politici zahtijeva slaganje mnogih kockica i gledanje na ishode ili donesene odluke, što potom omogućava razumijevanje različitih dijelova ili faktora koji su uključeni u donošenje odluke" (Kaufman, 2017: 4). Svi ovi faktori na različit način utječu na vanjskopolitičke odluke, a u različitim povijesnim razdobljima oni mogu imati različitu težinu (Kaufman, 2017: 5-6).

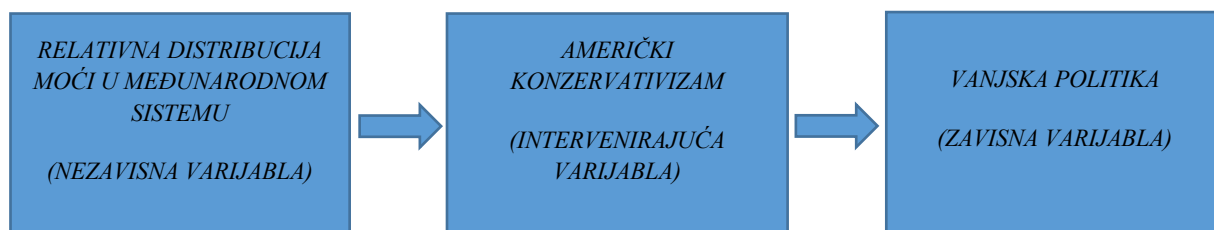
U skladu s navedenim, a u svrhu nuđenja jednog od mogućih objašnjenja Trumpove vanjske politike, ova disertacija koristi teorijski okvir neoklasičnog realizma te polazi od pretpostavke da je relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu nezavisna varijabla, dok je američki konzervativizam intervenirajuća varijabla koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa, kao zavisne varijable.

U skladu s time, cilj je dokazati ili opovrgnuti postojanje sljedeće glavne hipoteze:

Gledajući iz perspektive neoklasičnog realizma, američki konzervativizam predstavlja intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Donalda J. Trumpa.

Dokazivanje ove intervenirajuće varijable ne znači da je time isključeno eventualno postojanje i drugih intervenirajućih varijabli koje su utjecale na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa, već samo dokazuje da se američki konzervativizam može smatrati jednom takvom intervenirajućom varijablom.

Grafički bi se to moglo prikazati na sljedeći način:

U procesu dokazivanja ili opovrgavanja glavne hipoteze, pružaju se odgovori na sljedeća istraživačka pitanja:

1. *Može li se neoklasični realizam smatrati prikladnim teorijskim okvirom za analizu utjecaja konzervativizma na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa?*

2. *Je li proteklih desetljeća zabilježena promjena položaja SAD-a u međunarodnom sistemu, prema pokazateljima relativne distribucije moći (nezavisna varijabla)?*
3. *Što je američki konzervativizam i koji su najvažniji karakteristični elementi njegovih temeljnih pravaca (intervenirajuća varijabla)?*
4. *Koji su temeljni elementi prisutni u Trumpovoj vanjskoj politici i postoji li u njoj određena teorijska i politička koherentnost i konzistentnost da bi se moglo govoriti o Trumpovoj doktrini (zavisna varijabla)?*
5. *Odgovaraju li temeljni elementi Trumpove vanjske politike elementima američkog konzervativizma te može li se zaključiti da je, iz perspektive neoklasičnog realizma, američki konzervativizam, kao intervenirajuća varijabla, utjecao na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa?*

Neoklasični realizam smatra da sistemskim faktorima nije moguće u cijelosti objasniti zašto je predsjednik Trump vodio upravo takvu vanjsku politiku kakvu je vodio. Stoga disertacija polazi od pretpostavke da ukoliko je u Trumpovoj vanjskoj politici moguće identificirati karakteristične elemente američkog konzervativizma, odnosno nekih njegovih dominantnih pravaca, kao i uočiti određenu koherentnost i konzistentnost vanjske politike, tada će se moći donijeti zaključak da je na oblikovanje njegove vanjske politike utjecao američki konzervativizam kao intervenirajuća varijabla. Odgovaranjem na istraživačka pitanja disertacija je ujedno prikupila nove spoznaje i saznanja o američkom konzervativizmu, kao i njegovom utjecaju na oblikovanje vanjske politike u mandatu predsjednika Trumpa.

2.2. Metodologija i plan istraživanja

Disertacija analizi istraživačkog problema pristupa iz perspektive neoklasičnog realizma, kao teorijskog okvira za kojega smatramo da na prikladan način može objasniti vanjsku politiku u mandatu predsjednika Trumpa jer osim vanjskih, u analizu uključuje i unutarnje varijable. *Pregled literature iz područja neoklasičnog realizma omogućio je pružanje odgovora na prvo istraživačko pitanje te donošenje zaključka o prikladnosti ovog teorijskog okvira.*

Naime, u neoklasičnom realizmu relativna materijalna moć države u odnosu na ostatak međunarodnog sistema predstavlja dominantan faktor koji utječe na njenu vanjsku politiku kroz dulje vrijeme, radi čega je potrebno najprije kao nezavisnu varijablu odrediti relativnu materijalnu moć države i njen položaj u međunarodnom sistemu. Međutim, neoklasični realizam smatra kako sama nezavisna varijabla nije dovoljna za objašnjavanje konkretne

vanjske politike kao zavisne varijable, s obzirom da sistemski faktori mogu dugoročno utjecati na oblikovanje vanjske politike neke države, ali kako će točno njena konkretna vanjska politika izgledati, osobito kratkoročno i srednjoročno, ponajviše će ovisiti o pojedinim intervenirajućim varijablama, kao što su ideje, uvjerenja i percepcije lidera o prilikama i prijetnjama koje proizlaze iz okoline, a koje su često povezane sa širim političkim i ideološkim uvjerenjima državnih lidera. "Naime, poznati su primjeri kada se relativna distribucija moći u sistemu i položaj države u međunarodnom sistemu nisu drastičnije promijenili, ali je iz unutarnjopolitičkih razloga nastupila osjetnija promjena vanjske politike države nakon što je u njoj na vlast stupila druga politička opcija ili je izabran drugi lider. Ovakvi slučajevi teško mogu biti objašnjeni samo sistemskim varijablama koje koristi neorealizam, već se zahtijeva uključivanje i unutarnjih varijabli koje proučava neoklasični realizam" (Mintas, 2020: 30).

Iz tog razloga, disertacija se kroz tri poglavlja usredotočuje na analizu i obradu tri varijable poznate u neoklasičnom realizmu – nezavisne (relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu), intervenirajuće (američki konzervativizam) i zavisne varijable (vanjska politika u mandatu predsjednika Trumpa) te se testira glavna hipoteza prema kojoj američki konzervativizam predstavlja intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike u mandatu predsjednika Trumpa. Važno je istaknuti da se pritom dopušta postojanje i drugih intervenirajućih varijabli, koje mogu biti predmetom nekih kasnijih analiza.

Da bi ova hipoteza mogla biti potvrđena ili opovrgnuta, njenom testiranju disertacija je pristupila u tri koraka. U prvom koraku analizirana je nezavisna varijabla, tj. vanjskopolitički položaj SAD-a i relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu, koji primarno određuju kontekst te postavljaju okvire američke vanjske politike, ali ne mogu dati odgovor na pitanje kako će točno izgledati konkretna vanjska politika u određenom razdoblju. Nezavisna varijabla interpretirana je meta-analizom pokazatelja relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu, odnosno pokazatelja koji preciznije ukazuju na elemente kao što su vojna moć, politička moć, ekonomska moć, meka moć, posjedovanje prirodnih resursa, veličina stanovništva i dr. U tu svrhu korišteni su pokazatelji kao što su kompozitni indeks nacionalnih kapaciteta (CINC), koji predstavlja statističku mjeru nacionalne moći i pokazuje udio država u svjetskim materijalnim kapacitetima, ekonomski pokazatelji poput apsolutne i relativne veličine BDP-a te pojedini drugi indeksi i indikatori koji ukazuju na distribuciju relativne materijalne moći i utjecaja država u međunarodnom sistemu. *Analiza nezavisne varijable omogućila je pružanje odgovora na drugo istraživačko pitanje i donošenje zaključka o relativnoj distribuciji*

moći u međunarodnom sistemu i položaju SAD-a unutar sistema, što su sistemski faktori koji su mogli utjecati na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa.

U drugom koraku pristupilo se analizi intervenirajuće varijable za koju se pretpostavljalo da utječe na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa, tj. američkog konzervativizma. U tom su se kontekstu, radi boljeg razumijevanja, pregledom literature analizirali povijesni razvoj i karakteristike američkog konzervativizma, a osobito njegovih glavnih pravaca koji su preliminarno bili identificirani kao potencijalni pravci koji bi mogli imati najviše utjecaja na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa - neokonzervativizam i paleokonzervativizam. U analizi je korištena literatura koja se bavi američkim konzervativizmom, s naglaskom na autore koji se mogu smatrati arhetipovima dominantnih ideja prisutnih u ovim pravcima. *Analiza intervenirajuće varijable omogućila je pružanje odgovora na treće istraživačko pitanje te identificiranje ključnih elemenata američkog konzervativizma i njegovih glavnih pravaca.*

U trećem koraku pristupilo se analizi glavnih ideja i elemenata vanjske politike predsjednika Trumpa tijekom njegovog mandata u razdoblju 2017.-2021. godine, primjenom kvalitativne analize podataka, odnosno preciznije, primjenom metode (refleksivne) tematske analize (Braun i Clarke, 2006, 2016, 2017, 2018, 2019), uz primjenu softvera NVivo (2020). Tematska analiza provedena je na uzorku više različitih dokumenata: (1) izabranih vanjskopolitičkih govora, izjava, komentara i intervjua predsjednika Trumpa; (2) *tweetova* predsjednika Trumpa koji se odnose na vanjsku politiku; (3) glavnih vanjskopolitičkih akata koje je predsjednik Trump donio ili je na njihovo donošenje imao ključan utjecaj; te (4) drugih dokumenata koje je objavila Bijela kuća, a koji mogu dati jasniju sliku o razlozima za donošenje pojedine odluke. Korpus podataka za analizu preuzet je iz arhivske baze podataka Sveučilišta Santa Barbara *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/>), koja sadrži sve javno dostupne dokumente svih američkih predsjednika, grupiranih prema kategorijama. Ovu bazu podataka odlikuje izvornost i točnost dokumenata, što ju čini odličnim izvorom dokumenata za proučavanje politika američkih predsjednika. Osim ovih primarnih izvora, u okviru ove analize također su kao pomoćno sredstvo, prema potrebi, korišteni i drugih relevantni sekundarni i tercijarni izvori. *Tematska analiza omogućila je pružanje odgovora na četvrto istraživačko pitanje, kao i uočavanje i interpretaciju temeljnih ideja i elemenata vanjske politike SAD-a u mandatu predsjednika Trumpa, uključujući identifikaciju elemenata američkog konzervativizma u tim idejama i elementima.*

Analiza sve tri varijable (nezavisne, intervenirajuće i zavisne) omogućila je u zaključnom poglavlju pružanje odgovora na peto istraživačko pitanje te donošenje ocjene o ulozi američkog konzervativizma kao intervenirajuće varijable u oblikovanju vanjske politike u mandatu predsjednika Trumpa. Naime, uočavanjem značajnije prisutnosti elemenata američkog konzervativizma ili nekog njegovog pravca u vanjskoj politici predsjednika Trumpa, uz poznavanje položaja SAD-a i relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu, moguće je izvući zaključak da ova politika nije bila eratična, već da je imala određenu konzistentnost i koherentnost, radi čega je moguće govoriti o Trumpovoj doktrini i logično zaključiti da je konzervativizam predstavljao intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje ove doktrine i vanjske politike predsjednika Trumpa. Time bi glavna hipoteza bila potvrđena. Osim toga, moguće je izvući zaključke i o tome elementi kojih pravaca su dominirali u Trumpovoj vanjskoj politici, što bi onda bio pokazatelj koji bi dodatno ukazivao na to može li se Trumpova vanjska politika smatrati kontinuitetom politike prethodnih predsjednika ili se radi o odmaku od dosadašnje politike prema pravcu koji je posljednjih desetljeća bio slabije izražen.

2.2.1. Analiza nezavisne varijable

Iako je u postindustrijskom dobu došlo do određene transformacije tradicionalnih baza nacionalne moći (Tellis i sur., 2000), u literaturi je ipak još uvijek prilično uobičajeno mjerenje moći na temelju resursa koje država posjeduje, a koji se prema potrebi mogu relativno brzo konvertirati u potrebne instrumente moći. Moć države u pravilu je odraz njenog ekonomskog bogatstva i njene vojne moći, a kroz povijest ekonomski bogatije države s većim vojnim kapacitetima češće su ostvarivale svoje interese od država s manjim kapacitetima (Beckley, 2018: 8). Prednost ovakvog pristupa je što on omogućava općenitiju procjenu relativne distribucije moći i dopušta rangiranje među državama, kao i određenu prognozu budućih trendova (Beckley, 2018: 12).

S obzirom da je ovakav pristup nacionalnoj moći moguće smatrati dovoljno pouzdanim i prikladnim za korištenje, prihvatila ga je i ova disertacija. Iako moć SAD-a ne ovisi isključivo o materijalnim resursima, s obzirom da se ova disertacija temelji na neoklasičnom realizmu, ipak će se veća pozornost pridati materijalnim kapacitetima države, koji se prema potrebi mogu lakše konvertirati u potrebne instrumente moći (tvrda moć). Međutim, osim tvrde moći, važna je i meka moć, jer u današnjem svijetu uređenom nizom međunarodnih ugovora i pravila, nije moguće sve ciljeve ostvarivati isključivo vojnim sredstvima. Važni su i ekonomija, diplomacija i razni drugi elementi moći, tako da se disertacija u određenoj mjeri fokusira i na mjerenje ovih

elementa moći, kako bi se dobila cjelovitija slika o ukupnoj moći SAD-a i relativnoj distribuciji moći unutar međunarodnog sistema. Kao i tvrdu, i meku moć u određenoj je mjeri moguće mjeriti kao dio sveobuhvatne nacionalne moći i uspoređivati je među državama (Zhang, 2010: 383), iako se ovdje svakako radi o subjektivnijem aspektu moći, koji se uobičajeno ne smatra realističkim elementom, ali kojeg ipak ne možemo u potpunosti zanemariti. Važno je analizirati sve aspekte moći, s obzirom da primjena moći ovisi o cilju koji se želi postići. Primjerice, za trgovinske odnose važnija je ekonomska od vojne moći, pa nečija veća vojna moć ne mora značiti i ekonomsku prednost.

Za analizu položaja SAD-a i relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu u disertaciji je napravljena meta-analiza više javno dostupnih indeksa i indikatora koji mjere moć država, odnosno pojedine elemente moći država. Dok su neki indikatori jednostavni i mjere samo jedan pokazatelj, drugi su kompozitni i mjere više pokazatelja, dajući na taj način cjelovitiju sliku. Fokus u analizi je na razdoblju nakon kraja Hladnog rata i na države koje spadaju u krug najmoćnijih država svijeta. Disertacija je u meta-analizu uključila obje skupine indikatora. U disertaciji su stoga korišteni jednostavni indikatori kao što su geografski položaj, stanovništvo i pristup sirovinama; bruto društveni proizvod; obrambena potrošnja; te istraživanje i razvoj. Složeni indikatori su nešto brojniji te uključuju kompozitni indeks nacionalnih kapaciteta - *CINC*; *2020 Firepower Index*; *Force Index of Countries*; *Global Presence Index*; *Audit of Geopolitical Capability*; *Formal Bilateral Influence Capacity Index*; *National Power Rankings of Countries 2019*; *Human Capital Index*; Vrijednost brenda; *Country Brand Ranking*; *Best Country Ranking*; *FutureBrand Country Index*; *Monocle Soft Power Survey*; *Portland Soft Power 30*; *Country RepTrak*; *Good Country Index*; te *Anholt Ipsos Nation Brands Index*.

Meta-analiza ovih indikatora omogućila je donošenje ocjene o položaju SAD-a i relativnoj distribuciji moći u međunarodnom sistemu, što predstavlja nezavisnu (sistemsku) varijablu koja utječe na oblikovanje vanjske politike SAD-a, zadajući joj opći okvir i dugoročni smjer.

2.2.2. Analiza intervenirajuće varijable

Glavna hipoteza disertacije je da američki konzervativizam predstavlja intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa. Kako bi se moglo procijeniti u kojoj su mjeri i koji elementi američkog konzervativizma bili prisutni u vanjskoj politici predsjednika Trumpa i je li američki konzervativizam funkcionirao kao intervenirajuća varijabla koja je pomogla signale iz međunarodnog sistema translatirati u

konkretnu vanjsku politiku SAD-a, potrebno je najprije dati odgovor na pitanje što je uopće američki konzervativizam i od kojih elemenata se sastoji. U svrhu davanja odgovora na ovo pitanje, pregledom literature analizirani su povijesni razvoj i karakteristike američkog konzervativizma, a osobito njegovih glavnih pravaca koji su preliminarno bili identificirani kao potencijalni pravci koji bi mogli imati najviše utjecaja na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa – neokonzervativizam i paleokonzervativizam. Poglavlje koje se bavi analizom američkog konzervativizma koncipirano je kao teorijski dio disertacije, a za potrebe ove analize korištena je literatura koja se bavi američkim konzervativizmom, s naglaskom na autorima koji se mogu smatrati arhetipovima dominantnih pravaca konzervativizma.

2.2.3. Analiza zavisne varijable

2.2.3.1. Tematska analiza kao metoda kvalitativne analize podataka

Za potrebe analize zavisne varijable, kao empirijskog dijela istraživanja, korištena je tematska analiza (TA), kao metoda za "identificiranje, analiziranje i interpretiranje obrazaca značenja ('tema') unutar kvalitativnih podataka" (Braun i Clarke, 2006: 98). Ova metoda "minimalno organizira i opisuje set podataka u (velike) detalje. Međutim, često ide i dalje od toga te interpretira različite aspekte istraživačke teme" (Boyatzis, 1998, prema Braun i Clarke, 2006: 79), što ju čini prikladnom za primjenu u različitim disciplinama i znanostima, na različite načine, setove podataka i istraživačka pitanja (Braun i Clarke, 2021). Cilj TA stoga nije samo sažeto prikazati sadržaj podataka, već i identificirati te interpretirati ključne karakteristike tih podataka, u skladu s istraživačkim pitanjem (Clarke i Braun, 2017: 297), koje se i samo može mijenjati i evoluirati tijekom cijelog procesa analize (Clarke i Braun, 2017: 297).

Kada je riječ o terminologiji TA, postoji nekoliko ključnih pojmova. "*Korpus podataka [(data corpus)]* odnosi se na *sve* podatke prikupljene za pojedini istraživački projekt, dok se *set podataka [(dataset)]* odnosi na sve podatke iz korpusa koji se koriste za pojedinu analizu" (Braun i Clarke, 2006: 79). Set podataka može se sastojati od više ili od svih individualnih podataka iz korpusa ili se može identificirati putem analitičkog interesa za pojedine teme, u kojem slučaju set podataka čini onaj dio korpusa u kojemu se pojavljuje pojedina tema (Braun i Clarke, 2006: 79). "*Stavka podataka [(data item)]* koristi se u odnosu na svaki pojedinačni komadić prikupljenih podataka, koji zajedno čine set ili korpus podataka" (Braun i Clarke, 2006: 79). "*Izvadak podataka [(data extract)]* odnosi se na individualni kodirani djelić podataka, koji je bio identificiran unutar, i izvučen iz, stavke podataka" (Braun i Clarke, 2006: 79).

U kontekstu ove disertacije, korpus podataka čine svi dokumenti odabrani i prikupljeni iz baze podataka *The American Presidency Project*, koji su se inicijalno činili relevantnima za analizu. Iz ovog korpusa podataka, set podataka čine svi dokumenti koji su detaljnijim pregledom sadržaja pokazali relevantnost za analizu vanjske politike predsjednika Trumpa i utjecaja konzervativizma. Stavka podataka svaki je pojedinačni govor ili drugi dokument koji čine dio seta podataka, dok je izvadak podataka svaki kodirani dio ovih odabranih dokumenata. Iako je konačna analiza temeljena na analizi svih kodiranih izvadaka podataka, u završnom tekstu u relevantnom analitičkom poglavlju disertacije stoje reference samo na odabrane najrelevantnije izvatke, a ne sve (Braun i Clarke, 2006: 79).

TA je danas široko korištena metoda, čija se popularnost značajnije povećala od izvornog članka Braun i Clarke iz 2006. godine, koji je postao jedan od najcitiranijih akademskih članaka posljednjih desetljeća (Braun i Clarke, 2019: 589-590). Iako su autorice svoj pristup 2006. godine jednostavno nazvale "tematska analiza", u kasnijim radovima korišteni su i nazivi "organska TA" (Braun i Clarke, 2016: 740) ili "refleksivna TA" (Braun, Clarke, Hayfield i Terry, 2018, prema Braun i Clarke, 2019: 590). TA je vrlo slična metodi analize sadržaja, iako postoje i značajnije razlike. Naime, kvalitativne podatke moguće je analizirati kvantitativno ili kvalitativno. Dok analiza sadržaja podrazumijeva postupke koji koriste unaprijed definirane kategorije kako bi se kvalitativni podaci mogli kvantificirati, kod TA podaci se organiziraju na način da zadržavaju svoje kvalitativne karakteristike (Thomas, 2020: 147). Analiza sadržaja usredotočenija je na mikrorazinu, pridaje veću važnost frekventnosti podataka (Wilkinson, 2000, prema Braun i Clarke, 2006: 98) i omogućava "kvantitativnu analizu inicijalno kvalitativnih podataka" (Ryan i Bernard, 2000, prema Braun i Clarke, 2006: 98). S druge strane, TA ne nastoji kvantificirati podatke, iako ponekad može zauzeti i takav pristup (Boyatzis, 1998, prema Braun i Clarke, 2006: 98) pa za jedinicu analize uzima dijelove podataka šire od jedne riječi ili rečenice, što su najčešće jedinice analize kod analize sadržaja (Braun i Clarke, 2006: 98). Isto tako, kod TA frekventnost nije glavni kriterij za generiranje tema, već bitnijim smatra uočavanje određenih obrazaca u podacima i njihov odnos prema istraživačkom pitanju (Braun i Clarke, 2016: 740).

Braun i Clarke (2019) nastojale su da njihov pristup TA odražava pogled na kvalitativno istraživanje kao "kreativno, refleksivno i subjektivno, s razumijevanjem subjektivnosti istraživača kao resursa" (Braun i Clarke, 2019: 591). U skladu s ovakvim pristupom, kvalitativno istraživanje povezano je sa značenjem i stvaranjem značenja, koje se promatra ovisno o kontekstu, pri čemu kvalitativna analiza podataka znači "ispričati 'priču', interpretirati

i stvarati, a ne otkrivati i tražiti 'istinu' koja je "tamo negdje" i koja se može pronaći ili iskopati iz podataka. [...] Finalna analiza proizvod je dubokog i produljenog uranjanja u podatke, promišljanja i refleksije, nečega što je aktivno i generativno" (Braun i Clarke, 2019: 591). Time reflektivna TA zadržava potpuno kvalitativan pristup istraživanju, u kojemu se primjenjuju kvalitativne tehnike i iza kojih stoji distinktivno kvalitativna istraživačka filozofija u kojoj se subjektivnost istraživača smatra resursom i u kojoj se veća važnost pridaje refleksivnosti, kao i situacijskoj i kontekstualnoj prirodi značenja (Clarke i Braun, 2018: 107). Ovdje se dakle radi o tzv. *big Q* kvalitativnom istraživanju (kvalitativno istraživanje u okviru kvalitativne paradigme) u odnosu na tzv. *small q* kvalitativno istraživanje (kvalitativno istraživanje u okviru pozitivističke paradigme) (Kidder i Fine, 1987, prema Clarke i Braun, 2018: 107).

Braun i Clarke (2018) na TA ipak ne gledaju kao na jedan jedinstveni pristup kvalitativnoj analizi, već kao na krovni pristup, koji objedinjava cijeli niz pristupa koji dijele određene pretpostavke, ali se razlikuju u postupcima i filozofiji (Clarke i Braun, 2018: 108). Stoga je moguće govoriti o postojanju barem tri glavne iteracije TA, od kojih svaka ima različite filozofske pretpostavke i proceduralne prakse – *coding reliability* TA, *codebook* TA i reflektivna TA (Braun i Clarke, 2019: 593). Razlika između ovih iteracija TA je u temeljnom pristupu. *Coding reliability* TA i *codebook* TA započinju analizu s razvojem tema, koje se konceptualiziraju kao područja podataka (Braun i Clarke, 2019: 593) i koje se razvijaju iz pitanja u upitniku ili nakon prvog upoznavanja s podacima (Braun i Clarke, 2019: 594). U skladu s ovim pristupom, proces tematske analize moguće je shvatiti kao proces pravilnog identificiranja podataka koji pripadaju svakom pojedinom području podataka (Braun i Clarke, 2019: 594).

Za potrebe ove disertacije prikladnijom se ipak čini reflektivna TA, koja koristi postupke u okviru kvalitativne paradigme te u središte stavlja subjektivnost istraživača, organske i rekurzivne procese kodiranja te važnost dubokog promišljanja o podacima (Braun i Clarke, 2019: 593). U reflektivnoj TA istraživač mora konstantno donositi odluke tijekom cijelog analitičkog procesa, kao i tijekom kodiranja i interpretacije podataka. U ovoj iteraciji TA, analitički *output* kodiranja čine teme, koje moraju odražavati značajan analitički rad, a istraživač ih mora aktivno stvoriti "na sjecištu podataka, analitičkog procesa i subjektivnosti" (Braun i Clarke, 2019: 594). Drugim riječima, "teme ne proizlaze *pasivno* iz podataka ili kodiranja; one nisu 'u' podacima, ne čekaju da budu otkrivene i da ih istraživač izvadi. 'Kod *kvalitativne* reflektivne TA ne radi se o 'pravilnom' praćenju procedura (ili o 'točnom' i 'pouzdanom' kodiranju, ili o postizanju konsenzusa među osobama koje kodiraju), već o

refleksivnom i promišljenom angažmanu istraživača s podacima te njegovom refleksivnom i promišljenom angažmanu s analitičkim procesom" (Braun i Clarke, 2019: 594). Umjesto o "traženju tema" prikladnije je govoriti o njihovom "razvijanju" (Braun, Clarke i Weate, 2016, prema Braun i Clarke, 2019: 594), "izgradnji" (Braun i sur., 2018, prema Braun i Clarke, 2019: 594) ili "generiranju" (Braun i Clarke, 2019: 594), kako bi se naglasila aktivna uloga istraživača u identificiranju i odabiru tema te izvještavanju o njima (Taylor i Ussher, 2001, prema Braun i Clarke, 2006: 80).

Dakle, u refleksivnoj TA pretpostavlja se da se teme ne nalaze u podacima i da ne mogu pasivno proizaći iz podataka, niti ih iz podataka treba izvlačiti, već ih istraživač mora razviti, generirati, odnosno izgraditi na temelju analiziranih podataka (Braun i Clarke, 2019: 591). Naglašavanje ovog "generiranja" tema (Braun i Clarke, 2019: 593) refleksivnu TA približava pogledima kvalitativnih istraživača koji vjeruju da teme kao takve ne postoje prije analize, već ih istraživač mora aktivno stvoriti, s obzirom da one ipak odražavaju i njegove interpretativne izbore (Braun i Clarke, 2016: 740). Teme se stoga konceptualiziraju kao "entiteti sa značenjem koje se konstruira iz kodova koji ujedinjuju različite podatke" (Braun i Clarke, 2013; DeSantis i Ugarizza, 2000, prema Braun i Clarke, 2016: 740). Drugim riječima, u TA na teme ne treba gledati kao na "dijamante u pijesku" koje treba pronaći i pokupiti, već kao na "kolač" koji istraživač aktivno priprema, koristeći se kombinacijom sastojaka koje ima na raspolaganju i vlastitog umijeća (Braun i Clarke, 2016: 740). Pristup koji na teme gleda kao na "dijamante u pijesku" više odgovara tzv. *coding reliability* TA, gdje istraživač teme razvija rano u istraživačkom procesu na osnovi podataka i teorija. U ovom pogledu, na kodiranje se onda gleda kao na proces potrage za dokazom postojanja tih prethodno identificiranih tema (Braun i Clarke, 2016: 741). S druge strane, u refleksivnoj TA na kodiranje i razvoj tema gleda se kao na proces koji je "organski, eksploratoran i inherentno subjektivan" i koji uključuje "aktivan, kreativan i refleksivan istraživački angažman" (Braun i Clarke, 2016: 740). Osim toga, u refleksivnoj TA pristup kodiranju i stvaranju tema nije previše rigidan niti strukturiran, već je fluidan, fleksibilan i rekurzivan, pa ne zahtijeva korištenje *codebook*-a ili *coding framea* (Braun i Clarke, 2019: 591-592). To znači da refleksivna TA podrazumijeva "organski pristup kodiranju i razvijanju tema te aktivnu ulogu istraživača u ovim procesima" (Clarke i Braun, 2017: 297).

Iz ovog razloga, na teme se gleda kao na "priče o pojedinim obrascima zajedničkih značenja unutar seta podataka" (Braun i Clarke, 2019: 592), iako neke iteracije TA teme konceptualiziraju samo kao sažetke određenih područja, odnosno sažetke identificiranih značenja u podacima koje se povezuje s pojedinim područjem rasprave (Braun i Clarke, 2019:

592). Takvi sažeci podataka obično se odnose na međusobno različita pitanja ili teme, u pravilu su samo deskriptivne prirode te ne uključuju identificirane obrasce značenja (Kinsella i Woodall, 2016, prema Braun i Clarke, 2016: 740; Clarke i Braun, 2018: 108). Međutim, u reflektivnoj TA teme zapravo treba shvatiti kao "odraz izvadaka podataka koji su svi povezani sa središnjim, zajedničkim značenjem" (Braun i Clarke, 2016: 740), iz čega proizlazi da sažeci područja nisu dobro razrađene teme ili da su slabo konceptualizirani (Connelly i Peltzer, 2016; Sandelowski i Leeman, 2012, prema Braun i Clarke, 2016: 740). U konceptualizaciji tema u reflektivnoj TA važno mjesto ima središnji organizirajući koncept, oko kojega je organizirana svaka tema i oko kojega se povezuju zapažanja istraživača. U tom procesu istraživači sami aktivno stvaraju teme, povezujući podatke koji se isprva čine nepovezanimi i u potrazi za implicitnim značenjima koja nisu odmah vidljiva (Clarke i Braun, 2018: 108).

Tematska analiza "omogućuje pristupačne i sustavne procedure za generiranje kodova i tema iz kvalitativnih podataka. Kodovi su najmanje jedinice analize koji prikazuju zanimljive karakteristike podataka (potencijalno) relevantne za istraživačko pitanje. Kodovi su građevni blokovi za teme, (šire) obrasce značenja, podržane središnjim organizacijskim konceptom – zajedničkom temeljnom idejom. Teme pružaju okvir za organiziranje i izvještavanje o analitičkim zapažanjima istraživača" (Clarke i Braun, 2017: 297). "Tema zahvaća nešto važno o podacima u odnosu na istraživačko pitanje te unutar seta podataka predstavlja određenu razinu odgovora ili značenja koji imaju *obrazac*" (Braun i Clarke, 2006: 82). Sama učestalost pojavljivanja određenog sadržaja u setu podataka ne znači nužno da se mora raditi o temi ili da je ta tema značajnija, već će o kvalitativnoj analizi podataka i prosudbi istraživača ovisiti hoće li se uopće raditi o temi i koliki će joj se pridati značaj u odnosu na istraživačko pitanje (Braun i Clarke, 2006: 82). Dakle, u odnosu na samu prevalenciju tema bitnija je njihova kvaliteta i odnos prema istraživačkom pitanju (Braun i Clarke, 2006: 82), a TA je dovoljno fleksibilna da dozvoljava autoru da sam određuje teme i njihovu prevalenciju, iako pri tome mora voditi računa da zadrži konzistentnost u njihovom određivanju (Braun i Clarke, 2006: 83). Prevalenciju tema nije nužno kvantificirati, tako da je, umjesto postotka ili broja, u TA dozvoljeno koristiti izraze poput "većina ispitanika" (Meehan i sur., 2000: 372, prema Braun i Clarke, 2006: 83), "određeni broj ispitanika" i sl. (Taylor i Ussher, 2001: 298, prema Braun i Clarke, 2006: 83). "Takvi deskriptori funkcioniraju retorički kako bi sugerirali da tema *uistinu* postoji u podacima te da nas uvjere kako istinito izvještavaju o podacima" (Braun i Clarke, 2006: 83).

2.2.3.2. *Pristupi u refleksivnoj tematskoj analizi i potrebne odluke istraživača*

Odabir TA za kvalitativnu analizu podataka podrazumijeva da će istraživač morati na početku analize donijeti nekoliko odluka i o njima konstantno promišljati tijekom analize (Braun i Clarke, 2006: 82). Istraživač tako mora donijeti odluku o tome hoće li pružiti detaljni opći tematski opis cijelog seta podataka i dominantnih ili važnijih tema (pri čemu se nužno gubi ponešto dubine i kompleksnosti) ili će pružiti detaljniji opis neke specifične pojedinačne teme ili skupine tema (pri čemu je moguća dublja i složenija analiza, ali ne za sve dominantne teme) (Braun i Clarke, 2006: 83).

Nadalje, istraživač mora donijeti odluku hoće li teme identificirati na induktivan ili deduktivan način, ili njihovom kombinacijom. Induktivan način (*bottom-up* ili *data-driven*) "znači da su identificirane teme snažno povezane sa samim podacima" (Patton, 1990, prema Braun i Clarke, 2006: 83) i stvaraju se na temelju analiziranih podataka, neovisno o teoretskom pristupu istraživača. U ovom slučaju istraživač kodira podatke bez da ih pokušava ukalupiti u neke već postojeće okvire kodiranja ili ranijih analitičkih koncepata (Braun i Clarke, 2006: 83). S druge strane, deduktivni ili teoretski pristup (*top-down* ili *analyst-driven*) temelji se više na teoretskom ili analitičkom pristupu istraživača, radi čega može pružiti manje detaljan opis podataka, ali može ponuditi detaljniju analizu pojedinih njihovih aspekata (Braun i Clarke, 2006: 84). Podatke je moguće kodirati na osnovi specifičnog istraživačkog pitanja ili je moguće da tijekom procesa kodiranja istraživačka pitanja evoluiraju (Braun i Clarke, 2006: 84).

Isto tako, istraživač mora donijeti odluku o tome na kojoj razini će identificirati teme, semantičkoj/eksplicitnoj ili latentnoj/interpretativnoj (Boyatzis, 1998, prema Braun i Clarke, 2006: 84). U semantičkom/eksplicitnom pristupu "teme se identificiraju unutar eksplicitnog ili površinskog značenja podataka, a analitičar ne traži ništa *iznad* onoga što je ispitanik rekao ili što je napisano" (Braun i Clarke, 2006: 84). Međutim, i u ovom slučaju je poželjno da analiza od deskripcije prijeđe u interpretaciju, kako bi se pridao značaj obrascima značenja i njihovim implikacijama (Patton, 1990, prema Braun i Clarke, 2006: 84), što omogućava povezivanje s drugom literaturom. S druge strane, latentni/interpretativni pristup nastoji identificirati ili istražiti ideje, pretpostavke, konceptualizacije i ideologije za koje se pretpostavlja da oblikuju semantički sadržaj podataka (Braun i Clarke, 2006: 84), tako da ovakav pristup u načelu odgovara konstruktivističkoj paradigmi (Burr, 1995, prema Braun i Clarke, 2006: 84).

Kada je riječ o epistemologiji, istraživač u tematskoj analizi mora donijeti odluku o zauzimanju esencijalističkog/realističkog pristupa ili konstrukcionističkog tematskog pristupa. U esencijalističkom/realističkom pristupu moguće je teoretizirati o motivacijama, iskustvu i

značenjima na izravan način, s obzirom da se ovdje pretpostavlja postojanje izravnijeg i jednosmjernijeg odnosa između značenja i izričaja (Potter i Wetherell, 1987; Widdicombe i Wooffitt, 1995, prema Braun i Clarke, 2006: 85). S druge strane, konstrukcionistički pristup polazi od društveno stvorenih i reproduciranih perspektiva, značenja i iskustava (Burr, 1995, prema Braun i Clarke, 2006: 85) pa da je za njega specifično da se ne fokusira na motivaciju ili individualnu psihologiju, već ponajprije na sociokulturni kontekst (Braun i Clarke, 2006: 85). Obično je moguće opaziti usklađeni obrazac grupiranja ovih odluka koje istraživač mora donijeti, pa su tako međusobno kompatibilnije odluke koje povezuju opći tematski opis cijelog seta podataka, identifikacija tema na semantičkoj/eksplicitnoj razini i realistički epistemološki pristup. S druge strane, međusobno su kompatibilnije odluke koje povezuju specifični pristup značenjima u setu podataka, identifikacija tema na latentnoj/interpretativnoj razini i konstrukcionistički epistemološki pristup (Braun i Clarke, 2006: 86).

Uzimajući u obzir znatnu veličinu korpusa i seta podataka koji se analiziraju u ovoj disertaciji, kao i prirodu vanjske politike koja obuhvaća vrlo široki spektar odluka, pristup ove disertacije temelji se na općem tematskom opisu cijelog seta podataka. Time se na najmanju razinu smanjio rizik od slučajnog preskakanja nekih važnijih tema identificiranih u setu podataka, iako to znači da nije bilo moguće ući u preveliku dubinu analize kao što bi se moglo ući u slučaju da je fokus samo na manjem broju tema. Isto tako, analiza je zauzela induktivan pristup, koji je podrazumijevao proučavanje cijelog seta podataka i kodiranje pojedinih stavki podataka, neovisno o eventualno ranije identificiranim temama, čime je dobivena dodatna širina. S obzirom da je induktivan pristup osobito koristan za istraživanje novog i do sada nepoznatog područja (Clarke i Braun, 2017: 298), time je ujedno dobiven fleksibilniji i slobodniji popis tema koje se odnose na vanjsku politiku predsjednika Trumpa, što je onda omogućilo usporedbu s ranije identificiranim elementima američkog konzervativizma. Nadalje, teme su identificirane na semantičkoj/eksplicitnoj razini, s obzirom da ova razina predstavlja prikladniju razinu analize prikupljenog korpusa podataka, osobito uzimajući u obzir njegovu opširnost. I zaključno, epistemološki je zauzet esencijalistički/realistički pristup, koji je omogućio teoretiziranje o motivacijama, iskustvu i značenjima podataka na izravan način, uz manje davanja značaja sociokulturnom kontekstu.

2.2.3.3. Postupak provođenja tematske analize

U disertaciji su praćeni koraci provedbe TA prema Braun i Clarke (2006), koji obuhvaćaju sljedeće faze:

Tablica 1: Faze tematske analize (Braun i Clarke, 2006: 87)

	Faza	Opis procesa
1.	Upoznavanje s podacima	Transkripcija podataka (ako je potrebno), iščitavanje i ponovno iščitavanje podataka, bilježenje inicijalnih ideja.
2.	Generiranje inicijalnih kodova	Kodiranje zanimljivih karakteristika podataka na sustavan način u cijelom setu podataka, sravnjivanje podataka relevantnih za svaki kod.
3.	Traženje tema	Sravnjivanje kodova u potencijalne teme, prikupljanje svih podataka relevantnih za svaku pojedinačnu temu.
4.	Revidiranje tema	Provjeravanje funkcioniraju li teme u odnosu na kodirane izvratke (razina 1) i cijeli set podataka (razina 2), generiranje tematske mape analize.
5.	Definiranje i imenovanje tema	Tekuća analiza za rafiniranje specifičnosti svake teme i cjelokupna priča koju analiza nastoji ispričati, generiranje jasnih definicija i imenovanje svake teme.
6.	Izrada izvješća	Konačna prilika za analizu. Selekcija živopisnih, uvjerljivih primjera izvadaka, konačna analiza selektiranih izvadaka, povezivanje analize s istraživačkim pitanjem i literaturom, izrada znanstvenog izvješća analize.

Iako nije nominalno faza tematske analize prema Braun i Clarke (2006), korak koji je prethodio primjeni TA u okviru ove disertacije uključivao je ipak i pregled literature, kao prvi korak potreban u kvalitativnoj analizi podataka (Rice i Ezzy, 2000: 191; Coffey i Atkinson, 1996, prema Tuckett, 2005: 78), kako bi se razradio teorijski okvir disertacije i pravilno postavila istraživačka pitanja (Tuckett, 2005: 78). Ovaj proces pregleda literature nastavio se i kasnije, s obzirom da se analiza može smatrati iterativnim procesom (Tuckett, 2005: 78), koji ujedno omogućuje bolje upoznavanje istraživača s problematikom. S obzirom da prema nekim autorima prethodni pregled literature može utjecati na nepristranost istraživača koji provodi TA, potencijalno sužujući rezultate istraživanja (Tuckett, 1998, prema Tuckett, 2005: 78), ovaj potencijalni problem riješen je na način da se reflektivnoj tematskoj analizi u okviru ove disertacije pristupilo odabirom kombinacije induktivnog, semantičkog i realističkog/esencijalističkog pristupa, koji je *data-driven* i smanjuje utjecaj prethodno postojećih koncepata ili ideja koja istraživač posjeduje.

U disertaciji transkripcija nije bila potrebna, s obzirom da su svi audio-video podaci već transkribirani u bazi podataka *The American Presidency Project*, pa su u ovom koraku dostupni dokumenti samo preneseni u *.docx* format, kako bi ih se moglo unijeti u program NVivo.

Nakon ovog preliminarnog koraka, uslijedilo je detaljnije upoznavanje s podacima, a potom i kodiranje podataka te generiranje kodova u tekstu, kao i njihovo provjeravanje kako bi se vidjelo postoje li dupliciranja ili sličnosti. U slučaju takvih dupliciranih ili sličnih kodova, kodovi su međusobno kombinirani ili su izbrisani. Podaci i kodovi su više puta pročitani kako bi se razjasnio njihov odnos s drugim podacima i odnos između kodiranih podataka (Tuckett, 2005: 82). U sljedećem koraku, nakon što su svi relevantni podaci iz seta podataka kodirani, započela je faza generiranja tema te grupiranje svih povezanih kodiranih izvadaka podataka u zajedničke teme (Braun i Clarke, 2006: 89-90). Uočavanjem obrazaca pojedinih značenja, kodovi su grupirani u teme, što je proces koji je uključivao potragu za temama u setu podataka, njihovo revidiranje i potom konačno definiranje i imenovanje. U tom je pogledu također napravljeno i određeno rafiniranje tema, pošto je bilo uočeno da neke od njih možda ipak nije potrebno definirati kao teme, dok je za neke odlučeno da ih je bolje pripojiti drugim temama.

Nakon procesa kodiranja i generiranja tema, uslijedila je analiza tema i kodova unutar svake teme, kako bi se provjerilo odgovaraju li kodirani izvadci podataka temama u koje su svrstani. Kada su teme određene i kada je provjereno da svi kodirani izvadci podataka odgovaraju temama unutar kojih su svrstani, provjereno je odgovaraju li teme setu podataka te odražava li tematska mapa u cjelini značenja koja su evidentna u setu podataka (Braun i Clarke, 2006: 91).

Nakon što su konačno određene sve teme i kodirani izvadci podataka unutar njih, pristupilo se konačnom definiranju i rafiniranju tema, odnosno identificiranju biti svake od tema (Braun i Clarke, 2006: 92). Uslijedila je deskripcija i interpretacija tema s ciljem pružanja odgovora na istraživačka pitanja i donošenja zaključka o potvrđivanju glavne hipoteze (Cliffe, 2019: 584). Iako se već i sam proces kodiranja može smatrati dijelom analize (Miles and Huberman, 1994, prema Braun i Clarke, 2006: 88), s obzirom da se radi o organiziranju podataka u smislene skupine (Tuckett, 2005, prema Braun i Clarke, 2006: 88), ipak se teme, koje su pojmovno šire od kodova, smatraju glavnim jedinicama analize (Braun i Clarke, 2006: 88). To znači da je interpretativna faza analize podataka zapravo započela analizom tema (Boyatzis, 1998, prema Braun i Clarke, 2006: 88). Pri tome poanta nije bila samo u parafraziranju izvadaka podataka iz tema, već je bilo bitno identificirati što je značajno u njima i zbog čega (Braun i Clarke, 2006: 92), nakon čega je za svaku od odabranih tema provedena i napisana detaljnija analiza, uzimajući u obzir širu sliku međusobnog odnosa među temama i njihov odnos prema istraživačkom pitanju (Braun i Clarke, 2006: 92). U analizi se nastojalo "ispričati složenu priču o podacima na način koji čitatelja uvjerava u zasluge i valjanost analize" (Braun i Clarke, 2006:

93), pri čemu je analiza morala odražavati "sažet, koherentan, logičan, nerepetitivan i zanimljiv izvještaj o priči koju su ispričali podaci – unutar i među temama" (Braun i Clarke, 2006: 93).

2.2.3.4. Odabir uzorka za tematsku analizu

Odabir veličine uzorka na kojemu se provodi istraživanje u refleksivnoj TA prilično je fleksibilan te su moguće različite varijacije (Braun i Clarke, 2016: 740). "Ako teme ne konceptualiziramo kao dijamante koji čekaju da budu otkriveni, ne moramo se osloniti na ideju o istini koju možemo promašiti – te stoga nema potrebe tražiti relativno velike veličine uzorka" (Braun i Clarke, 2016: 742). Upravo suprotno, ako je uzorak prevelik, postoji opasnost od zanemarivanja složenosti i nijansi koje se nalaze u podacima (Braun i Clarke, 2016: 742). Isto tako, s obzirom da je nakon analize određenog broja dokumenata moguće uočiti ponavljanje te dolazi do efekta zasićenja, kada se primijeti da se više ne stvaraju novi kodovi nego da dolazi do određenog ponavljanja, nije suviše smisleno analizirati apsolutno sve raspoložive dokumente, već se može odabrati određeni uzorak onih dokumenata koji se smatraju najrelevantnijima za potrebe traženja odgovora na istraživačka pitanja.

Sukladno preporukama Braun i Clarke (2013), TA je prilično fleksibilna kada je riječ o veličini uzorka, koji može varirati od dva pa do preko 400 dokumenata (Braun i Clarke, 2013, prema Braun i Clarke, 2016: 741). Autorice naglašavaju da veličina uzorka ne treba biti odabrana prema kriterijima (post)pozitivizma, niti može biti predviđena uz pomoć "formula ili percipirane suvišnosti" (Malterud i sur., 2015: 2, prema Braun i Clarke, 2016: 741). Veličina uzorka je nešto o čemu istraživač koji se bavi kvalitativnom analizom mora stalno promišljati i na što se mora stalno vraćati tijekom analize. "S organskim i fleksibilnim pristupom TA, te vrlo širokim rasponom potencijalnih veličina projekta i izvora podataka, očekuje se i prikladno je da će uzorci znatno varirati u veličini" (Braun i Clarke, 2016: 741-742). Osim toga, što je veći uzorak, to postoji veći rizik da se istraživač zaplete u složenost podataka koje analizira. Stoga nije rijetko da se za analizu koriste manji uzorci, ne samo zato jer se u TA teme konstruiraju umjesto da se traže, već i zato jer na taj način proces detaljnog i finog kodiranja ima mogućnost obuhvatiti svu različitost i nijansiranost u podacima (Braun i Clarke, 2016: 742).

Imajući na umu ove postavke, tijekom izrade disertacije pristupilo se odabiru dokumenata iz baze podataka *The American Presidency Project*, gdje se nalazi ukupno 11.267 dokumenata koji se pripisuju predsjedniku Trumpu. Među ovim dokumentima nalaze se njegovi govori, izjave, komentari, *tweetovi* (grupirano po danima na način da *tweetovi* objavljeni tijekom

jednog dana predstavljaju jedan dokument), kao i predsjednički akti (izvršni ukazi, proglassi, memorandumi...) te drugi dokumenti koje je objavljivala Bijela kuća, dokumenti objavljeni tijekom političkih kampanja i sl. Radi se o velikoj količini dokumenata, koje nije potrebno, a ni moguće, u cijelosti analizirati za potrebe ove disertacije, već je bilo dovoljno odabrati odgovarajući uzorak. Naime, svrha i cilj disertacije nije cjelovita analiza vanjske politike Donalda J. Trumpa, već pružanje odgovora na pitanje predstavlja li američki konzervativizam intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa. Kako bi se odgovorilo na ovo pitanje, nije bilo potrebe analizirati sve dostupne dokumente, već je bilo dovoljno utvrditi obrazac u stajalištima predsjednika Trumpa na temelju uzorka odabranih dokumenata, pri čemu su se relevantnijim dokumentima smatrala objašnjenja i izjave koje je predsjednik Trump davao nego sami tekstovi pravnih akata. Naime, iz rezoniranja i toka misli predsjednika Trumpa bilo je moguće razabrati njegov način razmišljanja i ideje koje stoje u pozadini njegovih odluka.

U skladu s navedenim, tematska analiza provedena je na uzorku više kategorija dokumenata: (1) izabranih vanjskopolitičkih govora, izjava, komentara i intervjua predsjednika Trumpa; (2) *tweetova* predsjednika Trumpa koji se odnose na vanjsku politiku; (3) glavnih vanjskopolitičkih akata koje je predsjednik Trump donio ili je na njihovo donošenje imao ključan utjecaj (akti čije donošenje izravno spada u nadležnost predsjednika Trumpa, kao što su izvršni ukazi i sl., odnosno na čije je donošenje imao veći utjecaj, kao što je npr. Strategija nacionalne sigurnosti) te (4) drugih dokumenata koje je objavila Bijela kuća, a koji mogu dati jasniju sliku o razlozima za donošenje pojedine odluke (npr. tiskovne konferencije, priopćenja za tisak, *Fact Sheets* i sl.).

Dokumenti za analizu nisu odabrani slučajnim odabirom, već su odabrani kronološki prema datumima nekih najvažnijih vanjskopolitičkih trenutaka u Trumpovom mandatu. Za odabir takvih trenutaka poslužio je popis najvažnijih događaja koje je odabrao renomirani *Council on Foreign Relations* (CFR, 2021), kao relevantna neovisna i nestranačka organizacija, *think tank* i izdavač. Popis je dodatno popunjen s nekoliko događaja koji su procijenjeni korisnim i svrsishodnim za analizu (npr. uvršteni su neki govori tijekom serije stranačkih skupova i sl.). U skladu s navedenim, prilikom odabira uzorka, iako ne isključivo, fokus je stavljen na dokumente povezane sa sljedećim događajima, odnosno na datum tih događaja ili oko njega: (1) predizborni vanjskopolitički govor Donalda J. Trumpa 27. travnja 2016.; (2) inauguracijski govor 20. siječnja 2017.; (3) Memorandum o povlačenju iz TPP-a 23. siječnja 2017.; (4) Izvršni ukaz o zabrani ulaska državljana šest islamskih država 27. siječnja 2017.; (5) ograničeno korištenje zračnih udara na Siriju 7. travnja 2017.; (6) notifikacija Kongresu o namjeri

modernizacije NAFTA-e 18. svibnja 2017.; (7) prva turneja predsjednika Trumpa u inozemstvu 20.-27. svibnja 2017. (govor o protuterorizmu, govor u NATO-u, zajednička deklaracija G7); (8) govor s najavom povlačenja iz Pariškog klimatskog sporazuma 1. lipnja 2017.; (9) kriza u Kataru 5. lipnja 2017.; (10) govor o politici prema Kubi 16. lipnja 2017.; (11) govor u Poljskoj, sastanak G20 i susret s Putinom 5.-8. srpnja 2017.; (12) verbalni sukob sa Sjevernom Korejom 8. kolovoza 2017.; (13) nova Strategija za Afganistan 21. kolovoza 2017.; (14) najava postupnog ukidanja DACA programa 5. rujna 2017.; (15) prvi govor u UN-u 19. rujna 2017. te govori u UN-u 2018., 2019. i 2020. godine; (16) najava odbijanja recertificiranja pridržavanja Irana s JCPOA 13. listopada 2017.; (17) azijska turneja 3.-14. studenog 2017.; (18) priznavanje Jeruzalema glavnim gradom Izraela 6. prosinca 2017.; (19) objava više strateških dokumenata od prosinca 2017. do veljače 2018. (Strategija nacionalne sigurnosti, Strategija obrane, *Nuclear Posture Review...*); (20) najava uvođenja carina 1. ožujka – 3. travnja 2018.; (21) prihvaćanje Kimovog poziva na sastanak 18. ožujka 2018.; (22) trgovinski rat s Kinom 4. travnja – 1. prosinca 2018.; (23) druga serija zračnih udara u Siriji 13. travnja 2018.; (24) jačanje zaštite južne granice svibanj – listopad 2018.; (25) povlačenje iz JCPOA 8. svibnja 2018.; (26) preseljenje Veleposlanstva SAD-a u Jeruzalem 14. svibnja 2018.; (27) susret s Kimom 12. lipnja 2018.; (28) najava povlačenja iz Vijeća UN-a za ljudska prava 19. lipnja 2018.; (29) summit Trump-Putin u Helsinkiju 16. srpnja 2018.; (30) UMSCA umjesto NAFTA-e 30. rujna 2018.; (31) podrška Saudijskoj Arabiji unatoč ubojstvu Jamala Khashoggija od listopada do prosinca 2018.; (32) najava povlačenja američkih snaga iz Sirije i Afganistana u prosincu 2018.; (33) priznavanje venezuelanskog lidera Juana Guaidoa privremenim predsjednikom 23. siječnja 2019.; (34) okončanje bitke za izgradnju zida na granici s Meksikom 25. siječnja 2019.; (35) ponovno jačanje trgovinskog rata s Kinom u svibnju 2019.; (36) odustajanje od udara na Siriju 20. lipnja 2019.; (37) posjet Sjevernoj Koreji 30. lipnja 2019.; (38) izmjena pravila o azilu u srpnju 2019.; (39) prekid pregovora s talibanima 8. rujna 2019.; (40) početak istrage za opoziv u Predstavničkom domu 24. rujna 2019.; (41) povlačenje iz sjeverne Sirije 6. listopada 2019.; (42) dodatna potpora Saudijskoj Arabiji 11. listopada 2019.; (43) ubojstvo lidera ISIS-a Abu Bakr al-Baghdadija 26. listopada 2019.; (44) ubojstvo iranskog zapovjednika Qasema Soleimanija 3. siječnja 2020.; (45) sudjelovanje predsjednika Trumpa na Hodu za život 24. siječnja 2020.; (46) novi Mirovni plan za Bliski istok 28. siječnja 2020.; (47) oslobađanje predsjednika Trumpa optužbi za pritisak na ukrajinsku vladu oko istrage protiv Bidena 5. veljače 2020.; (48) postizanje sporazuma između SAD-a i talibana 29. veljače 2020.; (49) proglašenje izvanrednog stanja radi pandemije koronavirusa 13. ožujka 2020.; (50) smanjenje diplomatskih aktivnosti radi epidemije do govora u UN-u (ožujak 2020.-22. rujan 2020.); (51)

formalna notifikacija o istupanju SAD-a iz WHO-a 6. srpnja 2020.; (52) najava povlačenja američkih vojnih snaga iz Njemačke 29. srpnja 2020.; (53) sporazumi o normalizaciji arapsko-izraelskih odnosa od rujna do prosinca 2020.; (54) smanjenje kvote prihvata izbjeglica za 2021. godinu 30. rujna 2020.; (55) smjena ministra obrane i ostavka niza dužnosnika 9. studenog 2020.; (56) povlačenje iz Ugovora o otvorenom nebu 22. studenog 2020., i (57) prosvjedi na Capitolu 6. siječnja 2021. Što se tiče odabira uzorka *tweetova*, odabrani su *tweetovi* koje je predsjednik Trump objavio dva dana prije, na dan i dva dana nakon ovih ključnih datuma u njegovoj vanjskoj politici. Ovaj odabir omogućio je dobar presjek i odabir relevantnog uzorka vanjskopolitičkih *tweetova* tijekom cijelog trajanja njegovog mandata.

Ovako selektirani korpus podataka za analizu sadrži ukupno 820 dokumenata preuzetih prema ovim kriterijima iz arhivske baze podataka Sveučilišta Santa Barbara *The American Presidency Project*. Svaki od ovih prijelomnih trenutaka koje navodi CFR nije mogao biti detaljnije analiziran, a to bi i nadilazilo potrebe ove disertacije. Stoga postoji mogućnost da je neki važniji dokument i preskočen, međutim, to za potrebe TA i nije od ključnog značaja, s obzirom da teme nisu konceptualizirane kao "dijamanti koji čekaju da budu otkriveni", već su prije svega aktivno konstruirane na temelju analiziranih podataka, radi čega nema potrebe da u analizu budu uključeni apsolutno svi dokumenti (Braun i Clarke, 2016: 742).

TA selektiranih dokumenata na odabranom uzorku omogućila je donošenje općih zaključaka o elementima prisutnima u vanjskoj politici i promišljanjima predsjednika Trumpa, kao i zaključka o prisutnosti elemenata američkog konzervativizma u Trumpovoj vanjskoj politici, a što je posljedično omogućilo donošenje zaključka o utjecaju američkog konzervativizma na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa.

2.2.3.5. Prednosti tematske analize

Među najveće prednosti TA mogu se ubrojiti njena fleksibilnost (glede istraživačkog pitanja, veličine i sastava uzorka, metode prikupljanja podataka i pristupa generiranju tema) i mogućnost njenog korištenja za uočavanje i identificiranje određenih obrazaca u podacima, koji se odnose na iskustva ispitanika, njihove poglede i perspektive, kao i ponašanje i prakse (Clarke i Braun, 2017: 297). Braun i Clarke (2006) su TA opisale kao pristupačnu i teoretski fleksibilnu metodu kvalitativne analize podataka koja se može koristiti u različitim znanstvenim disciplinama, ne samo u psihologiji gdje je izvorno razvijena (Braun i Clarke, 2006: 77), iako su s vremenom ipak došle do zaključka da teoretska fleksibilnost pojedinih iteracija TA ipak

može biti manje ili više ograničena (Braun i Clarke, 2019: 592). Međutim, kako ističu autorice metode, TA nudi alat ili tehniku koja nije ograničena teoretskim ograničenjima, što joj omogućuje primjenu na cijeli niz teoretskih okvira i istraživačkih paradigmi (Clarke i Braun, 2017: 297), a što ju u kontekstu ove disertacije čini idealnom metodom za analizu ideja, percepcija i uvjerenja predsjednika Trumpa na području vanjske politike, kao alata za pružanje odgovora na pitanje predstavlja li američki konzervativizam intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje njegove vanjske politike.

TA je metoda pogodna za deskripciju i sažimanje, kao i za detaljnu analizu koja od deskripcije prelazi u interpretaciju (Clarke i Braun, 2018: 109). Isto tako, s obzirom da teorija nije *a priori* ugrađena u TA, Braun i Clarke (2006) smatrale su da ne postoji idealan teoretski okvir za provođenje kvalitativne analize, niti postoje idealno istraživačko pitanje ili metoda prikupljanja podataka koji bi bili svojstveni TA (Clarke i Braun, 2018: 109), već je bitnije da teoretski okvir i metode odgovaraju onome što istraživač želi saznati (Braun i Clarke, 2006: 80). TA stoga ne zahtijeva ranije poznavanje različitih složenijih pristupa, kao što je npr. *grounded theory*, radi čega predstavlja pristupačniji oblik analize (Braun i Clarke, 2006: 81). TA ipak ne treba smatrati ateoretskom, jer iako je teoretski fleksibilna, ne postoji u teoretskom vakuumu (Clarke i Braun, 2018: 109). Dobro je stoga u istraživanju dodatno naglasiti i teoretski okvir u kojemu se TA provodi, a kojega istraživač slobodno odabire ovisno o potrebi za koju koristi TA (Clarke i Braun, 2018: 109). U slučaju ove disertacije, taj teoretski okvir predstavlja neoklasični realizam, koji je razrađen u idućem poglavlju. Danas postoji brojna i opsežna vrlo kvalitetna literatura, uključujući i na hrvatskom jeziku (npr. Luša, 2009, 2011, 2013; Čehulić, 2003; Grizold, 1998; Grizold i Čehulić, 2006; Jović, 2013, 2014, 2016, 2018; Tatalović, 2006; Vukadinović, 1989, 2001, 2004a, 2004b, 2005a, 2005b; Vukadinović i sur., 2006), koja se bavi, izravno ili neizravno, teorijama vanjske politike i teorijama međunarodnih odnosa s aspekta realizma, a osobito njegovim povijesno dominantnim pravcima – klasičnim realizmom i neorealizmom. Međutim, još uvijek nedostaje literature koja se bavi primarno neoklasičnim realizmom, tako da ova disertacija ima namjeru pružiti znanstveni doprinos i na ovom području.

3. NEOKLASIČNI REALIZAM KAO TEORIJA VANJSKE POLITIKE

3.1. Realistička škola međunarodnih odnosa - uvodno

Realizam predstavlja "visoko diversificiranu tradiciju, što znači da svaki pokušaj da tu raznolikost reduciramo na neku jednostavnu, jednoobraznu koncepciju može dovesti do pogrešnih interpretacija" (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 107). Realizam je najstariji i najutjecajniji teorijski pravac koji svoje korijene vuče još iz antike te obuhvaća autore poput Tukidida, Sun Tzua, Machiavellija, Thomasa Hobbesa, Jean-Jacquesa Rousseaua, Alexandera Hamiltona, Carla von Clausewitza, Maxa Webera, Raymonda Arona, Winstona Churchilla, Georgea F. Kennana, Reinholda Niebhura, Kennetha Waltza, Johna Mearsheimera, Roberta Jervisa i dr. Njegov razvoj odvijao se kroz nekoliko sukcesivnih faza, iako su različiti realistički pravci postojali i istovremeno (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 106). U suvremenu inačicu realizma može se ubrojiti "set teorija povezanih sa skupinom mislilaca koji su se pojavili neposredno nakon Drugog svjetskog rata i koji su se razlikovali od idealista (tj. *wilsonovaca*) na temelju svojeg vjerovanja u centralnost moći za oblikovanje politike, pretežnost prakse politike moći i opasnost od temeljenja vanjske politike na moralnosti ili razumu umjesto na interesu i moći" (Vaquez, 1997: 899). Iz toga proizlazi da realizam ne predstavlja jedinstvenu teoriju koja bi se jednostavno mogla empirijski potvrditi ili odbaciti (Lobell i sur., 2009: 14), iako među realistima ipak prevladavaju neki zajednički pogledi i ideje. Tako je realistički pogled na stanje čovječanstva izrazito pesimističan i bez vjere u mogućnost promjena u ljudskom ponašanju. Realisti odbacuju teleološko poimanje politike, skeptični su prema mogućnosti uspostave pacifističkog međunarodnog poretka te vjeruju da su etika i moral proizvodi moći i materijalnih interesa, a ne obratno (Lobell i sur., 2009: 14). Jorgensen (2010) navodi da realizam sebi pripisuje određeni monopol na razumijevanje stvarnosti, pesimistično gleda na mogućnost stvaranja miroljubivijeg svijeta, fokusira se uglavnom na politiku kao na vrstu društvene aktivnosti koja je namijenjena povećanju moći, prioritet daje međunarodnoj politici (u odnosu na unutarnju), ponajviše se bavi sukobima, a suradnjom samo u pogledu savezništava, te na povijest gleda ciklički (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 105-106). Popović (2013) tvrdi da je realizmu svojstven određeni moralni nihilizam, obilježen pesimizmom, relativizmom i skepticizmom (Popović, 2013, u Jović, 2013: 171). Vasquez (1997) ističe da su neke od temeljnih postavki realizma sljedeće: "(1) države-nacije su najvažniji akteri u međunarodnim odnosima; (2) postoji oštra razlika između domaće i međunarodne politike; i (3) međunarodni odnosi su borba za moć i mir" (Vasquez, 1997: 899). Wohlforth (2008) smatra da realiste spajaju neke temeljne pretpostavke: povezivanje unutar skupina (najvažnije skupine

su nacionalne države, čijoj koheziji doprinosi nacionalizam); egoizam (želja za ostvarivanjem vlastitih interesa); anarhija (nepostojanje središnje vlasti iznad vlasti suverenih država); politika moći i sigurnosti (Wohlforth, 2008, prema Lazović, 2013, u Jović, 2013: 128). S time se slaže i Morgenthau (1995), koji politiku, pa i međunarodnu politiku, vidi ponajprije kao borbu za moć (Morgenthau, 1995, prema Lazović, 2013, u Jović, 2013: 130). Donnelly (2009) navodi da bit realizma leži u "analizi odnosa anarhije i egoizma, i u imperativima koje taj međusobni odnos stvara za politiku utemeljenu na ideji moći" (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 40).

Realisti važnost pridaju i tzv. tribalizmu u političkom i društvenom životu, odnosno smatraju da se ljudi, kako bi opstali, udružuju u skupine, koje zahtijevaju lojalnost, a zauzvrat nude sigurnost i zaštitu od vanjskih neprijatelja. Politika onda predstavlja stalnu borbu između različitih skupina koje djeluju u cilju ostvarivanja vlastitih interesa u okruženju u kojemu vlada nesigurnost i opće pomanjkanje materijalnih i društvenih resursa, kao i pervazivna neizvjesnost glede sadašnjih i budućih namjera suprotstavljenih skupina. Da bi u toj konstantnoj borbi mogle ostvariti vlastite interese, ovim skupinama potrebna je moć, koja stoga postaje jedna od najvažnijih kategorija realističke teorije (Lobell i sur., 2009: 15). Ovakav realistički pogled sugerira da se realizam usredotočuje na realnost, odnosno na stvarno, a ne neko zamišljeno, idealističko stanje. "Realisti, kako im i samo ime kaže, temelje svoje preporuke za djelovanje ne toliko na normativnom aspektu (opisivanja svijeta kakvim bi trebao postati) nego više na analizi stvarnosti. Zbog toga neki drže da je realizam u biti antiteorijski svijet: on se bavi pragmatičnim pitanjima, a ne idejama o stvaranju boljeg svijeta" (Jović, 2013: 18).

Danas je moguće govoriti o nekoliko glavnih pravaca realizma, u prvom redu o klasičnom realizmu i neorealizmu/strukturalnom realizmu, a nakon kraja Hladnog rata i neoklasičnom realizmu (Živojinović, 2008: 368). Klasični realizam u zapadnoj misli postoji još od vremena Platona (Popović, 2013, u Jović, 2013: 161) i Tukidida (McQueen, 2017: 296), kojega mnogi smatraju ocem realističke teorije (Buzar, 2020: 13), dok je suvremenija inačica klasičnog realizma 20. stoljeća nastala u Europi kao nastavak realpolitike 19. stoljeća, ali je uglavnom zahvaljujući europskim akademskim imigrantima svoj procvat doživjela u SAD-u (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 105-106) tijekom pedesetih godina prošlog stoljeća, iako je nastavila egzistirati do osamdesetih godina, kada je sve više zamjenjuje neorealizam. Klasični realizam na neki je način predstavljao refleksiju 20. stoljeća, obilježenog svjetskim ratovima (Popović, 2013, u Jović, 2013: 178), da bi potom dominantno mjesto u teoriji međunarodnih odnosa preuzeo neorealizam, kao refleksija bipolarnog sistema Hladnog rata. Međutim, slabosti neorealizma do izražaja su došle kada nije uspio predvidjeti raspad bipolarnog sistema i kraj

Hladnog rata, s obzirom da je analizirao samo sistemske faktore, zanemariivši unutarnjopolitičke procese. Time je cijela realistička paradigma međunarodnih odnosa pretrpjela težak udarac, nakon kojega su mnogi mislili da se neće oporaviti (Więclawski, 2017: 192), pa je na važnosti počela dobivati liberalna paradigma. Međutim, realizam je ipak uspio ostvariti svoj povratak, ovoga puta u obliku neoklasičnog realizma, kao spoja klasičnog realizma i neorealizma, koji primarnu uzročnost međunarodnog sistema povezuje s ulogom unutarnjih faktora (Ripsman, 2011: 1). Pojava neoklasičnog realizma predstavljala je uspješan pokušaj revitalizacije realističke paradigme kroz ponovno okretanje klasičnom realizmu i odmicanje od statičke perspektive neorealizma i njegovog fokusiranja isključivo na međunarodni sistem i sistemske faktore (Więclawski, 2017: 192). Usponu neoklasičnog realizma vjerojatno su dijelom doprinijeli demokratsko otvaranje država nakon kraja Hladnog rata i razvoj interneta, što je omogućilo veću dostupnost podataka, a time i olakšanu analizu unutarnjih faktora, za razliku od razdoblja Hladnog rata kada je vladala blokovska zatvorenost koja je onemogućavala detaljniju analizu unutarnjih faktora, osobito onih koji su utjecali na sovjetsku vanjsku politiku i kojima se djelomično može objasniti raspad SSSR-a. Naime, isključivo strukturalnim faktorima nije bilo moguće u potpunosti objasniti niti predvidjeti urušavanje komunizma i raspad SSSR-a, kao niti unutarnje promjene do kojih je došlo u zemljama istočnog bloka (Więclawski, 2017: 194). Važnost se stoga sve više počela pridavati i unutarnjim faktorima, što je omogućilo revitalizaciju realizma kroz razvoj neoklasičnog realizma (Živojinović, 2008: 368), ali tek nakon što je protekao određeni period neposredno nakon završetka Hladnog rata, kada se činilo da će umjesto neorealizma prevladati liberalizam (Więclawski, 2017: 194). Povratak realizma u novom obliku i s novim sadržajem (Snyder, 2002; Jović, 2013: 9) dijelom je "rezultat činjenice da je skoro svaki realist bio protivnik rata protiv Iraka, koji se, prema mišljenju mnogih, pretvorio u stratešku katastrofu za SAD i Veliku Britaniju. No, što je još važnije, nema razloga misliti da su globalizacija i međunarodne institucije oslabile moć država. Štoviše, čini se da države imaju svijetlu budućnost, uglavnom zbog nacionalizma koji ih glorificira te i dalje nastavlja biti moćna politička ideologija. Čak i u Zapadnoj Europi, gdje je došlo do ekonomske integracije bez presedana, država je živa i zdrava. Vojna je moć i dalje presudan element u svjetskoj politici" (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 103). Nacionalna teritorijalna država i dalje se pokazuje najučinkovitijim oblikom za mobilizaciju unutarnjih resursa i pružanja odgovora na vanjske prijetnje (Lobell i sur., 2009: 30-31), pa realizam i dalje ima svoje mjesto u teoriji međunarodnih odnosa.

U skladu s navedenim, jasno je kako analize isključivo moći i kapaciteta država teško mogu same objasniti konkretnu vanjsku politiku pojedine države, bez uzimanja u obzir i unutarnjih faktora. Kroz povijest su postojale brojne situacije kada je država vodila jednu politiku, a nakon promjene vlasti odlučila se za drugu politiku, iako je njena relativna materijalna moć unutar međunarodnog sistema ostala približno podjednaka. Takav je bio slučaj i sa SAD-om, pa se primjerice relativna materijalna moć SAD-a za vrijeme mandata predsjednika Busha, Obame i Trumpa ne razlikuje u tolikoj mjeri da bi se samo ovim faktorom mogle objasniti njihove različite vanjske politike, već je u analizu potrebno uključiti i njihove unutarnje ambicije i motive (Waltz, 1979: 71, prema Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 50). U skladu s time, za potrebe ove disertacije najprikladnijim se teorijskim okvirom čini neoklasični realizam, koji na određeni način predstavlja modificirani spoj klasičnog realizma i neorealizma, upotpunjen svojim specifičnim pristupom, koji "kombinira analizu struktura (institucija) s analizom vrste vlasti koja se javlja u državi. Ti se 'neoklasični realisti' (Rose, 1998; Schweller, 2003) koncentriraju na modele interakcije između domaćih političkih sustava i međunarodnih struktura, te iz njih izvode analizu ponašanja neke države" (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 41). Analiza temeljena na realizmu, pa i na neoklasičnom realizmu, ponekad može djelovati pojednostavljeno, ali kao i svaka teorija, ona namjerno "pojednostavljuje stvarnost da bi istakla one elemente koji su tipični za nečije ponašanje" (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 43), čime pomaže u razumijevanju pojedinih elemenata stvarnosti na području međunarodne politike (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 43). Kao i kod svake teorije, teorijska širina može biti neusklađena i obilježena pogreškama, ali upravo je zbog toga omogućena generalizacija i zadržavanje na ideal-tipskom pristupu (Jović, 2013: 10). Na taj način teorija pomaže prikazati kako su neki, na prvi pogled nepovezani fenomeni, ustvari proizvod zajedničke ontologije, odnosno jednog procesa koji se odvija u pozadini i uzrokuje te fenomene (Dessler, 1989: 446). Za adekvatno razumijevanje neoklasičnog realizma, kao određenog spoja klasičnog realizma i neorealizma, važno je poznavati temeljne odrednice ova dva ranija smjera realizma. Stoga će se u nastavku najprije ukratko predstaviti njihovi najvažniji elementi, da bi se potom prešlo na neoklasični realizam kao glavni teorijski okvir na kojemu se temelji ova disertacija.

3.2. Klasični realizam

U klasični realizam ubraja se skup tekstova različitih autora (Tukidid, Machiavelli, Hobbes, von Clausewitz, Morgenthau...) nastalih u razdoblju od barem dva i pol tisućljeća, bez velike međusobne koherentnosti i bez korištenja današnje standardne metodologije (Lobell i sur.,

2009: 16; Rose, 1998, prema Telbami, 2002: 162). Sistematizaciji ovih djela i autora pridonio je Martin Wight, koji je 1960. godine ustvrdio da međunarodni odnosi, kao znanstvena disciplina, nemaju dovoljno razrađenu zbirku klasičnih djela, radi čega međunarodna teorija nije sistematična te je teško dostupna (Wight, 1960, prema McQueen, 2017: 299). Podjela klasičnih djela u različite intelektualne tradicije pomogla je i realizmu (McQueen, 2017: 299), posluživši autorima kao izvor za daljnji razvoj teorije (McQueen, 2017: 301).

Klasični realisti bavili su se "pitanjima poretka, pravde i promjene na domaćem, regionalnom i međunarodnom planu. Klasični realisti imaju holistički pristup politici, koji naglašava sličnosti, a ne razlike između domaće i međunarodne politike..." (Lebow, 2007, u Jović, 2013: 68). Osim toga, "...klasični realisti povijest vide kao ciklički proces, u smislu da se uvijek događa jedna te ista stvar: nastojanja da se stvori red i da se pobjegne iz svijeta kojim dominiraju strahovi možda neko vrijeme mogu biti uspješna, no na kraju uvijek podlegnu destabilizirajućem djelovanju onih aktera koji vjeruju da su suviše moćni da bi ih se ograničavalo zakonom i običajima" (Lebow, 2007, u Jović, 2013: 68). Stoga ovi autori radije opisuju svijet onakvim "kakav jest, a ne kakav bi *trebao biti* prema međunarodnom pravu ili nekim formalnim konvencijama... Klasični realizam je prije svega mješavina političke teorije, teorije međunarodnih odnosa i historijske analize" (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 108) te se "primarno bavi izvorima i uporabom nacionalne moći u međunarodnoj politici te problemima s kojima se lideri susreću prilikom vođenja vanjske politike. Ova pitanja navela su autore da se fokusiraju na distribuciju moći među državama, kao i na karakter država i njihov odnos prema domaćem društvu" (Lobell i sur., 2009: 16). Dakle, fokus klasičnog realizma je na nacionalnoj moći i državi, radi čega ovaj pravac realizma nije u većoj mjeri mogao doprinijeti objašnjavanju faktora koji proizlaze iz međunarodnog sistema (Lobell i sur., 2009: 16).

Značajnu teorijsku baštinu realizma ostavili su Machiavelli i Hobbes, s obzirom da su obojica odbacivali mogućnost univerzalnog moralnog načela kojemu bi trebalo težiti u društvu te su konstatirali da društvo pokreću sebični interesi i egoizam, što pak dovodi do sukoba s drugim društvima koja postupaju na sličan način (Popović, 2013, u Jović, 2013: 165). Machiavelli je razlikovao državu od društva te je smatrao da se blagostanje društva, kao vrhovni moralni ideal, može ostvariti samo putem ostvarivanja sebičnih nacionalnih interesa (Popović, 2013, u Jović, 2013: 167). Klasični realisti stoga glavnim pokretačem političkog djelovanja države smatraju ljudsku prirodu i njenu nesavršenost, ali i anarhiju koja prevladava u međunarodnom sistemu. Važnost pridaju i ulozi državnika, o čijim pogledima i idejama također ovisi ponašanje države u međunarodnom sistemu (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 40-41). Thomas Hobbes je u svojem

djelu *Leviathan* opisivao politiku u prirodnom stanju, prije nastanka organiziranog društva, u okviru koje se pridaje podjednaka važnost ljudskoj prirodi i međunarodnoj anarhiji. U takvom okruženju svi ljudi su jednaki, komuniciraju unutar anarhičnog sistema te je njihovo ponašanje motivirano nadmetanjem, nepovjerenjem i željom za slavom i moći, što sve skupa vodi u rat svih protiv sviju (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 41-42).

Na sličan način postupaju i suvremene države. "Politički lideri, što je i razumljivo, nastoje povećati sigurnost svojih zemalja, a kad većina država ili međusobno suprotstavljenih saveza djeluje na taj način, povećavaju međunarodne napetosti. U toj situaciji novonastale sile u usponu mogu biti potaknute da krenu u rat jer smatraju da u njemu mogu nešto dobiti, a sile *statusa quo* mogu krenuti u preventivne ratove protiv takvih izazivača" (Lebow, 2007, u Jović, 2013: 72). Pa ipak, "klasični realisti smatraju da su vojne i materijalne sposobnosti samo jedan od izvora moći i ne izjednačavaju moć s utjecajem. Utjecaj je za njih *psihološki* odnos, i kao takav se uspostavlja iznad i mimo trenutnih interesa" (Lebow, 2007, u Jović, 2013: 73). S druge strane, neoklasični realisti polaze od pretpostavke da sile u usponu traže više, a sile u padu manje globalnog utjecaja (Schweller, 2018: 24).

Kada je riječ o suvremenoj inačici klasičnog realizma, mnogi smatraju Hansa Morgenthaua njegovim najznačajnijim predstavnikom i ocem realizma kao sveobuhvatne teorije međunarodnih odnosa (Buzar, 2020: 63), na što je ponajviše utjecao svojom knjigom *Politics among Nations* iz 1948. godine (Morgenthau, 2006; Vasquez, 1997: 902). Morgenthau je smatrao da je želja za moći univerzalna, a pošto je ljudska priroda nesavršena, u tom traženju moći među državama dolazi do sukoba. Veliku je važnost stoga pridavao moći i nacionalnim interesima te nije vjerovao u postojanje tzv. zone bez moći, zbog čega je pretpostavljao da će države nastojati učiniti sve što mogu kako bi ostvarile svoje nacionalne interese (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 108). Volja za moći nalazi se u središtu ljudske egzistencije, pa i međunarodnih odnosa, te je Morgenthau smatrao da racionalistička znanost ne može riješiti sve ljudske probleme (Morgenthau, 1946, prema Buzar, 2020: 63). Morgenthau je odredio šest načela, koja govore o moralu, politici, interesima, ljudskoj prirodi i objektivnim zakonima, a koji predstavljaju osnovu njegovog razumijevanja klasičnog realizma (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 112). Sukladno ovim načelima, (1) politika i društvo ponašaju se prema objektivnim zakonima koji proizlaze iz ljudske prirode; (2) dominira koncept interesa definiran u terminima sile, pri čemu se politika gleda odvojeno od drugih sfera ljudske aktivnosti; (3) koncepti interesa i sile su promjenjivi te ovise o političkom i kulturnom kontekstu; (4) na ponašanje država ne mogu se primijeniti univerzalna moralna načela; (5) nacije svoje težnje i

postupanja često nastoje prikazati kao da su u skladu s univerzalnim moralnim ciljevima, ali Morgenthauov klasični realizam odbija poistovjećivanje nacionalnih moralnih aspiracija s univerzalnim moralnim zakonima i načelima; (6) politička sfera mora biti autonomna, pa tako nacionalni interes iz političke sfere treba biti definiran u terminima sile (Lazović, 2013, u Jović, 2013: 152-153). Morgenthau je bio veliki protivnik idealizma te je smatrao da "idealistička tradicija nije uspjela stvoriti ispravnu sliku međunarodnih odnosa i politike jer je izmislila vlastiti pogled na te fenomene umjesto da ih razotkrije onakvima kakvi postoje u stvarnosti" (Molloy, 2006, prema Buzar, 2020: 63). Međunarodnu politiku Morgenthau je definirao kao "kontinuirano nastojanje za očuvanjem ili povećavanjem moći vlastite države i nadziranjem ili smanjivanjem moći drugih država" (Morgenthau, 1995, prema Lazović, 2013, u Jović, 2013: 153-154). Za njega su i unutarnja i vanjska politika predstavljale različite manifestacije iste borbe za moć, sukladno čemu se politička taktika svodi na očuvanje, povećanje ili iskazivanje moći, a sama se borba za moć uglavnom manifestira kao sukob između politike *statusa quo* i politike imperijalizma, a moguće i kao politika prestiža (Morgenthau, 1995, prema Lazović, 2013, u Jović, 2013: 154-155).

Pitanju univerzalnog morala, kao temelja međunarodnog poretka, realizam pristupa kroz negiranje "svake mogućnosti spoznaje ili uopće postojanja jednog takvog moralnog načela koje bi nadilazilo naciju-državu" (Popović, 2013, u Jović, 2013: 160). Moralna promišljanja moguća su u unutarnjoj politici, ali ne i u odnosima među državama (Cohen, 1984, prema Buzar, 2020: 23). Odavde proizlazi i različito poimanje međunarodnih odnosa u današnjem svijetu, između globalista sklonih idealizmu i pitanjima morala (Buzar, 2020: 23) te suverenista sklonih realizmu, koji nastupaju s pozicije nacionalnih interesa. "U tom kontekstu, ono što nalazimo kao glavnu misao klasičnog realizma jest da ono što je dobro za pojedinca u državi nije dobro za državu u društvu država. Žrtvovanje pojedinca za državu predstavlja moralan čin, ali žrtvovanje države kao takve je u potpunosti nemoralno" (Popović, 2013, u Jović, 2013: 171).

Klasični realisti često su bili bliski religiji i religioznosti (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 108), pa u njihovim radovima važno mjesto zauzima koncept grijeha, odnosno nesavršenosti ljudske prirode, pune egoizma i želje za moći, što se onda s razine pojedinca prenosi i na razinu države (Lazović, 2013, u Jović, 2013: 149). Na Morgenthaua i pojedine druge klasične realiste, osim Tukidida, Machiavellija i Hobbesa (Murray, 1997, prema Lazović, 2013, u Jović, 2013: 149), utjecao je i Sveti Augustin, ali i Reinhold Niebuhr (Molloy, 2002, Murray, 1997, prema Lazović, 2013, u Jović, 2013: 149), koji je, kao teolog, u klasični realizam unio ideju pesimizma, polazeći od pretpostavke o ljudskoj nepopravljivoj iskvarenosti, što je temeljio na

kršćanskom nauku o padu čovjeka i istočnom grijehu. Iako je dopuštao mogućnost da pojedinci žive moralno u duhu kršćanstva, smatrao je da država nikada ne može biti takva (Popović, 2013, u Jović, 2013: 177).

3.3. Neorealizam ili strukturalni realizam

Tijekom i potkraj Hladnog rata, smanjena je dominacija klasičnog realizma u literaturi te ga je sve više počeo zamjenjivati neorealizam. Neorealizam ili strukturalni realizam pravac je realizma koji se ubraja u teorije međunarodnih odnosa, a razdoblje potkraj Hladnog rata, kada je neorealizam dominirao literaturom o međunarodnim odnosima, mnogi smatraju vrhuncem realističke teorije (Lebow, 2007, u Jović, 2013: 67; Vasquez, 1997: 899). Neorealizam najveću važnost pridaje međunarodnom sistemu, za kojega se pretpostavlja da određuje vanjske politike država koje djeluju u tom sistemu, dok se unutarnje varijable posve zanemaruju (Sterling-Folker, 1997:1). Neorealizam stoga nastoji objasniti zajedničke obrasce i ishode međunarodnog ponašanja tijekom određenog vremenskog razdoblja, pokušavajući objasniti velika pitanja međunarodne politike, kao što su uzroci ratova, mira i sl. (Lobell i sur., 2009: 16-17). Neorealisti "prate ponavljajuće obrasce svjetske politike do strukture međunarodnog sistema i njegove definirajuće karakteristike, anarhije, koja primorava države da provode slične strategije kako bi se osigurale. Koristeći svoju najvažniju varijablu, relativnu distribuciju kapaciteta ili ravnotežu snaga, oni objašnjavaju širok raspon ponašanja velikih sila i sistemskih ishoda" (Lobell i sur., 2009: 17).

Neorealizam polazi od pretpostavke da u međunarodnom sistemu prevladava anarhija, kao oblik nepostojanja druge više vlasti iznad vlasti suverenih nacionalnih država, za razliku od hijerarhije koja postoji u unutarnjem političkom uređenju (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 44). Anarhija poništava funkcionalne razlike između država, s obzirom da sve države obavljaju slične funkcije jer moraju biti u stanju pobrinuti se svaka sama za sebe. U neorealizmu se stoga države razlikuju samo u pogledu distribucije moći (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 44), što se potom preslikava i na međunarodni sistem, koji će onda biti unipolaran, bipolaran ili multipolaran, ovisno o broju velikih sila u njemu (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 44). Moć predstavlja središnju kategoriju oko koje se države međusobno natječu, a moguće ju je izraziti u materijalnim kapacitetima, koji se u prvom redu odražavaju u vojnim kapacitetima države, iako postoji i latentna moć, povezana s društveno-ekonomskim faktorima neke države te njenim bogatstvom i stanovništvom (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 88). To znači da nije nužno da država svoju moć povećava isključivo ratom, već to može činiti i drugim sredstvima, npr.

porastom stanovništva ili gospodarskim rastom (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 88). Postavlja se pitanje zbog čega se države uopće žele natjecati za moć. "Za klasične realiste, moć je sama po sebi cilj; za strukturalne realiste moć je sredstvo da bi se postigao cilj, a konačni cilj je opstanak" (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 88). Mearsheimer (2007) tako navodi pet razloga zbog kojih države streme maksimalizaciji moći. Prvo, velike sile su glavni akteri međunarodne politike, koji djeluju unutar anarhičnog međunarodnog sustava. Drugo, svaka država ima određene vojne kapacitete kojima može nanijeti štetu drugoj državi. Treće, nikada se ne zna koje su krajnje namjere drugih država, s obzirom da nije moguće predvidjeti njihove buduće i potencijalno agresivne postupke, odnosno hoće li u budućnosti neka država tražiti zadržavanje *statusa quo* ili će težiti postati revizionistička sila. Četvrto, krajnji cilj svake države je njen opstanak i preživljavanje. Peto, na države se gleda kao na racionalne aktere koji mogu kreirati razumne strategije za preživljavanje, iako je moguće da u svojim predviđanjima i pogriješe (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 89). Među neorealisticima postoji razlika u tome kako gledaju na količinu moći koja je potrebna državi pa je moguće razlikovati ofenzivni i defenzivni realizam (Telbami, 2002: 162; Hamilton i Rathbun, 2013; Rosato i Schuessler, 2011: 806). Ofenzivni realisti, poput Johna Mearsheimera, smatraju da je krajnji cilj države hegemonija (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 88), jer samo najsnažnije države imaju šansu opstati i biti sigurne (Taliaferro, 2000-2001: 128-129). Osim toga, "ako se hegemon osjeća dovoljno sigurnim u odnosu na bilo koju drugu veliku silu, te se povuče zbog toga iz nekih regija, postoji mogućnost da se u tim napuštenim regijama obnovi sigurnosno nadmetanje, a možda i da se pojave ratovi, upravo zbog toga što taj jedan pol više neće biti prisutan u tim dijelovima svijeta te neće moći uspostaviti red" (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 96-97). Defenzivni realisti su umjereniji te hegemoniju smatraju neopravdanom i prekomjernom ekspanzijom, vjerujući da bi sistem mogao kazniti pokušaj prevelike maksimalizacije moći (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 91; Taliaferro, 2000-2001: 129).

Najznačajnijim predstavnikom neorealizma smatra se Kenneth Waltz, sa svojim monumentalnim djelom *Theory of International Politics* iz 1979. godine. Promatrajući ponavljajuće obrasce ponašanja država u međunarodnom sistemu, Waltzov neorealizam je polazio od pretpostavke da su systemske varijable, posebice relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu, ključni faktori koji uvjetuju ponašanje države u međunarodnom sistemu te da je proučavanje samo tih faktora dovoljno za objašnjavanje ishoda do kojih dolazi u međunarodnom sistemu. Neorealizam se ne bavi unutarnjim razlikama država, već smatra da u vanjskoj politici sve države djeluju prema istim zakonitostima. Stoga on na državu gleda kao

na unitarnog i racionalnog aktera, odnosno kao na zatvorenu crnu kutiju, koja reagira na vanjske podražaje, ali unutar koje je zanemareno djelovanje unutarnjih faktora i procesa, kao što su unutarnja politika ili karakteristike i percepcije lidera. Sve države se smatraju suverenima i funkcionalno identičnim akterima, koji se jedan od drugoga razlikuju samo po količini moći kojom raspolažu (Kovačević, 2013, u Jović, 2013: 188). Međunarodni sistem ograničava države u njihovu djelovanju, ali ih i potiče na poduzimanje točno određenih radnji, što dovodi do toga da se sve države ponašaju na sličan način, vođene primarnim motivom vlastitog opstanka (Telbami, 2002: 160). Za razliku od klasičnog realizma, koji je podjednaku težinu davao egoizmu i anarhiji, neorealizam "nastoji smjestiti u drugi plan one karakteristike međunarodnih odnosa koje ovise o karakteru aktera ili o prirodi njihovih interakcija, kako bi naglasio utjecaj kojeg na ograničavanje ponašanja imaju same strukture međunarodnog sustava" (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 44). Time je neorealizam napravio jasan odmak od klasičnog realizma, u potpunosti se fokusirajući na međunarodni sistem i sistemske faktore.

Waltz je vjerovao da je za razumijevanje međunarodne politike potrebno najprije razumjeti prirodu međunarodnog sistema, kao političkog okruženja u kojemu države održavaju stalnu interakciju (Waltz, 1959, prema Ripsman, 2011: 2). Ta interakcija individualnih država nenamjerno i spontano stvara međunarodni sistem koji potom povratno djeluje na države, ograničavajući i usmjeravajući njihovo djelovanje (Dessler, 1989: 448). Slično kao kod međunarodnih tržišta, države ne mogu u većoj mjeri utjecati na strukturu ili je kontrolirati, već je svaka takva strategija države dugoročno osuđena na neuspjeh (Dessler, 1989: 450). Stoga je za Waltza struktura međunarodnog sistema, odnosno njegova anarhična priroda, predstavljala najvažniji faktor koji ograničava i utječe na ponašanje država (Vasquez, 1997: 902).

Waltz je svoja promišljanja o ratu i miru najprije kategorizirao prema razini na kojoj se lociraju uzroci rata i identificiraju uvjeti mira, a to je prikazao u obliku tri (mentalne) predodžbe o međunarodnim odnosima – čovjeku, državi i međunarodnom sistemu (Waltz, 1998; Novičić, 2013, u Jović, 2013: 265). On je najprije vjerovao da je za razumijevanje međunarodnih odnosa potrebno analizirati sve tri predodžbe, pri čemu je vjerovao da se neposredni uzroci rata i uvjeti mira nalaze u prvoj i drugoj predodžbi, ali da se dopustivi uzrok rata nalazi u trećoj predodžbi, odnosno strukturi međunarodnog sistema (Waltz, 1998; Novičić, 2013, u Jović, 2013: 265). Međutim, prva i druga predodžba, koje su uzroke ponašanja država pronalazile u ljudskoj prirodi i prirodi država, nisu mu se činile odgovarajućima za objašnjavanje ponašanja država, radi čega se fokusirao na treću predodžbu, koja polazi od pretpostavke da pravi uzroci ponašanja država leže u samoj prirodi međunarodnog sistema, obilježenog anarhijom, što

države navodi da djeluju u skladu s vlastitim potrebama i interesima. Najvažnijom varijablom u međunarodnom sistemu smatra se distribucija relativne materijalne moći država, koja se mijenja pod utjecajem diferencijalnih stopa rasta (Waltz, 1979, prema Ripsman, 2011: 2). Time se Waltzov kasniji neorealizam praktički u potpunosti odmaknuo od faktora prve i druge razine te se fokusirao isključivo na sistemske faktore, naglašavajući anarhičnost sistema i važnost samopomoći država za osiguranje moći i sigurnosti (Waltz, 1979, prema Foulon, 2015: 637).

Za Waltza je ravnoteža snaga predstavljala jedan od temeljnih zakona međunarodne politike, koji jamči stabilnost međunarodnog sistema u uvjetima bipolarnosti i multipolarnosti (Vasquez, 1997: 902). Naime, Waltz je vjerovao da je moguće identificirati određene obrasce ponašanja država svaki puta kada u anarhičnom međunarodnom sistemu prevladaju moć i konkurencija umjesto autoriteta i prava, što dovodi do pojave ravnoteže snaga (Vasquez, 1997: 903). Države će se u takvom sistemu, vođene logikom realpolitike, ponašati u skladu s načelom samopomoći te će primarno nastojati preživjeti. Sve će države pokazivati iste obrasce ponašanja, obilježene traženjem više moći, spremnošću na primjenu nasilja, izbjegavanjem funkcionalne specijalizacije i međuovisnosti te skepsom prema suradnji (Waltz, 1979: 104-111, prema Sterling-Folker, 1997: 5). Države će pribjegavati balansiranju prema drugim državama kako bi ostvarile svoj cilj te, svjesno ili nesvjesno, djelovati u pravcu postizanja ravnoteže snaga u sistemu (Vasquez, 1997: 903-904). One države koje si ne uspiju same pomoći, ili u tome nisu učinkovite, neće moći prosperirati i bit će podložne opasnostima. Iz straha da im se to ne dogodi, države se ponašaju na način koji dovodi do stvaranja ravnoteže snaga, pri čemu nije potrebna nikakva racionalnost niti želja država da do ravnoteže snaga uistinu i dođe (Waltz, 1979: 118, prema Sterling-Folker, 1997: 5-6). Iako mogu postojati određene unutarnje prepreke koje sprječavaju pojedini vanjskopolitički odgovor, prema Waltzovoj teoriji, država će ipak poduzeti taj odgovor nakon što prevlada unutarnji otpor, ili ga neće poduzeti ako ne uspije prevladati otpor, ali ju to može dovesti u opasnost i ugroziti njen opstanak (Waltz, 1979, prema Sterling-Folker, 1997: 6). Ravnotežu snaga Waltz je dakle smatrao zakonitošću do koje prije ili kasnije uvijek dolazi neovisno o željama država (Vasquez, 1997: 903). One države čiji je razvojni ciklus u ekspanziji i koje ekonomski i vojno jačaju predstavljaju izazov drugim državama, koje se radi toga odlučuju na balansiranje, bilo interno putem naoružavanja, bilo eksterno putem formiranja saveza s drugim državama (Ripsman, 2011: 2). Države se na balansiranje odlučuju i jer nastoje predvidjeti buduće trendove i odnose snaga te stoga poduzimaju mjere koje za cilj imaju sprječavanje buduće promjene distribucije relativne moći (Levy, 1987, Copeland, 2000, prema Ripsman, 2011: 2). Drugim riječima, države ne žele da se u budućnosti omjer snaga u

sistemu okrene na njihovu štetu, tako da su im od apsolutnih dobitaka važniji relativni dobitci u odnosu na druge države. To bi značilo da nije poželjno ulaziti u različite oblike suradnje s drugim državama, ako bi takva suradnja tim drugim državama stvorila određene dobitke koje bi kasnije bilo moguće pretvoriti u vojnu nadmoć (Grieco, 1988, prema Ripsman, 2011: 2), bez obzira što bi od te suradnje u sadašnjosti i možda čak i bliskoj budućnosti profitirale obje strane.

Dakle, da bi preživjele u anarhičnom međunarodnom sistemu, države se moraju ponašati sukladno sistemskim imperativima, bilo dobrovoljno, bilo iz razloga jer vide da države koje se toga ne pridržavaju često ne prolaze dobro (Resende-Santos, 2007, prema Ripsman, 2011: 3). Ukratko, to bi značilo da neorealizam polazi od očekivanja da će države balansirati prema državama u usponu koje im predstavljaju sadašnje ili bi mogle predstavljati buduće izazivače (Waltz, 1967, prema Ripsman, 2011: 3), pa će reagirati već na puku mogućnost izbijanja sukoba, radeći na jačanju svoje sigurnosti iz uvjerenja da je cijena sukoba visoka, a i radi toga jer nikada ne mogu biti posve sigurne u prave namjere druge države sada ili u budućnosti. Stoga upravo potencijal sadašnje ili buduće prijetnje koji dolazi od druge države navodi države na balansiranje i održavanje ravnoteže snaga (Brooks, 1997: 449), čime države započinju ponašanje kakvo se očekuje u okviru tzv. zatvorenikove i sigurnosne dileme. Naime, neorealizam uzroke sukoba ne vidi u prirodi aktera, već smatra da će se akteri, makar bili racionalni, ponašati sukladno zatvorenikovoj i sigurnosnoj dilemi. Oni onda neće u potpunosti otvoreno surađivati, iako bi to bilo u njihovom najboljem interesu (zatvorenikova dilema), ili će odluke donositi iz pukog straha, tretirajući druge države kao potencijalne protivnike u čije sadašnje i buduće namjere ne mogu nikada imati puno povjerenje (sigurnosna dilema) (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 46). "U anarhičnom sustavu, u kojemu nema vrhovnog arbitra, države koje žele opstati nemaju izbora nego da pretpostavljaju ono najgore o namjerama drugih država te da se s njima natječu za moć. U tome je tragedija politike velikih sila" (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 91). Pri tome povećanje sigurnosti jedne države može značiti smanjenje sigurnosti drugih država, koje će se onda osjetiti ugroženima te će pokušati povećati svoju sigurnost, pokrećući spiralu koja može dovesti do sukoba (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 91; Taliaferro, 2000-2001: 129). "Anarhija, drugim riječima, može biti najveći protivnik naših izvornih namjera. Tim zaključkom započinje realizam. Bez osigurača kojima bismo smanjili rizik suradnje, i bez procedura koje bi odredile kako podijeliti dobit, čak i oni koji žele surađivati mogu se naći u začaranom krugu međusobno destruktivnog nadmetanja" (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 45). "Herbert Butterfield naziva to 'hobbosovskim strahom'" (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 45), a pritisak anarhije na aktere dodatno je ojačan relativnošću moći, s

obzirom da su za moć manje bitni apsolutni materijalni resursi od relativnih resursa u odnosu na druge aktere (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 45-46). To znači da će se države više baviti svojom relativnom snagom i relativnim dobicima nego apsolutnim prednostima (Waltz, 1979: 106, prema Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 47), a svaka sila će paziti da suparnik nema veće dobitke od nje. U određenim okolnostima bit će prihvatljiv i gubitak, pod uvjetom da druga strana izgubi više (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 47). "Nije dovoljno samo imati veliku moć nego biti i siguran da nijedna druga država neće poremetiti odnose snaga u svoju korist" (Mearsheimer, 2007, u Jović, 2013: 87).

Zaključno se može reći da neorealizam u odnosu na klasični realizam zapravo ne predstavlja uobičajeni oblik nadgradnje, već se više temelji na njegovoj kritici. Neorealisti svoju analizu temelje na analizi velikih sila kao glavnih aktera u međunarodnom sistemu te "izvode pretpostavke o vjerojatnom ponašanju glavnih aktera u slučaju promjena oblika međunarodnih struktura, do kojih može doći zbog promjene u vrsti polarosti" (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 110). Neorealisti ne nastoje objasniti sve pojave u međunarodnom sistemu, nego samo one najvažnije (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 110), pri čemu relativna materijalna moć dugoročno predstavlja glavnu varijablu te temeljnu mjeru za procjenu utjecaja i snage države (Telbami, 2002: 160). Međutim, poznavanje samo relativne materijalne moći ne govori dovoljno o motivima država (Telbami, 2002: 161), koje često imaju različite motive koji usmjeravaju njihovo vanjskopolitičko ponašanje, kao što su unutarnja politika, ideologija, preferencije lidera, moralna razmatranja i dr. (Telbami, 2002: 164).

Neorealistički pojednostavljeni pogledi na državu sasvim sigurno su olakšavali analize i možda su u određenim povijesnim razdobljima, osobito tijekom Hladnog rata, mogli prilično dobro objasniti zbivanja u međunarodnim odnosima. Međutim, u pluralnim demokratskim društvima sasvim sigurno nije moguće zanemariti unutarnjopolitička zbivanja i fokusirati se isključivo na međunarodni sistem. Stoga nije neobično da je u razdoblju nakon završetka Hladnog rata, a osobito početkom 21. stoljeća, došlo do tzv. post-neorealističkog razvoja realizma (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 111), kada su se realisti, osim međunarodnom strukturom, sve više počeli baviti i unutarnjim faktorima te vanjskim politikama konkretnih država, uvodeći u analizu tzv. intervenirajuće varijable, kao posrednike između međunarodnog sistema i konkretne vanjske politike države (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 112). U okviru takvih radova nastao je i neoklasični realizam, kao pravac koji danas zauzima značajno mjesto u realističkoj misli i na kojemu se temelji ova disertacija.

3.4. Neoklasični realizam

Pojam "neoklasični realizam" potječe iz članka Gideona Rosea iz 1998. godine, koji je tako nazvao teorijski pravac na kojemu su se temeljili radovi koji su vanjskopolitičko ponašanje države objašnjavali nezavisnim varijablama na strukturalnoj, tj. sistemske razini, kao i intervenirajućim varijablama na jediničnoj, tj. unutarnjoj razini. Radilo se o djelima Thomasa J. Christensena (1996), Randalla L. Schwellera (1998), Williama C. Wohlforth (1993) i Fareeda Zakarie (1998), a danas se ističu i drugi autori koje se ubraja u školu neoklasičnog realizma, kao što su Jeffrey W. Taliaferro, Norrin M. Ripsmann, Steven E. Lobell i dr.

Analizirajući djela navedena četiri autora, Rose (1998) je ocijenio kako se radi o koherentnoj školi teorija vanjske politike, koje za nezavisnu varijablu uzimaju relativnu materijalnu moć države, za intervenirajuće varijable ustrojstvo države, unutarnju politiku i percepcije lidera, a u analizi se koriste metodološkom perspektivom koju karakteriziraju detaljna povijesna analiza i isticanje uzročnih mehanizama (Rose, 1998; Lobell i sur., 2009: 7). Kao i kod neorealista, važnost se pridaje anarhičnom međunarodnom sistemu, distribuciji relativne moći i pervazivnoj neizvjesnosti, ali se na anarhiju gleda kao na permisivni uvjet, a ne kao na nezavisnu uzročnu silu, što neoklasične realiste u ovom pogledu više približava klasičnim realistima (Lobell i sur., 2009: 7).

Dakle, iako polazi od varijable treće Waltzove predodžbe (relativna distribucija materijalne moći u međunarodnom sistemu), neoklasični realizam potom se više zadržava na varijablama Waltzove prve i druge predodžbe te time "omogućuje dvorazinsko teoretiziranje vanjske politike kroz naglašavanje uloge faktora na razini države" (Foulon, 2015: 637). Time neoklasični realizam "... eksplicitno inkorporira vanjske i unutarnje varijable, ažurirajući i sistematizirajući određena shvaćanja izvučena iz misli klasičnog realizma. Njegovi pristaše tvrde da opseg i ambiciju vanjske politike neke zemlje vode prvenstveno njeno mjesto u međunarodnom sistemu i naročito njeni kapaciteti relativne materijalne moći. Radi toga su oni realisti. Ipak, dalje tvrde da je utjecaj takvih kapaciteta moći na vanjsku politiku neizravan i složen, jer sistemski pritisci moraju biti prevedeni na jediničnu razinu putem intervenirajućih varijabli. Radi toga su oni neoklasični." (Rose, 1998: 146). Dakle, iako na opći smjer vanjske politike neke države utječu sistemski čimbenici, oni često nisu dovoljno snažni da bi konkretnije i preciznije mogli odrediti i definirati vanjsku politiku neke zemlje, već daju samo opći okvir ili djeluju na način da primjerice limitiraju broj vanjskopolitičkih opcija koje u danom trenutku liderima stoje na raspolaganju, radi čega je i neoklasičnom realizmu važno detaljno proučavanje konteksta unutar kojeg se vanjska politika oblikuje i provodi (Rose, 1998: 147). Iz tog razloga

analiza temeljena na neoklasičnom realizmu treba započeti s analizom strukture međunarodnog sistema, sistemskih faktora i izazova te distribucije relativne moći u sistemu, a potom se nastaviti analizom utjecaja domaće politike te percepcija i ideja elita na vanjsku politiku države, kao intervenirajućih varijabli koje djeluju kao transmisijski pojas između strukturnih varijabli i vanjske politike kao zavisne varijable (Marsh, 2012: 488). Neoklasični realizam stoga se čini osobito prikladnim za analizu vanjske politike neke države kroz određeno vremensko razdoblje. Dugoročno gledano, bez obzira na unutarnje faktore, vanjska politika neke države ipak neće moći izaći izvan granica postavljenih od strane međunarodnog sistema (Rose, 1998: 150-151), pa se sistemski faktori smatraju nadređenima unutarnjim faktorima (Kitchen, 2010: 118). U tom je kontekstu već i Tukidid smatrao da "snažni čine ono što mogu učiniti, a slabi prihvaćaju ono što moraju prihvatiti" (Tukidid, prema Lobell i sur., 2009: 4-5). Stoga se, kao i u drugim smjerovima realizma, i u neoklasičnom realizmu moć smatra središnjim konceptom političkog života (Lobell, 2009, u Lobell i sur., 2009: 44). Utjecaj relativne materijalne moći i drugih strukturnih faktora na vanjsku politiku neke države nije uvijek sasvim vidljiv na prvi pogled, radi čega je na ove faktore potrebno obratiti veću pozornost u analizi kako se prevelika važnost ne bi pridavala vidljivijim, a zapravo manje važnim, uzročnim faktorima (Rose, 1998: 151). "Neoklasični realizam pretpostavlja da je politika vječna borba između različitih država za materijalnom moći i sigurnosti u svijetu oskudnih resursa i pervazivne neizvjesnosti" (Lobell i sur., 2009: 4). Neoklasični realizam stoga nije pogodan samo za objašnjavanje vanjske i sigurnosne politike velikih sila, već i manjih država. Isto tako, s obzirom da uključuje vanjske i unutarnje varijable, analiza temeljena na neoklasičnom realizmu može se posvetiti ne samo promjenama moći u međunarodnom sistemu, već i faktorima na jediničnoj/unutarnjoj razini (Lobell, 2009, u Lobell i sur., 2009: 43).

Sukladno ovim pretpostavkama, u analizi vanjske politike potrebno je kao nezavisnu varijablu odrediti relativnu materijalnu moć države i njen položaj u međunarodnom sistemu, pri čemu je moć najbolje shvatiti u smislu resursa ili kapaciteta koje države posjeduju i kojima mogu utjecati jedna na drugu (Rose, 1998: 151-152). Nakon što se analizira relativna materijalna moć države i njen položaj u međunarodnom sistemu (nezavisna varijabla), da bi se moglo objasniti na koji način države tumače vanjsku okolinu i kako na nju reagiraju, potrebno je u analizu uključiti i tzv. intervenirajuće varijable koje djeluju kao transmisijski pojas između nezavisne varijable i vanjske politike države, kao zavisne varijable. Ove varijable mogu biti raznolike, kao što su uvjerenja, percepcije i ideje lidera ili unutarnja politika i struktura države, pa ne iznenađuje što su različiti autori fokus svojega rada stavljali na različite intervenirajuće

varijable, svrstavajući neoklasični realizam negdje na pola puta između strukturalizma i konstruktivizma, a ne samo klasičnog realizma i neorealizma (Rose, 1998: 152), izazivajući time određene kritike dijela autora da su se previše udaljili od temeljnih postavki realizma (Legro i Moravcsik, 1999), ali i dobivajući odgovor realista na ove kritike (Feaver i sur., 2000). Neoklasični realizam time je zadržao "najučinkovitije analitičke karakteristike neorealizma uz inkorporiranje utjecaja domaće politike i percepcija elite na državni *policy-making*" (Marsh, 2012: 487), povećavajući time eksplanatornu snagu analize, njenu deskriptivnu točnost i relevantnost (Kitchen, 2010: 118). Uključivanjem intervenirajućih varijabli u analizu, moguće je objasniti kako njihovim posredstvom sistemski pritisci utječu na vanjskopolitičko ponašanje države (Rose, 1998: 152). Države na slične signale iz strukture mogu reagirati različito, radi čega se neoklasični realizam usredotočuje na istraživanje "modela ponašanja država u uvjetima interakcije države i međunarodne strukture" (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 51) te pokazuje interes za "modele koji bi se mogli primijeniti samo u nekim specifičnim tipovima sustava i u specifičnim okolnostima te su prema tome spremni napustiti načelo jednostavnosti i općenite primjenjivosti koju nude strukturalne teorije kako bi postigle ne samo veću dubinu i detaljnost nego i širinu u pokrivanju raznih slučajeva" (Donnelly, 2009, u Jović, 2013: 52).

Neoklasični realizam ne dijeli s neorealizmom poglede na državu kao na "crnu kutiju", već smatra da lideri imaju ključan utjecaj na oblikovanje vanjske politike, s obzirom da su oni nadležni za definiranje nacionalnih interesa i provedbu vanjske politike te odluke donose sukladno vlastitoj percepciji prilika i prijetnji iz međunarodnog sistema i u skladu s ograničenjima koja proizlaze iz domaćeg okruženja (Marsh, 2012: 489). Pri tome nisu nemoguće pogrešne percepcije ili namjerno poduzimanje riskantnih vanjskopolitičkih poteza i drugih postupaka koji u neorealizmu ne bi bili smatrani racionalnima (Marsh, 2012: 490). Neoklasični realizam u pravilu "istražuje domaći temelj vanjske politike, uzimajući istovremeno u obzir vanjske faktore" (Telbami, 2002: 162), s obzirom da "materijalni kapaciteti mogu utjecati na vanjsko ponašanje države samo posredstvom percepcija, kalkulacija i procjena središnjih donosioca odluka. Čisto kvantitativni indikatori kapaciteta jednostavno ne mogu uhvatiti procjene donosioca odluka" (Taliaferro, 2000-2001: 155), za koje je karakteristično da su u pravilu usmjerene prema budućnosti i odražavaju buduća očekivanja i trendove (Wolforth, 1994, prema Taliaferro, 2000-2001: 155).

Pojedini autori u okviru neoklasičnog realizma važnost pridaju i tzv. konfliktnim skupinama, koje mogu biti relevantni, ali ne nužno i racionalni akteri u politici, a relativnu moć smatraju ključnom karakteristikom međunarodne politike, prirodno sklone sukobima (Costalli, 2009:

327). Iz tog se razloga neoklasični realizam priklanja tribalizmu te tvrdi da su ljudi prirodno skloni formiranju skupina, unutar kojih i među kojima vlada konkurencija i borba za relativnom moći (Sterling-Folker, 2009, prema Costalli, 2009: 327). "Bit društvene stvarnosti je skupina. Građevni blokovi i ultimativne jedinice društvenog i političkog života nisu pojedinci liberalne misli niti klase marksizma [već] konfliktne skupine" (Gilpin, 1984, prema Lobell i sur., 2009: 24). S obzirom na anarhiju u međunarodnom sistemu, pojedincima preživljavanje olakšava pripadnost nekoj većoj skupini koja se po određenim karakteristikama razlikuje od okoline i drugih sličnih skupina, a formiranje takvih skupina često je uzrokovano strahom. Fizička sigurnost predujet je ostvarivanja svih daljnjih ciljeva, pa je upravo strah od neprijatelja (*metus hostilis*) često ključ stvaranja i održavanja političkih skupina (Lobell i sur., 2009, 24). Neoklasični realizam važnost pridaje i kolektivnim identitetima, koji su društveno konstruirani u kontekstu političkog sukoba (Sterling-Folker, 2009, prema Costalli, 2009: 327). Na politiku se gleda kao na stalnu borbu između različitih skupina, koje nastoje ostvariti vlastite interese i koje djeluju u okolini u kojoj vlada opća nestašica i ograničenost materijalnih i društvenih resursa (Lobell i sur., 2009, prema Costalli, 2009: 327). Radi anarhičnosti sistema, akteri moraju stalno preispitivati svoju relativnu moć i sukladno tome poduzimati odgovarajuće vanjskopolitičke odluke, u čemu intervenirajuće varijable djeluju kao posrednici između pritisaka koji dolaze iz sistema i vanjskopolitičkih odluka (Costalli, 2009: 327). U ovom kontekstu posebno važnima smatraju se norme i identiteti (Costalli, 2009: 327), pa će država voditi vanjsku politiku prvenstveno kao odgovor na signale iz međunarodne okoline, ali kako će ti signali biti shvaćeni i percipirani, ovisit će o liderima i izvršnoj vlasti. Stoga nije moguće isključiti mogućnost da se lideri radi unutarnjopolitičkih razloga odlučuju za vanjskopolitičke odluke koje se nekome drugome mogu činiti kao da nisu nužno u nacionalnom interesu (Ripsman, 2009, prema Ripsman, 2011: 11). Lideri predstavljaju "aktivne sudionike koji djeluju kao veza između dvije razine analize" (Foulon, 2015: 641), jer su oni ti koji tumače i procjenjuju prijetnje i prilike koje proizlaze iz distribucije materijalnih kapaciteta u sistemu tijekom određenog vremenskog razdoblja i koji sukladno tome donose vanjskopolitičke odluke (Foulon, 2015: 642), koje su predmet proučavanja neoklasičnog realizma.

Iako naglašava važnost unutarnjih faktora, neoklasični realizam ipak se razlikuje od tzv. liberalnih *Innenpolitik* pristupa, koji se primarno fokusiraju na unutarnje varijable, ali uvelike zanemaruju sistemske varijable i međunarodni sistem (Ripsman, 2011: 10). Među najpoznatije teorije iz ove kategorije ubrajaju se teorija demokratskog mira, koja pretpostavlja da liberalne demokracije neće međusobno ratovati (Ripsman, 2000: 1) te komercijalni liberalizam, koji

pretpostavlja da se države neće sukobljavati sa svojim trgovinskim partnerima (Ripsman, 2011: 10). Dok *Innenpolitik* pristupi u središte stavljaju politiku koalicije na nacionalnoj razini, o čijem dogovoru ovisi kakva će biti vanjska politika zemlje, neoklasični realizam u središte postavlja izvršnu vlast koja se bavi vanjskom i sigurnosnom politikom zemlje (tzv. *foreign and security executive*) u koju ubraja šefa države ili vlade te ključne ministre i druge dužnosnike (Ripsman, 2011: 10). Neoklasični realizam time državu postavlja na sjecište domaće i međunarodne arene, a iako je izvršna vlast u mogućnosti adekvatnije odgovoriti na sistemske izazove i prijetnje radi privilegiranih informacija kojima raspolaže, nije nemoguća pogrešna percepcija signala iz međunarodnog sistema (Ripsman, 2011: 11). Osim toga, autonomija države u odnosu na društvo može varirati, radi čega država može biti suočena s ograničenjima glede adresiranja izazova i prijetnji iz međunarodne okoline, odnosno može biti primorana pregovarati s ostalim društvenim akterima oko odabira odgovarajuće vanjskopolitičke opcije (Ripsman, 2011: 11). Iz tog razloga Rose (1998) smatra da je prilikom analize moći neke zemlje važno analizirati i snagu države u odnosu na njeno društvo, kao i strukturu države. O tome ovisi i koliki udio nacionalnih resursa može biti namijenjen vanjskoj politici (Taliaferro, 2010), što ujedno implicira da države koje imaju različitu unutarnju strukturu, iako objektivno imaju slične pokazatelje moći, neće na jednak način voditi vanjsku politiku (Rose, 1998: 147). Za razliku od *Innepolitik* pristupa, neoklasični realizam smatra da i društveni akteri formuliraju svoje političke želje prvenstveno u odnosu na međunarodne izazove i prilike te su vjerojatno dugoročno na neuspjeh osuđeni oni društveni akteri koji usmjeravaju vanjskopolitičke odluke u smjeru koji ugrožava nacionalne interese i nacionalnu sigurnost te koji ne vode računa o signalima iz međunarodnog sistema. Naime, "međunarodni sistem fokusira i uokviruje vanjskopolitički odgovor države, iako domaća arena kroji oblik koji će taj odgovor imati. Iz tog razloga, ovaj pristup ostaje realistički i razlikuje se od liberalnog, *Innenpolitik* pristupa" (Rose, 1998, prema Ripsman, 2011: 11), ali ipak uz određeno zadržavanje otvorenosti za uvoz ideja iz drugih tradicija međunarodnih odnosa (Kovačević, 2013, u Jović, 2013: 203).

3.4.1. Neoklasični realizam u odnosu na klasični realizam i neorealizam

Klasični realizam, neorealizam i neoklasični realizam dijele mnoge sličnosti, ali i razlike, vidljive u Tablici 1. (Lobell i sur., 2009: 20).

Tablica 2. Klasični realizam, neorealizam i neoklasični realizam (Lobell i sur., 2009: 20)

Istraživački program	Epistemologija i metodologija	Pogled na međunarodni sistem	Pogled na jedinice	Zavisna varijabla	Kauzalna logika u pozadini
KLASIČNI REALIZAM	Induktivne teorije; filozofsko promišljanje o prirodi politike ili detaljna povijesna analiza (općenito temeljena na zapadnoeuropskoj povijesti)	Donekle važan	Diferencirane	Vanjske politike država	Raspodjela moći ili distribucija interesa (revizionističke vs. status quo => vanjska politika)
NEOREALIZAM	Deduktivne teorije; kompetitivno testiranje hipoteze korištenjem kvalitativnih i ponekad kvantitativnih metoda	Vrlo važan; inherentno kompetitivan i neizvjestan	Nediferencirane	Međunarodni politički ishodi	Distribucija relativne moći (nezavisna varijabla) => međunarodni ishodi (zavisna varijabla)
NEOKLASIČNI REALIZAM	Deduktivno teoretiziranje; kompetitivno testiranje hipoteze korištenjem kvalitativnih metoda	Važan; implikacije anarhije su varijabilne i ponekad ne-transparentne za donositelje odluka	Diferencirane	Vanjske politike država	Distribucija relativne moći (nezavisna varijabla) => domaća ograničenja i percepcije elita (intervenirajuće varijable) => vanjska politika (nezavisna varijabla)

Neoklasični realizam objedinjuje najvažnije elemente klasičnog realizma i neorealizma, na način da neorealizam nadopunjuje klasičnim temeljima i interesom za unutarnju politiku i institucije, a klasični realizam nadopunjuje znanstvenom rigoroznošću i mogućnošću testiranja

hipoteza (Ripsman, 2011: 9). Također pokazuje preferenciju za analiziranje utjecaja uloge lidera i državnštva (Saltzman, 2012, prema Saltzman, 2015: 502) te se vraća Morgenthauovom dinamičkom i višeznačnom konceptu moći, čime na neki način objedinjuje koncepte i teorije Morgenthaua i Waltza, u nastojanju da uzme najbolje od oba svijeta. Njegovo "prihvatanje unutarnjih i sistemskih varijabli pomaže razumjeti složen proces kreiranja vanjske politike" (Więclawski, 2017: 207). U skladu s time, temeljna razlika između ova tri realistička pravca je u tome kakvu uzročnu ulogu pripisuju faktorima na jediničnoj razini. Iako i dalje glavnim uzročnim faktorima smatra sistemske varijable, neoklasični realizam fokus vraća na analizu na razini pojedinca i države, pa onda "uzroke događanja u međunarodnim odnosima pronalazi u ljudskoj prirodi i unutrašnjim obilježjima država, koje su glavni akteri u jednom međunarodnom sistemu" (Živojinović, 2008: 368). Dok neorealizam djeluje na nivou općeg, neoklasični realizam prednosti iskazuje na nivou posebnog i pojedinačnog (Živojinović, 2008: 370) te se fokusira na "središnju ulogu 'države' i nastoji objasniti zašto, kako i pod kojim uvjetima unutarnje karakteristike država interveniraju između procjena njihovih lidera o međunarodnim prijetnjama i prilikama, te stvarnih diplomatskih, vojnih i vanjsko-ekonomskih politika koje će ti lideri izgledno provoditi" (Lobell, 2009: i).

Neorealizam i neoklasični realizam razlikuju se i po tome što je neorealizam teorija međunarodne politike, dok je neoklasični realizam teorija vanjske politike, iako se danas sve više počinje govoriti i o evoluciji neoklasičnog realizma u teoriju međunarodne politike (Abdallah Dawood, 2016: 1; Meibauer i sur., 2020; Coetzee i Hudson, 2012: 257-258). To znači da oba pravca smatraju da su nezavisne sistemske varijable glavni uzročni faktori, ali proučavaju različite zavisne varijable – neorealizam proučava međunarodne ishode koji nastaju kao rezultat interakcije država u međunarodnom sistemu, dok neoklasični realizam proučava konkretne vanjske politike i velike strategije pojedinačnih država (Lobell i sur., 2009: 19; Taliaferro, 2000-2001: 132). Neorealizam je stoga pogodan za objašnjavanje ponavljajućih obrazaca ishoda interakcija država u međunarodnoj areni te sistemskih trendova, ali teško može objasniti konkretne vanjske politike pojedinačnih država (Rose, 1998: 145; Lobell, 2009, u Lobell i sur., 2009: 42). S druge strane, "neoklasični realizam nastoji objasniti varijacije u vanjskim politikama iste države kroz određeno vremensko razdoblje ili između različitih država koje se suočavaju sa sličnim vanjskim ograničenjima te ne nastoji objasniti široke obrasce sistemskih ili ponavljajućih ishoda. Iz tog razloga, hipoteza temeljena na neoklasičnom realizmu može objasniti izgledne diplomatske, ekonomske i vojne odgovore pojedinih država na sistemske imperitive, ali ne može objasniti sistemske posljedice tih odgovora" (Lobell i sur.,

2009: 21), niti ukupne međunarodne ishode interakcije među državama (Taliaferro, 2000-2001: 133-134).

Neoklasični realizam i neorealizam dijele poglede na primarnu uzročnost međunarodnog sistema, ali potom neoklasični realizam pretpostavlja da države neće automatski i podjednako reagirati na systemske signale, već smatra da odgovori država na ove izazove neće biti ujednačeni ni automatski, već će se razlikovati ovisno o tome kako države percipiraju ove signale. Njihova percepcija ne mora uvijek biti ispravna, niti lideri na signale uvijek reagiraju racionalno, a ponekad niti signali nisu dovoljno jasni. Također je moguće i da iz unutarnjopolitičkih razloga države nisu u mogućnosti mobilizirati sve potrebne resurse za pružanje adekvatnog odgovora na systemske izazove (Ripsman, 2011: 3-5). Vanjskopolitičke odluke u ime države donose lideri i drugi akteri, pa vrsta odluke ponekad više ovisi o njihovoj ličnosti i subjektivnoj percepciji systemskih izazova, nego o objektivnim izazovima (Ripsman, 2001: 4). Isto tako, čak i kada signale iz sistema lideri ispravno percipiraju, oni se još uvijek mogu odlučiti za vanjskopolitičke odluke koje bi neorealisti smatrali suboptimalnima ili čak iracionalnima (Ripsman, 2011: 4). S druge strane, nije nemoguće zamisliti situaciju u kojoj su signali koji dolaze iz sistema nejasni ili dvosmisleni, što liderima otežava ispravno percipiranje prilike i prijetnje te posljedično donošenje optimalne vanjskopolitičke odluke (Ripsman, 2011: 4), koja se onda donosi pod utjecajem dotadašnjih znanja, percepcija, svjetonazora ili ideologije. Osim toga, unutarnjopolitički razlozi mogu sprječavati mobiliziranje svih objektivno postojećih kapaciteta te materijalnih, vojnih, ekonomskih ili ljudskih resursa države, što je osobito izraženo u modernim demokratskim državama, a što je element o kojemu neorealizam uopće ne vodi računa (Ripsman, 2011: 4-5). Neoklasični realizam posebno je koristan i za objašnjavanje vanjskih politika države u situacijama kada međunarodni sistem šalje jasne informacije o sistemu te prijetnjama i prilikama, ali kada istovremeno ne šalje jasne upute glede toga kako bi države trebale reagirati na te signale (Lobell i sur., 2009: 327). Stoga, polazeći od neorealističkih premisa, neoklasični realizam dodaje i varijable na jediničnoj razini, uvelike posuđene od klasičnog realizma, kako bi detaljnije objasnio vanjsku politiku i motivaciju države. Signali koji dolaze iz međunarodnog sistema ne preslikavaju se izravno ni automatski na vanjsku politiku države, već djeluju putem intervenirajućih varijabli kao tzv. transmisijskih pojaseva koji pomažu objasniti motivaciju države (Telbami, 2002: 170).

U razmatranju odgovora na signale iz sistema, lideri na raspolaganju imaju niz vanjskopolitičkih opcija. Koju od tih opcija će odabrati, kooperativnu ili kompetitivnu, ovisi o njihovom svjetonazoru, strateškoj kulturi zemlje, unutarnjopolitičkim ograničenjima,

političkom opredjeljenju, ideologiji i sl. (Ripsman, 2001: 7-8; Dessler, 1989, Sterling-Folker, 1997, prema Ripsman, 2011: 11). Broj vanjskopolitičkih opcija na raspolaganju može varirati, što znači da će i manevarski prostor koji liderima stoji na raspolaganju biti različit. Stoga će ovako shvaćen neoklasični realizam analizirati kakvu će vanjsku politiku voditi određena država i hoće li i kako na tu vanjsku politiku utjecati ne samo njen položaj u međunarodnom sistemu i relativna distribucija materijalne moći, već i unutarnjopolitička situacija, ideološke i kulturološke vrijednosti, percepcije i uvjerenja lidera i sl. (Ripsman, 2011: 8-9). U konkretnom primjeru SAD-a, neorealisti bi rekli da se vanjska politika SAD-a ne bi trebala puno mijenjati neovisno o tome tko je na vlasti, s obzirom da bi ona morala odgovarati na objektivne sistemske prilike i prijetnje. S druge strane, neoklasični realisti bi se složili s neorealističkom analizom američkog položaja u međunarodnom sistemu, ali bi rekli da će konačan odabir vanjske politike SAD-a ovisiti o tome tko je predsjednik SAD-a te kakva su njegova uvjerenja i svjetonazor.

S obzirom na dodane vrijednosti neoklasičnog realizma u objašnjavanju vanjskopolitičkog ponašanja država koje djeluju u međunarodnom sistemu, neorealizam i neoklasični realizam mogu se u određenoj mjeri smatrati komplementarnim teorijama (Živojinović, 2008: 370), s obzirom da objašnjavaju različite pojave (Taliaferro, 2000-2001: 132), a neki autori neoklasični realizam smatraju i logičkim nastavkom neorealizma (Rathbun, 2008a: 294). Kovačević (2013) smatra da je defenzivni realizam ponešto bliži neoklasičnom realizmu od ofenzivnog, jer ostavlja mogućnost da se u analizu ishoda na razini sistema uključe i faktori na razini jedinica (Kovačević, 2013, u Jović, 2013: 202). Međutim, ova tvrdnja može se smatrati samo djelomično točnom, jer postoje slučajevi kada su se i neki ofenzivni realisti, kao što je Mearsheimer, bavili analizom unutarnjopolitičkih okolnosti koje su utjecale na vanjsku politiku neke države (Kovačević, 2013, u Jović, 2013: 202). Tako je npr. Mearsheimer u svojem članku iz 2011. godine, kritiziravši trošenje ekonomskih i obrambenih resursa SAD-a na širenje demokracije, ustanovio da su "osobe i njihove pogreške, a ne samo distribucija moći unutar sustava... postali varijable relevantne za ishode međunarodne politike" (Kovačević, 2013, u Jović, 2013: 202).

3.4.2. Varijable u neoklasičnom realizmu

Neoklasični realizam polazi od pretpostavke da u međunarodnom sistemu vlada anarhija; da su glavni faktori koji utječu na vanjsku politiku neke države njena relativna materijalna moć i njen položaj u međunarodnom sistemu (nezavisna varijabla); te (3) da postoje intervenirajuće varijable koje utječu na oblikovanje konkretne vanjske politike kao zavisne varijable (Marsh, 2012: 489). Na anarhiju neoklasični realizam gleda kao na nepostojanje neke više vlasti iznad

vlasti neovisnih i suverenih država, ali je ne procjenjuje vrijednosno pa je stoga ne smatra niti hobesijanskom niti dobroćudnom, već smatra da se radi o maglovitom stanju iz kojeg je teško iščitati točne signale. Države koje djeluju u takvom anarhičnom sistemu ne mogu jasno razabrati kolika je razina sigurnosti prisutna u sistemu, već moraju djelovati u polumraku na način da subjektivno interpretiraju parcijalne i često sporne signale iz okoline (Rose, 1998: 152). Ovako shvaćena anarhija predstavlja permisivni uzrok međunarodnih sukoba (Lobell i sur., 2009: 4) te državama ostavlja dovoljno prostora za subjektivnu procjenu objektivnih rizika i prijetnji te posljedično definiranje vlastitih sigurnosnih interesa i vanjske politike (Lobell i sur., 2009: 7). Anarhična međunarodna struktura utječe na vanjskopolitičko ponašanje države, ali ga ne diktira te je za neoklasični realizam važno shvatiti kako varijable na razini države djeluju između strukturalnih poticaja i buduće vanjske politike (Foulon, 2015: 639). "Pervazivna neizvjesnost i potencijalne prijetnje središnji su elementi koncepta anarhije u neorealizmu i neoklasičnom realizmu" (Lobell i sur., 2009: 28). S obzirom da anarhično okruženje kratkoročno i srednjoročno državama ne daje nikakve smjernice kako da izbjegnu zamke međunarodnog sistema, time automatski nastaje okruženje u kojemu prevladava samopomoć (Sterling-Folker, 2002, prema Lobell i sur., 2009: 28). Poticaji i prijetnje koji proizlaze iz međunarodnog sistema rijetko su kada nedvosmisleni, osobito ako se promatraju kratkoročno, što znači da je pred državama rijetko kada samo jedan optimalan odgovor (Lobell i sur., 2009: 29). Lideri su u provedbi vanjske politike redovito suočeni s poteškoćama, pokušavajući predvidjeti reakcije drugih država i buduće trendove (Lobell i sur., 2009: 29) te na takvu neizvjesnost međunarodne anarhije države reagiraju tako što pokušavaju kontrolirati i oblikovati svoje vanjsko okruženje (Rose, 1998: 152), pri čemu je izglednije da će države stremiti većem vanjskom utjecaju kako raste njihova relativna materijalna moć, i obrnuto, tražit će manje vanjskog utjecaja kako njihova relativna materijalna moć opada, što neoklasičnom realizmu daje i određenu empirijsku predvidljivost (Rose, 1998: 152). Međutim, pretpostavka da će države tražiti povećanje relativne materijalne moći ili sigurnosti može biti korisna za analizu međunarodne politike na strukturalnoj razini, ali teško može objasniti konkretnu vanjsku politiku neke države. Za tu svrhu potrebno je razumjeti i koji su specifični interesi te države (Tang, 2009: 802). Relativna moć države definira parametre u okviru kojih će države, odnosno njihovi lideri, definirati svoje interese, ali kako će točno država djelovati unutar zadanih parametara ne određuje međunarodni sistem, već to ovisi o intervenirajućim varijablama (Lobell i sur., 2009: 28). Na taj način neoklasični realizam ima sposobnost, osim sistemskih, u analizu unijeti i nematerijalnu dimenziju moći te ideacijske faktore (Costalli, 2009: 323), kao što su identiteti, ideologija, svjetonazor i sl. (Tang, 2009: 802; Chittick i sur.,

1995: 313), uzimajući time u obzir unutarnje razlike među državama (Costalli, 2009: 326). Zakaria (1992) je ocijenio da analiza vanjske politike neke države "treba uključiti systemske, unutarnje i druge utjecaje, specificirajući koji aspekti politike se mogu objasniti kojim faktorima" (Zakaria, 1992: 198). S time se slažu Rosencrance i Stein (1993), koji tvrde da unutarnje varijable imaju veliku ulogu u definiranju i odabiru velike strategije države (Rosencrance i Stein, 1993: 5, prema Sterling-Folker, 1997: 2). U takvom neizvjesnom okruženju na važnosti dobivaju ideje, uvjerenja i percepcije lidera, koje služe kao čvrsta okosnica i orijentir u njihovom djelovanju u maglovitom i nejasnom okruženju.

Neoklasični realizam na državu ponajprije gleda s aspekta izvršne vlasti koja se bavi nacionalnom sigurnošću (*national security executive*), a koja se sastoji od "šefa vlade i ministara te dužnosnika zaduženih za kreiranje vanjske sigurnosne politike" (Lobell i sur., 2009: 25). Izvršna vlast ima pristup privilegiranim informacijama kojima raspolaže vojni, politički, diplomatski, obavještajni i birokratski aparat, radi čega može bolje percipirati systemska ograničenja i odrediti nacionalni interes te razviti izraženiju svijest o nacionalnim interesima i signalima iz međunarodnog okruženja nego što je to slučaj kod drugih državnih i društvenih aktera, odnosno kod opće populacije (Ripsman, 2011: 10). Dužnosnici mogu dolaziti iz različitih interesnih i društvenih skupina, ali njihova dotadašnja stajališta često se mijenjaju kada su na vlasti pod utjecajem informacija kojima ranije nisu raspolagali i nove perspektive (Ripsman, 2011: 10). Stoga u neoklasičnom realizmu važno mjesto zauzimaju analize koje kao intervenirajuću varijablu promatraju utjecaj državnih lidera na vanjsku politiku države, što je element koji je u neorealizmu praktički u cijelosti zanemaren (Živojinović, 2008: 370).

Različiti politički aranžmani i odnosi snaga često prisiljavaju izvršnu vlast na postizanje dogovora s drugim unutarnjim akterima kako bi mogli angažirati resurse za implementaciju politika. Dakle, "lideri definiraju 'nacionalne interese' i vode vanjsku politiku na temelju svoje procjene relativne moći i drugih namjera države, ali uvijek pod uvjetom domaćih ograničenja" (Lobell i sur., 2009: 25-26). To znači da neoklasični realizam jasno razlikuje državu od društva, ali istovremeno smatra da država, shvaćena u smislu središnjih političko-vojnih institucija i visokih dužnosnika, ne može biti apsolutno autonomna od društva (Lobell i sur., 2009: 26-27). Stoga izvršna vlast ne može u potpunosti iskoristiti sve resurse koji su joj potrebni za ostvarivanje nacionalnih interesa i provedbu politika, već to ovisi o koordinaciji i nadmetanju između društva i države, što do izražaja dolazi osobito u demokracijama (Lobell i sur., 2009: 27), gdje različiti unutarnji faktori mogu "inhibirati sposobnost države da odgovori na systemske pritiske" (Schweller, 2004, prema Lobell i sur., 2009: 27-28).

"Referiranje neoklasičnog realizma na višeznačne koncepte moći, prisutne u teoretskim razmatranjima Morgenthaua, i njegovo prihvaćanje širokog kataloga domaćih varijabli pomaže bolje pratiti suvremene međunarodne procese" (Więclawski, 2017: 193). Morgenthauovi pogledi na moć imaju svoju vidljiviju materijalnu dimenziju, koja ovisi o vojnim i ekonomskim potencijalima države, kao i onu manje vidljivu dimenziju, koja ovisi o kvaliteti političkih elita, učinkovitosti vlade i diplomacije (Morgenthau, 1948, prema Więclawski, 2017: 197). Morgenthau također ukazuje na vezu između sistemskih i unutarnjih faktora koji utječu na vanjsku politiku države, radi čega naglasak stavlja na unutarnjopolitičke faktore, uključujući osobnost lidera (Morgenthau, 1947, prema Więclawski, 2017: 197-198). Uz stavljanje naglasaka na ljudsku prirodu kao izvor želje za moći, Morgenthau nudi dinamičniju perspektivu analize nego što je to slučaj kod Waltza i neorealizma (Buzan, 1996, prema Więclawski, 2017: 198). Stoga su upravo Morgenthau i dinamično razumijevanje moći i politike kod klasičnih realista poslužili kao dobra inspiracija neoklasičnom realizmu (Więclawski, 2017: 199).

Dakle, u okviru neoklasičnog realizma, percepcije lidera predstavljaju važnu intervenirajuću varijablu, koja pomaže objasniti ulogu lidera u oblikovanju i vođenju vanjske politike (Marsh, 2012: 489), radi čega je ovaj teoretski okvir osobito pogodan za analizu i objašnjavanje oblikovanja vanjske politike SAD-a u mandatu predsjednika Trumpa. Naime, za razliku od neorealizma, koji na državu i njenu vanjsku politiku gleda kao na "crnu kutiju", neoklasični realizam dozvoljava analizu uloge lidera u oblikovanju vanjske politike, pri čemu se osobito važnim smatra njihov pogled na svijet i međunarodni sistem, njihove percepcije, ideologije, uvjerenja, ideje i drugi ideacijski elementi (Marsh, 2012: 489), radi čega vanjskopolitičke odluke kratkoročno i srednjoročno ne moraju uvijek odgovarati zahtjevima međunarodnog sistema (Marsh, 2012: 490). Akteri se ne moraju nužno racionalno ponašati niti moraju distribuciju moći u međunarodnom sistemu percipirati savršeno i potpuno, što u praksi znači da je "prevođenje sposobnosti u nacionalno ponašanje u kratkom i srednjem roku često grubo i hirovito" (Rose, 1998: 158). Iako dugoročno gledano međunarodni politički ishodi uglavnom odražavaju stvarnu distribuciju moći među državama, kratkoročno je teško predvidjeti vanjske politike država samo na temelju analize sistemskih varijabli (Lobell i sur., 2009: 4).

Analiza vanjske politike temeljena na neoklasičnom realizmu polazi dakle od proučavanja relativne materijalne moći države kao nezavisne varijable (koja utječe na objekt promatranja bez da objekt promatranja utječe na nju) preuzete iz neorealizma, pri čemu se u analizi najčešće polazi od vojne i ekonomske snage, kao i veličine populacije te postojanja određenih geografskih prednosti ili nedostataka pojedine zemlje. U neoklasičnom realizmu utjecaj ove

nezavisne varijable sa sistemske na jediničnu razinu prenosi se putem intervenirajućih varijabli, kojih može biti puno, ali se jedna od važnijih, kojom se bavi ova doktorska disertacija, odnosi na percepcije, ideje i uvjerenja lidera (Rose, 1998: 157), koji nakon dolaska na vlast mogu napraviti snažniji zaokret u dotadašnjoj vanjskoj politici zemlje, a što Rose (1998) pripisuje tzv. perceptivnim šokovima. Naime, s obzirom da relativna materijalna moć nije uvijek jasno percipirana, ponekad ni kroz duže vremensko razdoblje, pozivajući se na radove Zakarie i Christensena, Rose (1998) primjećuje važnost tzv. perceptivnih šokova, "u kojima pojedinačni događaji naglo osvijeste donositelje odluka o kumulativnim efektima postupnih dugoročnih trendova" (Rose, 1998: 160), odnosno vanjski šokovi mogu kod lidera iznenada stvoriti svijest o "kumulativnim učincima dugotrajnih trendova moći" (Lobell i sur., 2009: 29).

Druga intervenirajuća varijabla važna za neoklasične realiste je snaga državnog aparata i njegov odnos s društvom u kojemu djeluje (Rose, 1998: 161), a ovu intervenirajuću varijablu mogli bismo u širem smislu nazvati i unutarnjopolitičkom varijablom. Radi postojanja različitih ograničenja, vanjskih i unutarnjih, lideri često nisu u mogućnosti aktivirati sve resurse materijalne moći koje država objektivno posjeduje. Osim toga, kada u državi postoji podjela na elite i društvo, manje je vjerojatno da će se države ponašati u skladu s očekivanjima ravnoteže snaga (Schweller, 2004: 161). S obzirom da vanjsku politiku kreira i vodi izvršna vlast, a ne nacija u cjelini, Zakaria, umjesto nacionalne moći, važnijom smatra državnu moć, tj. "onaj dio nacionalne moći koji vlada može aktivirati za svoje svrhe i [koji] reflektira lakoću s kojom središnji donositelji odluka mogu postići svoje ciljeve" (Zakaria, prema Rose, 1998: 162). Na sličnom tragu je i Christensen, koji uvodi koncept tzv. nacionalne političke moći, koju definira kao "sposobnost državnih lidera da mobiliziraju ljudske i materijalne resurse svoje nacije za inicijative sigurnosne politike" (Christensen, prema Rose, 1998: 163). Kao primjer Christensen navodi američke i kineske državnike koji nisu imali dovoljno nacionalne političke moći za poteze koje su željeli povući, pa su stoga "morali koristiti nacionalno popularne, ali nepotrebne politike u sekundarnoj areni (sukob jedan s drugim) kao pokriće za nepopularne, ali potrebne politike u primarnoj areni (mobilizacija protiv Sovjetskog Saveza) (Christensen, prema Rose, 1998: 163).

Osim ove dvije intervenirajuće varijable, pojedini autori bavili su se i drugim varijablama. Primjerice, Schweller smatra da teorija vanjske politike, da bi bila potpuna, mora uključiti i prirodu državnih ciljeva ili interesa (Schweller, prema Rose, 1998: 164). Operativno gledano, Schweller među državama razlikuje one koje zagovaraju *status quo* i one koje su po prirodi revizionističke. Kakva će koja država biti, ovisi o njenom zadovoljstvu ili nezadovoljstvu

postojećom raspodjelom prestiža, resursa i načela unutar sistema (Schweller, prema Rose, 1998: 164). Drugi autori također su se bavili različitim intervenirajućim varijablama na razini države, uključujući ulogu ideologije (Walt, 1985, 1987: 181-217; Dueck (2004, 2006); Schweller (2009); Kitchen (2010), prema Foulon, 2015: 646), kapaciteta države da upravlja raspoloživim resursima (Zakaria, 1998; Taliafero, 2006b, 2009; Brawley 2009, 2010, prema Foulon, 2015: 646), percepcija (Walt, 1987; Wohlforth, 1993; Schweller, 1998: 15-38; Brawley, 2009, 2010, prema Foulon, 2015: 646) i mogućnosti reizbora (Smith, 1996). Četvorica autora kojima se u svojem članku bavio Rose, kao nezavisnu varijablu uzeli su relativnu distribuciju moći među državama u međunarodnom sistemu, a kao intervenirajuće varijable ekstraktivnu sposobnost države (Christensen), ofenzivne i defenzivne državne interese (Schweller), percepciju moći (Wohlforth) te državnu mobilizaciju i ekstraktivni kapacitet (Zakaria) (Abdallah Dawood, 2016: 2-4). Intervenirajuće varijable proširuju neorealističku analizu i povećavaju njenu eksplanatornu moć (Foulon, 2015: 646) u nastojanju da ponude objašnjenje vanjske politike pojedinih država (Marsh, 2012: 489). S obzirom da su se ovi autori bavili različitim varijablama, o neoklasičnom realizmu teško je govoriti kao o jedinstvenoj teoriji (Lobell i sur., 2009: 10).

Često se smatra da su unutarnje varijable više povezane s liberalizmom nego s realizmom, ali je Sterling-Folker (1997) čak dokazala veću otvorenost realizma prema unutarnjim varijablama (Sterling-Folker, 1997: 1), koje upravo kod realizma mogu preuzeti uzročnu ulogu (Sterling-Folker, 1997: 3). Naime, systemske varijable će određivati ciljeve koje neka država želi postići u vanjskoj politici, dok će unutarnje varijable određivati sredstva koja će država koristiti kako bi došla do toga cilja (Sterling-Folker, 1997: 4). Dok se liberalizam temelji na procesima, realizam se temelji na okolini, pa je okolina u realizmu prva varijabla koja će određivati interese i ponašanje država (Sterling-Folker, 1997: 4). Realisti na okolinu ne gledaju kao na nešto opipljivo, već kao na kontekst, radi čega se samo analizom okoline, odnosno sistema, može reći koje su prilike i prijetnje koje proizlaze iz sistema, ali ne i kako će točno svaka država na njih reagirati (Waltz, 1979, prema Sterling-Folker, 1997: 17). Odgovor na to pitanje daju akteri na unutarnjem planu koji moraju procijeniti prilike i prijetnje iz okoline, i u složenom političkom procesu, donijeti odgovarajuće odluke koje trebaju zaštititi interese države i osigurati njeno preživljavanje (Sterling-Folker, 1997: 17). "Akteri mogu postupati kako žele, slijediti bilo koji cilj koji žele i dozvoliti da njihovi interesi i ponašanja budu određeni procesima u koje su uključeni. Oni su slobodni i umrijeti, ali upravo su njihovi izbori u odnosu na njih same i druge ono što određuje taj ishod, a ne anarhija" (Sterling-Folker, 1997: 19). Identiteti, interesi i

ponašanja aktera služe kao "filter kroz koji se donose njihove procjene, izbori i prosudbe u vezi s međunarodnom okolinom" (Sterling-Folker, 1997: 19). Tako je moguće da unutarnji proces utječe na objektivnost odluka aktera, njihovo ponašanje i ishode (Sterling-Folker, 1997: 19-20). Domaći akteri nalaze se stoga pod vanjskim i unutarnjim pritiskom, radi čega mogu donositi vanjskopolitičke odluke koje se često ne čine objektivnima niti učinkovitima (Sterling-Folker, 1997: 20). Međutim, objektivna učinkovitost tih odluka je irelevantna. Odluke se donose u određenom kontekstu, ne zato što su racionalne, već zato jer se u tom trenutku i kontekstu liderima čine smislenima (Sterling-Folker, 1997: 20). U oblikovanju vanjske politike nezaobilaznu ulogu stoga imaju uvjerenja, ideje i percepcije lidera kao donositelja odluka.

3.4.3. Uloga ideja u neoklasičnom realizmu

Amerikanci su od samih početaka vjerovali u potrebu da njihove nacionalne institucije budu model prema kojemu će se prilagođavati institucije drugih zemalja, ali su se razlikovali u načinu koji su smatrali prikladnim za širenje svojeg modela. S jedne strane bili su oni koji su smatrali dovoljnim da SAD bude svijetli primjer ostalima (*exemplars*), dok su drugi smatrali da bi SAD trebao aktivistički i izravnije utjecati na političke događaje u inozemstvu sukladno američkim idealima (*crusaders*) (Tucker, 1986, prema Rose, 1998: 169). Činjenicu da je SAD u povijesti bio suzdržaniji u izvozu svojih institucija i vrijednosti, da bi tijekom 20. stoljeća postao ambiciozniji po tom pitanju, neoklasični realisti skloni su objasniti velikim porastom relativne moći SAD-a u tom razdoblju (Rose, 1998: 169-170). U američkoj vanjskoj politici ideje su stoga oduvijek imale važno mjesto, a upravo je neoklasični realizam prikladan teorijski okvir koji omogućuje razmatranje ideacijskih intervenirajućih varijabli koje djeluju između relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu i vanjske politike država (Kitchen, 2010: 117; Meibauer, 2019: 20).

Ulogom strateških ideja kao intervenirajuće varijable posebno se bavio Kitchen (2010), koji je pokušao objasniti kako se strukturalni pritisci moći u međunarodnom sistemu prevode u vanjskopolitičke ishode na razini države (Kitchen, 2010: 119). Kitchen (2010) se fokusirao na utjecaj ideja na velike strategije država, u okviru kojih su "državnici uvijek koristili određena načela koja su vodila njihove aktivnosti u neizvjesnom i anarhičnom svijetu međunarodnog sistema, razvijajući identitete i stajališta za svoje nacije u često nasilnoj konkurenciji s drugima. Ove strategije, umjesto da određuju svakodnevnne operativne stvari, upravljale su cjelokupnim smjerom tih operacija" (Kitchen, 2010: 119). Velike strategije su se ranije u povijesti bavile vojnim pitanjima (Clausewitz, 1976, prema Kitchen, 2010: 119), da bi s vremenom, osim vojnih

pitanja, počele uključivati i druge ciljeve – političke, ekonomske i ideološke, odnosno sve aspekte moći i utjecaja koje neka država ima na raspolaganju (Liddell Hart, 1991, prema Kitchen, 2010: 120). Moglo bi se reći da "srž velike strategije leži u *politici*, to jest u kapacitetu lidera nacije da okupe sve elemente, vojne i nevojne, za očuvanje i unaprjeđenje dugoročnih (to jest mirnodopskih i ratnih) najboljih interesa nacije" (Kennedy, 1991, prema Kitchen, 2010: 120). "Velika strategija je razina na kojoj dolazi do konvergencije sistemskih i jediničnih faktora" (Mor, 2006, prema Kitchen, 2010: 121), a njeno proučavanje je "proučavanje stajališta države prema međunarodnoj okolini – o tome kako mobiliziraju pojedine elemente svoje sile u potrazi za pojedinim ciljevima u globalnoj politici. Na ovaj način velika strategija može ispuniti zahtjev neoklasičnog realizma o koherentnom analitičkom objektu koji integrira elemente sistemskog realizma i faktore s unutarnje razine koje su neoklasični realisti oživjeli iz klasične misli" (Kitchen, 2010: 120).

Međutim, pitanje je što se točno podrazumijeva pod idejama. Ne postoji jasna i jedinstvena definicija ideja, kao niti jasno razumijevanje o tome kakva je uzročna uloga ideja u političkim procesima (Marks, 1997, prema Kitchen, 2010: 127). Često se pojam "ideja" izjednačava s pojmovima kao što su uvjerenje, ideologija, teorija, model, škola mišljenja i sl. (Goldstein i Keohane, 1993, prema Kitchen, 2010: 127). Kitchen (2010) smatra da je ideje nužno promatrati odvojeno od interesa te da treba odvojiti materijalno od ideacijskog, kao i identificirati kako ideje daju kontekst u okviru kojega države nastoje ostvariti svoje interese (Kitchen, 2010: 128). Ideje nisu samo nečija uvjerenja, već im Kitchen (2010) pripisuje i određenu moć (Kitchen, 2010: 128) te ih dijeli na znanstvene, namjerne i operativne (Kitchen, 2010: 129).

Znanstvene ideje na znanstveni način govore o funkcioniranju svijeta, dok se kod namjernih ideja radi o normativnim sugestijama koje nastoje odrediti vanjskopolitičke ciljeve te predstavljaju etičke predrasude kod onih koji ih posjeduju (Kitchen, 2010: 129). Kroz namjerne ideje artikulira se ono što bi nacija trebala tražiti u vanjskoj politici, s obrazloženjem da je to "ispravna stvar" za učiniti, bez obzira je li to u nacionalnom interesu države ili ne (Kitchen, 2010: 129). Operativne ideje odnose se na ideje o sredstvima koja treba koristiti za ostvarenje cilja, a mogu se temeljiti na etičkim prosudbama ili na uvjerenjima da će određena politika dovesti do određenih ishoda (Kitchen, 2010: 129). Neoklasični realizam može se baviti namjernim idejama i analizom njihovog prenošenja u vanjsku politiku zato jer donositelji odluka vjeruju da je to ispravno, ili operativnim idejama, pomoću kojih se analizira kako države različito reagiraju na slične prijetnje (Kitchen, 2010: 129-130).

Williams (2004) navodi da je već i klasični realizam naglašavao ulogu ideja u međunarodnim odnosima, a Morgenthauovu teoriju smatra "sophisticiranim, samosvjesnim i visoko političkim prikazom odnosa između moći i politike" (Williams, 2004: 634). Morgenthau središnju ulogu pridaje moći, ali se u njegovoj teoriji politika ne izjednačava s nasiljem, već važnijim elementom smatra političku prosudbu koja je pod utjecajem ideja (Williams, 2004: 634). Iako se na realizam često gleda kao na oblik materijalizma, interese i moć definira samo u materijalnom smislu, a međunarodnu politiku svodi na borbu za materijalnu moć, Williams (2004) ističe da se Morgenthau bavio političkim ideologijama te naglašavao i nematerijalni aspekt moći, osobito u obliku karizmatične moći (Williams, 2004: 639-640). Nadalje, Carr i Cox (2001) smatrali su da je moć uvjeravanja jedna od važnih značajki lidera, a ulogu ideja vidjeli su osobito važnom na nacionalnoj razini u kontekstu propagande i obrazovnog sustava, jer su vjerovali da si država ne može dozvoliti da njeni budući građani dobivaju subverzivnu poduku (Carr i Cox, 2001, prema Kitchen, 2010: 125). Stoga Kitchen smatra da je moć nad idejama jedna od najvećih prednosti koje država može imati (Kitchen, 2010: 125), dok Smith (1986) s pravom ukazuje da će državnik definirati nacionalni interes u skladu s vlastitim idejama i vrijednostima te hijerarhijskom odnosu među njima (Smith, 1986, prema Kitchen, 2010: 126).

"Neoklasični realizam postavlja utjecaj ideja zajedno s imperativima materijalne moći u stvaranju vanjske politike, odbacujući razumijevanje da su bilo ideje bilo materijalni faktori nekako 'najfundamentalniji' i da stoga zaslužuju analitički fokus i isključenje onoga drugoga" (Keohane, 2000, prema Kitchen, Kitchen, 2010: 127). Kako bi se omogućila složenija i slojevitija analiza, neoklasični realizam nastoji iz tradicije klasičnog realizma preuzeti elemente koje je neorealizam zapostavio (Williams, 2004: 660). Iz tog se razloga ova disertacija fokusirala na analizu utjecaja ideja objedinjenih u okviru američkog konzervativizma, kao intervenirajuće varijable, na oblikovanje američke vanjske politike u mandatu predsjednika Trumpa, ne zapostavljajući pri tome niti sistemske materijalne faktore, o kojima će riječ biti u idućem poglavlju.

4. RELATIVNA DISTRIBUCIJA MOĆI U MEĐUNARODNOM SISTEMU

4.1. Međunarodni sistem

U realističkom poimanju svijeta i međunarodnih odnosa, međusobnu interakciju unutar anarhičnog međunarodnog sistema održavaju suverene države, kao njegove temeljne građevne jedinice. Realizam osobito važnom smatra relativnu distribuciju moći i ravnotežu snaga unutar sistema te pretpostavlja da se države natječu za moć i donose odluke sukladno tome kako procjenjuju vlastitu moć i moć drugih država, u želji za vlastitim opstankom. U realizmu je stoga istraživanje važno započeti s analizom relativne distribucije moći unutar sistema, kao varijable važne ne samo za neorealizam, već i za neoklasični realizam, u okviru kojega relativna distribucija moći, kao nezavisna varijabla, posredstvom intervenirajućih varijabli, utječe na vanjsku politiku države kao zavisne varijable. Ovo poglavlje bavi se analizom relativne distribucije moći u sistemu, koja u okviru ove doktorske disertacije predstavlja nezavisnu varijablu.

Najprije se postavlja pitanje o kakvom se danas međunarodnom sistemu radi i koje su njegove glavne karakteristike. Realizam polazi od postavke da je međunarodni sistem anarhičan, odnosno da ne postoji viša suverena vlast iznad vlasti država. Međutim, u današnjem vrlo složenom svijetu, polaziti od takve ponešto simplificirane pretpostavke, ne bi bilo dovoljno precizno i ne bi omogućavalo objašnjavanje vanjske politike na zadovoljavajući način. Naime, nakon Drugog svjetskog rata, američki predsjednik Truman je rekao kako je najponosniji na to što je SAD porazio svoje neprijatelje i potom ih ponovno uključio u zajednicu nacija (Truman, prema Kissinger, 2014: 1). Kissinger ističe da je upravo taj narativ o "zajednici nacija" narativ koji su koristili svi predsjednici SAD-a nakon Trumana. Zajednica nacija odražavala je ono što se smatralo poslijeratnim američkim konsenzusom – "neumoljivo ekspanzivan kooperativan poredak država koje se pridržavaju zajedničkih pravila i normi, prihvaćaju liberalne ekonomske sustave, odustaju od teritorijalnih osvajanja, poštuju nacionalni suverenitet i usvajaju participativne i demokratske sustave vladavine" (Kissinger, 2014: 1).

Brojni američki predsjednici iz obje političke stranke provodili su stoga politike s ciljem proširenja zajednice nacija (Kissinger, 2014: 1-2). Međutim, ovaj poredak već neko vrijeme u pitanje dovode mnoge zemlje, ne samo zemlje izvan zapadnog svijeta koje nisu niti sudjelovale u njegovoj kreaciji, već mnoge sumnje u njega imaju i zapadna društva i države. Osim toga, sama sintagma "globalni poredak", koja se ponekad koristi za opis današnjeg međunarodnog sistema, možda i nije najbolja, jer zapravo takav poredak nikada niti nije u cijelosti postojao. Ovaj poredak započeo je Westfalskim mirom, u koji su bile uključene europske države, ali ne i

one izvan europskog kontinenta. Sklopljeni mir stvorio je sustav suverenih država, koje se ne upliću u unutarnja pitanja drugih država i koje kontroliraju ambicije drugih država putem sustava ravnoteže snaga (Kissinger, 2014: 3). Westfalski sustav proširen je svijetom paralelno s ekspanzijom i kolonijalizmom europskih država te ga se danas smatra jedinom priznatom osnovom svjetskog poretka (Kissinger, 2014: 6). "Suvremeni, sada globalni Westfalski sustav – kojega se kolokvijalno naziva svjetskom zajednicom – nastojao je okončati anarhijsku prirodu svijeta pomoću ekstenzivne mreže međunarodnih pravnih i organizacijskih struktura dizajniranih za promicanje otvorene trgovine i stabilnog međunarodnog financijskog sustava, uspostave prihvaćenih načela rješavanja međunarodnih sporova i postavljanja limita na vođenje ratova kada do njih dođe" (Kissinger, 2014: 7).

Međutim, ovo nije bio jedini koncept globalnog poretka, već su postojali i drugi. Kineski koncept poretka, star tisućama godina, nije se temeljio na suverenoj jednakosti država, već na presumiranom bezgraničnom dosegom cara, koji je djelovao iz Kine kao centra svijeta, prema cjelokupnom ostatku čovječanstva. Ovakav pogled značio je da je Kina nastojala stvoriti poredak nad drugim društvima, koja bi joj se priklonila iz strahopoštovanja, radi njene kulturne veličine ili ekonomskog bogatstva (Kissinger, 2014: 4-5).

U islamskom svijetu također je vladao posve drugačiji poredak, prema kojemu su islamske zemlje razlikovale svijet naseljen muslimanima i svijet naseljen nevjernicima. U tom je pogledu krajnji cilj islamizma globalna ekspanzija sve dok cijeli svijet ne bude uključen u jedan unitarni sustav, u kojemu će vrijediti islamska pravila i norme (Kissinger, 2014: 5).

Američki pogled na globalni poredak ima svoje korijene u pogledima puritanskih doseljenika na američki kontinent, a često se polazi i od znamenitog govora guvernera Johna Winthropa iz 1630. godine, koji je govorio o "gradu na brdu" (*city upon a hill*), koji će "inspirirati cijeli svijet putem pravednosti svojih načela i snage svojeg primjera" (Kissinger, 2014: 6). Ovakav pogled na globalni poredak pretpostavljao je da će do mira i ravnoteže doći spontano, jednom kada nacije budu imale pravo same odlučivati o svojem obliku vladavine, isto kao što su Amerikanci sami mogli odlučivati o svojem. Amerikanci su dakle od samih početaka vjerovali u potrebu da njihove nacionalne institucije budu model prema kojemu će se prilagođavati institucije drugih zemalja, ali su se razlikovali u načinu koji su smatrali prikladnim za širenje svojeg modela. Tako su s jedne strane bili oni koji su smatrali dovoljnim da SAD bude primjer ostalima (*exemplars*), dok su drugi smatrali da bi SAD trebao aktivistički i izravnije utjecati na političke događaje u inozemstvu sukladno američkim idealima (*crusaders*) (Tucker, 1986, prema Rose, 1998: 169). U ovom svjetlu, zadaća američke vanjske politike tijekom druge polovice 20.

stoljeća nije toliko bila ostvarivati neki konkretan američki nacionalni interes, koliko stvarati i održavati zajednička pravila i načela u zajedničkom sistemu (Kissinger, 2014: 6). Kako je rasla moć SAD-a, tako je SAD preuzimao sve više odgovornosti, postavši glavni branitelj poretka, iako naglasak nije uvijek bio na ravnoteži snaga, već i na postizanju mira putem širenja demokratskih načela (Kissinger, 2014: 6).

Kissinger (2014) upozorava da SAD još uvijek traži svoj put i odnos između velike moći i načela na kojima djeluje u međunarodnoj okolini. SAD ima povijest ulaska u ratove iz idealističkih načela, a ti ratovi u pravilu su se pokazali kao veliki neuspjesi koji su doveli do nacionalnih trauma. Međutim, ono što je važno je da poredak nije moguće nametnuti, već ga treba kultivirati, a da bi bio prihvaćen, mora biti percipiran kao pravedan, mora jamčiti slobodu, ali mora imati i okvir koji jamči održavanje mira (Kissinger, 2014: 8). Kissinger (2014) ipak razlikuje tri razine poretka – svjetski, međunarodni i regionalni, a svi se temelje na dvije glavne komponente – setu prihvaćenih pravila koja definiraju granice dopuštene akcije i ravnoteži snaga koja provodi ograničenja kada dođe do kršenja pravila, čime sprječava neku političku jedinicu da pod svoju vlast podvrgne druge jedinice (Kissinger, 2014: 9).

Ovakav poredak, koji je prevladavao u zapadnom svijetu od kraja Drugog svjetskog rata, a nakon kraja Hladnog rata i u većem dijelu ostatka svijeta, danas je sve češće pod znakom pitanja. Europa je odustala od ravnoteže snaga i pristupila sustavu prenesene suverenosti na EU, ujedno u većoj mjeri oslabivši svoje vojne kapacitete. U islamskom svijetu vladaju sukobi i unutarnje podjele, s mnogim fundamentalističkim pogledima i željama za provedbom globalne islamske revolucije. U Aziji se pojavljuju alternativni koncepti poretka, uz prisutna brojna regionalna suparništva i teritorijalne pretenzije (Kissinger, 2014: 7), a kritike postojećeg poretka moguće je čuti i unutar zapadnog svijeta. Ruska agresija na Ukrajinu 2022. godine ima potencijal dodatno uzdrmati temelje ovog poretka i potencijalno dovesti do njegovog eventualnog urušavanja.

4.1.1. Globalni liberalni poredak

Pojam globalnog poretka obuhvaća "skup pravila, normi, vrijednosti, institucija, sigurnosnih aranžmana, ugovora i drugih mehanizama koji njeguju suradnju i pomažu riješiti sporove među državama" (Portland, 2019: 17). Temelji današnjeg globalnog poretka nalaze se u liberalnim idejama prosvjetiteljstva te francuske i američke revolucije, koje je početkom 20. stoljeća osobito promicao američki predsjednik Woodrow Wilson, nastojeći ih ugraditi u neslavno

propalu Ligu naroda. Potkraj i nakon Drugog svjetskog rata, liberalne ideje uspješno su ugrađene u temelje svjetskog poretka stvorenoga konferencijama u Bretton-Woodsu, Dumbarton Oaksu i San Franciscu, čime su postavljeni politički, pravni i ekonomski temelji novog svjetskog poretka. Zbog Hladnog rata, ovaj liberalni poredak bio je u tom periodu uglavnom ograničen na zapadni svijet i njegove saveznike, koji su se također međusobno povezivali i u okviru NATO-a kao transatlantske zajednice, odustavši od primjene sile u međusobnim odnosima i stvarajući sigurnosnu zajednicu s američkim vodstvom, unutar koje je rat nemoguć (Deutsch, 1957, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 312), što liberalni institucionalisti objašnjavaju teorijom demokratskog mira (Simić, 2014, u Jović, 2014: 312).

Nakon Drugog svjetskog rata pa do 70-ih godina 20. stoljeća, zapadne liberalne demokracije proživljavale su uspon, obilježen razvojem međunarodne trgovine i blagostanja, a u isto je vrijeme dolazilo i do procvata međunarodnih ekonomskih i političkih institucija. Važnu ulogu u tom razdoblju odigrao je SAD, koji je Marshallovim planom potaknuo obnovu zapadne Europe i integraciju europskih država te je ujedno pridonio osnivanju i razvoju niza političkih, vojnih, financijskih i ekonomskih međunarodnih institucija. "Premda je američki utjecaj na osnivanje i oblikovanje pravila rada tih institucija bio neupitan, kao što je neupitan američki primat u njihovu funkcioniranju, ipak je djelovanje tih institucija jamčilo predvidljivost ponašanja svih zemalja članica te uvažavanje interesa svih zemalja u donošenju odluka. Slobodna međunarodna trgovina i kolektivna sigurnost, s jedne, te samostalnost država članica u izboru domaćih ekonomskih i socijalnih politika usmjerenih na ublažavanje posljedica cikličkih kriza kapitalizma, s druge strane, činili su takozvani *kompromis ukorijenjenog liberalizma*" (Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 287).

Do promjena ovog sistema dolazi 70-ih godina, kada se SAD suočavao s visokim troškovima socijalnih programa i rata u Vijetnamu. Već tada se u SAD-u počela osjećati nevoljkost glede financiranja i pružanja gospodarske pomoći saveznicima, među kojima su po razvoju prednjačili Njemačka i Japan, koji su polako, ali sigurno počeli predstavljati ozbiljnu ekonomsku konkurenciju SAD-u. Iako je u to doba utjecaj brettonwoodskih institucija na međunarodni sustav bio vrlo snažan, kada je SAD procijenio da mu takav sistem više nije u interesu, što se poklopilo s porastom cijena nafte, tzv. Nixonov šok 1971. godine i Nixonove ekonomske politike dovele su do kolapsa brettonwoodskog sustava fiksnih tečajeva (Waltz, 2000: 26), dovevši u pitanje kompromis ukorijenjenog kapitalizma te je liberalizam iz socijalnog pretvoren u klasični, što je značilo i promjenu na području države blagostanja (Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 287). Zanimljivo je da je upravo SAD, koji je gradio

dotadašnji sustav, svojim tadašnjim politikama na unutarnjem i međunarodnom planu prednjačio "u napuštanju načela kompromisa koji je desetljećima jamčio stabilnost i blagostanje zapadnog svijeta" (Ruggie, 1997 prema Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 289). Moglo bi se u tom pogledu povući paralelu i s politikom SAD-a u mandatu predsjednika Trumpa, koji je SAD povukao iz nekih međunarodnih organizacija i aranžmana, iako je te organizacije i aranžmane dobrim dijelom upravo SAD osnivao i gradio tijekom prijašnjih desetljeća. S obzirom da se već više puta kroz povijest pokazalo da "međunarodne institucije stvaraju snažnije države, a institucije preživljavaju u svojem izvornom obliku sve dok služe glavnim interesima svojeg kreatora, ili dok se tako vjeruje" (Waltz, 2000: 26), postavlja se pitanje znači li takva Trumpova politika da ove međunarodne organizacije više nisu doprinosile interesima i ciljevima SAD-a, već kao što se često navodi, više služe interesima drugih država i određenih neoliberalnih krugova bez demokratskog legitimiteta. Vrlo slično je oko ovih pitanja zabrinutost pokazivao i paleokonzervativizam, pa je npr. Buchanan (2007) smatrao da je SAD gradio svijet, ali je sada svijet okrenuo leđa svojem glavnom graditelju, radi čega je SAD izgubio sposobnost translirati snagu u moć (Buchanan, 2007: 22).

Nakon kraja Hladnog rata, nastupilo je novo doba u kojemu je američka moć imala ogromnu prednost pred ostatkom svijeta praktički u svim aspektima. Ubrzo je uslijedio Zaljevski rat, a tadašnji predsjednik Bush najavio je stvaranje novog svjetskog poretka, temeljenog na vladavini prava, s UN-om kao čuvarom mira (Simić, 2014, u Jović, 2014: 314). Neki autori ocjenjuju da je novi svjetski poredak trebao predstavljati povratak načelima iz Atlantske povelje i Povelje UN-a, koja su tijekom Hladnog rata bila zapostavljena (Simić, 2014, u Jović, 2014: 314). Međutim, "američki neokonzervativci (*neocons*), čiji je utjecaj bio jak početkom devedesetih godina, nisu bili spremni prihvatiti takvu ulogu UN-a i smatrali su da su SAD, njegova vojna i ekonomska moć i njegove liberalne vrednote odnijeli pobjedu u Hladnom ratu i da bi SAD morao odigrati glavnu ulogu u izgradnji posthladnoratovskog svijeta" (Simić, 2014, u Jović, 2014: 315). Slične poglede imala je i Clintonova liberalna administracija, koju je također ponijela nadmoć SAD-a te je sve više do izražaja dolazila ideja o pravu SAD-a da zadire u suverenost drugih država radi zaštite ljudskih i drugih prava tamošnjih stanovnika, što je SAD potom uvelo u niz sukoba, podijelivši saveznike i izazvavši valove antiameričkog raspoloženja diljem svijeta (Simić, 2014, u Jović, 2014: 316).

Teroristički napadi 9/11 naveli su administraciju na "najambicioznije preispitivanje američke velike strategije od vremena Hladnog rata koje je militariziralo američku diplomaciju i donijelo kontroverzne ideje o preventivnom ratu, koalicijama voljnih i hegemonističkoj dominaciji"

(Simić, 2014, u Jović, 2014: 316). Takva politika vodila je prema invaziji na Afganistan 2001., a potom bez odobrenja VSUN-a i na Irak 2003. godine. "U osnovi takozvane Busheve doktrine nalazio se zahtjev da Sjedinjene Države djeluju unilateralno i protiv prijetnji koje same identificiraju, ne ostavljajući saveznicima alternativu osim da im se pridruže u 'sukobu između civilizacije i kaosa'" (Simić, 2014, u Jović, 2014: 316-317). Busheva doktrina istaknula je dužnost Vlade SAD-a da štiti američki narod i američke interese, pri čemu se mogu koristiti i preventivne akcije, čak i ako su vrijeme i mjesto neprijateljskog napada nepoznati (NSS, 2002, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 317).

Ikenberry smatra da je Bushev unilateralizam predstavljao prvi veći odmak od politika koje je SAD provodio tijekom 20. stoljeća, s obzirom da se SAD u prijelomnim godinama (1919., 1945., 1989.) uvijek odlučivao za liberalni internacionalizam i promicanje globalnog liberalnog poretka. "Američka moć je trebala omogućiti stvaranje pravila i institucija upravljanja globalnim problemima, ojačati tkivo međunarodne zajednice i čvršće povezati Sjedinjene Države s ostalim demokratskim državama. Na međunarodna pravila i institucije se gledalo kao na sredstva kojima se američke ideje i autoritet projiciraju na globalni sistem..." (Ikenberry, 2012, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 317). S druge strane, Busheva unilateralna politika podrazumijevala je davanje manje važnosti međunarodnim institucijama i pravilima, radi čega je SAD počeo preispitivati dotad potpisane ugovore i odbacivati pojedine multilateralne aranžmane "ako su oni nametali ograničenja njihovom suverenitetu, njihovim interesima i slobodi djelovanja. Na meti takozvanih amerikanista našli su se 'globalisti' koji su označeni kao aktivističke grupe koje pokušavaju učvrstiti globalno upravljanje na štetu suvereniteta SAD-a. U realističkom maniru, 'amerikanisti' su pokazivali veliko nepovjerenje prema međunarodnoj zajednici i bilo kakvoj vrsti međunarodnih ograničenja slobode akcije Sjedinjenih Država koja, po njima, mora polaziti 's čvrstog tla nacionalnih interesa, a ne od iluzorne međunarodne zajednice' i tražiti legitimitet u američkom političkom sistemu, a ne na međunarodnoj sceni" (Simić, 2014, u Jović, 2014: 317-318).

Ikenberry (2012) je smatrao da je ovakvim zaokretom SAD želio poredak u kojemu se ne mora držati pravila sistema, ali bi ipak vladao sistemom, stvarajući time neki oblik imperija (Ikenberry, 2012, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 318). S obzirom da ovakva politika nije bila najbolje prihvaćena među saveznicima, SAD se njome na određeni način samoizolirao, čime je unilateralizam naposljetku postao preskup čak i za SAD, a kada su dodatne teškoće nastupile s financijskom krizom 2008. godine, ocijenjeno je preskupim istovremeno održavanje globalne sigurnosti i sigurnosti saveznika. Stoga su se već 2011. mogle čuti najave američkog

ministra obrane da bi saveznice morale same snositi troškove svoje sigurnosti ako žele da im SAD i dalje pruža sigurnosni kišobran (Simić, 2014, u Jović, 2014: 318). "Administracija Georgea Busha mlađeg je američku vanjsku politiku, naročito poslije 11. rujna 2001., podredila nacionalnoj sigurnosti i protivnicima kao što su terorizam i takozvana osovina zla (Irak, Iran i Sjeverna Koreja). Prema mišljenju britanskog profesora Roberta Singha, posljedice su bile militarizacija američke diplomacije i zapostavljanje utjecaja globalizacije na američko društvo kao 'glavne geopolitičke sile u 21. stoljeću', što je vodilo zaostajanju Sjedinjenih Država u odnosu na Kinu i druge zemlje u usponu" (Simić, 2014, u Jović, 2014: 321). Prema mišljenju Buchanana (2007), Bushev govor o osovini zla bio je "najnagliji i najbezobzirniji govor jednog američkog predsjednika ikada" (Buchanan, 2007: 38).

Još jedan zaokret u vanjskoj politici SAD-a zabilježen je tijekom mandata Baracka Obame (Simić, 2014, u Jović, 2014: 319), koji je napustio Bushevu politiku i okrenuo se liberalnim temama, poput međuovisnosti svijeta i SAD-a, središnje uloge globalizacije, potrebe jačanja međunarodnih institucija, oživljavanja multilateralizma i sl. (Obama, 2006, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 319). Iako je Obama Nobelovu nagradu za mir dobio već na samom početku svojeg mandata (Simić, 2014, u Jović, 2014: 320), mnogi kritičari ističu da, usprkos najavama, njegova vanjska politika nije bila suzdržana, već upravo suprotno, nastavio je voditi ratove u kojima je SAD sudjelovao i poticati nestabilnosti na sjeveru Afrike i na Bliskom istoku, a i u Siriji je vodio *proxy* rat. Osim toga, Obamina politika uključivala je aktivne vojne intervencije u Libiji, Jemenu, Somaliji, Pakistanu i Siriji, a tijekom mandata je osobito bila izražena i politika uporabe bespilotnih letjelica, koje su u napadima često bile prilično neselektivne prema civilima (Kristian, 2017). Istovremeno je vanjska politika SAD-a nastavila biti obilježena američkim idealizmom i željom SAD-a da partneri provode američke interese, koji su bili izjednačavani s univerzalnim interesima (Singh, 2012, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 322). Mnogi autori smatraju da je ovakva politika nametanja američkih interesa kao univerzalnih stvorila niz problema u različitim regijama svijeta, osobito na sjeveru Afrike i Bliskom istoku. Osim toga, Obamini kritičari iz konzervativnih i republikanskih krugova predbacivali su mu da je riječima i medijskim prisustvom želio zamijeniti tradicionalne instrumente moći SAD-a, kao i da je bio ambivalentan prema prihvaćanju američkog ekscjepcionalizma (Simić, 2014, u Jović, 2014: 323), dok je američka desnica u njemu vidjela kozmopolita i europskog socijaldemokrata koji je odbacio američke vrijednosti na kojima je SAD nastao (Kenworthy, 2014, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 323). Obamina doktrina nije pretendirala na isključivu odgovornost SAD-a za globalnu sigurnost niti na američki ekscjepcionalizam, već je naglasak stavljen na UN i

druge međunarodne organizacije, a prednost je dana diplomaciji i mekoj moći, iako je ta meka moć ponekad značila i nametanje drugim državama liberalne vizije ljudskih prava, što često nije bilo dobro prihvaćeno (Holms, 2010, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 321).

S vremenom se u SAD-u i drugdje na Zapadu sve češće mogla čuti kritika prevladavajuće liberalne ideologije i liberalnog poretka. Nevins (2010) ukazuje na određene nedostatke današnje liberalne ideologije, ističući da slobodna tržišna utakmica i slobodno tržište više ne nude dovoljno prilika za većinu Amerikanaca. "Prije će biti da nesigurnost tržišta uvjerava one uspješne da institucionaliziraju svoje prednosti. Rezultati su monopoli i plutokracija" (Nevins, 2010, prema Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 296). Stoga liberalizam "u praksi ne može pružiti sredstva za ostvarivanje temeljnoga ljudskog dostojanstva" (Nevins, 2010, prema Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 296). Nevins (2010) uzrok vidi u individualizmu liberalizma, koji društvo vidi samo kao skup pojedinaca bez zajedništva, čime se pojedincima zapravo ograničavaju mogućnosti djelovanja kao političkih bića (Nevins, 2010, prema Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 296). Osim toga, autori poput Hays (2009) ističu da slobodna trgovina u kontekstu globalizacije doprinosi povećanju nesigurnosti radnih mjesta, kao i da "bez nacionalnih politika koje osiguravaju minimalnu razinu blagostanja raste osjećaj nesigurnosti, intenziviraju se zahtjevi za protekcionizmom i povećava utjecaj nacionalističkih ideologija" (Hays, 2009, prema Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 296-297). Dakle, postojeći liberalni poredak i prateća globalizacija sasvim sigurno stvaraju pobjednike i gubitnike, kako među državama, tako i unutar pojedinačnih država, pa stoga ne čudi da se i jedan dio Amerikanaca, osobito onaj koji je bio zaposlen u tradicionalnim industrijskim granama, smatra u određenoj mjeri gubitnicima globalizacije i liberalnog poretka. Upravo iz ovog sentimenta u najvećoj mjeri su se iznjedrili zahtjevi za vanjskom politikom koja bi bila više nacionalistička i protekcionistička.

Steffek (2006) smatra da je ukorijenjeni liberalizam pogodio razvijenijim zemljama, radi čega je vidio globalnu podjelu među zemljama upravo na toj liniji, sa SAD-om, koji je dugi niz godina bio pobornik liberalizma, na jednoj te zemljama u razvoju na drugoj strani (Steffek, 2006, prema Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 297). Još prije nekoliko godina vrijedilo je pravilo da je "američko protežiranje ukorijenjenog liberalizma nasuprot redistributivnom multilateralizmu izraz [...] dominantne američke ideologije koja otklanja redistribuciju kao prihvatljivu politiku na unutrašnjem planu i priklanja se idejama o nevidljivoj ruci tržišta. Amerika vidi međunarodne gospodarske odnose kao nadmetanje država koje su shvaćene kao pojedinci. Važno je ustanoviti poštena pravila igre koja svakom daju šansu da uspije, a ne raspodjeljivati bogatstvo arbitrarnim odlukama bilo koje instance izvan tržišta, a osobito ne

međunarodnih organizacija" (Kovačević, 2014, u Jović, 2014: 298). Međutim, s obzirom da se dobar dio Amerikanaca smatrao gubitnicima globalizacije, u okviru koje je prisutan trend prelijevanja moći sa zapada na istok, nije iznenađujuće da se upravo ponovno preuzimanje nacionalne kontrole, nasuprot globalizaciji, pojavio kao jedan od ključnih elemenata Trumpove *America First* doktrine (Moyer i sur., 2018: 10).

Kroz povijest se mogu izdvojiti i brojni primjeri kada su moćnije države diktirale pravila igre, kao i kada su se koristila dvostruka mjerila glede pridržavanja tih pravila (Krasner, 1994, prema Waltz, 2000: 26), odnosno moglo bi se reći da se "većinu međunarodnog prava... poštuje većinu vremena, ali snažne države svijaju ili krše zakone kada tako odluče" (Waltz, 2000: 26). Ako je takav pristup u današnjem globalnom poretku otežan, kod supersila se često postavlja pitanje treba li poredak mijenjati ili mu se prilagoditi na drugi način. Globalni poredak suočen je stoga s nizom izazova, a proteklih godina uočavaju se brojni trendovi koji ukazuju da dolazi do promjena u poretku, kao i da ga sve više država dovodi u pitanje. O tome kako bi se SAD trebao postaviti prema izazovima globalnog poretka, postoje različita mišljenja. Portlandovo izvješće (2019) govori o tri moguća pristupa. Prvi se odnosi na *retrenchment*, što je strategija koju je dobro razradio Stephen M. Walt, koji je zagovarao povratak povijesnoj normi SAD-a kada su u pitanju velike strategije, tj. defenzivnom realizmu i *off-shore balancingu*. Ovakva velika strategija uključuje povlačenje američkih vojnih snaga iz drugih svjetskih regija i značajno smanjenje američkih sigurnosnih obveza diljem svijeta, kao i smanjivanje globalnih ambicija i prepuštanje ključnim državama u drugim regijama više odgovornosti za situaciju u svojem dijelu svijeta, uz sprječavanje uspona potencijalno neprijateljskih sila. Na ovaj bi način SAD uvelike napustio svoju dosadašnju poziciju vodstva u mnogim međunarodnim pitanjima, iako bi ipak trebao zadržati diplomatske i druge kapacitete utjecaja (Portland, 2019: 17). Drugi pristup bio bi *consolidation*, kojega zagovaraju Jennifer Lind i William Wohlforth, smatrajući da bi vodeće države trebale konsolidirati dobitke stečene proteklih desetljeća. Naime, Lind i Wohlforth smatraju da su širenje liberalnog međunarodnog poretka i promocija demokracije bili vodilja američke vanjske politike nakon Hladnog rata, a John Mearsheimer smatra da je to vodilo do liberalne hegemonije i čestih promjena režima (Portland, 2019: 18). Konsolidacijski pristup u tom bi kontekstu podrazumijevao okretanje liberalnih država prema samima sebi, zadržavanje *statusa quo* i odustajanje od daljnje ekspanzije (Portland, 2019: 18). Treći pristup odnosi se na jačanje napora za promicanje liberalizma i multilateralizma (*expansive reinforcement*), kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini, gdje bi strategija trebala podrazumijevati *containment* iliberalnih država i privlačenje čim više neutralnih ili tranzicijskih

država u liberalnu skupinu (Portland, 2019: 19). To ujedno znači i pojačane napore usmjerene na širenje demokracije, ljudskih prava i reformi u tranzicijskim državama, što sa sobom donosi i rizike od otpora i sukoba (Portland, 2019: 19).

Slijedom navedenoga, postavlja se pitanje koje strategije države mogu primijeniti u današnjem kontekstu kada dolazi do određenih poremećaja unutar međunarodnog poretka. Relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu nezavisna je varijabla, koja se može više ili manje objektivno izmjeriti, ali ona teško može odrediti kako će izgledati konkretna vanjska politika, s obzirom da liderima na raspolaganju stoje različite opcije. Kako će ta konkretna vanjska politika, kao zavisna varijabla, izgledati, ovisit će o intervenirajućim varijablama, poput uvjerenja, ideja i percepcija lidera koji su u tom trenutku na vlasti u državi.

4.1.2. Promjene i trendovi u globalnom poretku

Nakon kraja Hladnog rata, mnogi autori su smatrali da unipolaran svijet neće dugo potrajati, jer su predviđali da će se pojaviti nove velike sile koje će uspostaviti ravnotežu snaga (Waltz, 2000; Taliaferro, 2000-2001). Kao glavne kandidate za nove sile Waltz je prije 20-ak godina predviđao EU ili neku koaliciju predvođenu Njemačkom, te Kinu, Japan i Rusiju (Waltz, 2000: 30). U tom je pogledu Waltz (2000) smatrao da Europa posjeduje sve preduvjete da bi bila supersila, ali su joj mogućnosti za stjecanje statusa supersile ograničene jer joj nedostaju organizacijske sposobnosti i kolektivna volja za uporabu instrumenata moći, s obzirom da svaka vanjska akcija EU-a predstavlja najmanji zajednički nazivnik njenih članica (Waltz, 2000: 31).

Drukčija je situacija u Aziji, s obzirom na trend transfera ekonomske i vojne moći sa Zapada na Istok, ponajviše u azijsko-pacifičku regiju te posljedično smanjenje relativne materijalne moći SAD-a (i ostalih zapadnih država) unutar međunarodnog sistema (Marsh, 2012: 494). Azija, predvođena Kinom, trgovinski i gospodarski sve više postaje motor globalnog gospodarskog rasta, a ekonomsko jačanje Kine sa sobom povlači i rast kineske vojne moći i širenje njenih interesa (Marsh, 2012: 494). Osim geostrateški, azijsko-pacifičke države od posebne su važnosti za SAD i u ekonomskom i financijskom smislu, s obzirom na veliku trgovinsku međuovisnost te vlasništvo azijskih država, posebice Kine, Japana i Tajvana, nad velikim dijelom američkog duga (Marsh, 2012: 494). Snažan gospodarski rast azijsko-pacifičke regije, uz prisustvo strateške neizvjesnosti, potiče tamošnje države na povećanje obrambenih izdataka, pa neki analitičari procjenjuju da bi do 2035. godine Kina mogla preći SAD-a po vojnoj potrošnji (The Economist, 2012., prema Marsh, 2012: 495). Waltz (2000) je bio uvjeren

da će Kina postati velika sila ako ostane politički ujedinjena te je smatrao mogućim da je Kina već prije 20-ak godina postigla nuklearni paritet sa SAD-om, odnosno da je razvila adekvatne kapacitete za povratni nuklearni udar, što je kategorija kapaciteta u kojoj je ukupna kvantiteta nuklearnog naoružanja od manje važnosti (Waltz, 2000: 32). Danas se procjenjuje da Kina posjeduje dovoljan broj interkontinentalnih balističkih projektila kojima može nuklearne glave dostaviti praktički u bilo koji dio svijeta (Bender, 2015). Pitanje je bi li SAD riskirao nuklearni rat i eventualni drugi udar u slučaju da prvi udar ne bude posve uspješan, što je malo vjerojatno radi kineskih kapaciteta za ispaljivanje nuklearnog oružja s kopna, vode i iz zraka. Drugim riječima, ravnoteža snaga, kada je nuklearno naoružanje uključeno u jednadžbu, između SAD-a i Kine praktički je postignuta već i danas, bez obzira što je količina tog naoružanja znatno veća na strani SAD-a. Osim toga, Kina i ekonomski gledano grabi velikim koracima naprijed, s vrlo visokim stopama rasta BDP-a, pri čemu valja imati na umu da "stopa rasta od 7 do 9 posto udvostručuje ekonomiju zemlje svakih osam do deset godina" (Waltz, 2000: 32).

Osim Kine, primjetno je da posljednjih desetljeća Japan također postaje svjesniji svoje moći (Waltz, 2000: 32). Japan je jedna od gospodarski i tehnološki najrazvijenijih zemalja svijeta, koja ima sve kapacitete da bude ekonomska i vojna sila. Zbog povijesnih razloga, Japan pokazuje određeno oklijevanje glede preuzimanja uloge velike sile, iako je sve prisutnija njegova spremnost da to ipak učini, dobrim dijelom i zbog rivalstva s Kinom koju vidi kao najveću prijetnju u regiji. Odluka da odlučnije krene u tom smjeru vjerojatno će biti vezana i uz potencijalno slabljenje američkih obrambenih jamstava u budućnosti, što bi Japan moglo navesti na izgradnju snažnijih vojnih kapaciteta (Waltz, 2000: 33). U tom pogledu, Waltz (2000) je bio mišljenja da se radi o strukturalnoj anomaliji, koja će prije ili kasnije biti ispravljena i Japan će postati velika sila i u vojnom smislu, osobito ako ga na takvu odluku potaknu vanjski razlozi (Waltz, 2000: 33-34). Takav korak Japana podrazumijevao bi jačanje konvencionalne vojske, a vjerojatno i razvoj nuklearnog oružja, za što Japan već danas posjeduje dovoljno znanja i odgovarajuću tehnologiju, čime bi se pridružio klubu drugih država regije koje već posjeduju nuklearno naoružanje (Indija, Pakistan, Kina, Rusija i Sjeverna Koreja) (Waltz, 2000: 34). Aktualni trendovi i japanski planovi o velikom povećanju obrambenih izdataka ukazuju upravo na to da se Japan kreće u smjeru koji je Waltz predvidio dva desetljeća ranije.

Posljednjih desetljeća SAD je svoju vojnu prisutnost u azijskoj regiji smatrao potrebnom radi održavanja ravnoteže snaga, dok je na kineska ulaganja u vojsku gledao kao na prijetnju svojim interesima (Waltz, 2000: 36). Tajvan predstavlja područje od najveće vjerojatnosti za sukob

dviju sila, međutim, nije nužno da će u budućnosti doći do nekog većeg oružanog sukoba između ove dvije države. Uz današnje nuklearno oružje rizici su visoki, ali nuklearno oružje smanjuje mogućnost totalnog rata (Waltz, 2000: 36), pa je manje vjerojatno izravno vojno sukobljavanje dviju sila, iako nije u potpunosti isključeno. Unatoč tome, izgledniji su drugi oblici suparništva, kao što su gospodarski, trgovinski ili diplomatski, pa i *proxy* sukobi. Za analizu međunarodnog sistema i relativne distribucije moći u sistemu stoga je važno znati i koliko drugih instrumenata moći, osim vojnih, posjeduju glavne svjetske sile.

4.2. Koncept moći

Ne postoji jedinstveni koncept koji bi obuhvatio sve oblike moći koji postoje u međunarodnoj politici (Barnett i Duvall, 2005: 67), niti postoji konsenzus u literaturi oko same definicije moći. Već je i Morgenthau tvrdio da je koncept političke moći "jedan od najtežih i najkontroverznijih problema političke znanosti" (Morgenthau, prema Treverton i Jones, 2005a: 54) te je na moć gledao kao na sposobnost kontrole nad drugim akterima (Morgenthau, 148, prema Kim, 2010: 407). Nacionalna moć bi se najopćenitije mogla definirati kao "sposobnost države da oblikuje svjetsku politiku u skladu sa svojim interesima" (Beckley, 2018: 8), kao "sposobnost nacije da utječe na ponašanje druge nacije na način kako to želi" (Organski, 1968, prema Alcock, 1970: 2) ili kao "sposobnost nacije da kontrolira ponašanje drugih za svoje vlastite ciljeve" (Organski i Kugler, 1980, prema Rauch, 2017: 646). Sličnog su mišljenja Worley (2015), koji na moć u kontekstu vanjskih poslova gleda kao na sposobnost utjecanja na ponašanje drugih aktera s ciljem postizanja željenog ishoda (Worley, 2015: 225) te Dahl (1961, 1966), koji je pod moći podrazumijevao sposobnost navođenja drugih da učine ono što inače ne bi učinili (Dahl, 1961, 1966, prema Kim, 2010: 407), pri čemu mora postojati namjera, suprotstavljenost želja aktera te posjedovanje materijalnih i ideacijskih resursa kojima se drugog aktera može natjerati na određenu radnju (Dahl, 1957, prema Barnett i Duvall, 2005: 49). Gilpin (1981) je na moć gledao prije svega s aspekta resursa, odnosno kombiniranih vojnih, ekonomskih i tehnoloških kapaciteta države (Gilpin, 1981, prema Brooks, 1997: 459). Na sličnom tragu je i Wilson (2008), koji je tvrdio da moć predstavlja sposobnost aktera da utječe na druge aktere kako bi oni postupili onako kako inače ne bi (Wilson, 2008: 114). Weber (1947) je moć definirao kao "vjerojatnost da će jedan akter u okviru društvenog odnosa biti u poziciji da provede svoju volju usprkos otporu" (Weber, 1947, prema Barnett i Duvall, 2005: 49), a Blau (1964) kao "utjecaj na ponašanje putem negativnih sankcija" (Blau, 1964, prema Barnett i Duvall, 2005: 49).

Barnett i Duvall (2005) slažu se da je koncept moći središnji pojam međunarodnih odnosa, ali primjećuju da se u raspravama prednost uobičajeno daje obliku moći koji podrazumijeva kontrolu jednog aktera nad drugim kako bi taj drugi akter napravio nešto što inače ne bi, a to prema njima dovodi do zanemarivanja drugih elemenata moći (Barnett i Duvall, 2005: 39). Ova dva autora stoga se više orijentiraju prema višeznačnim konceptima moći, pa tako moć definiraju kao "stvaranje, u i putem društvenih odnosa, učinaka koji oblikuju kapacitete aktera da određuju svoje okolnosti i sudbinu" (Barnett i Duvall, 2005: 39) te pritom govore o četiri koncepta moći: obvezujućoj, institucionalnoj, strukturalnoj i produktivnoj moći (Barnett i Duvall, 2005: 43). Ovakvo razumijevanje moći dopušta istovremeno postojanje više različitih konceptata moći u međunarodnoj politici (Barnett i Duvall, 2005: 44), pri čemu se u realizmu ipak najviše pozornosti pridaje obvezujućem konceptu moći (Barnett i Duvall, 2005: 45). Tako je za realističke autore važno razumjeti kako država može koristiti svoje materijalne kapacitete za ostvarivanje vlastitih interesa, nasuprot suprotstavljenim interesima druge države (Barnett i Duvall, 2005: 50). Akteri mogu imati i institucionalnu moć, u okviru koje na druge aktere mogu utjecati posrednim putem, osobito putem formalnih i neformalnih institucija te normi i pravila (Barnett i Duvall, 2005: 51). Strukturalnu moć država može crpiti iz svojeg položaja unutar strukture, koja može biti organizirana na način da sve države ne stavlja u jednakopravan položaj, već neke mogu uživati asimetrične privilegije (Barnett i Duvall, 2005: 53). Produktivna moć djeluje putem difuznih društvenih procesa te obuhvaća sve društvene subjekte s različitim društvenim moćima (Barnett i Duvall, 2005: 55).

Realizam pod moći ipak uobičajeno podrazumijeva "sposobnost država da koriste materijalne resurse kako bi druge navele da učine nešto što inače ne bi" (Barnett i Duvall, 2005: 40). Waltzov neorealizam na svjetsku politiku gleda slično kao na tržište u kojemu djeluju suparnici, koji svaki za sebe žele ostvariti vlastite ciljeve i povećati koristi (Waltz, 1979, prema Barnett i Finnemore, 1999: 703). Države u sistemu to ostvaruju u izravnim odnosima s drugim državama, ali i putem međunarodnih organizacija i institucija (Baldwin, 1993, prema Barnett i Finnemore, 1999: 703), koje mogu biti pod utjecajem velikih sila i njihovih ciljeva i interesa (Barnett i Duvall, 2005: 58). Međutim, ove institucije i same mogu postati autonomni akteri, neovisni od država koje su ih stvorile (Barnett i Finnemore, 1999: 707). Iako one time odaju dojam depolitiziranosti, impersonalnosti i neutralnosti, prema Weberu birokracije su u stvarnosti rijetko kada takve te u pravilu utjelovljuju i promiču određene kulturalne vrijednosti (Gerth i Mills, 1978, prema Barnett i Finnemore, 1999: 708), u čemu im na ruku ide njihova moć klasificiranja informacija i znanja, mijenjanja značenja pojmova, kao i širenja i promicanja

vlastitih i poželjnih pravila i normi (Barnett i Finnemore, 1999: 710-715). Osim toga, međunarodne organizacije i institucije često su pod utjecajem, posrednim i neposrednim, različitih transnacionalnih aktivista, organizacija civilnog društva i nevladinih udruga koje koriste različite metode s ciljem navođenja država i međunarodnih korporacija da se priklone njihovim vrijednostima i normama (Barnett i Duvall, 2005: 60), što može pojačati ili oslabiti moć država, ovisno o tome dijele li one same te vrijednosti ili ne.

Međunarodnim institucijama realisti pridaju znatno manju važnost nego što to rade liberalni institucionalisti, ali NATO se pokazao određenim iznenađenjem, jer realisti nisu predviđali njegov opstanak nakon kraja Hladnog rata, a kamoli njegovo proširenje na istok. Međutim, Waltz (2000) je to pokušao objasniti subordinacijom NATO-a nacionalnim svrhama njegovih članica (Waltz, 2000: 18) te je isticao kako su realisti smatrali da je NATO izgubio svoju glavnu funkciju, ali su ga Clintonova i Busheva administracija smatrale sredstvom američkog utjecaja na vanjsku i obrambenu politiku europskih država, redovito se protiveći snažnijoj i od NATO-a samostalnijoj europskoj obrani (Waltz, 2000: 21). Prema Waltzu (2000), preživljavanje i transformacija NATO-a najbolji je dokaz činjenice da međunarodne institucije služe zaštiti i promicanju interesa snažnijih država (Waltz, 2000: 20), odnosno "realizam otkriva ono što 'teorija' liberalnog institucionalizma skriva: to jest, da međunarodne institucije služe primarno nacionalnim umjesto međunarodnim interesima" (Waltz, 2000: 21). Objasnjavajući Clintonovu politiku prema NATO-u, Waltz (2000) pojašnjava da su životna snaga američke politike dvije stvari – glasovi birača i dolari. Kada se to preslika na tadašnju situaciju s proširenjem NATO-a, Waltz (2000) je zaključio da će nove članice NATO-a morati obnoviti svoju vojnu infrastrukturu i nabaviti modernije naoružanje, pa niti ne čudi da je američka vojna industrija snažno lobirala za proširenje NATO-a, očekujući da će na novom tržištu zauzeti veliki tržišni udio (Hartung, 1998, prema Waltz, 2000: 22). Waltz (2000) navodi da je postojao niz razloga protiv proširenja NATO-a, a svega manji broj razloga su govorili u prilog proširenju (Brown, 1995, prema Waltz, 2000: 22). Prema njemu, proširenje NATO, između ostaloga, donosi nove linije podjele u Europi, slabi ruske snage sklonije liberalnoj demokraciji i tržišnom gospodarstvu te jača one snage koje su protiv toga, umanjuje nadu u smanjenje nuklearnog naoružanja, stvara strah u Rusiji da je NATO okružuje te u konačnici Rusiju gura prema Kini, udaljujući je od Europe i SAD-a (Waltz, 2000: 22). Waltz (2000) je bio mišljenja da se SAD, kao pobjednik Hladnog rata i jedina supersila, u razdoblju koje je uslijedilo ponašao kao svaka sila bez kontrole. Bez proturavnoteže, prevladali su unutarnji impulsi, a preživljavanje i proširenje NATO-a pokazalo je ograničenost strukturalne teorije. Naime, struktura može

oblikovati, ali ne i odrediti kontekstualnu aktivnost države. "Država koja je snažnija od bilo koje druge može sama odlučiti hoće li prilagoditi svoje politike strukturalnim pritiscima i iskoristiti prilike koje nude strukturalne promjene, uz malo straha od negativnih učinaka u kratkom roku" (Waltz, 2000: 24). Mnogi autori smatrali su da će još dugo vremena SAD ostati jedina država s kapacitetima supersile (Brooks i Wohlforth, 2016: 7). Stoga ne čudi da je SAD koristio NATO za svoje interese, s obzirom da međunarodne organizacije prije svega služe kao instrument za ostvarivanje nacionalnog interesa države drugim sredstvima (Strange, 1996, prema Waltz, 2000: 14). Zanimljivo je objašnjenje i Roberta Arta (1996) o preživljavanju NATO-a, koji tvrdi da je NATO preživio jer bez američkog vodstva i američkih vojnika u Europi, europske države bi međusobno ušle u sigurnosno nadmetanje, što bi moglo dovesti do sukoba i podriivanja EU institucija (Art, 1996, prema Strange, 1996, prema Waltz, 2000: 25).

Dakle, države svoje interese mogu ostvarivati indirektno, koristeći se postojećom strukturom, uključujući međunarodne organizacije (difuzna moć), a mogu moć primjenjivati i izravno na druge države, ako između njih postoji određena povezanost (izravna moć) (Barnett i Duvall, 2005: 47-48). Pri tome nije nužno da je akter svjestan svoje moći svaki puta kada poduzima neku radnju, već i bez te svijesti njegova moć može stvoriti određene učinke, pa i kolateralnu štetu (Bachrach i Baratz, 1962, prema Barnett i Duvall, 2005: 50).

Koncept moći zauzima vrlo važno mjesto i u teoriji Hansa Morgenthaua (1960), koja polazi od pretpostavke da cjelokupna politika ustvari predstavlja borbu za moć (Holsti, 1964: 179), radi čega svaka država prvenstveno želi steći i povećati svoju moć u odnosu na druge države (Holsti, 1964: 179). S druge strane, škola učenja na tragu politike Woodrowa Wilsona obuhvaća pristaše teorije o anti-moći, koji razlikuju politiku moći od drugih vrsta politike, pretpostavljajući da su ljudi prirodno pacifistički i tolerantno orijentirani te povezani brojnim vezama (Holsti, 1964: 179-180). Karakteristika ovog pravca učenja je pretpostavka o postojanju razlika u vanjskoj politici autokratskih i demokratskih država (Holsti, 1964: 180). Holsti (1964) govori i o trećem pogledu na moć, koji polazi od čestog izjednačavanja moći s fizičkim kapacitetima države, odnosno njenim instrumentima nacionalne moći, bez nužnog povezivanja s time kako se ti instrumenti koriste u svrhu ostvarivanja nacionalnih ciljeva (Holsti, 1964: 180). Važnom smatra i percepciju moći u odnosu na stvarnu moć, a ako postoji prevelika razlika između percipirane i stvarne moći, to može dovesti do loših vanjskopolitičkih odluka i posljedica (Holsti, 1964: 184). Stoga je bitno čim preciznije ocijeniti stvarnu moć države, kako bi se mogao točnije ocijeniti njen utjecaj (Holsti, 1964: 184). Međutim, svaka država s približno istim materijalnim

kapacitetima ne mora imati jednak utjecaj na druge, s obzirom da su bitni i drugi faktori, kao što su državno vodstvo i nacionalni moral (Holsti, 1964: 185).

Da bi neka država mogla utjecati na druge države, danas više nisu dovoljni samo njeni materijalni kapaciteti, mjereni BDP-om ili vojnim izdacima, već su bitni i kapaciteti za vršenje utjecaja putem ekonomije, trgovine, vojnih transfera, članstva u međunarodnim organizacijama i dr. (Burrows, u Moyer i sur., 2018: 1). Sposobnost države često je stoga više karakterizirana formalnim mrežama utjecaja nego samim materijalnim kapacitetima (Moyer i sur., 2018: 2), odnosno, mreže ekonomskih, političkih i sigurnosnih interakcija među državama i s drugim nedržavnim akterima utječu na to koliku će moć i utjecaj imati neka država, a ta moć može biti i veća nego što to određuju njeni materijalni kapaciteti (Moyer i sur., 2018: 10). "Dvadeseto stoljeće bilo je američko stoljeće, ne samo zato jer su Sjedinjene Države bile pobjednik u dva svjetska rata, već i zato jer je veći dio ostatka svijeta bio uvjeren u prihvaćanje američkih vrijednosti, kao što su kapitalizam i demokracija" (Burrows, u Moyer i sur., 2018: 1).

Ponekad se u literaturi ne razlikuje dovoljno moć od utjecaja te se može reći da postoje tri škole učenja glede odnosa ova dva pojma. Prva škola, kod koje je najistaknutiji predstavnik Max Weber, smatra da su moć i utjecaj sinonimi. Ova škola priklanja se definiciji prema kojoj moć i utjecaj znače sposobnost aktera A da utječe na aktera B da učini nešto što inače ne bi učinio (Moyer i sur., 2018: 6). Druga škola učenja čini određenu distinkciju između pojmova moć i utjecaj, pretpostavljajući da je moć nešto što se može posjedovati, a utjecaj nešto što se može vršiti. U ovu školu učenja ubrajaju se Hans Morgenthau i Kenneth N. Waltz, koji polaze od pretpostavke da materijalni kapaciteti države imaju ključnu ulogu u sposobnosti države da utječe i mijenja ponašanje drugih država (Moyer i sur., 2018: 6). Treća škola učenja utjecaj smatra silom koja se može transformirati u moć kada ga akter A uspješno koristi s ciljem mijenjanja ponašanja aktera B. U skladu s ovim konceptom, utjecaj je opći koncept, dok moć predstavlja svjesnu manifestaciju utjecaja (Moyer i sur., 2018: 6).

4.3. Elementi nacionalne moći

Iako je nacionalna moć u načelu sveobuhvatna i nedjeljiva, ipak je moguće govoriti o više elemenata moći, a država na raspolaganju ima različite instrumente za ostvarivanje nacionalnih ciljeva. Nye (1990) je smatrao da "moć znači sposobnost činiti stvari i kontrolirati druge kako bi ih pridobili da učine ono što inače ne bi. Pošto je sposobnost kontroliranja drugih često povezana s posjedovanjem određenih resursa, moć se uobičajeno, osobito u realizmu, definira

kao posjedovanje stanovništva, teritorija, prirodnih resursa, ekonomske veličine, vojnih snaga i političke stabilnosti" (Nye, 1990: 154). Ovi elementi, a posebice vojni i ekonomski kapaciteti, tradicionalno se smatraju elementima tvrde moći, koje država može koristiti kako bi druge primorala ili odvratila od poduzimanja određenih radnji.

Carr (1939) je još u razdoblju prije Drugog svjetskog rata, govoreći o moći kao o nedjeljivoj cjelini, političku moć u međunarodnoj sferi ipak dijelio na vojnu moć, ekonomsku moć i moć nad mišljenjem (Carr, 1939, prema Worley, 2015: 225). Ova osnovna podjela elemenata moći s vremenom je dodatno proširena, pa je tako tijekom Hladnog rata uobičajeno bilo govoriti o diplomatskim, informacijskim, vojnim i ekonomskim instrumentima nacionalne moći - skraćeno DIME (Worley, 2015: 225). Nakon kraja Hladnog rata, a osobito u 21. stoljeću, DIME je sve više zamijenjen skraćenicom MIDLIFE, odnosno govori se o vojnim, informacijskim, diplomatskim, policijskim, obavještajnim, financijskim i ekonomskim instrumentima nacionalne moći (Worley, 2015: 226). Iako je u realizmu često zanemarivan, posebno mjesto pripada diplomatskom instrumentu, tj. diplomaciji (Berridge, 2005), čija je glavna karakteristika uvjeravanje drugih država da poduzmu određene korake, ali bez primjene agresivnijih instrumenata, koji ipak stoje u pozadini kao određena potpora (Worley, 2015: 239).

Postoje i druge podjele elemenata nacionalne moći (Mahan, 2010; Morgenthau, 1978; Cline, 1975, prema Zhang, 2010: 384), ali jedna od najpoznatijih i najšire prihvaćenih je podjela na tvrdu i meku moć (Nye, 1990; Zhang, 2010: 384). Tvrda moć fokusira se na materijalne kapacitete država, dok je pojam meke moći Nye (1990) definirao kao sposobnost postizanja ciljeva kroz uvjeravanje i privlačnost, umjesto putem prisile (Nye, 1990, prema Wilson, 2008: 114). U tom se pogledu na druge aktere može utjecati na različite načine. Jedan način odnosi se na prijetnje, prisilu, potkupljivanje i korištenje drugih instrumenata nacionalne moći kojima se druge može natjerati da nešto naprave protiv svoje volje, dok se drugi način odnosi na privlačnost, odnosno atraktivnost, kojom se može postići da drugi akteri stvore iste želje i interese kao i onaj akter koji na njih utječe te da stoga željeni čin naprave sami vlastitom voljom, bez prisile (Nye, 2008: 94). Ovaj drugi način naziva se mekom moći države, koja predstavlja njenu sposobnost privlačenja i zavođenja drugih na temelju vlastite atraktivnosti (Nye, 2008: 94), a koju je Nye (1990) definirao kao "sposobnost zemlje da strukturira situaciju s ciljem da druge zemlje stvore preferencije ili definiraju svoje interese na način koji je sukladan njenom" (Nye, 1990: 168). Putem meke moći dominantna država može bez prisile navesti drugu državu da stvori iste ili kompatibilne želje i interese (Nye, 1990: 166), pri čemu se osobito važnim instrumentima moći smatraju kultura, ideologija i institucije (Nye, 1990: 167). Ako se ovi

instrumenti drugim državama čine atraktivnima, one će se često odlučiti slijediti dominantnu državu (Nye, 1990: 167). Osim toga, danas u međunarodnim odnosima sve izraženija postaje ekonomska međuovisnost, radi čega je sve manje izravne prisile neke države nad drugom, ali je zato prisutno sve više "uvjeravanja i trgovanja" kojima dominantna država može osigurati svoje interese i vodstvo (Nye, 1990: 167). Ovaj aspekt moći ne bi se trebao zanemariti, pa čak niti kada se u analizi polazi s realističkih pretpostavki (Nye, 1990: 170).

Prema nekim kritičarima, koncept meke moći najviše je primjenjiv kada je riječ o vanjskoj politici SAD-a, dok je manje primjenjiv u slučaju ostalih država (Wilson, 2008: 114), radi čega su mjerenje i usporedba meke moći ponešto dvojbeni u praksi jer su često obilježeni visokom razinom subjektivnosti. Mekoj moći SAD-a osobito su doprinijeli američka kultura, ideologija i vrijednosti, kao i različiti međunarodni režimi u čijem je kreiranju SAD aktivno sudjelovao, a koji su promicali liberalna načela slobodne trgovine, u skladu s prevladavajućom ideologijom i interesima SAD-a (Nye, 1990: 168; Worley, 2015: 226). Dodatan izvor američke meke moći bile su brojne multinacionalne korporacije. Iako nad njima SAD više nema onu moć koju je možda imao ranije, a i one same se često ne slažu s američkom politikom, one ipak imaju sjedište u SAD-u te njihov menadžment i radnu snagu velikim dijelom čine Amerikanci, pa se na njih primjenjuju američki zakoni te se u slučaju krize prvo obraćaju američkoj vladi (Nye, 1990: 168). Među važnije izvore američke meke moći spada i američka kultura, osobito pop-kultura, koja je dostupna praktički svakome na planetu i koja dominira globalnim svijetom zabave (Nye, 1990: 168-169). Ne treba zanemariti niti raširenost engleskog jezika, što dodatno povećava dostupnost američke kulture, kao i privlačnost američkih sveučilišta te drugih institucija (Treverton i Jones, 2005a: 57) i vrijednosti (Nye, 1999: 25).

Dakle, izvori meke moći su neopipljivi, a odnose se prije svega na atraktivnu kulturu, osobnost lidera, vjerodostojne političke vrijednosti ili institucije te legitimnu i moralnu vanjsku politiku (Nye, 2006, prema Zhang, 2010: 385; Nye, 2008: 94). Kada je riječ o aktivnostima državnog aparata, meka moć često se povezuje s javnom diplomacijom, kao instrumentom koji se koristi za mobilizaciju resursa i obraćanje javnostima stranih država. Međutim, javna diplomacija sama za sebe ne može stvoriti meku moć ako država već otprije nema atraktivnu kulturu, vrijednosti i politike, već se u tom slučaju pretvara u propagandu s negativnim utjecajem (Nye, 2008: 95). Izvori meke moći mogu djelovati sinergijski ili si mogu međusobno štetiti, a ponekad je jednom elementu teško ili nemoguće popraviti štetu koju je nanio drugi element. U novije vrijeme način promicanja pozitivne slike zemlje drastično se promijenio, na što su u velikoj mjeri utjecali razvoj tehnologije, internet i društvene mreže. Velika količina lako dostupnih

informacija dovela je do tzv. "paradoksa izobilja" i istovremene "nestašice pozornosti" (Nye, 2008: 99), radi čega se povećala moć onih koji mogu usmjeriti pozornost na prave informacije (Nye, 2008: 100). Međutim, javna diplomacija može biti uspješna samo ako iza nje stoji vjerodostojna država, a njen uspjeh i učinkovitost mogu se mjeriti jedino promjenom mišljenja kod ciljane publike (Nye, 2008: 101). Nye (2008) ističe da javna diplomacija pri tome mora imati tri dimenzije – dnevno komuniciranje i objašnjavanje konteksta nacionalnih i vanjskopolitičkih odluka, strateško komuniciranje slično političkim i promidžbenim kampanjama te razvoj dugotrajnijih veza i odnosa s ključnim pojedincima, putem školarina, razmjena, seminara i sl. (Nye, 2008: 101-102). Važno je i slušati ciljanu publiku jer se kod nje svaka informacija filtrira kroz kulturalni filter (Nye, 2008: 103).

Osim o mekoj i tvrdoj moći, pojedini autori govore i o pametnoj (*smart*) moći, kao sposobnosti učinkovitog kombiniranja tvrde i meke moći (Nye, 2008: 107). Wilson (2008) pametnu moć definira kao sposobnost sinergijskog kombiniranja elemenata tvrde i meke moći, s ciljem učinkovitog ostvarivanja državnih ciljeva (Wilson, 2008: 110), iako naglašava da se tu prije svega radi o pametnoj primjeni moći i njenih instrumenata (Worley, 2015: 226). To često nije slučaj u praksi, jer su u državi institucije tvrde i meke moći najčešće različite i odvojene, s drukčijim institucionalnim kulturama i normativnim utjecajem, što može otežavati njihovu suradnju i time smanjiti šanse za postizanje pametne moći (Wilson, 2008: 116-117).

4.4. Mjerenje moći

Nakon što smo raščlanili elemente nacionalne moći, postavlja se pitanje njihovog mjerenja i mjerenja relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu, čemu osobitu pozornost pridaju teorije kao što su teorija ravnoteže snaga, teorija tranzicije moći ili teorija hegemonijske stabilnosti (Chan, 2005: 688; Ikenberry i Nexon, 2019: 396; Harris, 2014; Wohlforth, 2009: 31), ali i neoklasični realizam, kod kojega relativna distribucija moći predstavlja nezavisnu varijablu koja dugoročno ima dominantan utjecaj na oblikovanje vanjske politike neke države, osobito SAD-a kao globalne sile s globalnim interesima (Carafano, 2014: 11). Ponekad je od korištenja stvarne moći važnije razlikovati psihološko korištenje moći, što je ipak teže mjeriti. Ovaj aspekt se mogao dobro vidjeti na primjeru kubanske raketne krize (Stoessinger, 1968: 25-26), a moguće ga je opaziti i kod nestabilnijih zemalja i nepredvidivih lidera, koji na taj način povećavaju svoju moć nad većim i objektivno moćnijim državama (Stoessinger, 1968: 26).

Mnogi smatraju da je za mjerenje nacionalne moći najvažnija analiza vojnih kapaciteta države, a potom i drugih elemenata koji utječu na sposobnost države da stvori učinkovitu vojnu moć (Treverton i Jones, 2005a: 55). Za nacionalnu moć važnima se stoga smatraju prirodni resursi, ekonomska moć, snaga institucija i političkih struktura u zemlji, vrijednosti i društveni kapital zemlje, stanovništvo i društvena struktura zemlje, uključujući eventualno postojanje etničkih ili klasnih podjela te tehnološka razvijenost (Treverton i Jones, 2005a: 56). Vojna moć može se prilično pouzdano mjeriti i procjenjivati na osnovi javno dostupnih podataka (Carafano, 2014: 15), primjerice putem mjerenja obrambenih izdvajanja države. Međutim, na taj je način teško procijeniti vojnu učinkovitost države (Treverton i Jones, 2005a: 56), a pitanje je i koje komponente vojne moći bi trebalo mjeriti, s obzirom da je neke teže preciznije izmjeriti, a druge su možda manje važne (Dunn III, 2014, prema Carafano, 2014: 15). Ako se polazi od pretpostavke da bi se trebali mjeriti vojni kapaciteti, odnosno sposobnost države da ostvari specifične ratne ciljeve, onda bi se u obzir trebale uzeti komponente kao što su struktura vojnih snaga, njihova modernizacija te spremnost i održivost (Carafano, 2014: 15-16). Za to se mogu koristiti javno dostupni podaci, unatoč njihovoj ponekad nedovoljnoj preciznosti (Carafano, 2014: 16). Vojna moć temelji se na snažnoj ekonomiji, pa se BDP može smatrati dobrim pokazateljem koji je često u visokoj korelaciji s drugim indikatorima, iako i on daje samo ograničenu sliku i ne pruža dovoljno informacija o strukturi ekonomije (Treverton i Jones, 2005a: 56-57).

Postoje i drugi koncepti nacionalne moći, pa je Kim (2010) predlagao korištenje tzv. koncepta moći strukturnih mreža, koji moć promatra u relacijskim odnosima s drugim državama (Baldwin, 1985; Lasswell i Kaplan, 1950, prema Kim, 2010: 407). Moć strukturnih mreža definira se kao "moć individualne države koja proizlazi iz njene lokacije unutar mreža međunarodnih odnosa" (Kim, 2010: 405). Ovaj pristup polazi od pretpostavke da države ne posjeduju svoju moć same za sebe, već moć nastaje kao posljedica njihove interakcije i odnosa s drugim državama u sistemu, kao i njihovog položaja unutar sistema (Kim, 2010: 405). Naime, na države utječe sistem, ali i države unutar sistema utječu na sistem (Waltz, 1979, 2003, prema Kim, 2010: 407), što je element koji drugi modeli rijetko uzimaju u obzir (Kim, 2010: 407). Kim (2010) na moć države ne gleda kroz njene instrumente moći, već kroz njenu povezanost i interakciju s drugim državama unutar sistema (Kim, 2010: 407). Najmoćnije države su onda one koje imaju središnji položaj unutar sistema, s više utjecaja i prestiža, s obzirom da su onda najvidljiviji i najaktivniji akteri, imaju bolji pristup resursima i na raspolaganju imaju više alternativnih načina za ostvarivanje svojih ciljeva, radi čega su manje ovisne o drugima

(Hanneman i Riddle, 2001, prema Kim, 2010: 408). Za mjerenje ovog oblika moći Kim (2010) koristi tzv. indeks moći strukturalnih mreža (SNPI), temeljen na elementima kao što su diplomatska razmjena, razmjena stranih studenata, međunarodne telekomunikacije, transfer oružja, međunarodni izvoz i međunarodna pomoć (Kim, 2010: 405).

Za procjenu relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu i položaja pojedine države unutar sistema, potrebno je ipak pokušati napraviti određena mjerenja. Danas postoji konsenzus da SAD posjeduje "količinu ekonomske, vojne i tehnološke moći bez presedana u odnosu na druge države" (Treverton i Jones, 2005a: 54), iako više nije moguće govoriti o izoliranoj i unilateralnoj sili (Treverton i Jones, 2005a: 55). Stoga je jedno od temeljnih pitanja koja se postavljaju prilikom proučavanja američke vanjske politike upravo pitanje američke moći i njenog mjerenja (Treverton i Jones, 2005a: 54), čemu je moguće pristupiti na različite načine. Treverton i Jones (2005a) govore o mjerenju moći s tri moguće razine – razine resursa ili kapaciteta, razine konverzije moći putem nacionalnih procesa i razine moći u ishodima (Treverton i Jones, 2005a: 54). Na države se može gledati kao na "spremnike kapaciteta", iz kojih se materijalni i ekonomski kapaciteti mogu konvertirati u korisnije instrumente (npr. vojne), nakon čega tu moć države mogu pokazati u praksi i ostvariti pozitivan ishod (Treverton i Jones, 2005a: 55). Moć s razine kapaciteta najčešće se mjeri BDP-om, veličinom stanovništva, obrambenim izdacima, kao i faktorima koji mjere tehnologiju i inovacije (Treverton i Jones, 2005a: 55). Iako se na ovaj način moć može procijeniti samo okvirno i ugrubo, i to je dovoljno i korisno za procjenu relativnog udjela moći neke države u ukupnoj moći koja postoji u sistemu (Treverton i Jones, 2005a: 55). Razinu moći u ishodima sustavno je u praksi nemoguće precizno izmjeriti, s obzirom da bi to podrazumijevalo detaljno analiziranje interesa i utjecaja svih država svijeta u odnosu na neograničen broj međunarodnih ishoda (Nye, 1990, prema Beckley, 2018: 8). Takav pristup nije niti praktičan jer bi za analizu najprije trebalo pričekati da uistinu i dođe do određenog ishoda, a i tada bi se rezultat odnosio samo na taj konkretan ishod te se ne bi nužno mogao primjenjivati općenito (Beckley, 2018: 8). Osim toga, analiza pojedinačnih prošlih ishoda ne mora dovesti do objektivne opće ocjene državne moći, jer je moguće da ponekad i manje moćne države uspijevaju pobijediti one moćnije (Beckley, 2018: 13).

U ovom poglavlju fokus je na analizi relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu, pri čemu je zauzet pristup koji moć mjeri na temelju resursa ili kapaciteta države, koji se mogu relativno brzo konvertirati u potrebne instrumente moći. Prednost ovakvog pristupa je što on omogućava općenitiju procjenu relativne distribucije moći među državama, kao i određenu prognozu budućih trendova (Beckley, 2018: 12) te se može smatrati dovoljno pouzdanim i

prikladnim za korištenje u ovu svrhu. Veći naglasak je na materijalnim kapacitetima države, ali je pozornost dana i mekoj moći, koja se u današnjim međunarodnim odnosima ne može u potpunosti zanemariti. Mjerenje relativne distribucije moći u disertaciji je napravljeno meta-analizom više javno dostupnih indeksa i indikatora koji mjere elemente nacionalne moći država.

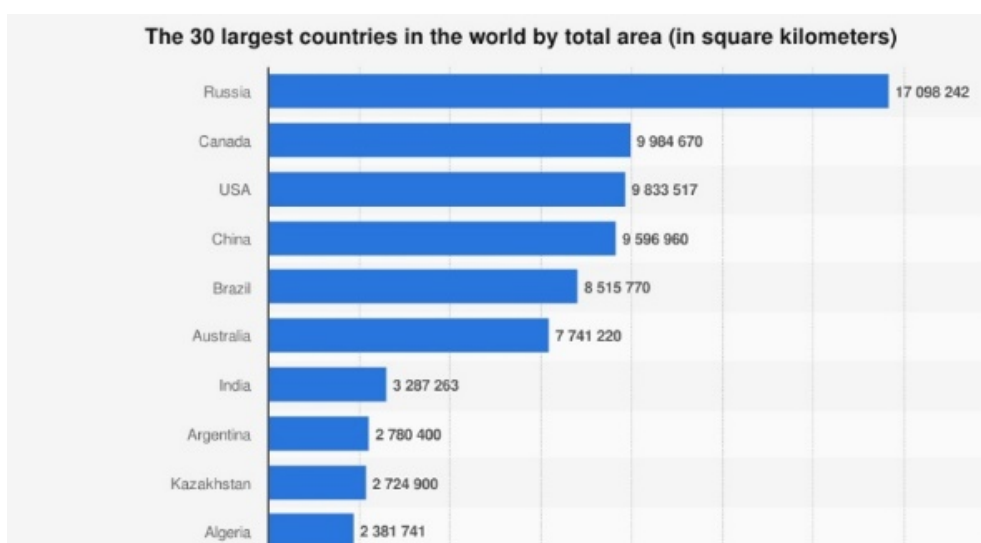
4.4.1. Jednostavni indikatori tvrde moći

4.4.1.1. Geografski položaj, stanovništvo i pristup sirovinama

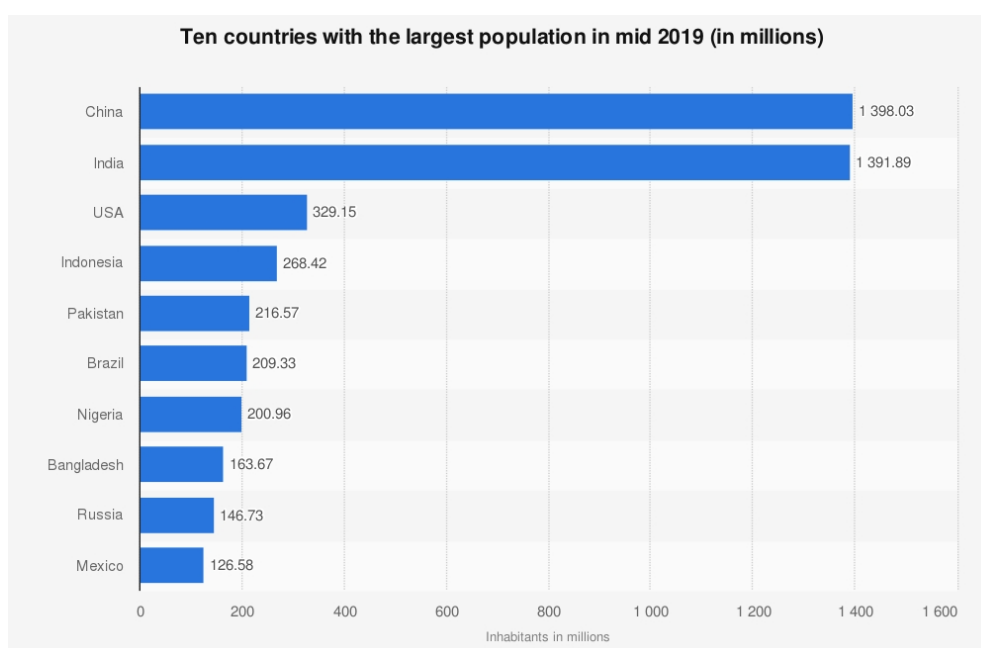
Geografski položaj i stanovništvo geostrateški su i geopolitički faktori koji znatno utječu na moć države i daju joj (ili oduzimaju) komparativne prednosti u odnosu na druge države u međunarodnom sistemu. Kada je riječ o geografskom položaju SAD-a, on je već stoljećima jedna od njegovih najvećih geostrateških prednosti. SAD kopnenu granicu ima samo s dvije države, na sjeveru s prijateljskom i stabilnom Kanadom, a na jugu samo s Meksikom, koji ne predstavlja vojnu prijetnju, ali iz kojega ipak dolaze određene ugroze, prije svega u kontekstu djelovanja bandi, krijumčarenja nezakonitih migranata, opojnih droga i oružja. Na istoku i zapadu SAD je omeđen oceanima, što mu jamči sigurnost od napada i kroz povijest mu je omogućavalo praktički neprobojnu zaštitu od potencijalnih agresora, a ujedno mu pruža pristup najvažnijim svjetskim trgovačkim pomorskim putevima, kao i otvorenost vojnih luka prema svim drugim kontinentima. SAD je površinom treća najveća država na svijetu, slične površine kao druga Kanada i četvrta Kina, a također je i treća najmnogoljudnija država svijeta, koja je oduvijek bila atraktivna za migrante, koji su u njoj vidjeli priliku za ostvarenje "američkog sna". Ukupna veličina države i njena sposobnost privlačenja najtalentiranijih stručnjaka iz cijelog svijeta daju SAD-u sve predispozicije za položaj supersile.

Aktualno stanje ipak nije statično, već se tijekom 21. stoljeća mogu očekivati veće promjene u geopolitičkoj moći među državama. Prema istraživanju Vollseta i sur. (2020), doći će do osjetnih promjena u broju stanovnika na Zemlji, pa se tako procjenjuje da bi 2100. godine Indija trebala biti najmnogoljudnija zemlja (1,09 milijardi), nakon koje bi slijedila Nigerija (791 milijun), Kina (732 milijuna), SAD (336 milijuna) i Pakistan (248 milijuna). Zanimljivo je što bi se kinesko stanovništvo do 2100. godine moglo smanjiti za čak 48 %, dok bi broj stanovnika SAD-a ostao relativno stabilan (Vollset i sur., 2020: 1). Podaci o stanovništvu i projekcijama budućih trendova u kretanju broja stanovnika važni su ponajviše s aspekta vojne moći, jer država mora raspolagati dovoljnim brojem vojnika i vojno sposobnog stanovništva. S obzirom da se predviđa kako će do 2100. godine stanovništvo Kine u dobi 20-24 godine biti smanjeno

za 63.6 %, ovaj faktor svakako treba uzeti u obzir kod procjena o promjenama globalne moći tijekom 21. stoljeća (Vollset i sur., 2020: 18). Osim toga, kretanje broja stanovnika važno je i za ekonomsku moć zemlje, jer smanjenje broja radno sposobnog stanovništva ima negativan utjecaj i na ukupni rast BDP-a (Vollset i sur., 2020: 17). Za razliku od Kine, procjene pokazuju da bi SAD mogao nastaviti održavati radno sposobno stanovništvo uz pomoć migracija (Vollset i sur., 2020: 18), ali u tom se pogledu ipak postavlja pitanje o kakvim će se migracijama raditi i kako će promjena kulturalne i etničke slike SAD-a utjecati na definiranje nacionalnih interesa i oblikovanje vanjske politike u narednim desetljećima. Stoga bi pitanje demografske sigurnosti u budućnosti moglo postati jedno od važnijih pitanja svjetske politike (Bricker i Ibbitson, 2019; Morland, 2019, prema Vollset i sur., 2020: 18).

Slika 1. 10 najvećih država svijeta prema ukupnoj površini, u km² (Statista, 2020a)

Slika 2. 10 najvećih država svijeta prema broju stanovnika 2019. godine, u milijunima (Statista, 2020b)

Još jedan od pokazatelja moći države njen je pristup sirovinama nužnima za industriju i proizvodnju. U tom pogledu, prema podacima *World Atlas*a, deset država najbogatijih sirovinama i rudama su Kina, Saudijska Arabija, Kanada, Indija, Rusija, Brazil, SAD, Venezuela, Kongo i Australija. Što se tiče SAD-a, rudarstvo je jedan od važnijih gospodarskih sektora, a SAD je ujedno jedan od vodećih svjetskih proizvođača nafte, ugljena i drvne građe, a bogat je i drugim sirovinama, poput bakra, zlata i prirodnog plina (Anthony, 2020). Bez obzira na trend razvoja obnovljivih izvora energije, nafta je danas još uvijek jedan od najvažnijih strateških resursa, a SAD-u u prilog ide činjenica da je danas on prvi svjetski proizvođač nafte, na kojega otpada ukupno oko 18 % globalne proizvodnje. SAD prvu poziciju drži od 2013. godine, što može zahvaliti proizvodnji nafte iz škriljevca, koju dobiva uz pomoć ekološki kontroverzne metode hidrauličkog frakturiranja ili *frackinga* (The Investopedia Team, 2020). SAD je i 8. najveći izvoznik nafte u svijetu, kao i neto izvoznik, što znači da američke zalihe nafte nadmašuju potrebe zemlje, što SAD stavlja u privilegiranu skupinu država bogatih strateškim resursima. S druge strane, Kina je najveći svjetski neto uvoznik nafte (The Investopedia Team, 2020).

Dakle, sudeći prema veličini teritorija, broju stanovnika i pristupa sirovinama, SAD se, zajedno s Kinom, Indijom i Rusijom, te nekolicinom drugih država, nalazi u samom vrhu svjetske ljestvice. Iako ovi parametri nisu jamstvo da će neka država biti supersila, oni su ipak nužan preduvjet takvog statusa, a SAD ovaj preduvjet svakako ispunjava.

4.4.1.2. Bruto društveni proizvod

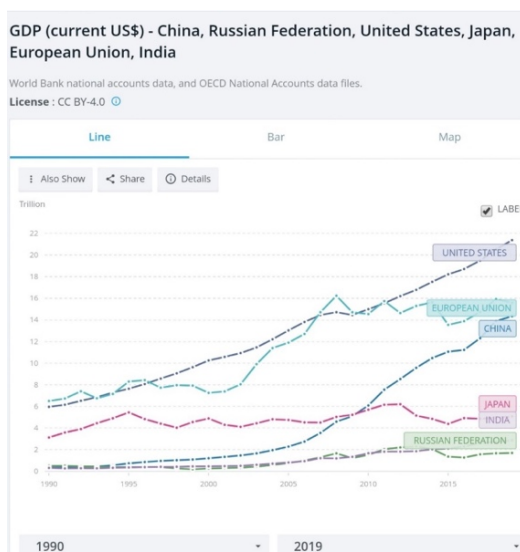
Nacionalna moć države ponajviše ovisi o njenoj vojnoj snazi (Organski, 1958, prema Alcock i Newcombe, 1970: 335), a Organski (1968) te Organski i Kugler (1980) smatrali su da su kod mjerenja nacionalne moći potrebni parsimonija i analitička uporabljivost jedinstvenog indikatora, koji bi bio u visokoj korelaciji s ostalim mjerilima nacionalne moći (Organski i Kugler, 1980, prema Chan, 2005: 699). Za njih, ali i za mnoge druge autore (Organski, 1961, prema Alcock i Newcombe, 1970: 335), takav indikator je bio bruto nacionalni proizvod (BNP). Središnje mjesto BNP-u davali su Knorr (Knorr, 1956, prema Alcock, 1970: 2) te Alcock i Newcombe (1970), koji su ipak primjećivali razliku između stvarne i percipirane moći (Alcock i Newcombe, 1970: 335). Njihovo istraživanje pokazalo je da je "percipirana nacionalna moć funkcija BNP-a ili vojnih izdataka (u USD ekvivalentnima kupovnoj moći) ako nijedna od nacija nije bila nedavno u ratu, ali je funkcija samo vojnih izdataka ako su u rejting uključene nacije koje se nalaze u ratu (Alcock i Newcombe, 1970: 342; Alcock, 1970: 2).

Iako su ovi autori koristili BNP kao indikator nacionalne moći, danas se prikladnijim indikatorom čini bruto društveni proizvod (BDP), koji je od početka 90-ih godina prošlog stoljeća postao uobičajenija mjera gospodarskog razvoja države od BNP-a. Upravo se BDP, definiran kao ukupan zbroj vrijednosti svih dobara i usluga proizvedenih u zemlji u godini dana, nametnuo kao možda najpopularniji indikator u analizi distribucije nacionalne moći (Beckley, 2018: 16). Iako se prije svega radi o ekonomskom indikatoru, on se ipak pokazao dovoljno dobrim za mjerenje ukupne moći države, s obzirom da su ekonomski resursi države visoko konvertibilni te se mogu relativno brzo i jednostavno pretvoriti u vojne ili druge kapacitete (Casetti, 2003, prema Beckley, 2018: 16). Osim nominalnog BDP-a, mogu se koristiti i neke njegove varijante (npr. BDP *per capita*, BDP prema paritetu kupovne moći...), koje možda više govore o razvijenosti i učinkovitosti države u odnosu na broj stanovnika ili kupovnu moć stanovništva, a time i o ekonomskoj i vojnoj učinkovitosti države (Beckley, 2018: 19). S druge strane, postoje i autori koji su manje skloni korištenju isključivo BDP-a kao indikatora nacionalne moći, pa je tako Beckley (2018) smatrao da se korištenjem bruto indikatora u pravilu precjenjuju bogatstvo i vojni kapaciteti siromašnijih, a mnogoljudnijih država, koje mogu biti bogate vojnim kapacitetima i stanovništvom, ali koje zbog toga imaju visoke troškove održavanja sigurnosti i zaštite unutar zemlje te troškove pružanja drugih usluga svojem brojnom stanovništvu, što može biti ekonomski iscrpljujuće (Beckley, 2018: 9). Iz tog je razloga predlagao korištenje neto indikatora, poput umnoška BDP-a i BDP-a *per capita*, kao *proxya* za neto resurse, koji u obzir uzima i učinkovitost države u korištenju resursa (Beckley, 2018: 19). Osim što je ekonomska moć visoko konvertibilna, ona se može smatrati i generatorom sigurnosti. Naime, ekonomske veze međusobno povezuju države i stvaraju okruženje u kojima se ne isplati pribjegavati nasilju (Dumas, 1990: 654-655), a također omogućuju i kvalitetnije ulaganje u obranu i vojne kapacitete. Unatoč tome, valja voditi računa da prekomjerna obrambena potrošnja može imati negativne ekonomske učinke za zemlju (Dumas, 1990: 655), pa se sve važnijim indikatorom danas smatraju visoka tehnologija te sposobnost upravljanja znanjem i informacijama (Wilson, 2008: 110).

Za procjenu relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu, a za potrebe ove disertacije, kao jedan od indikatora nacionalne moći koristit će se BDP. Veći BDP ukazuje na bogatiju i tehnološki razvijeniju zemlju, koja proizvodi veću dodanu vrijednost, za koju je vjerojatnije da će imati i razvijenije obrambene kapacitete, a imat će i dovoljno ekonomske moći za konverziju te moći u vojni ili neki drugi oblik moći koji bi joj bio potreban. Radi uvažavanja argumentacije autora koji smatraju da BDP sam po sebi nije dovoljan indikator nacionalne moći, osim

nominalnog BDP-a u analizu su uključene i neke druge varijante BDP-a, kao što su realni BDP, BDP *per capita* te BDP PPP, koji u obzir uzimaju inflaciju, veličinu stanovništva zemlje i njegovu kupovnu moć. Nominalni BDP, mjereno u tekućim USD, podrazumijeva BDP pojedine godine, konvertiran u USD prema službenom tečaju te godine. S obzirom da se tečaj USD stalno mijenja u odnosu na druge valute, ovisno o politici FED-a i snazi američkog gospodarstva (ili fluktuaciji stranih deviznih tečajeva), nominalni BDP može se smatrati dobrim pokazateljem usporedbe gospodarskog stanja država za tu godinu, ali može navesti na pogrešne zaključke ako bi se države uspoređivale tijekom više različitih godina. Osim toga, nominalni BDP ne uzima u obzir inflaciju (Marian, 2020). Stoga je za dobivanje bolje slike dobro koristiti i realni BDP, mjereno u konstantnim USD, prema baznoj 2010. godini. Usporedba ostalih godina potom će uzeti u obzir pretpostavku da su cijene iste kao 2010. godine. Ovaj indikator bolji je izbor za usporedbu više različitih godina, ali opet ima problem ako se mjeri predaleko u prošlost, s obzirom da se kupovni obrasci i proizvodi, osobito tehnološki, često mijenjaju (Marian, 2020). Međutim, ova dva indikatora ne uzimaju u obzir broj stanovnika pojedine zemlje, radi čega ih je dobro kombinirati s BDP-om *per capita*, kao i BDP-om prema paritetu kupovne moći (u međunarodnim USD), koji predstavlja jedan od najboljih indikatora za usporedbu životnog standarda (Marian, 2020).

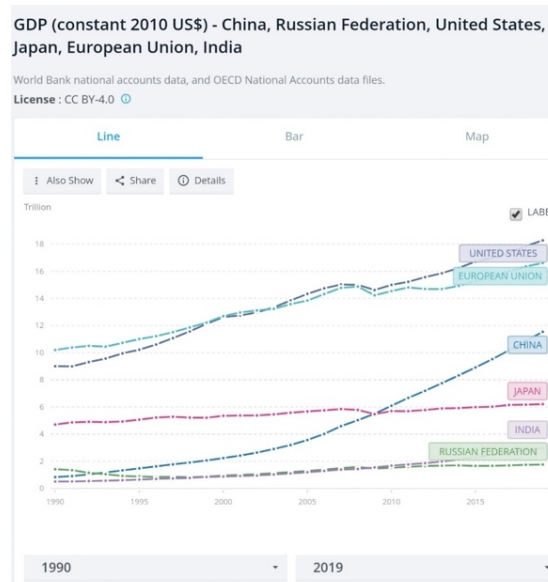
Kada se usporede povijesni podaci od 1990. godine za nekoliko zemalja koje možemo smatrati najmoćnijima ili zemljama s potencijalom da postanu najmoćnije, dobit ćemo sljedeće rezultate. Prema nominalnom BDP-u (u tekućim USD) za razdoblje 1990.-2020. godine, može se uočiti da se Japan i RF nisu osjetnije odmakli od razina na kojima su bili tri desetljeća ranije. S druge strane, EU je zabilježila razdoblje ubrzanog rasta, ali i stagnacije, dok Kina kontinuirano bilježi ubrzani rast, osobito u razdoblju nakon 2005. godine.

Slika 3. BDP u tekućim USD za Kinu, Rusiju, SAD, Japan, EU i Indiju (Svjetska banka, 2020a)

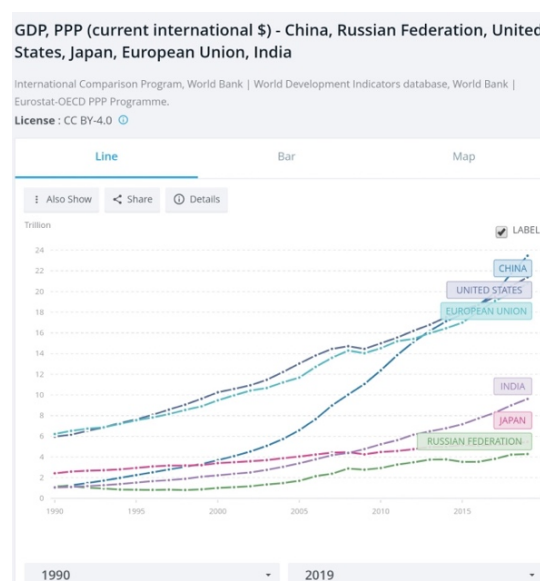
SAD ima najkonstantniji rast te prema ovom pokazatelju izgleda da će još dugo vremena ostati na prvom mjestu, unatoč bojazni da bi ga Kina mogla preći u idućim desetljećima.

Kada se usporedba BDP-a napravi prema konstantnim cijenama USD iz 2010. godine, onda je poredak sličan. SAD je i dalje na prvom mjestu, ali je EU prilično blizu. Slijede Kina, Japan, Indija i Rusija, pri čemu Kina ima nešto strmiji trend rasta.

Slika 4. BDP u konstantnim USD iz 2010. godine (Svjetska banka, 2020b)

U slučaju analize BDP-a PPP, prema tekućim međunarodnim USD, Kina je izbila na prvo mjesto i prema ovom pokazatelju postala prvo gospodarstvo svijeta, a vrlo blizu iza nje nalaze se SAD i EU. Pozicija Kine može se u ovom slučaju objasniti nižim cijenama, što znači da kineski stanovnici s manje novaca mogu kupiti više lokalnih proizvoda nego u SAD-u. S većim zaostatkom slijede Indija, Japan i Rusija.

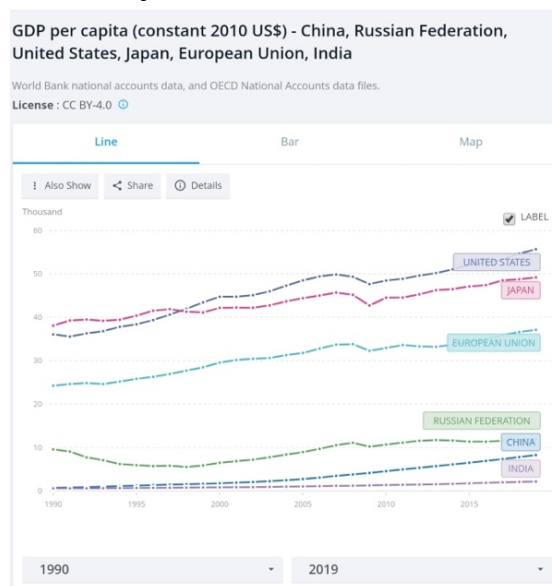
Slika 5. BDP PPP u tekućim međunarodnim USD (Svjetska banka, 2020c)

BDP *per capita* u tekućim USD govori o razvijenosti zemlje jer u obzir uzima i veličinu stanovništva, a ovdje je situacija daleko u korist razvijenih država, sa SAD-om uvjerljivo na prvom mjestu, nakon kojega slijede EU i Japan, a tek potom Rusija, Kina i Indija.

Slika 6. BDP *per capita* u tekućim USD (Svjetska banka, 2020d).

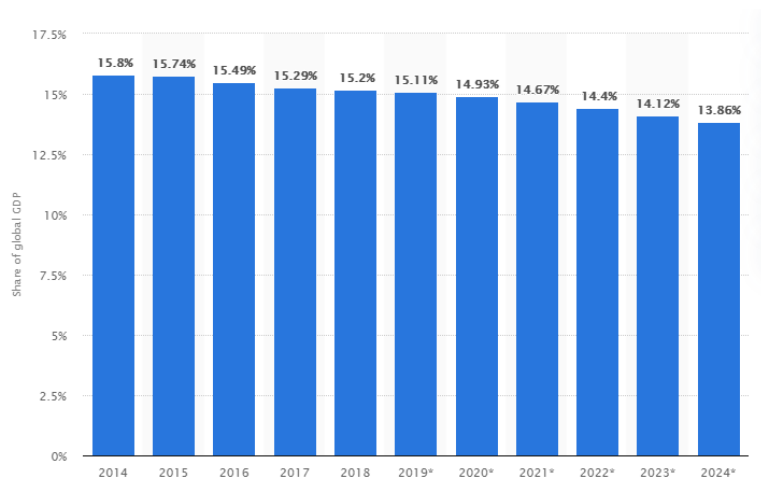
Slično je i ako se analizira BDP *per capita* u konstantnim USD iz 2010., gdje je SAD na prvom mjestu, a slijede ga Japan i EU. I ovdje s većim zaostatkom dolaze Rusija, Kina i Indija.

Slika 7. BDP *per capita* u konstantnim USD iz 2010. godine (Svjetska banka, 2020e.)

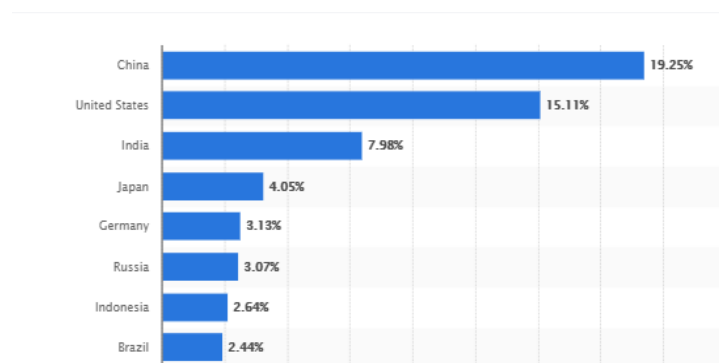
Ovi podaci uglavnom sugeriraju da je SAD i dalje prvo svjetsko gospodarstvo, međutim udio američkog BDP-a u ukupnom globalnom BDP-u ipak pokazuje trend smanjivanja. Iako SAD gospodarski dosta dobro stoji i ostvaruje relativno visoke stope gospodarskog rasta, činjenica je da su drugi dijelovi svijeta proteklih godina rasli po znatno bržim stopama, što je dovelo do relativnog smanjenja udjela američkog BDP-a u globalnom BDP-u.

Slika 8. Udio BDP-a SAD-a u globalnom BDP-u, prema PPP, od 2014.-2024. (Statista, 2020c)

Prema podacima koji mjere udio BDP-a u globalnom BDP-u, prema PPP, Kina je 2019. godine imala najveći udio u globalnom BDP-u, s ukupno 19,25 %, a nakon nje slijedio je SAD s 15,11 % te potom Indija sa 7,98 %.

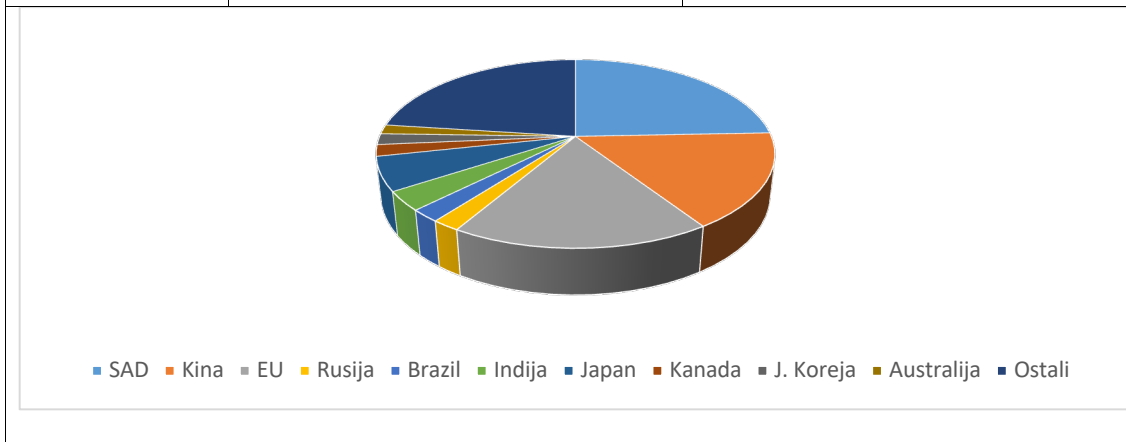
Slika 9. Udio najvećih ekonomija u globalnom BDP-u (PPP) za 2019. godinu (Statista, 2020d)

Međutim, kada se gleda raspodjela prema nominalnom BDP-u, SAD je i dalje prvi, s ukupno 24,37 % udjela u globalnom BDP-u. Nakon njega slijede EU sa 17,78 %, Kina sa 16,35 % te potom s većim zaostatkom ostale države svijeta.

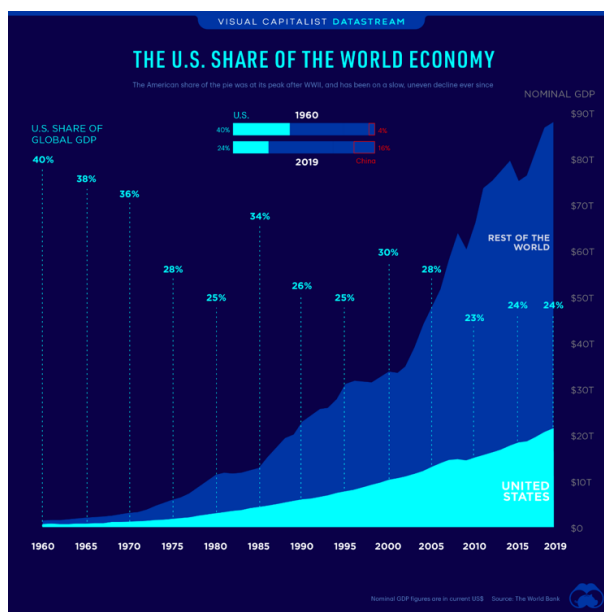
Tablica 3. Globalni BDP, u tekućim USD za 2019. godinu (Svjetska banka, 2020f)

Globalni BDP, u tekućim USD za 2019. godinu (u milijunima USD)		
Država	BDP 2019. godine (u milijunima USD)	Relativni udio u globalnom BDP-u
Svijet	87,697,519.00	100,00 %
SAD	21,374,418.88	24,37 %
EU	15,592,795.17	17,78 %
Kina	14,342,902.84	16,35 %

Japan	5,081,769.54	5,79 %
Indija	2,875,142.31	3,28 %
Brazil	1,839,758.04	2,10 %
Kanada	1,736,425.63	1,98 %
Rusija	1,699,876.58	1,94 %
J. Koreja	1,642,383.22	1,87 %
Australija	1,392,680.59	1,59 %
Ostali		22,95 %

Ako se pogleda kako se američki udio u globalnom BDP-u kretao kroz vrijeme, može se uočiti da je američki udio bio najviši u desetljećima nakon Drugog svjetskog rata te da se od tada nalazi u stalnom padu, uz određene oscilacije.

Slika 10. Udio SAD-a u globalnoj ekonomiji kroz vrijeme (Bhutada, 2021)

Slijedom navedenoga, po svim pokazateljima BDP-a analiziranim u ovom potpoglavlju, SAD se nalazi na prvom mjestu, osim prema BDP PPP gdje ga je Kina prestigla, iako se ova činjenica može barem dijelom pripisati umjetno niskoj vrijednosti yuana u odnosu na dolar. Neke prognoze pokazuju da bi Kina prema nominalnom BDP-u mogla preći SAD i postati najveće svjetsko gospodarstvo do 2035. godine, ali da se na tom položaju ipak neće zadržati, već će se SAD vratiti na prvo mjesto do 2098. godine (Vollset i sur., 2020: 1). Ako ukupni BDP Kine možda u nekom trenutku i bude veći od BDP-a SAD-a, valja imati na umu da Kina ima više nego četverostruko više stanovnika od SAD-a, pa je kineski BDP *per capita* daleko iza američkog, radi čega nije izgledno da će Kina tako skoro sustići američku razinu razvijenosti.

Dakle, prema pokazatelju BDP-a, može se zaključiti da je SAD uvjerljivo najmoćnija država svijeta i da će to sasvim sigurno ostati još neko vrijeme. SAD je i dalje najveće svjetsko gospodarstvo, iako već neko vrijeme američki udio u globalnoj ekonomiji opada. Stoga je razumljivo da u dijelu američke javnosti i političkih elita postoji određeni strah od kineskog uspona, s obzirom da je Kina proteklih desetljeća rasla po izrazito visokim stopama rasta. Nije sasvim izvjesno hoće li i koliko dugo moći održavati takve stope rasta, ali činjenica je da kod dijela američkog političkog establišmenta i ekonomista postoji određena bojazan od trenda koji pokazuje da bi Kina u budućnosti mogla svrgnuti SAD s mjesta najvećeg svjetskog gospodarstva. Takav rast sile u usponu obično je, povijesno gledano, dovodio do vojnog jačanja zemlje, kao i njenog propitkivanja opravdanosti postojećeg poretka, što je u nekim povijesnim razdobljima dovodilo do većih sukoba. Povijest je do sada pokazivala da međunarodni poredak potencijalno može doživjeti krizu u trenucima kada ne može adekvatno odgovoriti na veće promjene u odnosima moći. U tim trenucima moguće su veće promjene međunarodnog poretka, a može doći i do njegovog urušavanja, kao što se dogodilo nakon raspada SSSR-a. Također je moguće i da sila u usponu prestane prihvaćati ulogu koju je do tada imala unutar sistema, a ostale članice sistema ne uspiju postići ravnotežu snaga i inkorporirati uspon nove sile. Takav je bio slučaj u Europi tijekom 20. stoljeća, što je potaknulo dva svjetska rata, a sličan strukturni izazov danas predstavlja ubrzani uspon Kine (Kissinger, 2014: 366-367). Teorija o tranziciji moći (Rauch, 2017: 642) govori o hijerarhiji međunarodnog sistema, s jednom dominantnom silom na vrhu piramide, koja ima najviše koristi od međunarodnog poretka kojeg je sama stvorila (Rauch, 2017: 644-645). Rat između velikih sila nastupa najčešće radi želje za kontrolom međunarodnog sistema, odnosno u trenucima kada se razlika u moći između dominantne sile i izazivača dovoljno smanji do razine pariteta moći (Rauch, 2017: 645-646).

4.4.1.3. Obrambena potrošnja

Obrambena potrošnja države relativno je jednostavan indikator koji govori o ukupnoj potrošnji neke države za obrambene svrhe u godinu dana. Iako ovaj indikator bez daljnjeg raščlanjivanja ne daje uvid u strukturu potrošnje niti u učinkovitost vojnih i obrambenih kapaciteta zemlje, ipak ugrubo može dati sliku relativne distribucije vojne moći u svijetu.

Tablica 4. Iznos obrambene potrošnje 10 država s najvećom potrošnjom (Svjetska banka, 2020g)

Država	Obrambena potrošnja 2018. godine (u milijunima tekućih USD)	Relativni udio u ukupnoj svjetskoj obrambenoj potrošnji
Svijet	1,782,350.88	100,00 %
SAD	648,798.27	36,40 %
Kina	249,996.90	14,03 %
Saudijska Arabija	67,554.67	3,79 %
Indija	66,510.29	3,73 %
Francuska	63,799.68	3,58 %
Rusija	61,387.55	3,44 %
UK	49,997.19	2,81 %
Njemačka	49,470.63	2,78 %
Japan	46,617.95	2,62 %
Južna Koreja	43,069.97	2,42 %
EU	230,962.91	12,96 %

Prema indikatoru obrambene potrošnje, SAD se već duži niz godina nalazi daleko ispred ostalih svjetskih sila. Kada se pogledaju podaci za 2018. godinu, kineski obrambeni izdaci bili su ispod 40% američkih izdataka, dok ostale države koje slijede imaju za deset i više puta manja izdvajanja od SAD-a. SAD za obranu izdvaja kao narednih osam država na ljestvici zajedno, a razlika se dodatno povećala nakon povećanja obrambenog proračuna SAD-a proteklih godina.

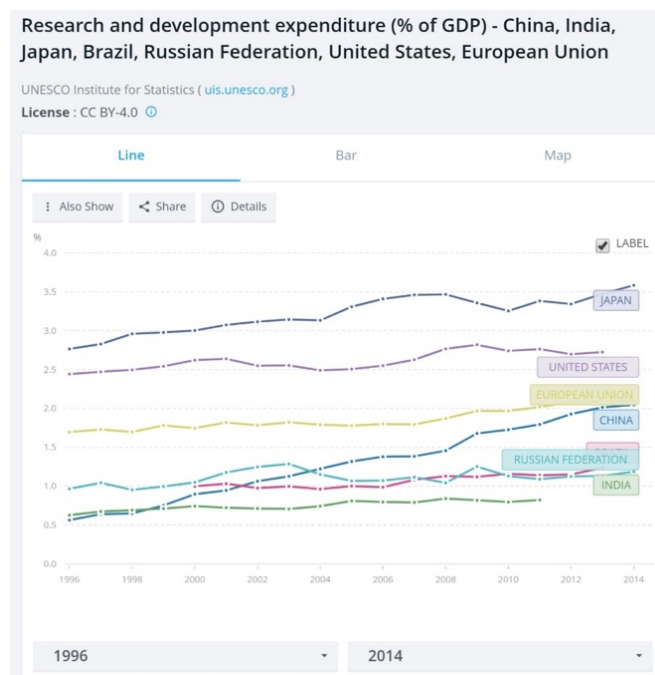
Slijedom navedenoga, indikator obrambene potrošnje pokazuje da je SAD neprikosnoven vojna supersila današnjice, koju bilo koja druga sila teško može sustići u dogledno vrijeme. Kao jedini potencijalno ozbiljni konkurent u ovom trenutku nameće se Kina, ali koja bi svoja aktualna izdvajanja za obranu morala povećati 300% da bi došla na istu razinu kao SAD. Kini donekle može parirati jedino EU ako se gledaju ukupna vojna izdvajanja svih država članica

EU zajedno. Osim kvantitativno, SAD ispred svih ostalih država prednjači i kvalitativno, s obzirom da posjeduje tehnološki najnaprednije i najsuvremenije naoružanje, iako se u posljednje vrijeme uočava veliki tehnološki napredak u razvoju naoružanja i kod drugih država, ponajviše Kine, Rusije, Izraela i Indije.

4.4.1.4. Istraživanje i razvoj

Ulaganja u istraživanje i razvoj jedan su od važnijih indikatora kapaciteta države u pogledu tehnološkog napretka i inovacija. Prema visini ulaganja u istraživanje i razvoj prema postotku BDP-a namijenjenog toj svrsi, SAD je druga država svijeta, nakon Japana. Međutim, kvalitativno gledano, SAD je lider po inovacijama u tehnološkom, vojnom, medicinskom i brojnim drugim sektorima, a najveće američke kompanije vodeće su kompanije u svijetu kada je riječ o tehnologiji i inovacijama. SAD također ima visoko razvijena vojna i aeronautička istraživanja, čiji izumi i tehnološki napredak često nakon nekoliko godina pronalaze svoje mjesto i u civilnom sektoru.

Pa ipak, na području istraživanja i razvoja uočljivo je da Kina već nekoliko godina bilježi strmi porast ulaganja, tako da ne bi bilo nezamislivo da za određeno vrijeme zaprijeti SAD-u i po ovom indikatoru.

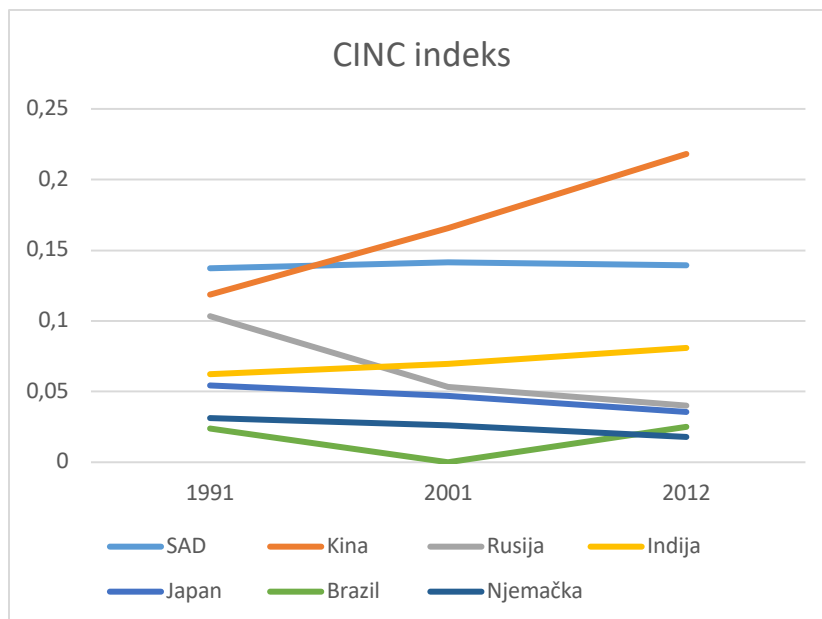
Slika 11. Ulaganja u istraživanje i razvoj (u odnosu na BDP) (Svjetska banka, 2020h)

4.4.2. Složeni indikatori tvrde i meke moći

4.4.2.1. Kompozitni indeks nacionalnih kapaciteta (CINC)

Kada je riječ o kompozitnim indeksima koji objedinjavaju više različitih indikatora, jedan od najčešće korištenih je kompozitni indeks nacionalnih kapaciteta (*Composite Index of National Capability* - CINC), razvijen u okviru projekta *Correlates of War* (Kadera i Sorokin, 2004: 211). CINC omogućava pregled i mjerenje moći na osnovi demografskih, industrijskih i vojnih kapaciteta, s po dva indikatora u svakoj od ovih triju dimenzija (Rauch, 2017: 646). Indeks ukupno uključuje šest temeljnih indikatora - ukupno stanovništvo, urbano stanovništvo, vojno osoblje, vojne izdatke, proizvodnju željeza i čelika te potrošnju energije. Na osnovi ovih podataka, dobiven je indeks koji ukazuje na relativni udio svake države u međunarodnom sistemu (Chan, 2005: 689; Rauch, 2017: 647), čime prilično dobro procjenjuje odnos nacionalne moći država u razdoblju od 1816.-2012. godine (The Correlates of War Project, 2012). BDP i CINC su indikatori između kojih postoji visoka korelacija, radi čega nije previše važno koji će se indikator odabrati za analizu, već ih autori koriste prema vlastitom nađenju i pri tome uobičajeno nemaju potrebe za obrazlaganjem svojeg odabira (Rauch, 2017: 647-648). Bez obzira na ovaj konsenzus u literaturi, u disertaciji su ipak razmotrena oba indikatora, kako bi se dobio čim bolji uvid u relativnu distribuciju moći (Rauch, 2017: 657).

Danas se CINC smatra jednim od najšire rasprostranjenih i najprihvaćenijih kompozitnih indeksa nacionalne moći, unatoč tome što ipak ima i neke nedostatke. Naime, CINC previše naglašava demografsku veličinu zemlje te veću prednost daje mnogoljudnijim državama (ukupan broj stanovnika, urbano stanovništvo i vojno osoblje), što znači da će Kina, Indija i Rusija dobiti bolju ocjenu nego što bi je objektivno možda trebale dobiti (Chan, 2005: 690). Osim toga, CINC važnima smatra tradicionalne indikatore industrijaliziranosti (proizvodnja željeza i čelika te potrošnja energije), ali ne uzima dovoljno u obzir indikatore poput npr. IT-a i ljudskog kapitala (Chan, 2005: 691), za koje danas još ne postoji dovoljno dobra interpretacija niti razumijevanje (Kissinger, 2014: 344). Također veću važnost pridaje brojnijoj vojsci u odnosu na vojsku koja posjeduje tehnološki suvremenije naoružanje, čime opet u ponešto slabiji položaj stavlja SAD u odnosu na neke druge države te dovodi do rezultata s kojima se možda na prvi pogled ne bismo složili. Stoga prilikom tumačenja CINC-a i sličnih indikatora rezultate ipak treba sagledavati u kontekstu i u odnosu na druge pokazatelje materijalne moći. Tako je primjerice prema CINC-u SSSR bio moćnija država od SAD-a od 1971.-1988. godine, iako je ubrzo potom došlo do raspada SSSR-a (Chan, 2005: 691).

Slika 12. Položaj SAD-a, Kine, Rusije, Indije, Japana, Brazila i Njemačke prema CINC indeksu (National Material Capabilities, v5.0, Singer i sur.,1972)

Prema rezultatima analize CINC-a, vidljivo je da u protekla tri desetljeća Kina bilježi strmi porast nacionalne moći, dok Indija i Brazil bilježe nešto blaži porast. SAD uglavnom stagnira, dok su ostale veće sile u padu. Ako je za vjerovati ovom indeksu, SAD više nije prva svjetska sila, već ga je prestigla Kina, iako je na ovakav rezultat u znatnoj mjeri utjecalo brojno kinesko stanovništvo, što je kategorija koja u ovom indeksu nosi veliku težinu.

4.4.2.2. 2020 Firepower Index

Global Firepower izradio je *2020 Firepower Index*, koji prikazuje ljestvicu država prema njihovim potencijalnim vojnim kapacitetima (*Military Strength Rankings - MSR*), pri čemu se u obzir uzima samo konvencionalno naoružanje. Za svaku državu izračunat je tzv. PowerIndex rezultat, u kojemu je agregirano više od 50 pojedinačnih faktora koji se odnose na ljudstvo, opremu, prirodne resurse, financije i geografiju. Ovaj indeks ujedno omogućuje da manje, ali tehnološki naprednije zemlje, budu uspoređivane s većim, ali manje razvijenim državama (*Global Firepower, 2020*).

Tablica 5. Ljestvica država prema 2020 *Firepower* indeksu (Global Firepower, 2020.)

	Država	Rezultat
1.	SAD	0.0606
2.	Rusija	0.0681
3.	Kina	0.0691
4.	Indija	0.0953
5.	Japan	0.1501
6.	Južna Koreja	0.1509
7.	Francuska	0.1702
8.	UK	0.1717
9.	Egipat	0.1872
10.	Brazil	0.1988

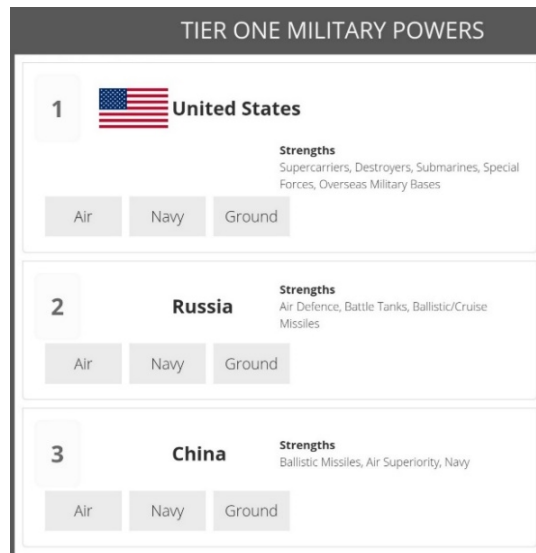
Iz dostupnih podataka vidljivo je da SAD drži prvo mjesto na ljestvici, iako razlika u odnosu na Rusiju i Kinu nije prevelika, tako da ove dvije države ipak ne zaostaju puno kada su u pitanju konvencionalni vojni kapaciteti. Nakon tri velesile slijedi Indija, a potom s nešto većim zaostatkom Japan, Južna Koreja i neke europske države. Potom slijede ostale zemlje s nešto većom razlikom, što znači da se, barem kada je u pitanju ovaj indeks, SAD, Kina i Rusija mogu smatrati najmoćnijim državama svijeta.

4.4.2.3. *Force Index of Countries*

Ovaj indeks razvio je *Military Watch Magazine*, a sam indeks donosi usporedbu vojnih kapaciteta 60 država te uzima u obzir preko 50 različitih faktora, uključujući količinu naoružanja, obuku, borbenu spremnost, prekomorske vojne baze, obrambenu infrastrukturu i dr. Za razliku od prethodnog indeksa, ovaj indeks u obzir uzima i nuklearne kapacitete, ali ih ipak smatra ograničenim resursom, pošto se radi o moćnom naoružanju koje države nisu spremne olako koristiti. *Force Index of Countries* države svrstava u 6 kategorija, ovisno o njihovim vojnim kapacitetima. Države koje se nalaze u istoj kategoriji smatraju se približno podjednakima, dok se pretpostavlja da bi u slučaju izravnog sukoba državama iz niže kategorije bilo izuzetno teško nadjačati državu iz više kategorije (Military Watch Magazine, 2020).

Prema rezultatima ovog indeksa, prvu kategoriju država čine SAD, Rusija i Kina, drugu kategoriju Indija, Južna Koreja, Sjeverna Koreja i Japan, treću kategoriju Francuska, Pakistan, UK, Iran, Izrael, Alžir, Egipat, Njemačka i Turska, dok su u ostale dvije kategorije svrstane preostale države (Military Watch Magazine, 2020.).

Slika 13. Vojne sile prve kategorije (Military Watch Magazine, 2020.)

Dakle, kao što je vidljivo, SAD se nalazi na prvom mjestu po vojnim kapacitetima, iako kapaciteti Rusije i Kine ne zaostaju toliko da bi se SAD mogao unaprijed olako proglasiti pobjednikom u nekom potencijalnom sukobu ovih sila, posebice kada se u procjenu uključi i nuklearno naoružanje. Međutim, i ovaj indeks razlikuje SAD, Kinu i Rusiju kao sile prve kategorije, koje se smatra vojno znatno moćnijim od ostalih država, iako razlike među njima nisu tolike da bi se moglo unaprijed proglasiti pobjednika u nekom potencijalom sukobu.

4.4.2.4. Global Presence Index (GPI)

Indeks koji je razvio španjolski *Elcano Royal Institute of Strategic and International Studies* sintetski je indeks koji uspoređuje, kvantificira i agregira vanjsku projekciju različitih država te pomaže u analizi njihove vanjske politike. Globalna prisutnost država dijeli se na vojnu, ekonomsku i meku prisutnost (Elcano, 2020a).

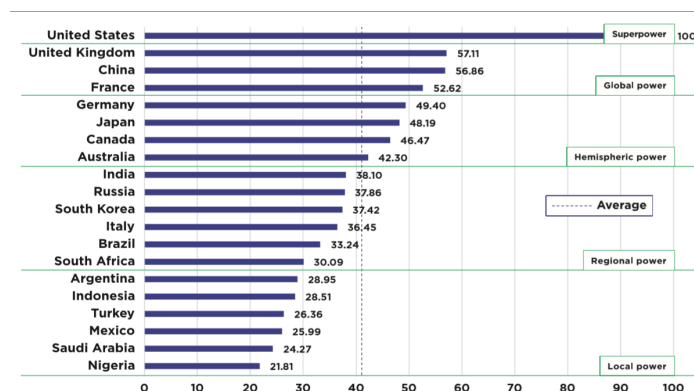
Prema GPI-u, SAD se nalazio na vrhu ljestvice svake godine otkad se indeks počeo računati. Podaci za 2019. godinu govore da se SAD nalazio na vrhu ljestvice po svim analiziranim varijablama, osim energetike (3. mjesto), proizvodnje (3. mjesto) i turizma (3. mjesto). SAD je također prvi u svijetu po ukupnoj prisutnosti u sve tri analizirane dimenzije te zauzima 18.8 % prisutnosti na području ekonomije, 28.3 % na području vojske i 22.4 % na području meke

prisutnosti (Elcano, 2020b). Međutim, ovaj indeks ipak pokazuje da je SAD izgubio relativnu globalnu prisutnost u odnosu na druge zemlje. Tako je primjerice 1990. godine SAD imao udio globalne prisutnosti od 24.8 %, da bi 2019. godine taj udio pao na 21.5 %. Izgubljeni udio ponajviše su zauzeli novi globalni akteri, prije svega proizvođači nafte te azijske države (Elcano, 2020b). Međutim, bez obzira na relativan pad, SAD je i dalje uvjerljivo prva zemlja svijeta po globalnoj prisutnosti, što mu daje središnji položaj unutar međunarodnog sistema.

4.4.2.5. Audit of Geopolitical Capability (AGC)

AGC indeks izradio je britanski *Henry Jackson Society*, koji je analizirao potencijalne kapacitete dvadeset vodećih država svijeta. Svaka zemlja se procjenjivala na temelju četiri komponente – nacionalne baze, nacionalne strukture, nacionalnih instrumenata i nacionalne odlučnosti. U kompozitni rezultat uključeno je 33 indikatora, 62 komponente i opservacije preko 1240 potencijalnih podataka (Henry Jackson Society, 2019). Autori AGC indeksa analizu su započeli tezom da su države BRICS-a počele sve brže smanjivati jaz u nacionalnoj moći između sebe i zapadnih demokracija, međutim dobiveni rezultati pokazali su da, osim Kine, glavne zapadne demokracije i dalje imaju značajnu prednost u odnosu na konkurenciju (Henry Jackson Society, 2019: 3), dok se SAD i dalje smatra jedinom svjetskom supersilom, koja ima najveću nacionalnu bazu, najširu nacionalnu strukturu i pristup ogromnoj količini nacionalnih instrumenata (Henry Jackson Society, 2019: 3).

Iza SAD-a, s velikom, gotovo dvostrukom, razlikom, slijede UK, Kina i Francuska kao globalne sile, Njemačka, Japan, Kanada i Australija kao hemisferne sile, a tek potom Indija, Rusija, Južna Koreja, Italija, Brazil i Južna Afrika kao regionalne sile. Drugim riječima, osim donekle Kine, ostale BRICS države ipak još nisu dorasle zapadnim silama, radi čega autori narativ o padu Zapada smatraju pretjerivanjem (Henry Jackson Society, 2019: 3).

Slika 14. Glavne sile prema AGC indeksu (The Henry Jackson Society, 2019: 29)

4.4.2.6. *Formal Bilateral Influence Capacity Index (FBIC)*

FBIC su razvili *Atlantic Council*, *University of Denver* i haaški Centar za strateške studije. Radi se o indeksu razvijenom u sklopu studije o moći i utjecaju u globaliziranom svijetu, koji prema autorima, predstavlja novi način mjerenja kapaciteta država za formalni ekonomski, politički i sigurnosni utjecaj u razdoblju od 1963. do 2016. godine. Rezultati analize pokazali su da je utjecaj koncentriran kod samo manjeg broja država, pa svega 10 država posjeduje čak polovicu globalnog utjecaja. I ovaj indeks ukazuje na relativan pad SAD-a, iako se SAD i dalje nalazi na prvom mjestu kada su u pitanju kapaciteti globalnog utjecaja. Međutim, njegov udio se smanjuje te je manji od udjela koji SAD ima kada su u pitanju materijalni kapaciteti. S druge strane, Kina je izašla kao pobjednik protekla dva desetljeća te je, paralelno s ekonomskom ekspanzijom, povećavala i svoj međunarodni utjecaj (Moyer i sur., 2018: 1-2) pa je kineski utjecaj u Africi nadmašio američki još 2013. godine (Moyer i sur., 2018: 1-2). Primjetan je i trend disperzije globalnog utjecaja, kao i osjetan pad ruskog utjecaja (Moyer i sur., 2018: 2).

S obzirom da se FBIC indeks ne fokusira toliko na materijalne kapacitete kao drugi indeksi, već veći fokus stavlja na relacijske odnose i kontekst, ovaj indeks pokazuje nešto slabije rezultate SAD-a u odnosu na indekse koji prikazuju samo materijalne kapacitete. SAD ipak više ne može tako lako nagovoriti brojne zemlje da ga slijede oko pojedinih politika koje su tim zemljama sporne (klimatske promjene, odnos prema Iranu, trgovinska pravila...), pa je prema autorima indeksa, moguće da se prisiljavajuća moć SAD-a smanjila, ali i da je utjecaj preciznije mjeriti relacijski, a ne samo na osnovi materijalnih kapaciteta (Moyer i sur., 2018: 14).

Tablica 6. Usporedba nacionalnih udjela prvih deset država prema indeksima FBIC, GPI i BDP, prema godinama 1963., 1980., 2000. i 2016 (Moyer i sur., 2018: 12)

Table 4: A comparison of national shares of the top ten countries according to the FBIC Index, GPI, and GDP, in 1963, 1980, 2000, and 2016

Foreign Bilateral Influence Capacity (FBIC) Index			Global Power Index (GPI)		Gross Domestic Product (GDP)	
Rank	Country	Global Share (%)	Country	Global Share (%)	Country	Global Share (%)
1963						
1	United States	25.1%	United States	35.5%	United States	25.9%
2	United Kingdom	15.0%	Soviet Union	10.2%	West Germany	8.2%
3	France	12.3%	United Kingdom	6.3%	Japan	7.9%
4	Soviet Union	5.8%	France	5.8%	Soviet Union	6.5%
5	West Germany	5.7%	West Germany	5.5%	United Kingdom	5.6%
6	Italy	5.2%	Japan	4.0%	France	5.4%
7	Netherlands	3.6%	Italy	3.9%	Italy	4.8%
8	Canada	3.2%	Canada	1.9%	Canada	2.7%
9	Japan	2.4%	Netherlands	1.3%	Brazil	2.3%
10	Czechoslovakia	1.9%	Spain	1.2%	Spain	2.2%
1980						
1	United States	18.8%	United States	26.1%	United States	22.3%
2	France	12.1%	Soviet Union	14.3%	Japan	10.5%
3	United Kingdom	11.0%	France	5.5%	West Germany	7.3%
4	Italy	6.1%	Japan	5.4%	Soviet Union	5.9%
5	West Germany	5.6%	West Germany	4.9%	France	5.3%
6	Netherlands	5.4%	United Kingdom	4.7%	Italy	4.9%
7	Japan	4.2%	Italy	3.5%	United Kingdom	4.3%
8	Soviet Union	3.8%	China	2.2%	Brazil	3.9%
9	Canada	2.6%	Canada	2.0%	Canada	2.8%
10	Belgium	2.1%	Saudi Arabia	1.7%	Spain	2.3%

Foreign Bilateral Influence Capacity (FBIC) Index			Global Power Index (GPI)		Gross Domestic Product (GDP)	
Rank	Country	Global Share (%)	Country	Global Share (%)	Country	Global Share (%)
2000						
1	United States	16.1%	United States	28.6%	United States	24.6%
2	Germany	9.5%	Japan	7.3%	Japan	10.4%
3	France	9.2%	Germany	6.3%	Germany	6.3%
4	United Kingdom	7.3%	Russia	6.2%	China	4.8%
5	Italy	6.1%	France	5.4%	France	4.7%
6	Netherlands	4.4%	China	5.0%	Italy	4.2%
7	Russia	4.0%	United Kingdom	4.0%	United Kingdom	4.1%
8	Spain	3.3%	Italy	3.7%	Brazil	3.3%
9	Japan	2.8%	Canada	2.4%	Canada	2.7%
10	Belgium	2.6%	Brazil	2.3%	Spain	2.3%
2016						
1	United States	11.2%	United States	23.6%	United States	20.9%
2	Germany	8.6%	China	13.4%	China	13.4%
3	France	6.9%	Russia	6.4%	Japan	7.3%
4	China	6.0%	Japan	5.8%	Germany	4.8%
5	Italy	4.9%	Germany	5.0%	France	3.6%
6	United Kingdom	4.5%	France	4.6%	United Kingdom	3.4%
7	Netherlands	4.2%	United Kingdom	3.9%	India	3.3%
8	Russia	4.0%	India	2.8%	Brazil	3.0%
9	Spain	3.4%	Italy	2.2%	Italy	2.6%
10	Belgium	2.4%	Brazil	2.2%	Canada	2.4%

4.4.2.7. National Power Rankings of Countries 2019

Poljski znanstvenici izradili su ljestvicu država prema nacionalnoj moći za 2019. godinu. Njihova analiza bavi se promjenama u ravnoteži snaga između država nakon Hladnog rata te obuhvaća razdoblje od 1992. do 2017. godine, polazeći od pretpostavke da je distribucija moći najvažnija karakteristika međunarodnog sistema (Bialoskorski i sur., 2019). Analizirana su tri tipa državne moći – ekonomska, vojna (bez nuklearnih kapaciteta) i geopolitička moć (Bialoskorski i sur., 2019). Ekonomska (opća) moć proizlazi iz kombinacije ekonomskih (BDP), demografskih (stanovništvo) i prostornih faktora (teritorij). Vojna moć proizlazi iz vojnih i ekonomskih faktora (vojna potrošnja), demografskih i vojnih faktora (broj aktivnih vojnika) i teritorija. Geopolitička moć proizlazi iz aritmetičke sredine ekonomske (opće) moći i dvostruke vojne moći (Bialoskorski i sur., 2019: 52).

Rezultati ove analize pokazali su da je 1992. godine postojao unipolarni međunarodni sistem, u kojemu je SAD dominirao u svim aspektima. Međutim, do 2017. godine situacija se osjetno promijenila u gospodarstvu te je moguće govoriti o bipolarnom sistemu temeljenom na ekonomskoj moći, u kojemu dominiraju SAD i Kina. S aspekta vojne moći unipolarni sistem

ostao je uvelike nepromijenjen, dok na području geopolitičke moći postoji slabi bipolarni sistem, u kojemu veliku prednost ipak i dalje ima SAD (Bialoskorski i sur., 2019: 8).

Tablica 7. Redosljed država prema ekonomskoj, vojnoj i geopolitičkoj moći 1992. i 2017. (Bialoskorski i sur., 2019: 15)

Position	1992						2017					
	Economic (general) power (EP)		Military power (MP)		Geopolitical power (GP)		Economic (general) power (EP)		Military power (MP)		Geopolitical power (GP)	
	Country	mM	Country	mM	Country	mM	Country	mM	Country	mM	Country	mM
1	United States	159.239	United States	255.776	United States	223.597	China	152.113	United States	225.901	United States	200.448
2	Japan	68.455	Russian Federation	90.307	Russian Federation	69.110	United States	149.542	China	100.224	China	117.520
3	Germany	41.666	China	59.862	China	52.381	India	48.482	India	41.001	India	43.495
4	China	37.419	France	28.381	Japan	36.350	Japan	34.848	Russian Federation	40.963	Russian Federation	35.982
5	France	31.175	Germany	25.035	Germany	30.578	Brazil	31.140	Saudi Arabia	34.168	Brazil	25.766
6	Italy	27.744	United Kingdom	23.037	France	29.312	Germany	26.313	Brazil	23.079	Saudi Arabia	25.703
7	Russian Federation	26.716	India	21.524	United Kingdom	23.814	Russian Federation	26.020	France	21.353	Japan	25.319
8	United Kingdom	25.368	Japan	20.297	India	22.344	France	20.977	Japan	20.555	France	21.228
9	India	23.983	Saudi Arabia	20.249	Italy	19.645	United Kingdom	19.314	United Kingdom	18.799	Germany	20.706
10	Brazil	22.868	Italy	15.596	Canada	16.064	Canada	18.688	Korea, Rep.	18.448	United Kingdom	18.971
11	Canada	20.640	Canada	13.776	Saudi Arabia	15.532	Indonesia	17.505	Germany	17.902	Korea, Rep.	16.188
12	Spain	16.761	Korea, Rep.	12.345	Brazil	11.960	Mexico	16.380	Iran, Islamic Rep.	14.323	Australia	14.214
13	Mexico	16.238	Turkey	9.294	Korea, Rep.	11.494	Italy	15.880	Australia	14.046	Canada	13.797
14	Australia	12.319	Pakistan	9.058	Spain	10.680	Australia	14.551	Italy	11.810	Italy	13.167
15	Argentina	10.094	Egypt, Arab Rep.	8.939	Australia	9.982	Spain	12.334	Canada	11.352	Iran, Islamic Rep.	12.135
16	Korea, Rep.	9.792	Australia	8.813	Turkey	8.769	Korea, Rep.	11.666	Pakistan	9.999	Indonesia	12.067
17	Indonesia	9.598	Ukraine	8.645	Mexico	7.723	Turkey	10.990	Indonesia	9.348	Spain	9.201
18	Turkey	7.720	Taiwan, Province of China	8.255	Pakistan	7.430	Argentina	9.175	Colombia	8.903	Mexico	9.181

Tablica 8. Kategorizacija država prema statusu moći 1992. i 2017. godine (Bialoskorski i sur., 2019: 38)

Power status	1992			2017		
	EP	MP	GP	EP	MP	GP
Superpower	none	United States	United States	none	United States	United States
World Power	United States	none	none	China United States	none	none
Great Power	none	Russian Federation	none	none	China	China
Regional Power	Japan Germany China France	China	Russian Federation China Japan Germany	Brazil India Japan	India Russian Federation Saudi Arabia	India Russian Federation
Local Power	Italy Russian Federation United Kingdom India Brazil Canada Spain Mexico Australia Argentina	France Germany United Kingdom India Japan Saudi Arabia Italy Canada Korea, Rep.	France United Kingdom India Italy Canada Saudi Arabia Brazil Korea, Rep. Spain	Germany Russian Federation France United Kingdom Canada Indonesia Mexico Italy Australia Spain Korea, Rep. Turkey	Brazil France Japan United Kingdom Korea, Rep. Germany Iran Australia Italy Canada	Brazil Saudi Arabia Japan France Germany United Kingdom Korea, Rep. Australia Canada Iran Indonesia

Prema rezultatima ove analize, tijekom proteklih 25 godina Kina je ostvarila ogroman napredak, osobito u ekonomskoj moći, gdje je čak i prestigla SAD na prvom mjestu te se s njim nalazi u kategoriji svjetskih sila. S aspekta vojne i geopolitičke moći, SAD ostaje uvjerljivo na prvom mjestu i jedina je svjetska supersila, iako je Kina smanjila zaostatak (Bialoskorski i sur., 2019: 15), ali nije uspjela ući u kategoriju svjetskih sila, već se nalazi u kategoriji velike sile (Bialoskorski i sur., 2019: 38). Dakle, i ova analiza upućuje na zaključak da SAD i dalje ostaje dominantna država u međunarodnom sistemu, iako Kina sve više hvata priključak.

4.4.2.8. Human Capital Index

Indeks ljudskog kapitala predstavlja indikator količine ljudskog kapitala koje dijete rođeno danas može očekivati da će se steći do 18. godine života, uzimajući u obzir kvalitetu zdravstvenog i obrazovnog sustava u zemlji u kojoj živi (Svjetska banka, 2020i). Ovaj indeks ima vrijednosti od 0 do 1 te procjenjuje koliko će buduće generacije radnika biti produktivne s obzirom na obrazovanje i zdravlje. Rezultat 1 će ostvariti one zemlje kod kojih se ocjenjuje da će danas rođeno dijete dovršiti obrazovanje i imati cjelovito zdravlje (World Bank, 2020: 27).

Indeks ljudskog kapitala za 2020. godinu pokazuje zanimljive rezultate. SAD, Kina i Rusija ne stoje najbolje, iako kineski Hong Kong i Macao ostvaruju najbolje rezultate. Fokus indeksa nije na rangiranju zemalja, ali velesile SAD (0.70), Rusija (0.68) i Kina (0.65) ipak zaostaju za nizom azijskih i europskih država koje ostvaruju znatno bolje rezultate, što je osjetno drugačije od situacije kod indeksa koji mjere ekonomsku, vojnu ili geopolitičku moć država.

Tablica 9. Indeks ljudskog kapitala (Svjetska banka, 2020j: 27)

Economy	Lower Bound	Value	Upper Bound	Economy	Lower Bound	Value	Upper Bound	Economy	Lower Bound	Value	Upper Bound
Central African Republic	0.26	0.29	0.32	India	0.49	0.49	0.50	Mauritius	0.60	0.62	0.64
Chad	0.28	0.30	0.32	Egypt, Arab Rep.	0.48	0.49	0.51	Uzbekistan	0.60	0.62	0.64
South Sudan	0.27	0.31	0.33	Guyana	0.48	0.50	0.51	Brunei Darussalam	0.62	0.63	0.63
Niger	0.29	0.32	0.33	Panama	0.49	0.50	0.51	Kazakhstan	0.62	0.63	0.63
Mali	0.31	0.32	0.33	Dominican Republic	0.49	0.50	0.52	Costa Rica	0.62	0.63	0.64
Liberia	0.30	0.32	0.33	Morocco	0.49	0.50	0.51	Ukraine	0.62	0.63	0.64
Nigeria	0.33	0.36	0.38	Tajikistan	0.49	0.50	0.53	Seychelles	0.61	0.63	0.66
Mozambique	0.34	0.36	0.38	Nepal	0.49	0.50	0.52	Montenegro	0.62	0.63	0.64
Angola	0.33	0.36	0.39	Micronesia, Fed. Sts.	0.47	0.51	0.53	Albania	0.62	0.63	0.64
Sierra Leone	0.35	0.36	0.38	Nicaragua	0.50	0.51	0.52	Qatar	0.63	0.64	0.64
Congo, Dem. Rep.	0.34	0.37	0.38	Nauru	0.49	0.51	0.53	Turkey	0.64	0.65	0.66
Guinea	0.35	0.37	0.39	Fiji	0.50	0.51	0.52	Chile	0.64	0.65	0.66
Eswatini	0.35	0.37	0.39	Lebanon	0.50	0.52	0.52	Bahrain	0.64	0.65	0.66
Yemen, Rep.	0.35	0.37	0.39	Philippines	0.50	0.52	0.53	China	0.64	0.65	0.67
Sudan	0.36	0.38	0.39	Tunisia	0.51	0.52	0.52	Slovak Republic	0.66	0.66	0.67
Rwanda	0.36	0.38	0.39	Paraguay	0.51	0.53	0.54	United Arab Emirates	0.66	0.67	0.68
Côte d'Ivoire	0.36	0.38	0.40	Tonga	0.51	0.53	0.55	Serbia	0.67	0.68	0.69
Mauritania	0.35	0.38	0.41	St. Vincent and the Grenadines	0.52	0.53	0.54	Russian Federation	0.67	0.68	0.69
Ethiopia	0.37	0.38	0.39	Algeria	0.53	0.53	0.54	Hungary	0.67	0.68	0.69
Burkina Faso	0.36	0.38	0.40	Jamaica	0.52	0.53	0.55	Luxembourg	0.68	0.69	0.69
Uganda	0.37	0.38	0.40	Indonesia	0.53	0.54	0.55	Vietnam	0.67	0.69	0.71
Burundi	0.36	0.39	0.41	Dominica	0.53	0.54	0.56	Greece	0.68	0.69	0.70
Tanzania	0.38	0.39	0.40	El Salvador	0.53	0.55	0.56	Belarus	0.69	0.70	0.71
Madagascar	0.37	0.39	0.41	Kenya	0.53	0.55	0.56	United States	0.69	0.70	0.71
Zambia	0.38	0.40	0.41	Samoa	0.54	0.55	0.56	Lithuania	0.70	0.71	0.72
Cameroon	0.38	0.40	0.42	Brazil	0.55	0.55	0.56	Latvia	0.69	0.71	0.72
Afghanistan	0.39	0.40	0.41	Jordan	0.54	0.55	0.56	Malta	0.70	0.71	0.72
Benin	0.38	0.40	0.42	North Macedonia	0.55	0.56	0.56	Croatia	0.70	0.71	0.72
Lesotho	0.38	0.40	0.42	Kuwait	0.55	0.56	0.57	Italy	0.72	0.73	0.74
Comoros	0.36	0.40	0.43	Grenada	0.55	0.57	0.58	Spain	0.72	0.73	0.73
Pakistan	0.39	0.41	0.42	Kosovo	0.56	0.57	0.57	Israel	0.72	0.73	0.74
Iraq	0.40	0.41	0.41	Georgia	0.56	0.57	0.58	Iceland	0.74	0.75	0.75
Malawi	0.40	0.41	0.43	Saudi Arabia	0.56	0.58	0.59	Austria	0.74	0.75	0.76
Botswana	0.39	0.41	0.43	Azerbaijan	0.56	0.58	0.59	Germany	0.74	0.75	0.76
Congo, Rep.	0.39	0.42	0.44	Armenia	0.57	0.58	0.59	Czech Republic	0.74	0.75	0.76
Solomon Islands	0.41	0.42	0.43	Bosnia and Herzegovina	0.57	0.58	0.59	Poland	0.74	0.75	0.76
Senegal	0.40	0.42	0.43	West Bank and Gaza	0.57	0.58	0.59	Denmark	0.75	0.76	0.76
Gambia, The	0.39	0.42	0.44	Moldova	0.57	0.58	0.59	Cyprus	0.75	0.76	0.76
Marshall Islands, Rep.	0.40	0.42	0.44	Romania	0.57	0.58	0.60	Switzerland	0.75	0.76	0.77
South Africa	0.41	0.43	0.44	St. Kitts and Nevis	0.57	0.59	0.60	Belgium	0.75	0.76	0.77
Papua New Guinea	0.41	0.43	0.44	Pitcairn	0.57	0.59	0.61	France	0.75	0.76	0.77
Togo	0.41	0.43	0.45	Iran, Islamic Rep.	0.58	0.59	0.60	Portugal	0.76	0.77	0.78
Namibia	0.42	0.45	0.47	Ecuador	0.59	0.59	0.60	Australia	0.76	0.77	0.78
Haiti	0.43	0.45	0.46	Antigua and Barbuda	0.58	0.60	0.61	Norway	0.76	0.77	0.78
Tuvalu	0.43	0.45	0.46	Kyrgyz Republic	0.59	0.60	0.61	Slovenia	0.77	0.77	0.78
Ghana	0.44	0.45	0.46	Sri Lanka	0.59	0.60	0.60	New Zealand	0.77	0.78	0.78
Timor-Leste	0.43	0.45	0.47	Uruguay	0.59	0.60	0.61	Estonia	0.77	0.78	0.79
Vanuatu	0.44	0.45	0.47	Argentina	0.59	0.60	0.61	United Kingdom	0.77	0.78	0.79
Lao PDR	0.44	0.46	0.47	St. Lucia	0.59	0.60	0.62	Netherlands	0.78	0.79	0.80
Gabon	0.43	0.46	0.48	Trinidad and Tobago	0.57	0.60	0.62	Ireland	0.78	0.79	0.80
Guatemala	0.45	0.46	0.47	Colombia	0.59	0.60	0.62	Sweden	0.79	0.80	0.81
Bangladesh	0.46	0.46	0.47	Peru	0.59	0.61	0.62	Macao SAR, China	0.79	0.80	0.80
Zimbabwe	0.44	0.47	0.49	Oman	0.60	0.61	0.62	Finland	0.79	0.80	0.80
Bhutan	0.45	0.48	0.50	Thailand	0.60	0.61	0.62	Canada	0.79	0.80	0.81
Myanmar	0.46	0.48	0.49	Malaysia	0.60	0.61	0.62	Korea, Rep.	0.79	0.80	0.81
Honduras	0.47	0.48	0.49	Mexico	0.60	0.61	0.62	Japan	0.80	0.80	0.81
Cambodia	0.47	0.49	0.51	Bulgaria	0.60	0.61	0.62	Hong Kong SAR, China	0.80	0.81	0.82
Kiribati	0.46	0.49	0.52	Mongolia	0.60	0.61	0.63	Singapore	0.87	0.88	0.89

Legend: ■ HCI < 0.40   ■ 0.40 ≤ HCI < 0.50   ■ 0.50 ≤ HCI < 0.60   ■ 0.60 ≤ HCI < 0.70   ■ 0.70 ≤ HCI < 0.80   ■ 0.80 ≤ HCI

Source: World Bank calculations based on the 2020 update of the Human Capital Index.

4.4.2.9. Vrijednost brenda

Brendiranje nacije, kao oblik marketinške aktivnosti, uobičajeno je bilo vezano uz turizam, ali kasnije se razvilo u smjeru brendiranja cjelokupne države i poboljšanja imidža u svrhu općeg jačanja prepoznatljivosti, vidljivosti i utjecaja zemlje. U tu se svrhu može koristiti više različitih indeksa koji mjere slične elemente. *Brand Finance* je pokušao kvantificirati reputacije različitih država svijeta. Podaci pokazuju da se SAD uvjerljivo nalazi na prvom mjestu kao najvrjedniji brend, ali ga Kina relativno blizu prati. Iako se već radi o zreлом gospodarstvu, SAD je 2019. godine ostvario godišnji rast vrijednosti brenda od solidnih 7.2 %, ali ga Kina ubrzano sustiže s godišnjim rastom od 40.5 %. Ostale države ipak znatnije zaostaju za ove prve dvije velesile, iako se primjećuje ubrzani rast vrijednosti brenda Japana i Indije (Routley, 2019).

Tablica 10. Vrijednost nacionalnog brenda (Routley, 2019)

Rank	Country	Nation Brand Value	Change vs 2018
1	 United States	\$27.8T	+7.2%
2	 China	\$19.5T	+40.5%
3	 Germany	\$4.9T	-5.7%
4	 Japan	\$4.5T	+26.0%
5	 United Kingdom	\$3.9T	+2.7%
6	 France	\$3.1T	-4.0%
7	 India	\$2.6T	+18.7%
8	 Canada	\$2.2T	-1.8%
9	 South Korea	\$2.1T	+6.7%
10	 Italy	\$2.1T	-4.7%

Kada je riječ o indeksu koji pokazuje snagu brenda, a koji se temelji na rezultatu u kategorijama robe i usluge te društvo i investicije, te ne daje toliku prednost velikim ekonomijama i BDP-u, tu je situacija ponešto drugačija jer se SAD nalazi tek na 9. mjestu, što ujedno predstavlja i pad na ljestvici ovog indeksa tijekom proteklih godina, s obzirom da se primjerice 2014. godine SAD nalazio na 4. mjestu (Routley, 2019).

Tablica 11. Indeks snage branda – BSI indeks (Routley, 2019)

Rank	Country	Brand Strength Index (BSI) Score	Change vs 2018	BSI Rating
1	 Singapore	90.5	-1.9	AAA+
2	 Switzerland	89.9	-0.3	AAA+
3	 Netherlands	89.6	+1.9	AAA+
4	 Germany	88.2	+3.5	AAA
5	 Luxembourg	86.9	+2.1	AAA
6	 U.A.E.	86.6	-1.9	AAA
7	 Finland	86.4	-1.0	AAA
8	 Japan	85.8	+1.9	AAA
9	 United States	85.7	+0.1	AAA
10	 Denmark	85.6	+2.6	AAA

4.4.2.10. Country Brand Ranking (CBR)

Country Brand Ranking madridskog *Bloom Consultinga* uglavnom je fokusiran na ekonomske indikatore, odnosno turizam i trgovinu. Kada je riječ o turizmu, najbolji brend ima SAD, nakon kojega slijede kineski Hong Kong, Španjolska, UK, Australija, Tajland, Italija, Japan, Francuska i Njemačka. Ocjenjuje se da je SAD imao određeni pad u nekim elementima indeksa, ali sveukupno je nastavljena njegova dominacija u turizmu, s konstantnim rastom i bez znakova slabljenja (Bloom Consulting, 2019/2020a: 13). Osim toga, SAD se nalazio na prvom mjestu ovog indeksa svake godine otkada se indeks izrađuje (Bloom Consulting, 2019/2020a: 18). S druge strane, na području turizma Kina je zabilježila više negativnih trendova te je ispala iz ljestvice prvih deset država, uvrstivši se na 13. mjesto. Među negativnim trendovima ističu se diplomatske tenzije, zagađenje okoliša, povećanje vrijednosti valute i slabiji fokus na promociju brenda (Bloom Consulting, 2019/2020a: 13).

Kada je riječ o trgovini, SAD se također nalazio na prvom mjestu u svim dosadašnjim izdanjima indeksa, gdje je briljirao u svim elementima, čime autori objašnjavaju američku hegemoniju. Nakon SAD-a, slijede UK, Kina, Indija, Brazil, Francuska, Australija, Kanada, Njemačka i kineski Hong Kong (Bloom Consulting, 2019/2020b: 13). Na području trgovine, Kina je u svojoj regiji nastavila trgovinsku dominaciju (Bloom Consulting, 2019/2020b: 30).

4.4.2.11. Best Country Ranking (BCR)

Radi se o indeksu razvijenom od strane *BAV Group*, *US News & World Report* te *Wharton School* na Sveučilištu Pennsylvania. Ovaj indeks temelji se na anketama i mjeri percepciju ukupno 73 države, na osnovi 65 različitih karakteristika. Dobiveni rezultati pokazuju da prvih deset država na ljestvici čine Švicarska, Kanada, Japan, Njemačka, Australija, UK, SAD, Švedska, Nizozemska i Norveška. Dakle, SAD se nalazi na 7. mjestu, dok se primjerice Kina nalazi na 15., a Rusija na 23. mjestu (U.S. News & World Report LP, 2020).

Tablica 12. *Best Country Index* za 2020. (U.S. News & World Report LP, 2020)

Best Countries Overall Rankings 2020

Overall Rankings

Overall Rank	Country	Entrepreneurship	Adventure	Citizenship	Cultural Influence	Heritage	Movers	Open for Business	Power	Quality of Life
1	Switzerland	5	14	7	10	31	19	2	13	7
2	Canada	6	16	2	11	40	37	3	12	1
3	Japan	2	34	17	6	10	5	25	7	14
4	Germany	1	50	10	15	19	41	17	4	10
5	Australia	9	10	8	8	27	16	14	15	5
6	United Kingdom	4	36	11	5	12	49	27	5	12
7	United States	3	33	15	4	18	26	45	1	15
8	Sweden	7	20	1	14	33	47	7	20	3
9	Netherlands	10	13	4	12	24	39	6	21	6
10	Norway	13	23	3	21	48	23	10	23	4
11	New Zealand	18	7	9	17	37	13	13	29	8
12	France	15	12	13	2	4	44	29	6	16
13	Denmark	14	30	5	19	41	51	4	26	2
14	Finland	16	27	6	26	43	32	9	35	9
15	China	11	54	31	16	11	3	21	3	19
16	Singapore	12	25	21	9	22	7	5	22	20
17	Italy	20	2	18	1	1	21	36	17	21
18	Austria	17	22	12	25	20	59	15	27	11
19	Spain	21	3	16	3	2	38	28	19	18
20	South Korea	8	55	24	20	30	11	31	9	23
21	Luxembourg	19	45	14	27	55	56	1	30	13
22	United Arab Emirates	23	63	38	22	63	1	67	11	25
23	Russia	22	48	39	28	15	12	73	2	34
24	Portugal	25	6	19	23	8	57	22	41	17
25	India	27	40	51	30	6	2	35	14	30

4.4.2.12. FutureBrand Country Index (FCI)

FCI je razvila globalna tvrtka *FutureBrand* koja se bavi transformacijama brendova. Njihov indeks mjeri snagu percepcije 75 država na isti način kako se mjere korporativni ili potrošački brendovi (FutureBrand, 2019). Kako navode u *FutureBrandu*, ovaj indeks pokazuje što neku zemlju od točke na karti pretvara u mjesto u kojemu ljudi žele živjeti, žele ga posjetiti, ulagati u njega ili kupovati njegove robe i usluge (FutureBrand, 2019: 5).

Tablica 13. Rang ljestvica država prema FCI indeksu za 2019. godinu (FutureBrand, 2019)

Global Top 75

Ranking	Country	World Bank Ranking	Region
1	Japan	3	Asia Pacific
2	Norway	28	Europe
3	Switzerland	20	Europe
4	Sweden	22	Europe
5	Finland	42	Europe
6	Germany	4	Europe
7	Denmark	35	Europe
8	Canada	10	North America
9	Austria	27	Europe
10	Luxembourg	73	Europe
11	New Zealand	50	Asia Pacific
12	United States	1	North America
13	Netherlands	18	Europe
14	Italy	9	Europe
15	Australia	13	Asia Pacific
16	UAE	29	Middle East
17	France	7	Europe
18	Singapore	36	Asia Pacific
19	United Kingdom	5	Europe
20	South Korea	12	Asia Pacific

Kao što se vidi, SAD na ovoj ljestvici nije među prvih deset država, već zauzima 12. mjesto, ali njegovi glavni izazivači, Kina i Rusija, još su lošiji te se nalaze na 27. (Rusija) i 29. mjestu (Kina). *FutureBrand* ocjenjuje da Kina kaska za drugim državama, a pala je i njena privlačnost za turiste, što pripisuju zabrinutostima i percepciji ljudi u odnosu na sigurnost, ljudska prava, građanske slobode, trgovinski rat sa SAD-om, zdravstvene i okolišne standarde i dr. (FutureBrand, 2019: 120-123). S druge strane, SAD je pao za pet mjesta od prošlog izvješća, a autori utjecaj na globalnu percepciju SAD-a u tom razdoblju pripisuju ponajviše predsjedniku Trumpu i američkim politikama u njegovom mandatu, kao što su podjele unutar SAD-a, odvajanje djece migranata, pozivi na izgradnju zida na granici s Meksikom te politike glede klimatskih promjena, fosilnih goriva i zaštite okoliša (FutureBrand, 2019: 124-127).

4.4.2.13. *Monocle Soft Power Survey (MSS)*

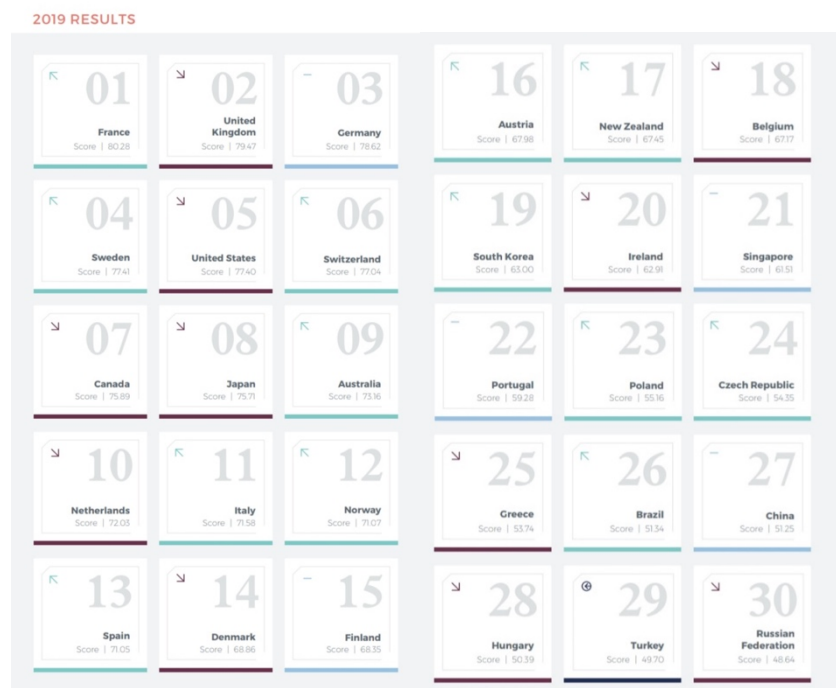
MSS indeks razvili su britanski *Institute for Government* i *Monocle* magazin. Prvih deset država na ljestvici čine Francuska, Njemačka, Japan, Kanada, Švicarska, UK, Švedska, Australija, SAD i Portugal. Dakle, SAD zauzima 9. mjesto, a autori ocjenjuju da je SAD pao izravno i neizravno, što pripisuju, kako navode, borbenim diplomatskim odnosima predsjednika Trumpa. Međutim, ističu da svijet i dalje shvaća da SAD nije samo administracija na vlasti, tako da je SAD ipak zadržao znatnu količinu svoje meke moći (Monocle, 2018).

4.4.2.14. *Portland Soft Power 30 (SP30)*

Ovaj indeks razvila je britanska PR i konzultantska kompanija *Portland*, u suradnji s Centrom za javnu diplomaciju na Sveučilištu Južne Kalifornije. Radi se o indeksu koji analizira meku moć država i njihove resurse (Portland, 2019). *Portland* za SP30 ističe da se radi o najsveobuhvatnijoj komparativnoj procjeni globalne meke moći, koja kombinira objektivne i subjektivne podatke dobivene anketama (Portland, 2019: 10).

Rezultati su pokazali da je u današnjem svijetu moć sve više difuzna, pomiče se sa Zapada na Istok, ali i od vlada prema nedržavnim akterima koji imaju sve veću ulogu u globalnim pitanjima (Portland, 2019: 9). Primjetan je nastavak erozije američke meke moći, kao i određeni napredak azijskih država, iako uz mješovite rezultate (Portland, 2019:10). SAD se 2016. godine nalazio na prvom mjestu, što autori pripisuju rezultatima vanjske politike Obamine administracije (Portland, 2019:15), ali se potom navodi da je politika *America First* dovela do pada SAD-a 2017. godinu na treće mjesto, 2018. na četvrto, a 2019. na peto mjesto na ljestvici.

Autori navode da su se posljednjih godina počele uočavati prijete koje za međunarodni poredak temeljen na pravilima predstavljaju populizam i nacionalizam u zapadnim demokracijama, kao i potencijal za izolacionističke, nacionalističke i protekcionističke politike; napuštanje sa strane SAD-a uloge jamca sistema temeljenog na pravilima i uloge zagovornika multilateralizma, što je uloga koju je dugi niz godina obavljao SAD; te pojava rizika da sile u usponu izazovu i promijene postojeći međunarodni poredak (Portland, 2019: 15). U odnosu na SAD, autori ocjenjuju da je na smanjenje meke moći utjecao Trumpov pogled na svijet kao na igru s nultim rezultatom te njegovo oslanjanje na tvrdnu moć trgovinskih carina (Portland, 2019: 47). Osobit pad zabilježen je u pod-indeksu koji se tiče vlade, ali i na području globalnog angažmana navodi se da politika predsjednika Trumpa nema jasan smjer. Negativnim se smatrao trgovinski rat s Kinom te korištenje carina prema tradicionalnim prijateljima i saveznicima (Portland, 2019: 47), kao i nesklonost SAD-a da se bavi pitanjima zaštite okoliša i klimatskih promjena. S druge strane, neki izvori meke moći SAD-a postoje i djeluju neovisno o federalnoj vladi, pa tako SAD i dalje dominira kulturom, digitalnom ekonomijom i obrazovanjem te ostvaruje vrlo dobre rezultate na području poduzetništva (Portland, 2019: 48).

Slika 15. Rang ljestvica država prema indeksu *Portland Soft Power 30* (Portland, 2019: 37-38)

4.4.2.15. Country RepTrak (CRT)

Upravljanje reputacijom povezano je s odnosima s javnošću te na reputaciju država primjenjuje metodologiju korporativnog upravljanja reputacijom. CRT indeks razvila je američka tvrtka

Reputation Institute, a indeks se temeljio na anketi građana G8 zemalja. Prema podacima za 2019. godinu, prvih deset mjesta na indeksu zauzimaju Švedska, Švicarska, Norveška, Finska, Novi Zeland, Kanada, Danska, Australija, Nizozemska i Irska.

Prema ovom indeksu, SAD zauzima relativno nisko 36. mjesto, ali su Kina (45.) i Rusija (51.) još niže od njega. *Reputation Institute* ističe da je reputacija SAD-a u padu od 2016. godine, što objašnjavaju nedostatkom emocionalne privlačnosti američkog brenda i gubitkom povjerenja u međunarodnoj zajednici i među vlastitim građanima, a mogući uzrok ovog pada *Reputation Institute* vidi u nacionalističkoj retorici Bijele kuće (Valet, 2019).

4.4.2.16. *Good Country Index (GCI)*

GCI indeks Simona Anholt mjeri koliko neka država doprinosi općem dobru čovječanstva i koliko tom općem dobru oduzima, relativno u odnosu na svoju veličinu, mjereno prema BDP-u (Anholt, 2017a). "Dobra" znači suprotno od "sebična", a ne od "loša", a indeks mjeri doprinos na području znanosti i tehnologije, kulture, međunarodnog mira i sigurnosti, svjetskog poretka, planeta i klime, prosperiteta i ravnopravnosti te zdravlja i dobrobiti (Anholt, 2017b).

Redosljed je prema ovom indeksu prilično različit od ranije analiziranih indeksa, pa tako prvih deset mjesta zauzimaju redom sve europske države - Finska, Nizozemska, Irska, Švedska, Njemačka, Danska, Švicarska, Norveška, Francuska i Španjolska. SAD je na prilično niskom 40., Rusija na 41. a Kina na 61. mjestu (Anholt, 2017c).

4.4.2.17. *Anholt Ipsos Nation Brands Index (NBI)*

NBI indeks još je jedan od indeksa koji je razvio Simon Anholt, ovoga puta u suradnji s Ipsosom. Polazeći od pretpostavke da je snažan i pozitivan imidž države jedna od njenih najvažnijih prednosti, ovaj indeks mjeri međunarodnu percepciju država u šest dimenzija – izvozu, vladavini, kulturi i nasljeđu, ljudima, turizmu te imigraciji i ulaganjima. Pojam "nacionalni brend" smislio je Simon Anholt 1996. godine, koji je potom 2008. godine ušao u suradnju s Ipsosom te je ovaj indeks dodatno doraden (Ipsos, 2019a).

Tablica 14. Rang ljestvica država prema indeksu NBI za 2018. i 2019. godinu (Ipsos, 2019b)

Nation	2019 Rank	2018 Rank
Germany	1	1
France	2	4
Canada	3	5
United Kingdom	4	3
Japan	5	2
United States	6	6
Italy	7	6
Switzerland	8	8
Sweden	9	9
Australia	10	9

Kao što je vidljivo iz rezultata, SAD je 2018. i 2019. godine ostao na nepromijenjenom 6. mjestu. Međutim, SAD je bio na vrhu ljestvice NBI indeksa tijekom sedam godina, od 2009.-2013., te potom 2015. i 2016. godine. Nakon toga je pao na šesto mjesto 2017. godine, gdje je i ostao naredne dvije godine. Autori indeksa ističu osjetan pad globalne javne percepcije SAD-a, osobito u dimenzijama ljudi i vladavina. Međutim, rezultati za 2019. godinu ipak ukazuju na određeno poboljšanje po prvi puta nakon 2016. godine (Ipsos, 2019b).

4.5. Američka moć u globalnom poretku

Meta-analiza prethodno navedenih indikatora navodi na opći zaključak da, kada je u pitanju tvrda moć, SAD, Kina i Rusija odskaču u odnosu na ostale države, pogotovo kada se gleda njihova vojna moć, iako se po nekim indeksima pojedine zemlje približavaju Rusiji ili je čak i prestižu. Međutim, u pogledu tvrde moći, SAD je još uvijek neprikosnovena globalna supersila. Ne samo da prednjači po svim važnijim indikatorima moći, već ti indikatori ukazuju i na znatno veću učinkovitost i tehnološku razvijenost od Kine, Rusije i drugih potencijalnih izazivača, unatoč tome što je već nekoliko desetljeća ipak primjetan trend smanjenja relativne materijalne moći SAD-a u svijetu. Slična je situacija i s ekonomijom. Dok je SAD i dalje gotovo po svim indikatorima prvo gospodarstvo svijeta, njegov relativni udio u globalnom BDP-u ipak se smanjuje, a izvjesno je da će se ovaj trend nastaviti i ubuduće. S druge strane, s usponom kineske vojne i ekonomske moći, za očekivati je povećanje kineske asertivnosti na području vanjske i sigurnosne politike. Rusija, iako vojno moćna država, gospodarski ipak zaostaje za Kinom te se čini da na gospodarskom planu ne predstavlja veću konkurenciju SAD-u. Međutim, Rusija i Kina imaju demografskih poteškoća, za razliku od SAD-a, koji je ponajviše zahvaljujući imigraciji u nešto boljem demografskom položaju.

Situacija je drugačija kada se pogledaju indikatori meke moći. Kina i Rusija ovdje tradicionalno stoje dosta loše, s obzirom da njihovi modeli vladavine u pravilu nisu privlačni drugim državama. SAD je tradicionalno bio država s najvećom mekom moći, ne samo u pogledu demokratskih institucija, već i kulture, zabave, medija, ekonomije, znanosti i drugih područja. Indeksi koji su analizirani u ovoj disertaciji ipak ukazuju na određeni pad meke moći SAD-a posljednjih godina, što autori tih indeksa u većoj mjeri pripisuju politikama Trumpove administracije. Međutim, ovdje se pojavljuju dva moguća problema ovakvih indeksa. Jedna strana problema je što se meku moć procjenjuje u većoj mjeri subjektivno, pa je moguće da neki indeksi previše subjektivno gledaju na politike Trumpove administracije. Druga strana problema je što ovi indeksi najčešće ukazuju na percepcije zapadnih liberalnih država u odnosu na američku politiku te je donekle i za očekivati da se dobar dio ispitanika u stranim državama neće slagati s nekim američkim politikama koje su usmjerene na dobrobit Amerikanaca i SAD-a, a koje se izvan SAD-a možda mogu tumačiti kao nacionalističke i protekcionističke politike. U tom kontekstu, uvijek valja imati na umu da je predsjednik Trump predsjednik američkih građana koji su ga i izabrali, tako da za svoje poteze ipak prvenstveno odgovara njima, a ne stranim javnostima. Međutim, *America First* politika, iako privlačna dijelu Amerikanaca, ako je shvaćena preusko, kod ostatka svijeta zasigurno može izazvati negativne osjećaje (Nye, 2019, u Portland, 2019: 49), što onda posljedično može smanjiti moć i utjecaj SAD-a u međunarodnim odnosima. "Nacionalne ili vanjske politike koje se čine licemjernima, arogantnima, neosjetljivima na poglede drugih, ili se temelje na uskoj koncepciji nacionalnog interesa, mogu potkopati meku moć" (Nye, 2019, u Portland, 2019: 50). Prema mišljenju nekih autora, potkopavanju američke meke moći doprinijeli su i pojedini članovi Trumpove administracije, koji nisu suviše vjerovali u važnost meke moći te su zanemarivali njene instrumente (Nye, 2019, u Portland, 2019: 49). Međutim, na meku moć, osim vladinih politika, u velikoj mjeri utječu i drugi sektori koji i dalje ostaju privlačni velikom broju ljudi diljem svijeta (Nye, 2019, u Portland, 2019: 52), a niti sam pad na ljestvicama meke moći zasigurno ne dovodi do prestanka suradnje, iako može dovesti do smanjenja njenog obujma (Nye, 2019, u Portland, 2019: 50).

Kada je riječ o američkoj moći unutar međunarodnog sistema, Nye (1999) predlaže pogled na distribuciju moći kao na trodimenzionalnu igru šaha, u kojoj države moraju igrati na više ploča istovremeno (Nye, 1999: 24). Najviša, vojna ploča je unipolarna, sa SAD-om kao dominantnom silom. Srednja, ekonomska ploča je multipolarna, sa silama kao što su SAD, EU, Japan i Kina. Na donjoj ploči, koja predstavlja transnacionalne odnose koji nadilaze državne granice i nalaze se izvan pune kontrole država, nalazi se prilično disperzirana struktura moći (Nye, 1999: 24).

Ovakav pogled na distribuciju moći vjerojatno nije posve pogrešan, ali je važno u jednadžbu za moć države ubrojiti i narod, kao možda njen najsnažniji element (Miklaucic i Pearl, 2016: 3). Naime, ako narod nije spreman podržati ciljeve države i njenog vodstva, pa prema potrebi i osobnim angažmanom i žrtvom, državna politika dugoročno ne može biti održiva.

U svakom slučaju, meta-analiza napravljena u ovom poglavlju upućuje na zaključak da je SAD još uvijek prva svjetska supersila, ali da njegova relativna moć unutar međunarodnog sistema slabi i da se njegova ekonomska i vojna prednost u odnosu na glavne suparnike smanjuje (Beckley, 2018: 42). Na ovu pojavu više puta je upozoravao i predsjednik Trump, naglašavajući da međunarodni sistem uzrokuje slabljenje SAD-a te ističući da su prijašnji predsjednici i diplomati pristajali na loše međunarodne sporazume na području trgovine, kontrole naoružanja i savezništava (Ikenberry i Nexon, 2019: 395). Neki autori stoga ističu da je Trump na saveznike počeo gledati u transakcijskim odnosima i tretirati ih kao poslovne partnere (Ikenberry i Nexon, 2019: 395), ujedno iskazujući nezadovoljstvo liberalnim međunarodnim poretom koji je sam SAD pomagao stvoriti i čiji je bio predvodnik od kraja Drugog svjetskog rata (Wright, 2016, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 395). Osim toga, meta-analiza sugerira određene trendove, koji ukazuju da bi SAD u narednom razdoblju mogao biti suočen s dva glavna izazova na području relativne distribucije moći. Prvi se odnosi na uspon Kine kao nove supersile (iako ni Rusija zasigurno neće odustati od svojih interesnih sfera), a drugi na trend opće difuzije moći koja s država prelazi na različite transnacionalne aktere putem različitih mehanizama, a što se ponekad povezuje s globalizmom i globalnom vladavinom. Jedno i drugo vodi do smanjenja relativnog udjela američke moći u međunarodnom sistemu, na što će SAD morati ponuditi odgovor ako želi zadržati svoj trenutni položaj. Međutim, ne postoji jedan ispravan odgovor, već mogući odgovori ovise o uvjerenjima, percepcijama i idejama lidera, kao intervenirajućom varijablom posredstvom koje se signali iz međunarodnog sistema prevode u konkretnu vanjsku politiku.

4.5.1. Kina kao glavni izazov moći SAD-a u 21. stoljeću

Današnji svijet nalazi se u fazi transformacije, bogatstvo se sve više seli sa zapada na istok i sa sjevera na jug, a SAD i Europa polako prepuštaju svoje mjesto nezapadnim zemljama u usponu. Prema nekim analitičarima, svijet će u budućnosti biti manje američki, ali i manje liberalan (Ikenberry, 2001, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 308). Raspravu o tranziciji moći u svijetu nakon Hladnog rata i smanjivanju relativne moći SAD-a otvorio je Zakaria knjigom *Svijet nakon Amerike*, a rasprava je nastavljena tezom da je kriza liberalnog kapitalizma, uz aktivniju ulogu više drugih svjetskih sila, poput Kine i Rusije, predstavljala kraj unipolarnog sistema i

njegovu tranziciju u multipolarni sistem. Međutim, ne postoji konsenzus oko toga kakve su posljedice na SAD i kako bi SAD na te izazove trebao odgovoriti, ali se mnogi analitičari slažu da je Kina najvažniji akter u usponu koji bi mogao promijeniti pravila igre u budućnosti, zahvaljujući svojem ogromnom gospodarskom rastu i akumulaciji sve veće moći (Simić, 2014, u Jović, 2014: 309). Danas se glavnim rivalima SAD-u najčešće smatraju Kina, a donekle i Rusija, kao države koje su po mnogim indikatorima moći odmah iza SAD-a. Rusija je u većoj mjeri zadržala, pa čak i dodatno razvila, vojne i nuklearne kapacitete, a u posljednje je vrijeme koristila prednosti koje ima zbog bogatstva energentima. Međutim, Rusija nije u tolikoj gospodarskoj ekspanziji kao Kina, koja će sasvim sigurno u 21. stoljeću predstavljati glavnog suparnika SAD-u i njegovom globalnom i regionalnom položaju. Dok je Rusija završetkom Hladnog rata najprije ušla u razdoblje u kojemu je njena moć naglo oslabila i tek se potom ponovno počela uzdizati, Kina već 40-ak godina bilježi kontinuirani rast i razvoj.

Općenito se jednim od najvećih izazova za globalni poredak smatraju tzv. revizionističke države (Drezner, 2019, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 414), koje u nastojanju da sruše ili promijene postojeći poredak, najprije napadaju ideacijsku dimenziju poretka, ali u početnoj fazi izbjegavaju izravan napad na njegovu materijalnu dimenziju. U tom svjetlu, Drezner (2019) ukazuje na asertivnost Kine i Rusije u propitkivanju pravila i institucija postojećeg poretka, iako nijedna od njih još nije uspjela ostvariti sve svoje ciljeve (Drezner, 2019, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 414). Unatoč položaju izazivača u međunarodnom sistemu, Beckley (2018) upozorava da procjena kineske moći samo na temelju bruto indikatora pokazuje da bi Kina bila supersila čak i tijekom "stoljeća poniženja" u 19. stoljeću (Beckley, 2018: 42), ali ako se u analizu uključe i neto indikatori, tada bi se moglo ocijeniti da Kina nije toliko slaba kao što je bila slaba u 19. stoljeću, ali ipak nije niti tolika supersila kao što se često smatra, osobito radi osjetno manje razine učinkovitosti u odnosu na SAD. Osim toga, Kini u prilog ne ide niti geopolitički položaj, gdje je okružena s 19 država, od kojih su mnoge suparnički orijentirane prema njoj ili su politički nestabilne (Beckley, 2018: 43). Sličnog je mišljenja i Chan (2005), koji navodi da tradicionalni indikatori nacionalne moći Kinu svrstavaju na dobru poziciju, ali s druge strane Kina zaostaje kada se analiziraju indikatori informacijske tehnologije i ljudskog kapitala (Chan, 2005: 687). Međutim, bez obzira na ove nedostatke, ekspanzija kineske ekonomije i trgovine posljednjih desetljeća bila je impresivna te je sasvim sigurno podigla kineski međunarodni profil i uvrstila je visoko na ljestvici svjetskih sila (Chan, 2005: 687). Ovi trendovi pozitivni za Kinu ne pokazuju znakove većeg usporavanja, tako da je za očekivati da će se nastaviti i ubuduće. Kineskom usponu zasigurno je pomogao i istovremeni pad ili

stagnacija nekih od njenih ranijih konkurenata, kao što je bio SSSR koji se raspao, i Japan koji je upao u dugogodišnju gospodarsku stagnaciju (Chan, 2005: 687). Neki autori ocjenjuju da je Kina s novim položajem postala asertivnija u nastojanjima da oblikuje regionalne i globalne međunarodne odnose te da putem svojih projekata pokuša preurediti međunarodni poredak (Nordi i Weissmann, 2018, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 396), u čemu joj se aktivno pridružuje i Rusija, koja također nastoji dovesti u pitanje američku hegemoniju i liberalni poredak (Allison, 2017, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 396). Otpor postojećom poretku zasigurno postoji i u populističkom dijelu zapadnih društava (Ikenberry i Nexon, 2019: 396).

Relativna moć SAD-a danas je manja nego što je to bila u razdoblju iza Drugog svjetskog rata, iako bismo se mogli složiti s Nyem (1990) da je tadašnje stanje bilo umjetno, s obzirom da je SAD iz rata izašao ojačan, dok su ostale zemlje bile opustošene ratnim razaranjima (Nye, 1990). S oporavkom tih država, učinci rata su se smanjivali i nakon otprilike 25 godina relativna distribucija moći se stabilizirala, a barem 15-ak godina prije kraja Hladnog rata i udio SAD-a u globalnom proizvodu (Nye, 1990: 153), koji je tada iznosio prosječno 23 % (Nye, 1990: 154). Nakon kraja Hladnog rata, nastupilo je kraće razdoblje u kojemu je američka moć bila apsolutno neusporediva s ostalim državama, a američka politička elita s obje strane političkog spektra prihvatila je nastalu unipolarnost kao poklon bez presedana u povijesti. Međutim, prema Lebowu (2007), "pogrešno su izjednačili pojmove *moć* i *utjecaj*, te su stoga mislili da nije potrebno da njihova zemlja bude vezana bilo kakvim ugovorima, sporazumima i normama koje bi je ograničavale u ostvarenju vlastitih interesa" (Lebow, 2007, u Jović, 2013: 82), pri čemu je SAD slijedio ciljeve za koje je upitno jesu li uopće bili u američkom nacionalnom interesu (Lebow, 2007, u Jović, 2013: 82). Međutim, već je i tada skoro polovica javnosti smatrala kako je moć SAD-a u padu, a oni koji su u to vjerovali, pokazivali su sklonost protekcijonizmu, vanjskoj politici sa smanjenim obujmom međunarodnih obveza (Nye, 1990: 153) i nacionalističkim politikama (Nye, 1990: 170). Drukčijeg mišljenja bili su oni koji su zagovarali američko globalno vodstvo, a kod kojih je prevladavalo mišljenje kako bi povlačenje SAD-a iz međunarodnih obveza dovelo do daljnjeg urušavanja moći SAD-a i više nestabilnosti u međunarodnom sistemu (Nye, 1990: 153). Međutim, s opadanjem relativne ekonomske moći SAD-a, neki autori ocjenjuju da se počela smanjivati i njegova sposobnost vođenja i oblikovanja međunarodnih odnosa prema vlastitim interesima (Worley, 2015: 242). Tijekom mandata Georgea W. Busha, američke kampanje u Afganistanu i Iraku te općenito rat protiv terorizma financijski su snažno opteretili SAD (Belasco, 2011, prema Saltzman, 2015: 505), na što se potom nadovezala financijska kriza, što je sve skupa umanjilo imidž SAD-a u očima

svijeta, a posljedično i njegov vanjskopolitički utjecaj. Uslijedio je Obamin mandat, između ostaloga obilježenim najavama smanjenja obrambenog proračuna, smanjenjem broja vojnog osoblja, zamrzavanjem plaća i socijalnih povlastica te neuspjesima u kriznim žarištima u svijetu, čime je percepcija američkog pada u očima mnogih dodatno pojačana (Shanker i Cooper, 2014, prema Saltzman, 2015: 505).

Istovremeno s ovim procesima, posljednjih 40-ak godina bilo je obilježeno kineskim usponom i razvojem (Saltzman, 2015: 505), kako gospodarskim, tako i vojnim. Kina je u tom razdoblju snažno povećavala svoj obrambeni proračun, koji je u konstantnim USD (2017.) iznosio 19 milijardi USD 1989. godine, 38 milijardi USD 1999. godine, 50 milijardi USD 2001. godine, 176 milijardi 2013. godine i 239 milijardi USD 2018. godine (SIPRI, 2019). S druge strane, iako još uvijek daleko veći od kineskog, obrambeni proračun SAD-a iznosio je 601 milijardi USD 1989. godine, nakon čega se smanjivao i onda opet rastao te je 1999. godine iznosio 413 milijardi USD, 2001. godine 433 milijardi USD, 2013. godine 673 milijardi USD, a 2018. godine 648 milijardi USD (SIPRI, 2019). Tek je s Trumpom obrambeni proračun podignut na razinu iznad 700 milijardi USD. Dakle, u razdoblju od 1989. do 2018. godine obrambeni proračun SAD-a najprije je bilježio trend smanjenja, pa onda ponovnog rasta te je unatoč svojoj objektivnoj veličini, ostao na sličnim razinama kao prije tri desetljeća. S druge strane, Kina je u razdoblju od 30 godina svoj obrambeni proračun uvećala za 12-13 puta te nije za isključiti da će u određenom trenutku u budućnosti i dostići proračun SAD-a (prema podacima SIPRI-a za 2018. godinu, obrambeni proračun Kine iznosio je oko 37 % obrambenog proračuna SAD-a). Još jedan od izazova za SAD predstavljat će proliferacija tzv. *anti-access/area denial* (AA/AD) tehnologije, koja bi mogla smanjiti kapacitete SAD-a za vojno djelovanje na velikim udaljenostima (Marsh, 2012: 496). Radi se o naprednim projektilima zemlja-zemlja i zemlja-zrak, kao i brzim protubrodskim projektilima i minama, koji za cilj imaju sprječavanje neprijateljskog vojnog djelovanja na većim udaljenostima (Marsh, 2012: 497). Daljnje vojno i ekonomsko jačanje Kine neminovno će voditi i promijenjenoj ulozi SAD-a u indopacifičkoj regiji, a takav razvoj događaja predstavlja jednu od važnijih sistemskih varijabli, odnosno izazova, koji prijete nacionalnoj sigurnosti SAD-a, osobito ukoliko se Kina odluči suprotstaviti dominaciji SAD-a na Pacifiku i poželi konkurirati položaju hegemonu u tom dijelu svijeta (Marsh, 2012: 496). Iako "američka politika obuzdavanja Kine putem zadržavanja 100.000 vojnika u istočnoj Aziji i pružanja sigurnosnih jamstava Japanu i Južnoj Koreji ima svrhu onemogućavanja formiranja nove ravnoteže snaga u Aziji" (Waltz, 2000: 36), Waltz (2000) je mišljenja da upravo takve aktivnosti, kojima SAD želi zadržati svoju dominaciju, stimuliraju

druge zemlje na protumjere kojima se želi nadvladati američka dominacija (Waltz, 2000: 37). SAD time neće uspjeti u sprječavanju stvaranja nove ravnoteže snaga, već upravo suprotno, svojim postupcima može samo ubrzati takav razvoj događaja (Waltz, 2000: 38). Na tom tragu je i Taliafero (2000-2001), koji je smatrao da će američka vanjska politika koja zadire u interesne sfere drugih država, kod tih država dovesti do sigurnosne dileme, tako da će i one početi podizati svoje vojne i druge kapacitete. Iz toga se razloga smatra da je za SAD bolja opcija defenzivni realizam i strategija selektivnog angažmana (Taliaferro, 2000-2001: 160).

Primjena vojne sile danas ipak ima višu cijenu nego u prošlosti, ne samo zbog sve razornijeg nuklearnog oružja, već i zbog političke i ekonomske cijene koju plaća onaj koji prvi uporabi silu. Stoga danas na važnosti dobivaju i drugi, neopipljivi instrumenti moći, kao što su ekonomija, informacije i sposobnost brzog reagiranja na nove informacije (Nye, 1990: 164). S time se slaže i Angell (2002), koji je smatrao da u ekonomski civiliziranom svijetu, vojna moć više nije najbolji pokazatelj moći, već su to krediti i trgovinski ugovori (Angell, u Betts, 2002, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 173), pa države svoj položaj u sistemu mogu promijeniti i putem trgovine, a ne samo vojnih osvajanja (Nye i Welch, 2001, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 173). Upravo su ekonomski i trgovinski odnosi ono što danas obilježava odnose Kine i SAD-a, kao dva najveća svjetska gospodarstva. Ove dvije države u svojoj su povijesti imale uspone i padove, ali su njihovi odnosi s vremenom postajali sve intenzivniji, osobito na području ekonomije i trgovine, stvarajući uzajamnu međuovisnost (Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 174). Nakon ponovne uspostave diplomatskih odnosa u siječnju 1979. godine, nakon čega je uslijedilo potpisivanje bilateralnog trgovinskog sporazuma i osiguranje statusa najpovlaštenije nacije (Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 170-174), njihovi ekonomski odnosi krenuli su se razvijati ubrzanom dinamikom, praćeni snažnim porastom trgovinske razmjene. Danas je Kina u potpunosti integrirana u globalnu ekonomiju, što može zahvaliti SAD-u koji ju je još od Nixona gurao u tom smjeru (Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 179), pomažući joj da značajno poveća svoju moć (Jorgensen, 2010, u Jović, 2013: 122).

Kineski uspon posljednja četiri desetljeća moguće je pratiti po ključnim ekonomskim pokazateljima. Tijekom 21. stoljeća, do financijske krize, Kina je bilježila stope gospodarskog rasta od preko 10 %, nakon čega je ipak došlo do manjeg usporavanja rasta, iako je Kina i dalje do globalne pandemije rasla po enormnim stopama od 6-7 %. Osim toga, 2008. godine Kina je postala najveći strani kreditor SAD-a, što je američko gospodarstvo učinilo ovisnim o Kini i njenoj monetarnoj politici (Saltzman, 2015: 506). Već dvije godine kasnije, Kina je postala drugo najveće gospodarstvo svijeta, iza SAD-a (Dawson i Dean, 2011, prema Saltzman, 2015:

506), a snažno je porastao i američki trgovinski deficit s Kinom. Upravo je trgovinski deficit jedno od područja na koje je predsjednik Trump često upozoravao i radi čega su uvedene carine na kineske proizvode. Iako je SAD 1979. godine započeo s blagim suficitom u robnoj razmjeni s Kinom, već 1985. godine taj je suficit sveden na nulu, a nakon toga započinje razdoblje kontinuiranog rasta američkog trgovinskog deficita (Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 175). Tako je 2019. godine trgovinski deficit SAD-a u odnosima s Kinom iznosio 345,6 milijardi USD, iako je to ipak 18 % manje nego 2018. godine, kada je iznosio 418,9 milijardi USD. Glavni razlog ovog deficita, koji nastaje kao razlika uvoza i izvoza, je u tome što SAD iz Kine uvozi ponajviše računala, mobilne telefone, odjeću, igračke i sportsku opremu, odnosno proizvode američkih proizvođača koji su proizvodnju preselili u Kinu. S druge strane, Kina ponajviše iz SAD-a uvozi komercijalne zrakoplove, soju i poluvodiče. Veliki deficit i uvoz iz Kine rezultat je i niže cijene rada u Kini i deviznog tečaja u kojemu je yuan samo djelomično vezan na dolar. Osim toga, kupovinom velikih količina američkih obveznica, Kina je postala najveći kreditor SAD-a, pa je 2020. godine na dug prema Kini otpadalo oko 15.5 % američkog vanjskog javnog duga (Sebastian, 2021). Međutim, iako se često o američkom dugu govori kao o američkoj slabosti, poznata je i pojava koja se naziva moć dužnika: ako netko duguje 10.000 USD, onda banka ima moć nad njim, a ako netko duguje 100 milijuna USD, tada on ima moć nad bankom (Nye, 1990: 166). Stoga se ne može jednoznačnim smatrati pitanje tko ima veću moć u međusobnim odnosima, SAD koji je dužan Kini, ili Kina koja posjeduje veliki američki dug. Prestanak kupovanja američkih obveznica sasvim izgledno bi doveo do ogromnih poremećaja na financijskim tržištima i uzrokovao više štete ne samo za SAD, već i za Kinu i druge ulagače, što ovakav potez čini vrlo skupim i riskantnim (Nye, 1990: 168). Američka i kineska ekonomija zbog ovih su odnosa izrazito povezane. Da Kina počne prodavati američke obveznice koje ima u vlasništvu ili da ih jednostavno prestane kupovati, to bi dovelo do porasta kamatnih stopa u SAD-u i vjerojatno bi dovelo do recesije. S druge strane, time bi Kina i sama sebi izazvala negativne posljedice, jer bi američki potrošači kupovali manje kineskih proizvoda, a uzdrmana bi bila i svjetska financijska tržišta (Amadeo, 2020). Smanjenje trgovinskog deficita teško je postići iako je Trump uspio ostvariti određene pozitivne pomake u tom pogledu. Deficit u trgovini roba 2020. godine smanjen je na 310.3 milijardi USD, što je za 9.9 % manje u odnosu na godinu ranije te znatno manje u odnosu na početak Trumpovog mandata (Office of the United States Trade Representative, 2021). Činjenica je da je mnogo američkih kompanija preselilo proizvodnju u Kinu i druge države, pod utjecajem faktora kao što su globalizacija i niža cijena rada i poslovanja. Između 1998. i 2010. godine, američki je proizvodni sektor

izgubio 35 % radnih mjesta, iako je potom do 2019. godine uspio vratiti oko 12 %, pa je ukupno gledajući od 1998. godine izgubljeno oko 27 % proizvodnih radnih mjesta (Amadeo, 2020).

Da bi suzbio neke od ovih negativnih trendova, predsjednik Trump je, između ostaloga, uveo carine u iznosu od 25 % na uvoz čelika uz Kine te 10 % na uvoz aluminijske, što su mjere koje su stupile na snagu 6. srpnja 2018. godine. Ove mjere imale su utjecaja na kineski izvoz, nakon čega je Kina otkazala uvoz soje iz SAD-a. Prije toga Trump je uveo carine i kvote na uvozne solarne panele i perilice posuđa iz Kine. Carine i pritisak na Kinu bili su praćeni istovremenim pregovorima, tako da je 13. prosinca 2019. postignut trgovinski sporazum SAD-Kina koji je trebao ispraviti neke od ovih neravnoteža. Sporazum je potpisan 15. siječnja 2020. godine, a ubrzo nakon toga započela je globalna pandemija, što je poremetilo njegovu provedbu. Valja imati na umu da su američke protekcionističke mjere dijelom uvedene i kako bi se Kinu prisililo da od američkih kompanija prestane zahtijevati transfer tehnologije kao zamjenu za ulazak na kinesko tržište (Amadeo, 2020), što je mjera koja joj je omogućavala tehnološki napredak i stjecanje tehnologije koju sama ne bi imala i u čiji bi razvoj morala puno uložiti. S američke strane bilo je moguće čuti kritike i o komercijalnoj špijunaži, nepoštenim trgovinskim praksama i drugim postupcima koji su Kini davali prednost.

Pa ipak, nezahvalno je u ovom trenutku predviđati kakvi će biti američko-kineski odnosi u budućnosti. Upitno je i može li ekonomska međuovisnost smanjiti mogućnost sukoba i osigurati mir, kao što tvrde liberalne teorije, pogotovo ako je trgovina sve više jednosmjerna i ako Kina posjeduje sve veći monopol na proizvodnju američke informatičke i telekomunikacijske opreme. Također je pitanje hoće li Kina, kao i veliki broj drugih država u usponu tijekom povijesti, pristupiti strategiji teritorijalne ekspanzije, narušavajući time ravnotežu snaga u Indopacifiku i nastojeći ostvariti svoju hegemoniju u tom dijelu svijeta. Tu je i pitanje kineskog odnosa prema glavnim američkim saveznicima u regiji. To će sve osobito biti od značaja u slučaju ako na kineskoj i globalnoj razini bude postojala percepcija o slabljenju američkog utjecaja, što bi Kina mogla iskoristiti za jačanje svojeg utjecaja u regiji i širenje svojih geostrateških interesa (Saltzman, 2015: 521). Za Meada (2014), nedvojbeno je da će Kina krenuti u tom smjeru. "Kina nema namjeru zadovoljiti se sekundarnom ulogom u globalnim pitanjima, niti će prihvatiti postojeći stupanj američkog utjecaja u Aziji i tamošnji teritorijalni *status quo*" (Mead, 2014, prema Saltzman, 2015: 521). Od kada je Deng Xiaoping 1978. započeo politiku četiri modernizacije, Kina je stupila na put ogromnog gospodarskog rasta, postavši *de facto* glavna svjetska tvornica, najveći potrošač sirovina, glavni izvoznik i jedan od glavnih kreditora SAD-a. Diplomatski postaje sve aktivnija i asertivnija, a paralelno povećava

i svoju vojnu moć. Prema nekim predviđanjima, Kina postaje globalna sila, koja će oko 2030. godine gospodarski prestići SAD, a 2040. godine bi ga mogla prestići i vojno (Crane, 2005; Wolf, 2011, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 309). Ovaj sistem počinje sve više podsjećati na razdoblje Hladnog rata, ali "za razliku od Sovjetskog Saveza koji je tokom Hladnog rata bio ideološki i vojni, ali ne ekonomski konkurent Sjedinjenih Država, Kina je ideološke razlike stavila u drugi plan, prihvatila pravila 'američkog svijeta' i postala jedan od glavnih dobitnika globalizacije" (Simić, 2014, u Jović, 2014: 309). Stoga ne čudi da se u SAD-u na kinesku prijetnju upozorava već dulje vrijeme, a iako se strahovanja SAD-a nisu do sada u cijelosti materijalizirala, već je i sama "procjena prijetnje odredila geopolitičku datost za vanjsku politiku SAD-a, u kojoj Kina predstavlja potencijalnu prijetnju regionalnom vodstvu Washingtona u Istočnoj Aziji" (Foulon, 2015: 649). "Američka potražnja za jeftinim kineskim uvozom konstantno podgrijava 'kinesku prijetnju', ekonomski i vojno, u vrijeme dok Washington navodno cilja da to ograniči. Prava strategija *containment*a prema Kini uključivala bi drastičnu promjenu u trgovinskoj politici SAD-a i smanjivanje ekonomske ovisnosti o svojem potencijalnom protivniku" (Foulon, 2015: 650), što je, uz smanjivanje trgovinskog deficita, Trump i želio postići (United States Census Bureau, 2014b, prema Foulon, 2015: 650).

Kineski rast osjetno je veći od američkog, tako da se postavlja pitanje kako bi se u tom svjetlu SAD trebao postaviti prema Kini. Na to pitanje nema jedinstvenog odgovora, ali prema realizmu, nema razloga ne vjerovati da će se Kina u usponu ponašati isto kao što su se ponašale i druge sile tijekom povijesti. Mearsheimer (2001) očekuje da će Kina nastojati postati regionalni hegemon, po uzoru na SAD tijekom 19. stoljeća, projicirajući svoju moć i utjecaj na regiju te jačajući svoje vojne kapacitete. Također se može očekivati nastanak neke kineske verzije Monroeove doktrine koja bi sprječavala utjecaj SAD-a u regiji (Mearsheimer, 2001, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 310). "Kinu u tom pravcu neće voditi zle namjere nego nagon velike sile za samoodržanjem, isto onako kao što će je SAD nastojati u tome spriječiti. Zbog toga će, prema Mearsheimeru, Sjedinjene Države i Kina vjerojatno ući u intenzivno vojno nadmetanje s ozbiljnom mogućnošću izbivanja rata" (Brzezinski i Mearsheimer, 2005, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 310). Ovaj pristup, koji neki nazivaju *ubojicom zmaja*, podrazumijevao bi aktivno vojno i političko obuzdavanje Kine sa strane SAD-a (Simić, 2014, u Jović, 2014: 310). Drugi mogući pristup ponešto je pomirljiviji prema Kini, a temelji se na liberalnoj teoriji. Neki ga nazivaju *ljubiteljem pande*. Ovaj pristup pretpostavlja da je kineski uspon nastao u okviru američkog svijeta te da Kina ne predstavlja prijetnju niti SAD-u niti međunarodnom sistemu. Liberalni institucionalisti vjeruju da će Kina i SAD nastaviti djelovati

unutar postojećeg sustava i pravila te da je rat između njih malo vjerojatan, ponajviše radi nuklearnog naoružanja. Jedan od razloga zbog kojega Kina neće postupati kao prijašnje sile je taj što bi se Kina morala suprotstaviti ne samo SAD-u, već i cijelom globalnom poretku utemeljenom na pravilima, tako da bi joj bilo jednostavnije pridružiti se poretku nego ga rušiti (Ikenberry, 2008, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 310). Prema Ikenberryu, SAD bi trebao nastaviti ulagati napore u održavanje i širenje liberalnog poretka, jer bi to smanjivalo mogućnosti Kini da traži druge puteve osim pristajanja na pravila igre. Liberalna teorija također smatra da bi daljnji ekonomski razvoj Kine trebao dovesti do jačanja njenog srednjeg sloja, što bi onda u sljedećoj fazi vodilo demokratizaciji zemlje i smanjivanju razlika u odnosu za zapadne države (Simić, 2014, u Jović, 2014: 310-311).

Dakle, liberali će više gledati na apsolutne dobitke za obje strane koji postoje u ovom odnosu, dok će realisti ukazivati na sve veću američku ranjivost u odnosima s Kinom te isticati relativne dobitke. Ne čudi stoga da je svojedobno glavni vanjskopolitički urednik FT-a Gideon Rachman (2010) prognozirao da će svijet budućnosti biti svijet igre s nultim rezultatom, a ne *win-win* svijet, u kojemu su moguće oštre tenzije između Kine i SAD-a (Rachman, 2010, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 175-176). I liberali i realisti pritom azijsko-pacifičkoj regiji pripisuju sve veću važnost, pa je i za očekivati da će SAD sve više svojih resursa usmjeravati upravo u tom smjeru. "Podijeljena između realista i liberala, politička elita u Washingtonu kompromis je pronašla u politici takozvanog kongejdžmenta (*congagement*) Kine, to jest vojnog obuzdavanja (*containment*) i ekonomskog angažiranja (*engagement*)" (Simić, 2014, u Jović, 2014: 311), a prema nekim autorima, radi se o politici SAD-a prema Kini još od kraja Hladnog rata (Logan, 2013, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 311).

Prema anketi Carnegya (2013), kineska javnost i elite na SAD ponajprije gledaju kao na vojnu prijetnju, dok s druge strane Pacifika na Kinu gledaju primarno kao na ekonomsku prijetnju (Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 168-169). Stoga se postavlja pitanje je li za objašnjavanje odnosa dviju supersila primjerenija liberalna ili realistička teorija. Rat između Kine i SAD-a nije neminovan i unaprijed zadan te ga je u budućnosti moguće izbjeći (o čemu govori liberalna teorija, na temelju ekonomske međuovisnosti i trgovine), ali važnije pitanje je kako su na odnose dviju država gledali predsjednik Trump i američka administracija, polazeći od datosti međunarodnog sistema (o čemu govori neoklasični realizam). Ako je predsjednik Trump na sukob s Kinom gledao kao na realnu mogućnost u budućnosti, a na Kinu kao na ekonomsku i vojnu prijetnju, onda je logično da je već danas počeo poduzimati mjere koje jačaju američki i

oslabljuju kineski položaj, kao i mjere koje smanjuju američku stratešku, tehnološku i ekonomsku ovisnost o Kini.

Hoće li doći do rata između SAD-a i Kine u nekoj bližoj ili daljoj budućnosti, teško je prognozirati. Međutim, velika je šansa da će ekonomska međuovisnost ovih zemalja taj rat ipak spriječiti jer bi inače moglo doći do onoga što RAND, po uzoru na hladnoratovski MAD, naziva uzajamno osiguranim ekonomskim uništenjem (*Mutually Assured Economic Destruction*). Naime, ako bi došlo do sukoba SAD-a i Kine bez korištenja nuklearnog oružja, najviše štete nastalo bi upravo na području ekonomije, ne samo zbog snažne međuovisnosti dviju ekonomija, već i zbog njihove povezanosti s ostatkom svijeta (Dobbins i sur., 2011, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 176). Stoga bi bilo za očekivati da bi prijetnja velikih ekonomskih gubitaka djelovala obeshrabrujuće na eventualno vođenje vojnog sukoba (Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 177), iako su takvi sukobi u povijesti rijetko kada nastajali sasvim spontano i racionalno. Uključene države tijekom povijesti u pravilu su bile suočene s velikim materijalnim i ekonomskim gubicima, pa ratovi nisu zbog toga uvijek bili spriječeni ili zaustavljeni. To svakako može biti faktor koji smanjuje vjerojatnost izbijanja rata, ali vjerojatnost uvijek postoji i postojat će. Osim toga, kada se radi o vitalnim interesima, države su uvijek spremne podnijeti velike gubitke kako bi bile u mogućnosti očuvati svoju sigurnost (Mearsheimer, 2014, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 179). Istodobno, ako SAD i zapadni saveznici nastave s politikom smanjivanja strateških ovisnosti o Kini, moguće je da međuovisnost u jednom trenutku bude smanjena do razine na kojoj će međusobni sukob dviju sila postati zamisliv. Stoga s aspekta realizma nije moguće u potpunosti isključiti niti naizgled iracionalne poteze, jer su države vođene logikom igre s nultim rezultatom zainteresiranije za relativne dobitke, odnosno mogu se zadovoljiti gubicima obje strane, pod uvjetom da druga strana izgubi više.

Iako je Drezner (2009) skeptičan oko toga može li se financijska moć Kine pretvoriti u izravan utjecaj na američku vanjsku politiku (Drezner, 2009: 10, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 178), neki drugi autori, poput Luttwaka (2014), smatraju da bi daljnje jačanje Kine moglo naposljetku dovesti do toga da Kina postane sve veći ekonomski i financijski centar, s yuanom kao glavnom valutom (Luttwak, u Dyer 2014: 229, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 178). "Ukoliko bi Kina svoju ekonomsku moć iskoristila kao sredstvo političkog utjecaja, to bi imalo dramatične posljedice i po američku ekonomsku politiku, ali i za njenu sposobnost vršenja globalnog utjecaja. To bi Pekingu dalo mogućnost kontrole nad Washingtonom na isti način na koji su Sjedinjene Države kontrolirale zemlju koja im je prethodila u kategoriji velikih sila" (Dyer, 2014: 232, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 179). Kina također uvijek na

stolu može zadržati tzv. nuklearnu opciju, tj. prijetnju rušenja vrijednosti dolarskih obveznica sa svrhom promjene američke vanjske politike, iako ju ne mora nužno iskoristiti (Dyer, 2014: 233, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 179).

Nye (2005) odnos Kine i SAD-a u određenoj mjeri uspoređuje s odnosom Francuske i Njemačke. U 19. stoljeću Francuskoj je bilo u interesu usporavanje razvoja Njemačke kako joj ne bi predstavljala prijetnju, dok je danas međuovisnost ovih zemalja tolika da se Francuskoj takva politika ne isplati, jer dobar gospodarski rast Njemačke znači i dobar gospodarski rast Francuske (Nye, 2005, prema Lazović, 2014, u Jović, 2014: 246). Međutim, liberalna teorija zaboravlja da su prije postizanja ove međuovisnosti bila dva svjetska rata i milijuni žrtava na obje strane, pa se onda zasigurno ne može unaprijed isključiti niti neki eventualni sukob između SAD-a i Kine, u kojemu bi prevelika ovisnost SAD-a o robama proizvedenima u Kini, osobito onih u strateški važnim industrijama, sasvim sigurno povećala ranjivost SAD-a. Prema liberalnoj teoriji, ova međuovisnost trebala bi smanjiti mogućnost izbijanja rata, međutim na primjeru ruske agresije na Ukrajinu jasno se vidi da to i ne mora biti tako u stvarnom životu, pogotovo ako je prisutna velika asimetrija u odnosima.

Uspon Kine predstavlja jedan od glavnih strukturnih izazova za SAD, iako je u današnjem svijetu sve teže konvertirati ekonomsku moć u vojnu moć, čime je ujedno teži i prijelaz od velike sile u supersilu (Brooks i Wohlforth, 2016: 7). "Politika Sjedinjenih Država prema Kini, čija moć raste, ne može se oslanjati samo na vojnu silu, ekonomsko uvjeravanje, pritiske i sankcije zbog pitanja poštovanja ljudskih prava, što je bila strategija koja nije bila posebno uspješna u promjeni kineskog djelovanja, čak ni kad je Kina bila slabija. Istovremeno, politika povlađivanja i prilagođavanja pretjerano samouvjerenom kineskom ponašanju, ili indiferentnost prema njenoj unutrašnjoj evoluciji, mogla bi ohrabriti loše ponašanje i uplašiti američke saveznike i partnere" (Bader, 2012: 3, prema Živojinović, 2014, u Jović, 2014: 180). Nakon Hladnog rata gospodarske razmirice postale su dominantan izvor tenzija među državama, koje je možda čak i teže razriješiti nego vojne (Gaddis, 1993: 4-8; Schweller, 1993: 99, 1998: 198-201; prema Foulon, 2015: 649). Pogledi na Kinu kao na buduću supersilu, koja bi u budućnosti mogla predstavljati prijetnju za međunarodni *status quo*, u SAD-u su prisutni od ranih 90-ih godina (Foulon, 2015: 649), tako da je američki pristup Kini dobrim dijelom uvjetovan ukorijenjenim pogledima te uvjerenjima, percepcijama i idejama lidera bez obzira koliko su oni objektivni.

4.5.2. Difuzija moći kao izazov za SAD

SAD je iz Drugog svjetskog rata izašao kao dominantna sila, što mu je omogućilo veliki utjecaj na oblikovanje globalnog poretka i međunarodnih institucija u skladu s vlastitim interesima i idealima te su uspostavljene globalne institucije putem kojih je bilo moguće na međunarodno prihvatljiv način promovirati američke interese i vrijednosti (Ikenberry, 2001, prema Barnett i Duvall, 2005: 63). SAD-u su se pridružile i druge velike sile u nastojanju da kroz međunarodne mehanizme očuvaju svoju moć, iako je u okviru ovih procesa već tada istovremeno bio prisutan i proces difuzije moći (Ikenberry, 2001, prema Barnett i Duvall, 2005: 59). Naime, Carr (1964) je bio mišljenja da su međunarodne organizacije i međunarodno pravo institucionalizirali interese moćnih država kako bi više štitili njihove interese od interesa slabijih država (Barnett i Duvall, 2005: 68) te je smatrao da međunarodne institucije poput Lige naroda ustvari nisu utjelovljavale univerzalna načela, već su nastojale zadržati međunarodni *status quo* i postojeću asimetriju u koristima od takvog sistema samo za neke države. Idealisti su međunarodne organizacije smatrali prikladnim rješenjem za ograničavanje moći većih država i stvaranje koristi za sve sudionike sistema, ali je Carr (1964) vjerovao da su dominantne ideologije, u koje je ubrajao i slobodnu trgovinu, samo dio politike moći koje za cilj imaju indoktrinaciju država koje su potom spremne pristati na nove oblike ekonomskih odnosa, često obilježenih ovisnošću i eksploatacijom (Carr, 1964, prema Barnett i Duvall, 2005: 68).

Danas se SAD u međunarodnom sistemu suočava s asertivnim ambicijama Kine i u određenoj mjeri Rusije, koje se mogu smatrati izravnim rivalima SAD-a na globalnoj razini, te asimetričnim prijetnjama kao što su islamizam, terorizam ili kibernetičke prijetnje. Uspon Kine i drugih zemalja utjecao je na smanjenje relativne moći SAD-a u sistemu, ali ta se relativna moć s vremenom smanjivala i radi opće difuzije moći koja je prisutna u današnjem globalnom poretku. Osim što je moć SAD-a (a i drugih država) ograničena međunarodnim pravom i obvezama koje proizlaze iz članstva u međunarodnim organizacijama, SAD je suočen i sa sve češćim korištenjem pravila globalnog poretka od strane drugih država i različitih transnacionalnih aktera koji djeluju suprotno interesima SAD-a. Međutim, iako je relativna američka moć, gledana isključivo na temelju materijalnih resursa, u padu, neki autori smatraju da je SAD još uvijek središte transnacionalnog imperija te da i dalje ima sposobnost oblikovanja i utjecanja na različite strukture s područja sigurnosti, financija, proizvodnje i znanja, a koje stvaraju asimetrične koristi za SAD (Strange, 1989, prema Barnett i Duvall, 2005: 59). Pojedini autori smatraju da je stoga u američkom interesu očuvati postojeći međunarodni poredak, koji na određeni način štiti SAD od negativnih posljedica događaja izvan američkih granica, ali i

koji mu omogućava zadržavanje utjecaja i korištenje prednosti tog poretka (Nye, 1999: 27). Osim toga, na to hoće li SAD i u budućnosti uspjeti zadržati svoju vodeću ulogu i položaj najmoćnije države na svijetu, zasigurno će utjecati i daljnje nadmetanje među glavnim rivalima na području interneta i informatičko-komunikacijske tehnologije (Nye, 2012).

Za održavanje dominantnog položaja, SAD-u su potrebni instrumenti tvrde moći te neproporcionalno velika ulaganja u očuvanje međunarodnog poretka (Nye, 1999: 28), s obzirom da jedino na taj način može zadržati stabilizirajuću ulogu koju je tradicionalno imao u brojnim svjetskim regijama, a koja nije dozvoljavala uspon regionalnih hegemoni (Nye, 1999: 29). Nye (1999) je navodio kako bi trebalo biti u interesu SAD-a promovirati otvoreni međunarodni ekonomski poredak, koji dugoročno doprinosi stvaranju stabilnih demokratskih društava sa snažnom srednjom klasom (Nye, 1999: 29). Ovisno o tome koliko je SAD bio spreman na suradnju u okviru multilateralnih institucija, a koliko djelovati unilateralno, neki autori postavljali su pitanje radi li se o američkom imperiju ili hegemoniji (Barnett i Duvall, 2005: 63). Parmar (2019) je analizirao ideacijske temelje američkog hegemonskog poretka te je zaključio da iza američkih materijalnih kapaciteta stoji tzv. ideacijsko-infrastrukturna moć, koju karakteriziraju razgranate transnacionalne mreže elitnog znanja, rasprostranjene širom svijeta, a osobito unutar liberalno-demokratskog svijeta (Parmar, 2019, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 414). Ovakav neo-gramscijevski pristup pretpostavlja da ove mreže znanja doprinose povezivanju država pod američkim hegemonskim vodstvom i održavanju stabilnosti sistema, unatoč tome što u sistemu možda i dolazi do promjena u distribuciji materijalne moći ili drugih izazova, vanjskih i unutarnjih, koji bi mogli u pitanje dovesti američku hegemoniju (Parmar, 2019, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 415). Neo-gramscijevski pristupi smatraju da hegemonске države stvaraju globalni poredak kako bi iz njega izvlačile određene koristi (Ikenberry i Nexon, 2019: 415; Walt, 2011: 6). Za njih je stoga hegemonija "strukturni koncept moći u kojemu je uspostava stabilnog poretka rezultat proizvedene kompatibilnosti između dominantnih ideja, institucija i materijalnih kapaciteta" (Burnham, 1991:75, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 415). S druge strane, postoje i autori koji smatraju da najveći izazovi za hegemonски sustav ne dolaze izvana, već iznutra. Tako Musgrave (2019) unutarnjim izazovima nastoji objasniti odbacivanje hegemonске logike te je mišljenja da je takav pristup bilo moguće primijetiti kod Trumpove administracije (Musgrave, 2019, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 417).

Ako se međunarodni sistem shvati na ovaj način, tada to navodi na zaključak da su ovako postavljene međunarodne institucije i cjelokupni međunarodni poredak stvorili asimetričnu

distribuciju koristi u korist SAD-a kao hegemonu (Barnett i Duvall, 2005: 64), koji onda mora ulagati velike resurse u očuvanje postojećeg poretka. U poslijeratnom razdoblju stabilnost svjetskog gospodarstva bila je održavana putem mješavine prisile i pristanka pa je prema potrebi korištena vojna sila, ali se isto tako nastojalo osigurati da države u nepriviligiranom položaju mirnim putem prihvate političko-gospodarski svjetski poredak (Barnett i Duvall, 2005: 65). Ovakva pravila igre odgovarala su SAD-u dok je razlika u razvijenosti između SAD-a i glavnih konkurenata bila velika, ali danas su glavni izazivači, osobito Kina, stasali i počeli koristiti pravila igre u svoju korist. Međunarodne institucije koje je SAD pomagao stvarati demokratizirale su proces donošenja odluka kako bi i druge države prihvatile američki hegemonski položaj unutar sistema, ali su na taj način u određenoj mjeri ograničile i američku moć (Barnett i Duvall, 2005: 63). Ove institucije zbog toga su u određenoj mjeri potpale pod djelomičnu kontrolu drugih država, ali i razvile vlastitu autonomiju, iako i dalje u velikoj mjeri odražavaju američke interese (Barnett i Duvall, 2005: 64). Osim toga, kako bi održao postojeći sustav, SAD je održavao trajnu prisutnost vojnih snaga u inozemstvu, nastojeći stabilizirati pojedine svjetske regije i spriječiti jačanje regionalnih hegemonu (Ikenberry i Nexon, 2019: 407), dok je istovremeno poticao druge države da počnu djelovati kao alternativni motori gospodarskog rasta. To su osobito iskoristili Japan, Njemačka i Kina, potaknuvši globalnu ekonomiju, ali ujedno smanjivši svoju ovisnost o SAD-u, a time i polugu koju je SAD do tada mogao imati prema njima (Mastanduno, 2009, prema Ikenberry i Nexon, 2019: 406).

SAD danas zasigurno ima ogromnu ekonomsku, vojnu i tehnološku moć, ali međunarodni sistem toj moći ipak postavlja niz ograničenja, bilo da ona proizlaze iz samog sistema, bilo od strane drugih država ili transnacionalnih nedržavnih aktera (Treverton i Jones, 2005b: iii). Upravo zbog tih ograničenja, vojna snaga danas je manje iskoristiva nego što je to bila ranije u prošlosti (Treverton i Jones, 2005b: 13), odnosno moglo bi se reći da su s uporabom vojne sile danas povećani njeni troškovi i politička cijena, a iz tog razloga na važnosti su dobili drugi instrumenti moći (Nye, 1990: 154). U tradicionalnom smislu postojalo je uvjerenje da je vojna moć ključ opstanka države te se o nacionalnoj sigurnosti uobičajeno promišljalo u okvirima vojne moći, koju se smatralo važnom za zaštitu suvereniteta i promicanje nacionalnih interesa (Dumas, 1990: 653). Razvoj znanosti i tehnologije doveo je do toga da mnoge države danas raspolazu nuklearnim i drugim razornim oružjem, a mnoge imaju kapacitete i za razvoj biološkog i kemijskog oružja. Stoga je vojna moć najvećih svjetskih sila, osobito nuklearnih, toliko velika da je postalo opasno i teško zamislivo njeno totalno korištenje, kao i izravan totalni rat, a neopravdana uporaba vojne sile danas je postala znatno skuplja nego u prošlosti (Nye,

1990: 157) radi političkih, vojnih, ekonomskih i drugih posljedica. Osim toga, u nuklearno doba sigurnost države raste kako raste njena relativna vojna moć, ali ujedno se njena sigurnost smanjuje kako raste totalni svjetski arsenal (Dumas, 1979, prema Dumas, 1990: 654), pa se fokus sve više počinje prebacivati i na druga područja sigurnosti (Dumas, 1990: 653), od ekonomskog i ekološkog, pa do demografskog, energetskog i kibernetičkog (Nye, 1990: 157). "Igre svjetske politike obuhvaćaju različite igrače na različitim stolovima s različitim ulozima. Oni mogu premještati dobitke među stolovima, ali često samo sa značajnim popustom" (Nye, 1990: 159). Stoga, kada se analizira moć države, važno je analizirati i geopolitički kontekst i zapitati se za koju svrhu državi treba njena moć (Nye, 1990: 160). Tradicionalna geopolitička agenda važna je i danas, a vojna moć uvijek će imati i zaštitnu ulogu, kao i sposobnost pojačati pregovaračke sposobnosti države i njen utjecaj na države kojima pruža sigurnosno jamstvo (Nye, 1990: 160). Vojna moć će također nedvojbeno biti od primarne važnosti u slučaju ugrožavanja teritorijalne cjelovitosti i neovisnosti države, ali fizičko preživljavanje većine država danas nije toliko često dovedeno u pitanje te se stoga glavne bitke u pravilu vode za nekim drugim stolovima, uz korištenje nekih drugih instrumenata moći (Nye, 1990: 159).

U takvom svijetu, međunarodni sistem je u određenom trenutku počeo stvarati prevelika ograničenja moći SAD-a, što su predviđali čak i neki liberalni autori. Nye (1990) je svojedobno procjenjivao da će manji problem za SAD u budućnosti predstavljati uspon drugih velikih sila, koliko će mu probleme predstavljati opća difuzija moći, zbog koje će velike sile imati manje mogućnosti za ostvarivanje i nametanje svojih interesa (Nye, 1990: 155). SAD može zadržati svoju moć u odnosu na većinu drugih država, ali sve je manje u mogućnosti utjecati na sistem u cjelini i unilateralno ostvarivati svoje ciljeve (Nye, 1990: 156). Opća difuzija moći i sve veća ograničenja prisutna unutar sistema rezultat su i sve izraženije uloge transnacionalnih aktera, od privatnih multinacionalnih korporacija pa do raznih aktivističkih i političkih skupina i civilnog društva, koji često raspolažu velikim količinama novca i širokom mrežom utjecajnih istomišljenika. Osim što ograničavaju države u ostvarivanju njihovih nacionalnih interesa, transnacionalni akteri utjecaj ostvaruju već i na početku procesa, kada putem svoje mreže istomišljenika utječu na to kako države uopće u početku definiraju vlastite interese (Nye, 1990: 160). U tom je pogledu Fonte (2011) ukazivao na sukob između onoga što on naziva snagama globalne vladavine s jedne, te američke ustavne demokracije s druge strane. Snage globalne vladavine prisutne su kod transnacionalnog progresivizma i transnacionalnog pragmatizma u okviru međunarodnih organizacija kao što su UN i EU, ali i kod postmodernih država Europe, NGO-a, internacionalnih korporacija i dijela američke elite. Ove snage za cilj imaju promicanje

globalne vladavine, ograničavajuće za suverenitet SAD-a putem međunarodnog prava i drugih metoda (Fonte, 2011). U tom pogledu, Fonte (2011) ističe da snage globalne vladavine ne traže svoj legitimitet u demokraciji, već u jednostranom, ideološkom tumačenju ljudskih prava i vladavine prava, što im omogućuje da se moć s demokratski uređenih država prenosi na različite postdemokratske autoritete, poput različitih komisija stručnjaka, međunarodnih sudova i sl., koji putem presuda, preporuka i drugih neobvezujućih akata (ne)izravno utječu na unutarnje politike država. Fonte (2011) uz radikalni islam i Kinu, upravo globalnu vladavinu, kao inherentni dio politika zapadnog svijeta, vidi kao veliki izazov za SAD, radi čega je suočavanje s njom znatno teže od suočavanja s ideološkim protivnicima na istoku (Fonte, 2011).

SAD je bio predvodnik stvaranja današnjeg međunarodnog liberalnog poretka koji mu je dugi niz godina donosio asimetrične koristi. Danas mnogi taj poredak sve više dovode u pitanje, a unutar njega su prisutni i trendovi opće difuzije moći. Stoga se postavlja pitanje bi li SAD trebao nastaviti štiti poredak ili se prilagoditi u potrazi za jačanjem vlastite moći. Odgovor nije lagan jer se američka vanjskopolitička tradicija nakon Drugog svjetskog rata razlikuje od ranije tradicije izbjegavanja aktivnijeg uključivanja u međunarodne odnose, bez globalizma i hegemonizma (Zakaria, 2004, prema Rauch, 2017: 658). Ponekad je bio prisutan i određeni izolacionistički sentiment, poznat još iz Washingtonovog oprostajnog obraćanja (Rauch, 2017: 658). Sukladne ovakvoj politici bile su i Monroeova doktrina (Herring, 2008, prema Rauch, 2017: 658) i manifestna sudbina, koja je poticala ekspanzionizam na vlastitom kontinentu, uz suzdržanost u međunarodnim odnosima (Rauch, 2017: 658). Stoga je očito da za određivanje vanjskopolitičkog smjera SAD-a nisu važni isključivo strukturalni pritisci, već i percepcije na razini lidera o strukturi međunarodnog sistema, prilikama i prijetnjama te materijalnoj distribuciji moći u sistemu, kao i o tome kako oni sami gledaju na SAD i njegovu ulogu u svijetu. Upitno je hoće li se u budućnosti vanjska politika SAD-a prisutna tijekom 20. stoljeća smatrati određenom stoljetnom anomalijom ili će se nastaviti i dalje. Američki konzervativizam tradicionalnijeg smjera razdoblje do početka ili polovice 20. stoljeća smatra pozitivnim razdobljem u američkoj vanjskoj politici, kojemu bi se rado vratili. Je li takav pogled prisutan i u vanjskoj politici predsjednika Trumpa analizirano je u sljedećem poglavlju, koje se bavi američkim konzervativizmom kao intervenirajućom varijablom koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa.

5. AMERIČKI KONZERVATIVIZAM

5.1. Što je američki konzervativizam?

Konzervativizam nije jednostavno definirati, a neki smatraju da konzervativizam pokazuje inherentnu otpornost na precizno definiranje (Nash, 2014: lok. 112/14167). Općenito se smatra da se kod konzervativizma radi o skupu pogleda koji žele zadržati *status quo* u društvu (Brennan i Hamlin, 2004: 676). Mišljenja su podijeljena i oko toga je li konzervativizam ideologija ili se radi o skupu uvjerenja koji odbacuje svaku ideologiju. Međutim, za američki konzervativizam svakako se može reći da je heterogen, s obzirom na postojanje različitih konzervativnih pravaca, koje u američkom dominantno dvostranačkom sustavu, u najvećoj mjeri, iako ne u cijelosti, objedinjava Republikanska stranka sa svojom relativno širokom političkom platformom. Ova heterogenost ogleđa se u tome što su pravci konzervativizma međusobno prilično kontradiktorni i ne temelje se na etabliranoj intelektualnoj tradiciji (Fournier, 2019: 782), a i sam konzervativni pokret u SAD-u zapravo je prepun kontradikcija, iako postoje i elementi koji su zajednički svim pravcima, kao što su vjera u privatno poduzetništvo, protivljenje komunizmu i socijalizmu, naglašavanje judeo-kršćanskih vrijednosti i afirmacija moralnog superioriteta SAD-a (Fournier, 2019: 785).

Američki konzervativizam svoju filozofiju u velikoj mjeri temelji na učenju "oca konzervativizma" Edmunda Burkea (Rogow, 1957: 256) te važnost pridaje pravilima pristojnog ponašanja, integritetu obitelji, udruživanju ljudi u potrazi za zajedničkim ciljevima te središnjoj ulozi religije u životima ljudi. Konzervativizam nema povjerenja u ono što je Burke nazivao "apstrakcijama", tj. u političke dogme odvojene od praktičnog iskustva i specifičnih okolnosti (Kirk, 2019: 95). Zapadna tradicija, oblikovana judeo-kršćanskim vrijednostima, institucijama i praksama, smatra se modelom prikladnog društva i društvenog poretka (Frohn, 2006: 183). Prema Blitzu (2010), američki konzervativizam obuhvaća političko mišljenje koje nastoji obraniti slobodu, snažne obitelji, važnost religije, ekonomski rast, ograničenu vladu i nacionalnu obranu (Blitz, 2010: 61-62), dok ga Kekes (1997) naziva "političkom moralnošću" (Kekes, 1997: 351). "Konzervativci vjeruju da postoji prirodni poredak svemira, kojim upravlja prirodni zakon koji čovječanstvu daje opća pravila o tome kako oblikovati svoje živote u zajednici i kao pojedinci" (Frohn, 2006: 183). Neki su ovu moralnu viziju pokušavali odvojiti od religije, ali mnogi konzervativni filozofi isticali su da viši smisao ljudskom postojanju daju upravo religija i vjera u Boga te za vjerske norme smatraju da su iznad državnih zakona, radi čega u konzervativnoj viziji svijeta važno mjesto zauzima kršćanski humanizam (Frohn i sur., 2006: 183). Za Kirka (2019), konzervativizam ne može postojati bez religijske osnove (Kirk,

2019: 161). Sa zajedničkom religijom povezana je i kultura, pa se konzervativci smatraju "braniteljima kulture, koja proizlazi iz kulta ili religijskih praksi naroda" (Frohnen, 2006: 183) te se zalažu za zaštitu važnih društvenih institucija, poput obitelji, lokalnih udruženja, privatnog vlasništva i slobodnog tržišta. Oni pri tome u pravilu ne pokazuju sklonost izvozu vlastitih vrijednosti u druge kulture i društva, iako i tu postoje određene iznimke, poput neokonzervativizma, koji izvoz demokracije u druga društva, pa i uz uporabu sile, smatra moralno opravdanim (Frohnen i sur., 2006: 184).

U Enciklopediji američkog konzervativizma, Frohnen (2006) konzervativizam definira kao filozofiju koja "stremi očuvanju i obogaćivanju društava koja karakteriziraju poštovanje prema naslijeđenim institucijama, uvjerenjima i praksama, u kojima pojedinci razvijaju dobar karakter kroz suradnju u primarnim lokalnim udruženjima kao što su obitelji, crkve i društvene skupine usmjerene na unaprjeđivanje zajedničkog dobra na Bogu ugodan način" (Frohnen i sur., 2006: 180). Konzervativizam predstavlja naklonjenost očuvanju postojećih političkih i ekonomskih struktura (Frohnen i sur., 2006: 180) te Frohnen (2006) na njega gleda kao na punu filozofsku perspektivu, orijentiranu prema uvjetima dobrog života ljudi. U američkom kontekstu, to se odnosi na obranu slobode, tradicija i praksi iz kojih proizlazi ustavni poredak i na temelju kojih je Ustav donesen (Frohnen i sur., 2006: 181).

Prema Regneryu (2012), temelj konzervativizma ideje su antičkih i srednjovjekovnih mislioca te engleskih mislioca 18. i 19. stoljeća, na čijim se učenjima temelji zapadna civilizacija. Kao temeljne koncepte američkog konzervativizma, Regnery (2012) je smatrao slobodu, tradiciju i poredak, vladavinu prava te vjeru u Boga. Sloboda, kao prvi temeljni koncept, podrazumijeva postojanje slobodne volje i prava pojedinaca. Sloboda ipak nije sama sebi svrhom niti predstavlja krajnji cilj, već ona stremi općem dobru i temeljna je sastavnica potrage za vrlinom, kao smisla ljudskog postojanja (Regnery, 2012: 3-4). Drugi temeljni koncept odnosi se na tradiciju i poredak. Konzervativizam želi očuvati "vrijednosti koje su stvarane stoljećima i koje su dovele do društva temeljenog na poretku" (Regnery, 2012: 4), što podrazumijeva postojanje prava i obveza unutar zajednice. Treći temeljni koncept uključuje vladavinu prava, koja podrazumijeva postojanje predvidivog pravnog sustava i jednakost svih pred zakonom (Regnery, 2012: 4). Četvrti temeljni koncept je vjera u Boga, koja ujedno podrazumijeva prihvaćanje niza komplementarnih načela, kao što su primjerice pravda, poštenje i zajedništvo. Vjera u Boga konzervativce uvelike razlikuje od pripadnika drugih političkih uvjerenja, jer vjeruju u autoritet koji se nalazi iznad čovjeka, vlasti i države. Drugim riječima, postoji moralni poredak koji ne ovisi o čovjeku, državi ni političkom sustavu, pa samim time konzervativizam

odbacuje koncept "sveprisutne" države koja uređuje sve aspekte ljudskog života (Regnery, 2012: 4). Sukladno tome, moglo bi se reći da konzervativizam prihvaća neke apsolutne moralne vrednote, a odbacuje moralni relativizam, te sukladno načelu supsidijarnosti, nadležnost za niz pitanja prebacuje s države na niže društvene institucije, od kojih je obitelj jedna od najvažnijih.

Hrvatska enciklopedija (2020) o konzervativizmu govori kao o političkom učenju i ideologiji, nastaloj u 19. stoljeću kao reakcija na Francusku revoluciju. Nastao kao suprotnost socijalizmu i liberalizmu, konzervativizam ukazuje na važnost određenih duhovnih i materijalnih interesa koje se smatra ugroženima ili potisnutima nastankom modernoga građansko-individualističkog, industrijskog i tržišno-konkurentskog društva (Hrvatska enciklopedija, 2020). "Sve tipove konzervativizma ujedinjuju neke osnovne ideje i vrijednosti: ideja o moralnoj nesavršenosti i intelektualnoj ograničenosti ljudi, shvaćanje tradicije kao prikupljene mudrosti prošlosti, koja se čuva u institucijama, a pojedincu daje osjećaj pripadnosti, identiteta i stabilnosti, isticanje uloge političkog autoriteta i uspostavljenih institucija (obitelj, Crkva) u razvijanju osjećaja dužnosti i osobne discipline, obrana religije i morala kao temelja zajednice, isticanje vrijednosti nacije i nacionalne države, zauzimanje za hijerarhijski društveni poredak utemeljen na prirodnim nejednakostima ljudi" (Hrvatska enciklopedija, 2020).

Huntington (1957) pripada autorima koji na konzervativizam gledaju kao na ideologiju, koju definira kao "sustav ideja koje se odnose na distribuciju političkih i društvenih vrijednosti i s kojima se prešutno slaže značajna društvena skupina" (Huntington, 1957: 454), te nudi tri različite definicije konzervativizma – aristokratsku, autonomnu i situacijsku. Sukladno aristokratskoj definiciji, konzervativizam je predstavljao reakciju feudalno-aristokratsko-agrarnih klasa na Francusku revoluciju i liberalizam. Prema autonomnoj definiciji, konzervativizam se ne pripisuje nijednoj klasi ili povijesnom razdoblju, već se radi o autonomnom sustavu ideja. Situacijska definicija konzervativizam promatra kao ideologiju koja se pojavljuje u određenim povijesnim razdobljima kada se tradicionalne institucije nalaze pred izazovima i kada se konzervativna ideologija koristi u svrhu obrane (Huntington, 1957: 454-455). Međutim, Huntington (1957) smatra da se sve ove definicije slažu oko sadržaja, gdje polaze od učenja Edmunda Burkea, te stoga među glavne karakteristike konzervativizma, uz otpor promjenama (Huntington, 1957: 461), ubraja sljedeće postavke – čovjek kao religijsko biće i vjera kao temelj građanskog društva; društvo kao rezultat polaganog povijesnog razvoja; čovjek kao biće koje djeluje razumom, ali i instinktom i emocijama; zajednica je nadređena pojedincu; ljudi su nejednaki, osim u moralnom smislu; te postoji veće vjerovanje u postojeće institucije nego u neprovjerene projekte (Huntington, 1957: 456).

Kirk (2014) konzervativizam nije smatrao dogmatskim i nepromjenjivim, već je u skladu s Burkeovim pogledima, dozvoljavao prilagodbu konzervativnih uvjerenja aktualnom vremenu (Kirk, 2014: 8), uz naglašavanje da je "bit društvenog konzervativizma očuvanje starih moralnih tradicija humanosti" (Kirk, 2014: 8). Unatoč tome, za Kirka (2001) konzervativizam ipak nije samo pridržavanje starog i provjerenog, nasuprot novom i neisprobanom, već je i više od toga. U tom je pogledu definirao šest kanona konzervativne misli (Kirk, 2001; 2014: 8). Prvo, konzervativizam vjeruje u transcendentalan poredak, odnosno prirodno pravo, koji vladaju društvom i savješću, pa se i politički problemi izvorno mogu smatrati vjerskim i moralnim problemima. Drugo, konzervativizam pokazuje naklonjenost raznolikosti i misteriju ljudskog postojanja, za razliku od radikalnijih sustava koji zagovaraju uniformiranost, egalitarizam i utilitarističke ciljeve. Treće, konzervativizam je uvjeren da civilizirano društvo treba poredak i klase, čime se suprotstavlja idejama o besklasnom društvu. Četvrto, konzervativizam smatra da su sloboda i vlasništvo usko povezani, kao i da ekonomsko uravnoteživanje ne predstavlja ekonomski napredak. Peto, konzervativizam vjeruje u preskripciju te nema povjerenja u one koji nastoje rekonstruirati društvo prema nekom apstraktnom dizajnu. Upravo suprotno, običaje, konvencije i stare preskripcije predstavljaju kontrolu nad anarhičnim impulsima čovjeka i njegovom željom za moći. Šesto, konzervativizam priznaje da nagle promjene ne moraju značiti da se radi o poželjnim reformama. Društvo se mora mijenjati, ali oprezno, uzimajući u obzir i Providnost (Kirk, 2014: 8-9). Nasuprot ovim idejama, navodi Kirk (2014), stoje suprotstavljene radikalne ideje, u koje ubraja filozofski racionalizam, Rousseauovu romantičarsku emancipaciju, Benthamov utilitarizam, Comteov pozitivizam i Marxov kolektivistički materijalizam, a koje od 1790. godine napadaju konzervativnu viziju društva (Kirk, 2014: 9). Ove ideje smatraju da ne postoji prirodna sklonost čovjeka nasilju i grijehu te vjeruju u perfektibilnost čovjeka i neograničeni napredak društva (meliorizam) uz pomoć obrazovanja, prava i promjene okoline. Ove škole preziru tradiciju, prednost daju razumu, impulsima i materijalističkom determinizmu te odbacuju formalnu religiju, nudeći u zamjenu različite ideologije. Isto tako, one se zalažu za političko uravnoteživanje uz osudu poretka i privilegija te potiču totalnu i čim izravniju demokraciju. Zalažu se i za ekonomsko uravnoteživanje, uz izražavanje skepse oko privatnog vlasništva. Iako imaju različite poglede na ulogu države, ove škole preziru Burkeov opis države kao institucije određene od Boga te njegov koncept društva koje je povezano moralnom vezom između mrtvih, živih i onih koji će se tek roditi (tzv. zajednica duša) (Kirk, 2014: 9).

Nadalje, Kirk (1993) je u knjizi *The Politics of Prudence* govorio o deset konzervativnih načela. Prvo, konzervativci vjeruju u trajni moralni poredak, s ljudskom prirodom kao konstantom i trajnim moralnim istinama. Drugo, konzervativci se drže običaja, konvencija i kontinuiteta, pa poredak, pravdu i slobodu smatraju umjetnim produktima dugog društvenog iskustva te vjeruju da promjene moraju biti pažljive, postupne i diskriminatorne. Treće, konzervativci vjeruju u preskripciju, odnosno pravila uspostavljena dugom uporabom. Četvrto, konzervativci su vođeni načelom opreza, što znači da treba pažljivo procjenjivati dugoročne posljedice javnih mjera, radi čega nagle reforme nisu poželjne. Peto, konzervativci preferiraju načelo raznolikosti, kao i uspostavljene društvene institucije i načine života, u odnosu na uniformiranost i egalitarizam radikalnih sustava, radi čega prihvaćaju postojanje društvene nejednakosti, poretka i klasa, kao i razlika u materijalnim uvjetima. Šesto, konzervativizam polazi od pretpostavke o nesavršenosti čovjeka, radi čega nije moguć savršeni društveni poredak, pa vjeruje da svako traženje takvog utopijskog poretka vodi u katastrofu. Sedmo, sloboda i vlasništvo usko su povezani, a njihovo odvajanje jača svemoćnu državu, tzv. Levijatana. Stoga konzervativci ekonomsko uravnoteživanje ne smatraju nužnim progresom, ali ni stjecanje bogatstva ni potrošnja ne bi smjeli biti glavni smisao ljudskog postojanja, iako se zdrava ekonomska osnova smatra poželjnom. Osmo, konzervativci se zalažu za dobrovoljnu zajednicu te se protive kolektivizmu, radi čega smatraju da odluke treba čim više donositi lokalno i na dobrovoljnoj osnovi. Deveto, konzervativci smatraju potrebnim suzdržavati se od moći i ljudskih strasti, što nije lagano, pa je potrebno postojanje ustavnih i zakonskih ograničenja, kao i političkih *checks and balances*. Deseto, u društvu treba prepoznati i pomiriti koncepte permanentnosti i promjene. Bez permanentnosti društvo bi palo u anarhiju, a bez promjena i napretka postojala bi samo stagnacija (Kirk, 1993, prema Weyrich i Lind, 2009: 11-14).

Slično je promišljao i William Henry Chamberlin (1963), koji je smatrao da je "konzervativizam u svim razdobljima i u svim zemljama značio religiju, patriotizam, integritet obitelji i poštovanje privatnog vlasništva, kao četiri stupa čvrstog i zdravog društva" (Chamberlin, 1963, prema Nash, 2014: 5360/14167), dok je Frank Meyer (1964), koji konzervativizam nije smatrao ideologijom (Nash, 2014: 5380/14167), isticao da je "američki konzervativizam ujedinjen u protivljenju rastu moći vlade – onoga što je poznato kao država blagostanja – i centralizaciji te moći u federalnoj izvršnoj vlasti; on se protivi karakterističnom ujednačavajućem egalitarizmu...; odbacuje ono što smatra trenutno etabliranom nacionalnom politikom *appeasementa* i povlačenja pred komunizmom te se zalaže za čvrsti otpor njegovom napredovanju i za odlučujući protunapad kao jedino jamstvo preživljavanja američke republike

i naših institucija općenito" (Meyer, 1964, prema Nash, 2014: 5360/14167). Rossiter (1962) je na konzervativizam gledao više kao na stanje duha, a manje kao na filozofiju ili ideologiju te je smatrao da konzervativizam predstavlja praktičnu perspektivu, sklonu favorizirati institucije i prakse stvorene tijekom proteka vremena" (Fournier, 2019: 783). S idejom da konzervativizam nije ideologija, već način života, slažu se i Weyrich i Lind (2009: 15), koji su isticali da ideologija, sukladno svojim filozofskim pogledima, neka pitanja jednostavno smatra istinitima, dok konzervativizam ipak odražava realnost (Weyrich i Lind, 2009: 15). Ovi autori također su ponudili definiciju kulturnog konzervativizma, kao "vjerovanja da postoji potreban, neslomljiv i kauzalan odnos između tradicionalnih zapadnih judeo-kršćanskih vrijednosti, definicija ispravnog i pogrešnog, načina razmišljanja i načina života – parametara zapadne kulture – i sekularnog uspjeha zapadnih društava: njihovog prosperiteta, sloboda i prilika koje nude svojim građanima kako bi vodili ostvarene i ispunjavajuće živote" (Weyrich i Lind, 2009: 15).

Mnogi stoga na konzervativizam gledaju kao na filozofiju koja želi očuvati postojeće političke i ekonomske strukture (Frohn, 2006: 180) i koja se protivi liberalnim idejama, a osobito ideji da se ljudska priroda može poboljšati kroz različite ekonomske poticaje i progresivno obrazovanje (Frohn, 2006: 181). Konzervativizam odbacuje i liberalnu ideju prema kojoj vlast, koristeći se političkom moći, treba stremiti preoblikovanju pojedinaca u bolje članove društva. Upravo suprotno, za konzervativizam privatna imovina i slobodno tržište predstavljaju zaštitu od centralnog planiranja, pri čemu nije toliko bitna ekonomska učinkovitost ili Schumpeterova "kreativna destrukcija" kapitalizma, koliko je bitno zadržati i očuvati dotadašnji način života (Frohn, 2006: 182). Konzervativni postulat nije niti ideološko zagovaranje ekonomskih sloboda *per se*, s obzirom da pretpostavka o materijalnim dobitcima kao glavnom cilju svih ljudi nije u skladu s idejama o slobodnoj volji i potrebi pojedinaca da zajedno djeluju u potrazi za zajedničkim dobrom (Frohn, 2006: 182). "Stoga, oni koji se u političkoj koaliciji često nazvanoj konzervativnim pokretom, bili oni libertarijanci ili neokonzervativci, a koji u kapitalizmu vide izvor ljudske dobrote i napretka prema stalno boljim društvima i pojedincima, u filozofskom smislu [...] nisu konzervativni" u očima mnogih, osobito tradicionalnih konzervativaca (Frohn, 2006: 182). Upravo suprotno, oni imaju više zajedničkih dodirnih točaka s liberalima, s obzirom da kao ciljeve čovjeka postavljaju slobodu ili materijalni napredak, umjesto bogatog i ispunjenog života u brojnim lokalnim udruženjima (Frohn, 2006: 182). Većina tradicionalnih konzervativaca smatra da se američko društvo u poslijeratnom razdoblju našlo u padu "radi utjecaja i rastućih ambicija planske države koja za cilj ima oblikovanje pojedinaca na svoju sliku. To nepovjerenje prema progresivnoj

birokratskoj eliti prisutno je u cijelom američkom konzervativnom pokretu, od neokonzervativaca koji ističu protivljenje ovisnosti o državi i usađivanju građanske odgovornosti, do tradicionalista i libertarijanaca koji govore o gubitku autonomije i otpornosti američkih građana" (Fournier, 2019: 783). Tradicionalni konzervativizam u 60-im godinama prošlog stoljeća uočio je taj početak pada Zapada, što su povezali s brojnim kulturnim i političkim promjenama toga razdoblja (Fournier, 2019: 783).

Bivši republikanski kandidat za predsjednika SAD-a Barry Goldwater (2014) smatrao je da "konzervativizam *nije* ekonomska teorija, iako ima ekonomske implikacije" (Goldwater, 2014: 5). Za razliku od socijalizma i liberalizma koji na prvo mjesto stavljaju ljudsko blagostanje, odnosno materijalnu stranu života, za konzervativizam su ekonomska pitanja sporedna (Goldwater, 2014: 5) jer na čovjeka gleda kao na cjelovitu osobu, koja nema samo svoju ekonomsku, već ima i superiorniju, duhovnu dimenziju (Goldwater, 2014: 5). U tom pogledu, konzervativizam se od liberalizma razlikuje i po poimanju ljudske prirode. Za konzervativizam je najvažnija individualna duša, po kojoj se osobe međusobno razlikuju. Međutim, ekonomska i duhovna dimenzija svake osobe međusobno su isprepletene, tako da osoba ne može biti istinski slobodna ako je na bilo koji način ovisna o državi, bilo politički, bilo ekonomski (Goldwater, 2014: 6). Isto tako, konzervativizam smatra da je svaka osoba odgovorna za vlastiti razvoj te da tu odgovornost ne može prebacivati na državu ili neke druge vanjske faktore (Goldwater, 2014: 6). Stoga konzervativci gledaju na "politiku kao na umjetnost postizanja maksimalne količine slobode za pojedinca koja je konzistentna s održavanjem društvenog reda" (Goldwater, 2014: 6-7). Dakle, društveni poredak je nužan, ali prevelika politička moć, koja ima tendenciju stremiti vlastitom jačanju, nije poželjna. "Za američkog konzervativca, nema poteškoća u identificiranju dnevno najvažnijeg političkog izazova: *očuvanja i proširenja slobode*" (Goldwater, 2014: 7).

Robin (2001) smatra da svi oblici konzervativizma na neki način predstavljaju reakciju na promjene kulturnog ili ekonomskog poretka, koje su praćene osjećajem gubitka dotadašnjeg položaja kod jednog dijela populacije ili političke klase (Robin 2001: 58, prema Fournier, 2019: 782). S time se slaže i Henrie (2006), koji ističe da konzervativizam u pravilu ima neki osjećaj gubitka ili nostalgije, pa stoga postoji i njegova reakcionarna dimenzija, jer je obično prekasno za puko očuvanje postojećeg stanja (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 872). U tom je svjetlu jedno od definirajućih pitanja američkog konzervativizma svakako i pitanje pobačaja, koje je na važnosti dobilo 1973. godine nakon presuda Vrhovnog suda u predmetima *Roe v. Wade* i *Doe v. Bolton*, kojima je Vrhovni sud, tumačeći Ustav na novi način, legalizirao pobačaj

(Denison, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 1). Ovo pitanje za konzervativizam je važno i u kontekstu uloge sudaca i njihovog širokog tumačenja Ustava, odnosno progresivnog razvoja prava. S obzirom da u Ustavu nigdje ne postoji zapisano pravo na pobačaj, konzervativci smatraju da je ovim presudama sedam neizabranih sudaca Vrhovnog suda zapravo donijelo ustavni amandman. Takvo sudsko stvaranje novih prava i njihovo univerzalno nametanje narodu za konzervativce predstavlja podrivanje duha Ustava (Denison, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 2), što je u skladu s konzervativnim kritikama da je na američkim sudovima došlo do određene pravne revolucije, osobito oko društvenih pitanja, pa su tako prava pojedinaca zamijenila obveze prema obitelji i zajednici (Carlson, 1996, u Scotchie, 2017: 139). Osim toga, konzervativizam se presudi *Roe v. Wade* protivi i s moralnog i religijskog aspekta, smatrajući da se kod fetusa ne radi o potencijalnom, već o stvarnom ljudskom životu te vjerujući da nije dozvoljeno ubijanje nevinih ljudskih bića iz bilo kojeg razloga i u bilo kojim okolnostima radi intrinzičnog dostojanstva koje to biće posjeduje (Denison, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 2). "Za većinu konzervativaca, pobačaj je, kao i ropstvo, aberacija – primjer gdje se Republika okrenula protiv svojih najdubljih načela" (Denison, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 4). Stoga ne čudi što, za razliku od umjerenih stajališta većine europskih konzervativnih stranaka, u SAD-u nije neobično da konzervativni političari izražavaju jasna *pro-life* stajališta, što je ujedno i jedno od mjerila prema kojemu se može mjeriti razina konzervativnosti pojedinog američkog političara. Pitanje pobačaja u američkoj politici ima dakle najmanje trostruku dimenziju – radi se o moralnom i religijskom pitanju oko kojega je američka javnost oštro podijeljena; radi se o pitanju važnom u kontekstu imenovanja sudaca Vrhovnog suda, koji nisu imuni na utjecaj vlastitih moralnih i vjerskih uvjerenja na svoje tumačenje Ustava; a radi se i o pitanju američke vanjske politike u UN-u i drugim multilateralnim forumima, gdje je, osobito posljednjih godina, primjetan sukob između država koje ističu da u međunarodnom pravu ne postoji pravo na pobačaj i da se ne radi o ljudskom pravu, i onih država i međunarodnih organizacija koje aktivno promiču pravo na pobačaj kroz različite međunarodne meke i tvrde dokumente, ponekad izravno, a ponekad putem mekšeg izričaja seksualnog zdravlja i reproduktivnih prava. Pojedini autori upravo Vrhovnom sudu pripisuju doprinos revitalizaciji američkog konzervativizma, s obzirom da je praksom širokog tumačenja Ustava potaknuo polarizaciju ljevice i desnice u društvu, kao prvog koraka u njihovoj vlastitoj samoidentifikaciji (Nash, 2014: 6468/14167).

Iako se u svjetlu uspona konzervativnih političara i stranaka posljednjih godina na konzervativne ideje često gledalo kroz prizmu krajnje desnih ideja, Drolet i Williams (2020) to smatraju pogrešnim i ističu da bi o konzervativizmu bolje bilo govoriti kao o sustavnoj

ideološkoj viziji (Drolet i Williams, 2020: 28). Jedan dio aktera na konzervativnoj političkoj sceni zasigurno koketira s krajnje desnim idejama, ali konzervativizam kao politički pokret te konzervativna filozofija i način razmišljanja ipak su nešto puno dublje. Stoga je moguće primijetiti i povećan interes akademske zajednice za proučavanje konzervativizma, pri čemu su se mnogi fokusirali na europske korijene konzervativne politike, osobito u odnosu na tzv. "njemačku konzervativnu revoluciju" te utjecaj Lea Straussa i drugih europskih imigranata u SAD-u nakon Drugog svjetskog rata (Drolet i Williams, 2020: 29).

Kako bi se moglo utvrditi koji su elementi konzervativizma dominirali u vanjskoj politici SAD-a tijekom mandata predsjednika Trumpa, potrebno je u nastavku analizirati različite pravce konzervativizma te identificirati njihove sličnosti i razlike, s naglaskom na elemente koji potencijalno imaju utjecaj na vanjsku politiku SAD-a. Najveći fokus je na neokonzervativizmu i paleokonzervativizmu, kao pravcima koji su se istakli u rascjepu do kojega je u konzervativnom pokretu došlo nakon kraja Hladnog rata. Za Georgea W. Busha postoji konsenzus da se radilo o izrazito neokonzervativnom predsjedniku, na čiju su politiku osobito utjecali istaknuti neokonzervativci u njegovoj administraciji, ali oko Trumpove politike još nema općeprihvaćenog konsenzusa oko pitanja o kakvoj se točno politici radilo i je li ona imala neko jasno političko-filozofsko utemeljenje, već se najčešće jednostavno govori o trumpizmu ili o nekoj politici bez jasne doktrine. Stoga je u nastavku detaljnije analiziran povijesni razvoj američkog konzervativizma i njegovih glavnih pravaca, kao i njihov utjecaj na oblikovanje vanjske politike SAD-a.

5.2. Povijesni razvoj konzervativne misli u SAD-u

Američki konzervativizam izvorno seže u 18. stoljeće i temelji se na vrednotama iz Deklaracije nezavisnosti i prvog Ustava SAD-a, ali je njegova suvremena inačica značajniji uspon doživjela tek u 20. stoljeću, osobito od 50-ih godina prošlog stoljeća, na temelju misli autora kao što su Russell Kirk, William F. Buckley, Milton Friedman ili Frank Meyer, koji su uglavnom polazili od učenja Edmunda Burkea. Posebno mjesto u tom razdoblju pripada Kirkovoj knjizi *The Conservative Mind*, koja je odigrala značajnu ulogu u kataliziranju uspona konzervativnog intelektualnog pokreta (McDonald, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 186).

Nasheva (2014) tipologija američkog konzervativizma jedna je od najpoznatijih, a ujedno odgovara i povijesnom razvoju konzervativizma. Nash (2014) je u prvom izdanju svoje poznate knjige iz 1976. godine, *The Conservative Intellectual Movement in America since 1945*, uočio

postojanje tri glavna pravca konzervativne misli 50-ih godina i kasnije, razvijene u okviru sveučilišnih i novinarskih krugova u SAD-u (Fournier, 2019: 782). Radi se o libertarijanskom, tradicionalističkom i antikomunističkom pravcu konzervativizma (Nash, 2014), koji korijene vuku iz prijeratne podjele na *Old Right* i *New Right*. Ovu podjelu Nash (2014) je u kasnijim izdanjima svoje knjige nadogrudio i dodatnim pravicima - neokonzervativizmom i religijskom desnicom (Nash, 2014), a govorio je i o paleokonzervativizmu, kojega je smatrao dijelom tradicionalističkog pravca (Nash, 2014: lok. 11461/14167).

Povijesno gledano, do 50-ih godina nije bilo moguće govoriti o koordiniranom i organiziranom konzervativizmu kao intelektualnom pokretu, s obzirom da su do tog razdoblja postojale uglavnom međusobno neorganizirane grupacije klasičnih liberala ili libertarijanaca, tradicionalista i antikomunista. Klasični liberali ili libertarijanci protivili su se širenju državnih nadležnosti, u kojima su vidjeli opasnost za slobodu, privatno poduzetništvo i individualizam; tradicionalisti su odbacivali relativizam i zagovarali povratak tradicionalnoj religiji i etičkim apsolutima; dok su antikomunisti, među koje su spadali mnogi bivši ljevičari, u konzervativni pokret unijeli poglede o Zapadu koji se nalazi usred rata s komunizmom, kao ideologijom koja stremi ostvarivanju svjetske dominacije (Nash, 2014: 144/14167). Time se heterogenost još jednom potvrdila kao važna karakteristika američkog poslijeratnog konzervativizma, u okviru kojega je kao glavna kohezivna snaga djelovao zajednički otpor prema komunizmu i prijetnji koju je ta ideologija predstavljala za slobodni svijet. Osim antikomunizma, svim ovim pravicima, u većoj ili manjoj mjeri, bila je zajednička i želja za očuvanjem zapadne tradicije temeljene na judeo-kršćanskim institucijama, vjerovanjima i praksama (Frohenen i sur., 2006: 183).

Do sredine 60-ih godina, mnogi konzervativci ipak su se počeli okupljati oko nekih temeljnih načela koja su se odnosila na pitanja poput prirodnih zakona, kršćanske objave, slobode, ograničene države, Juga kao neliberalnog štita od uspona radikalizma, protivljenja post-*New Deal* liberalizmu, centralizaciji i plebiscitarnoj demokraciji, skepse prema ishitrenim inovacijama, protivljenja koncentraciji moći i općenito otpora tiraniji većine i nacionalnoj konsolidaciji, uz obranu individualnih sloboda, privatnog vlasništva i suverenih prava (Nash, 2014: 6545/14167). Nakon početne faze konsolidacije, jedan od ključnih događaja bila je predsjednička nominacija Barrya Goldwatera 1964. godine, kojom je započela transformacija konzervativizma iz manjinskog u potencijalno većinski pokret u američkoj politici i kulturi (Nash, 2014: 160/14167). Tada je konzervativizam uspio uspostaviti svoju prisutnost u američkoj javnosti, da bi 80-ih godina tijekom Reaganovog mandata, konzervativne

intelektualne snage konačno ostvarile svoj značajniji politički i kulturalni utjecaj (Nash, 2014: lok. 11302/14167). Te konzervativne snage i dalje su bile prilično heterogene te se može reći da su se do kraja Reaganovog drugog mandata sastojale od sličnih konzervativnih pravaca kao i nekoliko desetljeća ranije - libertarijanskog, tradicionalističkog (uključujući paleokonzervativizam), antikomunističkog, neokonzervativnog i religijske desnice (Nash, 2014: lok. 11346/14167). Nash (2014) Reaganu pripisuje ekumensku ulogu u objedinjavanju konzervativnog pokreta (Nash, 2014: lok. 11363/14167), a karakteristično je da je sve ove pravce u njihovom djelovanju vodila odbojnost prema suvremenom liberalizmu, iako je ta odbojnost kod svake od ovih struja bila ponešto drugačija. Libertarijanci su liberalizam smatrali ideologijom rastuće birokratske države blagostanja, koja ima tendenciju prelaska u totalitarnu državu koja uništava slobodu i privatno vlasništvo. Tradicionalisti su na liberalizam gledali kao na dezintegrirajuću ideologiju koja uništava etičke i institucionalne temelje zapadne civilizacije, otvarajući prostor totalitarizmu. Antikomunisti su vjerovali da suvremeni liberalizam, koji je racionalistički, relativistički, sekularan, anti-tradicionalan i kvazi-socijalistički, nije u mogućnosti oduprijeti se neprijatelju s lijevice, s obzirom da i sam pripada lijevici i dijeli mnoge zajedničke točke s komunizmom. U tom su se pogledu mnogi slagali s Burnhamovom tezom da je liberalizam ustvari "ideologija zapadnog samoubojstva" (Burnham, prema Nash, 2014: lok. 11314/14167). Od 60-ih godina unutar konzervativnih krugova postajalo je sve očitije da liberalizam preuzima sve pore društva, od liberalnih sveučilišta, medija i zaklada do crkava, što je imalo odraza na obrazovanje mlađih generacija i pristrano medijsko izvještavanje (Nash, 2014: 9567-9706/14167), radi čega je bilo potrebno nešto poduzeti. Reaganovim objedinjavanjem konzervativnih pravaca, konzervativizam je iz svijeta ideja konačno prešao u svijet političkog aktivizma, s brojnim publikacijama, knjigama i ličnostima, zakladama, *think-tankovima*, medijima i intelektualnim krugovima (Nash, 2014: lok. 11363/14167), čime je do kraja Reaganovog mandata postigao visok stupanj organiziranosti i intelektualne zrelosti, utječući time i na intelektualizaciju američke konzervativne politike (Nash, 2014: lok. 11412/14167).

Smjer konzervativnog pokreta na početku 21. stoljeća definiran je događajima 80-ih godina, kada je neokonzervativizam postao dominantna snaga konzervativnog pokreta, sastavljena od različitih grupacija s izraženim anti-sovjetskim i pro-izraelskim pogledima. Nakon što su preuzeli ključne pozicije unutar pokreta, neokonzervativci su proveli čistke konzervativaca koji se nisu uklapali u njihove redove, onemogućujući objavljivanje radova nizu autora iz paleokonzervativnih i libertarijanskih krugova u *National Reviewu* i drugim konzervativnim

publikacijama (Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 154). Među onima koji se nisu uklapali našli su se i južnjački konzervativci, poput Mela E. Bradforda, koji je kritizirao pokret za građanska prava i iskazivao simpatije za Konfederaciju, ali i oni koji su kritizirali vanjsku politiku temeljenu na liberalnom internacionalizmu, poput libertarijanaca koji su isticali da je *National Review* zagovarao anti-libertarijansku i ratobornu vanjsku politiku (Nash, 2014: 5193/14167). Dijelovi ovih "izopćenih" skupina našli su dodirne točke u okviru paleokonzervativizma, a kasnije su im se pridružili i neki libertarijanci s tradicionalnijim društvenim stajalištima, poput Murraya Rothbarda i Lewa Rockwella. Ove grupacije često su bile na meti neokonzervativnih optužbi za anti-semitizam i rasizam, iako su, gledano iz današnje perspektive, politički nekorektna stajališta ranije iznosili i mnogi neokonzervativni autori (Gottfried, 2008, prema Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 156). Gottfried (2020) ističe da su provedene čistke ukazivale na skretanje konzervativnog pokreta i Republikanske stranke ulijevo (Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 159), osobito kada je riječ o društvenim pitanjima, koja su mnogi neokonzervativci smatrali manje bitnima od pitanja potpore izraelskoj desnici, liberalnom internacionalizmu i unaprjeđenju poreznog i trgovinskog položaja velikih korporacija (Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 160). Na taj je način jedan od prepoznatljivih elemenata neokonzervativizma postao "snažan proizraelski oblik liberalnog internacionalizma u vanjskoj politici, sa spremnošću općeg skretanja ulijevo oko većine unutarnjih pitanja" (Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 1), što je ostavilo trajne posljedice (Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 2). Današnji konzervativni pokret odbacuje radikalnu desnicu, ali Gottfried (2020) smatra da je do 90-ih godina prošlog stoljeća nepravedno degradiran i dio konzervativnog pokreta koji nije bio na ekstremnom polu, kao što je *Old Right*, odnosno oni koji su se protivili prvom Zaljevskom ratu, koji su podržali Pata Buchanana na izborima 1992. godine, ukazivali na pretjerano pro-izraelsku vanjsku politiku SAD-a ili oni koji su kritizirali kulturne učinke prevelike imigracije iz zemalja Trećeg svijeta (Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 2).

Neokonzervativci su prema mišljenju Irvinga Kristola, bili "liberali koje je opljačkala realnost" (Kristol, prema Nash, 2014: lok. 11314/14167) i koji su iskazivali djelomičnu suzdržanost kada je riječ o kapitalizmu, upravo iz razloga jer su mnogi od njih u ranijoj mladosti pripadali *New Deal* Demokratima ili socijalistima (Nash, 2014: lok. 11314/14167), tek kasnije prešavši u konzervativne redove – npr. Kristol, Norman Podhoretz, Midge Decter, Jeane Kirkpatrick i dr. (Nash, 2014: lok. 11314/14167), pod utjecajem posljedica liberalnog društvenog aktivizma 60-ih i 70-ih godina, potpomognutog usponom nove ljevice koja je krivila SAD za tenzije u svijetu

(Nash, 2014: lok. 11330/14167). Među ranim neokonzervativcima prevladavali su anti-komunisti iz Trumanovog i Humphreyevog krila Demokratske stranke, koji su se osjetili nepoželjnima nakon što su Demokratsku stranku preuzeli sljedbenici Georgea McGoverna 1972. godine (Nash, 2014: lok. 11330/14167).

Tijekom Hladnog rata antikomunizam je djelovao kao vezivni faktor koji je različite konzervativne pravce držao na okupu, a kada je SAD ostao bez SSSR-a kao ideološkog suparnika, na vidjelo su ponovno počele izlaziti razlike i povijesni procjepi među različitim konzervativnim pravcima (Frohn i sur., 2006: 182). Može se reći da je završetkom Reaganovog drugog mandata, završilo i razdoblje tzv. primijenjenog konzervativizma, koji je često dovodio do kontroverzi i nezadovoljstva (Nash, 2014: lok. 11461/14167). Libertarijanci su se pitali što je zapravo ostvareno u prethodnom razdoblju, s obzirom da je vlada nakon osam godina mandata bila veća nego ikada, unatoč retorici koja je podržavala slobodno tržište i kritizirala državu blagostanja. Tradicionalisti su smatrali da je konzervativizam izgubio svoju etičku viziju i udaljio se od veće misije koja je trebala obuhvatiti kulturnu obnovu društva. Paleokonzervativci su osobito bili nezadovoljni ulogom neokonzervativaca unutar konzervativnog pokreta, smatrajući da se radi o uljezima vođenima sekularnom, wilsonističkom i etatičkom filozofijom koja blagonaklono gleda na državu blagostanja, što ih u paleokonzervativnim očima niti ne čini konzervativcima (Nash, 2014: lok. 11461/14167). Također im se predbacivalo da su bili antikomunisti iz krivih razloga, odnosno u ime svoje neo-wilsonističke ideologije globalnog demokratskog kapitalizma, a ne u ime obrane zapadne civilizacije (Nash, 2014: lok. 11461/14167), kao i da su tijekom 80-ih preuzeli sve izvore financiranja konzervativnog pokreta, uskrativši sredstva izvornijim konzervativnim alternativama (Gottfried i Fleming, 1988, prema Nash, 2014: lok. 11480/14167).

Iako je raskol između paleokonzervativaca i neokonzervativaca koincidirao s krajem Hladnog rata i nestankom komunizma, kao prijetnje koja je do tada homogenizirala konzervativni pokret u borbi protiv zajedničkog neprijatelja (Nash, 2014: lok. 11497/14167), raskol se naslućivao već 1981. godine, kada je Reagan, nakon žestokih lobiranja obje strane, izabrao neokonzervativnog intelektualca Williama Benneta na čelo *National Endowment for the Humanities*, umjesto južnjačkog tradicionalista Mela E. Bradforda. Razmirice su tinjale cijelo vrijeme Reaganovog mandata, da bi potom kulminirale 1989. i 1990. te potom i u predsjedničkoj kampanji 1992. godine (Nash, 2014: lok. 11480/14167). Paleokonzervativci su nastavili neokonzervativcima predbacivati da su zapravo liberali koji žele marginalizirati sve koji se na političkom spektru nalaze desnije od njih, dok su neokonzervativci, među kojima su

bili brojni Židovi, kritizirali paleokonzervativna stajališta koja su smatrali "neoizolacionističkim nativizmom s naznakama antisemitizma" (Nash, 2014: lok. 11480/14167). Jedan od istaknutijih paleokonzervativaca 90-ih godina bio je kandidat na predizborima Republikanske stranke 1992. godine, Patrick Buchanan, koji je bio "žestoko i prkosno 'nacionalistički' (umjesto 'internacionalistički'), skeptičan prema 'globalnoj demokraciji' i inozemnim uplitanjima, bojažljiv prema utjecaju imigracije iz Trećeg svijeta na američku europski orijentiranu kulturu te otvoreno kritičan prema doktrini slobodne trgovine" (Nash, 2014: lok. 11480/14167), čime je uvelike podsjećao na *Old Right*, odnosno američku desnicu prije 1945. godine, a što je i simbolički pokazivao korištenjem anti-intervencionističkog slogana *America First* (Nash, 2014: lok. 11497/14167).

Raskol paleokonzervativaca i neokonzervativaca početkom 90-ih godina naznačio je kraj konzervativne koalicije. Paleokonzervativci su osnovali vlastitu organizaciju *John Randolph Club* i povezali se s paleolibertarijanskim autorom Murrayem Rothbardom, koji je još ranije bio izopćen iz konzervativnog pokreta pod dominacijom *National Reviewa* (Nash, 2014: lok. 11497/14167). Time su paleokonzervativci dali do znanja da ne streme povratku na *status quo* iz 1980. godine ili na fuzionizam iz razdoblja dominacije *National Reviewa*, već da svoje intelektualne uzore vide ponajprije u starijem *Old Rightu* iz razdoblja prije Drugog svjetskog rata (Nash, 2014: lok. 11497/14167). U razdoblju koje je uslijedilo, neokonzervativizam je preuzeo gotovo apsolutnu dominaciju, a nakon Buchananovog poraza na predizborima 1992. godine, uslijedilo je razdoblje potpune marginalizacije paleokonzervativnih ideja (Nash, 2014: lok. 11497-11514/14167). S time je koincidiralo i opće slabljenje utjecaja konzervativizma u američkom društvu, osobito kada je riječ o kulturi i životnom stilu građana, što je ukazivalo na pomicanje ulijevo cijele jedne generacije Amerikanaca (Nash, 2014: lok. 11530/14167), a što su konzervativci toga vremena pripisivali posljedicama višedesetljetnog uspona liberalizma i činjenici da fokus na uobičajena konzervativna pitanja više nije bio dovoljno privlačan građanima (Nash, 2014: lok. 11547/14167).

Tijekom 90-ih godina uslijedila su grupiranja različitih konzervativnih pravaca, uz pojavljivanje povremenih napora za novim fuzionizmom, odnosno ujedinjenjem u borbi protiv zajedničkog neprijatelja, kojega su mnogi početkom 21. stoljeća vidjeli u radikalnom islamu, što je unutar američkog konzervativnog pokreta pokrenulo stvaranje osjećaja nove američke misije u svijetu (Nash, 2014: lok. 11618/14167). Određeni kohezivni učinak na unutarnjem planu imali su tzv. kulturni ratovi, koji su povezali katolike, evangeličke protestante i ortodoksne Židove protiv sekularne elite (Nash, 2014: lok. 11634/14167), kao i tenzije koje su u okviru kulturnih ratova

izazivala pitanja poput pobačaja, eutanazije, homoseksualnih brakova, istraživanja na matičnim stanicama, protivljenja Božiću, izbora federalnih sudaca i sl. (Nash, 2014: lok. 11635/14167).

Dakle, moglo bi se ustvrditi da je svojedobni Goldwaterov poraz iskorišten za zbijanje redova u konzervativnim krugovima i određenu konsolidaciju te širenje konzervativnog utjecaja unutar Republikanske stranke (Kristol, 1995: 81; Ribuffo, 2003: 163), nakon čega je došlo do određenog poleta koji je onda kulminirao trima sukcesivnim pobjedama konzervativnih predsjednika – Ronalda Reagana 1980. i 1984., te Georgea H. W. Busha 1988. godine (Flake, 2017: x), kao i pobjedom konzervativnih ideja antikomunizma i slobodnog tržišta nakon kraja Hladnog rata (Weyrich i Lind, 2009: 2). Jačanje liberalizma u društvu dovelo je potom do dvostrukog mandata Demokratskog predsjednika Billa Clintona, kojega mnogi ipak smatraju prilično umjerenim "južnjačkim centristom koji je zauzdao progresivno krilo Demokratske stranke" (Deneen, 2017: 23). Međutim, Clintonova vanjska politika u znatnoj je mjeri bila slična neokonzervativnoj vanjskoj politici te je nastavila strategiju i planiranje vojnih snaga uz pretpostavku da bi SAD morao biti sposoban voditi i pobijediti u dva rata u različitim regijama svijeta istovremeno (Kagan, 2003: 26). Clinton je tada također najavljiavao i obećavao "Ameriku s najjačom svjetskom obranom, spremnom i voljnom koristiti silu kada je to potrebno" (Clinton, 1992, prema Mann, 2004, lok. 4548/9694). Nakon Somalije, došlo je do određenog distanciranja od UN-a i koncepta kolektivne sigurnosti (Mann, 2004, lok. 4459/9694), a iako su Demokrati često unilateralizam predbacivali Republikancima, "Clintonova administracija također je stavljala daleko manju težinu na načelo kolektivne sigurnosti nego što su to činili američki lideri od 40-ih do 80-ih godina" (Mann, 2004, lok. 4459/9694). Bushevu strategiju iz 1992. godine Clintonova administracija dodatno je proširila zalaganjem za globalizaciju, otvoreno tržište i demokraciju, čime je zadala ekonomsku i političku osnovu novom svjetskom poretku kojim je SAD trebao dominirati (Mann, 2004, lok. 4459/9694). Tadašnji Republikanci nisu se protivili Clintonovoj ekonomskoj viziji globalizacije, dok se Demokrati nisu protivili Republikanskoj vojnoj viziji SAD-a kao "usamljene supersile", pa se ponekad činilo da između njih postoji prilično visoka razina usklađenosti (Mann, 2004, lok. 4459/9694).

Nakon Clintona, Republikanac George W. Bush osvojio je dva mandata zaredom, iako su podjele unutar konzervativnog pokreta i dalje bile prisutne. Busha je snažno podržavala religijska desnica, ali najveći utjecaj u njegovoj administraciji, osobito na vanjskopolitičkom planu, imali su neokonzervativci (Nash, 2014: lok. 11634/14167). Iako su neki analitičari smatrali da to predstavlja moguću osnovu novog fuzionizma, koji bi vratio moral u američki život i vanjsku politiku (Bottum, 2005, prema Nash, 2014: lok. 11650/14167), drugi

konzervativni pravci, iako zadovoljni nekim Bushevima politikama, ipak su bili nezadovoljni njegovom vanjskom politikom, širenjem Medicarea, nacionalizacijom obrazovne politike i porastom federalne potrošnje, što su zagovornici minimalne vlade smatrali otklonom od povijesnih tradicija konzervativizma povezanih s otporom rastućoj državi (Moore, 2006, prema Nash, 2014: lok. 11650/14167). Busheva vanjska politika i rat u Iraku bili su posebno sporni. Libertarijanci i tradicionalisti protivili su se Bushevoj koncentraciji moći u izvršnoj vlasti tijekom rata protiv terorizma, a mnogi su smatrali da Bushev "tvrđi wilsonizam" zapravo niti nije pravi konzervativizam, bez obzira što Bush nije bio supranacionalist kao Wilson (Nash, 2014: lok. 11650/14167). Demokratski univerzalizam Busheve vanjske politike i utjecaj neokonzervativaca na vanjsku i obrambenu politiku SAD-a ponovno su oživjeli ranije podjele i sukobe između neokonzervativizma i paleokonzervativizma (Nash, 2014: lok. 11650/14167), a podjelama su doprinijele i razlike po pitanju imigracije, s libertarijancima i zagovornicima slobodnog tržišta s jedne, te tradicionalista, s druge strane (Nash, 2014: lok. 11668/14167).

Dobrim dijelom zbog loših rezultata rata u Iraku, Busheva politika doživjela je snažan poraz, nakon čega su uslijedila dva mandata Demokrata Baracka Obame, tijekom kojeg razdoblja su nastupila određena preslagivanja unutar konzervativnog pokreta. Dolazak na vlast Donalda J. Trumpa ponovno je bio obilježen oživljavanjem istih podjela i razlika unutar američkog konzervativizma, prisutnih skoro cijelo 20. stoljeće, koje svoje korijene vuku još iz podjele na *Old Right* i *New Right*.

5.2.1. *Old Right vs New Right*

Pod *Old Rightom* podrazumijeva se najstariji suvremeni konzervativni pokret u SAD-u, koji je postojao otprilike od 1933.-1955. godine (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 19) i koji se protivio "socijalizmu" *New Deal*a, podržavao klasični liberalizam ili libertarijanizam, bio elitistički orijentiran i isticao individualizam (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 870). *Old Right* je karakterizirala kršćanska pozadina, pa ih se ponekad nazivalo i *Old Christian Right*, ali u to vrijeme ova dimenzija nije bila puno naglašavana niti je oko nje bilo puno podjela, s obzirom da je tada većina Amerikanac judeo-kršćanske vrijednosti u svojem životu ionako smatrala važnima (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 645). *Old Right* ipak nije bio ekskluzivno kršćanski pokret. Unatoč svojoj malobrojnosti, među pripadnicima *Old Righta* istaknuti položaj imali su i neki članovi židovskog podrijetla, poput libertarijanca Franka Chodorova (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 28).

Nastao kao oblik protivljenja američkom *New Dealu* tijekom 30-ih godina 20. stoljeća, *Old Right* je sačinjavala koalicija libertarijanaca i nacionalista, koji su u *New Dealu* vidjeli opasnost od kolektivismu. "*Old Right* je bio koalicija ideologija i snaga koja nije imala nijedan zajednički pozitivni program, ali je 'negativno' bila solidno ujedinjena: svi su se protivili *New Dealu* i bili su posvećeni njegovom totalnom opozivu i ukidanju", zalažući se za "obnovu Stare Republike, prave Amerike" (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 20). Do *New Deal* je vladalo razdoblje minimalnih poreza i značajne razine autonomije saveznih država, a *New Deal* je to dobrim dijelom promijenio (Scotchie, 2017: 8), što je *Old Right* smatrao snažnim udarcem američkoj Republici. Moguće je stoga tvrditi da je upravo *New Deal* bio faktor koji je na neki način bio zaslužan za nastanak konzervativnog pokreta (Scotchie, 2017: 7).

Old Right je na području unutarnje politike bio usmjeren na borbu protiv velike vlade, a na području vanjske politike na protivljenje intervencionizmu (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 645). Libertarijanci i individualisti prisutni unutar pokreta protivili su se etatizmu i zalagali za ultra-minimalističku vladu. Manji broj starih konzervativnih demokrata 19. stoljeća, uglavnom s Juga, zalagao se za prava saveznih država te je dijelio libertarijanske poglede na svijet. Treću skupinu činili su konzervativni Republikanci, uglavnom sa srednjeg Zapada, koji su se protivili *New Dealu*, dok su četvrtu skupinu sačinjavali bivši progresivci i etatisti, predvođeni Herbertom Hooverom, koji su počeli smatrati da je *New Deal* ipak otišao predaleko (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 20). U političkom programu *Old Righta* bio je stoga očit utjecaj libertarijanizma, koji je vjerovao u potrebu da se građanima prepusti inicijativa u potrazi za vlastitim ekonomskim uspjehom. Smatralo se poželjnim imati čim manje regulacije na području slobodnog poduzetništva, slobodnog tržišta i privatnog vlasništva, što onda podrazumijeva i postojanje ograničene vlade i oslanjanje pojedinaca uglavnom na same sebe, kao i protivljenje državi blagostanja, regulatornim agencijama *New Deal* te kolektivismu komunizma i socijalizma (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 645). Libertarijanci i individualisti diktirali su smjer, ali je među pripadnicima *Old Righta* vladala raznolikost mišljenja, pa nisu bila rijetka razmimoilaženja oko pojedinih politika koje su predstavljale otvorena pitanja i prije *New Deal*, kao što su carine ili slobodna trgovina, restrikcije imigracije ili otvorene granice, te koja je to vanjska i obrambena politika koja je sukladna američkim nacionalnim interesima (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 21). Radi se o istim pitanjima koja su aktualna skoro stoljeće kasnije i koja i dalje stvaraju podjele ne samo na konzervativnoj, već i na cjelokupnoj američkoj političkoj sceni.

Na području vanjske politike, nakon što se Rooseveltova administracija počela sve više približavati ratu, *Old Right* je počeo iskazivati snažno protivljenje američkom intervencionizmu u stranim ratovima, pa tako i uključivanju SAD-a u Drugi svjetski rat (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 645; Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 21). Kako je s druge strane Atlantika dolazilo sve više vijesti o mogućem ratu, tako je među članovima *Old Righta* jačao američki nacionalizam, u sklopu kojega je usvojen slogan *America First*. U tom je pogledu *Old Right* vjerovao u potrebu za posjedovanjem snažnih obrambenih kapaciteta SAD-a, ali uz nastojanje da se američka demokracija očuva putem izbjegavanja europskih ratova, u uvjerenju da se Francuska i UK, na čijoj je strani *Old Right* bio, mogu same oduprijeti nacistima. Suzdržanost *Old Righta* glede ulaska u rat ostala je prisutna čak i kada je postalo jasno da Njemačku neće biti moguće poraziti bez uključivanja SSSR-a, ali je ipak prevladavalo uvjerenje da Sovjetima ne treba pomagati jer bi to dovelo do njihovog jačanja i širenja u Europi. Upravo suprotno, na strani *Old Righta* postojala je nada da bi se nacisti i komunisti mogli međusobno uništiti u izravnom sukobu (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 645).

Protivljenje ulasku u rat imalo je za *Old Right* temelje u njegovoj opoziciji snažnoj i centraliziranoj državi s velikim ovlastima - tzv. Levijatanu, za kojega su smatrali da će dodatno ojačati putem rata, s obzirom da ratovi obično jačaju središnju državu kod koje se koncentriraju moć. Osim toga, ulazak u rat radi globalnih, a ne američkih interesa, predstavljao je posebnu opasnost za nastanak snažne države, koja bi smanjila slobode i ustavna ograničenja na unutarnjem planu, iako bi vjerojatno ojačala američki imperij u inozemstvu (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 21). Iako je ovakav anti-intervencionizam neke starije pripadnike *Old Righta* udaljio od pokreta, privukao je mnoge druge, uključujući i neke koji su do tada bili na strani *New Deal* (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 21-22). *Old Right* je stoga izgradio snažno protivljenje velikoj vladi na unutarnjem i na vanjskom planu, kao i protivljenje globalnim križarskim pohodima i onome što je Charles A. Beard, kao bivši *New Dealer* i kasniji anti-intervencionist, nazvao "stalnim ratom za stalni mir" (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 22). Neintervencionistička vanjska politika za *Old Right* predstavljala je neodvojivi dio njegovog zalaganja za slobodu i otpor etatizmu bilo koje vrste (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 22), ali je radi svojeg neintervencionizma i izolacionizma *Old Right* trpio brojne kritike, pa čak i nakon što je nakon napada na Pearl Harbor ipak podržao američke vojne snage i SAD (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 645).

Old Right se tijekom 30-ih godina svrstavao bliže Republikancima, s obzirom da je F. D. Roosevelt bio Demokrat, unatoč tome što s Republikancima nije dijelio poglede na sva pitanja

(Scotchie, 2017: 8). Do razmimoilaženja je došlo nakon rata, kada je Republikanska stranka odustala od svoje ranije proklamirane izolacionističke i neintervencionističke vanjske politike i priklonila se dvostranačkom konsenzusu globalnog intervencionizma (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 22), što je onda dovelo do snažne marginalizacije *Old Righta*. Većina pripadnika *Old Righta* bili su gorljivi antikomunisti, s obzirom da su vjerovali kako su komunisti imali važnu ulogu u kasnijim godinama *New Deal*a i uvlačenju SAD-a u Drugi svjetski rat (Rothbard, 1994, u Scotschie, 2017: 28). Mnogi od njih neposredno nakon rata nisu stoga opasnost vidjeli toliko u SSSR-u, koliko u socijalizmu i kolektivizmu na unutarnjem planu, radi čega su se nastavili protiviti "globalnim križarskim pohodima", Hladnom ratu, Trumanovoj doktrini, Marshallovom planu i Korejskom ratu (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 29). Međutim, povlačenjem nekih starijih pripadnika *Old Righta* sa scene, a osobito 1955. godine izlaskom *National Review*a, došlo je do "transformacije američke desnice iz ideološkog branitelja Stare Republike u globalnog križara protiv Sovjetskog saveza i međunarodnog komunizma" (Rothbard, 1994, u Scotschie, 2017: 29). Dodatno profiliranje konzervativnog pokreta postignuto je putem časopisa *National Review*, koji je s vremenom otkazao suradnju nepoćudnim autorima, previše sklonima izolacionizmu, nedovoljno cijenjenima ili onima koji su se protivili antistaljinističkim liberalima koji zagovaraju državu blagostanja, tj. neokonzervativcima (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 29). Naime, "kada je konzervativni pokret bio izvorno formiran 50-ih godina pod vodstvom Williama F. Buckleya i časopisa *National Review*, deklarirana svrha pokreta bila je potpora antikomunizmu u kontekstu geopolitike Hladnog rata te vraćanje unatrag napretka koji su ostvarili 'velika vlada' i programi proizašli iz *New Deal*a. Većina sudionika konzervativnog pokreta podržavala je američko poslijeratno vojno jačanje i pozicioniranje SAD-a kao lidera 'slobodnog svijeta', što su smatrali naporom potrebnim za suzbijanje sovjetskog ekspanzionizma. Komunizam se smatrao ne samo oblikom ubilačkog totalitarizma, već i prijetnjom za preživljavanje zapadne kršćanske civilizacije" (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 21). Tijekom Hladnog rata intervencionizam su naposljetku počeli podržavati i mnogi bivši izolacionisti, dok su oni koji su ostali ustrajni u svojem protivljenju tvrdoj intervencionističkoj liniji *National Review*a bili uklonjeni iz *mainstream* konzervativizma (npr. libertarijanac Murray Rothbard, filozofkinja Ayn Rand, *John Birch Society*...). S druge strane, konzervativni pokret prihvatio je bivše komuniste i antisovjetski orijentirane ljevičare koji su prihvaćali hladnoratovske ciljeve, a od kojih su mnogi postali prilično utjecajni unutar konzervativnog pokreta (Gottfried i Spencer, 2015, prema Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22). Među antikomunistima na ljevici našao se i Max Shachtman, bivši suradnik Lava Trockog, koji je prihvatio hladnoratovske politike na

antistaljinističkim osnovama (King, 2004, prema Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22), a čiji su se sljedbenici povezivali sa Socijalnim demokratima SAD-a, koji su se pak odvojili od Socijalističke stranke Amerike i koji su imali jastrebovske poglede u vanjskoj politici (Ross, 2015, prema Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22). Upravo su iz ovih tendencija svoje mjesto unutar konzervativnog pokreta kasnije našli mnogi neokonzervativci (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22).

Prihvaćanjem velike vlade i internacionalizma, konzervativizam je napustio mnoge svoje prijeratne politike (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 645). To se osobito odnosi na neintervencionizam, koji je praktički potpuno nestao iz promišljanja američkog konzervativnog pokreta, ali je libertarijanski element *Old Righta* ipak uspio u određenoj mjeri preživjeti. Ekonomisti Friedrich von Hayek i Ludwig von Mises ukazivali su na opasnosti inherentne centralnom upravljanju ekonomijom (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 646), pokrenut je časopis *Freeman* i osnovano društvo *Intercolleagiate Society of Individualists* (ISI), koje je objavljivalo konzervativne publikacije s naglaskom na libertarijanizam i na koje je utjecao Russell Kirk svojim pogledima na tradiciju lokalnog samoupravljanja i individualnih prava. Ovaj preživjeli libertarijanski element kasnije je postao "važna komponenta u novom, snažnijem konzervativnom pokretu" (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 646).

Marginalizacija *Old Righta* nakon Drugog svjetskog rata nije značila i kraj konzervativnog pokreta, već samo njegovu prilagodbu novim okolnostima i vremenima, stvorivši tzv. *New Right*¹. Nakon izbora Dwighta D. Eisenhowera za predsjednika SAD-a 1952. godine, konzervativni pokret u SAD bio je podijeljen na dva dijela – marginalizirani *Old Right* i sve dominantniji *New Right*, koji se okupljao oko Williama F. Buckleya, osnivača i urednika *National Reviewa*, časopisa koje je uvelike usmjeravao *mainstream* konzervativizam tijekom 50-ih i 60-ih godina. *New Right* se priklonio antikomunističkim idejama te je podržavao aktivnu vanjsku politiku usmjerenu na suzbijanje komunizma, što je podrazumijevalo i veliku državu s kapacitetima za provedbu takve politike, čime se značajnije udaljio od prijeratnih politika *Old Righta*. *New Right* je na unutarnjem planu nastavio podržavati uvelike neregulirano slobodno poduzetništvo, a od *Old Righta* razlikovao se i po nekim svojim stajalištima oko rasnih pitanja,

---

¹Termin *New Right* evoluirao je u desetljećima nakon rata. "Tijekom 50-ih termin se koristio za identificiranje skupine konzervativaca koji su napustili *Old Right* iz godina prije Drugog svjetskog rata i okupili se oko Williama F. Buckleya Jr. te njegovog časopisa, *National Reviewa*. Tijekom 80-ih godina termin je primjenjivan na pro-Reaganovu koaliciju libertarijanskih ekonomskih konzervativaca (koji su oblikovali tradicionalnu jezgru Republikanske stranke) i duštvenih konzervativaca (od kojih su mnogi bili cjeloživotni Demokrati). Kasnije, termin se također primjenjivao više specifično na ljude koji su se zalagali za tradicionalne vrijednosti i protiv moralnog propadanja i pada obitelji" (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 624-625).

trgovine i vanjske politike, kao i osudi antisemitizma i društva *John Birch Society* (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 625). Upravo se distanciranje od *John Birch Society* smatra jednom od definirajućih etapa američkog konzervativizma, koja je dovela do šire prihvatljivosti konzervativnog pokreta na nacionalnoj razini (Schulz, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 457). Naime, *John Birch Society* neki su smatrali ekstremističkom antikomunističkom organizacijom, koja je 60-ih godina često dovodila do diskreditacije tadašnjeg konzervativizma (Schulz, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 457), dok su neki kritičari, poput Jamesa Burnhama, ipak bili mišljenja da je do protivljenja *John Birch Societyu* došlo ponajprije radi njegovog protivljenja Vijetnamskom ratu i zagovaranja izolacionističke vanjskopolitičke tradicije (Burnham, 1965, prema Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 161). Tome je pridonio i *National Review*, koji je 50-ih i 60-ih godina počeo ograničavati pristup grupacijama koje je smatrao ekstremnima, stvorivši time ideološke barijere putem kojih su isključene grupacije poput *John Birch Society*, *the Liberty Lobby* te sljedbenika Ayn Rand (Ashbee, 2000: 83), što je u narednom razdoblju definiralo konzervativni pokret (Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 161). Pa ipak, niti *New Right* nije bio homogen pokret, s obzirom da se, slično kao i prijeratni *Old Right*, sastojao od "klasičnih libertarijanskih individualista koji su inzistirali da ljudi trebaju uživati maksimalnu količinu osobne slobode s malo vladine intervencije. S druge strane bili su tradicionalisti, koji su vjerovali u transcendentan moralni poredak i naglašavali važnost judeo-kršćanskog nasljeđa" (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 625). Ono što ih je ujedinjavalo bio je snažan antikomunizam, a tom ujedinjavanju uvelike su doprinijeli William F. Buckley i *National Review* (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 625).

New Right doživio je transformaciju 70-ih godina kada se pojavila sljedeća inačica, odnosno novi *New Right*, u koji su se uključili društveni konzervativci, od kojih su mnogi bili bivši Demokrati koji se nisu slagali sa tadašnjim politikama Demokratske stranke, visokim porezima ili brojnim kulturnim promjenama toga razdoblja (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 625). Ovu transformaciju i priliku za ponovno jačanje konzervativnog pokreta prepoznao je i iskoristio Ronald Reagan koji je nastojao zadržati republikansku bazu zagovaranjem nižih poreza i manje regulacije u poslovanju, ali koji je također htio privući milijune Amerikanaca koji ranije nisu bili pripadnici Republikanske stranke, a koji su pokazivali zabrinutost radi tadašnjih društvenih promjena na područje reda i poretka, pobačaja i pojedinih rasnih pitanja, spojivši time dva segmenta američkog konzervativizma u jednu cjelinu, odnosno stvorivši *New Right iz 80-ih godina* (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 625). Većina konzervativaca stala je iza Reaganove politike nižih poreza, zaustavljanja državne potrošnje i *rollbacka* SSSR-

a, dok su društvena pitanja istovremeno prepuštena Vrhovnom sudu, što je tijekom Reaganovih mandata utišalo paleokonzervativne kritike (Scotchie, 2017: 4). Ovakvim pristupom uvelike je definirana Republikanska stranka u okvirima koji će se protegnuti i na 21. stoljeće (Morris, 2019: 20), a nekadašnji *Old Right* gotovo u cijelosti je potisnut i zamijenjen novim *New Rightom* (Diamond, 1995; McGirr, 2001, prema Gallaher, 2020: 2), kao spojem potpore neoliberalizmu i angažmanu u inozemstvu te obrane evangeličkih pogleda na pobačaj, prava homoseksualaca i molitvu u školama (Ansell, 1998, prema Gallaher, 2020: 2). "Reaganova pobjeda bila je kulminacija velikog dijela intelektualnog rada američkih konzervativaca, započetog 50-ih godina s objavom knjige *The Conservative Mind* Russella Kirka i osnivanjem *National Reviewa* Williama F. Buckleya. Malo po malo, strpljivo radeći na onome što su svi nazivali beznadnim slučajem, američki konzervativci 50-ih i 60-ih godina sastavili su novu, relevantnu, konzervativnu agendu" (Weyrich i Lind, 2009: 1), na osnovu koje je Barry Goldwater osvojio predsjedničku nominaciju i koja je kasnije nadograđena idejama o *supply-side* ekonomiji i zaštiti tradicionalne obitelji, pretvorivši Goldwaterov poraz 1964. godine u Reaganovu pobjedu 1980. godine (Weyrich i Lind, 2009: 2).

Međutim, promijenjeni društveni običaji, kojima su dodatni (liberalni) poticaj dali i sudovi svojim progresivnim interpretacijama Ustava i zakona, kod društvenih su konzervativaca stvorili određeni osjećaj razočaranja unatoč Reaganovoj pobjedi, tako da je kod njih prevladao osjećaj da se borba odvija na tri fronta - prevelikoj državnoj regulaciji na unutarnjem planu, komunizmu na vanjskom planu te sve dominantnijom kontrakulturom. "Reagan je ostvario samo dva od ovih ciljeva. Poslovanje je bilo deregulirano i Sovjetski Savez se raspao, ali pobačaj, promiskuitet, pornografija i *trashy* glazba činili su se još prisutnijima nakon Reaganovog predsjedništva. Posljedično, na prijelazu u 21. stoljeće, mnogi društveni konzervativci bili su uključeni u novi 'kulturni rat'" (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 625). Stoga je nakon kraja Hladnog rata došlo do postupnog preporoda *Old Righta*, ovoga puta u okviru paleokonzervativizma, koji je prema mnogima predstavljao povijesnog i ideološkog sljednika načela izvornog Ustava SAD-a iz 1789. godine.

5.2.2. Libertarijanski konzervativizam

Libertarijanski element *Old Righta*, kritički orijentiran prema kolektivističkim politikama Rooseveltovog *New Deal*a, uspio je preživjeti poslijeratnu tranziciju u *New Right*, postavši "važnom komponentom u novom, snažnijem konzervativnom pokretu" (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 646), u kojemu je libertarijanska kritika etatističkih politika pružila

intelektualnu podlogu za decentraliziranu tržišnu ekonomiju. Libertarijanski konzervativizam svoje je ideje temeljio na mislima i djelima autora kao što su Adam Smith, Ludwig von Mises, F. A. Hayek, Henry Hazlitt, Wilhelm Röpke i Milton Friedman (Pasour Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 338) te je zagovarao individualne slobode, slobodno tržište i minimalnu državu, a slobodu pojedinaca usko je povezivao s privatnim vlasništvom (Freeden, 1996: 371, prema Fournier, 2019: 782). Libertarijanci su veliki naglasak stavljali na koncepte razuma i osobito slobode, koju smatraju najvećim dobrom, radi čega su preferirali minimalnu vladu i individualizam (Smant, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 571).

Hayek (1944) je bio zabrinutost centralnim planiranjem države u ekonomiji i posljedicama koje takvo planiranje ima za individualne slobode. Smatrao je da centralno planiranje vodi u diktaturu, s obzirom da usmjeravanje ekonomskih aktivnosti zahtijeva suzbijanje sloboda (Hayek, 1944, prema Nash, 2014: 209/14167). Za njega su svi oblici kolektivismu suštinski bili totalitarni, a postizanje demokratskog socijalizma smatrao je nemogućim (Hayek, 1944, prema Nash, 2014: 227/14167). Hayek (1944) je ulogu države u gospodarstvu vidio prije svega u određivanju pravila igre i njihovoj nepristranoj provedbi, dok bi u tržišnom natjecanju sudjelovala prije svega privatna inicijativa i privatno vlasništvo (Nash, 2014: 227/14167). Za razliku od tradicionalnih konzervativaca, Hayek je bio kritičan i prema korištenju državne moći za ostvarivanje konzervativnih ciljeva (Pasour Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 339). Osim Hayeka, intelektualne temelje američkoj desnici 40-ih godina dao je i Ludwig von Mises (Nash, 2014: 311/14167), kao i drugi autori koji su s područja srednje Europe 30-ih godina emigrirali u SAD (Nash, 2014: 328/14167). Von Mises (1944) je smatrao kako je privatno vlasništvo neodvojivo povezano s civilizacijom i kako je trajni mir moguće postići samo u sklopu savršenog kapitalizma (Nash, 2014: 328/14167). Korijene totalitarizama vidio je u ideologiji etatizma i državne kontrole nad poslovanjem, što vodi prema ekonomskom nacionalizmu i ratu (Mises, 1944, prema Nash, 2014: 350/14167). Hayek i von Mises snažno su doprinijeli intelektualnoj rehabilitaciji individualizma u SAD-u potkraj Drugog svjetskog rata, do tada još od 1932. godine snažno potisnutog politikama *New Deal* i povećanjem državne moći tijekom rata (Nash, 2014: 370/14167).

Na poslijeratnu desnicu utjecao je i Albert Jay Nock, svojim snažnim anti-etatizmom, obrazovnim tradicionalizmom, prezirom prema masama i prijeratnim izolacionizmom (Nash, 2014: 428/14167). Nakon Nockove smrti, ove ideje nastavio je prenositi njegov sljedbenik Frank Chodorov, koji se zalagao za slobodno tržište, slobodnu zemlju, neograničeno korištenje kapitala i rada, doktrinu prirodnih prava, zagovaranje dostojanstva pojedinaca i odbacivanje

svih oblika etatizama kao oblika ljudskog ropstva (Chodorov, 1945, prema Nash, 2014: 465/14167). Chodorov (1950) je promjenu američkog karaktera iz individualističkog u kolektivistički smatrao najznačajnijim događajem prve polovice 20. stoljeća (Chodorov, 1950, prema Nash, 2014: 696/14167), a njegove ideje impresionirale su i druge konzervativne autore, uključujući Williama F. Buckleya i Murraya Rothbarda (Nash, 2014: 488/14167).

Libertarijanizam je u desetljeću nakon Drugog svjetskog rata nastavio svoj razvoj, iako su i unutar njega postojale razlike u pogledima, uglavnom po pitanju kompatibilnosti aktivnosti vlade i individualnih sloboda i tržišta, ali je ipak postojalo suglasje oko protivljenja socijalizmu, kejnezijanskoj ekonomiji i državi blagostanja. Chodorov i von Mises bili su snažno anti-etatistički usmjereni, dok je Hayek bio umjereniji i distancirao se od čistog *laissez-fairea*, smatrajući da država treba jamčiti vladavinu prava i dizajnirati slobodno tržište (Nash, 2014: 775/14167). Isto tako, neki libertarijanci uglavnom su bili pasivni kada su u pitanju bili društveni i filozofski problemi, dok su drugi, poput Wilhelma Röpkea, smatrali da se etika slobode može temeljiti samo na religijskim vrijednostima utjelovljenima u judeo-kršćanskoj tradiciji (von Kuehnelt-Leddihn, 1956, prema Nash, 2014: 775/14167).

Milton Friedman, predstavnik čikaške škole ekonomije, pripada krugu najznačajnijih libertarijanskih konzervativnih intelektualaca svoga vremena. Friedman (1962) je istaknuo neka od temeljnih načela liberalizma 19. stoljeća, prema kojima se sloboda smatra konačnim društvenim idealom; moć vlade treba ograničiti i decentralizirati; intervencionizam se smatra opasnim; a ekonomska sloboda i kapitalizam nužni su uvjeti za političku slobodu. Kapitalizam i sloboda neodvojivo su povezani, a država mora ostati regulator, ali ne i sudionik tržišnog natjecanja (Friedman, 1962, prema Nash, 2014: 8733/14167). Friedman se tako počeo sve više isticati kao konzervativni ekonomist koji je utjecao na prekretnicu u evoluciji poslijeratne desnice (Nash, 2014: 8771/14167), u okviru koje je čikaška škola predstavljala nadogradnju austrijske škole (Nash, 2014: 8805/14167). Osobito dobro prihvaćene bile su Friedmanove ideje za kreiranje brojnih programa na temelju libertarijanskih načela, što se osobito odnosi na njegov koncept *vouchera* za škole (Nash, 2014: 8805/14167).

Murray Rothbard bio je jedan od istaknutijih kritičara američkog intervencionizma, koji je smatrao da je američka libertarijanska i izolacionistička desnica 40-ih i 50-ih godina, radi mccarthyizma i *National Reviewa*, prešla na stranu antikomunizma te počela zagovarati uništenje SSSR-a i napuštanje libertarijanskih načela. U tom je pogledu vjerovao da su desno krilo preuzeli elitisti i zagovornici europskih konzervativnih ideala poretka i militarizma, kao i globalni križari i etatisti koji su građanima htjeli nametnuti moralnost (Rothbard, 1968, prema

Nash, 2014: 9881/14167). Rothbard se kasnije povezao s paleokonzervativcima, što je u određenoj mjeri bilo iznenađujuće, ali je postalo moguće nakon što im je približio neka svoja stajališta, počevši govoriti o nacionalnom identitetu SAD-a u terminima bliskima paleokonzervativizmu, hvaleći zapadnoeuropsko nasljeđe SAD-a, odbacujući koncept SAD-a kao univerzalne nacije te priklanjajući se ideji prema kojoj nacije, društva i tržišta moraju biti strukturirani oko zajedničkog etniciteta (Rothbard, prema Ashbee, 2000: 83). Protiveći se centralizaciji države, libertarijanci i paleokonzervativci približili su stajališta i protiv tzv. Levijatana, kao "države blagostanja i ratovanja" (Ashbee, 2000: 83)."

Iako je libertarijanizam nastojao ograničiti ulogu vlade u ekonomiji, činjenica je da je od samih početaka SAD-a federalna Vlada imala zapaženu ulogu i dala doprinos stvaranju uvjeta pod kojima su pojedine gospodarske grane prosperirale, osobito putem izgradnje infrastrukture i monetarne politike (Weyrich i Lind, 2009: 109-111). Unatoč tome, libertarijanizam je u američkim intelektualnim i političkim krugovima s vremenom postajao sve prihvaćeniji, osobito unutar Republikanske stranke, iako je do 1972. godine libertarijanski pokret uspio prikupiti dovoljno potpore za formiranje Libertarijanske stranke s vlastitim predsjedničkim kandidatom, Johnom Hospersom, i agendom koja je zagovarala čisti *laissez-faire*, radikalnu decentralizaciju, voluntarizam i anarhiju (Nash, 2014: 9900/14167), što je bilo posebno privlačno mlađim generacijama (Nash, 2014: 9900/14167) i "antiestablišmentskim impulsima" prisutnima krajem 60-ih godina među mladim Amerikancima (Nash, 2014: 9920/14167). Ekonomske libertarijanske ideje dodatno su dobile na značaju nakon kraja Hladnog rata i širenja slobodnog tržišta na nekadašnje socijalističke države, a na američkoj političkoj sceni posebno se isticao *Tea Party*, koji je postao najglasniji zagovornik libertarijanskih ideja, osobito na ekonomskom području (Skocpol i Williamson, 2016, prema Fournier, 2019: 783).

5.2.3. Tradicionalni konzervativizam

Nakon Drugog svjetskog rata pojavila se skupina autora (Russell Kirk, Richard M. Weaver, Peter Viereck, Robert Nisbet...), koji su artikulirali do tada rijetko zastupljene ideje i koncepte (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 870; Fournier, 2019: 783). Ovu skupinu autora, koja je našla zajednički jezik s nekim libertarijancima, najprije su nazivali "novim konzervativcima", ali je njihov smjer ubrzo postao poznat kao tradicionalizam ili tradicionalni konzervativizam, s obzirom da je isticao važnost obiteljskih i vjerskih struktura i institucija, etnonacionalnu pripadnost te uvjerenje da se društvo treba razvijati postupno i oprezno (Fournier, 2019: 783). Tradicionalisti su naglašavali i važnost poretka te su smatrali da poredak treba održavati država

za zajedničko dobro (Smant, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 571). Za njih glavni temelj civilizacije predstavlja tradicija (Kirk, 1989, u Scotchie, 2017: 59), koja "implicira prihvaćanje, očuvanje i prenošenje..." i koja "daje trajnost običajima i idejama" (Kirk, 1989, u Scotchie, 2017: 60). Tradicionalisti su stremili ruralnom, agrarnom životu, te su isticali društvene klase i razlike među ljudima. Iako su se protivili socijalizmu, tradicionalisti su sumnjali i u ideologiju slobodnog tržišta, strahujući od njenog negativnog utjecaja na tradicionalnu kulturu (Scotchie, 2017: 8). Ovaj smjer konzervativizma uglavnom je trebao biti ne-republikanski, ne-komercijalni i ne-konformistički (Viereck, 1962, prema Nash, 2014: 2255/14167) te je bio dosta orijentiran prema Europi i europskim misliocima (Nash, 2014: 2276/14167), uz izraženu religijsku dimenziju, osobito povezanu s katoličanstvom (Nash, 2014: 1915/14167). Grčko-judeo-kršćanske vrijednosti smatrane su inherentnima SAD-u, a na Ameriku se gledalo kao na prvenstveno kršćansku naciju, a kršćanskim moralom kao cementom američkog života (Kirk, 1957, prema Nash, 2014: 6269/14167).

Jedan od najpoznatijih tradicionalista, Russell Kirk, polazio je od učenja i intelektualne tradicije Edmunda Burkea te je razvoju konzervativne misli osobito pridonio svojim kanonima konzervativizma (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 871). Kirk, koji je često isticao i jeffersonovska načela (Nash, 2014: 2112/14167), posebice je pozornost posvetio američkom i britanskom konzervativizmu, između ostaloga jer jedino UK i SAD nisu imali revolucije od 1790. godine (Kirk, 2014: 5). Kirkov tradicionalni konzervativizam bio je blizak i učenjima T. S. Eliota te se "može definirati u terminima vjerovanja u klasno društvo s poretkom, privatnim vlasništvom i ulogom tradicije u obuzdavanju tvrdoglavih, anarhičnih impulsa pojedinaca. Postoji također i transcendentalan poredak koji se oslanja na božansku volju i biblijsko učenje" (Ashbee, 2000: 79). Kirk ističe da su od renesanse i prosvjetiteljstva ljudi počeli blasfemično vjerovati u vlastita postignuća i sposobnosti, iako bi pojedinci ustvari trebali imati ograničenu mogućnost mijenjanja društvenog poretka i trebali bi poštovati prethodna postignuća (Kirk, prema Ashbee, 2000: 79). Kirk se u svojim radovima stoga orijentirao na transcendentni poredak i prirodno pravo, smatrajući da su politički problemi u svojoj osnovi religijski i moralni problemi. On je ujedno odbacivao racionalizam, utilitarizam i egalitarizam, a slobodu je povezivao s privatnim vlasništvom, pokazujući odbojnost prema velikim korporacijama, velikim sindikatima i velikoj vladi, iako se nije previše bavio tržišnim i ekonomskim pitanjima (Kirk, 1941, prema Nash, 2014: 2133/14167). Međutim, smatrao je da klasične i kršćanske vrline mogu biti kompatibilne s decentraliziranom tržišnom ekonomijom te da je privatno vlasništvo moralno i društveno dobro (Pasour Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 339). Kirk

također nije bio sklon eksperimentalizmu društvenih znanosti, a negativno je gledao i na tri revolucije - Francusku, industrijsku i birokratsko-menadžersku revoluciju iz prve polovice 20. stoljeća (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 871). Pokazao je i određenu razinu anti-intervencionizma, protiveći se obveznom vojnom roku (Kirk, 1942, prema Nash, 2014: 2133/14167), levijatanskoj državi (Kirk, 1941, prema Nash, 2014: 2133/14167) i ulasku SAD-a u Drugi svjetski rat (Kirk, 1941, prema Nash, 2014: 2133/14167). Kirk je odbacivao ideologiju, a konzervativizam je smatrao "negacijom ideologije" (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 871). Stoga Kirkov konzervativizam pretpostavlja politiku razboritosti i opreznog državištva (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 871), koja na slobodu gleda kao na izvorni element ljudskog dobra, uz vjeru da svako ljudsko biće zaslužuje poštovanje koje je moguće realizirati putem pravne doktrine (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 871).

Kirkov tradicionalizam često je bio kritiziran da u svojoj osnovi nije američki, s obzirom da su se američka tradicija i politička misao temeljili na Ustavu i Federalističkim spisima, koji su se smatrali liberalnim dokumentima. Međutim, ova verzija konzervativizma bila je vrlo bliska vrijednostima običnih Amerikanaca (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 871), a slično je i danas, kada su tradicionalni konzervativci puno sličniji prosječnom Amerikancu u pitanjima religije i morala te nacionalnog pitanja, nego što su to liberali ili neokonzervativci (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 872).

Tradicionalna konzervativna misao često je bila inspirirana vrednotama srednjeg vijeka, što se u javnosti redovito negativno percipira i odbacuje olakim argumentima, iako se u svojoj biti odnosi na pozitivne aspekte srednjeg vijeka, kao što su solidarnost zajednice, lojalnost i prijateljstvo, čast i plemenitost te vjera, što su sve elementi koje konzervativci smatraju izgubljenima kroz prosvjetiteljstvo i suvremenost (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 872). U tom kontekstu za tradicionaliste je važan i tzv. ideal viteštva, za kojega je Weaver (1958-1959) smatrao da sadrži duhovnu dimenziju, koja pomaže civilizaciji kontrolirati rat i omogućava nastavak njenog postojanja (Weaver, 1958-1959, prema Nash, 2014: 1192/14167). Voegelin (1952) je u srednjem vijeku vidio i korijene zapadne dekadencije, smatrajući da porast gnosticizma predstavlja bit modernosti i stalnu tendenciju u zapadnoj misli. Gnosticizam je onda usmjeren na pokušaje da se društvo učini božanskim i da se eshatološko ispunjenje potraži isključivo na ovome svijetu. Prema Voegelinu (1952), gnostička revolucija stremi mijenjanju čovjeka i uspostavi transformiranog društva (Voegelin, 1952, prema Nash, 2014: 1475/14167), u kojem kontekstu je reformaciju smatrao uspješnom invazijom gnostičkog pokreta u zapadne

institucije, a različite pokrete (komunizam, liberalizam, nacizam, Francuska revolucija, pozitivizam i scijentizam) herezom (Voegelin, 1952, prema Nash, 2014: 1495/14167).

Tradicionalni konzervativizam važnima smatra tradicionalne institucije i samu tradiciju, kao "moralni sadržaj života" (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 873). Tradicija je važna i u smislu sprječavanja reformi koje bi dovele do promjene čovjeka i društva prema nekom utopijskom dizajnu, uz pomirbu onoga najboljeg iz tradicije s onim što je nužno mijenjati (Kirk, 1989, u Scotchie, 2017: 60). Tradicionalisti vjeruju da zanemarivanje tradicije civilizaciju dugoročno može odvesti u propast, iako neko vrijeme ekonomsko blagostanje može maskirati moralno i kulturalno propadanje, nakon čega obično uslijedi nagli kraj civilizacije (Kirk, 1989, u Scotchie, 2017: 63). Ovdje se važnim smatra Burkeov tzv. ugovor vječnog društva, koji se odnosi na društvo kao partnerstvo živućih, mrtvih i onih koji će se tek roditi, ali i kao na ugovor između Boga i čovjeka (Kirk, 1989, u Scotchie, 2017: 65). U ovako shvaćenom društvu važno mjesto ima religija, putem koje se ljudi mogu povezati sa svojim precima, svojim nerođenim nasljednicima i Bogom (Fleming, 1993, u Scotchie, 2017: 158).

Tradicionalni konzervativizam ističe važnost obitelji, kao jedne od najvažnijih tradicionalnih institucija društva, dok na društvo gleda kao na organsku, a ne ugovornu zajednicu (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 873). To je ujedno jedan od razloga zbog kojih tradicionalni konzervativizam ne gleda pozitivno na liberalno svođenje ljudskih bića na pojedince s pravima. Za takve individualističke pristupe smatra da vode prema destabilizaciji institucije braka, u kojemu se onda reprodukcija i odgoj djece smatraju određenom anomalijom društvenog ugovora (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 873-874). Tradicionalisti sličan problem vide i u školskom sustavu, u kojemu se djecu od rane dobi izlaže liberalnim normama današnjeg društva, radi čega su mnogim tradicionalistima primamljive ideje vaučera u školskom sustavu i obrazovanje od kuće, kao i ideja da bi javne škole morale predstavljati dogovor između roditelja i škola, a ne između učenika i škola, te da bi morale biti shvaćene kao dodatak, a ne zamjena, roditeljskom odgoju i obrazovanju (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 874).

Za tradicionaliste su etička i moralna pitanja uvijek bila važnija od ekonomskih, iako su se bavili i ekonomijom (Pasour Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 339). Tržište, privatno vlasništvo i cjenovne mehanizme tradicionalisti smatraju prirodnim mehanizmima, ali ne zagovaraju neke posebne doktrinarne ideje (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 874-875). Nakon Drugog svjetskog rata tradicionalni konzervativci protivili su se socijalizmu, rastu države blagostanja i vladinom reguliranju ekonomije, iako ih u tome nije vodila klasična liberalna misao kao libertarijance, već su bili bliži socijalnom nauku Katoličke crkve, pa tako

mnogi od njih i danas ukazuju na opasnost od kulture globalizirajućeg kapitalizma (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 875). Tradicionalistima je na području ekonomske teorije privlačan bio Wilhelm Röpke, koji je, uz načelno podržavanje slobodnog tržišta i protivljenje kejnezijanstvu i etatizmu, tražio treći put između socijalizma i kapitalizma (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 875), doprinijevši fuzionizmu spajanjem ekonomskih sloboda s kršćanskim humanizmom (Pasour, Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 340). U tom je kontekstu smatrao da je upravo kršćanstvo uspostavilo dostojanstvo pojedinca i pružilo argumente za zagovaranje ograničene države (Nash, 2014: 5380/14167). Vjerovao je i da ne postoji kontradikcija između konzervativnih pojmova obitelji, crkve, zajednice i tradicije te libertarijanskih pojmova privatnog vlasništva, tržišnog natjecanja, decentralizacije i neintervencionizma (Nash, 2014: 5399/14167).

Nash (2014) je smatrao da su rani poslijeratni tradicionalisti implicitno odbacivali optimistične teorije povijesti i vjerovali da totalitarizam nastaje kao rezultat liberalizma ili liberalnih neuspjeha. Ključnim razdobljima u povijesti smatrali su renesansu, reformaciju i Francusku revoluciju, a uzroke brutalnosti 20. stoljeća vidjeli su u liberalnom 19. stoljeću (Nash, 2014: 1953/14167), što pokazuje da su u povijesti pridavali važnost idejama (Nash, 2014: 1613/14167). Tradicionalni konzervativci imali su svoje poglede i na SAD kao naciju, s pomalo kritičkim pogledom na njenu univerzalnost. "Nacionalni narativi većine europskih naroda slave njihov trenutak naseljavanja na određeno mjesto, kraj nomadskog lutanja i prihvaćanje poljoprivrede (i kršćanstva). Upadljivo je da Amerikanci ne slave naseljavanje, već kretanje – polazak prema granici. Liberalni narativ o Americi kao 'univerzalnoj naciji' odgovara ovoj nesređenosti: biti 'univerzalna nacija' upravo znači *ne* biti nacija, *gens*. Tradicionalisti su nastojali *nastaniti* Ameriku, slaviti [...] dolazak, a ne [...] odlazak, [...] stvarnost, a ne [...] potencijalnost, navesti Amerikance da vide svoje nacionalno iskustvo više praktično nego univerzalno (što bi značilo ideološki) te više u kontinuitetu s europskim presedanima nego kao diskontinuitet" (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 875).

Tradicionalni konzervativizam imao je značajan utjecaj na poslijeratni konzervativni pokret, ponajviše kroz poglede na povijesne temelje društva i "permanentne stvari", isticane u radovima Richarda Weavera i Russela Kirka (Pasour Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 339). U mnogim se aspektima tradicionalni konzervativizam smatrao bliskim paleokonzervativizmu, a neki autori su paleokonzervativizam čak smatrali i podvrstom tradicionalnog konzervativizma. Međutim, postojale su i razlike između ova dva konzervativna pravca pa Ashbee (2000) navodi da tradicionalni konzervativci članke češće objavljuju u časopisu *Chronicles*, dok je

paleokonzervativcima bliži časopis *Modern Age*. Prema Ashbeeu (2000), tradicionalni konzervativizam više je vezan uz anglosaksonski koncept nacije, pa govori o Americi koja je naslijedila britansku tradiciju, jezik, pravna načela i demokratsko uređenje, dok je uloga ostalih europskih kultura bila manje izražena tijekom formiranja SAD-a. S druge strane, paleokonzervativizam ističe širi i raznolikiji spektar europskih imigrantskih kultura koje su stvarale SAD (Ashbee, 2000: 79). Osim toga, tradicionalni konzervativizam ima neki predmoderan karakter, naglašava koncept poretka te ističe podređenost pojedinaca silama koje su izvan njihove kontrole i utjecaja. Uvjeti ljudskog postojanja uspostavljeni su Božjom voljom i čovjek nema puno mogućnosti na raspolaganju da te uvjete bitnije izmijeni. Za pokušaje oslanjanja na sekularne teorije i nametanje ljudskog dizajna svijetu smatra da su osuđeni na neuspjeh, s obzirom da su takvi pokušaji suprotni prirodi čovjeka, a ako u određenom povijesnom razdoblju i budu uspješni, tada obično dovode do totalitarizma (Ashbee, 2000: 79). S druge strane, paleokonzervativci svoju teoriju temelje na teoriji elita i argumentaciji Jamesa Burnhama, oslanjajući se na nešto moderniju metodologiju, koja se ne temelji prvenstveno na Božjoj volji, već na sekularnim teorijama dominacije elita, koje govore o tome da političku moć treba oduzeti jednoj grupaciji i prenijeti je na drugu. U tom pogledu Burnham je isticao da samo moć može ograničiti moć (Burnham, prema Ashbee, 2000: 80). Nadalje, Ashbee (2000) smatra da tradicionalni konzervativizam, u odnosu na paleokonzervativizam, pokazuje veću zatvorenost za suradnju s drugim filozofskim školama učenja pa je mišljenja da je libertarijanska tradicija slabo kompatibilna s tradicionalizmom, s obzirom da tradicionalisti polaze od božanski strukturiranog poretka te vjeruju u ograničenost ljudi za oblikovanjem svijeta prema vlastitim željama. Tako je i Kirk, malo šire gledajući, smatrao da između konzervativizma i libertarijanizma nije moguća koalicija radi nepomirljivih pogleda na državu, gdje konzervativci na državu gledaju kao na mehanizam koji je potreban kako bi se ograničili ljudski instinkti i strasti, dok libertarijanci državu smatraju opresorom (Ashbee, 2000:80). Libertarijanci su naglašavali ekonomske argumente protiv velike države, a tradicionalisti etičke i spiritualne elemente, s obzirom da za njih konzervativizam znači obnovu vrijednosti, a ne očuvanje materijalne dobiti (Nash, 2014: 2364/14167). Dok su libertarijanci željeli da pojedinci budu slobodni od države, tradicionalisti su u čovjeku bez gospodara vidjeli prijetnju (Nash, 2014: 2364/14167) te nisu dijelili libertarijansko mišljenje da će pojedinci sami za sebe moći djelovati na društveno koristan način (Nash, 2014: 2382/14167). Kada je riječ o moralnim pitanjima, prosvjetiteljski liberalizam zauzima pristup od politike prema moralu, dok konzervativizam ima pristup od morala prema politici (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 873). "Možda bi bilo pošteno reći da liberalna tradicija čak ni danas nije još stvorila

vjerodostojan prikaz moralnog života. Možda bi bilo slično pošteno reći da konzervativna tradicija još nije stvorila vjerodostojan prikaz političkog života. Gledano na ovaj način, moglo bi se reći da tradicionalni konzervativizam *još nije* politička teorija, već je on tradicija društvene kritike koja se probija prema političkoj filozofiji koja odgovara svojim najdubljim moralnim intuicijama" (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 873).

Međutim, unatoč razlikama, između tradicionalnog i libertarijanskog pravca u određenim razdobljima postojala je koegzistencija, koja se pokazala važnom za izbornu pobjedu Ronalda Reagana, a prema nekim autorima, dobrim dijelom je nastavljena i u narednom razdoblju te je potrajala sve do pobjede Donalda J. Trampa na izborima 2016. godine, kada su u prvi plan došle neke paleokonzervativne i populističke ideje koje su dulje vremena bile držane na marginama američkog konzervativnog pokreta (Fournier, 2019: 785). Ove ideje svoje korijene dijelom imaju u idejama prisutnima s kraja 60-ih i početka 70-ih godina o tome kako je dekadentna samo elita, a ne cijela Amerika, što je dobrim dijelom utjecalo na razvoj populističkog smjera konzervativizma (Philips, 1969, prema Nash, 2014: 10693/14167). Ovaj smjer osobito je dobro prihvaćen na području središnje Amerike, za koju je još i Meyer (1970) smatrao da predstavlja nasljednika zapadne civilizacije (Meyer, 1970, prema Nash, 2014: 10693/14167) i koja ima važnu ulogu u američkom konzervativnom pokretu.

5.2.4. Antikomunistički konzervativizam

Antikomunizam je tijekom Hladnog rata djelovao kao kohezivni faktor okupljanja tradicionalnih konzervativaca i libertarijanaca, pomogavši time stvaranju tzv. fuzionizma te kasnije doprinijevši Reaganovoj izbornoj pobjedi (Nash, 2006: 6, prema Fournier, 2019: 783). Intelektualne korijene antikomunističkog konzervativizma moguće je pronaći u reakcijama na tridesete godine 20. stoljeća. Za libertarijance, to je bilo razdoblje *New Deal*a, kolektivizma i velike vlade, a za tradicionaliste razdoblje filozofskog nihilizma, totalitarizma i pojave masovnog čovjeka. Za manju skupinu bivših komunista i njihovih simpatizera, radilo se o "crvenom desetljeću" u kojemu su komunističke ideje privukle mnoge liberale (Nash, 2014: 2730/14167). Antikomunizam i protivljenje sovjetskom imperijalizmu predstavljali su zajednički nazivnik različitih pravaca poslijeratnog konzervativnog pokreta. "Za većinu Amerikanaca, antikomunizam je bio prirodni odgovor na totalitarni sustav koji je nastojao uništiti [...] stupove američke slobode: demokraciju, religiju te individualno slobodno poduzetništvo" (Water, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 38).

U svojim počecima, komunizam je pokušao uhvatiti korijene i u SAD-u. Komunistička partija SAD-a bila je pod izravnim utjecajem Moskve, a komunistima u SAD-u pripisuje se i odgovornost za više bombaških i drugih napada. Komunističke ideje tridesetih godina zadobile su određenu privlačnost u javnosti radi Velike depresije i uspona fašizma u Europi, iako su neki američki konzervativci već tada upozoravali na sovjetsku prijetnju (Water, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 39). Određena naklonjenost prema komunizmu mogla se osjetiti i tijekom savezništva u Drugom svjetskom ratu između SAD-a i SSSR-a, a i Roosevelt je bio uvjeren u mogućnost suradnje sa Staljinom (Kagan, 2003: 70). Međutim, ubrzo nakon rata i razmimoilaženja sa SSSR-om, komunizam je prepoznat kao neprijatelj temelja slobodnog društva, što je dobro primijećeno u knjizi *Svjedok* Whittakera Chambersa iz 1952. godine (Pasour Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 338). Tijekom 50-ih godina uslijedili su progon komunista u još jednom tzv. *Red Scare* postupku i jačanje mccarthyizma, pokreta okupljenog oko senatora Josepha McCarthyja i njegovih nastojanja da se razotkriju komunisti i njihovi simpatizeri u američkom vanjskopolitičkom aparatu (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 555). Mccarthyizam, kao pokret na populističkoj desnici, obuhvatio je prilično široki krug ljudi, od bivših komunista koji su prešli na desnicu, preko katoličkih antikomunista, do Židova i protestanata iz južnog SAD-a i sa srednjeg Zapada (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 556-557). Jačanju mccarthyizma doprinijela su saslušanja i izvješća kongresnih odbora koji su istraživali komunistički utjecaj na američki život i politiku (Nash, 2014: 3174/14167), pri čemu je postojalo snažno uvjerenje da su komunisti uistinu izvršili proboj u vladinu birokraciju i značajnije utjecali na američku vanjsku politiku (Nash, 2014: 3193/14167). S time se slagao i William F. Buckley Jr., koji je tvrdio da je komunizam napravio subverziju Vlade i da je *State Department* nemarno provjeravao lojalnost svojih zaposlenika (Nash, 2014: 3229/14167), dok je McCarthy smatrao liderom mobilizacije SAD-a protiv komunističke prijetnje (Nash, 2014: 3249/14167). Prema Burnhamu, mccarthyizam je predstavljao kritiku liberalne teorije otvorenog društva, na način da je smatrao kako nijedno društvo ne može biti potpuno otvoreno jer je za koherentnost i preživljavanje društva nužno da njegovi članovi dijele neke zajedničke vrijednosti (Buckley i Bozell, prema Nash, 2014: 3421-3440/14167). Pa ipak, nisu svi konzervativci stali iza McCarthyja. Neki su mu odricali pripadnost konzervativnom pokretu, dok su ga drugi optuživali da svojim napadima pomaže komunizmu (Viereck, 1953, prema Nash, 2014: 3288/14167). Mccarthyizam je ipak oblikovao konzervativni pokret u određenom povijesnom razdoblju, ali Nash (2014) ističe da ga je istovremeno oslabio i učinio defenzivnim, stvarajući mu time dodatan teret. S vremenom su se konzervativci sve više počeli okretati od McCarthyja, posebno kada je počeo napade na

predsjednika Eisenhowera (Nash, 2014: 3497/14167). Međutim, mccarthyizam je ipak pridonio poslijeratnoj transformaciji konzervativnog pokreta, koji je u središte svojeg interesa i djelovanja postavio snažan antikomunizam, ojačavši time svoju vanjskopolitičku dimenziju i dodatno se udaljivši od prijeratne izolacionističke konzervativne politike (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 556-557)

Jamesa Burnhama mnogi smatraju značajnim kritičarem liberalnih vanjskih politika nakon 1945. godine i autorom koji je konzervativnom intelektualnom pokretu pružio teoretski okvir za pobjedu u Hladnom ratu (Nash, 2014: 2822/14167). Kao bivši trockist, upozoravao je na globalnu dominaciju kao krajnji cilj komunizma, čemu se mogao suprotstaviti jedino SAD (Nash, 2014: 2859/14167). Iz tog je razloga predlagao da SAD prestane smatrati sve zemlje jednakima, da se odmakne od neintervencionizma i nemiješanja u unutarnja pitanja drugih država, da suzbije unutarnji komunistički pokret te da započne masovnu propagandu protiv komunizma na globalnoj razini (Burnham, 1972, prema Nash, 2014: 2859/14167). Burnham je vjerovao da SAD i slobodni svijet mogu pobijediti komunizam bez ulaska u otvoreni rat, iako se zalagao za ofenzivniju strategiju od *containmenta* (Nash, 2014: 2900-2917/14167). Njegove ideje su tijekom Hladnog rata poslužile kao teoretski okvir za konzervativnu kritiku liberalne vanjske politike, učinivši militantni i globalni antikomunizam jednom od temeljnih karakternih crta poslijeratne intelektualne desnice (Nash, 2014: 2959/14167). To je značilo da je do 1955. godine ranije prisutni izolacionizam gotovo u potpunosti zamijenjen globalnim antikomunizmom pa su hladnoratovske politike ponekad dolazile u sukob s etabliranim protivljenjem etatizmu prisutnim kod mnogih konzervativaca (Nash, 2014: 3517/14167). Čak je i Buckleyev *National Review* sovjetsku prijetnju smatrao toliko velikom da je bio spreman podržati veliku vladu kako bi se lakše mogla oduprijeti sovjetskom kolektivizmu (Pasour Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 339), a mnogi konzervativci, čak i oni koji su bili prijeratni izolacionisti, i sami su postali militantni antikomunisti (Nash, 2014: 3517/14167).

Ovaj veliki preobrat mnogih konzervativaca ponovno je ukazao na podjele i razlike koje su bile prisutne desetljećima ranije, tj. na razlike između nacionalizma *Old Righta* i internacionalizma *New Righta* (Nash, 2014: 3517/14167). Dok su jedni zagovarali povlačenje vojnika nakon rata i neintervencionizam, drugi su ukazivali na sovjetsku prijetnju i potrebu suprotstavljanja SSSR-u. U tom je kontekstu Felix Morley (1974), klasični liberal, antimilitarist i anti-imperijalist, isticao da je SSSR stvarna prijetnja, koju će internacionalisti iskoristiti kako bi demontirali američku republiku i na njeno mjesto postavili američki imperij (Morley, 1974, prema Nash, 2014: 3535/14167). Morley je na sukob *Old Righta* s *New Rightom* gledao kao na sukob

nacionalista s internacionalistima te pacifista i u određenoj mjeri izolacionista s intervencionistima (Morley, 1974, prema Nash, 2014: 3554/14167). Primjerice, izolacionistički libertarijanci Rothbard i Chodorov smatrali su da SSSR ne predstavlja neposrednu vojnu prijetnju SAD-u te su istovremeno iskazivali bojazan da bi rat ojačao moć vlade i uništio slobode u SAD-u. Za njih je glavni neprijatelj bila država, a komunizam je bio samo jedan od oblika državnog uređenja (Nash, 2014: 3573/14167). Na drugoj strani bili su oni koji su komunizam smatrali neposrednom prijetnjom, s obzirom da su vjerovali kako komunizam, radi svoje inherentno ekspanzionističke, totalitarne i nepopravljivo agresivne prirode za cilj ima ostvarivanje svjetske dominacije (Nash, 2014: 3573/14167). Buckley (1954) je vjerovao da je ova podjela stvarna te da potencijalno može naštetiti konzervativnom pokretu (Buckley, 1954, prema Nash, 2014: 3573/14167). Iako je priznavao da autori poput Chodorova mogu biti u pravu, ipak je vjerovao da je bolje riskirati s budućom snažnom državom nego voditi vanjsku politiku koja bi omogućila da Sovjeti osvoje svijet (Buckley, 1955, Nash, 2014: 3573/14167).

Unatoč razlikama u mišljenjima, u to vrijeme nije došlo do značajnijeg razdora unutar konzervativnog pokreta, tako da je njegova tranzicija iz izolacionizma u internacionalizam bila uspješno dovršena. Tijekom 50-ih godina *Old Right* je izgubio svoju raniju snagu, posebice nakon odlaska nekih njegovih najistaknutijih autora, čemu je pridonio gubitak položaja protestantskog srednjeg zapada kao društvene baze *Old Righta*, u odnosu na sve dominantniji istok zemlje i urbano rimokatoličko stanovništvo (Rothbard, 1972, prema Nash, 2014: 3590/14167). Rimokatolici, od kojih su mnogi potjecali iz istočne Europe gdje je strah od Rusije bilo snažan, bili su natprosječno zastupljeni u konzervativnom intelektualnom pokretu 50-ih, a u isto vrijeme papa Pio XII i Katolička Crkva bili su otvoreno antikomunistički orijentirani (Nash, 2014: 3590/14167), što je sve skupa doprinijelo oslobađanju konzervativizma od izolacionizma *Old Righta* (Nash, 2014: 3590/14167). Osim toga, svijet sredinom 50-ih osjetno se promijenio u odnosu na svijet prije 1940. godine, što je zahtijevalo i promjenu politika (Nash, 2014: 3607/14167). Veći broj libertarijanaca nije više smatrao problematičnim kombinirati snažnu antikomunističku vanjsku dimenziju i unutarnje zalaganje za ekonomske slobode, a kod nekih je osjećaje o potrebi slobodnog tržišta i minimalističke vlade dodatno učvrstila i činjenica da je komunizam predstavljao suštu suprotnost njihovim pogledima, tj. etatističku divinizaciju države (Nash, 2014: 3607/14167). Isto tako, antikomunističkom revoltu pridružili su se tradicionalisti i religijski konzervativci, koji su u komunizmu vidjeli ateistički izazov kršćanskom Zapadu (Nash, 2014: 3625/14167). S obzirom da je komunizam istovremeno

predstavljao prijetnju slobodi i tradiciji, antikomunizam je postao glavni kohezivni faktor za inače do tada heterogeni konzervativni pokret (Nash, 2014: 3625/14167).

Osim kohezije, antikomunizam je zahvaljujući antikomunistima i bivšim komunistima, u konzervativni pokret unio i do tada nepostojeći element - idealizaciju središnje Amerike. Dok su tradicionalisti i libertarijanci u pravilu isticali elitističke koncepte i protivili se kulturi mase, bivši radikali i antikomunisti naglasak su stavljali na obične ljude iz naroda, osobito kada je riječ o središnjoj Americi (Nash, 2014: 3625-3642/14167), što je Nash (2014) pripisivao možda i nesvjesnom odrazu marksističke prošlosti pojedinih autora poput Jamesa Burnhama, Willmorea Kendalla ili Williama Schlamma (Nash, 2014: 3642/14167). Time su u konzervativni pokret po prvi puta uneseni populistički elementi do tada nepostojeće identifikacije konzervativizma s masama i s narodom, koji u to vrijeme nisu bili dominantni, ali su kasnije ipak dobili na važnosti, počevši od isticanja "tihe većine" pa nadalje (Nash, 2014: 3642/14167). Osim populističkih elemenata, antikomunisti i bivši radikali unijeli su u konzervativni pokret i "evangeličku energičnost ideološkog križarskog pohoda" (Nash, 2014: 3642/14167), kao i osjećaje predstojećeg iminentnog rata i velikog konačnog obračuna, što je dominantni dio poslijeratnog konzervativnog pokreta učinilo borbenijim i militantnijim (Nash, 2014: 3661/14167).

Osim konzervativnog, moguće je govoriti i o liberalnom antikomunizmu, nastalom nakon što je Trumanova demokratska administracija konačno prepoznala sovjetsku prijetnju. Liberalni antikomunizam okončan je tijekom Vijetnamskog rata, kada su mnogi liberalni antikomunisti prešli u kamp anti-antikomunističke nove ljevice, dok su se drugi pridružili konzervativnoj antikomunističkoj desnici (Water, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 41), osobito istaknutoj tijekom Reaganove vladavine. Reagan je uočio potrebu nadilaženja politike *containment* SSSR-a, smatrajući da je SSSR proizvod ideologije koja stremi globalnoj dominaciji. Za suzbijanje sovjetske prijetnje, smatrao je potrebnim uništiti SSSR zajedničkim napadom ujedinjene zapadne civilizacije, radi čega je pristupio naoružavanju, pomaganju zemljama koje su se suočavale s prijetnjom komunizma i pomaganjem antikomunističkih pobunjenika (Water, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 41). Nakon pobjede u Hladnom ratu i raspada SSSR-a i komunizma, dio liberalnih anti-antikomunista ponovno se vratio antikomunističkom narativu, pa je i *New York Times* počeo koristiti Reaganovu frazu "zli imperij", iako ga je ranije zbog nje snažno kritizirao (Water, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 41). Bez komunizma, antikomunizam kao kohezivni element konzervativnog pokreta počeo je gubiti na važnosti, radi

čega su do izražaja sve više počele dolaziti razlike između različitih konzervativnih pravaca, što je osobito bilo vidljivo na relaciji između neokonzervativizma i paleokonzervativizma.

5.2.5. Fuzionizam

Kao što je već istaknuto, tijekom ranih 50-ih godina konzervativni pokret sastojao se od tri međusobno slabo povezane i relativno nekoordinirane grupacije – tradicionalista zabrinutih pojavom sekularnog masovnog društva, libertarijanaca koji su uočavali prijetnju koju je država predstavljala za privatno poduzetništvo i individualizam te razočaranih bivših radikala koji su iskazivali snažne antikomunističke osjećaje. Ove grupacije na okupu je držao antikomunizam (Nash, 2014: 4062/14167), pa su se pod fuzionizmom smatrali napori tijekom 50-ih i 60-ih godina usmjereni na spajanje ovih smjerova konzervativizma i pronalaženje zajedničkih interesa, a u okviru kojih je važnu ulogu imao Frank Meyer (Pasour Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 338). Meyer, kao bivši komunist koji je prešao put od "doktrinarnog socijalista, preko pobornika Trumana do Republikanca" (Rusher, 1968, prema Nash, 2014: 2981/14167), smatrao je američki konzervativizam žrtvom podjela koje svoje korijene vuku još iz 19. stoljeća. S jedne strane nalazili su se tradicionalni konzervativci, zabrinuti za vrlinu i poredak, koji su htjeli koristiti državnu moć za ostvarivanje svojih ciljeva, miješajući na taj način politički i moralni svijet te previše naglašavajući autoritet i podređivanje pojedinca državnom konceptu većeg dobra, što je slabilo njihove argumente pred kolektivističkim liberalima, koji su također zagovarali veću državnu moć. S druge strane bili su libertarijanci, zagovaratelji ograničene vlade, autonomnih pojedinaca i slobodne ekonomije, koji su ipak bili indiferentni prema organskom moralnom poretku (Nash, 2014: 5230/14167). Pretjeranim naglašavanjem slobode oni su otišli u drugu krajnost, odnosno skepticizam i sekularizam, ignorirajući time organski moralni poredak i ne priznajući autoritet Boga i istine (Smant, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 571). Libertarijanci su predbacivali tradicionalistima da žele iskoristiti državnu moć za promicanje konzervativnih ideja, dok su tradicionalisti smatrali kako libertarijanci zanemaruju temelje nužne za opstanak društva, kao što su vjerska uvjerenja, poredak, moral, istina i vrlina (Pasour, Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 339). Meyer je smatrao da bi konzervativizam morao moći prihvatiti najbolje elemente iz oba pravca te omogućiti razumu da funkcionira u okviru tradicije (Nash, 2014: 5248/14167). Ovaj pristup nazvan je fuzionizmom, iako ga Meyer nije takvim smatrao, već je tvrdio da se radi o postojećem konsenzusu čiji su smjer zadali Oci osnivači (Nash, 2014: 5248/14167).

Ove intelektualne pozicije činile su se nepomirljivima, ali Meyer je donekle uspio u pronalaženju zajedničkog jezika, uvidjevši da ova dva pravca ipak dijele zajedničku tradiciju i da im kolektivizam predstavlja zajedničkog neprijatelja. Također je pogrešnom smatrao navodnu nekonzistentnost između slobode i razuma te tradicije i vrline, vjerujući da konzervativizam mora moći prihvatiti oba elementa na kojima se temelje zapadna civilizacija i američki Ustav (Pasour, Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 339-240). Stoga je nastojao spojiti koncepte slobode i organskog moralnog poretka, što je argumentirao izvornim željama Oca osnivača, koji su već u temeljnim američkim dokumentima odbili mogućnost uplitanja države u oblikovanje ljudskih vrline. Sloboda je predstavljala krajnji cilj na političkom planu, ali ona nije bila i cilj sam po sebi, već se slobodu smatralo sredstvom na putu do vrline. Država ne treba nametati vrline ljudima silom ili drugim mjerama, već se očekivalo da će ljudi vrlinu sami pronaći i prihvatiti, čime bi ona dobila svoj pravi smisao (Smant, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 571). Drugim riječima, država blagostanja ne smatra se kompatibilnom ni sa slobodom ni s vrlinom (Pasour, Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 340), a za očuvanje slobode i ostvarivanje društva s vrlinama potrebna je slobodna ekonomija (Pasour, Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 340). Postizanje vrline nije se dakle smatralo političkim pitanjem, već upravo suprotno, pitanjem u koje se država ne treba miješati (Meyer, 1962, prema Nash, 2014: 5230/14167) i koje treba prepustiti posredničkim institucijama, poput obitelji i crkava (Meyer, 1957, prema Nash, 2014: 6915/14167). U tom se pogledu Meyer nije slagao s tradicionalistima da bi država političkim putem trebala pokušavati razviti vrline kod ljudi, već je smatrao da bi primarna uloga države trebala biti održavanje uvjeta slobode (Pasour, Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 340), koja je za njega predstavljala slobodan izbor između vrline i poroka. "Ako ljudi nisu slobodni biti poročni, oni ne mogu biti niti moralni jer niti jedna prisilna radnja ne može biti radnja s vrlinom. Stoga, svaki pokušaj propisivanja vrline uništava onu slobodu koju pojedinac mora imati u potrazi za dobrim" (Pasour, Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 340). Meyer (1962) je time smatrao da ne postoji fundamentalni sukob između slobode i tradicije sve dok država ne odluči nametnuti svoj program vrline ili morala građanima. U tom pogledu, smatrao je da država ugrožava vrline ako svoje funkcije želi prekomjerno proširiti povrh razine nužne za održavanje javnog reda i mira te očuvanje slobode i pravde (Meyer, 1962, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 44). "Fuzija slobode i tradicije može uspjeti samo dok se država drži svojeg legitimnog područja zaštite građana od nasilja kod kuće i u inozemstvu te dok građani slobodno čuvaju svoje običaje naslijeđene od kršćanske civilizacije, uključujući poštovanje dostojanstva osobe" (Meyer, 1962, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 44). Time je "Meyer branio fuzionizam u vrijeme kada su masovne

institucije, javne i privatne, već koristile svoje velike moći utjecaja i nadzora kako bi oblikovale svijest demokratskog građanstva" (Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 44).

Široki krug tradicionalnih i libertarijanskih intelektualaca koje je Mayer okupio uspio se usuglasiti oko nekoliko temeljnih pitanja. Svi su vjerovali u objektivni moralni poredak i nepromjenjive standarde prema kojima treba prosuđivati ljudsko ponašanje; cijenili su ljudsku osobu i protivili se pokušajima korištenja države za nametanje ideoloških normi ljudskog ponašanja; smatrali su potrebnim ograničiti doseg države, iako se nisu slagali do koje mjere; bili su skeptični prema centralnom planiranju i centralizaciji moći; zagovarali su izvorno tumačenje Ustava; te su pokazivali averziju prema komunističkoj prijetnji za zapadnu civilizaciju (Nash, 2014: 5248-5266/14167).

Međutim, postojali su i konzervativci koji su kritizirali Meyerov pristup. Kendall (1963) ga je smatrao doktrinarnim (Kendall, 1963, prema Nash, 2014: 5266/14167), Kirk (1964) je vjerovao da konzervativizam želi pretvoriti u ideologiju (Kirk, 1964, prema Nash, 2014: 5266/14167), dok je Bozell pogrešnom smatrao tezu da društvo treba maksimizirati slobodu kako bi poticalo vrlinu, jer je vjerovao da bi kršćanska civilizacija trebala olakšati ljudima put prema vrlini (Bozell, prema Nash, 2014: 5286/14167). Upravo je Bozell (1962) smatrao da je "priča o tome kako je slobodno društvo preuzelo prioritet od dobrog društva, priča o padu Zapada" (Bozell, 1962, prema Nash, 2014: 5304/14167). Kritike Meyerovom pristupu upućivali su i John Hallowell, Richard Weaver, Felix Morley i drugi konzervativci (Nash, 2014: 5266/14167), a kritika je bilo i na libertarijanskoj strani (Nash, 2014: 5322/14167). Unatoč kritikama, s vremenom su mnogi konzervativci, osobito oni bliski *National Reviewu*, shvatili da je fuzionizam postao gotova činjenica i *de facto* konzervativni konsenzus (Bozell, 1972, prema Nash, 2014: 5322/14167). Mnogi su ga prihvatili jer su željeli vjerovati da je moguće pronaći neke zajedničke osnove koje povezuju različite konzervativne pravce, a pomogao mu je i antikomunizam koji je predstavljao zajedničku dodirnu točku većini konzervativaca, s obzirom da je borba protiv komunizma na vanjskom i liberalizma na unutarnjem planu, predstavljala ključno vezivno tkivo konzervativnog pokreta 60-ih (Nash, 2014: 5360/14167).

Osim Meyera, utjecaj na koheziju konzervativnog pokreta imao je i Buckleyev časopis *National Review*, koji je prvi puta izašao 1955. godine, s namjerom obnove napada na liberalizam i konsolidacije desnice (Nash, 2014: 4431/14167). U to je vrijeme *National Review* dozvoljavao pristup autorima iz sve tri konzervativne grupacije – tradicionalne, libertarijanske i antikomunističke (Nash, 2014: 4431/14167). Bivši komunisti i trockisti osobito su doprinijeli usponu *National Reviewa*, s obzirom da su u njega unijeli energični antikomunizam i konačnu

pobjedu nad komunizmom postavili kao američki cilj (Nash, 2014: 4450/14167). Fuzionizmu je pridonio i sam Buckley, povezujući libertarijanske teme protivljenja etatizmu i tradicionalističku zabrinutost oko pada kršćanskih vrijednosti (Nash, 2014: 5457/14167).

Fuzionizam je pomogao smiriti tenzije unutar konzervativnog pokreta, ali je 60-ih godina izgubio svoj prvotni polet, iako je *National Review* ostao njegova kohezivna intelektualna snaga (Nash, 2014: 4551/14167). Meyerovom libertarijanskom kapitalizmu osobito su se protivili neokonzervativci koji su podržavali demokratski kapitalizam, koji je u skladu s vizijom države blagostanja podrazumijevao državu s više intervencionizma od države koju žele *laissez-faire* kapitalisti (Novak, 1982, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 46). Osim toga, filozofski je teško bilo sasvim pomiriti tradicionalizam i libertarijanizam, s obzirom na neke njihove fundamentalno različite koncepte. Unatoč tome, fuzionizam je ipak pokazao da konzervativci različitih usmjerenja mogu međusobno surađivati, što je pomoglo u izgradnji konzervativnog identiteta toga vremena (Nash, 2014: 5476/14167). Američki konzervativizam nikada nije govorio jednim jezikom, a vjerojatno nikada niti neće (Nash, 2014: 10737/14167), ali su različiti smjerovi ipak uspijevali nalaziti zajedničke dodirne točke oko pojedinih pitanja (Nash, 2014: 10797/14167). Danas je konzervativni pokret ponovno vrlo heterogen, a u njemu se osim tradicionalista i libertarijanaca sada nalaze i neokonzervativci, paleokonzervativci, religijska desnica i drugi manje istaknuti pravci, čije poglede je vrlo teško pomiriti, ako je to uopće i moguće (Pasour, Jr., 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 340).

5.2.6. Religijska desnica

Religijska desnica svoje korijene nalazi kod puritanskih doseljenika u Sjevernu Ameriku 17. stoljeća, ali je suvremena verzija ovoga pokreta nastala 70-ih godina. Njenom usponu posebno su doprinijeli baptistički svećenik Jerry Falwell i TV voditelj Pat Robertson, a njihovi pripadnici tada su pokazivali zabrinutost moralnim propadanjem SAD-a i nekim liberalnim odlukama Vrhovnog suda (Leaming, 2009). Nastavak uspona 80-ih godina ponajviše su poticali građanski *grassroot* pokreti različitih denominacija, uz dominaciju evangeličkih kršćana (Leaming, 2009), odnosno protestantskih fundamentalista, evangeličkih kršćana i pentekostalaca, kojima su se pridružili i neki rimokatolici i ortodoksni Židovi (Nash, 2014: lok. 11330/14167).

Religijska desnica moralni pad američkog društva uglavnom je pripisivala utjecaju liberalizma te se posvetila obrani tradicionalnih moralnih vrijednosti (Nash, 2014: lok. 11330/14167), kao i društvenim i političkim pitanjima poput pobačaja, molitve u školama, pornografije, uporabe droga, kriminala, seksualnih devijacija, vulgarizacije masovne zabave i sl. (Nash, 2014: lok.

11330/14167). Na području vanjske politike, lideri religijske desnice Jerry Falwell i Pat Robertson uglavnom su se priklanjali drugim konzervativnim pravcima, dok su u društvenim pitanjima bili blisku tradicionalnom konzervativizmu (Nash, 2014: lok. 11330/14167), s razlikom što su tradicionalisti 40-ih i 50-ih godina uglavnom bili akademici koji su ustali protiv sekulariziranog masovnog društva, a religijska desnica je predstavljala ustanak masa i običnih ljudi protiv sekulariziranosti nacionalnih elita i njihovih politika (Nash, 2014: lok. 11346/14167). Odluka Vrhovnog suda kojom je legaliziran pobačaj 1973. godine i na temelju koje je u narednih 20-ak godina usmrćeno preko 30 milijuna nerođene djece, predstavljalo je središnje moralno pitanje za mnoge pripadnike religijske desnice (Nash, 2014: lok. 11346/14167).

Religijska desnica s vremenom je proširila krug svojih istomišljenika i na druge konzervativne pravce, a na definiranje njenih stajališta znatan utjecaj imala je rastuća evangelička protestantska supkultura, koju je Bandow (1995) nazivao "paralelnim svemirom" (Bandow, 1995, prema Nash, 2014: lok. 11346/14167) i koja je obuhvaćala kršćanske škole, sveučilišta, časopise, TV i radio postaje, izdavačke kuće, zaklade i knjižare (Nash, 2014: lok. 11346/14167). Religijska desnica donijela je američkom konzervativizmu "moralni intenzitet i populističku dimenziju neviđenu od Goldwaterove kampanje 1964. godine" (Nash, 2014: lok. 11346/14167) te je imala znatan utjecaj na izbor nekih predsjednika SAD-a, osobito Georgea W. Busha u drugom mandatu 2004. godine (Leaming, 2005, prema Leaming, 2009). Religijska desnica aktivno lobira za svoje ciljeve kod mnogih članova Kongresa, a važnim pitanjem smatra i imenovanje federalnih sudaca, koji bi prema njima Prvi amandman trebali tumačiti više u skladu s vjerskim osjećajima građana, kao i izmijeniti postojeće tumačenje prava na privatnost kako bi se povećala zaštita nerođene djece (Leaming, 2009).

Nakon Busha, religijska desnica nije uspijevala postići ujedinjenu potporu nekom republikanskom kandidatu, sve do izbora Donalda J. Trumpa na izborima 2016. godine, koji je dobio oko 80 % njihovih glasova i nastavio uživati njihovu potporu sve do kraja mandata (Martinez i Smith, 2016; Dias, 2020). Konzervativni kršćani podržavali su pojedine Trumpove politike, kao što su *travel ban* za stanovnike nekih islamskih zemalja, migracijska politika, *pro-life* stajališta i imenovanje sudaca Vrhovnog suda. Za evangeličke kršćane posebno važna je bila potpora Izraelu, priznavanje Jeruzalema glavnim gradom te premještanje veleposlanstva iz Tel Aviva u Jeruzalem (Dias, 2020.). Trumpove politike na Bliskom istoku mogu se dobrim dijelom objasniti upravo utjecajem evangeličkih kršćana, čija se potpora Izraelu i Jeruzalemu može pronaći više u teološkim i eshatološkim, a ne toliko političkim temeljima. Naime, za

evangeličke kršćane, od kojih mnogi doslovno tumače biblijske zapise, Jeruzalem je povezan s eshatologijom i Sudnjim danom, odnosno vjerovanjem da će se Isus vratiti u Jeruzalem kojim će vladati duhovno preporođeni Židovi, koji će ponovno izgraditi hram u Jeruzalemu prije nego što se ostvare događaji iz Knjige Otkrivenja. Naime, mnogi evangelički kršćani vjeruju u tzv. pred-milenijsku dispencionalističku teologiju (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 131), prema kojoj će se Isus vratiti na Zemlju prije ispunjenja proročanstva o tisuću godina vladavine mira. U skladu s ovakvim tumačenjem Biblije, preporođeni Židovi moraju obnoviti hram u Jeruzalemu prije Drugog dolaska Krista i prije Sudnjeg dana. Osim toga, evangelički kršćani vjeruju i da će se u Izraelu održati konačna bitka između dobra i zla (točnije bitka u Megiddu, tj. Armagedon) u kojoj će Bog uništiti svoje neprijatelje i nakon koje će započeti milenijska vladavina Krista. Prema ovom vjerovanju, da bi događaji kraja svijeta mogli otpočeti, političke granice Izraela trebaju ponovno biti uspostavljene u biblijskim granicama (Graziosi, 2020).

Ovo evangeličko religijsko vjerovanje ima izravne vanjskopolitičke reperkusije i utjecaj na američku vanjsku politiku. Evangelički kršćani uglavnom su radi izraženog proizraelskog stajališta prijašnjih desetljeća podržavali neokonzervativizam, iako oko mnogih drugih pitanja religijska desnica ima dosta dodirnih točaka i s tradicionalnim konzervativizmom i paleokonzervativizmom. Paleokonzervativizam kršćanstvo drži važnom sastavnicom američkog etniciteta te smatra da "kršćanska religija nudi poredak, stabilnost i integraciju pojedinca u širu zajednicu" (Ashbee, 2000: 80), ali on ipak polazi ponajprije od sekularnih umjesto biblijskih premisa, stavljajući naglasak na političke i kulturne elemente ispred religijskih. Prema Francisu (1997), paleokonzervativizam ima šire ciljeve od religijske desnice, kojoj će vjerojatno biti dovoljan fokus na zabranu pobačaja ili uvođenje molitve u škole, dok su paleokonzervativcima važna i druga pitanja, poput smanjenja moći federalne vlade ili sprječavanja apsorpcije američke nacije u multikulturalni globalni režim (Francis, 1997, prema Ashbee, 2000: 80).

5.2.7. Neokonzervativizam

5.2.7.1. Počeci neokonzervativizma

Uspom neokonzervativizma, kojega neki smatraju "revolucionarnim konzervativizmom" (Murray, 2006, prema Kerwick, 2015: 19) započeo je 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća, što neki pripisuju Danielu Bellu i njegovoj knjizi iz 1960. godine kojom je proglasio "kraj ideologije" (Haglund i Kertzer, 2008: 523). Bell sam sebe ipak nije smatrao neokonzervativcem (Summers, 2011), već "socijalistom u ekonomiji, liberalom u politici i konzervativcem u

kulturi" (Schumpeter, 2011). Neki iz tog razloga na neokonzervativizam gledaju kao na spoj pojedinih elemenata tradicionalnog konzervativizma, političkog individualizma i slobodnog tržišta (Ball i Dagger, 2016), a njegove korijene svakako je moguće pronaći u poslijeratnom liberalizmu, gdje su se nakon smrti F. D. Roosevelta pojavili različiti pogledi oko nastavka reformi *New Deal*. Jedna skupina, organizirana u Progresivnu stranku, zalagala se za koaliciju s komunistima kako bi se provele unutarnje reforme i postigla akomodacija sa SSSR-om, dok je druga skupina, koja je ostala u okviru Demokratske stranke i povezivala se s organizacijom *Americans for Democratic Action*, u komunizmu vidjela opasnost za liberalizam. Ova skupina podržala je Trumana, što joj je nakon njegove pobjede na izborima 1948. godine omogućilo bolji položaj. Među pripadnicima ove skupine našli su se mnogi budući neokonzervativci, uključujući Jeanne Kirkpatrick, Daniela Bella i Daniela Patricia Moynihana, kao i druge njujorške intelektualce, od kojih su neki, poput Irvinga Kristola i Daniela Bella, u ranijoj mladosti tijekom 30-ih godina bili marksisti, ali su kasnije promijenili svoja radikalna stajališta (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 611) te su odigrali značajnu ulogu u ideološkoj i strateškoj obnovi konzervativnog pokreta, osobito uz pomoć konzervativnih publikacija (*Commentary*, *National Review*, *Weekly Standard*...) i *think tankova* poput *American Enterprise Institute* i *The Heritage Foundation* (Steinfels, 1979, prema Fournier, 2019: 784).

Dakle, moguće je tvrditi da su u nastanku neokonzervativizma odlučujuću ulogu imali brojni "liberalni jastrebovi" iz neokonzervativnog krila Demokratske stranke koji su ranije podržavali *New Deal* i pokret za građanska prava (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22), ali koji su 60-ih godina počeli iskazivati svoje sve veće nezadovoljstvo snažnijim skretanjem Demokratske stranke ulijevo i nekim njenim tadašnjim politikama, kao što su bili pacifističko stajalište nove ljevice prema Hladnom ratu, upotpunjeno potporom marksističkim režimima Trećeg svijeta (Vaisse, 2010, prema Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22), program protiv siromaštva Lyndona Johnsona, prihvaćanje nekih stajališta kontrakulture 60-ih, uključujući protivljenje Vijetnamskom ratu i podršku pozitivnoj diskriminaciji (Mann, 2004, lok. 2037/9694). Neokonzervativci su u američko društvo nastojali vratiti red i jedinstvo te očuvati postavke klasičnog liberalizma (Fournier, 2019: 783-784), iskazujući time svoju pripadnost desnom krilu američkog liberalizma, koje se pojavilo kao reakcija na utopizam liberala, pojavu kontrakulturnih pokreta i iracionalnost nove ljevice (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 610), usmjerene protiv autoriteta, običaja i tradicije (Fournier, 2019: 783-784). Osim toga, neokonzervativcima, koji su imali snažna pro-izraelska stajališta i američku moć su smatrali ključnim zaštitnikom Izraela, "rastući anticionizam nove ljevice i podrška Palestincima bili su

posebno alarmantni [...], a percipirani antisemitizam nekih ličnosti pokreta *Black Power* također je bio uvredljiv za neokonzervativce" (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22).

U to vrijeme neokonzervativizam se bavio društvenim pitanjima, kao što su neželjene posljedice države blagostanja, jednake mogućnosti i rasne tenzije, dok je na području vanjske politike zagovarao "snažne internacionalističke politike za obuzdavanje komunizma i promicanje demokracije u inozemstvu" (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 611). Neokonzervativizam je ipak uočio da su kulturne promjene dovele do određene erozije tradicionalnih društvenih i vjerskih institucija, kao i do smanjenog osjećaja domoljublja i privrženosti temeljnim vrednotama države (Fournier, 2019: 784). Stoga su počeli zagovarati državne aktivnosti namijenjene zaustavljanju moralnog i kulturalnog propadanja zemlje (Fournier, 2019: 784), što su pokušavali postići kroz precizno definiranje političkog diskursa i temeljnih vrijednosti države kako bi se smanjio moralni relativizam društva koji doprinosi njegovoj atomizaciji i dekadenciji (Fournier, 2019: 784). Na neokonzervativna stajališta utjecaj je imala i zabrinutost radi "preuzimanja" američkih sveučilišta, političkih pozicija i kulturnih institucija od strane progresivnih liberala (Horowitz, 2013: 121, prema Fournier, 2019: 784), a neokonzervativci su također smatrali da društvene liberalne ideje 60-ih i 70-ih godina udaljavaju liberale od većine Amerikanaca (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22). Ulazak nove ljevice u Demokratsku stranku i nominacija Georgea McGoverna na izborima 1972. godine dodatno su udaljili neokonzervativce od svojih stranačkih kolega, navevši ih da sve više počnu cijeniti ulogu institucija i tradicionalnih autoriteta (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 611) te ujedno smanjivati svoju uvjerenost u sposobnost društvenih znanosti i vlada da oblikuju društvo (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 612).

Ovi trendovi neokonzervativce su približili Republikanskoj stranci i konzervativnim *think-tankovima*, što je naposljetku dovelo do njihove podrške Reaganu na izborima 1980. godine (Vaisse, 2010, prema Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 22). U naredna dva desetljeća, neokonzervativci su zagospodarili konzervativnim pokretom i Republikanskom strankom, u čemu su radi svojih jastrebovskih pogleda na vanjsku politiku, često uživali financijsku i drugu potporu dijelova obrambene industrije, korporativnog sektora, izraelskog lobija i religijske desnice (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 23). Ulazak neokonzervativaca u savezništvo s tradicionalnom desnicom početkom 80-ih godina povećao je njihov utjecaj unutar Reaganove administracije, ali i stvorio određene tenzije između neokonzervativizma i drugih pravaca koji su smatrali da su se neokonzervativci kasno priključili konzervativnom pokretu i na neki način ga čak i preoteli (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 611).

Radikalizam 60-ih godina neokonzervativnom pokretu približio je i američke katolike, koji su svoj fokus zadržali uglavnom na pitanjima ljudskih prava (Russell, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 86-87), iako je povezanost katoličanstva i američkog konzervativizma veća nego što se obično smatra (Caiazza, 2010). Neokonzervativni katolici su tijekom Hladnog rata i Reaganovog mandata imali određenu ulogu i radi svojeg snažnog antikomunizma, a tek su kasnija razmimoilaženja u pogledima između Svete Stolice i američke vanjske politike, osobito tijekom Bushevog mandata i rata u Iraku, utjecala na slabljenje njihovog prestiža (Russell, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 93). Uloga neokonzervativnih katolika dodatno je oslabila nakon izbora Donalda J. Trampa, s obzirom da je na izborima 2016. godine za njega glasala većina bijelih američkih katolika (Russell, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 97), tako da je "katolički neokonzervativizam izgubio na važnosti čim je neokonzervativizam prestao biti jedini vidljivi ili značajni oblik etabliranog konzervativizma i postao njegov još uvijek dominantan, ali ne više i *all-inclusive* oblik" (Russell, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 98).

5.2.7.2. Promjena strane i prelazak na konzervativnu stranu

Liberalni povjesničar Schlesinger svojom je knjigom iz 1949. godine definirao tzv. vitalni centar, odnosno konsenzus koji je dominirao liberalnom vanjskom politikom od 1948. do kraja 60-ih, a koji je obuhvaćao *containment* komunizma, podupiranje demokratskih vlada te financijsku i tehničku pomoć zemljama u razvoju kako bi se oslabio utjecaj komunizma. Međutim, pod utjecajem Vijetnamskog rata, ovaj konsenzus počeo je nestajati. Nakon 1967. godine i ratne eskalacije u Vijetnamu, mnogi liberali počeli su mijenjati svoje vanjskopolitičke pozicije, podržavajući smanjivanje američkih obveza u inozemstvu i jačanje međunarodnog poretka kojega su trebali stabilizirati ekonomska međuovisnost i pravni mehanizmi (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 613), dok su liberali koji su zagovarali snažnu antikomunističku i aktivističku vanjsku politiku ostali u manjini. U ovoj drugoj skupini našli su se neokonzervativci, koji su smatrali da SAD mora i dalje zadržati ulogu globalnog policajca i ne dozvoliti nastanak kaosa i nestabilnosti u svijetu, jer bi od toga koristiti mogao imati samo SSSR. Osim toga, smatrali su da su liberalne elite izgubile naboj za samoobranom nakon debakla u Vijetnamu te da su postale manje sklone reagirati na vanjske krize. Dodatno potaknuti naftnim embargom, neokonzervativci su poteze zemalja Trećeg svijeta usmjerenih prema Zapadu i Izraelu počeli doživljavati neprijateljskim i antisemitskim napadom na zapadnu demokraciju (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 613). Vjerujući u američku moć, neokonzervativci su

htjeli ponovno oživjeti asertivne internacionalističke tradicije Rooseveltove i Trumanove administracije (Mann, 2004, lok. 2058/9694).

Iako su se smatrali sljedbenicima pravog liberalizma, neokonzervativci su tijekom 70-ih godina počeli sve teže pronalaziti svoje mjesto unutar Demokratske stranke, kojom su počeli dominirati mlađi liberalniji aktivisti. Na predsjedničkim izborima 1972. godine od Nixona je izgubio George McGovern, dok je neokonzervativni favorit Henry "Scoop" Jackson izgubio na izborima za predsjedničku nominaciju 1972. i 1976. godine, čime je Demokratska stranka gotovo u potpunosti ostala u rukama lijevog krila. Sve usamljeniji, neokonzervativci su se dodatno razočarali Carterovim odbijanjem čvršće vanjske politike nakon invazije SSSR-a na Afganistan i iranske revolucije, radi čega su se u sve većem broju počeli priklanjati Reaganu, iako su još neko vrijeme ostali članovima Demokratske stranke. Neki od njih dobili su i istaknute pozicije u Reaganovoj administraciji, kao primjerice Jeanne Kirkpatrick kao veleposlanica pri UN-u, Elliott Abrams kao pomoćnik državnog tajnika i Richard Perle kao pomoćnik ministra obrane (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 613).

Među nezadovoljnim neokonzervativcima u Demokratskim redovima istupala je osobito Jeane Kirkpatrick, koja je iskazivala nezadovoljstvo Carterovom administracijom radi dodjeljivanja istaknutih položaja liberalima, nastavka detanta sa SSSR-om i pasivnosti SAD-a, dok je SSSR ostvarivao strateške prednosti u svijetu (Mann, 2004, lok. 2058/9694). Kritike Carterovoj administraciji bile su upućene i radi prebrzog i prekomjernog nametanja demokratskih reformi autokratskim liderima koji su podržavali SAD (npr. šahu ili Somozi), imajući od njih veća očekivanja nego od komunističkih režima u Trećem svijetu. Stoga je smatrala da je postignut učinak suprotan od željenog, tj. američka politika u komunističkim zemljama zadržavala je *status quo*, dok je u pro-američkim diktaturama oslabila diktature i stvorila okolnosti koje su dovele do njihovog svrgavanja od strane snaga koje također nisu imale interesa za demokratske reforme niti individualne slobode (Kirkpatrick, 1979, prema Mann, 2004, lok. 2058/9694). Kirkpatrick (1979) je vjerovala da bi SAD trebao biti tolerantniji prema diktaturama koje podržavaju SAD, a implicitno se kritički osvrtała i na ideju promicanja demokracije u Trećem svijetu (Kirkpatrick, 1979, Mann, 2004, lok. 2081/9694), ukazujući na opasnost od stvaranja suprotnih rezultata od željenih (Mann, 2004, lok. 2081/9694).

Ovakve ideje stvorile su određene tenzije među neokonzervativcima, koji iako su bili antikomunisti, nisu bili suglasni je li njihov cilj geopolitička borba protiv SSSR-a ili širenje demokracije, što je imalo reperkusije i na američki odnos prema pro-američkim diktaturama (Mann, 2004, lok. 2081/9694). Dobar dio neokonzervativaca vjerovao je u demokratske ideale

i Straussovo poimanje moralne dužnosti pružanja otpora tiranima (Mann, 2004, lok. 2081/9694) što je stajalište koje je naposljetku i prevladalo, tako da su neokonzervativci 21. stoljeća uglavnom promovirali ideje prilično udaljene tadašnjim idejama Kirkpatrick, prihvaćajući potrebu promoviranja demokratskih reformi "svugdje i stalno" (Mann, 2004, lok. 2104/9694).

5.2.7.3. *Reaganova doktrina*

Ideje Kirkpatrick pale su na plodno tlo kod Ronalda Reagana, koji je i sam bio bivši Demokrat. Prelazak Kirkpatrick u Reaganove redove potaknuo je na prelazak i druge neokonzervativce, osobito one koji su se protivili detantu sa SSSR-om te one koji su tijekom 70-ih godina podržavali senatora Henryja Jacksona ili Huberta Humphreya (Mann, 2004, lok. 2158/9694). Ovaj "egzodus" Reagan je iskoristio za približavanje i spajanje neokonzervativnih Demokrata s tradicionalnijim konzervativnim Republikancima (Mann, 2004, lok. 2180/9694). To je za posljedicu imalo gotovo potpunu dezintegraciju konzervativnijeg krila Demokratske stranke (Mann, 2004, lok. 2180/9694), što je mnoge tradicionalne Demokratske birače navelo da svoj glas daju Reaganu (Mann, 2004, lok. 2362/9694). Reagan, kao najkonzervativniji kandidat nakon Goldwatera i najkonzervativniji predsjednik nakon Coolidgea (Mann, 2004, lok. 201/9694), unatoč malodušju nakon Goldwaterovog poraza 1964. godine, trijumfalno je osvojio izbore protiv Cartera 1980. godine (Mann, 2004, lok. 2273/9694). Reagan je osobito ukazivao na slabosti Carterove vanjske politike, protiveći se detantu sa SSSR-om kojeg je Carter nastavio nakon Nixona i Forda (Mann, 2004, lok. 2295/9694). Za razliku od Cartera, cilj Reaganove doktrine bilo je pružanje vojne i financijske pomoći tzv. borcima za slobodu, tj. pobunjeničkim skupinama protiv režima koji su podržavali SSSR (Mann, 2004, lok. 201/9694), osobito u Afganistanu, Kambodži, Nikaragvi i Angoli (Mann, 2004, lok. 2629/9694), što je predstavljalo ponovno nametanje američke vojne moći nakon Vijetnama (Mann, 2004, lok. 2651/9694).

Izbori 1980. godine predstavljali su jedan od važnijih trenutaka koji su usmjerili daljnji tijek američke vanjske politike. Demokratska stranka doživjela je težak udarac i bila je u rasulu, njeni jastrebovi prešli su u redove Republikanaca, a u tome su ih slijedili i mnogi umjereni i konzervativniji Demokrati, što je dodatno oslabilo političku moć liberala, koji su se još od Vijetnamskog rata zalagali za ograničenja američke moći i smanjenje američkih vojnih obveza u inozemstvu (Mann, 2004, lok. 2431/9694). Na desnom političkom spektru smanjen je utjecaj Henryja Kissingera, glavnog arhitekta američke vanjske politike u prethodnom razdoblju (osobito što se tiče politike otvaranja prema Kini i politike detanta prema SSSR-u), što je dovelo i do napuštanja njegove politike realizma i ravnoteže snaga (Mann, 2004, lok. 2431/9694).

Drugim riječima, u padu su bili liberalni Demokrati i Republikanski pragmatisti, koji su vodili glavne političke borbe od 60-ih godina, dok je u usponu bio novi politički pokret, s novom linijom razmišljanja o odnosu SAD-a prema ostatku svijeta, koji nije prihvaćao tadašnje liberalne pretpostavke o potrebi smanjenja uloge SAD-a u inozemstvu, kao niti Kissingerove pretpostavke o potrebi akomodacije SAD-a s drugim velikim silama (Mann, 2004, lok. 2431/9694). Naime, već tijekom Fordovog mandata postavilo se pitanje kako je Vijetnamski rat utjecao na američku vojnu i ekonomsku moć. Kissinger je smatrao da je nakon rata moć SAD-a u padu i da je završilo doba američke globalne dominacije, pa radi toga SAD mora smanjiti svoju vojnu prisutnost i potražiti neki oblik akomodacije s Moskvom (Mann, 2004, lok. 1786/9694). S ovim pogledima nisu se slagali konzervativno krilo Republikanske strane i neokonzervativno krilo Demokratske stranke, koji su vjerovali da američka moć nije u padu i da stoga ne treba prihvaćati ograničenu viziju američke moći niti ulaziti u bilo kakve akomodacije s Moskvom (Mann, 2004, lok. 1786-1809/9694), a ovi "filozofski procjepi [...] potrajat će do kraja stoljeća i dalje" (Mann, 2004, lok. 1809/9694).

U Reaganovoj administraciji mnogi neokonzervativci dobili su istaknute položaje. Paul Wolfowitz, jedan od glavnih ideologa u kasnijoj administraciji Georgea W. Busha, dobio je istaknutu poziciju na području planiranja politike te se ubrzo okružio suradnicima sa sličnim pogledima, iako među njima nisu svi pripadali neokonzervativcima (Francis Fukuyama, Alan Keyes, Zalmay Khalilzad, James Roche, Stephen Sestanovich, Dennis Ross...). Wolfowitz je uskoro potom započeo dovoditi u pitanje mnoge temelje dotadašnje američke vanjske politike. Pokazao se kao jedan od najsnažnijih podupiratelja Izraela u Reaganovoj administraciji (Mann, 2004, lok. 2468/9694), doveo je u pitanje obustavu prodaje oružja Tajvanu i nastojao je, smatrajući da je SAD preuveličavao stratešku važnost Kine, promijeniti dotadašnju američku politiku akomodiranja Kine u sklopu borbe protiv SSSR-a. Umjesto toga, Wolfowitz je smatrao da Kina neće biti od pomoći SAD-u u slučaju potencijalnog rata sa SSSR-om te na nju nije više gledao samo kroz hladnoratovske naočale, već dugoročno (Mann, 2004, lok. 2468-2491/9694). Slično je gledao i na Irak, koji je za njega predstavljao određenu opsesiju, te je izražavao bojazan da bi Irak mogao pokušati dominirati naftnim poljima na Bliskom istoku ako se odluči na invaziju svojih susjeda (Mann, 2004, lok. 2491/9694). Wolfowitz je vjerovao da SAD ne treba tražiti akomodaciju ni sa jednom svjetskom silom, već je Ameriku smatrao dovoljno snažnom i bez kineske pomoći u Hladnom ratu, čime se usprotivio dotadašnjoj kissingerovskoj politici detanta, otvaranja Bejingu i traženja stabilne ravnoteže snaga (Mann, 2004, lok.

2491/9694). Njegove ideje isprva nisu pale na plodno tlo, ali nakon što je na mjesto državnog tajnika došao George Schultz, postajale su sve prihvaćenijima (Mann, 2004, lok. 2514/9694).

Nakon događanja u Poljskoj i istočnoj Europi 1980. i 1981., američka vanjska politika sve se više počela otvarati i za pitanja političkih sloboda i ljudskih prava, najprije u kontekstu antikomunizma, a potom i šire. Reagan je 1982. godine u Londonu istaknuo da će jedan od središnjih ciljeva američke vanjske politike biti promicanje demokracije, osobito u istočnoj Europi i SSSR-u, a ubrzo potom došlo je do osnivanja *National Endowment for Democracy*, zaklade zadužene za promicanje i izgradnju demokratskih institucija u inozemstvu (Mann, 2004, lok. 2810/9694). Nakon toga, Reaganova politika na Filipinima i poticanje predsjednika Ferdinanda Marcosa na ostavku 1986. godine predstavljala je novo poglavlje u (neo)konzervativnoj vanjskoj politici SAD-a. "Do kasnih 80-ih godina ciljeve demokracije i samoodređenja u inozemstvu uglavnom su podržavali liberali i Demokrati; Woodrow Wilson, američki najentuzijastičniji predstavnik idealističke vanjske politike bio je liberalni demokrat. Nakon Filipina, promicanje demokracije u inozemstvu postupno se pretvorilo u cilj političke desnice više nego ljevice. Kada je 2002. i 2003. godine administracija Georgea W. Busha počela pozivati na demokratsku vladavinu za Palestine, u Iraku i drugdje na Bliskom istoku, ona je time slijedila liniju politike i doktrine koja je prve korijene dobila kada se Reaganova administracija bavila Filipinima" (Mann, 2004, lok. 2765/9694). Reagan je time promijenio smjer politike koja mu je donijela mandat, kada je kritizirao Carterove pogreške oko poticanja političke liberalizacije u Iranu za vrijeme šaha i Nikaragvi za vrijeme Somoze, što je otvorilo vrata revolucijama koje nisu bile u američkom interesu (Mann, 2004, lok. 2787/9694).

Reaganova doktrina na neki je način bila nastavak, ali i zaokret u američkoj vanjskoj politici. Još od Trumana, svi američki predsjednici držali su se politike *containment* komunizma, smatrajući da širenje komunizma predstavlja prijetnju demokraciji. Politika *containment* uključivala je pružanje pomoći različitim antikomunističkim skupinama diljem svijeta, a Reagan ju je unaprijedio pružanjem podrške nekomunističkim vladama i svrgavanjem marksističkih vlada, uz podržavanje antikomunističkih pokreta u El Salvadoru i Gvatemali te antikomunističkih pobunjenika u Afganistanu, Angoli, Kambodži, Etiopiji, Grenadi, Laosu i Nikaragvi (Pontuso, 2006, prema Frohnen, 2006: 710-711). Za podršku ovim snagama korišteni su različiti politički, ekonomski, vojni i psihološki elementi, što je vodilo do sukoba niskog intenziteta, ali bez izravnog sukoba sa SSSR-om (Pontuso, 2006, prema Frohnen, 2006: 711).

Buchanan (1999) je na Reaganovu doktrinu gledao kao na spoj idealizma i realizma. Naime, Reagan je *containment* nadogrudio *rollbackom* te je kao konzervativac izbjegavao namjernu

provokaciju i izravno izazivanje sovjetskih vitalnih interesa, a zaobišao je i sporazume o kontroli naoružanja uz povijesno povećanje konvencionalnog naoružanja (Buchanan, 1999: lok. 5036/7487). Ujedno je provodio kontinuiranu ideološku ofenzivu protiv komunističke doktrine, intervenirajući u Grenadi te šaljući oružje protusovjetskim gerilama u Angoli, Nikaragvi i Afganistanu (Buchanan, 1999: lok. 5051/7487). "Reaganova je politika *containment* i *rollback*, minimalnog rizika i umjerenog pritiska na periferijama imperija, trijumfirala" (Buchanan, 1999: lok. 5051/7487). Iako neki tvrde da je Reagan bio pobornik wilsonizma, Buchanan (1999), koji je dvije godine radio za Reagana u Bijeloj kući, s time se ne slaže, već ističe da je Reagan prije svega bio "antikomunist i domoljub koji je svoju dužnost vidio u obrani američkih interesa i postizanju poraza 'zlog imperija' koji je prijetio njegovoj zemlji" (Buchanan, 1999: lok. 5051/7487). Reaganova politika također je bila motivirana nacionalizmom, ali onim oblikom nacionalizma koji nije vodio do izolacionizma (Reichley, 1981-1982: 543). "Ako je Reagan i koristio retoriku globalne demokracije, bilo je to radi postizanja višeg cilja, vrhovnog djela njegovog predsjedništva: rušenja Sovjetskog imperija. Istinski veliki predsjednik, Ronald Reagan, proveo je najučinkovitiju vanjsku politiku dvadesetog stoljeća" (Buchanan, 1999: lok. 5051-5068/7487).

Reaganovu doktrinu neki ipak smatraju kontroverznom radi suradnje sa skupinama koje su kršile ljudska prava i brutalno suzbijale demokraciju (Pontuso, 2006, prema Frohnen, 2006: 711). Jeanne Kirkpatrick to je opravdavala mišljenjem da se desne diktature mogu transformirati u demokracije, kao što je bio slučaj s Francovom Španjolskom, ali marksističke vlade nikada nisu imale praksu mirne predaje vlast (Pontuso, 2006, prema Frohnen, 2006: 711). Kako god bilo, Reagan svoju doktrinu nije provodio samo radi zaštite usko definiranih američkih interesa, već i radi šireg moralnog križarskog rata protiv komunizma. Ovaj rat ujedinio je mnoge antikomunističke snage u SAD-u i diljem svijeta te je naposljetku doveo do pobjede u Hladnom ratu (Pontuso, 2006, prema Frohnen, 2006: 711).

5.2.7.4. *Posthladnoratovski neokonzervativizam*

U posthladnoratovskom svijetu svoje mjesto mogle su naći mnoge neokonzervativne ideje Reaganove politike, kao što su pretpostavka da SAD ne mora tražiti akomodaciju ni sa jednom velikom silom; da je moguće ugrožavanje naftnih polja na Bliskom istoku i od strane Iraka, a ne samo SSSR-a; da se na Kinu može gledati i drugačije, a ne samo kao na strateškog partnera u borbi protiv SSSR-a; te da se promicanje demokracije može provoditi ne samo prema protivnicima, već i prema saveznicima (Mann, 2004, lok. 2945/9694). Neokonzervativne ideje

ipak su bile tek u povojima, tako da Reaganova administracija nije bila sklona intervencionizmu poput nekih kasnijih američkih administracija, već je intervenirala uglavnom na temelju hladnoratovske logike suzbijanja komunizma (Grenada) ili sa zračnim snagama radi odmazde za terorističke napade (Libija) (Mann, 2004, lok. 3201/9694). Na veće vojne operacije trebalo je pričekati Georgea H. W. Busha 1989.-1991. godine i intervenciju u Panami, koja je s 20.000 američkih vojnika bila najveća vojna operacija nakon Vijetnama, kao i prva vojna operacija vođena posthladnoratovskom logikom vraćanja demokracije i svrgavanja lidera. Ova operacija poslužila je kao uvertira za kasniju intervenciju protiv Iraka (Mann, 2004, lok. 3743/9694) te je Americi ponovno dala apetit za vođenje ratova u kojima može pobijediti (Mann, 2004, lok. 3808/9694).

Okretanjem Reaganu i tradicionalnoj desnici, neokonzervativci su konzervativnom pokretu donijeli pristup utjecajnim medijima i *think tankovima*, ali i vlastite ideje i poglede na svijet (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 614). Od ove sinergije isprva su koristi imale obje strane. Neokonzervativci su dobili novi prostor za djelovanje, a intelektualna desnica izašla je iz izolacije i dobila pomoć u nastojanjima za ograničavanjem veličine i ovlasti federalne vlade te zaštitom i jačanjem tradicionalnih društvenih institucija. Pa ipak, u dijelu konzervativnog pokreta pojavio se osjećaj da su neokonzervativci preoteli konzervativni pokret od dotadašnjih "pravih" konzervativaca. Preston (2020) ironijom smatra da je konzervativni pokret, osmišljen radi protivljenja ljevici, preuzela skupina inicijalno sastavljena od bivših radikalnih ljevičara (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 21), što je pratilo sustavno uklanjanje iz *mainstream* konzervativizma onih konzervativaca koji su se smatrali pretjerano tradicionalnima, etnocentričnima ili provincijalnima, odnosno premalo kozmopolitskima i egalitarnima, te optuživanje mnogih od njih za rasizam, antisemitizam i ksenofobiju (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 23). Posebno kritični prema neokonzervativizmu bili su paleokonzervativci. Oni su strahovali da će prevladati pristup temeljen na društvenim znanostima, umjesto na filozofiji, smetala im je umreženost neokonzervativaca s *think tankovima* i njihova sposobnost prikupljanja sredstava za vlastite ciljeve, a bojali su se i da će javnost cijeli konzervativni pokret percipirati kroz prizmu medijski eksponiranih neokonzervativaca. Također su nekim istaknutim neokonzervativcima predbacivali marksističku prošlost (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 614) te su smatrali da neokonzervativizmu nedostaje domoljublja jer je svoje globalističke poglede na jednakost i liberalnu demokraciju stavio iznad pripadnosti vlastitoj povijesnoj naciji, a svoju verziju nacionalizma pretvorio u svjetsku religiju, koja vjeruje u

američki ekscjepcionalizam i dužnost SAD-a da svoju viziju svijeta nameće drugima (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 126).

S obzirom na očite razlike u pogledima, zajedništvo tradicionalne desnice i paleokonzervativizma s jedne, te neokonzervativizma, s druge strane, funkcioniralo je do kraja desetljeća, ali su pukotine postajale sve vidljivije nakon kraja Hladnog rata. SSSR više nije predstavljao prijetnju, pa su neki konzervativci ponovno započeli zagovarati pristup *America First*, protiveći se intervenciji u Perzijskom zaljevu i izražavajući zabrinutost da američka politika služi izraelskim interesima na štetu američkih interesa. Ova skupina konzervativaca skeptična je bila i oko širenja demokracije u inozemstvu, osobito kada se to radilo uz uporabu sile. S druge strane, veći dio neokonzervativaca podržao je Zaljevski i kasniji irački rat, te je zagovarao neo-wilsonovsku politiku u okviru koje SAD ima moralnu obvezu pomoći globalizaciji demokracije svim raspoloživim sredstvima (Ehrman, 2006, u Frohnen i sur., 2006: 614). Početkom 90-ih američka vanjska politika bila je još prilično oprezna, tako da nije bilo potpore provođenju većih intervencija ili izgradnji političkih institucija u državama Bliskog istoka, već je i ograničena operacija protiv Iraka u prvom Zaljevskom ratu bila ocijenjena dovoljno avanturističkom, radi nepostojanja ranijih iskustava s vojnim intervencijama u tom dijelu svijeta (Mann, 2004, lok. 3830/9694). George H. W. Bush isticao je da SAD Zaljevski rat vodi u ime novog svjetskog poretka, sa SAD-om u vodećoj ulozi, spremnim na korištenje sile u dijelovima svijeta u kojima ranije nije intervenirao, na intervenciju u cilju sprječavanja agresije i očuvanja ravnoteže snaga te na suradnju sa starim saveznicima iz zapadne Europe i istočne Azije, a po potrebi i s novim partnerom SSSR-om (Mann, 2004, lok. 4061/9694).

Nakon Busha, uslijedilo je razdoblje Clintonove administracije, kada su na scenu počeli stupati neokonzervativci druge generacije. Oni su se nalazili pod utjecajem žestokih antikomunista, poput Johna Podhoretza i Jeanne Kirkpatrick, a obrambenu i vanjsku politiku Clintonove administracije smatrali su opasnom za SAD (Fournier, 2019: 784). Posebno istaknuti među njima bili su William Kristol i Robert Kagan, koji su sve više počeli govoriti o potrebi ponovnog uvođenja morala u vanjsku politiku, kako bi se potaknulo stvaranje nove privrženost građana američkim vrijednostima (Fournier, 2019: 784). Za razliku od neokonzervativaca prve generacije, druga generacija ponovnom uvođenju morala nije pristupala samo putem snažnijeg naglašavanja nacionalnih vrijednosti, već i putem univerzalizacije tih vrijednosti u globalnim okvirima. Tako se legitimitet za američke akcije nije tražio u UN-u, već u američkim načelima, radi uvjerenja da se promicanjem američkih interesa promiču interesi čovječanstva (Kagan, 2003: 88). Njihov program moguće je uočiti u člancima i izvješćima Kristolovog i Kaganovog

think tanka Project for the New American Century, koji su podržavali povećanje obrambenih izdataka, suprotstavljanje režimima neprijateljski orijentiranima prema vrijednostima i interesima SAD-a, promicanje ekonomskih i političkih sloboda u inozemstvu te stvaranje i održavanje međunarodnog poretka korisnog za prosperitet i sigurnost SAD-a, ako treba i uporabom sile (Légaré-Tremblay, 2007, prema Fournier, 2019: 784).

Do kraja 90-ih godina neokonzervativci su zauzeli sve važnije pozicije u medijima i *think tankovima*, unutar Republikanske stranke, a neki i unutar Demokratske stranke u Clintonovom mandatu (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 125). Vjerujući u veličinu američke nacije te njenih univerzalno primjenjivih načela slobode i jednakosti, kao i u američku dužnost da ta načela i vrijednosti širi na druge nacije (Bloom, u Gottfried, 2012, prema Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 127), neokonzervativizam je pokazivao više dodirnih točaka s idealističkom ljevicom i njenim pogledima na jednakost, demokraciju, ljudska prava i slobodu te izvozu tih vrijednosti, po potrebi i vojnim putem (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 127).

5.2.7.5. *Busheva doktrina*

Predizborna kampanja i početak mandata Georgea W. Busha nisu ukazivali na predstojeću neokonzervativnu revoluciju, s obzirom da se Bush u početku uglavnom izjašnjavao za suzdržanost u vanjskoj politici, protiveći se izgradnji država i ne pokazujući prevelike mišiće prema Kini kako su to tražili neki neokonzervativci, a nije niti iskazivao pretjeranu potporu Izraelu. Uglavnom su postojala očekivanja da će u velikoj mjeri nastaviti vanjsku politiku svojega oca, bez prevelikih moralnih križarskih pohoda i s održavanjem stabilnosti umjesto želje za mijenjanjem svijeta (Mann, 2004, lok. 94/9694). Međutim, u neokonzervativnim krugovima kojima se Bush okružio vladala je drukčija atmosfera. Neokonzervativci su željeli zauzeti konfrontacijski pristup prema Kini i Sjevernoj Koreji, izgraditi obrambeni raketni štit u Europi te su iskazivali skepsu prema međunarodnim sporazumima i ugovorima za koje se smatralo da nisu u američkom interesu (Mann, 2004, lok. 94/9694). Nakon terorističkih napada 9/11 i snažnog utjecaja koji je taj događaj ostavio na SAD i javno mnijenje, Busheva početna politika dubinski se promijenila. Ubrzo nakon 9/11, uslijedio je napad na Afganistan, a Irak, Iran i Sjevernu Koreju 2002. godine Bush je nazvao "osovinom zla", najavivši mogućnost preemtivnih ratova, što se kasnije i ostvarilo na primjeru Iraka (Bush, 2002). Time je "neokonzervativna vizija američke vanjske politike pružila teoretski i politički sadržaj Busheve doktrine" (Schmidt i Williams, 2008: 194), čime je Busheva vanjska politika postala "sinonim za neokonzervativnu vanjsku politiku" (Krauthammer, prema Schmidt i Williams, 2008: 194).

Busheva doktrina preciznije je iznesena u Strategiji nacionalne sigurnosti iz 2002. godine te se danas uglavnom smatra da se radilo o primjeru proaktivne politike, koja je zadala novi smjer američkoj vanjskoj politici. Ova doktrina opravdavala je preemtivne ratove protiv država ili skupine država koje bi potencijalno mogle predstavljati prijetnju za SAD ili njegove saveznike, a ratove je SAD mogao pokrenuti unilateralno ili s manjim brojem istomislećih država (Kaufman, 2017: 7). Neki autori su ipak mišljenja da Busheva doktrina nije predstavljala veliki radikalni zaokret, već navode da je napad 9/11 hegemonistima unutar Busheve administracije samo dao povod za provedbu politika koje bi ionako proveli, poput svrgavanja iračkog režima, nametanja američke moći na Bliskom istoku i u središnjoj Aziji, povećanja obrambenih kapaciteta te smanjenja mogućnosti za regionalne sile da odvrate američke vojne intervencije (Layne, 2006: 2-3). Drugim riječima, prema ovima autorima, Busheva administracija samo je drukčijim sredstvima nastavila veliku strategiju SAD-a koja je postojala od ranih 40-ih godina, a koja je tražila "sigurnost kroz ekspanziju moći SAD-a i traženje hegemonije" (Layne, 2006: 3). Layne (2006) ističe da su posthladnoratovske intervencije SAD-a dobrim dijelom predstavljale elemente nove američke ekspanzionističke politike, kada se nakon kraja Hladnog rata ukazala prilika da SAD, bez sovjetskog otpora, iskoristi i poveća svoju moć putem oblikovanja međunarodnog sistema. Rizici su bili razmjerno niski, a potencijalne nagrade su se činile velikima, radi čega SAD i neokonzervativci nisu mogli odoljeti prilici (Layne, 2006: 2). U tom pogledu, Brands (2018) smatra da SAD nakon kraja Hladnog rata nije usvojio radikalno novu veliku strategiju, već je jednostavno prilagodio postojeću poslijeratnu veliku strategiju novim okolnostima, koje su bile povoljne za dominaciju SAD-a u globalnom poretku (Brands, 2018 u Glenn, 2018: 134). Time je SAD nastavio ekspanzionističku vanjsku politiku prisutnu proteklih šest desetljeća, kroz koju je nastojao ostvariti hegemoniju u tri najvažnije regije - zapadnoj Europi, istočnoj Aziji i Perzijskom zaljevu (Layne, 2006: 3). Svjesna provedba liberalne hegemonije, kao politike koju su prihvatili i Demokrati i Republikanci (Walt, 2018 u Jervis i sur., 2018: lok. 1229/11823) nadilazila je Hladni rat i SAD bi je vjerojatno provodio i bez njega (Layne, 2006: 3). Ova politika nastojala je proširiti i produbiti liberalni svjetski poredak, temeljen na slobodnom tržištu, demokraciji, ljudskim pravima i međunarodnim institucijama, uz benevolentno američko vodstvo u svijetu, što je ujedno podrazumijevalo širenje američkih sigurnosnih obveza u Europi, Aziji i na Bliskom istoku, protivljenje pa i svrgavanje diktatura te primjenu vojne i ekonomske moći kako bi se druge države prisililo na pridržavanje američkih vrijednosti i želja (Walt, 2018 u Jervis i sur., 2018: lok. 1229/11823).

U svakom slučaju, neokonzervativizam je svoj vrhunac doživio tijekom mandata Georgea W. Busha, da bi nakon toga, dobrim dijelom i kao rezultat rata u Iraku, uslijedilo razdoblje njegovog pada. Iako je i dalje ostao prisutan unutar konzervativnih krugova, došlo je ipak do jačanja nekih drugih konzervativnih ideja, koje su dugo godina bile marginalizirane.

5.2.8. *Paleokonzervativizam*

Paleokonzervativizam, kao pravac koji "odbacuje korozivan utjecaj eminentno modernističkog i internacionalističkog neokonzervativizma" (Gottfried, 1999 i 2011, prema Fournier, 2019: 789), svoje korijene pronalazi u *Old Rightu*, koji se još tridesetih godina prošloga stoljeća protivio *New Dealu* i intervencionizmu u američkoj vanjskoj politici (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 625). Paleokonzervativizam se smatra bliskim tradicionalnom konzervativizmu, s kojim dijeli važnost hijerarhije, običaja i kulture (Ashbee, 2000: 79), ali u odnosu na kojega dodatno naglašava nacionalističke i populističke elemente te agresivnije kritizira svoje ideološke protivnike i političke elite (Fournier, 2019: 783). Radi se ipak o prilično heterogenom pravcu, koji je pod zajednički nazivnik okupio često međusobno kontradiktorne autore, kao što su Mel Bradford, Thomas Fleming, Clyde N. Wilson, Paul Gottfried, Sam Francis, Patrick J. Buchanan, Chilton Williamson Jr., Claes Ryn, E. Christian Kopff, Paul Craig Roberts, William S. Lind, Donald Livingston, John Derbyshire i drugi. Neki su s paleokonzervativizmom povezivali i bivšeg glavnog stratega predsjednika Trumpa, Stevea Bannona, iako su njegova stajališta ustvari u većoj mjeri specifična za banonizam i alternativnu desnicu, kao i višeg savjetnika u Bijeloj kući Stephena Millera, kojemu se pripisuje politika zabrana ulaska u SAD građanima nekih islamskih država i politika odvajanja imigrantske djece od roditelja na američko-meksičkoj granici (Drolet i Williams, 2020: 29).

Sam naziv paleokonzervativizam ušao je u uporabu 80-ih godina kao pandan neokonzervativizmu (Scotchie, 2017: 1), kada se njime počelo nazivati skupinu snažno antikomunistički orijentiranih konzervativaca, koji su već od 70-ih godina počeli uviđati sve veću razliku između sebe i neokonzervativaca (Drolet i Williams, 2020: 31). Fleming i Gottfried (2008) su u knjizi *The Conservative Movement* paleokonzervativizam odredili kao konceptualnu i političku suprotnost neokonzervativizmu te su u njega ubrojili tradicionalne konzervativce 50-ih i 60-ih godina, tj. južnjačke *agrarians*, katoličke antikomuniste povezane s *National Reviewom* i Taftove Republikance (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 651), ali i konzervativce koji su se protivili rastućem utjecaju antikomunističkih *New Deal* Demokrata na Reaganovu administraciju i konzervativni pokret 80-ih, među čije se istaknute

ličnosti mogu ubrojiti Russell Kirk, Thomas Molnar, Stephen Tonsor, George Carey, Forrest McDonald, George Panichas i Robert Nisbet. Osim njih, bili su tu i mlađi konzervativci, kao što su Claes Ryn, Samuel T. Francis, Clyde Wilson i Thomas Fleming, koji su imali manje izražen katolički identitet od svojih starijih uzora, bili su otvoreniji prema društvenim znanostima i sociobiologiji te glavnog suparnika nisu vidjeli toliko u ljevici, koliko u neokonzervativizmu (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 651-652). "Za razliku od tradicionalista 60-ih godina, koji su podržavali Barrya Goldwatera, novi paleokonzervativci počeli su govoriti o povratku na anti-intervencionizam Roberta Tafta, što je politička pozicija koju je u 21. stoljeću branio prvenstveno Patrick J. Buchanan. Paleokonzervativci su uspjeli pronaći i neke zajedničke dodire s libertarijancima, koji dijele njihov prezir prema 'welfare-warfare' državi" (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 652).

Drolet i Williams (2020) na paleokonzervativizam gledaju kao na relativno nepoznat antiestablišmentski pravac radikalnog konzervativizma (koji smatra da su postojeće institucije već toliko degenerirale da ih nije moguće popraviti te je sklon kreiranju novih institucija koje će poticati lojalnost i povezivati pojedince u zajedničko tkivo unutar društva), u određenoj mjeri pandanu europske Nove desnice, koji pruža ideološku podlogu snagama i akterima koji dovode u pitanje postojeći liberalni poredak na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Ovi autori uočili su elemente paleokonzervativizma u pokretima kao što su *Tea Party*, *Alt-Right*, ali i trumpizam (Drolet i Williams, 2020: 29-31), kao političku, društvenu i kulturnu pojavu s brojnim manifestacijama (Morris, 2019: 18). King (2004) je pod paleokonzervativizmom podrazumijevao intelektualnu frakciju sastavljenu od libertarijanaca, desnih populista i tradicionalnih konzervativaca koji se smatraju legitimnim sljednicima *Old-Righta* iz prijeratnog razdoblja (King, 2004: 247). Isto tako, među paleokonzervativce se ponekad u širem smislu ubraja i druge grupacije konzervativaca, od onih koji su se protivili prijeratnom *New Dealu* i oblikovanju američke države blagostanja, pa do suvremenijih kritičara neokonzervativaca. Međutim, Gottfried (2006) ističe da se najčešće pod paleokonzervativcima smatraju poslijeratni konzervativci koji su se okupljali oko *National Reviewa* i *Modern Agea*, a koji su nastojali pomiriti ekonomske i političke slobode s tradicionalnim društvenim i religijskim vrijednostima (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 651). Unatoč brojnim razlikama, paleokonzervativci dijele zajednička načela poput skepse prema izvozu demokracije, pitanja jednakosti na unutarnjem planu te vjerovanje u osobnu i korporativnu slobodu uz poštovanje društvenih autoriteta (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 651). Na paleokonzervativizam su utjecaj imali europski mislioci poput Edmunda Burkea, epohe poput

srednjeg vijeka, klasična misao Izraela, Grčke, Rima i Engleske (Scotchie, 2017: 1), a u novije vrijeme i neki europski i engleski katolički mislioci, kao što su G. K. Chesterton, Joseph de Maistre i T. S. Eliot, a u svojim anti-*New Deal* stajalištima isticali su se pripadnici austrijske škole Friedrich Hayek, Ludwig von Mises i Henry Hazlitt (Scotchie, 2017: 1).

Iako neskloni velikoj vladi i nevojnoj inozemnoj pomoći, paleokonzervativci su tijekom Hladnog rata uglavnom podržavali aktivnu američku ulogu u suzbijanju komunizma, smatrajući komuniste nepomirljivim neprijateljima tradicionalnog zapadnog poretka i političkih sloboda i gledajući na komunizam kao na produžetak nasilnog revolucionarnog impulsa začetog još u vrijeme Francuske revolucije. Iako nisu svi bili katolici, na Katoličku Crkvu gledali su s respektom, smatrajući je dominantnom institucijom zapadne civilizacije i moralnim predziđem pred komunizmom (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 651).

Nakon što se *National Review* počeo sve više svrstavati uz neokonzervativizam, paleokonzervativci su započeli s jasnijim isticanjem svojih stajališta, koja su sve više temeljili na idejama prijeratne anti-*New Deal* i anti-intervencionističke desnice, a ne više toliko na idejama poslijeratnog konzervativizma (Lyons, 2017, prema Gallaher, 2020: 2). Iako je već u to vrijeme bilo jasno da se pogledi paleokonzervativizma i *New Righta* uvelike razlikuju oko nekih pitanja, ove razlike bile su potisnute radi suprotstavljanja zajedničkom neprijatelju – komunizmu (Lyons, 2017, prema Gallaher, 2020: 2). Međutim, od 1989. godine počinje se primjećivati paleokonzervativno napuštanje prijašnjeg fokusa na antikomunizam, čemu je doprinijelo približavanje kraja Hladnog rata i neoizolacionizam, ali i percepcija da je upravo antikomunistički entuzijazam pomogao usponu neokonzervativizma i sve širem prihvaćanju države blagostanja unutar konzervativnog pokreta (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 652). Nezadovoljstvo je postojalo i jer su paleokonzervativci smatrali kako su neokonzervativci zapravo globalni demokrati i sekularisti, koji zagovaraju demokratski univerzalizam po uzoru na Trockijev utopizam (Scotchie, 2017: 5). Prema Brigitte Berger, konzervativci s istočne obale više su bili orijentirani na ostvarivanje pojedinačnih političkih ciljeva, za razliku od paleokonzervativizma koji je više orijentiran na vrijednosti (Scotchie, 2017:5). Paleokonzervativci stoga pitanjima kulture daju prednost pred ekonomskim pitanjima te smatraju da se kultura gotovo uvijek pojavljuje istovremeno s izražavanjem vjerskih osjećaja (Weaver, 1961/1961, u Scotchie, 2017: 79). Ne čudi stoga da su 80-ih i 90-ih godina paleokonzervativci spremno sudjelovali u tzv. kulturnim ratovima u SAD-u. S obzirom da na kulturu gledaju kao na plod klimatskih, geografskih, ekoloških, etničkih, vjerskih i lingvističkih

elemenata, paleokonzervativizam se zauzima za *laissez-faire* pristup države prema kulturi društva, bez uplitanja, osim iznimno (Weaver, 1961/1961, u Scotchie, 2017: 81).

Nakon kraja Hladnog rata, razlike unutar konzervativnog pokreta otvoreno su isplivale na površinu, a tijekom narednog razdoblja, svojim kritikama neokonzervativizma, ratova u Afganistanu i Iraku te sporazuma o slobodnoj trgovini poput NAFTA-e, paleokonzervativizam se uglavnom našao na marginama konzervativnog pokreta (Buchanan, 2005; Schlafly, 1996, prema Gallaher, 2020: 2). Tzv. *conservative crackup* reproducirao je skoro ista politička suparništva iz tridesetih godina, u kojima su se s jedne strane našli neokonzervativci kao *New Dealers*, a s druge strane paleokonzervativci, kao anti-*New Deal* Republikanci. Ova podjela ovoga puta bila je upotpunjena i razlikama u politici prema Izraelu i Bliskom istoku, pri čemu su paleokonzervativci neokonzervativce smatrali pretjerano i nekritički pro-izraelskima, pa čak i pro-cionističkima (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 652), dok su neokonzervativci paleokonzervativce optuživali za antisemitizam (Lyons, 2017, prema Gallaher, 2020: 2).

Distanciranjem od neokonzervativizma i Busheve politike, paleokonzervativci su u posthladnoratovskom razdoblju uspjeli iskazati neka svoja specifična stajališta, osobito na području vanjske politike, imigracije i vanjske trgovine, po uzoru na prijeratni *Old Right* (Scotchie, 2017: 5-6). Po pitanju imigracije, paleokonzervativizam se protivio masovnoj imigraciji iz zemalja Trećeg svijeta (Scotchie, 2017: 2), ali se pozitivno referirao na imigraciju iz istočne Europe (Fleming, 2989, prema Scotchie, 2017: 6), dok su neokonzervativci bili dominantno pro-imigracijski te su paleokonzervativce često optuživali za ksenofobiju i antisemitizam. Osim toga, paleokonzervativizam je pronašao zajednički jezik s libertarijancima i tradicionalistima po pitanju kritike intervencionizma i uplitanja u unutarnja pitanja drugih država, vjerujući da "rat održava Levijatana" i da će država koja je moćna u inozemstvu, isti pristup imati i prema vlastitim građanima (Rockwell, prema Scotchie, 2017: 6). Postojeći antagonizam dodatno je bio pojačan Zaljevskim ratom i kasnije osobito ratom u Iraku. Protivljenje američkom intervencionizmu i politici širenja demokracije u inozemstvu osobito su bili izraženi kod starije generacije paleokonzervativaca, koji su u njima vidjeli neprihvatljive marksističke korijene i diverziju od borbe protiv menadžerskog režima kod kuće (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 653). Paleokonzervativizam je išao protiv struje i svojim protivljenjem trgovinskim sporazumima, kao što su NAFTA i GATT, čime je dovodio u pitanje smislenost sklapanja sporazuma o slobodnoj trgovini između SAD-a i država Trećeg svijeta, u kojima radnici imaju znatno niže plaće nego u SAD-u i u kojima su na snazi niži standardi zaštite okoliša i niža radnička prava. Stvaranju WTO-a protivili su se i libertarijanci i

tradicionalisti, smatrajući WTO organizacijom koja udara na temelje američkog suvereniteta kada je riječ o trgovinskim praksama i sporovima između država (Scotchie, 2017: 6).

Paleokonzervativizam ima izražen snažan kulturalni aspekt, usmjeren na ponovnu izgradnju kulture središnjeg SAD-a, u okviru kojega prevladava svijest da je tzv. kulturni marksizam preuzeo sve aspekte američkog društva - industriju zabave, umjetnost, glazbu, medije, sveučilišta, javne škole i dr. (Weyrich i Lind, 2009: 34). Ove težnje na kulturnom području nisu suviše uspješno bile pretočene u političku strategiju, s neuspješnim predsjedničkim ambicijama Pata Buchanana tijekom 90-ih godina, što je dovelo do nezadovoljstva u paleokonzervativnim redovima. Unatoč tome, i dalje je nastavljen fokus na prevladavanje podjela unutar središnjeg SAD-a, uz vjeru da je globalizacija približila politike *mainstream* ljevice i *mainstream* desnice, stvorivši time polarizaciju unutar SAD-a između vladajućih elita koje kao sredstvo kontrole i blagostanja koriste nacionalnu državu i međunarodne institucije globalne vladavine, te središnjeg SAD-a, koji ne posjeduje tehnokratske i menadžerske vještine i položaje koji bi njegovim stanovnicima omogućili ekonomske koristi i političku moć u doba globalizacije (Francis, 1996, prema Drolet i Williams, 2020: 39). Buchanan svojedobno nije uspio vjerojatno i radi pacifikacije i osjećaja uzaludnosti kod paleokonzervativaca te kontradiktornosti i neprihvatljivosti nekih njegovih stajališta za tadašnji *mainstream* konzervativizam (Ashbee, 2000: 82). Paleokonzervativizam tada nije bio općeprihvaćena filozofija, radi svoje male raširenosti, male naklade časopisa *Chronicles* i činjenice da je okupljao uglavnom predstavnike akademske zajednice, koji niti među sobom nisu bili posve jedinstveni (Ashbee, 2000: 81).

5.2.9. Ostali relevantni smjerovi konzervativizma

5.2.9.1. Južnjačka konzervativna tradicija

Južnjačka konzervativna tradicija bliska je tradicionalnom konzervativizmu i paleokonzervativizmu, iako se često percipira kroz poveznicu s razdobljem rasizma i ropstva (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 872). Međutim, simpatije i nostalgija južnjačkih tradicionalista prema kulturi i tradiciji američkog Juga iz razdoblja prije Građanskog rata ipak se u intelektualnom smislu ponajprije odnose na stremljenje prema čistom ruralnom životu, poštivanju društvene hijerarhije, postojanju određenog plemenitog viteškog duha te jednostavnoj duhovnosti (Fournier, 2019: 783). Rossiter (1962) je Jug smatrao najkonzervativnijim dijelom SAD-a (Rossiter, 1962, prema Nash, 2014: 5266/14167), a južnjački *agrarian* Richard Weaver (1968) na njega je gledao kao na "posljednju

nematerijalističku civilizaciju zapadnog svijeta" (Weaver, 1968, prema Nash, 2014: 1232/14167). Weaver (1972) je smatrao da se Zapad i zapadna kultura nalaze u padu radi trijumfa štetnih ideja (Weaver, 1972, prema Nash, 2014: 465/14167) i nominalizma, kojemu je pripisivao napuštanje vjerovanja u transcendentne vrijednosti i objektivni izvor istine veći od čovjeka i neovisan o njemu (Weaver, 1948, prema Nash, 2014: 1232/14167), radi čega se negira objektivna istina koja vodi u relativizam. Ukazivao je da je doktrinu istočnog grijeha zamijenila vjera u dobrotu čovjeka te je upozoravao na slabljenje religioznosti i jačanje racionalizma, materijalizma i znanosti (Nash, 2014: 1254/14167). Za razliku od suvremenog svijeta, američki Jug više je od bilo kojeg drugog dijela zemlje zadržao složeni sustav zakona i običaja koji sprječavaju upadanje u stanje moralne krize. Ovaj južnjački sustav sa svojim je strukturalnim oblikom društva, idejom transcendentnog, očuvanjem povijesti i načelom isključivanja nužnim za opstanak, predstavljao suštu suprotnost liberalizmu (Nash, 2014: 6195/14167).

Južnjačka konzervativna tradicija osobito cijeni decentralističku tradiciju Thomasa Jeffersona, Johna Randolpha of Roanoke i Johna C. Calhouna (Scotchie, 2017: 2). Forma koju je ova tradicija zauzela u 20. stoljeću vidljiva je u manifestu *I'll Take My Stand*, kojega je 1930. godine izdalo nastavno osoblje na Sveučilištu *Vanderbilt*, osudivši njime utjecaj industrijalizacije i uništenja okoliša te upozorivši na gubitak "sreće u radu" (Ashbee, 2000: 78). Južnjačka tradicija, koju su zagovarali tzv. *agrarians*, naglašava koncept regija, slično paleokonzervativnom naglašavanju lokalizma, te razlikuje regiji prirodni ili organski oblik zajednice od koncepta zajednice na razini saveznih država i federalne vlade, koje su stvorene svjesnim dizajnom (Ashbee, 2000: 78). Prednost se daje malim posjedima te se ističe povijesna uloga slobodnih farmera, koja "neovisno vlasništvo nad imovinom razlikuje od proletera u ropstvu i masa kojima vladajuće elite mogu proizvoljno manipulirati. Kao što je Samuel Francis navodio, individualno vlasništvo temelj je republikanizma" (Ashbee, 2000: 79). Ovaj specifično južnjački pogled na republiku, kao i paleokonzervativizam, odbacuje "jenkijevsku političku tradiciju" i želju da se nametne "demokratska tiranija gradske vijećnice", te zahtijeva jamstvo određene neovisnosti vlasnicima imovine (Ashbee, 2000: 79).

Među istaknutije južnjačke autore ubraja se Mel Bradford, koji je iskazivao simpatije za lokalnu autonomiju, prava saveznih država te ustavni federalizam, protiveći se velikoj državi i intervencionističkoj vanjskoj politici neokonzervativaca i njihovih simpatizera u korporativnom sektoru, vojno-industrijskom kompleksu i religijskoj desnici (Foner, 1982, prema Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 30). Bradfordov pogled na *Old South* obuhvaćao je organsku zajednicu nedirnutu individualizmom i kapitalizmom Sjevera, prava saveznih

država te poštovanje američkih jedinstvenih i organskih regionalnih identiteta poput južnjačkog tradicionalnog nasljeđa (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 30). Bradford (1976) se protivio neokonzervativizmu, ukazujući na njegovu nekompatibilnost sa starim republikanskim konstitucionalizmom Oca osnivača, smatrajući da Stara Republika nije bila osnovana na apstraktnim i univerzalnim kategorijama jednakosti i slobode ili dužnosti nametanja američke demokracije ostatku svijeta (Bradford, 1976, prema Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 127), već su tradicionalni južnjaci osnovom svojeg jedinstva ponajprije smatrali privrženost zajednici i zemlji predaka, naglašavajući prava saveznih država i religijsku jezgru (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 128). Južnjački konzervativizam s nostalgijom gleda na južnjačko društvo iz razdoblja prije Deklaracije nezavisnosti i Ustava SAD-a, koje se temeljilo na individualizmu utemeljenom u zajednici. Ovaj oblik individualizma, kojega su donijeli europski doseljenici, članovima zajednice jamčio je slobodu unutar hijerarhijski ustrojenog društva koje je njegovalo prihvaćene tradicije (Weaver, 1987, prema Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 128). Južnjački konzervativizam smatra da europski doseljenici nisu tražili američki ekscelencijalizam, niti naciju sa zadaćom širenja demokracije, već su samo željeli očuvati svoj društveni poredak, naglašavajući važnost lokalizma i suživota s ostalim zajednicama i saveznim državama u federaliziranoj uniji. Međutim, pobjeda Sjevera 1865. godine okončala je Staru Republiku i odredila smjer koji je naposljetku doveo do uspjeha Francisove menadžerske države (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 128).

Južnjački autori koji su branili tradicije Juga i Konfederacije (Mel Bradford, Richard Weaver, Clyde Wilson, Tom Landes, James J. Kilpatrick...) jedno vrijeme nakon Drugog svjetskog rata bili su dobro prihvaćeni u konzervativnom pokretu i časopisima poput *National Reviewa* ili *Modern Agea* (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 122). Međutim, usponom neokonzervativizma postajali su sve manje poželjni te su ubrzo postali žrtvama neokonzervativne čistke, s obzirom da su neokonzervativci na bijele južnjake često gledali kritički, predbacujući im reakcionizam, rasizam i antisemitizam (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 128). To je bilo osobito vidljivo tijekom raskola paleokonzervativizma i neokonzervativizma nakon kraja Hladnog rata (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 122), s obzirom da se južnjački konzervativizam 70-ih i 80-ih godina svrstao uz paleokonzervativizam. Višegodišnje isključivanje južnjačkih konzervativaca iz *mainstream* konzervativizma s vremenom je ipak dovelo do njihove prilagodbe i približavanja neokonzervativizmu, koji je uz pomoć konzervativnih medija uspješno preoblikovao južnjačku tradiciju domoljublja za vlastite ciljeve (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 130). Niz republikanskih političara s Juga, kao

što je npr. Lindsey Graham, postali su snažni zagovornici američkog ekscelencionalizma i intervencionizma, kao i širenja demokracije u strane zemlje, uz prihvaćanje progresivnijih stajališta kada je riječ o društvenim pitanjima (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 130).

Za južnjački konzervativizam danas jedno od važnijih pitanja predstavlja simbolika američkog Juga, utjelovljena u još uvijek brojnim konfederacijskim spomenicima i konfederacijskoj zastavi, što nailazi na protivljenje američke ljevice, ali i dijela konzervativnog pokreta. Viši urednik *National Reviewa* Rich Lowry 2017. godine pozivao je na uklanjanje spomenika konfederacijskom generalu Robertu E. Leeu, unatoč tome što su mnogi pozitivno gledali na njega i njegovo dostojanstvo u porazu, uključujući Dwighta Eisenhowera i Billa Clintona (Gottfried, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 3). U posljednje vrijeme pitanje konfederacijske zastave i konfederacijske ikonografije relativno učestalo se pojavljivalo u medijima. Nakon pucnjave u crkvi u Charlestonu 2015. godine, mnogi južnjački političari, poput Lindseyya Grahama i Nikki Haley, tražili su skidanje konfederacijske zastave sa službenih zgrada, s obzirom da su mnogi ovu zastavu smatrali simbolom mržnje i rasizma (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 131). Jedan od značajnijih događaja tijekom Trumpovog mandata dogodio se u Charlottesvilleu 2017. godine, kada su se desni prosvjednici, koji su željeli očuvati spomenik generalu Leeu, sukobili s lijevim protu-prosvjednicima, predvođenima pripadnicima pokreta *Black Lives Matter* i *Antifa*, što je dovelo do smrtnog stradanja jedne osobe. Mediji su osudili nasilje, s naglaskom na desne prosvjednike, dok je Trump osudio izgređnike s obje strane, izazvavši time kritike da nije u dovoljnoj mjeri osudio alternativnu desnicu i bijeli nacionalizam (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 131).

S obzirom da SAD nije u cijelosti južnjačka zemlja, u južnjačkom konzervativizmu teško je pronaći autentični i ukorijenjeni izraz američkog konzervativizma. Osim toga, povezivanje južnjačke tradicije s konfederacijskim nasljeđem, kao i Weaverovo protivljenje znanosti, industrijalizmu i kapitalizmu, nisu pomogli konzervativcima koji su željeli opovrgnuti tezu da je SAD dominantno agresivna, dinamična i liberalna zemlja i u kojoj južnjački konzervativizam predstavlja samo anomaliju (Nash, 2014: 6234/14167).

5.2.9.2. Alternativna desnica i banonizam

Alternativnu desnicu američka Antidefamacijska liga definira kao "labavu mrežu pojedinaca i skupina koja promiču bijeli identitet i odbacuju *mainstream* konzervativizam u korist politika koje prihvaćaju implicitni ili eksplicitni rasizam, antisemitizam i bijelu supremaciju.

Zagovornici *alt-righta* protive se multikulturalizmu i imigraciji te često tvrde da postoji židovska zavjera koja zagovara "bijeli genocid" (ADL, 2020). *Southern Poverty Law Center*, koji prati ekstremne skupine u SAD-u, alternativnu desnicu definira kao "skup ideologija ekstremne desnice, skupina i pojedinaca koji smatraju da je bijeli identitet ugrožen snagama multikulturalizma koji koristi političku korektnost i socijalnu pravdu kako bi diskreditirao bijelu rasu i njenu civilizaciju. Radi se o pokretu koji okuplja većinom mlade i kojega karakterizira značajno korištenje društvenih mreža" (Southern Poverty Law Center, 2018, prema Fournier, 2019: 793; Marcy, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 110).

Sam termin *alt-right* najčešće se pripisuje Richardu B. Spenceru (Fournier, 2019: 793), koji je ovu sintagmu smislio dok je bio urednik *Taki's Magazines*, časopisa u kojem su članke objavljivali brojni autori kritični prema *mainstream* konzervativizmu establišmenta (Lyons, 2017, prema Gallaher, 2020: 2-3). Nakon napuštanja časopisa, 2010. godine Spencer je pokrenuo *webzine* pod nazivom *AlternativeRight*, odbacivši tabu otvorenog rasizma i povezavši se s nekim liderima bijelih nacionalista (Lyons, 2017, prema Gallaher, 2020: 3). Potom je 2011. godine pokrenuo *think tank* *The National Policy Institute*, gdje je također zagovaran bijeli nacionalizam (Gallaher, 2020: 3). Gallaher (2020) ističe da je već i sam pojam *alt-right* kodirani jezik jer ne ističe da je pitanje bijelog nacionalizma središnje pitanje ovog pokreta (Gallaher, 2020: 2). Iako je bijela supremacija i inače prisutna tema u SAD-u (Blee, 1991; Gilmore, 2002, prema Gallaher, 2020: 2), oko ovog pitanja *alt-right* se razlikuje od nekih drugih grupacija s obzirom da su njegove aktivnosti uglavnom vezane uz internet (Hawley, 2017, prema Gallaher, 2020: 2). *Alt-right* također odbacuje i neke elemente američke poslijeratne konzervativne misli, kao što su moralni tradicionalizam, ekonomske slobode i snažna nacionalna obrana (Hawley, 2017, prema Gallaher, 2020: 2). Marcy (2020) ipak ističe da se s bijelim supremacistima povezuju samo neke grupacije, dok mnoge grupacije koje se same deklariraju ili ih se uobičajeno svrstava među alternativnu desnicu, uopće ne pokazuju takva stajališta (Marcy, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 113).

Prema nekim autorima, veliki utjecaj na oblikovanje *alt-righta* imali su američki paleokonzervativizam i europska Nova desnica (Lyons, 2017, prema Gallaher, 2020: 2). Fournier (2019) je uočio određene sličnosti između paleokonzervativizma i alternativne desnice, iako je ipak sigurnije reći da alternativna desnica ima radikalnija stajališta oko rasnih pitanja i donekle imigracije (Sheffield, 2016, prema Fournier, 2019: 793). Također se ne može reći da *alt-right* u potpunosti dijeli društvene poglede tradicionalnog konzervativizma prisutnog unutar Republikanske stranke (Nagle, 2017, prema Fournier, 2019: 793), već je, slično kao i

paleokonzervativizam, kritičan prema *mainstream* konzervativizmu i establišmentu, koje smatra krivcima za poticanje masovne imigracije (Fournier, 2019: 793).

Alt-right je u određenoj mjeri preuzeo Gramscijev pogled na politiku te se zalaže za promjene u kulturi prije institucionalnih promjena, što se odnosi i na pokušaj normalizacije kontroverznih i nepopularnih ideja, koje su kod nekih pripadnika pokreta i rasističke (Gallaher, 2020: 1). Istraživanje koje je Gallaher (2020) provela na uzorku od 1000 *tweetova* šestorice istaknutih *alt-right* lidera pokazalo je da su oni preko društvenih mreža, odnosno *Twittera*, pokušavali normalizirati bjelačke identitetske politike, govorilo se o ženama koje trebaju mušku zaštitu (iako bez otvorene mizoginije), iako je ipak veći fokus bio stavljen na Europu nego na SAD (Gallaher, 2020: 1). Pojedini autori su uspon *alt-righta* pokušavali objasniti krizom bjelačkog identiteta, dok su drugi odbacivali potrebu za bjelačkom identitetskom politikom, smatrajući da je bijela rasa norma u odnosu na koju se drugi smatraju rasno ugroženima (Roediger, 1994; Bonnett, 1997, prema Gallaher, 2020: 4-5). S druge strane, Spencer je branio bjelačku identitetsku politiku, smatrajući da i bjelačko stanovništvo, kao i druge rasne skupine, ima pravo braniti vlastitu kulturu i promicati svoje interese (Spencer, prema Gallaher, 2020: 5). Drugi autori su krizu bjelačkog identiteta nastojali objasniti političko-ekonomskim odnosima i posljedicama neoliberalizma (Lowndes, 2017; Gilbert, 2018, prema Gallaher, 2020: 5), pa je tako Gilbert (2018) tvrdio da su političari trećeg puta, kao što su bili Clinton i Blair, neoliberalizam spojili s kozmopolitskim društvenim *ethosom*, što je bilo dobro primljeno u gradovima, ali slabo u ruralnim regijama i industrijskim centrima na zalasku moći. Migracije iz manje razvijenih u razvijenije zemlje su u odredišnim zemljama potom dovele do sve većeg otpora prema migracijama i kozmopolitskoj normi (Gilbert, 2018, prema Gallaher, 2020: 5), s obzirom da "nitko nije pitao ove ljude žele li značajnu kulturalnu rekonpoziciju svojih zajednica" (Gilbert, 2018, prema Gallaher, 2020: 5).

Unatoč raširenom korištenju online platformi i društvenih mreža, *alt-right* je ostao marginalan pokret, koji je ipak privukao određenu medijsku pozornost tijekom Trumpove predsjedničke kampanje (Neiwert, 2017, prema Fournier, 2019: 794), ponajprije radi njegove suradnje sa Stephenom Bannonom i pojavi nekih novih ideja, povezanih s postojećim rasnim tenzijama u zemlji i osjećajem ugroženosti kod radničke i srednje klase (Fournier, 2019: 794). S alternativnom desnicom stoga se u novije vrijeme povezuje i pokret koji neki nazivaju banonizam, prema Stephenu Bannonu s kojim je Trump surađivao u predsjedničkoj kampanji i prvom razdoblju u Bijeloj kući. Bannon je inače osebujna ličnost, potekla iz obitelji radničke klase u Virginiji i s iskustvom iz više različitih sektora. Bio je u mornarici, završio je *Harvard*

Business School, nakon čega je radio u Goldman Sachsu te je naposljetku pokrenuo vlastitu investicijsku banku specijaliziranu za medije. Potom je 2012. godine preuzeo *Breitbart News*, gdje je vodio popularnu konzervativnu radio emisiju u kojoj je kritizirao *mainstream* Republikance, a Trump mu je bio jedan od češćih gostiju emisije te su i u tom kontekstu njih dvojica razvili poseban odnos koji je Bannonu omogućio osjetan utjecaj u predizbornoj kampanji i početnom razdoblju u Bijeloj kući (Guilford i Sonnad, 2017). Beiner (2019) je Bannonu, zajedno sa Stephenom Millerom, pripisao veliku ulogu u pisanju Trumpovog inauguracijskog govora, s dominantnim, u okviru američkog konzervativizma već od ranije poznatim sloganom, *America First*. "Za one koji su sposobni primijeniti odgovarajuću hermeneutiku na Trumpov govor, on najavljuje da je odbacivanje uspostavljenog političkog poretka (liberalnog i konzervativnog), za kojim su žudjeli paleokonzervativci, uistinu bilo provedeno" (Beiner, 2019: 7).

Iako je Bannon sam tvrdio da je njegov medijski portal *Breitbart News* platforma za *alt-right* te je dopuštao mogućnost da neke bijele nacionaliste ili antisemite privlače pojedini elementi *alt-righta*, on se ipak nije slagao s tvrdnjom da je *alt-right* inherentno rasistički pokret, već je tvrdio da se radi o nacionalističkoj ideologiji, povezanoj s nacionalnim, a ne rasnim identitetom (Posner, 2016). U tom je pogledu moguće govoriti i o banonizmu, kao dijelu šire alternativne desnice, ali bez rasističkih i antisemitskih karakteristika (ADL, 2020).

Beiner (2019) je u Bannonovoj populističkoj viziji uočio određenu fokusiranost i samosvijest, iako je ta vizija uključivala pomalo od svega, "malo križarskog rata, malo Tukidida, malo katoličke desničarske teologije i malo filmova" (Bruni, 2018, prema Beiner, 2019: 2) te joj je nedostajala intelektualna koherentnost ili konzistentnost (Beiner, 2019: 1). Beiner (2019) trumpizam nije smatrao ideologijom, "jer je previše fokusiran na hireve, taštinu, egomaniju, pohlepu i druge karakterne mane Donalda J. Trumpa da bi se stvarno mogao smatrati političkim. Banonizam, s druge strane, *jest* nova ideologija" (Beiner, 2019: 1), koja možda nije koherentna, ali sadrži neke doktrinarne elemente oko kapitalizma, nacionalizma, imigracije, judeo-kršćanskih vrijednosti i protivljenja postojećem establišmentu (Beiner, 2019: 2).

Važan element banonizma čine judeo-kršćanske vrijednosti, koje Bannon povezuje s kapitalizmom, kao važnom komponentom u razvoju SAD-a i poslijeratnoj obnovi Europe. Međutim, da bi kapitalizam bio uspješan i bez štetnih učinaka, on mora biti vezan uz judeo-kršćanski moralni okvir, pa profit ne bi trebao biti jedini cilj, već bi tvrtke morale kreirati koristi za radnike i buduće generacije (Guilford i Sonnad, 2017). Bannon smatra da je današnji kapitalizam u krizi i da se promijenio od nekadašnjeg kapitalizma usmjerenog na umjerenost,

poduzetnički duh i poštivanje drugoga. Problemi su započeli 60-ih i 70-ih godina prošlog stoljeća, dolaskom sve narcisoidnijih i egoističnijih generacija te politika koje su poticale ovisnost o državi. Bannon posebno upozorava i na sve veću prihvaćenost socijalističkih ideja unutar najviših razina institucionalne vlasti u SAD-u, do čega je dovela infiltracija socijalističke ljevice u sve važnije institucije u vladi, medije i akademsku zajednicu (Guilford i Sonnad, 2017). Krizu kapitalizma i judeo-kršćanskih vrijednosti Bannon vidi kao međusobno povezane te stoga podržava kršćansko odbacivanje liberalnog sekularizma, a na kršćanstvo gleda kao na ključni element zdravog kapitalizma. Protivi se nezdravim i nekršćanskim oblicima kapitalizma, u koje ubraja ortački kapitalizam, državno sponzorirani kapitalizam Kine i Rusije te *Wall Street* kapitalizam koji ljude smatra običnim resursom (Beiner, 2019: 2), dok sekularizaciju smatra anti-religijskom i anti-kapitalističkom (Beiner, 2019: 2). Bannon dodaje i religijsku komponentu, smatrajući da je Bog, a ne čovjek, arbitar istine i pravde, čime slijedi Burkeovu logiku prema kojoj ljudska prava i civilno društvo proizlaze iz tradicije simbolizirane Bogom, a ne apstrakcije (Guilford i Sonnad, 2017). Bannon naglašava i da su Oci osnivači američku naciju utemeljili na vrijednostima koje proizlaze iz judeo-kršćanske tradicije, radi čega ovu tradiciju treba poštovati i SAD zadržati u njenim okvirima, a što je otežano stalnim priljevom imigranata s drugim vrijednostima. U ovom se elementu mogu pronaći i korijeni Bannonovog nacionalističkog i antiimigrantskog stajališta (Guilford i Sonnad, 2017). Bannon smatra da svaka zapadna zemlja, pa tako i SAD, svoju uspješnost mora temeljiti na kapitalizmu, nacionalizmu i judeo-kršćanskim vrijednostima (Guilford i Sonnad, 2017) te se, kao i mnogi konzervativci, poziva na Edmunda Burkea, koji je smatrao da za uspješno društvo temelj ne mogu biti apstraktni pojmovi poput ljudskih prava, socijalne pravde ili jednakosti, već tradicija koja se prenosi iz generacije u generaciju, što je generacija *baby boomersa* odbacila i time potaknula američki pad (Guilford i Sonnad, 2017).

Bannonov nacionalizam usmjeren je protiv globalističkih elita s ljevice i desnice, koje iz vlastitih ekonomskih interesa potiču masovnu imigraciju i doprinose smanjenju dohotka američkih građana. Ovakvi antiestablišmentski pogledi mogu se djelomično pripisati Bannonovom iskustvu života i rada među elitama (Guilford i Sonnad, 2017), koje smatra odgovornima što se nacionalizam i patriotizam često opisuju zaostalima i netolerantnima te kojima predbacuje relativizam radi postavljanja prava kriminalaca i terorista ispred sigurnosti američkih gradova i nacionalne sigurnosti (Guilford i Sonnad, 2017). U tom svjetlu, nacionalizam bi trebao biti mehanizam putem kojega bi judeo-kršćanska tradicija i vrijednosti ponovno mogle postati dijelom američkog društva. Bannonov nacionalizam ipak nije isključiv,

već je otvoren za uključivanje svih građana u okvir zajedničkog američkog identiteta, čime bi se uklonila potreba za manjinskim identitetima i pozitivnom diskriminacijom. Prepreku stvaranju zajedničkog američkog identiteta Bannon vidi u liberalnim elitama, koje naglašavaju pluralizam i manjinska prava, što u kombinaciji s erozijom judeo-kršćanskih vrijednosti doprinosi slabljenju SAD-a. Stoga se Bannon jasno protivi imigraciji onih koji ne dijele zajedničke vrijednosti dominantne u američkom društvu, a za koje navodi da nisu "jeffersonovski demokrati" niti "ljudi s tisućama godina demokracije u svojem DNA", misleći pri tome ponajviše na imigrante iz islamskih država, ali i Latinske Amerike (Guilford i Sonnad, 2017). Bannon u svojem protivljenju masovnoj imigraciji prihvaća Huntingtonovu tezu o sukobu civilizacija, a glavno suparništvo vidi na relaciji judeo-kršćanski zapad – islam, između kojih je čak predviđao budući rat velikog intenziteta (Beiner, 2019: 3).

U svojem protivljenju postojećem establišmentu, Bannon je našao zajednički jezik s nekim drugim konzervativnim grupacijama, kao što su *Tea Party* oko kritike republikanskog establišmenta, katoličke udruge kada je riječ o *pro-life* politici i zaštiti tradicionalnog braka, te neke europske desne populističke stranke, koje se zalažu za prava srednje klase i kritiziraju međunarodne kozmopolitske elite (Beiner, 2019: 3). Bannon svoje anti-establišmentsko stajalište iznosi toliko eksplicitno da tvrdi kako želi srušiti državu i uništiti današnji establišment (Wilff, 2018, prema Beiner, 2019: 3) te "strankom Davosa" naziva globalističku liberalnu i sekularnu elitu, koju smatra odgovornom za korištenje raspoloživih poluga za zadržavanje i povećanje vlastite moći i bogatstva, uz istovremenu deprivaciju srednje klase (Guilford i Sonnad, 2017). Snažno se zalaže za okončanje "socijalizma sponzoriranog od strane liberala", a dio krivice za deprivaciju srednje klase vidi i u republikanskoj eliti (Guilford i Sonnad, 2017), čime briše jasnu razliku između desnice i ljevice. Bannon (2018) je isticao da će uvijek postojati "ideje, stranke i političari ljevice i desnice, ali ove kategorije počinju gubiti svoje značenje. 'Ljevica protiv desnice' je samo sredstvo za stvaranje podjela unutar zajednica. Prava borba u budućnosti bit će ona između privilegiranih i depriviranih; između naroda i političkih klasa; između nacionalista i globalista; između onih koji drže do tradicionalnih vrijednosti i onih koji odbacuju te vrijednosti..." (Bannon, 2018, prema Drolet i Williams, 2018: 305-306).

Bannonova vizija svijeta može se promatrati i u svjetlu njegovog prihvaćanja tzv. generacijske teorije Neila Howea i Williama Straussa, amaterskih povjesničara koji smatraju da se američka povijest sastoji od ponavljajućih ciklusa od 80-ak godina, odnosno prosječnog ljudskog vijeka, s po četiri prekretnice unutar svakog ciklusa u trajanju od 20-ak godina. U okviru ovih

prekretnica dominira jedno od četiri dominantna raspoloženja (vrhunac, buđenje, rasplet, kriza), a svaki ciklus završava krizom, nakon koje slijede oporavak i uspon u okviru novog ciklusa (Guilford i Sonnad, 2017). U fazi oporavka, odnosno uspona, institucije i zajedništvo su snažni, dok u narednim fazama dolazi do slabljenja institucija u ime individualizma i autonomije, što postupno stvara uvjete za novu krizu. Autori ove teorije smatraju da se SAD od 2008. godine nalazi u četvrtoj fazi, koja je još uvijek u tijeku, a u okviru koje su do izražaja došle financijska i ekonomska kriza te pandemija COVID-19. S obzirom da sve faze završavaju krizom, Bannon je krizu vidio u financijskoj i ekonomskoj krizi 2008. godine te njenim posljedicama, ali je ujedno smatrao mogućim da se SAD kreće prema nasilnom sukobu, a potencijalno i velikom egzistencijalnom ratu, u kojemu je kao potencijalnog neprijatelja vidio radikalni islam (Guilford i Sonnad, 2017). Na islam je i inače gledao kao na neprijateljsku političku ideologiju, a šerijatsko pravo izjednačavao je s nacizmom, fašizmom i komunizmom (Posner, 2016).

Pojedini autori ukazuju na kontradiktornost nekih Bannonovih izjava, pitajući se vjeruje li uistinu u sve što govori ili je samo oportunist, iako je moguće da je prisutno pomalo od svega (Chasman i Morris, 2018, prema Beiner, 2019: 7). Beiner (2019) navodi da su Bannonove ideje nekonzistentne i teško pomirljive, a jedina dodirna točka im je protivljenje liberalno-kozmpolitskim elitama, iako im i sam pripada (Beiner, 2019: 5). Cohen (2019b) je mišljenja da je Bannonova nova desnica postala suptilnija s fokusiranjem na migrante, poticanjem straha, glorificiranjem iluzorne prošlosti, ismijavanjem liberalizma te korištenjem društvenih mreža (Cohen, 2019b, prema Beiner, 2019: 11). Bannon također ima populistički pristup, što Beiner (2019) smatra odgovorom na globalizaciju (Beiner, 2019: 11), a Cohen (2019b) ističe da je liberalizam jedno vrijeme davao rezultate, ali ljudima nije uspio pružiti neki drugi smisao života, osim hedonizma i materijalizma (Cohen, 2019b, prema Beiner, 2019: 11).

Bannon nije dugo izdržao u Bijeloj kući te je u kolovozu 2017. godine bio primoran otići, tako da Trumpovu politiku nije moguće posve analizirati na temelju banonizma, iako je Bannon zasigurno ostavio trag na smjer Trumpove politike, s kojom je dijelio niz stajališta.

5.2.9.3. Suvremena nova desnica

Iako se nastanak tzv. "nove desnice" u Europi najčešće povezuje s ekonomskom globalizacijom, migracijama i porastom populizma, Drolet i Williams (2018) ističu i ideološku dimenziju ovoga pokreta, kreiranu od kraja 60-ih godina, tijekom više desetljeća dugog procesa stvaranja vlastite filozofske dimenzije kao intelektualnog odgovora na postojeći liberalni poredak (Drolet i

Williams, 2018: 285-286), koja u suštini nije reakcionarna niti nostalgična, već proaktivna, po uzoru na sljedbenike Gramscija na ljevici (Drolet i Williams, 2018: 286). Nova desnica je primarno lokalizirana u Europi, ali okuplja različite pokrete diljem svijeta. Svoje korijene vuče iz 1968. godine i pokreta *Nouvelle Droite* u Francuskoj, čiji su predvodnici bili Alain de Benoist, Dominique Venner i drugi desno orijentirani intelektualci, koji su za uokvirivanje svojih ideja počeli koristiti retoriku već od ranije prisutnu na lijevom političkom spektru (Lyons, 2017, prema Gallaher, 2020: 4). Uskoro su uslijedili partnerski pokreti u Italiji i Njemačkoj – *Nuova Destra* i *Neue Rechte* 70-ih godina, nakon čega se pokret proširio i na druge europske zemlje. Iako u svojem europskom obliku nije zaživjela u SAD-u, tamo se nova desnica često povezivala s paleokonzervativizmom i *alt-rightom*, s kojima je dijelila određene poglede (Drolet i Williams, 2018: 286), a njene ideje često su se citirale u *alt-right* pokretu i smjerovima populističkog nacionalizma koje se posljednjih godina povezuje s trumpizmom (Francis, 2016; Gottfried, 2016; Shenk, 2016; Siegel, 2016, prema Drolet i Williams, 2018: 287).

Nova desnica smatra da su u *mainstream* konzervativizam unesene boljševičke i jakobinske ideje koje nemaju puno veze s pravim konzervativizmom (Gottfried, 2007; Scotchie, 1999, prema Drolet i Williams, 2018: 287) te s paleokonzervativizmom dijeli poglede i po pitanju menadžerske države pa na Hladni rat gleda kao na podjelu svijeta na dvije varijante istog tehnokonomskog i organizacijskog mentalnog sklopa, smatrajući da je "američka inkarnacija ovog nihilističkog civilizacijskog projekta predstavljala puno veću prijetnju europskim suverenitetima nego što je to predstavljao Sovjetski savez, ako ništa drugo, onda barem zbog toga jer se uzdao u podmuklije i složenije mehanizme kontrole" (De Benoist, 1979; Faye, 1980; Herte, 1980; Krebs, 1994; O'Meara, 2013, 210-220, prema Drolet i Williams, 2018: 295). Nova desnica kritički gleda i na suvremeni liberalizam, u kojemu je uočila pobjedu menadžerske ili administrativne države, što su pogledi vrlo bliski američkom *Old Rightu* i radovima Jamesa Burnhama i Francisa Parkera Yockeya, kao i kasnijim paleokonzervativnim radovima Gottfrieda i Francisa tijekom 80-ih godina (Drolet i Williams, 2018: 295). Dok je Burnham (1972) upozoravao da liberalna država ima suptilnu i podmuklu, ali snažnu formu dominacije, što je pripisivao tzv. menadžerskoj revoluciji i vladavini nove klase liberalno-stručne elite (Burnham, 1972, prema Drolet i Williams, 2018: 296), Gottfried (1999) je upozoravao da umjesto pravih vladara, koji skrivaju svoju moć, govori posebna klasa tzv. stručnjaka, koja monopolizira njihovu vladavinu (Gottfried, 1999, prema Drolet i Williams, 2018: 296). U tom je pogledu europska nova desnica upozoravala da pravima i vrijednostima u modernim liberalnim demokracijama sadržaj i značenje daju liberalne elite, odnosno grupacije koje

dominiraju glavnim društvenim i institucionalnim strukturama u državi, a koje koriste slabost države i konkurenciju vrijednosnih pozicija kao ideološku krinku svoje moći (Drolet i Williams, 2018: 296). Nova desnica smatra da liberalizam svoju moć crpi iz kontrole i dominacije koju posjeduje u okviru kulturnih i obrazovnih institucija, što liberalizmu omogućava promicanje relativističkih vrijednosti i pristup ostalim oblicima nepolitičke moći (Drolet i Williams, 2018: 297). Za novu desnicu, "liberalna demokracija je sadržajno nedemokratska: provodi moć protiv konzervativnih izražaja narodne volje koja joj se protivi, blokirajući 'suverenu' volju naroda ako krene prema neliberalnim smjerovima. Nemilosrdno nastojeći potkopati takvu volju kroz zagovaranje relativističkog pluralizma u obrazovanju i kulturi koji je kompatibilan s njenim temeljnim vrijednostima, liberalna elita konstantno skriva svoju moć na način da lažno oplakuje navodnu 'slabost' liberalne pluralističke države. Za one koji se ne slažu s njenim vrijednostima, liberalna država ima obrazovne i terapijske stručnjake i institucije širokog spektra, koji imaju zadaću modificirati ponašanje i podešavati neslaganje, kao i ekstenzivne prisilne kapacitete ako ove strategije ne budu uspješne" (Drolet i Williams, 2018: 297). Unatoč ovoj kritici, dominacija liberalne elite ipak nije uvijek bila opresivna, već je menadžerska država tijekom povijesti uspjela omogućiti ekonomski napredak i prosperitet, kao i stvoriti oblike slobode i kulturnog života prihvatljivog većini građana (Drolet i Williams, 2018: 297). Nova desnica zato nije zauzela reakcionarnu strategiju i u načelu se ne poziva na vrline republikanizma, unatoč tome što moderna tehnologija i organizacija elitama omogućuju dosad nezamislivu moć, koja bi povratkom na decentralizaciju i autonomiju republikanskog građanskog društva bila smanjena (Francis, 1992, prema Drolet i Williams, 2018: 297).

Nova desnica vjeruje da je moć današnjeg liberalnog poretka intrinzično međunarodna, radi čega na globalizaciju ne gleda samo kao na ekonomski proces, već i kao na proizvod liberalnih pravila, moći, interesa i utopije svojstvene liberalnom modernizmu (Drolet i Williams, 2018: 297-298). Gottfried ipak priznaje da je proces globalizacije bio neraskidivo povezan s usponom američke moći i konsolidacijom američke hegemonije tijekom 20. stoljeća te smatra da se ključni trenutak povezivanja pluralizma i globalnog društva u SAD-u dogodio tijekom 60-ih godina, kada se SAD počeo identificirati s univerzalnom nacijom. U tom su razdoblju počeli jačati pokreti za građanska prava, što je utjecalo na promjenu američkog identiteta i povezalopitanje jednakosti za građane SAD-a s procesom masovne imigracije (Gottfried, prema Drolet i Williams, 2018: 298). Nova desnica upozorava i na liberalna tumačenja ljudskih prava temeljenih na univerzalnim načelima, ističući da se i ta prava tumače u skladu s liberalnim definicijama i vrijednostima (Drolet i Williams, 2018: 299). "Iz ove perspektive, liberalne

međunarodne institucije globalni su izraz menadžerske države te interesa i vrijednosti (univerzalizam, egalitarizam) nove klase, koji se provodi putem nedemokratskih institucija" (Drolet i Williams, 2018: 299), što je dovelo do transformacije liberalne države, a sada se isti cilj pokušava ostvariti i na globalnoj razini (Drolet i Williams, 2018: 299).

Nova desnica bliska je suverenističkim pogledima koji se protive transformaciji međunarodnog prava iz mehanizma koji uređuje odnose među državama u mehanizam koji bi uređivao odnose unutar država, odnosno između države i njenih građana te između većinske kulture te kulturnih i etničkih manjina unutar države (Bolton, 2000; Casey i Rivkin, 2001; Fonte, 2009; Goodhart i Bondanella Taninchev, 2011; prema Drolet i Williams, 2018: 299). Najvećim gubitnicima globalizacije nova desnica smatra one koje se često naziva nazadnima, što se ponajprije odnosi na skupine koje se ne mogu prilagoditi zahtjevima globalista, koje su vezane uz svoju lokalnu sredinu, koje na migracije i kulturni kozmopolitizam gledaju kao na prijetnju te koje se pridržavaju tradicije i običaja (Drolet i Williams, 2018: 300). Francis (1992) je u tom kontekstu ponajprije na umu imao građane središnjeg SAD-a, uglavnom pripadnike srednje klase, koji su ekonomski ovisni o masovnim strukturama menadžerske ekonomije i uslugama koje pruža država (Francis, 1992: 19, prema Drolet i Williams, 2018: 300).

Nova desnica upozorava i na globalne vojne intervencije i međunarodne obveze, koje predstavljaju opasnost od odvlačenja u nepotrebne ratove i intervencije u ime liberalnih vrijednosti (Drolet i Williams, 2018: 300). Posebna kritika upućuje se ratovima u Iraku i Afganistanu, kao i intervencionističkoj vanjskoj politici općenito, što je i jedan od razloga zbog kojega su Trumpa podržali mnogi s anti-neokonzervativne i *alt-right* scene u SAD-u, našavši s njim neke zajedničke poglede na vanjsku politiku i liberalnu državu (Gottfried, 2016, prema Drolet i Williams, 2018: 300-301). "Za Gottfrieda, Benoista i njihove NR kolege i sugovornike, nedavni izborni uspjesi antiestablišmentske desnice u Americi i Europi signal su da liberalna globalizacija sadrži sjeme vlastitog uništenja kroz kreiranje kriza [...]. Liberalne vlade kulturalno marginaliziraju ili ekonomski stavljaju u podređeni položaj značajne dijelove svojih društava; potiču imigraciju koja intenzivira socijalnu dislokaciju koju osjećaju ove skupine; te kroz elitnu kulturu nadmeno otuđuju upravo one skupine čiji je tradicionalni patriotizam potreban za vođenje 'ratova koje njihove lideri osmisle'" (Drolet i Williams, 2018: 301).

Francis (1992) je smatrao potrebnim mit o Americi kao filozofskom konceptu univerzalne nacije zamijeniti "novim mitom o naciji kao povijesno i kulturalno jedinstvenom poretku koji zahtijeva lojalnost, solidarnost i disciplinu te isključuje one koji se ne mogu asimilirati ili se ne asimiliraju njenim normama i interesima. To je pravo značenje *America First*" (Francis, 1992:

22, prema Drolet i Williams, 2018: 301). U tom pogledu, nova desnica predlaže uspostavu međunarodnog poretka koji bi se temeljio na etnosu, za čiju uspostavu nije dovoljan reakcionarni fatalizam ili tradicionalni konzervativni narativ o padu Zapada, već se traži nova politička teorija, vizija i narativ koji nadilaze tradicionalne podjele na ljevicu i desnicu (De Benoist, 2012, prema Drolet i Williams, 2018: 302). Na ovom tragu je i tzv. novi konzervativizam Weyricha i Linda (2009), koji smatra da konzervativci moraju ostati angažirani u politici i svojim primjerom privući one koji do sada nisu bili dijelom političkog konzervativizma, tj. Amerikance koji misle da SAD ide u lošem smjeru (Weyrich i Lind, 2009). Dobrim dijelom to podrazumijeva određeni oblik decentraliziranog nacionalizma, s temeljima u društvenoj moći i kulturalnoj hegemoniji središnje Amerike (Drolet i Williams, 2018: 302), koji zahtijeva agresivnu debirokratizaciju i spuštanje nadležnosti na čim niže razine, kao i zaustavljanje imigracijskih politika koje odgovaraju elitama s Istočne obale i globalnom kapitalu (Francis, 1992, 2016; Gottfried, 1995, prema Drolet i Williams, 2018: 302). U novom poretku, nova desnica bila bi spremna isključiti sve koji ne prihvaćaju njen način života, ali bez mržnje i prezira, već uz prihvaćanje da i oni mogu živjeti u svojim, jednako vrednovanim, političkim entitetima. Iz tog razloga, nova desnica može se smatrati identitarnom, ali ne i rasističkom, iako odnos prema rasi ovisi od autora do autora, pa ima i onih koji se otvorenije priklanjaju rasističkim tezama. Nova desnica ne podržava niti fašističko glorificiranje države, niti u argumentiranju svojih stajališta koristi liberalne argumente u prilog nekog apstraktnog "čovječanstva" (Spektorowski, 2003, prema Drolet i Williams, 2018: 303). Ona ustvari nudi postpolitički narativ, koji nadilazi klasičnu podjelu na ljevicu i desnicu, primjenjujući strategiju u kojoj govori o kulturi koja je izgubljena ili pod prijetnjom te za čiji opstanak treba ukloniti stranu, nekompatibilnu ili neprijateljsku kulturu (Drolet i Williams, 2018: 306). Dio te strategije odnosi se i na isticanje opasnosti od strane konkurencije, nezaposlenosti i imigracije, u nastojanju da *mainstream* političke stranke prihvate dio narativa iz straha od gubitka glasova svojih birača (Drolet i Williams, 2018: 306).

5.3. Konzervativizam u vanjskoj politici SAD-a

Američki liberali i idealisti obično smatraju da SAD predstavlja naciju koja najbolje zna koje su vrijednosti "ispravne" i koja zato ima misiju preuzimanja globalnog vodstva i širenja vrijednosti demokracije i ljudskih prava diljem svijeta, koristeći sva raspoloživa sredstva, s ciljem ispravljanja onoga što oni vide kao nepravdu u svijetu i sa stremljenjem prema stvaranju idealnog svijeta prema vlastitoj viziji (Kinzer, 2015). Ovakva vanjskopolitička doktrina često

se naziva liberalnim internacionalizmom, a kritičari je nazivaju i liberalnim intervencionizmom radi njene sklonosti intervencijama u drugim državama. S liberalima idealističke poglede na svijet dijele i neokonzervativci, iako nominalno pripadaju konzervativnom političkom spektru (Buchanan, 2012). Neki autori im pripisuju i elemente realizma i nacionalizma, što može stvoriti određenu konfuziju. Međutim, idealistička vanjska politika liberala i neokonzervativaca, sklona intervencionizmu, izgradnji država, širenju američke vizije demokracije i ljudskih prava, svrgavanju stranih lidera ili pomaganju snaga koje SAD smatra ugroženima, u skladu s utopijskom vizijom koju prema njima SAD mora ostvariti u svijetu (Kinzer, 2015), predstavljala je *mainstream* vanjske politike SAD-a proteklih desetljeća, uz određene varijacije ovisno o tome je li na čelu SAD-a bio republikanski ili demokratski predsjednik i kakvo je u tom trenutku bilo vanjskopolitičko okruženje.

Drugačije poglede na vanjsku politiku ima paleokonzervativizam, koji u vođenju vanjske politike podržava suzdržanost i neintervencionizam te poštivanje suvereniteta drugih država, barem do mjere dok one ne počnu ugrožavati vitalne interese SAD-a. Time ovaj oblik konzervativizma često privlači kritike neokonzervativaca da zagovara izolacionizam (Buchanan, 2012), iako je zapravo njegova temeljna karakteristika suzdržanost (*restraint*) te odbijanje imperijalizma i intervencionizma (Kinzer, 2015), dok je izolacionizam samo jedna od mogućih opcija za koju se konzervativci mogu, ali i ne moraju opredijeliti. Republikanac Herberta Hoovera često se ističe kao jednog od predsjednika SAD-a čija je vanjska politika odgovarala ovim odrednicama, uzimajući u obzir činjenicu da je nakon preuzimanja dužnosti 1929. godine dokinuo okupacije Nikaragve i Haitija te je odbio pozive za intervencije u Meksiku, Hondurasu, El Salvadoru, Panami, Peruu i na Kubi (Kinzer, 2015).

O razlikama između vanjske politike konzervativaca i neokonzervativaca govori i Rathbun (2008b). Prema njemu, postoje tri temeljna procjepa na području američke konzervativne vanjske politike, koji se mogu povezati s pojedinim frakcijama – konzervativnom, neokonzervativnom i izolacionističkom (Rathbun, 2008b: 272). Rathbun (2008b) konzervativizam u vanjskoj politici povezuje s realizmom, s obzirom da konzervativci nacionalne interese definiraju usko i materijalno, međunarodnu politiku smatraju amoralnom (iako ne i nemoralnom), silu smatraju potrebnim (ali ne i univerzalno prikladnim) instrumentom u međunarodnim odnosima, mišljenja su da nadmoć sile može stvoriti isto toliko problema koliko ih i rješava, te naglašavaju važnost suverenosti kako bi si ostavili mogućnost za brzo djelovanje u međunarodnoj areni, iako istovremeno međunarodne organizacije mogu biti korištene na instrumentalni način (Rathbun, 2008b: 273). S druge strane, neokonzervativci ne

smatra ni idealistima ni realistima, već nacionalistima, s obzirom da su skloniji grandioznijem definiranju nacionalnih interesa, što je sukladno njihovoj vjeri u američko moralno vodstvo u svijetu i uvjerenju da američki interes odgovara svjetskom interesu, skloniji su gledati na silu kao na primarni instrument moći, zagovaraju američku vojnu nadmoć te se protive korištenju multilateralnih institucija koje ugrožavaju američki suverenitet (Rathbun, 2008b: 273). Rathbun (2008b) konzervativizam, neokonzervativizam i izolacionizam razlikuje i s aspekta egoizma. Tako konzervativci/realisti SAD od ostatka svijeta razlikuju kroz usko definiranje nacionalnih interesa, gledajući na vanjsku politiku kao na samo jednu od politika koja za svrhu ima dobrobit američkog, a ne nekih drugih naroda. Neokonzervativci/nacionalisti razlikuju SAD od ostatka svijeta na temelju ranga, odnosno oni SAD vide kao naciju nadmoćniju ostalim nacijama, pa stoga nacionalni interes definiraju šire i ambicioznije. Izolacionisti na SAD i ostatak svijeta gledaju kroz prizmu separacije, odnosno mišljenja su da se SAD treba separirati od ostatka svijeta (Rathbun, 2008b: 273).

Ove i slične razlike u pogledima na vanjsku politiku i ulogu SAD-a u svijetu postojale su od samih početaka SAD-a te SAD od tada prate sve do danas, što je moguće primijetiti i na primjeru povijesne evolucije glavnih američkih vanjskopolitičkih tradicija i smjerova.

5.3.1. Vanjskopolitičke tradicije SAD-a

U američkoj povijesti moguće je govoriti o više vanjskopolitičkih tradicija koje su bile dominantne u određenim povijesnim razdobljima. Da bi se moglo govoriti o vanjskopolitičkoj tradiciji, potrebno je da neko načelo ili strategija zadovolje četiri glavna kriterija – mora uživati čvrstu dvostranačku potporu, mora nadživjeti razdoblje u kojemu je nastalo, mora ući u trajni leksikon nacionalnog diskursa te mora nastaviti odzvanjati u dijelu javnosti i tijekom razdoblja u kojemu više ne utječe izravno na politiku (McDougall, 1997, prema Buchanan, 1999: lok. 2364/7487). U nastavku će stoga biti prikazane neke od glavnih vanjskopolitičkih tradicija u povijesti SAD-a, iako postoje razlike u tome kako ih pojedini autori definiraju ili nazivaju.

5.3.1.1. Exemplars vs crusaders

Od samih početaka Amerikanci su vjerovali u potrebu da njihove nacionalne institucije budu model prema kojemu će se prilagođavati institucije drugih zemalja (Rose, 1998:169) pa su stoga kao jednu od temeljnih karakternih crta Amerike vidjeli njenu veliku ulogu u svijetu (Kagan, 2003: 86). Međutim, razlikovali su se u načinu koji su smatrali prikladnim za širenje

američkog modela. Jedni su smatrali dovoljnim da SAD bude primjer ostalima (*exemplars*), dok su drugi vjerovali da bi SAD trebao aktivistički i izravnije utjecati na političke događaje u inozemstvu sukladno američkim idealima (*crusaders*) (Tucker, 1986, prema Rose, 1998: 169). Činjenicu da je SAD u povijesti bio suzdržaniji u izvozu svojih institucija i vrijednosti, da bi tijekom 20. stoljeća postao ambiciozniji po tom pitanju, neoklasični realisti skloni su objasniti velikim porastom relativne moći SAD-a u tom razdoblju, iako je ipak potrebno poznavanje američke političke ideologije kako bi se mogle razumjeti specifične vanjskopolitičke odluke koje je SAD donosio u tom razdoblju (Rose, 1998: 169-170).

Podjela na *exemplars* i *crusaders* bila je prisutna tijekom cijele povijesti SAD-a, a prisutna je i danas. Barack Obama i Donald J. Trump sučelili su svoje poglede na američku vanjsku politiku na izborima 2016. godine. Obama je isticao važnost snažne povezanosti nacionalne vlade i velikog biznisa, kao i integritet SAD-a u globalni sistem i međunarodnu ekonomiju, dok je Trump važnim smatrao suzdržanost u vanjskoj politici i fokusiranje na zaštitu domovine, uz intervencije u inozemstvu samo kada se pokažu krajnje nužnima. Vrlo sličnu raspravu vodili su Alexander Hamilton i Thomas Jefferson u samim počecima SAD-a (Kaufman, 2017: 1), što odražava već tada podijeljene poglede na SAD i njegovu ulogu u svijetu (Mead, 2001: 174). Hamiltonova i Jeffersonova rasprava predstavljala je na neki način primarni spor oko američke vanjske politike i definicije nacionalnog interesa. Hamilton je u Federalističkim spisima između 1787.-1788. godine isticao da SAD mora razvijati kapacitete koji će mu omogućiti da postane velika sila. Pri tome je važnu ulogu pripisivao sprezi vlade i poslovnog sektora, osobito trgovinskog, uz zagovaranje snažne mornarice radi zaštite američkih interesa na moru i snažne vojske radi zaštite SAD-a od opasnosti iz okruženja (Kaufman, 2017: 34). Također je zagovarao snažnu središnju vladu sa snažnom izvršnom vlasti, kao i pro-britansku i trgovinski orijentiranu vanjsku politiku. S druge strane, vjerujući da je SAD ograničen resursima i da je potrebno najprije ojačati unutarnju snagu države, Jefferson je umjesto jačanja vojske, potrebnijim smatrao jačanje trgovine s drugim državama i sklapanje trgovinskih sporazuma. Naglasak je bio na zaštiti američkog položaja u Sjevernoj Americi, iako se nije protivio postojanju mornarice za zaštitu američkih interesa. Osim toga, protivio se prevelikim ovlastima središnje vlasti, pa mu nije bilo lagano podržati ratifikaciju Ustava (Mead, 2001: 174). Njegov naglasak na trgovinu doveo je do kupovine Louisiane 1803. godine i stjecanja luke u New Orleansu, čime je započeo pedesetogodišnji trend teritorijalnog proširenja SAD-a (Kaufman, 2017: 34). Slično Jeffersonu razmišljao je i Washington, koji je smatrao da u osjetljivom razdoblju nakon stjecanja nezavisnosti, za daljnji napredak i jačanje Amerika treba više generacija mira. Zbog

toga su Washington i Jefferson neintervencionizam smatrali interesom Amerike, koja je trebala izbjevati veća savezništva i ratove s europskim silama (Buchanan, 1999: lok. 1300/7487).

Slične razlike između *exemplarsa* i *crusadersa* isplivale su na površinu nakon kraja Hladnog rata, do kada je antikomunizam djelovao kao kohezivni faktor između neokonzervativaca te tradicionalnih konzervativaca i paleokonzervativaca. Ove dvije grupacije možda je najjednostavnije razlikovati prema odgovoru na pitanje što je za njih Amerika – izraz prethodno formirane nacije i kulture ili nacija koja počiva na vjeri (*creed*), kojoj može pripadati svatko, neovisno o svojem izvornom etnicitetu (Buchanan, 2012). Prelaskom u republikanske redove neokonzervativci su u američku konzervativnu misao unijeli i neke idealističke i liberalne elemente, što je razlike između (paleo)konzervativaca i neokonzervativaca osobito vidljivima učinilo na području vanjske politike. Buchanan (2012) tako navodi da su (paleo)konzervativci zagovarali povratak vojnika u domovinu i funkcioniranje SAD-a kao zemlje koja se bavi prvenstveno pitanjima koja se tiču američkog naroda, bez želje za nametanjem svojih vrijednosti drugima i bez želje za promjenom cijelog svijeta sukladno viziji SAD-a kako bi taj svijet trebao izgledati (Buchanan, 2012). Time bi se izbjeglo ponavljanje grešaka iz prošlosti Britanskog imperija, koje su i dovele do njegovog pada (Buchanan, 2008: 420). Na ove poglede utjecala je u to vrijeme knjiga povjesničara Paula Kennedyja s Yalea, koji je govorio o imperijalnom prekomjernom rastezanju (*imperial overstretch*), sindromu koji je pogodio mnoge velike sile, koje su nakon toga izgubile svoj dominantan položaj. Kennedy (1987) je smatrao da se slično događa i SAD-u, koji je preuzeo brojne strateške obveze desetljećima ranije, kada je imao veće političke, ekonomske i vojne kapacitete za ostvarivanje utjecaja u svijetu (Kennedy, 1987, prema Mann, 2004, lok. 3380/9694). Njegovi istomišljenici (tzv. *declinists*) s ljevice i desnice često su smatrali da su potkraj Hladnog rata američki položaj i moć bili u padu, s porastom proračunskog i trgovinskog deficita, slabim dolarom, potresima na burzama te lošim ekonomskim stanjem (Mann, 2004, lok. 3380/9694), pa se postavljalo pitanje zašto nastaviti trošiti na preambicioznu vanjsku i obrambenu politiku, dok su zemlje kojima je SAD pružao sigurnosna jamstva, poput primjerice Japana, gospodarski cvjetale (Mann, 2004, lok. 3403/9694). Slična promišljanja o padu SAD-a slijedila su i nakon velike financijske krize 2008.-2009. godine (Nye, 2010: 143). Iz današnje perspektive, ipak se pokazalo da Kennedyjeve tvrdnje nisu bile sasvim ispravne, jer je zanemario neke aspekte i komparativne prednosti američke ekonomije, nije predvidio revoluciju računalne tehnologije, kao niti moguću reverzibilnost trenda proračunskih deficita, a također se nakon Hladnog rata dodatnog povećao jaz između američke vojne moći i vojne moći drugih država (Mann, 2004, lok. 3427/9694).

Slična promišljanja imao je i Layne (2006), koji američku hegemoniku politiku, s obzirom na povijesna iskustva, dugoročno nije smatrao dobrom, ponajviše radi balansiranja ostalih država protiv hegemonu i posljedičnog imperijalnog prekomjernog rastezanja (Layne, 2006: 6). Prema njemu, SAD je od 40-ih godina prošlog stoljeća vodio politiku strateškog internacionalizma, uz pretpostavku da ako želi biti siguran, SAD mora koristiti svoju sveukupnu vojnu, ekonomsku i ideološku moć kako bi utjecao na međunarodni sistem i oblikovao svoje okruženje. Dok su neki smatrali da je velika strategija globalnog angažmana poželjna (Brooks i sur., 2012), Layne (2006) nacionalističku, unilateralističku i liberalnu multilateralnu verziju hegemonije nije smatrao poželjnom, već se zalagao za *offshore balancing* kao alternativu (Layne, 2006: 7), što je politika koju su podržavali brojni realisti (Mearsheimer, Posen, Pape, Bacevich...) i koju je dobrim dijelom kasnije prihvatio predsjednik Trump (Schweller, 2018 u Jervis i sur., 2018: lok. 1008/11823).

S druge strane, neokonzervativci su SAD smatrali nacijom utemeljenom na vjeri u demokraciju, jednakost i ljudska prava, s obvezom SAD-a da te vrijednosti proširi po svijetu, kako bi neki budući utopijski svijet bio oblikovan prema viziji koju SAD smatra ispravnom i poželjnom (Buchanan, 2012). Ovakva vizija svjetskog poretka, prema kojoj se mir postiže širenjem demokratskih načela (Kissinger, 2014: 6) u skladu je s teorijom demokratskog mira. Neokonzervativci, kao "internationalisti čiji je internacionalizam nastao kao nusproizvod američkog nacionalizma" (Kagan, 2003: 88), umjesto povlačenja vojnika iz inozemstva, zahtijevali su početak "benevolentne globalne hegemonije" SAD-a (Buchanan, 1999: lok. 446/7487), u čemu su paleokonzervativni autori vidjeli marksističke elemente usmjerene na stvaranje utopijskog svijeta. Buchanan (2012) je isticao da su povijest, vjera i kultura faktori koji oblikuju narode, a narodi oblikuju zemlje koje onda reflektiraju vrijednosti tih naroda, dok su nacije koje se kreiraju prema ideološkim nacrtima suprotnima ljudskoj prirodi i stvarnosti osuđene na propast (Buchanan, 2012). Kao primjer je navodio ratove u Afganistanu i Iraku, pokrenute u sklopu Bushove neokonzervativne globalne demokratske revolucije, koji su rezultirali tisućama mrtvih i ranjenih, bilijunima dolara dugova, podijeljenom nacijom i mržnjom prema SAD-u u islamskom svijetu (Buchanan, 2012).

Međutim, "nazvali ga imperijem, hegemonijom, svjetskim poretkom ili globalizacijom, pitanje globalne ekonomske integracije pod britanskim ili američkim okriljem i političkim strategijama koje promiču ovaj veliki proces bio je u ili blizu središta američkih i britanskih vanjskih i unutarnjih politika stoljećima" (Mead, 2001: 36). Pa ipak, Amerika je u tranzicijskim trenucima nakon kraja Hladnog rata imala na raspolaganju više vanjskopolitičkih opcija. Njena moć bila

je neprikosnovena te je SAD mogao odabrati nastavak i jačanje hegemonije ili povlačenje vojnika u domovinu, jačanje multilateralizma ili unilateralizam. Odluku o tome koji smjer odabrati jednim dijelom je uvjetovalo međunarodno okruženje, ali na odluku su utjecale i ideje, uvjerenja i percepcije predsjednika i njegove administracije. Strukturni faktori su osobito 1945. i 1989. godine SAD-u stvorili priliku za hegemoniku ekspanziju i projiciranje svoje moći, ali je odluka o povratku vojnika kućama ili nastavku hegemonike ekspanzije ovisila o intervenirajućim varijablama koje treba potražiti na unutarnjem planu (Layne, 2006: 8). Moguće je stoga, u širem smislu, govoriti o dva velika smjera američke vanjske politike, za koje se predsjednik SAD-a načelno može odlučiti, tj. o politici angažmana SAD-a u svijetu (*crusaders*, internacionalizam, hegemonizam, politika angažmana, liberalizam, idealizam, neokonzervativizam...) ili politici isključivanja, odnosno suzdržanosti od svijeta (*exemplars*, izolacionizam, unilateralizam, paleokonzervativizam, realizam...) (Kaufman, 2017: 4). S obzirom da se vanjska politika vodi sukladno onome što lideri proglašavaju nacionalnim interesom, pogledi ova dva smjera razlikuju se i oko pitanja ima li SAD moralnu odgovornost intervenirati u stranim zemljama u slučaju npr. kršenja ljudskih prava ili to pitanje ne spada u nacionalni interes jer ne utječe izravno na SAD (Kaufman, 2017: 14). Ne treba pri tome ipak zanemariti činjenicu da se SAD često vodio u svojim vanjskopolitičkim odlukama ekonomskim interesima, odnosno potrebom zaštite američke ekonomije i onoga što je Eisenhower nazvao vojno-industrijskim kompleksom (Kaufman, 2017: 23-24).

5.3.1.2. Unilateralizam, neutralnost, izolacionizam i angažman

Govoreći o četiri vanjskopolitičke tradicije prisutne tijekom povijesti SAD-a – unilateralizmu, neutralnosti, izolacionizmu i angažmanu (Kaufman, 2017: 15), Kaufman (2017) ističe da su tijekom povijesti dominirali unilateralizam i angažman, iako je između dva svjetska rata SAD provodio politiku izolacionizma, a proglašavao je i neutralnost u nastojanju izbjegavanja ulaska u prvi i drugi svjetski rat (Kaufman, 2017: 15). Layne (2006) smatra da je američka vanjska politika, sukladno tzv. *Open Door* školi diplomatske povijesti, od kraja 19. stoljeća slijedila ekspanzionističku, pa čak i hegemonističku i imperijalističku liniju, najprije na zapadnoj hemisferi, a potom i u istočnoj Aziji, Europi i Perzijskom zaljevu (Layne, 2006: 8). "*Open Door* ekonomska ekspanzija stvorila je nove interese koje je trebalo braniti projiciranjem vojne moći SAD-a u inozemstvu, oblikovala percepcije donositelja odluka o tome na koji način su ti interesi ugroženi te dovela do nove koncepcije američkih sigurnosnih zahtjeva na način da je transformirala cilj velike strategije SAD-a iz nacionalne obrane u nacionalnu sigurnost" (Layne,

2006: 8). Prema Leffler (1992), nacionalna sigurnost nije podrazumijevala samo obranu američkog teritorija, već i obranu fundamentalnih vrijednosti, ideologije te slobodnih političkih i ekonomskih institucija (Leffler, 1992, prema Layne, 2006: 8-9). Stoga je moguće zaključiti da su ekonomska ekspanzija, distribucija moći i ideologija međusobno povezani, s obzirom da je SAD smatrao kako njegove temeljne vrijednosti mogu biti sigurne samo u okviru međunarodnog sistema kojega održava i brani američka hegemonika moć i koji je otvoren američkoj ekonomskoj i ideološkoj ekspanziji (Layne, 2006: 9). Američka vanjska politika često je stoga bila obilježena kombinacijom wilsonizma i realizma (Layne, 2006: 9), a iako nazivana različitim imenima, takva velika strategija kao glavnu značajku uvijek je imala definiranje američkih nacionalnih interesa u kategorijama moći, ekonomske otvorenosti i promicanja američkih ideala u inozemstvu (Layne, 2006: 9). "U terminima velike strategije, američki liberalizam je mišićav – *ofenzivan* – a ne 'idealistički'" (Layne, 2006: 9). Iako wilsonizam smatra da ekspanzija, intervencionizam i održavanje hegemonskog poretka znače mir, kritičari ističu da se radi o iluziji i politici koja SAD u konačnici čini nesigurnijim (Layne, 2006: 10).

5.3.1.3. Velike vanjskopolitičke tradicije SAD-a

Prema Buchananu (1999) i McDougallu (1997), moguće je govoriti o nekoliko velikih vanjskopolitičkih tradicija SAD-a. Četiri su nastale do 1869. godine te se u tom pogledu može govoriti o američkom ekscjeptionizmu, manifestnoj sudbini, unilateralizmu i Monroeovoj doktrini (McDougall, 1997, prema Buchanan, 1999: lok. 2364/7487). U narednom razdoblju moguće je govoriti i o progresivnom imperijalizmu, liberalnom internacionalizmu, izolacionizmu, *containmentu* te novim smjerovima u okviru novog svjetskog poretka.

5.3.1.3.1. Razdoblje do 1869. godine

Američki ekscjeptionizam predstavlja vjerovanje kako je Amerika, kao Božja zemlja i "*a shining city on a hill*", u svojim akcijama vođena Providnošću (Buchanan, 1999: lok. 2364/7487), kao i da su američka načela i ideali superiorni načelima i idealima drugih zemalja (Kagan, 2003: 87). Uz američki ekscjeptionizam u određenoj je mjeri vezana i manifestna sudbina, koja se odnosi na vjerovanje da je u počecima stvaranja SAD-a američka ekspanzija na zapad prema Pacifiku bila vođena sudbinom, odnosno Providnošću. Buchanan (1999) ističe da su Amerikanci u mislima imali manifestnu sudbinu čak i prije nego je termin uopće

izmišljen, tj. čak i prije američke revolucije kada su se, iako pod britanskim zapovjedništvom, Amerikanci borili za američke ciljeve (stjecanje teritorija i protjerivanje Francuza i Indijanaca s tog područja). Ubrzo potom uslijedila je i bitka s Britancima, vođena krovnim ciljem *America First*, odnosno stjecanjem teritorija za sebe i protjerivanjem europskih sila s američkog kontinenta (Buchanan, 1999: lok. 1178/7487). Američka revolucija za Amerikance je značila nepovjerenje prema udaljenim, arbitrarnim i indiferentnim autoritetima koji nameću svoju agendu lokalnim zajednicama (Bradford, 1990, u Scotchie, 2017: 148). Iako su neke akcije Amerikanaca bile i nemilosrdne, Buchanan ističe da se nije radilo o agresivnim namjerama niti o imperijalizmu, jer se "kod manifestne sudbine nije [...] nikada radilo o nametanju američke vladavine stranim narodima, već o proširenju granica američke slobode" (Buchanan, 1999: lok. 2058/7487). O imperijalizmu bi se radilo da su Amerikanci željeli vladati stranim narodima protivno njihovoj volji (Buchanan, 1999: lok. 2093/7487), dok se kod manifestne sudbine radilo o sudbini američkih doseljenika da se prošire po cijeloj Sjevernoj Americi. S manifestnom sudbinom posebno su se povezivala vjerovanja u: (1) posebne vrline američkog naroda i njegovih institucija; (2) američku misiju preoblikovanja svijeta na vlastitu sliku; i (3) božansku sudbinu pod Božjim vodstvom u obavljanju ove zadaće (Miller, 2006: 120). Manifestna sudbina predstavljala je uvjerenje o Amerikancima koji imaju višu svrhu u svijetu od ostalih naroda, prije svega u odnosu na zaštitu i promicanje slobode (Kaufman, 2017: 36). Time se pokazuje da su viši ideali imali središnju ulogu već u počecima SAD-a te da je već i tada postojalo uvjerenje o ulozi SAD-a da te ideale promiče u svijetu, iz čega je kasnije proizašao idealizam, ekspanzionizam i imperijalizam SAD-a (Kaufman, 2017: 36).

SAD je u svojim počecima slijedio vanjsku politiku unilateralizma, surađujući s drugim zemljama u ekonomskim i trgovinskim pitanjima, ali bez ulaženja u formalna savezništva ili sporazume s njima (Kaufman, 2017: 16). Takva politika podrazumijevala je izbjegavanje trajnih savezništava i zadržavanje neutralnosti u europskim ratovima, osim ako bi se radilo o ugrožavanju američke slobode (McDougall, prema Buchanan, 1999: lok. 1123/7487), što je bilo u skladu s oproštajnim obraćanjem Georgea Washingtona, kada je upozorio na izbjegavanje "ispreplićućih saveza" (Mead, 2001: 55) i ukazao da Ameriku ne treba izolirati od Europe, već je treba učiniti neovisnom o Europi i držati je čim dalje od stranih ratova koji su najveća prijetnja američkoj slobodi (Buchanan, 1999: lok. 1123/7487). Unilateralizam predstavlja Washingtonovo "veliko pravilo" prema kojemu Amerika mora biti slobodna od trajnih savezništava i slobodna sama odlučivati o svojoj sudbini te u nastojanju da očuva svoju slobodu, izbjegavati ratove koji ne ugrožavaju vitalne interese republike, osobito ratove

povezane s europskim silama. U osjetljivom razdoblju nakon američke revolucije, Washington je želio izbjeći nove ratove te je izbjegavao konfrontaciju s europskim silama, fokusirajući se na mirnodopske aktivnosti, kao što je stvaranje boljih prometnih veza za snažnije trgovinsko povezivanje američkog zapada s istokom i Atlantikom, što je trebala biti brana od britanskih ili španjolskih pokušaja da ponovno zauzmu američki zapad. Ovakav Washingtonov pristup ukazuje na usku povezanost vanjske i unutarnje politike SAD-a u tom razdoblju (Buchanan, 1999: lok. 1227/7487). Washington je u svojem oproštajnom obraćanju iz 1796. godine osobito ukazao na zadržavanje posebnog opreza kada je riječ o stranom utjecaju i strastvenoj privrženosti stranim ciljevima, što je smatrao jednom od većih prijetnji za opstanak SAD-a (Buchanan, 1999: lok. 1245/7487) pa se zato zalagao za vanjsku politiku temeljenu na neutralnosti i neintervencionizmu te održavanju čim više trgovinskih i miroljubivih, a čim manje političkih veza, s drugim državama (Washington, 1796). Sličnu politiku provodili su i kasniji predsjednici, poput Washingtonovog državnog tajnika i kasnijeg trećeg predsjednika Thomasa Jeffersona i drugog predsjednika Johna Adamsa, koji je također zagovarao izbjegavanje sporazuma o savezništvima s europskim državama i suzdržanost SAD-a od europske politike i tamošnjih ratova, ali uz prihvaćanje trgovinskih sporazuma (Kaufman, 2017: 16-17). Buchanan (1999) ističe da Jefferson i Madison nisu željeli ulaziti u ratove ako se nije radilo o vitalnim američkim interesima, pa su Europi prepustili da se sama suočava s Napoleonom, koji nije izravno ugrožavao Ameriku. Umjesto ratu, SAD se onda mogao više posvetiti vlastitim nastojanjima da postane industrijska sila i samodostatna nacija (Buchanan, 1999: lok. 1603/7487). Moguće je stoga zaključiti da je politika unilateralizma bila u tadašnjem američkom nacionalnom interesu, jer je SAD, kao novostvorena država, kao prioritet postavljao politiku stabilnosti i ekonomske neovisnosti, što ga je trebalo ojačati iznutra. Iz tog mu je razloga u interesu bilo izbjegavanje iscrpljivanja u europskim ratovima, uz istovremeno jačanje trgovine, unutarnji rast i geografsko širenje države, provođeno putem manifestne sudbine. Jačanjem trgovine, SAD-u je s vremenom bila potrebna i sve snažnija mornarica i vojska za zaštitu interesa, pa je stoga upravo "unilateralizam omogućio SAD-u da postane 'velika sila', ili neki bi rekli imperijalistička sila, do kraja 19. stoljeća" (Kaufman, 2017: 17).

Dolazak na vlast Jamesa Monroea 1817. godine i državnog tajnika Johna Quincy Adamsa predstavljali su nadogradnju ovakve vanjske politike. Politiku neuplitanja u europske poslove Monroe je 1823. godine nadgradio tzv. Monroeovom doktrinom, kao sljedećom vanjskopolitičkom tradicijom, prema kojoj se europske zemlje ne trebaju uplitati u pitanja na zapadnoj hemisferi niti pokušavati uspostaviti nove kolonije na američkim kontinentima

(Buchanan, 1999: lok. 1619/7487). Polkovim dodatkom Monreovoj doktrini iz 1848. godine proglašeno je da nijednoj američkoj državi neće biti dopušteno prenijeti suverenitet na stranu silu, čak niti na osnovu referenduma (Buchanan, 1999: lok. 2364-2381/7487).

Ove vanjskopolitičke tradicije doprinijele su ekspanziji SAD-a na američkom kontinentu, postignutoj aneksijom Teksasa 1845., stjecanjem oregonskih teritorija 1846. te širenjem na Zapad na područja današnje Kalifornije, Nevade, Arizone te dijela Utaha i Colorada 1848. godine (Kaufman, 2017: 37). Iako je neke teritorije stekao trgovinom, SAD se nije ustručavao ratovati za teritorijalnu ekspanziju i uklanjanje stranih sila koje bi mu mogle predstavljati prijetnju (Kaufman, 2017: 38). Meksičko-američki rat (1846.-1848.) bio je važan za daljnje teritorijalno širenje SAD-a, unatoč brojnim žrtvama na američkoj strani (Kaufman, 2017: 38-39). Americi je snagu i novac za ekspanziju dala tadašnja rana globalizacija i trgovina, kada je SAD ekonomski bio ovisniji o drugim državama nego što je to bio npr. u Hladnom ratu. "Odluka da trguje s i osigura ulaganja iz drugih država, osobito Europe, dok se pozicionirao na zapadnoj hemisferi, bila je bit rane politike unilateralizma SAD-a. Vođenje ove politike omogućilo je Sjedinjenim Državama da ostvare ono što su definirale kao svoj nacionalni interes, 'manifestnu sudbinu', uz simultanu zaštitu od intriga Europe" (Kaufman, 2017: 40). Unilateralizam u tom razdoblju nije značio i izolacionizam, unatoč tome što je SAD prema europskoj politici pokazivao suzdržanost. SAD je bio aktivan i na području Latinske Amerike, a do Građanskog rata američke snage sudjelovale su u različitim akcijama na Haitiju, u Tripoliju, na Markižanskom otočju, u španjolskoj Floridi, Dominikanskoj Republici, na Curacaou, Galapagoskom otočju, Kubi, u Portoriku, Argentini i Peruu, da bi nakon Građanskog rata do španjolsko-američkog rata američke snage sudjelovale i u akcijama na Kubi, u Urugvaju, Argentini, Čileu, Kolumbiji i na Haitiju (Mead, 2001: 21). Unilateralizam je značio da SAD sam bira svoj put i međunarodno se uključuje kada i gdje smatra potrebnim (Kaufman, 2017: 40), pa je narednih godina SAD interes preusmjerio i preko Pacifika, u Japan i Kinu (Kaufman, 2017: 40). Mead (2001) ističe da su "tijekom razdoblja američke nevinosti i izolacije, Sjedinjene Države imale snage stacionirane na ili blizu svakog većeg kontinenta na svijetu; njegova mornarica bila je aktivna u praktički svakom oceanu, njegove jedinice su vidjele borbe na praktički svakom kontinentu, a njegovi vanjski odnosi bili su u stalnom stanju krize i prevrata" (Mead, 2001: 23-24).

5.3.1.3.2. Progresivni imperijalizam

Nakon Građanskog rata, kao prvog totalnog rata industrijskog doba, SAD je, unatoč brojnim žrtvama, izašao industrijski i vojno ojačan, s novom moderniziranom vojnom tehnologijom (Kaufman, 2017: 41). Nakon konsolidacije, u narednim desetljećima uslijedila je nova vanjskopolitička tradicija SAD-a – progresivni imperijalizam. Buchanan (1999) početke američkog imperijalizma pripisuje razdoblju u kojemu su predsjednici SAD-a bili William McKinley i Theodore Roosevelt, pa i Woodrow Wilson, koji su nastavili daljnju ekspanziju SAD-a i uključili se u sve velike ratove 20. stoljeća (Buchanan, 1999: lok. 2381/7487). Ova tradicija raskrstila je s Washingtonovim temeljima te je manifestnu sudbinu uzdigla na novu razinu, prihvativši prekomorske aneksije i vladavinu nad stranim narodima. Progresivni imperijalizam temeljio se na vjeri u superiornost američkih ideala i institucija te je preprekom daljnjem napretku smatrao svakoga tko mu se protivio (Buchanan, 1999: lok. 2905/7487). Ova vanjskopolitička tradicija bila je usko povezana s tadašnjim progresivnim pokretom koji je za cilj imao provedbu društvenih i političkih reformi, suzbijanje političke korupcije te ograničavanje političkog utjecaja velikih kompanija. Mnogi progresivisti gledali su na vanjsku politiku SAD-a kao na priliku da se i u inozemstvu nametne progresivna agenda koja bi napredak omogućila i tamošnjim društvima (U.S. Department of State, 2001-2009a).

Buchanan (1999) McKinleya smatra prvim američkim imperijalističkim predsjednikom koji je Republiku pretvorio u imperij, a na Američko-španjolski rat te aneksiju Filipina, Portorika, Guama i Havaja 1898. godine gleda kao na važnu prekretnicu u američkoj povijesti, kada je Amerika okrenula leđa Georgeu Washingtonu i pridružila se imperijalnim silama u nadmetanju za globalno vodstvo (Buchanan, 1999: lok. 2391/7487). Američka politika prema Španjolskoj bila je agresivna i bez poštovanja međunarodnog prava, nakon čega je McKinley okončao četiri stoljeća španjolske moći na zapadnoj hemisferi i Pacifiku (Mead, 2001: 21). "Republika je postala imperij" (Buchanan, 1999: lok. 2607/7487), a nova imperijalistička interpretacija američkog teritorija uključivala je i Pacifik (Kaufman, 2017: 42). Odluka o ulasku u rat sa Španjolskom bila je uvjetovana nizom trgovinskih, političkih i ekspanzionističkih razloga prisutnih u to vrijeme, kao i osjećajem da se SAD treba uključiti u kolonijalnu politiku europskih sila. Ulaskom u rat, SAD je postao imperijalna i kolonijalna sila te je učvrstio svoju ulogu velike sile na Pacifiku (Kaufman, 2017: 43). S ovakvom politikom nisu svi bili zadovoljni, pa je osnovana Anti-imperijalistička liga, među čijim su se simpatizerima i članovima našle i brojne poznate osobe, koje su ubrzo potom bile suočene s optužbama za izolacionizam (Buchanan, 1999: lok. 2643/7487). Anti-imperijalistički sentiment i jačali su i

radi suzbijanja filipinskog ustanka, koji je uzrokovao veći broj žrtava na obje strane, što je dijelom utjecalo i na odluku SAD-a da ne anektira Kubu (Buchanan, 1999: lok. 2662/7487). Buchanan (1999) naglašava da su imperijalistički sentimentali bili sasvim suprotni namjerama Oca osnivača oko izgradnje Republike (Buchanan, 1999: lok. 2699/7487), iako drugi smatraju da je imperijalizam bio neizbježan sljedeći korak manifestne sudbine (Buchanan, 1999: lok. 2752/7487). "Američko stoljeće započelo je 1898. u zaljevu Manila. Do 1900. godine McKinley je napustio tradiciju neinterveniranja izvan hemisfere i umiješao naciju u svjetsku politiku kroz stražnja vrata Azije. Njegova motivacija bila je onaj poznati *jenkijevski* koktel plemenitog idealizma i trgovinskih interesa, moralnosti i novca; svrha vanjske politike SAD-a bila je učiniti svijet sigurnim za američki kapitalizam" (Buchanan, 1999: lok. 2820/7487), a slično kao što je administracija Georgea W. Busha više od stoljeća kasnije smatrala da će američku vojsku u Iraku dočekati kao osloboditelje, tako su i McKinleyevi "novi imperijalisti" vjerovali da će Amerikanci na Filipinima biti dočekani kao osloboditelji, iako su i jedan i drugi rat doveli do produljenog sukoba i puno žrtava s obje strane (Kaufman, 2017: x). Američka imperijalistička vanjska politika nastavljena je politikom "otvorenih vrata" u Kini, iako uz izbjegavanje sukoba s Rusijom i Japanom, ocijenivši da nije u vitalnom američkom interesu riskirati rat radi očuvanja kineskog teritorijalnog integriteta (Buchanan, 1999: lok. 2872/7487). Time je politika otvorenih vrata predstavljala klasični primjer deklaratornog prekomjernog rastezanja, odnosno deklariranja politike za čije provođenje SAD nije imao niti volje niti snage (Buchanan, 1999: lok. 2872/7487).

Nakon McKinleya u Aziji, Roosevelt je SAD uveo u *power politics* i u Europi, uključivši se u rješavanje marokanske krize 1905. godine, iako ona nije ugrožavala vitalne američke interese (Buchanan, 1999: lok. 2872/7487). Prema Buchananovoj (1999) ocjeni, Theodore Roosevelt je imao hobesijanski pogled na svijet, a i sam je na neki način bio čovjek koji je volio rat, smatrajući da rat pruža pročišćenje i plemenitost (Buchanan, 1999: lok. 2927/7487). Rooseveltov imperijalizam i unilateralizam moguće je uočiti već u njegovom članku iz 1916. godine, pod nazivom *America First – a Phrase or a Fact?*, u kojemu je Wilsona optužio za kukavičluk i u kojemu se kritički osvrnuo na politiku neintervencionizma (Buchanan, 1999: lok. 2942/7487). Roosevelt nije vidio nikakvu kontradiktornost između imperijalizma i domaćih reformi, već je oboje smatrao oblikom reformi i napretka, kao i prilikom za širenje progresivne agende diljem svijeta te repozicioniranje SAD-a kao svjetske sile (U.S. Department of State, 2001-2009a). Rooseveltu se pripisuje i tzv. Rooseveltov dodatak (*Roosevelt Corollary*) Monroeovoj doktrini iz 1904. godine, prema kojemu je SAD zadržao pravo na intervenciju u

sporovima europskih i latinoameričkih država s ciljem provedbe legitimnih zahtjeva stranih kreditora i europskih sila, kako one ne bi svoje zahtjeve pokušale ostvariti izravno (Buchanan, 1999: lok. 2905/7487). Time je SAD europske imperijalističke namjere u Latinskoj Americi zamijenio vlastitim namjerama, a njegova vanjska politika počela je biti vođena realističkim pogledima i sa čvrstom silom (Kaufman, 2017: 45). Imperijalistička politika nastavljena je između 1910. i 1912. godine upućivanjem američkih vojnika u Nikaragvu, Honduras, Panamu, Kubu i Kinu. Gledano iz današnje perspektive, čini se da tadašnji progresivni imperijalizam nije bio vođen idealima mira ili dobrobiti čovječanstva, već isključivo američkim interesima i željom za jačanjem američkog položaja i moći, pa se za McKinleya i Roosevelta ne može reći da su bili globalisti ili multilateralisti, već prije svega imperijalisti i unilateralisti (Buchanan, 1999: lok. 2905/7487).

5.3.1.3.3. Liberalni internacionalizam

Liberalni internacionalizam kao vanjskopolitička tradicija pripisuje se Woodrowu Wilsonu. Ova tradicija postala je dominantna nakon 1945. godine te se "odnosi na odluku da se postane aktivno angažiran u svim aspektima međunarodnih odnosa, uključujući vojne i političke saveze koje je SAD odbacivao prije Drugog svjetskog rata" (Kaufman, 2017: 17-18). Poslijeratni internacionalizam, osobito obilježen antikomunizmom, bio je zapravo nastavak ranije Wilsonove borbe za širenje demokracije i ideje da je "svijet potrebno učiniti sigurnim za demokraciju" (Kaufman, 2017: 19). Korijene ove tradicije moguće je primijetiti već i u pokretu *Young America*, koji je okupljao njemačke i irske imigrante, od kojih su se mnogi potom priključili Demokratskoj stranci i zagovarali uključivanje SAD-a u revolucije protiv europskih monarhija u 19. stoljeću (Buchanan, 1999: lok. 2144/7487).

Wilsonova vizija, iznesena 1918. godine kroz poznatih 14 točaka, pretpostavljala je da bi se putem globalne ekspanzije slobodne trgovine, demokracije i razoružanja mogao otvoriti put globalnoj vladavini i univerzalnom miru. Za razliku od Rooseveltovog nacionalističkog pogleda na svijet, Wilson je prije svega imao globalističku perspektivu te je bio spreman prihvatiti podređivanje američkog suvereniteta multilateralnim institucijama (Buchanan, 1999: lok. 2961/7487). Osim toga, Wilson je opravdanje za američko uključivanje u međunarodna pitanja, a prema potrebi i intervencionizam, proširio i na razloge širenja demokracije u drugim državama, čime je znatno proširio i pojam nacionalnog interesa u odnosu na prethodno razdoblje u američkoj povijesti (Kaufman, 2017: 46). Wilson je bio idealist, ali ne i pacifist, jer je i sam vjerovao u superiornost Anglosaksonaca te je koristio silu u intervencijama u Latinskoj

Americi (Meksička revolucija, Haiti, Dominikanska Republika) i Kini, ne samo radi zaštite američkih interesa, već i radi zaštite i održavanja reda (Kaufman, 2017: 48). Također je pokazivao afinitet za teritorijalnu ekspanziju pa je od Danske otkupio Djevičanske otoke (U.S. Department of State, 2001-2009a). Usprkos svojem naglašenom internacionalizmu i globalizmu, kod Wilsona je ipak bila prisutna i crta "amerikanizma" te skepse prema imigrantskim zajednicama u SAD-u, za koje je smatrao da bi mogle imati podijeljenu lojalnost, prema SAD-u i prema svojoj matičnoj domovini. U svojim predizbornim govorima znao je biti prilično oštar prema ovim skupinama te se zalagao za razbijanje njihove neloyalnosti (Buchanan, 1999: lok. 2979/7487). Osim toga, iako je svoj drugi mandat osvojio ponajviše zahvaljujući pozivanju na mir i protivljenju ulasku u Prvi svjetski rat, Wilson je svega nekoliko tjedana nakon prisege zatražio od Kongresa objavu rata i ulazak u Prvi svjetski rat (Buchanan, 1999: lok. 3091/7487), čime je, prema Buchananu (1999), raskinuo s američkom tradicijom i "odveo SAD u europsku klaonicu, bez da je za to postojao ijedan vitalni američki interes" (Buchanan, 1999: lok. 3113/7487). Iako su postojali i drugi razlozi za ulazak u rat, uključujući financijske i ekonomske, Wilson je u svojim tadašnjim govorima ulazak u rat opravdavao idealistički, ističući da SAD u rat ulazi "za demokraciju, za prava i slobode malih naroda te za univerzalnu prevlast prava" (Buchanan, 1999: lok. 3326/7487), odnosno kako bi "svijet učinio sigurnim za demokraciju" (Kaufman, 2017: 49). Zbog te je odluke ostavku podnio državni tajnik William Jennings Bryan, što je Buchanan (1999) nazvao "odlaskom posljednjeg velikog antiratnog Demokrata u kabinetu" (Buchanan, 1999: lok. 3205/7487). Dok je SAD u rat načelno ušao iz idealističkih razloga i širenja demokracije, europske sile kojima je SAD htio pomoći, ratovale su radi vlastitih interesa, a ne za demokraciju, a nakon rata sve pobjednice su, osim SAD-a, ostvarile i neke teritorijalne dobitke (Buchanan, 1999: lok. 3536/7487). Buchanan (1999) stoga Wilsona kritizira da je "u rat ušao kako bi izgradio bolji svijet, a vratio se kući s mirom koji je pljunuo na njegove ideale i zajamčio drugi svjetski rat" (Buchanan, 1999: lok. 3342/7487), pa umjesto da je svijet učinio sigurnim za demokraciju, ustvari je svijet učinio sigurnim za boljševizam, fašizam i nacizam koji su uslijedili (Buchanan, 1999: lok. 3518/7487). Wilson je svojom politikom osjetnije promijenio smjer dotadašnje američke vanjske politike. Naglašavajući idealističke i moralističke razloge za ulazak u Prvi svjetski rat, Wilson je svoju vanjsku politiku vezao uz želju za aktivnom promocijom demokracije, čime je unilateralističku vanjsku politiku SAD-a pretvorio u politiku aktivnog međunarodnog angažmana (Kaufman, 2017: 49). Iako nije ostvario idealističke ciljeve, pobjeda u Prvom svjetskom ratu ipak je donijela neke prednosti SAD-u, koji je postao najveća financijska sila, Njemačka kao američki

najveći ekonomski rival bila je poražena, a Britanija i Francuska više nisu predstavljale adekvatnog rivala SAD-u bilo gdje u svijetu (Kaufman, 2017: 53). Mead (2001) smatra da SAD u Prvom svjetskom ratu nije uspio ostvariti Wilsonove ciljeve uspostave univerzalnog demokratskog sistema i zaustavljanja ratova, ali je ipak prošao relativno dobro (Mead, 2001: 6), postavši najveća svjetska financijska sila i svrstavši se uz bok Velikoj Britaniji kada je riječ o pomorskoj hegemoniji. SAD je bez rata s Velikom Britanijom uspio postići ono što drugi nisu uspijevali proteklih 200 godina niti ratom (Mead, 2001: 7). Međutim, neki autori smatraju da je Wilsonova politika interveniranja u Rusiji u razdoblju od 1918.-1920. godine posijala sjeme sumnje između komunizma i Zapada, što je kasnije kulminiralo Hladnim ratom. SSSR nije nikada zaboravio zapadnu intervenciju u građanskom ratu na strani antiboljševičkih snaga, dok su zapadne sile definirale sukob s komunizmom kao ideološki sukob između demokracije i komunizma (Kaufman, 2017: 50-51).

Iako su neki smatrali da je Wilson svojom politikom izveo SAD iz razdoblja izolacionizma, Buchanan (1999) je mišljenja da je to samo mit, jer je SAD već 120 godina prije Wilsona bio najekspanzionističija nacija na svijetu, koja je do 1900. godine postala imperij. Buchanan (1999) stoga za to ranije razdoblje američke vanjske politike prikladnom smatra izjavu kapetana Mahana, koji je i sam za sebe tvrdio da je imperijalist jednostavno zato jer nije izolacionist (Russell, 2006: 119), o vodećim načelima američke politike – "na Dalekom istoku suradnja, u Europi suzdržanost, a u Latinskoj Americi dominacija" (Buchanan, 1999: lok. 2905/7487). Wilson je svojim politikama ipak donekle pridonio uvođenju SAD-a u izolacionizam koji je uslijedio u narednom razdoblju. Hardingova administracija fokus je stavila na unutarnja pitanja, a manje na međunarodni angažman, što je uključivalo i zaoštavanje uvjeta za imigraciju i smanjivanje sloboda za one za koje se smatralo da su povezani s komunističkim organizacijama (Kaufman, 2017: 53). Paralelno je u društvu sve više jačala želja za izolacionizmom, koji je pitanje nacionalnog interesa ponovno suzio i preusmjerio ga na unutarnja pitanja. Iako je izolacionizam bio kratkotrajan, ipak je ostavio trag u vanjskopolitičkoj povijesti SAD-a, a osobito je važnu ulogu imao u razvoju američkog konzervativizma.

5.3.1.3.4. Izolacionizam

Može li se uopće govoriti o razdoblju izolacionizma u američkoj vanjskoj politici, predmet je neslaganja među autorima koji proučavaju ovo pitanje. Walter Lippman (1952) je smatrao da je američka vanjska politika uvijek bila dinamična i ekspanzionistička te vođena američkim vitalnim interesom proširenja na cijeli kontinent od Atlantika do Pacifika (Lippman, 1952,

prema Buchanan, 1999: lok. 1123/7487), dok je Buchanan (1999) tvrdio da od izolacionizma određeni strah imaju i Republikanske i Demokratske elite, koje ovaj pojam često koriste za ušutkavanje protivnika (Buchanan, 1999: lok. 1047/7487). Prema povjesničaru Wayneu Coleu (1995), nijedan američki predsjednik nije zagovarao izolaciju SAD-a od ostatka svijeta, a pojam izolacionizam nikada nije bio korišten tijekom 18. i 19. stoljeća u svrhu opisivanja vanjske politike bilo kojeg američkog predsjednika. "Izolacionizam' je bio pejorativan pojam izmišljen i primijenjen u dvadesetom stoljeću kako bi se diskreditirale politike koje su Sjedinjene Države tradicionalno provodile tijekom prvih 140 godina svoje nezavisne povijesti. Pojam nikada nije bio precizan naziv za politike Sjedinjenih Država" (Cole, 1995, prema Buchanan, 1999: lok. 1065/7487). Buchanan (1999) se s time slaže i navodi da se danas pojam "izolacionizam" koristi kako bi se diskreditirala američka vanjska politika od razdoblja Washingtona do Wilsona te politika u razdoblju u trajanju od dvadesetak godina od izbora Hardinga do trećeg mandata Franklina Roosevelta. Međutim, upravo u razdoblju vanjske politike koju neki nazivaju izolacionističkom, američka republika ostvarila je neke od svojih najblistavijih uspjeha i porasla s 13 država na naciju koja se proteže na dva oceana (Buchanan, 1999: lok. 1065-1106/7487). Stoga Buchanan (1999) apsurdnim smatra nazivati izolacionističkim razdoblje u kojemu je SAD, vođen američkim interesom, učetverostručio teritorij te diplomacijom ili ratom s kontinenta istjerao francuske, španjolske, ruske i britanske snage (Buchanan, 1999: lok. 1106/7487).

Međutim, izolacionizam je u politički leksikon ipak ozbiljnije ušao tek nakon što je SAD ovu vanjskopolitičku tradiciju provodio okvirno od 1920.-1941. godine (Kaufman, 2017: 57), iako ne postoji konsenzus može li se uistinu govoriti o razdoblju izolacionizmu. Ovo razdoblje obilježeno je kombinacijom Velike depresije i sjećanja na gubitke u Prvom svjetskom ratu, što je utjecalo na povećanu sklonost američke javnosti i politike izolacionizmu, koji se manifestirao neuključivanjem u europske i azijske sukobe te nemiješanjem u međunarodnu politiku, ali i nastavkom ekonomske ekspanzije i zaštite američkih interesa u Latinskoj Americi" (U.S. Department of State, 2001-2009b). Izolacionisti 20-ih i 30-ih godina pozivali su se na povijest kako bi našli uporište za svoju politiku. U to je vrijeme bilo popularno doslovno tumačenje Washingtonovog oproštajnog obraćanja kako bi se opravdavalo izbjegavanje savezništava sa stranim silama u bilo kojim okolnostima, dok se na Monroeovu doktrinu gledalo kao na doktrinu koja je trebala zabraniti stranim silama uplitanje na zapadnoj hemisferi, uz istovremeno izbjegavanje američkog uplitanja na istoku (Mead, 2001: 56). Također se vjerovalo da su oceani tijekom povijesti prirodno predisponirali SAD-u da ostane siguran i

relativno udaljen od sukoba u Europi i Aziji. Jačanju izolacionističkih osjećaja doprinijeli su i Wilsonova politika i američko iskustvo iz Prvog svjetskog rata, s obzirom da su mnogi Amerikanci smatrali da je SAD u ratu imao samo marginalni interes, koji nije opravdao ukupan broj žrtava. Mnogi Amerikanci, poput senatora Geralda P. Nyea, vjerovali su da su SAD u rat gurnuli bankari i proizvođači oružja u potrazi za profitom, što je u javnosti smanjilo spremnost na slične žrtve u budućnosti. Gospodarska depresija i fokus na unutarnje probleme dodatno su utjecali na potrebu izoliranja SAD-a od ostatka svijeta i europskih problema (U.S. Department of State, 2001-2009b). Tijekom 20-tih godina SAD je nastojao biti maksimalno zaštićen od vanjskog svijeta, a prioriteta su stavljani na gospodarska pitanja, pa je SAD bilježio snažan ekonomski prosperitet. Usvajani su zakoni koji su postavljali ograničenja za ulazak u zemlju i provodile su se politike koje su trebale spriječiti uključivanje SAD-a u još jedan europski rat (Kaufman, 2017: 57). Potom su uslijedile 30-te godine, kada je radi Velike depresije sav fokus bio na ekonomskom oporavku, iako se SAD i u tom razdoblju ograničeno uključivao u međunarodna pitanja (Kaufman, 2017: 57). Pa ipak, Wilsonovi ideali nastavili su u određenoj mjeri biti prisutni u vanjskoj politici, koja je jednim dijelom zadržala elemente liberalne i idealističke vanjske politike, sa zalaganjem za međunarodne sporazume i razoružanje kao sredstva izbjegavanja rata (Kaufman, 2017: 58).

Već 1918. godine oba doma Kongresa pripala su Republikancima, da bi potom 1920. Warren Harding i Calvin Coolidge, u povijesno jednoj od najuvjerljivijih pobjeda, izbore dobili na protuwilsonovskoj platformi i protivljenju Ligi naroda (Buchanan, 1999: lok. 3656/7487). Tijekom Hardingovog mandata, vanjska politika imala je više obilježja izolacionizma, s ograničenim inozemnim angažmanom i željom za izbjegavanjem uključivanja u novi rat, ali uz aktivni angažman kada se radilo o nacionalnom interesu i stavljanju prioriteta na ekonomski rast i trgovinu, što je nastavljeno i u mandatima Calvina Coolidgea i Herberta Hoovera (Kaufman, 2017: 58). Pa ipak, postoje razmimoilaženja u mišljenjima oko toga je li se tada radilo o pravoj izolacionističkoj vanjskoj politici (Buchanan, 1999: lok. 3706/7487), s obzirom da iz vanjske politike nisu u potpunosti isključeni Wilsonov internacionalizam i idealizam, već je fokus i dalje bio na konferencijama o razoružanju, u skladu s vjerovanjem da će smanjenje porasta naoružanja smanjiti šanse za rat (Kaufman, 2017: 60). Buchanan (1999) ističe da su Harding i Coolidge zaboravili na jednu od važnijih Washingtonovih premisa: "*Si vis pacem, pare bellum*" (Ako želiš mir, pripremaj se za rat) (Buchanan, 1999: lok. 3706/7487). S obzirom da je razoružanje u tom razdoblju uglavnom podrazumijevalo sklapanje sporazuma s ostalim velikim silama i ograničavanje mornarice, SAD je pogriješio što je "više vjerovao u sigurnost

putem sporazuma, nego u sigurnost putem bojnih brodova [...], naivno misleći da sporazumi o razoružanju izgrađuju povjerenje i da na tom povjerenju može ležati mir" (Buchanan, 1999: lok. 3880/7487), što je rezultiralo nezavidnim stanjem američke mornarice na početku Drugog svjetskog rata (Buchanan, 1999: lok. 3896/7487), za razliku od nekih drugih država, npr. Japana (Buchanan, 1999: lok. 3741/7487). Iz tog razdoblja datira i Kellogg-Briandov pakt, koji je idealistički trebao zabraniti rat kao sredstvo rješavanja sporova (Kaufman, 2017: 60). Međutim, on nije predviđao nikakve sankcije, pa se od prvotnih 15 država potpisnica, čak njih 14 ubrzo našlo u ratu (Buchanan, 1999: lok. 3775/7487).

Iako se smatra predsjednikom u razdoblju izolacionizma, Herbert Hoover nastavio je politiku i s elementima internacionalizma, vjerujući u kontrolu naoružanja i razoružanje kao doprinos miru u svijetu (Buchanan, 1999: lok. 3793/7487). Međutim, kao kveker nije bio sklon vojnim intervencijama, tako da su republikanske 20-te godine ipak značile i manje vojnih intervencija. Hoover je povukao Rooseveltov dodatak Monroeovoj doktrini, a odustao je i od Wilsonove moralističke politike nepriznavanja režima koji su na vlast došli neustavnim putem te je prihvatio politiku *de facto* priznavanja južnoameričkih vlada koje su bile spremne prihvatiti međunarodne obveze (Buchanan, 1999: lok. 3862/7487). Iako se tzv. "politika dobrog susjeda" obično veže uz Franklina Delana Roosevelta, njene početke moguće je stoga povezati već i s Hooverom (Buchanan, 1999: lok. 3880/7487).

Može se ipak zaključiti da je razdoblje između dva svjetska rata bilo obilježeno američkom suzdržanošću oko uključivanja u međunarodna pitanja i neintervencionizmom. Nakon Prvog svjetskog rata, Kongres je odbacio mogućnost uključivanja SAD-a u Ligu naroda, između ostaloga i iz straha da SAD ne bi bio uvučen u europske sukobe, a Liga se tijekom 30-ih godina pokazala i kao neuspješan projekt koji se nije mogao nositi s rastućim militarizmom. Nakon japanske invazije na Mandžuriju i pokušaja stjecanja kontrole nad sjeveroistočnim dijelovima Kine 1931. godine predsjednik Hoover i državni tajnik Henry Stimson uspostavili su tzv. Stimsonovu doktrinu, prema kojoj SAD neće priznati teritorije stečene agresijom i kršenjem međunarodnih sporazuma. Iako je SAD time pokazao zabrinutost agresivnim aktivnostima, ipak nije smatrao da japanski napad na Kinu ugrožava njegov nacionalni interes, pa nije bio spreman niti na izravnu intervenciju, a slično je bilo i u slučaju talijanske invazije na Etiopiju i španjolskog građanskog rata (U. S. Department of State, 2001-2009b; Kaufman, 2017: 61).

Međutim, "najveća politička borba u američkoj povijesti oko vanjske politike odvijala se za vrijeme FDR-a, ali nije dosegla virulentnost do kraja njegovog drugog mandata" (Buchanan, 1999: lok. 3932/7487). Franklin Delano Roosevelt zagovarao je stajalište *America First* te je

prvih sedam godina svojega mandata uglavnom pokazivao izolacionističku crtu, između ostaloga i radi izolacionističkih sentimenata koji su u to vrijeme prevladavali u Kongresu. Njegov primarni fokus bio je *New Deal* i gospodarski oporavak, a u međunarodnim pitanjima isprva se fokusirao na trgovinske odnose (Kaufman, 2017: 63). U Kongresu 1933. godine nije prošao Rooseveltov prijedlog prema kojemu bi stekao pravo konzultirati se s drugim nacijama oko vršenja pritiska na agresore u međunarodnim sukobima. Sličan rezultat u Kongresu dogodio se i 1935. godine oko američkog uključivanja u rad Svjetskog suda, a na nacističke agresivne korake u Europi, Kongres je odgovorio serijom akata o neutralnosti, nastojeći spriječiti upletenost američkih brodova i građana u vanjske sukobe. Roosevelt se nije sasvim slagao s ovim aktima, ali nije im se protivio jer mu je trebala potpora Kongresa za politiku *New Deal*a. U to vrijeme, Kongres nije bio usamljen u svojem izolacionizmu, već su slična stajališta podržavale različite grupacije i pojedinci (progresivci, konzervativci, poduzetnici, mirovni aktivisti...), koji nisu bili sustavno organizirani, ali su bili uspješni u svojim zahtjevima jer nije postojala organizirana opozicija internacionalista (U.S. Department of State, 2001-2009b). Roosevelt je stoga bio primoram prihvaćati njihovu snagu sve do 1937. godine, kada se situacija u Europi osjetnije počela pogoršavati i kada je u Aziji izbio Drugi kinesko-japanski rat. Iako je tada Roosevelt međunarodnu agresiju nazvao bolešću koju drugi narodi moraju staviti u karantenu, to nije smanjilo izolacionističke osjećaje u američkoj javnosti. Nakon početka Drugog svjetskog rata 1939. godine, javno mnijenje ipak se počelo okretati od potpune neutralnosti prema pružanju ograničene pomoći saveznicima, ali niti tada nije bilo potpore za intervenciju SAD-a (Buchanan, 1999: lok. 3932/7487).

Do veće prekretnice došlo je tek 1940. godine nakon okupacije Francuske, iako uz podjele u SAD-u. Jedni su smatrali da SAD mora reagirati i uključiti se u rat bez obzira na troškove, dok su drugi smatrali da su njemački planovi invazije na UK propali te da stoga Njemačka više ne predstavlja opasnost niti za UK, a kamoli za SAD. Roosevelt je 1940. godine naznačio blagu promjenu smjera SAD-a od neutralnosti prema *nonbelligerency* (Kaufman, 2017: 64), ali je iste godine osnovan *America First Committee (AFC)*, koji se protivio Rooseveltovim prijedlozima za pružanje tzv. *Lend-Lease* pomoći, naoružavanju trgovačkih brodova i pružanju pratnje ratnoj opremi koja se prevozila do savezničkih luka te je zagovarao jačanje obrambenih kapaciteta SAD-a, onemogućavanje da bilo koja strana sila uspješno napadne SAD te očuvanje američke demokracije kroz izbjegavanje uplitanja u europske ratove (Cole, 1953, prema Buchanan, 1999: lok. 4277/7487). AFC je kritizirao i neke druge postupke, kao što su saveznička okupacija Islanda, izrada Atlantske povelje i ekonomski pritisak na Japan (Doenecke, 2006, prema

Frohnen i sur., 2006: 22). AFC je u to doba uživao snažnu potporu u SAD-u, okupljajući na stotine tisuća članova i simpatizera, među kojima i Herberta Hoovera, Geralda R. Forda i J. F. Kennedya (Buchanan, 1999: lok. 4296/7487). Međutim, protivljenje uključivanju SAD-a u rat priskrbilo je pokretu stigmatu nacističkih simpatizera, iako su neki smatrali da se radilo o etiketiranju (Buchanan, 1999: lok. 4316/7487) ili interpretaciji internacionalističkih pobjednika (Rothbard, 1994, u Scotchie, 2017: 28), s obzirom da je AFC na početku na rat gledao kao na još jedan u nizu europskih sukoba, procjenjujući da u pitanje nisu dovedeni niti opstanak demokracije niti očuvanje globalne ravnoteže snaga (Doenecke, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 22). Primjerice, Robert E. Taft je isticao da su ulazak u rat uglavnom zagovarali bankari s *Wall Streeta*, politički komentatori, mediji, inteligencija, komunisti i *Hollywood*, dok su mu se Amerikanci iz manjih gradova, lokalne gospodarske komore i Republikanci koji su podržavali ideju male vlade uglavnom protivili (Taft, prema Buchanan, 1999: lok. 4336/7487). Takvo stajalište prihvaćao je i Harry Truman, koji je nacističku Njemačku i komunistički SSSR smatrao moralnim ekvivalentima te je predlagao da ih Amerika potakne na borbu do smrti (Kissinger, 1994, prema Buchanan, 1999: lok. 4371/7487). Protivljenje ulasku u rat imalo je svoje temelje i u konzervativnim pogledima na državu, odnosno strahu da bi ulazak u rat dodatno ojačao Levijatana, centraliziranu državu s velikim nadležnostima (Scotchie, 2017: 8). Stoga Buchanan (1999) navodi da pripadnici AFC-a "nisu željeli 'izolirati' Ameriku od svijeta; samo su željeli izolirati Ameriku od rata" (Buchanan, 1999: lok. 4447/7487). Međutim, nakon japanskog napada na Pearl Harbor 1941. godine, rasprava je okončana, izolacionistički sentiment se promijenio, AFC je raspušten i većina Amerikanaca je postala uvjeren da je nastupilo vrijeme za ulazak u rat (Doenecke, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 22; Buchanan, 1999: lok. 3946/7487; U.S. Department of State, 2001-2009b).

Unatoč utjecaju na neke Rooseveltove odluke, AFC ipak nije bio uspješan pokret jer nije uspio spriječiti ulazak SAD-a u rat, što mu je bio glavni cilj, a kasnijom savezničkom pobjedom, anti-intervencionizam je u poslijeratnoj američkoj vanjskoj politici bio posve diskreditiran (Doenecke, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 22). Pa ipak, Buchanan (1999) primjećuje i neke poražavajuće ishode rata za SAD - komunističku Kinu, ratove u Koreji i Vijetnamu, 100.000 smrtno stradalih i 350.000 ranjenih Amerikanaca, staljinizaciju francuske Indokine i genocid u Kambodži (Buchanan, 1999: lok. 4682/7487). Buchanan (1999) tako ističe da je i Roosevelt, poput Wilsona, krenuo u rat da bi Europu i Aziju učinio sigurnima za demokraciju, a na kraju ih je učinio sigurnima za staljinizam i maoizam. Stoga je obojicu smatrao križarskim

globalistima, koji su "otišli u potragu za čudovištima koja su možda uspjeli ubiti, ali su umjesto njih dobili nova čudovišta i to s nuklearnim oružjem" (Buchanan, 1999: lok. 4682/7487).

5.3.1.3.5. Hladnoratovski *Containment*

Opća je ocjena da je SAD u Drugom svjetskom ratu ipak prošao povoljnije od ostalih svjetskih sila te je preuzeo vodstvo u okviru zapadnog bloka država i ulogu zaštitnika globalnog poretka (Mead, 2001: 7). Od tada nadalje, svjetskoj politici SAD je davao prednost pred nacionalnom politikom (Burnham, u Buckley, 1970, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 69), vodeći aktivnu vanjsku politiku čiji se elementi mogu uočiti već u Rooseveltovom govoru o stanju nacije 1941. godine, kada je spominjao svijet temeljen na četiri slobode i kada se pozivao na moralni svjetski poredak kojega će karakterizirati suradnja slobodnih država (Kaufman, 2017: 65). U poslijeratnom razdoblju, tradicija stare vanjske politike s izolacionističkim i protekcionističkim elementima zamijenjena je novom vanjskom politikom, sklonom intervencionizmu i slobodnoj trgovini (Mead, 2001: 59), kao i preuzimanju troškova održavanja hegemonije (Mead, 2001: 62). Američka politika u poslijeratnom razdoblju bila je stoga sklona liberalnom internacionalizmu, kao tradiciji koja je podržavala razvoj međunarodnih organizacija koje su trebale pomagati uređivanju odnosa između država i promicati liberalnu demokraciju i multilateralni poredak utemeljen na pravilima, ali koja je dopustivima smatrala intervencije u drugim državama radi ostvarivanja liberalnih ciljeva. Roosevelt je imao ulogu i u stvaranju poslijeratnog UN-a, doprinijevši spajanju idealizma koji je stajao iza Lige naroda s novim realističkim promišljanjima, radi čega je UN zasnovan na liberalnim temeljima suradnje država, ali prema potrebi uz realističku mogućnost primjene sile (Kaufman, 2017: 70-71).

Međutim, nova uloga SAD-a nakon Drugog svjetskog rata bila je ipak ponajviše uvjetovana karakterom Hladnog rata, u kojemu je bilo važno izbjeći izravni sukob sa SSSR-om, ali i ne dozvoliti širenje sovjetskog utjecaja u zemljama Trećeg svijeta. Stoga se tijekom dobrog dijela Hladnog rata moglo govoriti i o *containmentu* kao vanjskopolitičkoj tradiciji (Buchanan, 1999: lok. 5513/7487) koja je trebala obuzdati SSSR i spriječiti širenje komunizma. Hladni rat donio je podjelu i sukob na relaciji Istok-Zapad, a do 1950. godine Amerika se ujedinila u percepciji Staljina i komunizma kao zla koje prijeti SAD-u (Buchanan, 1999: lok. 4831/7487). Antikomunizam je smanjio i dotadašnje razlike na konzervativnom spektru američke politike pa je i Buchanan (1999) smatrao da američka savezništva sklopljena tijekom Hladnog rata nisu narušavala Washingtonovo veliko pravilo koje je govorilo protiv stalnih savezništava, s obzirom na njihov privremeni karakter (Buchanan, 1999: lok. 4849/7487).

Politika *containment* predstavljala je odgovor na hladnoratovsku situaciju koja je zahtijevala jačanje i ekspanziju američke vojne prisutnosti, stvarajući time "meki" vojni imperij. Međutim, bilo je autora koji su ovakav pristup kritizirali. Primjerice, Kennan (1984), koji je prvi osmislio politiku *containment*, kasnije je kritizirao imperijalizam i vojno-industrijski kompleks toga razdoblja, smatrajući da SAD, kao velika sila, u međunarodnim odnosima treba postupiti razborito. Također je vjerovao da je tijekom Hladnog rata SAD SSSR-u pripisivao namjere koje Sovjeti nisu imali, kao i da je wilsonizam doprinio prekomjernom američkom rastezanju (Kennan, 1984, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 69-70). Kennan (1987) je upozoravao i na vojno-industrijski kompleks te njegovu ovisnost o američkoj obrambenoj potrošnji. Bio je uvjeren da će ovaj kompleks, čak i kada SSSR bude poražen, vrlo brzo naći nekog novog protivnika kako bi se zadržala razina obrambene potrošnje (Kennan, u Cousins, 1987, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 72). Mead (2001) također smatra da su u Hladnom ratu bili stvoreni mitovi o komunizmu kao o ujedinjenoj globalnoj sili s agresivnim i odlučnim križarskim pohodom nametanja svoje ideologije cijelom svijetu, što možda nije bilo u potpunosti točno, ali je mobiliziralo američku javnost na borbu (Mead, 2001: 58). Potkraj Hladnog rata na vlast je došao Ronald Reagan, kao "gotovo savršen spoja realizma i idealizma" (Buchanan, 1999: lok. 5036/7487), ali bez velikog vojnog angažmana u inozemstvu, s obzirom da su intervencije zabilježene samo u tri slučaja - u Libanonu, Grenadi i Libiji (Buchanan, 1999: lok. 5614/7487). Ovaj spoj idealizma i realizma doveo je do pobjede nad SSSR-om, čime se SAD-u otvorio dominantan položaj kao jedine svjetske supersile u prvoj globalnoj civilizaciji (Mead, 2001: 7).

5.3.1.3.6. Novi svjetski poredak

Nakon kraja Hladnog rata iskristalizirale su se tri glavne vanjskopolitičke škole. Prva škola, multilateralisti, do izražaja su došli tijekom Clintonovog mandata. Buchanan (1999) smatra da se radilo o pravim nasljednicima Wilsona, koji su se zalagali za globalno širenje slobodne trgovine, demokracije i sporazuma o razoružanju, s ciljem postizanja globalnog mira (Buchanan, 1999: lok. 5513/7487). Oni su smatrali da Amerika može biti u potpunosti sigurna samo "unutar svjetskog sistema u kojemu se demokracija proširila planetom i u kojemu se pojavila globalna vlada sposobna osigurati pravdu za sve nacije i održavati mir" (Buchanan, 1999: lok. 5513/7487). Da bi ovaj sistem funkcionirao, potrebno je da države prenesu dio svojeg suvereniteta na međunarodne organizacije, pa su multilateralisti pozitivno gledali na daljnje jačanje postojećih međunarodnih organizacija i stvaranje novih (Buchanan, 1999: lok.

5513/7487). Korijene ovakve politike u 20. stoljeću moguće je pronaći kod Wilsona, ali njeni tragovi vode i dalje u prošlost, kod klasičnih liberala poput Humea, Painea, Kanta, Saya i Cobdena (Hawkins, 1995, prema Buchanan, 1999: lok. 5528/7487). Kritičari ove škole navode da se radi o kvazireligijskom globalističkom i internacionalističkom pogledu, čiji su pristaše vrlo kritični prema neistomišljenicima te na svakoga tko zagovara neintervencionizam i mir za SAD, uz prisutnost ratova u Europi i Aziji, gledaju kao na sebičnog izolacionista koji ne prihvaća obveze SAD-a prema drugim nacijama (Beard, 1940, prema Buchanan, 1999: lok. 5550/7487).

Druga škola odnosila se na republikansko-neokonzervativni establišment koji je vjerovao kako SAD mora iskoristiti svoj trenutak moći i nametnuti svijetu *Pax Americana*, djelujući nemilosrdno i u ranoj fazi, ako treba i unilateralno (Buchanan, 1999: lok. 5573/7487). Glavne elemente ove škole u većoj je mjeri iznio predsjednik Bush u svojem govoru u UN-u 1991. godine, kada je govorio o "novom svjetskom poretku, svijetu otvorenih granica, otvorene trgovine i otvorenih umova" (Francis, 1991, prema Buchanan, 1999: lok. 5573/7487). U neokonzervativnoj viziji, SAD je trebao "nametnuti 'benevolentnu globalnu hegemoniju' čovječanstvu i stajati u epicentru svjetskog saveza demokracija, ujedinjenog putem trgovine i investicija, čija bi kombinirana moć bila veća od bilo koje kombinacije koja bi se mogla pojaviti i izazvati je" (Buchanan, 1999: lok. 5593/7487). Neokonzervativci su smatrali da ako demokracija nije sigurna svugdje, nije sigurna nigdje (Buchanan, 1999: lok. 5573/7487) te su na vanjsku politiku gledali kao na "mač protiv neprijatelja američkih vrijednosti i protiv prijetnji ne samo našim vlastitim interesima, već i interesima naših prijatelja i saveznika" (Buchanan, 1999: lok. 5573-5593/7487), pri čemu su za SAD vidjeli ulogu na prvoj liniji fronte svugdje u svijetu (Buchanan, 1999: lok. 5593/7487).

Treća škola odnosi se na prosvijećeni nacionalizam, odnosno tradicionalističko-nacionalističku tradiciju (Buchanan, 1999: lok. 5632/7487), koja je dugo vremena bila marginalizirana. Ova škola smatra da je temeljna pogreška globalističke vizije prve dvije škole to što se zapravo radi o utopijskoj viziji, koja zamišlja svijet koji nikada nije postojao niti će ikada postojati, iz jednostavnog razloga jer takav svijet ne bi bio u skladu s palom ljudskom prirodom. "Povijest je pokazala više puta iznova da ljudi ne daju lojalnost, ljubav i odanost entitetima koji su veći od nacije. Nijedna 'svjetska zajednica' ne može nikada zamijeniti *patriu*. Konačno, ljudi se bore i umiru za 'pepeo svojih otaca i hramove svojih bogova', a ne za neki novi svjetski poredak. Tko bi dao svoj život – za Ujedinjene narode?", pitao se Buchanan (Buchanan, 1999: lok. 5632/7487). Dakle, narod je spreman do smrti braniti vitalni američki interes, a što je taj interes

uže definiran, to će postojati veće jedinstvo u njegovoj obrani (Buchanan, 1999: lok. 5651/7487). Prosvijećeni nacionalizam smatra da je SAD dovršena nacija, koja je zaokružila svoje granice i ispunila svoju manifestnu sudbinu, radi čega vanjska politika mora biti prvenstveno njen štit, a ne mač. "Ovi Amerikanci vjeruju u Staru Republiku i stavljanje Amerike na prvo mjesto. Oni ne vide našu ulogu kao Don Quijotea koji želi ispravljati nepravde grešnog svijeta, već kao smotanu čegrtušu koja nikome ne prijete sve dok njoj ne zaprijetite i ne upadnu na njen teritorij" (Buchanan, 1999: lok. 5651/7487). Također ne vide smisao u širenju demokracije američkog stila na sve države svijeta i trošenje javnog novca u tu svrhu (Buchanan, 1999: lok. 5651/7487). Glavna vodilja ovakve politike bila bi zadržati moć za obranu od neprijatelja i ne miješati se u tuđe ratove, što znači da je nastupilo vrijeme da SAD odustane od postojećih obveza koje bi ga mogle uvući u niz ratova diljem svijeta. Time bi SAD vratio svoju nezavisnost i slobodu, a narodima svijeta bi ostavio odgovornost i brigu za vlastitu sigurnost. Buchanan (1999) u tom pogledu zaključuje: "nas je 4 % svjetskog stanovništva i ne možemo biti vječno odgovorni za mir i sigurnost polovice planeta" (Buchanan, 1999: lok. 5651/7487). Buchananov prosvijećeni nacionalizam blizak je Dueckovom konzervativnom nacionalizmu (Dueck, 2020), kao "demokratski orijentiranom i građanskom obliku patriotizma" (Dueck, 2020: 1), suprotstavljenom liberalnom internacionalizmu, koji se u vanjskoj politici manifestira kao želja za očuvanjem i promicanjem interesa, prava, vrijednosti, sigurnosti, tradicije i načina života vlastite zemlje (Dueck, 2020: 1-2) i koji je tijekom većeg dijela američke povijesti predstavljao *mainstream* vanjskopolitičku tradiciju (Dueck, 2020: 2).

Nakon kraja Hladnog rata u SAD-u je u jednom trenutku došlo do rasprava o tome kakvu bi SAD trebao voditi vanjsku politiku u novom svjetskom poretku. Rasprava na konzervativnom dijelu političke scene kulminirala je na republikanskim predizborima 1992. godine između Pata Buchanana i Georgea H. W. Busha (Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 72). Bushevom "novom svjetskom poretku", Buchanan (1992) je suprotstavio viziju SAD-a koji mora spriječiti birokratsko preuzimanje države kao u Europi i smanjivanje američkog suvereniteta u novom svjetskom poretku, upozoravajući pri tome na prevelike obveze SAD-a radi sigurnosnih jamstava drugim državama, kao i na potrebu reforme međunarodnih organizacija. Buchanan (1992) je također upozoravao na krizu kulture u SAD-u, a jedan od svojih najpoznatijih govora, koji prilično podsjeća na Trumpove *America First* govore, završio je riječima: "George H. W. Bush je jučer, a mi smo sutra. On je globalist, a mi smo nacionalisti. On vjeruje u neki Pax Universalis; mi vjerujemo u Staru Republiku. On bi stavio američko bogatstvo i moć u službu nekog nejasnog novog svjetskog poretka; mi ćemo staviti Ameriku na prvo mjesto" (Buchanan,

1992, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 72-73). Buchananov (1992) poznati govor o kulturnim ratovima u SAD-u, koji je ujedno bio i njegov posljednji govor na nekoj republikanskoj nacionalnoj konvenciji, poznat je i po njegovim pohvalama Reaganu i Reaganovoj doktrini, koja je dovela do pada komunističkih režima i pobjede u Hladnom ratu, ali i naglašavanju *pro-life* te judeo-kršćanskih vrijednosti na kojima je SAD osnovan, upozoravajući istovremeno na opasna liberalna stajališta supružnika Clinton (Buchanan, 1992). Isto tako, Buchanan (1992) je u govoru istaknuo slobodu kao središnje načelo Republike, istovremeno se kritički osvrnuvši na "okolišne ekstremiste", koji "ptice, štakore i kukce stavljaju ispred obitelji, radnika i radnih mjesta". Naglasio je i važnost federalnih sudaca koji bi zakone trebali tumačili doslovno, a ne na način da si uzimaju za pravo pisati Ustav. U tom je kontekstu naglasio da se u Americi odvija vjerski i kulturni rat, koji je zapravo rat za dušu Amerike (Buchanan, 1992).

Te 1992. godine Buchanan je izgubio od Busha, a Bush od Clintona. Buchanan je još lošije prošao četiri godine kasnije te je bilo očito da njegova politika nije imala mjesta u Republikanskoj stranci toga vremena. Buckley (1996) je u *National Reviewu* kritizirao Buchananove izolacionističke tendencije na području vanjske politike, kao i njegovo zagovaranje raskidanja NAFTA-e, iako je ipak pozdravio poglede o kulturnim pitanjima (Buckley, 1996, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 74). "Iako je konzervativna inteligencija imala problema s Buchananovim izolacionizmom i protekcionizmom, jasno je da su njegova stajališta o imigraciji, rasnim kvotama i nedaćama muškaraca i žena iz radničke klase bile istinski privlačne mnogima na desnici" (Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 74). Upravo je Buchananovo obraćanje radničkoj klasi nešto što ga je uvelike udaljilo od republikanskog i konzervativnog *mainstreama* toga vremena (Postrel, 1996, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 74). Podhoretz (1996) ga je kritizirao i radi navodnog antisemitizma i nekih vanjskopolitičkih stajališta (Podhoretz, 1996, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 74), ali niti druge njegove ideje, osobito one koje se tiču ekonomskog populizma, nisu tada naišle na plodno tlo kod republikanskih birača (Tell, 1996, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 74-75). Buchanan je pokušao i treći put, kandidiravši se na predsjedničkim izborima 2000. godine kao kandidat Reformske stranke, a zanimljivo je da ga tada nije podržao Donald J. Trump, koji je također za sebe razmatrao nominaciju Reformske stranke (Squitieri, 2015; Shaefer, 1999, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 75). Neuspjeh je Buchanana stavio na marginu, a iznošenjem svojih stajališta u nekoliko važnih knjiga naznačio je svoj ideološki rastanak s Republikanskom strankom i odbacio optužbe da su

njegovi pogledi predstavljali izolacionizam i protekcionizam, tvrdeći da se radi o stajalištima na području vanjske i trgovinske politike koja su utemeljena u tradiciji američke političke povijesti (Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 75).

Neokonzervativci i neo-wilsonovci na predizborima 2000. godine isprva nisu podržavali Georgea W. Busha, već im je bliži bio John McCain, radi Busheve skepse prema humanitarnim intervencijama i zagovaranju "poniznije" vanjske politike (Mahoney, 2007, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 76). Međutim, nakon terorističkih napada 9/11, neokonzervativci su zagospodarili američkom vanjskom politikom, koristeći se infrastrukturom koju su prije toga gradili godinama. Jednu od najboljih vizija neokonzervativizma iznijeli su William Kristol i Robert Kagan (1996), u članku *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*, gdje su se zauzeli za benevolentnu globalnu hegemoniju (Kristol i Kagan, 1996, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 77), a zajedno s drugim neokonzervativcima, nastavili su zagovarati svrgavanje Saddama Husseina te vođenje općeg rata protiv terorizma, što je Busheva administracija naposljetku prihvatila (Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 77). Kritike ovakve politike i osobito rata u Iraku bile su prisutne i na ljevici i na desnici, uključujući među libertarijancima i paleokonzervativcima, što im je priskrbilo neokonzervativne etikete o nedostatku domoljublja (Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 77). Međutim, rat u Iraku, unatoč početnoj visokoj potpori građana od 72 % (Eichenberg, 2005: 140), ubrzo je počeo izazivati sve veće nezadovoljstvo među građanima, pa je posljedični Bushev gubitak izbora doveo do pada neokonzervativizma. U narednom razdoblju došlo je do jačanja tradicionalističko-nacionalističke tradicije, što je potom kulminiralo pobjedom Donalda J. Trumpa na izborima 2016. godine.

5.3.1.4. Vanjskopolitičke škole prema Meadu

Mead (2001; 2017) je razlikovao velike vanjskopolitičke škole u SAD-u, nazvane po četiri američka velikana - Hamiltonu, Wilsonu, Jeffersonu i Jacksonu (Mead, 2001: 147/6781). Ove škole utemeljene su u regionalnim, ekonomskim, društvenim i klasnim interesima i sa sobom nose poglede na unutarnju i vanjsku politiku te izražavaju moralne i političke vrijednosti, kao i socioekonomske i političke interese (Mead, 2001: 85). One su oblikovale rasprave o američkoj vanjskoj politici od 18. do 21. stoljeća, iako je sama američka vanjska politika tijekom povijesti više bila koalicija različitih pogleda, nego neka jedinstvena vizija (Mead, 2001: 93).

5.3.1.4.1. Hamiltonovska škola

Među pripadnike hamiltonovske škole, nazvane po Alexanderu Hamiltonu, ubrajaju se Henry Clay, Daniel Webster, John Hay, Theodore Roosevelt, Henry Cabot Lodge Sr., Dean Acheson i George H. W. Bush (Mead, 2001: 85). Ova škola smatra da prvi zadatak američke vlade mora biti promicanje zdravlja američkih tvrtki kod kuće i u inozemstvu te pružanje potpore američkim trgovcima i investitorima. Hamiltonovci su nakon urušavanja britanskog imperija među prvima podržali američko preuzimanje dotadašnje britanske uloge hegemonu globalnog poretka, kao i izgradnju financijske i sigurnosne arhitekture koja je trebala oživjeti globalnu ekonomiju nakon Drugog svjetskog rata, uz istovremeno promicanje američkih interesa i provođenje politike *containment*. Nakon Hladnog rata, fokus je stavljen na stvaranje globalnog liberalnog poretka, osobito ekonomskog (Mead, 2017). "Hamiltonovci na snažnu povezanost nacionalne vlade i velikog biznisa gledaju kao na ključ za unutarnju stabilnost i učinkovitu akciju u inozemstvu te su se dugo vremena fokusirali na potrebe nacije za integraciju u globalnu ekonomiju pod povoljnim uvjetima" (Mead, 2001: 136/6781). Hamiltonovci su u nekim aspektima slični realistima, radi nepovjerenja u ljudsku prirodu, promišljanja u kategorijama nacionalnog interesa te spremnosti na razmatranje ravnoteže snaga i korištenja sile u međunarodnim odnosima (Mead, 2001: 97-98). Primarni fokus im je na pitanjima trgovine i otvorenog pristupa stranim tržištima (Mead, 2001: 100), ali iako su željeli imati otvoreni pristup stranim tržištima, to ne znači da su smatrali kako je u američkom interesu otvoriti američko tržište stranoj robi (Mead, 2001: 106-107). Slični su wilsonovcima i njihovim pogledima na trgovinu kao na mogući uzrok mira (Mead, 2001: 100) te nisu *a priori* protiv imperijalizma ako to zahtijevaju nacionalni interesi (Mead, 2001: 106).

Hamiltonovci su prvih 150 godina zagovarali protekcionizam, gledajući na carine i trgovinsku politiku kao na političku polugu za oblikovanje nacionalne ekonomije (Mead, 2001: 107) i smatrajući da je u američkom interesu osigurati pristup strateškim sirovinama (Mead, 2001: 107). Nakon Drugog svjetskog rata ipak su prihvatili slobodnu trgovinu, kao ekonomsku politiku svojstvenu i potrebnu SAD-u kao hegemonskoj sili (Mead, 2001: 87-88). Vrhunac hamiltonovske politike u SAD-u smatra se razdoblje od Abrahama Lincolna do početka Velike depresije, a upravo to je bilo i razdoblje u kojemu je SAD imao najviše carine na stranu robu u povijesti (Mead, 2001: 107). Tada je SAD mogao uvelike koristiti postojeći globalni poredak za svoje ciljeve, s obzirom da je Velika Britanija smatrala kako ostvaruje koristi od slobodne trgovine čak i sa zemljama s kojima nije imala reciprocitet u trgovini. S vremenom su se hamiltonovci od protekcionizma ipak okrenuli slobodnoj trgovini, a nakon Drugog svjetskog

rata su preuzeli raniju britansku doktrinu o dobrobitima slobodne trgovine za američko gospodarstvo, čak i bez reciprociteta u pogledu otvorenosti stranih tržišta (Mead, 2001: 107). Naime, dok nije zamijenio Veliku Britaniju kao hegemonu globalnog poretka, SAD je u trgovini dugo vremena koristio prednosti britanskog sistema, u kojemu je američka industrija prosperirala u kombinaciji domaćeg protekcionizma i otvorenih globalnih tržišta. Carine na industrijske proizvode rasle su od *Tariff of Abominations* iz 1828. godine, preko McKinleyevih carina 1890. i Smoot-Hawleyevih carina 1930. godine, koje su imale za cilj osigurati proizvodnju i industrijaliziranost američke ekonomije te spriječiti da se ona svede na prodaju sirovina britanskom imperiju. Nakon što je američka industrija ostvarila tehnološki paritet, a potom i prednost u odnosu na druge zemlje, industrijski protekcionizam postao je manje važan. Nakon Drugog svjetskog rata, američke kompanije imale su puni pristup jedinom funkcionirajućem tržištu kapitala na svijetu te je stoga ocijenjeno da sistem industrijskog protekcionizma više ne služi interesima SAD-a. "Da bi ponovno izgradili Europu, održali Japan živim te općenito izgradili funkcionirajući svjetski poredak, hamiltonovci su morali odbaciti jedan od svojih najstarijih i najdražih instrumenata... te su od kasnih 40-ih do danas, hamiltonovci postali najsnažniji zagovornici slobodne trgovine" (Mead, 2001: 129).

Hamiltonovci su trgovinske odnose s Kinom uvijek smatrali važnima. Prvi američki trgovački brodovi prispjeli su u Kinu 1784. godine, a već se tada, radi kineskog odbijanja kupovine zapadne robe, počelo postavljati pitanje kako riješiti problem trgovinskog deficita (Mead, 2001: 110-111). Hamiltonovci i merkantilisti pacifičku trgovinu oduvijek su smatrali prirodnim dijelom američke trgovine (Mead, 2001: 111), pa im je bilo u interesu da azijska tržišta ostanu otvorena, a s tim ciljem povezivali su i politička i vojna sredstva (Mead, 2001: 111). Od pada britanskog imperija, hamiltonovci su zadržali ciljeve "slobode mora, otvorenih vrata te međunarodnog pravnog i financijskog poretka koji omogućava najširu moguću globalnu trgovinu kapitalom i robama" (Mead, 2001: 124). Također su zagovarali slobodno kretanje kapitala i integraciju svjetskih novčanih tržišta (Mead, 2001: 108), pa ne čudi što je nakon Hladnog rata jedan od temelja američke vanjske politike postalo očuvanje međunarodnog sistema koji promiče slobodno kretanje kapitala (Mead, 2001: 109). Vanjska politika SAD-a u 20. stoljeću pod hamiltonovskim liderima značila je ipak ponešto realističnije definiranje nacionalnih interesa, koje se nastojalo ostvarivati putem diplomacije koja nije bila izolacionistička, ali niti nerealno idealistička (Mead, 2001: 123). Iz tog su razloga hamiltonovci tijekom Hladnog rata preferirali snažnu vojsku za obranu vitalnih interesa, kao i izgradnju globalnog ekonomskog sistema slobodnih država (Mead, 2001: 124-125).

5.3.1.4.2. Wilsonistička škola

Wilsonistička škola, nazvana po Woodrowu Wilsonu, idealistički vjeruje u moralnu i praktičnu dužnost i interes SAD-a za širenjem svojih demokratskih i društvenih vrijednosti diljem svijeta, što bi trebalo dovesti do stvaranja miroljubive međunarodne zajednice koja prihvaća vladavinu prava (Mead, 2001: 136/6781). Iako nazvana po Wilsonu, ova škola vuče korijene iz dalje povijesti te se povezuje s aktivnostima američkog misionarskog pokreta s početka 19. stoljeća, iz kojega su potekli današnji lijevi sekularni idealizam i međunarodno civilno društvo (Mead, 2001: 140-142). Wilsonovci veći interes pokazuju za pravna i moralna pitanja svjetskog poretka od ekonomskih te vjeruju da je u američkom interesu širiti na druge zemlje temeljne američke vrijednosti (Mead, 2001: 85). Također vjeruju u potrebu stvaranja globalnog liberalnog poretka, ali s naglaskom na vrijednostima, a ne ekonomiji. S obzirom da vjeruju kako vodeći uzrok nasilja i sukoba predstavljaju autoritarni inozemni režimi, mir nastoje ostvariti kroz promicanje ljudskih prava, demokracije i vladavine prava (Mead, 2017). Liberalni institucionalisti ističu promicanje međunarodnih institucija i globalne integracije, dok neokonzervativci vjeruju u unilateralizam ili koaliciju voljnih država (Mead, 2017).

Wilsonovci su svoje univerzalne moralne poglede na svijet povezivali s konkretnim potrebama američke hegemonije (Mead, 2001: 87). Desni wilsonovci, u koje se ubrajaju neokonzervativci, smatraju da Americi ne trebaju velike unutarnje reforme, već se radije fokusiraju na širenje američkih vrijednosti po svijetu, dok se lijevi wilsonovci zalažu za istovremene reforme i u SAD-u i u drugim državama (Mead, 2001: 90). Wilsonistička škola polazi od moralnog uvjerenja da SAD ima pravo i obvezu utjecati na ponašanje drugih država (Mead, 2001: 135) te vjeruje da su demokracije pouzdaniji i bolji partneri od monarhija i tiranija (Mead, 2001: 159). Također vjeruje da SAD ima moralnu dužnost promicati demokraciju u inozemstvu, uključujući i putem intervencija iz demokratskih i humanitarnih razloga (Mead, 2001: 162). Wilsonizam vjeruje u sprječavanje rata i vodeću ulogu SAD-a u mirovnim procesima (Mead, 2001: 163), iako je ovo načelo donekle kompromitirano Bushevom neokonzervativnom politikom i doktrinom preemptivnih ratova. Wilsonistička politika imala je utjecaj i na unutarnja pitanja, gdje je prihvaćala imigraciju i povezivanje imigranata s idejom Amerike (Mead, 2001: 164).

Wilsonistička politika često je nastojala ostvariti neke hamiltonovske ciljeve, što ukazuje na povezanost ovih dviju škola (Mead, 2001: 165) koje su nakon Drugog svjetskog rata imale najveći utjecaj na oblikovanje velike strategije SAD-a. Obje su stremile izgradnji globalnog poretka, odnosno stabilnom međunarodnom sistemu sa SAD-om u središtu, globalnom

trgovinskom sistemu i promicanju demokracije (Mead, 2017). Hamiltonovci su pri tome više isticali svjetski trgovinski i investicijski sustav, temeljen na međunarodnom pravu (Mead, 2001: 165), dok su wilsonovci, vjerujući u univerzalne ideale, nastojali svima omogućiti poistovjećivanje s Wilsonovom vizijom svijeta kao zajednice miroljubivih demokracija (Mead, 2001: 166). Posljednjih godina kritike globalističkih politika postale su sve učestalije, osobito radi razočaranja skupim vanjskopolitičkim promašajima, radi čega je došlo do povratka jeffersonovske i jacksonovske škole, značajnih prije Drugog svjetskog rata (Mead, 2017).

5.3.1.4.3. Jeffersonovska škola

Jeffersonovska škola, nazvana po Thomasu Jeffersonu, drukčije je vanjskopolitičke orijentacije od prethodne dvije škole, a neki je smatraju odrazom Burkeovog konzervativizma, s obzirom na njenu umjerenost, tolerantnost i neradikalnost (Nash, 2014: 5859/14167). Mead (2001) među istaknute jeffersonovce ubraja Johna Quincy Adamsa, Georgea Kennana, demokratske izolacioniste poput Charlesa Bearda te novelista Gorea Vidala, a djelomično i Waltera Lippmanna (Mead, 2001: 86). Kao i jacksonovska škola, nema ništa protiv da svijet postane nalik SAD-u, iako to smatra malo vjerojatnim, ali nipošto ne želi da SAD postane imalo nalik ostatku svijeta niti da mu se prilagođava (Mead, 2001: 172). SAD bi trebao očuvati svoje specifično kulturno, društveno i političko nasljeđe te ga prenijeti na buduće generacije, radi čega bi i svrha vanjske politike trebala biti obrana američkih vrijednosti na unutarnjem planu, a ne njihovo nametanje drugima (Mead, 2001: 173). Drugim riječima, najvitalniji interes SAD-a je očuvanje američke demokracije u opasnom svijetu, pa je iz tog razloga potrebno smanjivati vanjskopolitičke troškove i rizike, usko definirati nacionalne interese i zalagati se za najmanje skupu i najmanje opasnu metodu obrane američke neovisnosti, bez nametanja američkih vrijednosti ostatku svijeta (Mead, 2001: 86; Mead, 2017).

Jeffersonovci, kao i jacksonovci, vanjsku politiku smatraju instrumentom unutarnje politike, pa je prosuđuju prema njenim očekivanim posljedicama na unutarnjem planu (Mead, 2001: 173). S obzirom da kao cilj na unutarnjem planu postavlja izgradnju Amerike kao slobodne zemlje, a na vanjskom planu očuvanje tog postignuća (Mead, 2001: 178), ova škola pokazuje defenzivni duh u međunarodnim odnosima, uz skepsu prema izgradnji demokracija i revolucionarnim pobjedama u inozemstvu, ali i uz zabrinutost radi mogućih posljedica prekomjernog uplitanja u vanjske sukobe na očuvanje demokracije u Americi (Mead, 2001: 178). Sloboda se smatra "beskonačno dragocjenom, ali skoro isto tako beskonačno krhkom" (Mead, 2001: 181), a iako dijele poglede da je "demokracija najbolji mogući oblik vladavine,

[jeffersonovci] su jedina velika američka škola koja vjeruje da povijest nije nužno na strani američkog eksperimenta" (Mead, 2001: 181). Za njih je Amerika revolucionarna zemlja (Mead, 2001: 175-176) u kojoj i dalje traje borba za punu slobodu građana (Mead, 2001: 176).

Jeffersonovci se u vanjskoj politici ograničavaju u ciljevima i ne podržavaju intervencije iz humanitarnih ili trgovinskih razloga (Mead, 2001: 177; Mead, 2001: 190), vjerujući da je Amerika svoje glavne ciljeve ostvarila i da zato ne treba voditi aktivističku vanjsku politiku (Mead, 2001: 182). Općenito su manje skloni intervencionizmu te podržavaju izjavu Johna Quincyja Adamsa da SAD ne treba ići u inozemstvo u potrazi za čudovištima koja treba uništiti. Naime, Adams je strahovao da bi univerzalno načelo republikanske slobode iz Deklaracije nezavisnosti moglo postati inspiracijom za univerzalne križarske pohode, pa je stoga želio naglasiti da održavanje republikanskog karaktera Amerike nužno ograničava američke akcije kada je riječ o slobodama drugih nacija (Mattie, 2003). S obzirom da prekomjerni inozemni angažman može kompromitirati demokratske standarde kod kuće i stvoriti saveznike koji se jednog dana mogu okrenuti protiv SAD-a (Mead, 2001: 191), jeffersonovci intervencije podržavaju samo ako je opstanak SAD-a doveden u pitanje (Mead, 2001: 191), radi čega im je prihvatljiva niska razina obrambene i diplomatske potrošnje (Mead, 2001: 192). Potpuni izolacionizam je ipak nemoguć, pa bi zadaća vanjske politike trebala biti upravljanje neizbježnim američkim angažmanom u svijetu uz što manje rizika i troškova ili potencijalne štete za američke demokratske institucije (Mead, 2001: 183). Na rat su gledali kao na najveće zlo koje treba izbjeći, ne samo radi žrtava i troškova, već i radi njegovog potencijala za ugrožavanje američke demokracije i američkih sloboda, s obzirom da rat povećava moć i nadležnosti središnje vlasti, kao i javni dug i koncentraciju ekonomske i političke mašinerije ovisne o državnom proračunu, što se smatra prijetnjom republikanskim slobodama (Mead, 2001: 182 Mead, 2001: 184). Jeffersonovci stoga na rat gledaju kao na krajnje sredstvo (Mead, 2001: 186) te radije preferiraju ekonomske sankcije i druge nevojne mjere (Mead, 2001: 186). Također se protive američkom širenju demokracije po svijetu, jer takva aktivnost uključuje rizik od sukoba s drugim silama i od jačanja vojno-industrijskog kompleksa u SAD-u (Mead, 2001: 182). Također smatraju da bi nacionalne interese trebalo definirati čim uže i time smanjiti rizik od sukoba s drugim državama (Mead, 2001: 190), a nisu skloni niti upućivanju američkih snaga u inozemstvo bez odobrenja Kongresa (Mead, 2001: 188). Potencijalne probleme vide i u politici jačanja svjetskog trgovinskog sistema, jer bi se time ojačala trgovinska elita kojoj su se jeffersonovci protivili i na unutarnjem planu (Mead, 2001: 187).

"Jeffersonovski skepticizam oko vrijednosti aktivne vanjske politike ima libertarijanske korijene te su više od bilo koje druge škole, jeffersonovci konstantno pokušavali osigurati da ista logika protivljenja velikoj vladi, koja je često toliko snažna u unutarnjoj politici, bude proširena i na vođenje vanjske politike" (Mead, 2001: 192). Tijekom povijesti utjecaj jeffersonovaca na američku vanjsku politiku manifestirao se osobito kroz otpor ulasku SAD-a u svjetske ratove i pridruživanju SAD-a Ligi nacija, kao i kroz popularizaciju izolacionizma između dva svjetska rata. Međutim, jeffersonovskoj školi je osobito naštetio otpor nekih njenih pripadnika ulasku SAD-a u Drugi svjetski rat, što je jeffersonovce u tim trenucima svrstalo na pogrešnu stranu povijesti, a nešto slično nekima se dogodilo i na početku Hladnog rata, kada su na SSSR gledali kao na defenzivnu silu koju američka politika tjera na neprijateljstvo, radi čega su se protivili Hladnom ratu ili zahtijevali slabiji odgovor SAD-a (Mead, 2001: 207). Međutim, s vremenom su jeffersonovci ipak odbacili svoje protivljenje politici velikih sila te su podržali hladnoratovske aktivnosti SAD-a (Mead, 2001: 87). Njihov utjecaj na vanjsku politiku ipak je oslabio, ali su njihova načela ostala duboko ukorijenjena u američkom životu (Mead, 2001: 207), s obzirom da jeffersonizam, uz jacksonizam, ima duboke korijene među američkim građanima i često je u nekim povijesnim razdobljima utjecao na ublažavanje hamiltonovskih ili wilsonovskih globalističkih politika (Mead, 2001: 174).

5.3.1.4.4. Jacksonovska škola

Jacksonovska škola, nazvana po Andrewu Jacksonu, utjelovljuje duboko ukorijenjenu i široko rasprostranjenu "populističku i popularnu kulturu časti, neovisnosti, hrabrosti i vojnog ponosa u američkom narodu" (Mead, 2001: 86), koja je imala veliki utjecaj na oblikovanje vanjske politike SAD-a (Mead, 2001: 86), osobito tijekom Hladnog rata i drugih ključnih trenutaka američke povijesti (Mead, 2001: 87). Andrew Jackson bio je jedan od najvećih i najutjecajnijih američkih predsjednika, na čiji su se simbolizam, institucije i instrumente moći mnogi pozivali (Mead, 2001: 221). Jacksonizam se dugo vremena vezao uz Demokratsku stranku, da bi se tijekom Nixonovog mandata jacksonovska Amerika okrenula Republikanskoj stranci, što se smatra jednom od najvažnijih političkih promjena u poslijeratnom političkom životu Amerike (Mead, 2001: 221). Iako često zanemarivana i podejnjivana, jacksonovska škola ključna je za razumijevanje današnje Amerike i njene vanjske politike, osobito u mandatu predsjednika Trumpa. Mead (2001) među jacksonovce ubraja i senatora Johna McCaina te generale Pattona i MacArthura, kao i mnoge druge generale koji su kasnije postali snažne političke ličnosti

(Washington, Jackson, William Harry Harrison, Zachary Taylor, Franklin Pierce, Grant, Rutheford B. Hayes, James Garfield...).

Jeffersonovska i jacksonovska škola dijele mnoge sličnosti, ali i razlike. Obje su građanske libertarijanske škole, privržene Ustavu i Povelji o pravima, koje žele očuvati slobode američkih građana. Za jeffersonovce je važniji Prvi amandman, koji štiti slobodu govora i vjeroispovijesti, dok su jacksonovcima draži Drugi amandman i pravo na nošenje oružja (Mead, 2001: 222). Jacksonovci se protive sporazumima za suzbijanje klimatskih promjena, međunarodnim organizacijama poput UN-a i MMF-a, inozemnoj pomoći i korištenju američkih sredstava za programe kontrole stanovništva u inozemstvu (Mead, 2001: 222). Također su sumnjičavi prema neograničenoj federalnoj moći, pokazuju skepsu prema državi blagostanja na nacionalnoj razini, protive se federalnim porezima, ali su skloni federalnim programima koji pomažu srednjoj klasi (Mead, 2001: 221). Kao i jeffersonovci, i jacksonovci su sumnjičavi prema elitama te žele da čim više ovlasti ostane saveznom državam (Mead, 2001: 221).

Jacksonizam je možda i najmanje poznata škola jer se manje radi o "intelektualnom ili političkom pokretu, a više o izrazu društvenih, kulturnih i religijskih vrijednosti velikog dijela američke javnosti" (Mead, 2001: 223), koji je slabo prisutan u medijima i akademskoj zajednici, ali unutar kojega postoji snažan osjećaj zajedničkih vrijednosti i sudbine te zajedničkih etničkih i kulturnih veza (Mead, 2001: 223). "Jacksonovska politička filozofija često je instinkt prije nego ideologija [...], set uvjerenja i emocija prije nego set ideja" (Mead, 2001: 242).

Koncept Amerike kao zajednice povezane etnicitetom u današnjoj multikulturalnoj Americi nije općeprihvaćena tema ni na ljevici ni na desnici, s obzirom da i liberali i neokonzervativci na Ameriku gledaju kao na naciju utemeljenu na ideji, a ne etnicitetu (Mead, 2001: 223). S druge strane, jacksonovska Amerika smatra se narodnom zajednicom koja je kršćanska, pretežno protestantska, europskog podrijetla, ali bez posebne privrženosti nekoj drugoj zemlji osim SAD-u, i koja se samoidentificira s američkim društvom i američkom nacijom od kolonijalnog doba do danas (Mead, 2001: 223). Na ovim osjećajima i vrijednostima dobrim dijelom se temelji i jacksonovski populizam, izvorno nastao među britanskim, odnosno tzv. graničarskim škotsko-irskim doseljenicima prije revolucije. Ovaj oblik populizma oblikovan je u stalnim sukobima ovih zajednica na različitim graničnim područjima koja su nastanjivali, tj. između Engleske i Škotske, u protestantskim kolonijama u Irskoj, američkoj revoluciji, Ratu 1812. godine i sukobima na granicama SAD-a. Jacksonovski populizam ipak je tijekom vremena evoluirao i proširio se na druge društvene skupine u SAD-u (Mead, 2001: 225). U prvoj polovici 20. stoljeća činilo se da ova graničarska tradicija nestaje pod utjecajem raspada

obiteljskih farmi i masovne imigracije (Mead, 2001: 225), ali pomalo iznenađujuće, mnogi imigranti prihvatili su jacksonovski individualizam (Mead, 2001: 226) i u dovoljnoj mjeri asimilirali se u američku materijalnu kulturu (Mead, 2001: 227). Na taj način, urbana i imigrantska Amerika ublažila je neka ranija tvrđa stajališta izvorne jacksonovske Amerike (Mead, 2001: 227), čime je jacksonizam prestao biti ruralan i nativistički te je obuhvatio i skupine poput stanovnika predgrađa, katolike i Amerikance irskog podrijetla (Mead, 2001: 228). Moć jacksonovske Amerike prvi je prepoznao Nixon, a s njom su povezivali i Reagana, Buchanana i McCaina (Mead, 2001: 227-228), kao i Trumpa.

Za jacksonovsku Ameriku posebnu važnost predstavlja kodeks časti, koji korijene vuče iz graničarskog kodeksa ranog jacksonizma, ali kojeg su prihvatile i druge etničke i društvene skupine (Mead, 2001: 228). Prvo načelo ovog kodeksa je oslanjanje na samoga sebe u životu te postizanje društvenog i materijalnog statusa poštenim radom, što čovjeka dovodi do pripadnosti srednjoj klasi, koja se smatra "srcem, dušom i kralježnicom američke nacije" (Mead, 2001: 229). Drugo načelo kodeksa časti je jednakost, osobito jednakost dostojanstva i prava. Jacksonovci žele neovisnost od crkve, države, političkih stranaka i sindikata te ne prihvaćaju nametnute autoritete, već žele sami odlučivati kome i ako žele pripadati (Mead, 2001: 229). Treće načelo kodeksa je individualizam, u skladu s kojim svatko traži svoj put u životu, bez da mu drugi nameću što da misli ili radi (Mead, 2001: 231), ali uz prihvaćanje društvenih običaja i načela, poput lojalnosti obitelji ili odgoja djece (Mead, 2001: 231). Za njih je posebno važna pripadnost vlastitoj zajednici, izvan koje vide mrak i kaos. Četvrto načelo kodeksa časti je financijski duh, koji cijeni pošten rad, ali nema ništa protiv kredita, osobne i državne potrošnje te mekše monetarne i fiskalne politike (Mead, 2001: 231-232). Peto načelo kodeksa odnosi se na hrabrost i spremnost na obranu časti, što uključuje i pribjegavanje nasilju u slučaju sukoba i razmirica, ali i ljubav prema oružju i zagovaranje prava na nošenje oružja, što jacksonovci smatraju nužnim za samoobranu, obranu doma i SAD-a, ali u slučaju potrebe i za obranu od uzurpacije vlasti od strane federalne vlade (Mead, 2001: 232). Naime, jacksonovci pravo na revoluciju iz Deklaracije nezavisnosti smatraju posljednjim sredstvom slobodnog naroda za obranu od tiranije, što nije moguće konzumirati bez prava na nošenje oružja (Mead, 2017). Također im je važno i da mogu zaštititi svoju obitelj bez oslanjanja na državu, što je nešto što Demokrati i dio Republikanaca teško mogu shvatiti (Mead, 2017).

Jacksonovci cijene vojnu službu i mnogi su spremni dati život za SAD (Mead, 2001: 232), a također podržavaju velike obrambene proračune i snažnu vojsku (Mead, 2001: 237). Jacksonovska Amerika prihvaća i uporabu smrtne sile u slučaju napada na imovinu te prihvaća

smrtnu kaznu za počinitelje teških zločina. Jacksonovski pogledi na pravednu osvetu bez zakonskih formalnosti imaju specifične karakteristike te nije neobično da u mnogim dijelovima Amerike porota rijetko kada osuđuje policajce ili ubojice iz osвете (Mead, 2001: 234). Isključivanje "drugih" u jacksonovskoj Americi karakteristika je koja je i inače bila prisutna tijekom cijele povijesti, pa zakoni nisu uvijek uspijevali zaštititi te "druge" od diskriminacije, nasilja ili ekonomske opresije. "Zakonodavci ne bi donijeli zakone; ako i bi, šerifi ne bi uhićivali, tužitelji ne bi sudili, porote ne bi osuđivale" (Mead, 2001: 234). Pa ipak, ovdje nije nužno riječ o rasizmu, s obzirom da je i afroamerička zajednica dobro prihvatila jacksonovske vrijednosti, što se pripisuje sve većem broju Afroamerikanaca u vojnim redovima, ali i kulturi bandi u američkim gradovima koja je po svojim karakteristikama vrlo slična društvenoj atmosferi američkog Juga i Mississippija (Mead, 2001: 234). Jacksonovska Amerika danas prihvaća i smatra članovima zajednice ljude svih boja i podrijetla ako žive u skladu s kodeksom časti te im daje pravo na poštovanje i zaštitu, ali to ne vrijedi za Amerikance koji ne poštuju kodeks časti, bez obzira jesu li pripadnici manjine ili većine (Mead, 2001: 235).

"Jacksonovci vjeruju da vlada mora činiti sve što je u njenoj moći za promociju dobrobiti – političke, moralne i ekonomske – narodne zajednice" (Mead, 2001: 235). Služeći narodnoj zajednici, vlada bi trebala doprinositi poboljšanju položaja srednje klase (Mead, 2001: 238). Pritom se dopušta da od ekonomskih politika koristi imaju i elite, iako njegujući demokratske i populističke osjećaje, jacksonovci više vjeruju političkim i moralnim instinktima naroda nego elitama, pa vodstvo elita ili različita ograničenja na volju većine ne smatraju potrebnim (Mead, 2001: 235). Upravo suprotno, vjeruju da bi Ustav morao štiti većinu od manjinske elite, radi čega su skloniji izravnoj demokraciji i referendumima umjesto predstavničkoj demokraciji (Mead, 2001: 236). S obzirom da vlada i elite imaju urođenu sklonost korupciji (Mead, 2001: 236), više od same korupcije brine ih kada političari ne djeluju u korist naroda, već stranih interesa (Mead, 2001: 236). Skloni su tražiti popularnog heroja bliskog narodu, koji bi vladu vratio pravim korijenima i suprotstavio se elitama, ako treba i uz političku nekorektnost (Mead, 2001: 237-238). Ovaj jacksonovski populizam izraženiji je kod običnih građana, a manje kod elita, prisutniji je u središnjoj Americi, a manje na obalama SAD-a te se kroz povijest uglavnom povezivao s "bijelim protestantskim muškarcima niže i srednje klase" (Mead, 2001: 241-242).

U skladu s populističkim pogledima, mnogi jacksonovci s vremenom su počeli sumnjati u domoljublje establišmenta koji često ima kozmopolitske poglede, za razliku od jacksonovaca koji američkim građanima daju prednost pred globalnim interesima. Kozmopoliti jacksonovce stoga često smatraju šovinistima i nazadnjacima, dok jacksonovci na kozmopolitsku elitu

gledaju kao na izdajnike koji vlastitu naciju ne stavljaju na prvo mjesto (Mead, 2017). Nepovjerenje koje jacksonovci imaju prema elitama i njihovom domoljublju uzrokovano je jednim dijelom i identitarnom politikom elita tijekom prijašnjih desetljeća, koja je poticala jačanje manjinskih etničkih, rasnih, spolnih i religijskih identiteta i zajednica, dok se jacksonovci nisu mogli identificirati ili su se teško pronalazili u bilo kojoj od ovih kategorija (Mead, 2017). Etnički identiteti povezani s europskim nasljeđem postajali su sve bljeđi, a u javnom narativu pozivanje na europsko-američki identitet postajalo je tabu tema. Za mnoge jacksonovce, to je značilo sve veće otuđenje od *mainstreama* (Mead, 2017) i jačanje njihovog otpora političkoj korektnosti. Njihova sve veća želja za izražavanjem vlastitog osjećaja grupnog identiteta ponekad se zato miješa s više ili manje otvorenim rasizmom (Mead, 2017), a ovim elementima moguće je objasniti i uspon alternativne desnice (Mead, 2017). Osjećaj kulturne otuđenosti jacksonovske Amerike dodatno je pojačan pojavom pokreta *Black Lives Matter*, ne samo zbog rasnih pitanja, već i zbog instinktivne potpore jacksonovske Amerike policiji i vojsci (Mead, 2017).

Kada je riječ o ekonomiji, u svrhu zaštite životnog standarda srednje klase jacksonovci podržavaju protekcionizam uz traženje trgovinskih privilegija za američku robu u inozemstvu. Također podržavaju očuvanje američkih radnih mjesta, osobito u industriji i uslužnom sektoru, čak ako to znači i smanjivanje učinkovitosti američke ekonomije. Skeptični su prema trgovinskim sporazumima, iako prihvaćaju argumentirana obrazloženja da im neki sporazum koristi, a skepsu pokazuju i prema imigraciji, što opravdavaju kulturnim i ekonomskim razlozima, te smatraju da imigracija, pogotovo ako je masovna, ugrožava koheziju narodne zajednice te donosi konkurenciju za radna mjesta, koja onda vodi prema smanjenju plaća (Mead, 2001: 257). Pored toga, za jacksonovce imigracija predstavlja namjeran i svjestan pokušaj njihove marginalizacije u SAD-u, a izjave Demokrata o "rastućoj Demokratskoj većini" jacksonovska Amerika shvatila je kao potporu namjernoj demografskoj transformaciji Amerike. Jacksonovci se stoga ne protive imigraciji samo iz materijalnih interesa, već strahuju i od gubitka političke, kulturne i demografske moći, a važnima smatraju i sigurnosna pitanja, poput terorizma i kriminala (Mead, 2017). Mead (2017) ocjenjuje da su mnogi jacksonovci glasali za Trumpa upravo radi nedostatka povjerenja u globalističku kozmopolitsku elitu, a ne toliko jer su podržavali neke konkretne Trumpove programe (Mead, 2017). Nepovjerenje u elite razlog je i jacksonovske skepse prema američkoj politici globalnog angažmana i izgradnje liberalnog poretka, kao i njihovo protivljenje trgovinskim sporazumima oko kojih vjeruju da bivši pregovarači nisu zastupali američke interese (Mead, 2017). Kao netko za koga su vjerovali

da je na njihovoj strani, Trump je uvjerljivo dobio glasove jacksonovske Amerike (Mead, 2017).

Jacksonovska vanjska politika usko je vezana uz ciljeve i vrijednosti na unutarnjem planu (Mead, 2001: 235), unatoč tome što je mnogi proglašavaju "nezdravom mješavinom neznanja, izolacionizma i neodgovorne kaubojske diplomacije" (Mead, 2001: 240). Jacksonovske ideje i uvjerenja imali su kroz povijest značajnu ulogu u oblikovanju američke vanjske politike (Mead, 2001: 242). Jacksonovci su realisti koji se u pravilu protive humanitarnim intervencijama ili intervencijama radi wilsonovskih ili hamiltonovskih ciljeva i koji čast, reputaciju i vjeru u vojne institucije smatraju važnima i u vanjskoj politici (Mead, 2001: 242). Oni su domoljubi, a Amerika kao nacija za njih je produžetak obitelji, u koju spada američki narod povezan poviješću, kulturom i zajedničkim moralom (Mead, 2001: 243). Ne vjeruju u mogućnost stvaranja wilsonovske svjetske zajednice (Mead, 2001: 243), već su mišljenja da će međunarodni sistem uvijek biti nasilan i anarhičan, radi čega SAD mora biti oprezan i dobro naoružan. Ako se pokaže potrebnim, ne odbacuju *a priori* preemtivne ratove, atentate na strane lidere ili svrgavanje neprijateljskih stranih vlada (Mead, 2001: 243), ne zamarajući se puno međunarodnim pravom (Mead, 2001: 243). Njihov pristup ratu temelji se na klasičnom realizmu i odvajanju pitanja morala i rata, radi čega smatraju da nije nužno imati nedvosmisleno moralno opravdanje za rat (Mead, 2001: 244). Stoga Zaljevski rat nisu podržavali radi iračkih zločina u Kuvajtu niti obveza prema Povelji UN-a, već uglavnom zato jer su smatrali da je u vitalnom nacionalnom interesu zadržati stabilnost ponude nafte (Mead, 2001: 244). Međutim, ako ne postoji jasno definirana prijetnja nacionalnom interesu, jacksonovci nisu skloni intervencionizmu, pa su na ulazak u Drugi svjetski rat pristali tek nakon Pearl Harbora (Mead, 2001: 244). Međutim, ako se radi o vitalnom interesu, spremni su na velike financijske i osobne žrtve (Mead, 2001: 245), radi čega je upravo jacksonovska Amerika bila ključna za uspješno održavanje američke vojne prisutnosti u svijetu proteklih desetljeća (Mead, 2001: 245).

Kao realisti, jacksonovci vjeruju u istočni grijeh čovjeka te odbacuju mogućnost perfektibilnosti ljudske prirode. Ne vjeruju u utopijska rješenja, već im je bliži pogled na ljudsku povijest koja naposljetku završava u katastrofi, nakon čega slijedi Sudnji dan (Mead, 2001: 245). "Vjera u približavanje 'kraja vremena' i 'velike nevolje', koncepata ukorijenjenih u određenim interpretacijama židovskih i kršćanskih proročkih tekstova, bila je snažna sila u američkom životu još od kolonijalnih vremena. Danas deseci milijuna Amerikanaca vjeruju da je uspostava Države Izrael pokrenula odbrojavanje prema Armagedonu. Dodatni deseci milijuna možda ne dijele ovu specifičnu interpretaciju svetih knjiga, ali prihvaćaju opći

povijesni okvir: da niti wilsonovci niti hamiltonovci niti bilo tko drugi neće nikada uspjeti izgraditi miroljubivi svjetski poredak te da će jedini svjetski poredak koji ćemo vjerojatno dobiti biti loš" (Mead, 2001: 245). Loš svjetski poredak u teološkim okvirima povezan je s dolaskom Antikrista, kojega je jacksonovska graničarska škotsko-irska Amerika u ranoj povijesti najprije vidjela u Katoličkoj crkvi, a kasnije, pod utjecajem imigranata iz istočne Europe, u SSSR-u i Rusiji. "Strah od bezobzirnog, moćnog inozemnog neprijatelja, koji posjeduje snažnu petu kolonu unutar Sjedinjenih Država – uključujući visoko-rangirane dužnosnike koji mu služe bilo iz pohlepe bilo iz krivo usmjerenih ideoloških ciljeva – stariji je od Republike" (Mead, 2001: 246) te je kod jacksonovske Amerike često povezan s vjerovanjem u teorije zavjere o elitama i silama koje žele vladati svijetom (Mead, 2001: 247).

U vanjskoj politici također je moguće primijeniti kodeks časti, pa se odlazak u rat radi obrane časti smatra prihvatljivim (Mead, 2001: 247). Jacksonovska Amerika poštuje preuzeta jamstva i dana obećanja te žele održati reputaciju i dostojanstvo SAD-a u svijetu (Mead, 2001: 249). U ratu prema časnim neprijateljima postupa velikodušno, ali prema nečasnim neprijateljima ne smatra potrebnim pridržavati se svih pravila (Mead, 2001: 249). Ako je rat već započet, treba ga voditi svim raspoloživim snagama i u skladu sa široko definiranim ciljevima (Mead, 2001: 251), ali sa što manje američkih žrtava (Mead, 2001: 252). Kao jedini pozitivan ishod rata vide totalnu pobjedu SAD-a (Mead, 2001: 254). "*Jacksonovci* vjeruju da najvažniji cilj vlade SAD-a u vanjskoj i unutarnjoj politici treba biti fizička sigurnost i ekonomska dobrobit američkog naroda" (Mead, 2001: 136/6781). Stoga SAD ne treba tražiti sukobe u svijetu, ali se mora odlučno braniti ako je napadnut (Mead, 2001: 136/6781).

5.3.1.4.5. Podjele u američkoj vanjskoj politici nakon kraja Hladnog rata

Nakon kraja Hladnog rata u američkoj vanjskoj politici ponovno su se pojavile podjele poznate iz razdoblja prije Drugog svjetskog rata, tj. na internacionaliste - izolacioniste, multilateraliste - unilateraliste te zagovornike slobodne trgovine - protekcioniste (Mead, 2001: 264), iako je potkraj 20. stoljeća ipak većina političke i ekonomske elite u SAD-u pripadala hamiltonovcima ili wilsonovcima, odnosno nekoj njihovoj kombinaciji. Jeffersonovcima su uglavnom pripadali libertarijanski intelektualci ili pripadnici akademskog sektora koji su ukazivali na opasnost od prekomjernog imperijalnog rastezanja, dok su jacksonovce činili uglavnom pripadnici vojnog sektora te intelektualci i realisti u političkim znanostima (Mead, 2001: 265). Ove škole su se nakon kraja Hladnog rata podijelile po linijama koje su vladale u razdoblju između dva svjetska rata. Hamiltonovci i wilsonovci su bili globalisti, koji su vjerovali u potrebu izgradnje

globalnog poretka, promicanje vladavine prava, širenje demokracije i zaštite ljudskih prava, kao i izgradnje trgovinskog i financijskog sistema temeljenog na američkoj moći (Mead, 2001: 265). Jeffersonovci i jacksonovci bili su antiglobalisti koji su smatrali da SAD treba smanjiti svoje međunarodne obveze i koji su globalistima predbacivali spremnost na žrtvovanje interesa američkih građana radi interesa stranih zemalja ili globalnog poretka (Mead, 2001: 266).

S krajem Hladnog rata nastupio je optimalni trenutak za stvaranje hamiltonovskog svjetskog poretka, s otvorenim tržištima, fiskalnom odgovornosti i liberalnim financijskim sustavom, međunarodnim trgovinskim i financijskim institucijama te regionalnim trgovinskim sporazumima (Mead, 2001: 267). Stvoreni su NAFTA i WTO, brojne zemlje ekonomski su se otvorile te je došlo do porasta svjetske trgovine i gospodarskog rasta (Mead, 2001: 269). Iako se isprva činilo da takav sustav koristi SAD-u, s vremenom je potpora hamiltonovskoj školi počela opadati. Ljevica joj je predbacivala smanjenje plaća te loše radne uvjete i standarde zaštite okoliša u inozemstvu, dok je desnica ukazivala na probleme u trgovini s Kinom i pad životnog standarda u SAD-u (Mead, 2001: 269). Naime, od 70-ih godina do kraja stoljeća američko društvo prošlo je tranziciju od industrijske u post-industrijsku ekonomiju, što je dovelo do pada javne potpore hamiltonovskim politikama i slabljenja veza između američkih tvrtki i nacionalne vlade (Mead, 2001: 270). Od *New Deal*a do 60-ih godina, proizvođački sektor američke ekonomije omogućavao je stabilna radna mjera i rast životnog standarda milijunima Amerikanaca iz radničke klase. Realne plaće dosegle su vrhunac 1973., kada je 26 % radne snage bilo zaposleno u proizvodnom sektoru. Tada nije postojala snažna inozemna konkurencija, američke tvrtke uživale su oligopol i stabilne prihode, a radnici su imali snažne sindikate, radi čega mnogi Amerikanci na ovo razdoblje gledaju s nostalgijom kao na najbolji ekonomski sustav u povijesti, koji je radničkoj klasi omogućio dobar životni standard, a njihovoj djeci mogućnost sveučilišnog obrazovanja (Mead, 2001: 270). Međutim, zahvaljujući *Pax Americani* i američkoj pomoći, druge zemlje prosperirale su od razdoblja mira i ekonomskog napretka, što su među prvima iskoristili Njemačka i Japan, postavši glavni ekonomski konkurenti SAD-u. Da bi se prilagodile, američke tvrtke morale su maksimalno automatizirati radne procese ili preseliti proizvodnju u inozemstvo, što je negativno utjecalo na rast plaća i sigurnost zaposlenja manje kvalificirane radne snage u SAD-u (Mead, 2001: 271). To je uzrokovalo raskorak u interesima korporacija i običnih građana, dovelo do pada realnih plaća te rasta nezaposlenosti i inflacije (Mead, 2001: 271). Osjećaj nesigurnosti je rastao, narušavajući vjeru Amerikanaca u tadašnje ekonomske politike (Mead, 2001: 272), koje se povezivalo s hamiltonovskim stvaranjem otvorenog globalnog trgovinskog sustava (Mead,

2001: 272). Strah od jeftine strane radne snage bio je glavni argument za hamiltonovski protekcijonizam tijekom prvih 150 godina SAD-a, da bi u 20. stoljeću hamiltonovci potpuno promijenili poglede i započeli promicati politiku slobodnog tržišta i izvoza radnih mjesta u zemlje s nižom cijenom rada (Mead, 2001: 272). Proizvodni sektor bio je najveći gubitnik ovakve politike, kao i savezne države i regije koje su ovisile o industriji te je 2001. godine postotak radne snage u proizvodnji bio za trećinu manji nego stoljeće ranije (Mead, 2001: 274). Ovakvom razvoju događaja doprinijeli su različiti kompromisi na koje je SAD pristajao tijekom trgovinskih pregovora 80-ih i 90-ih godina, što je stranim proizvođačima omogućilo veći pristup američkom tržištu i dozvolilo im subvencije i promociju izvoza poljoprivrednih proizvoda, u zamjenu za veće inozemne prilike američkih tvrtki iz svijeta financija, usluga i industrije zabave (Mead, 2001: 274). Hamiltonovci su vjerovali u usluge kao budućnost ekonomije, zanemarujući proizvodnju i poljoprivredu (Mead, 2001: 275), iako je to išlo na štetu mnogih američkih radnika, radi čega je do početka 21. stoljeća osjetno pala popularnost globalizacije (Mead, 2001: 275). Ove procese pratila je sve veća multinacionalnost velikih korporacija, kao i njihova sve manja lojalnost prema bilo kojoj vladi ili društvu (Mead, 2001: 278). Tijekom 90-ih se sve više počela razvijati i ideja da globalizacija slabi moć nacionalne države, što se kosilo s hamiltonovskom politikom koja je vjerovala da *pro-business* politike jačaju američku državu, povećavajući time njenu sigurnost i moć (Mead, 2001: 278). "Ako ta pretpostavka više ne vrijedi te evolucija modernog biznisa znači da američka država gubi sposobnost obrane američkih interesa, tada je hamiltonovska tradicija kakvom smo je poznavali došla kraju, a hamiltonovci moraju birati između jačanja biznisa ili obrane države" (Mead, 2001: 278). Time se i dobar dio javnog mnijenja okrenuo od poslovne elite, smatrajući je nelojalnom SAD-u (Mead, 2001: 279).

Wilsonovci su, kao dio globalističke elite, vjerovali da SAD treba iskoristiti kraj Hladnog rata za širenje slobode i demokracije na bivše komunističke zemlje i preuzimanje leaderske uloge u uspostavi i konsolidaciji demokratskog mira (Mead, 2001: 280). Wilsonovci su smatrali i da je nastupilo vrijeme za jačanje međunarodnih pravosudnih i političkih institucija, kao i civilnog društva na međunarodnoj razini i unutar država. Na civilno društvo wilsonovci su gledali selektivno, ubrajajući u njega samo one civilne udruge koje su dijelile njihove liberalne poglede, dok su one suprotnih pogleda bile isključene (Mead, 2001: 281). Wilsonovska vanjska politika bila je stoga aktivistička i intervencionistička te je narušavala westphalsku tradiciju nemiješanja u unutarnju politiku suverenih država (Mead, 2001: 282). Međutim, ovakva politika nije se pokazala osobito uspješnom. Rusiju i Kinu nisu uspjeli privući na model

zapadne demokracije niti su uspjeli promijeniti njihove politike (Mead, 2001: 285). Osobito uspješnima nisu se pokazale niti, u javnosti nepopularne, tzv. humanitarne intervencije (Mead, 2001: 286). Dok su wilsonovci SAD vidjeli kao arbitra međunarodnog prava (Mead, 2001: 289), hamiltonovci su zagovarali suverenost SAD-a, smatrajući da ne može postojati demokratska međunarodna vlast i odbijajući prenositi suverenitet na međunarodna tijela (Mead, 2001: 288). Globalističke škole dominirale su američkom vanjskom politikom nakon Hladnog rata, uz kasniji odmak wilsonovaca od trgovinske agende hamiltonovaca (Mead, 2001: 291).

S druge strane, jeffersonovci i jacksonovci smatrali su da mir nudi priliku SAD-u za smanjivanje međunarodnih vojnih i političkih obveza i fokusiranje na unutarnja pitanja, radi čega su iskazivali određene izolacionističke i nacionalističke crte (Mead, 2001: 294). Jeffersonovci su smatrali potrebnim unovčiti dividendu mira, smanjiti vojne snage, odbiti proširenje NATO-a, ne izgraditi obrambeni raketni sustav i povući ili okončati prisustvo američkih vojnih snaga u Europi, Južnoj Koreji i Japanu. Za razliku od njih, jacksonovci nisu željeli smanjivanje vojnih snaga, već su radije željeli postići smanjivanje političkih i ekonomskih koncesija koje je SAD dodijelio drugim zemljama tijekom Hladnog rata, osobito kada je riječ o ekonomskim i trgovinskim koncesijama azijskim izvoznim silama poput Koreje i Japana (Mead, 2001: 295). Jacksonovska aktivna vanjska politika tijekom Hladnog rata nakon njegovog završetka zamijenjena je nacionalističkom i donekle izolacionističkom politikom, ali uz zadržavanje snažne vojske i vojnih savezništava koji su povećavali nacionalnu sigurnost (Mead, 2001: 296). Jacksonovci su također pokazivali sklonost čvršćoj politici prema Kini i Sjevernoj Koreji te nesudjelovanju SAD-a u međunarodnim inicijativama poput Kyoto protokola i Međunarodnog kaznenog suda (Mead, 2001: 305). Jeffersonovci su pak isticali važnost nižih poreza, uravnoteženog proračuna i manje vlade (Mead, 2001: 306). "Jacksonovci ne vjeruju elitama i onima izvan njihovih 'narodnih zajednica', gorljivi su nacionalisti te su oprezni glede nepotrebnih stranih uplitanja, iako više nego željni uzvratiti ako su napadnuti. Jeffersonovci i jacksonovci bave se slobodom, ali dok prvi naglašavaju slobodu govora i vjeroispovijesti, drugi obožavaju pravo na nošenje oružja" (Haglund i Kertzer, 2008: 531).

Ove četiri škole rijetko su kada tijekom povijesti bile primjenjivane u svojem čistom, izvornom obliku, već se najčešće radilo o kombinaciji elemenata različitih škola (Mead, 2001: 310). Tako se na neokonzervativizam ponekad gleda kao na određenu kombinaciju wilsonizma i jacksonizma, pa dok jacksonizam zagovara uporabu sile kada to zahtijevaju nacionalni interesi, wilsonizam prihvaća uporabu sile kada se za to ukaže prilika, radi obrane američkih sigurnosnih interesa, ali i za promociju i širenje američkih liberalno-demokratskih vrijednosti (Haglund i

Kertzer, 2008: 526). S druge strane, za paleokonzervativizam je moguće tvrditi da predstavlja kombinaciju dviju tradicija, jacksonističke i jeffersonovske (Haglund i Kertzer, 2008: 532-533).

5.3.2. Neokonzervativizam u vanjskoj politici

Neokonzervativizam intelektualne korijene pronalazi kod Tukidida i Alexisa de Tocquevilla, a potom i kod "liberala razočaranih liberalizmom", poput Allana Blooma, Francisa Fukuyame, Nathana Glazera ili Normana Podhoretza (Ball i Dagger, 2016). Međutim, na njegov razvoj ponajviše su utjecale ideje Lea Straussa, koje je kasnije interpretirao i prenio "kum neokonzervativizma" Irving Kristol (Thompson, 2011), bivši trockist koji se 40-tih i 50-tih godina transformirao u hladnoratovskog liberala (Nash, 2014: 10574/14167). Kristol (1995) je neokonzervativizam definirao kao nereakcionaran konzervativizam, progresivan oko društvenih pitanja i građanskih prava, koji se zalaže za dodatnu izgradnju federalne administracije, koji vjeruje da jednakost treba promicati na unutarnjem i vanjskom planu te koji stremlji globalnoj demokraciji (Kristol, 1995, prema Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 126).

Neokonzervativizam, kao progresivistička filozofija, na vrijeme gleda linearno, vjeruje u punu realizaciju Amerike kao ideje te prihvaća državu blagostanja (Kristol, 2011, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 17). Međutim, neokonzervativci institucijama i praksama društva pristupaju slično kao tradicionalni konzervativci (Ball i Dagger, 2016) pa američko i zapadno društvo smatraju moralno degeneriranim te vjeruju u postojanje dublje kulturne krize zapadne civilizacije, započete još u doba prosvjetiteljstva s propitkivanjem dotadašnjih autoriteta, religije i tradicionalnih uvjerenja (Ball i Dagger, 2016), a nastavljene kontrakulturom 60-ih godina, koja je odbacila tradicionalne vrijednosti i religiju kao staromodne i nevažne (Ball i Dagger, 2016). Sve slabiji utjecaj religije i gubitak osjećaja za transcendentnim usmjeravaju ljude prema svijetu zabave, sebičnosti i neodgovornosti, radi čega neokonzervativci na religiju gledaju kao na oblik društvenog cementa, koji povezuje obitelji, zajednice i države (Ball i Dagger, 2016) te se protive liberalnim pokušajima protjerivanja religije iz svih aspekata društvenog života (Ball i Dagger, 2016). Neokonzervativizam time prihvaća bavljenje moralnim sadržajem u životima pojedinaca i društva, iako tradicionalne institucije želi očuvati ponajprije radi njihove društvene korisnosti, a ne vjerske autentičnosti (Fournier, 2019: 785). Iako manje od paleokonzervativizma, i u neokonzervativizmu je u određenoj mjeri prisutna kritika multikulturalizma, koji može potkopati tradicionalnu kulturu i potaknuti pretjeranu političku korektnost (Ball i Dagger, 2016). Međutim, neokonzervativizam pokazuje sklonost univerzalizaciji američkih vrijednosti, čime pokazuje naznake "etatzizma i mesijanskog

internacionalizma", izazivajući snažnu paleokonzervativnu kritiku (Fournier, 2019: 785) i predbacivanje da "pokušava ponuditi menadžerističku ideologiju u djelomično prikrivenom obliku kako bi bila prihvaćenija među onima koji naginju udesno" (Ashbee, 2000: 81).

U ekonomskim pitanjima, neokonzervativizam tržište smatra učinkovitim sredstvom alokacije dobara i usluga, ali ne prihvaća posve kapitalizam slobodnog tržišta, jer smatra da on ne potiče samo štednju i ulaganja, već i život na dug te kratkotrajna zadovoljstva ljudi, stvarajući time siromaštvo te predstavljajući potencijal za klasne sukobe, nemir i političku nestabilnost. Neokonzervativizam stoga podržava mjere za ublažavanje negativnih posljedica kapitalizma, poput progresivnog oporezivanja dohotka ili poreza na nasljedstvo (Ball i Dagger, 2016), pokazujući time sklonost državnom intervencionizmu u proračunskom deficitu u svrhu očuvanja demokracije. Za razliku od konzervativizma Barrya Goldwatera, koji je isticao individualna prava, ograničenu vladu te *laissez-faire* kapitalizam i odbacivanje moderne regulatorne države blagostanja, neokonzervativizam je branio post-*New Deal* državu blagostanja, koja je snažna i spremna na borbu, koja prikuplja poreze te regulira i redistribuira prihode (Thompson, 2011). Pa ipak, i neokonzervativci smatraju da je postojeća država blagostanja ipak prevelika i previše birokratizirana (Ball i Dagger, 2016) te da mjere koje takva država donosi možda mogu imati dobre namjere, ali svejedno mogu dovesti do ovisnosti građana o državi i time smanjiti individualnu inicijativu i odgovornost. Iz tog razloga neokonzervativizam radije prihvaća privremeni karakter takvih mjera te se zalaže za načelo jednakih prilika ispred načela jednakih ishoda (Ball i Dagger, 2016). Raniji neokonzervativizam bio je u određenoj mjeri kritičan prema velikim korporacijama, iako je u većoj mjeri zanemario sklonost velikih korporacija da traže bliske odnose s državom radi očuvanja svoje moći i položaja (Rothbard, 1984, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 50). Irving Kristol (1978) je smatrao da veliki pritisak u masovnom društvu velike korporacije potiče da se, protivno svojoj volji, uključe u političku sferu, kao i da prijetnju liberalnoj demokraciji ne predstavljaju tvrtke s individualnim vlasnicima, koji su obično stvorili i izgradili svoje tvrtke i koji predstavljaju epitom liberalno-demokratskog *ethosa* i protestantske etike, već prijetnju mogu predstavljati impersonalne masovne korporacije, koje ne njeguju tradicionalne buržujске protestantske vrline niti imaju interesa za staru protestantsku etiku. "Od toga da su bile *kapitalistička, republikanska zajednica*, sa zajedničkim vrijednostima i posve nedvosmislenim zahtjevom za titulu pravednog poretka, Sjedinjene Države su postale *slobodno, demokratsko društvo* u kojemu je volja za uspjehom i privilegijama odvojena od moralnih veza" (Kristol, 1978, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 48). Velike

korporacije izgubile su etičku viziju svoje svrhe te su uvučene u politički sistem, gdje se nalaze pod pritiskom zadovoljavanja interesa različitih dionika i aktivista, čime prestaju biti oblik privatnog vlasništva te postaju kvazi-javne institucije (Kristol, 1978, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 49). Kao posljedica nemogućnosti velikih korporacija da se odupru snagama koje ih uvlače i guraju u politički sektor, nastaje određeni oblik državnog kapitalizma (Kristol, 1978, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 49).

U neokonzervativizmu se ekonomska pitanja ipak smatraju sekundarnima, dok je veći naglasak na pitanjima vanjske politike i sigurnosti (Kristol i Brooks, 1997, prema Schmidt i Williams, 2008: 214), gdje je karakteristično zagovaranje "asertivne promocije demokracije i nacionalnog interesa SAD-a u međunarodnim pitanjima, uključujući putem vojnih sredstava" (Merriam-Webster, 2020). Iako prva generacija neokonzervativaca, uključujući Irvinga Kristola, nije toliko naglašavala povezivanje američkih vrijednosti i vrijednosti čovječanstva, druga generacija je fokus snažnije stavila na postizanje *Pax Americanae* i širenje demokratskih vrijednosti u svijetu (Kolozi, 2017, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 53), smatrajući to američkom misijom za koju je ponekad opravdano koristiti i silu (Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 53). Ove ideje proizlaze iz neokonzervativnog tumačenja Oca osnivača, prema kojemu njihovi ideali vrijede za sve narode, a ne samo za Amerikance, radi čega je moguće opravdati američku imperijalnu misiju. "Američki režim stvoren je na vjerovanju da je u prirodi čovječanstva tražiti i uživati pravo na slobodu, što je ideal koji zahtijeva revolucionarnu akciju" (Ceaser, u Kagan i Kristol (ur.), 2000, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 54). Neokonzervativci su stoga suzdržanost i razboritost u vanjskoj politici drugih konzervativnih smjerova nazivali izolacionizmom (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 24).

Asertivna neokonzervativna vanjska politika veže se uz ideju američkog ekscelencijalizma, kao doktrine koja uključuje uvjerenje da je Amerika jedinstvena među svim nacijama upravo zato jer je utemeljena na ideji, kao univerzalno primjenjivoj propoziciji (Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 9), u okviru koje su prisutna egalitaristička uvjerenja i pozivanje na načela o prirodnim pravima iz Deklaracije nezavisnosti, što neokonzervativce navodi na zaključak da samo demokratske vlade mogu biti moralno opravdane (Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 14). Kerwick (2020) navodi da je Bloomov opis neokonzervativizma udžbenička ilustracija racionalističke filozofije, iz koje proizlazi imperativ za univerzalizacijom američke prakse liberalne demokracije. Na SAD se gleda kao na jedinstvenu naciju, utemeljenu na ideji, propoziciji ili vjerovanju (*creed*) o prirodnim pravima svih ljudi i potrebi širenja univerzalnih vrijednosti na druge narode, čime se Americi pridaje uloga civiliziranja drugih nacija i

promicanja svojih vrijednosti diljem svijeta (Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 14). U tom svjetlu, Irving Kristol (2011) je govorio o Americi kao o "ideološkoj naciji" (Kristol, 2011, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 14), a i drugi neokonzervativci su govorili o univerzalnoj primjenjivosti američkih vrijednosti i njihovoj izvozivosti u druge zemlje (Prager, 2005, 2012, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 15; Krauthammer, 2013, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 15). Adesnik (2014) je smatrao da se Amerika može smatrati ekscelencijalnom jer svoje postojanje temelji na univerzalnim pravima, za razliku od drugih nacija koje svoje postojanje temelje na religiji, etnicitetu ili nekoj drugoj uskoj osnovi (Adesnik, 2014, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 16), dok je Fukuyama (1993) kao američke temelje isticao univerzalne koncepte otvorene svima (Fukuyama, 1993, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 16). U skladu s navedenim, neokonzervativizam na SAD gleda kao na tzv. *creedal nation*, koju ne povezuju veze povijesti, tradicije, običaja, jezika, vjere ili etniciteta, već zajednička posvećenost građana setu ideja i ideala (Buchanan, 2006: 139), radi čega neokonzervativizam vjeruje u civilizirajuću misiju SAD-a u svijetu, sa zadaćom promicanja američkih vrijednosti i stvaranja svijeta "sigurnog za demokraciju" (Kristol, 2011, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 18), ponajprije kroz uklanjanje tiranija u svijetu i širenje demokracije intervencionizmom i izgradnjom nacija (Murray, 2006, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 17). Mnogi neokonzervativni autori u tom pogledu govore o vrijednosno orijentiranoj vanjskoj politici i demokratskom globalizmu (Krauthammer, 2013, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 18), pa čak otvoreno i o uspostavi američkog imperija korisnog za američke sigurnosne interese i širenje prostora slobode (Shapiro, 2005, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 18) te preemptivnim intervencijama SAD-a i širenju demokracije u islamskom svijetu (Shapiro, 2005, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 18). "S obzirom da je Amerika ideja, a ideje su bezgranične, inzistirati da bi geografskim granicama trebalo ograničiti da netko postane ili bude Amerikanac značilo bi nametanje ograničenja na ono što je potencijalno neograničeno" (Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 18). Primjerice, kada se predsjednik Trump kritički osvrnuo na neke od zemalja Trećeg svijeta, republikanski senator Lindsey Graham mu je odgovorio da je Amerika ideja koju ne definira njen narod, već njeni ideali (Davis, 2018, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 19). Stoga svatko može biti Amerikanac, neovisno o tome otkuda dolazi, ako prihvaća ideju Amerike, s obzirom da se Amerika ne temelji na načelu krvi i zemlje, već na načelu ideje i obećanja (Brooks, 2015, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 19). Ove poglede mnogi autori uopće ne smatraju konzervativnima (Glazer, u Thompson, 2010, prema Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 17), a univerzalizam neokonzervativaca ujedno znači

da oni načelno ne mogu biti protiv imigracije (Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 19). Stoga je moguće zaključiti da na osnovi koncepta američkog ekscelencionalizma, neokonzervativizam nalazi svoje opravdanje za politike koje karakteriziraju idealističke vojne intervencije u inozemstvu i dopuštanje masovne imigracije na unutarnjem planu (Kerwick, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 20). Ovi pogledi posve su suprotni pogledima tradicionalističko-nacionalističke tradicije, koja na *creedal nation* gleda kao na intelektualni konstrukt prema kojemu građani ne mogu pokazivati ljubav niti lojalnost i u skladu s kojim je razumljivo da su kroz povijest Amerikanci bili spremni dati svoje živote za Ameriku, ali ne za npr. UN (Buchanan, 2006: 139).

S ovakvim pogledima moguće je povezati i neokonzervativno definiranje nacionalnog interesa, kojega su neokonzervativci skloni definirati na temelju univerzalnih moralnih načela i vrijednosti, koje izjednačavaju s američkim nacionalnim interesom, za razliku od drugih smjerova konzervativizma sklonijih realizmu, koji vjeruju da nacionalni interesi moraju biti usklađeni s moći države i biti definirani uže i specifičnije (Schmidt i Williams, 2008: 202). Već je i Hans Morgenthau kritizirao konceptualizaciju američkog nacionalnog interesa u univerzalističkim moralnim okvirima (Morgenthau, 1949, prema Schmidt i Williams, 2008: 202), ističući da je "vanjska politika temeljena na moralnom načelu [...] nužno politika nacionalnog samoubojstva, aktualnog ili potencijalnog" (Morgenthau, 1949, prema Schmidt i Williams, 2008: 202). Morgenthau (1949) je u tom pogledu upozoravao i na mogućnost da politika promicanja univerzalne demokracije stvori veće obveze od postojećih resursa, što bi vodilo prema prekomjernom rastezanju vanjske politike i posljedično njezinom neuspjehu (Morgenthau, 1949, prema Schmidt i Williams, 2008: 203). Međutim, u neokonzervativizmu koncept interesa ima specifičan značaj, pa se "reduciranje interesa na uske koncepcije vlastitog interesa karakterističnog za moderni racionalizam smatra analitički zavaravajućim i politički katastrofalnim. Društveni poredak temeljen isključivo na uskim egoističkim interesima, neokonzervativci smatraju, vjerojatno neće preživjeti – i što se bliže tome netko približi, to će društvo postati manje životno i održivo" (Schmidt i Williams, 2008: 211). Takvo društvo ne bi bilo u stanju održati se interno niti obraniti se eksterno pa neokonzervativizam ideje usko definiranog nacionalnog interesa kao temelja društvenog poretka smatra pogrešnima i opasnim. Političke jedinice, da bi opstale, moraju imati neke zajedničke vrijednosti i viziju javnog interesa, dok egoistični koncept nacionalnog interesa smanjuje osjećaj za javni interes i time ugrožava privrženost zajedničkim vrijednostima (Schmidt i Williams, 2008: 211). To znači da je intelektualno i političko fokusiranje isključivo na materijalni interes destruktivno za

globalni i američki politički poredak, s obzirom da se takav pristup vanjskoj politici u potpunosti odvajala od vrijednosnog sustava i dubljeg razumijevanja nacionalnog interesa kao izraza tih vrijednosti (Schmidt i Williams, 2008: 212-213). Neokonzervativizam stoga smatra da realistička vanjska politika nije u mogućnosti obuhvatiti vrijednosti i identitet američkog naroda, niti osigurati dovoljnu javnu potporu i adekvatne resurse za uspješnu provedbu politike (Schmidt i Williams, 2008: 213). Na tom tragu, Kristol i Kagan (1996) su tvrdili da se bez šire i održive vanjskopolitičke vizije teško može provesti čak i manje ambiciozna realistička vanjska politika, dok bi sklonost američkog naroda povlačenju od svijeta dovela do gubitka osjećaja za američku misiju u svijetu i potaknulo zahtjeve u smjeru smanjenja potrošnje u vanjskoj politici i obrani, što bi posljedično utjecalo na kapacitete SAD-a za ostvarivanje i održavanje hegemonije (Kristol i Kagan, 1996, prema Schmidt i Williams, 2008: 213). Neokonzervativizam također smatra da realistička vanjska politika negativno utječe na američko društvo, jer nacionalne interese ne povezuje s vrijednostima građana, čime kod građana stvara negativne osjećaje prema političkom sustavu i ne daje nikakav smisleni sadržaj nacionalnom interesu, osim minimalnog pragmatizma (Schmidt i Williams, 2008: 213-214). Politika temeljena na usko definiranom nacionalnom interesu masama nije privlačna, ne može osigurati adekvatne resurse za provedbu te time na međunarodnom planu dovodi do upitne potpore drugih država, dok na nacionalnoj razini kvari vrline u društvu, stvarajući time međunarodno neučinkovitu i nacionalno destruktivnu politiku (Schmidt i Williams, 2008: 214). S druge strane, moralna dimenzija u neokonzervativnoj vanjskoj politici dovodi do jačanja vrlina i vrijednosti građana, koji se onda mogu identificirati s nacionalnim interesom i na njega gledati kao na odraz vlastitih vrijednosti, čime nacionalni interes postaje simbolom vanjskopolitičke mobilizacije građana (Schmidt i Williams, 2008: 214).

Pitanje nacionalnog interesa u neokonzervativizmu je ipak šire od pitanja vanjske politike te neokonzervativizam smatra da se "nihilističkim i fragmentirajućim aspektima modernog urbanog društva i kulture potrebno suprotstaviti ponovnim naglašavanjem vrijednosti nacije i obnovom tradicije republikanske vrline" (Schmidt i Williams, 2008: 215). Nacionalni interes i javni interes neokonzervativci smatraju elementima političkog kruga vrlina (Kristol, prema Schmidt i Williams, 2008: 215). "Snažno, moralno kohezivno društvo s jasnim osjećajem javnog interesa pruža osnovu za nacionalni interes. Nacionalni interes izgrađen na ovim osnovama podržat će stvaranje i održavanje takve javnosti. Kao produkt i simbol javnog interesa, nacionalni interes ne pruža samo smjerokaz za politiku u inozemstvu, već izražava – i u procesu njeguje i podržava – funkcioniranje političke vrline u zemlji" (Schmidt i Williams,

2008: 215). Stoga neokonzervativizam na vanjsku i unutarnju politiku gleda jedinstveno, kao na politike koje se provode u skladu s nacionalnim interesom (Schmidt i Williams, 2008: 216). "Povezivanjem javnog interesa i nacionalnog interesa te čineći vanjsku politiku dijelom iste logike kao što su kontroverze o nacionalnoj politici, neokonzervativci su mogli povući poveznice između rasprave o Iraku i šire kontroverze oko vrijednosti koje su dominirale većim dijelom američke politike najmanje jedno desetljeće – ono što je kolokvijalno poznato pod nazivom 'kulturni ratovi'" (Schmidt i Williams, 2008: 216). Neokonzervativizam stoga i kulturu smatra definirajućim elementom politike (Schmidt i Williams, 2008: 216) te se kritički osvrće na američku akademsku zajednicu, koju smatra dijelom otuđene elite, neprijateljski nastrojene prema vrijednostima i kulturi svakodnevne Amerike (Schmidt i Williams, 2008: 218). Fokus na vrijednostima omogućio je neokonzervativizmu povezivanje s drugim smjerovima konzervativizma, pri čemu je vanjska politika poslužila kao instrument u kulturno-političkim borbama (Schmidt i Williams, 2008: 217). Neokonzervativizam, koji dobrim dijelom okuplja sekularnu inteligenciju, mogao se zato povezati s religijskom desnicom i dijelom tradicionalnog konzervativizma (Kristol, 2004, prema Schmidt i Williams, 2008: 217), a gledano šire u sociološkom smislu, neokonzervativno stavljanje naglaska na vrline i vrijednosti te njihovo povezivanje s prirodom američkog nacionalnog interesa i sigurnosnih izazova, dobro je odjeknulo i kod drugih grupacija sa sličnim pogledima, što je omogućilo izgradnju širih političkih savezništava i jačanje neokonzervativnog utjecaja (Schmidt i Williams, 2008: 217). Naglašavanjem javnog interesa, neokonzervativizam se predstavlja i kao pokret koji predstavlja javnost koja ranije nije mogla doći do izražaja među elitama (Schmidt i Williams, 2008: 217). "U vanjskoj politici, kao i u unutarnjoj politici, neokonzervativizam tvrdi kako predstavlja većinu pravih Amerikanaca, kako govori u njihovo ime i kako brani ispravnost njihovih uvjerenja u njihove vrline i vrijednosti..." (Schmidt i Williams, 2008: 218), čime se predstavlja kao intelektualni otpor hegemoniji postojećih elita i kao zagovornik autentičnih Amerikanaca i njihovih kulturnih vrijednosti (Schmidt i Williams, 2008: 218). Ovi pogledi ujedno predstavljaju i neokonzervativnu kritiku liberalizma, koji državu podređuje interesima i vrijednostima pojedinaca koji imaju interes podržavati državu samo dok ona promiče njihove parcijalne, a ne javne ili nacionalne interese (Schmitt, prema Drolet i Williams, 2018: 290).

Neokonzervativizam je veći utjecaj ostvario na području vanjske nego na području unutarnje politike, počevši s mandatima Ronalda Reagana i Georgea H. W. Busha, a potom i kulminacije neokonzervativizma u mandatu Georgea W. Busha, kada su na važnosti dobili pogledi na utilitarnost moći SAD-a, korištenje sile za promociju američkih interesa i promicanje

demokracije u inozemstvu, sukladno teoriji demokratskog mira (Ball i Dagger, 2016). Od 80-ih godina, "neokonzervativni idealizam preuzeo je oblik asertivne i intervencionističke vanjske politike" (Ball i Dagger, 2016), radi čega su neokonzervativce neki autori uspoređivali s radikalnim jakobincima iz vremena Francuske revolucije, ističući njihovu želju za mesijanskim širenjem univerzalističkih načela prosvjetiteljstva i ignoriranjem pred-prosvjetiteljskih vrijednosti (Ryn, 2003, prema Haglund i Kertzer, 2008: 524). Tako je Paul Craig Roberts, koji je obnašao dužnost zamjenika ministra financija SAD-a tijekom Reaganove administracije, smatrao da se kod neokonzervativne politike prije radilo o jakobinskoj, nego o konzervativnoj politici (Roberts, 2003, prema Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 24), dok je prema mišljenju Ryn (2011), neokonzervativizam imao zadaću ukloniti iz američke desnice "svaku tendenciju za koju se sumnja da se protivi agresivnom vojnom intervencionizmu, revolucionarnom širenju 'demokratskog kapitalizma' na međunarodnoj razini, geopolitičkoj agendi izraelske stranke Likud ili kulturalnim vrijednostima urbanog kozmopolitanizma" (Ryn, 2011, prema Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 24), ali nije imao previše ideoloških problema popustiti ljevici oko društvenih pitanja ako je zauzvrat mogao računati na njenu potporu agresivnim ili militarističkim idejama (Preston, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 24).

McGowan (2007) je *Defense Planning Guidance* iz 1992. godine, izrađen pod okriljem istaknutog neokonzervativca Paula Wolfowitz, smatrao ključnim dokumentom koji je ponudio uvid u neokonzervativnu misao. Kada je još nedovršena verzija dokumenta procurila u javnost, ona je pozivala na stvaranje dovoljno snažne američke vojske da se spriječi pojava bilo kojeg novog rivala u bilo kojoj regiji svijeta; širenje demokracije i otvorenih gospodarskih sistema; korištenje vojne sile ako je potrebno za sprječavanje proliferacije oružja za masovno uništenje; te preferiranje *ad hoc* savezništava umjesto UN-a, s položajem SAD-a koji bi mogao djelovati i samostalno ako nije moguće organizirati kolektivnu akciju (McGowan, 2007: 124). Ovaj pogled na svijet poslužio je kao temelj za kasnije preemptivne ratove, a McGowan (2007) je također upozoravajućom i antiliberalnom karakteristikom neokonzervativne misli smatrao njen prezir prema tradicionalnoj ravnoteži snaga u vanjskoj politici, uz odbacivanje *containmenta* i multilateralizma UN-a. Raspad SSSR-a neokonzervativcima se stoga ukazao kao prilika za postizanje *Pax Americane*, po uzoru na britanski imperij stoljeće ranije (McGowan, 2007: 124). Naime, nakon kraja Hladnog rata, nova generacija neokonzervativaca trijumfalno je prihvatila činjenicu da je američka moć u novom unipolarnom poretku postala nedostižna drugima, radi čega su povjerovali da je moguće svijet relativno brzo preoblikovati na sliku Amerike (Haglund i Kertzer, 2008: 525). "Amerikanci, kao dobra djeca prosvjetiteljstva, još uvijek vjeruju u

perfektabilnost čovjeka te zadržavaju nadu i za perfektabilnost svijeta. Međutim, ostaju realisti u ograničenom smislu kada još uvijek vjeruju u nužnost sile u svijetu koji ostaje daleko od savršenstva" (Kagan, 2003: 95). Bez sovjetske prijetnje, SAD je bio slobodan djelovati gdje je htio i kada je htio, što je dovelo do proliferacije vojnih intervencija koje su započele u Panami (1989.), a nastavile se u Zaljevskom ratu, Somaliji, Haitiju, BiH i Kosovu (Kagan, 2003: 26-27) te potom Afganistanu i Iraku. Neki istaknuti neokonzervativci, kao što su Irving Kristol i Robert Kagan, tvrdili su da je politika demokratizacije putem promjene režima bila realistička, a ne utopijska idealistička politika (Haglund i Kertzer, 2008: 525). Isto su tvrdili i za američku vanjsku politiku tijekom Hladnog rata, tvrdeći da je američki multilateralizam u to vrijeme bio više instrumentalan nego idealistički jer SAD nije želio ići sam protiv SSSR-a i razbijati Zapad, a uključivanje zapadnoeuropskih saveznika bilo je nužno radi ruske vojne prisutnosti u Europi (Kagan, 2003: 78-79).

Uspion neokonzervativizma u vanjskoj politici snažno je došao do izražaja tijekom mandata Georgea W. Busha, iako sve vanjskopolitičke poteze Busheve administracije nije moguće u potpunosti objasniti neokonzervativizmom, koji niti nije bio izražen tijekom njegove predizborne kampanje kada su istaknutiji neokonzervativci uglavnom podržavali senatora Johna McCaina (Haglund i Kertzer, 2008: 525). Nakon terorističkih napada 9/11 došlo je do promjene politike, s istaknutom ulogom neokonzervativaca unutar Busheve administracije, od kojih su mnogi stjecali svoje iskustvo u republikanskim administracijama još od 70-ih godina, da bi u administraciji Georgea W. Busha zauzeli ključne pozicije i uvelike usmjerili tadašnju američku vanjsku politiku, posebice kada je riječ o invaziji na Afganistan i Irak. Politika širenja demokracije i izgradnje nacija u dijelovima svijeta u kojima SAD ranije nije vojno intervenirao, od neokonzervativizma je stvorila intelektualnu podlogu za opravdavanje provedbe demokratskih reformi u svijetu, pa otuda za neokonzervativizam i naziv "wilsonizam s mišićima" (Ikenberry, 2004, prema Haglund i Kertzer, 2008: 520) ili "*hard Wilsonianism*" (Muravchik, 2008 u Muravchik i Walt, 2008: 20), kao politička filozofija koja spaja vojnu moć s Wilsonovim idealizmom (McGlinchey, 2009: 1; Hagel, 2004: 64). Među neokonzervativcima ipak postoje razlike u pogledima pa Haglund i Kertzer (2008) razlikuju neokonzervativne realiste i idealiste kada je riječ o etičkim i operativnim elementima intervencionizma, a prisutne su i međugeneracijske razlike. Raniji neokonzervativci 70-ih i 80-ih godina bili su manje skloni intervencijama u ime demokracije i izgradnje nacija (Haglund i Kertzer, 2008: 524), a nisu previše vjerovali niti u mogućnosti poboljšanja svijeta (Ehrman, 1995, prema Haglund i Kertzer, 2008: 524). "Dok je liberalna ljevica odgovorila na pesimizam post-vijetnamske ere

na način da je postala oprezna oko uporabe vojske, uz istovremeno izražavanje wilsonističke želje za širenjem liberalnih vrijednosti, prva generacija neokonzervativaca zadržala je određeni optimizam glede uporabe sile, ali je definitivno bila skeptična oko izgradnje nacija" (Haglund i Kertzer, 2008: 525).

Osim toga, neokonzervativizam se često definira kao suprotnost paleokonzervativizmu na području vanjske politike. Neokonzervativci su bliži akademskim intelektualnim i proizraelskim krugovima, dok su paleokonzervativci skloniji populizmu te kršćanskim, osobito katoličkim, krugovima (Haglund i Kertzer, 2008: 523). Himmerlfarb (1988) navodi da se neokonzervativizam temelji na liberalno-demokratskom modernizmu i tradiciji Montesquieua, Madisona i Tocquevillea, dok se paleokonzervativizam temelji na kršćanskom i aristokratskom srednjem vijeku te tradiciji sv. Augustina i sv. Tome Akvinskog, što sugerira da neokonzervativizam više naglašava slobodu, a paleokonzervativizam religiju i hijerarhiju (Himmelfarb, 1988, prema Haglund i Kertzer, 2008: 524). Nadalje, Gottfried i Fleming (1988) su utvrdili da na određena društvena pitanja paleokonzervativci gledaju kao na rezultat ljudske nesavršenosti ili nemogućnosti adekvatnog bavljenja tim pitanjima, dok neokonzervativci na ista ta pitanja gledaju kao na društvene probleme za koje javne politike mogu ponuditi rješenja (Gottfried i Fleming, 1988, prema Drolet i Williams, 2020: 31). Paleokonzervativizam također smatra da je došlo do moralne i političke degeneracije *mainstream* konzervativizma, koji je prihvatio hedonističku komercijalnu kulturu neoliberalnog kapitalizma i liberalnu retoriku univerzalnih vrijednosti i ljudskih prava (Drolet i Williams, 2020: 32).

5.3.2.1. Korijeni neokonzervativizma

5.3.2.1.1. Korijeni neokonzervativizma na političkoj ljevici

Kritičari neokonzervativizma ističu da njegove glavne ideje porijeklo vuku s ljevice, s obzirom da su mnogi istaknuti neokonzervativci nekada bili pobornici trockističke ljevice i hladnoratovskog liberalizma, a nakon razočaranja liberalizmom, konzervativnom pokretu su pristupili u želji za modernizacijom američke desnice, napuštanjem defenzivnog političkog stila i unošenjem više ideologije u konzervativna stajališta (Drolet i Williams, 2020: 31). Fukuyama (2006) je neokonzervativizam povezo i s lenjinizmom, navodeći da su neokonzervativci smatrali kako se uz pomoć moći i volje povijest može pogurati u željenom smjeru. Svoju tezu o kraju povijesti Fukuyama (2006) je kasnije počeo nazivati oblikom marksističkog argumenta koji govori o dugotrajnom procesu društvene evolucije koja završava u liberalnoj demokraciji

umjesto u komunizmu (Fukuyama, 2006). Još jedan bivši neokonzervativac, Michael Lind (2004), neokonzervativizam 70-ih godina smatrao je "pokretom antisovjetskih liberala i socijalnih demokrata [...] Fokus pokreta bio je na konfrontaciji sa sovjetskim blokom u inozemstvu i na obrani liberalizma *New Deal*a i liberalnog integracionizma slijepog na boje od rivala na ljevici kod kuće" (Lind, 2004). Drugi kritičari koji neokonzervativizmu predbacuju trockističke korijene obično ističu američki trockistički pokret i činjenicu da se među prvom generacijom neokonzervativaca uistinu mogu pronaći bivši trockisti (npr. Irving Kristol). Također su neki pripadnici druge generacije neokonzervativaca ranije bili sljedbenici trockista Maxa Shachtmana pa su u neokonzervativizam unijeli i neka njegova načela. Kritičari smatraju i da je neokonzervativizam prihvatio metode i karakteristike trockizma te da predstavlja oblik obrnutog trockizma, a moguće je čuti kritike i da neokonzervativizam slijedi Trockijevu teoriju permanentne revolucije (King, 2004: 249).

Rasprava o trockističkoj i marksističkoj prošlosti pojedinih istaknutih neokonzervativaca počela se pojavljivati sredinom 80-ih godina, a ojačala je nakon Zaljevskog rata 1991. godine, kada je Leon Hadar iz libertarijanskog *Cato Institute*a iznio danas široko prihvaćenu, ali ne u cijelosti točnu tvrdnju, prema kojoj su se među glavnim neokonzervativnim ličnostima nalazili bivši trockisti koji su 30-ih i 40-ih godina studirali na njujorškom *City College*u, inače u to vrijeme centru socijalističkog aktivizma. Iako ta tvrdnja nije bila sasvim točna, neki neokonzervativci uistinu su bili bivši trockisti ili ih se povezivalo s tim pokretom, uključujući Irvinga Kristola, Seymoura Martina Lipseta, Kristolovu suprugu Gertrude Himmelfarb i Martina Diamonda (King, 2004: 253). Osim toga, mnogi izvorni neokonzervativci 70-ih godina bili su dugogodišnji liberali i članovi Demokratske stranke, koji su se na prijelaz u suprotni tabor odlučili radi nezadovoljstva prekomjernim radikalizmom 60-ih, usponom afroameričkog nacionalizma, sve snažnijim neprijateljstvom liberala prema Izraelu te znatnim skretanjem Demokratske stranke ulijevo (King, 2004: 254). Više istaknutih pripadnika druge generacije neokonzervativaca također su ranije bili članovi Socijalističke stranke i Socijalnih demokrata SAD-a (primjerice Joshua Muravchik i Carl Gershman) ili su se smatrali antikomunistički orijentiranim socijalistima, koji su predstavljali desno krilo Socijalističke stranke (King, 2004: 258). Moguće je stoga govoriti o postojanju određene poveznice između neokonzervativizma i Maxa Shachtmana, bivšeg trockista koji je postao antikomunistički socijalni demokrat, pridruživši se kasnije Socijalističkoj stranci i ostavivši važan trag u povijesti marksizma u SAD-u (King, 2004: 256). Neki paleokonzervativni autori, poput Raimonda (2003), upravo su

Schachtmanovu verziju trockizma povezivali s neokonzervativnim militantnim promicanjem globalne demokracije (Raimondo, 2003, prema King, 2004: 258).

Kada se govori o obrnutom trockizmu, riječ je ponajprije o utjecaju koji je trockizam navodno ostvario na neokonzervativne ideje, neovisno o eventualnoj pripadnosti nekih konzervativaca trockističkom pokretu. Zmirak (2003) je isticao da su bivši trockisti, a kasniji hladnoratovski antikomunisti (npr. Irving Kristol ili James Burnham), sa sobom donijeli "snažnu tendenciju prema čistoj apstrakciji, prema gledanju nacionalnih pitanja čisto u ideološkim okvirima..." (Zmirak, 2003, prema King, 2004: 259), što je potom postalo jedno od temeljnih obilježja neokonzervativizma (Zmirak, 2003, prema King, 2004: 259). Dorrien (1993) je također smatrao da je neokonzervativizam zadržao retoričke metode i glavne koncepte trockizma (Dorrien, 1993, prema King, 2004: 260), dok je Judis (1995) tvrdio kako je neokonzervativizam oblik obrnutog trockizma koji u vanjskoj politici nastoji izvoziti demokraciju na sličan način na koji je Trocki htio izvoziti socijalizam (Judis, 1995, prema King, 2004: 260). Stoga je Judis (1993) smatrao da oni neokonzervativci koji su ranije prošli trockistički i socijalistički pokret imaju tendenciju na vanjsku politiku gledati kao na križarski pohod, ignorirajući realističke kategorije uže definiranog nacionalnog interesa ili ravnoteže snaga. Iako su s vremenom evoluirali od globalnog socijalizma, preko socijalne demokracije do demokratskog kapitalizma (Judis, 1993, prema King, 2004: 260), ipak su zadržali idealistički koncept internacionalizma (Judis, 1993, prema King, 2004: 260). U sličnom tonu je i Gottfried smatrao da je ljevičarski revolucionarni pokret iz 70-ih i 80-ih godina u konzervativni pokret unio trockističke teme (King, 2004: 253).

Nakon Lenjinove smrti 1924. godine, Trocki je zagovarao ideju permanentne revolucije među radničkom klasom, odnosno globalne proletherske revolucije i diktature proleterijata temeljene na emancipaciji radničke klase (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 124). Trockijevu teoriju permanentne revolucije neki autori povezuju s Bushevom neokonzervativnom politikom širenja liberalne demokracije (demokratski globalizam), uključujući rat u Iraku (King, 2004: 261-262). Tako Lind (2003) ističe da neokonzervativni intelektualci o svojoj revolucionarnoj ideologiji govore kao o wilsonizmu, iako se zapravo radi o "trockističkoj teoriji permanentne revolucije, pomiješane s krajnje desnom Likudovom verzijom cionizma" (Lind, 2003, prema King, 2004: 262), a sličnog je stajališta i liberalni kolumnist William Pfaff, koji je u politici Busheve administracije vidio desnu verziju trockističke permanentne revolucije (Pfaff, prema King, 2004: 262). Tezu o trockističkim korijenima neokonzervativizma osobito su popularizirali liberali, iako su paleokonzervativci još od 80-ih godina bili glasni u kritici agresivnog internacionalizma neokonzervativaca. U to je doba kritika bila usmjerena uglavnom protiv neo-

wilsonizma, dok je usporedba s trockizmom uslijedila tek nakon terorističkih napada 9/11 i odgovora SAD-a, kada su i sami neokonzervativci počeli govoriti o demokratskoj revoluciji kao odgovoru na islamski terorizam (King, 2004: 262-263).

S druge strane, King (2004) je skeptičan oko ovih ocjena, pa smatra da mnogi danas uz trockizam vežu elemente koji su njegovi incidentalni, a ne sastavni dijelovi (King, 2004: 260). Također ocjenjuje da teorija permanentne revolucije nije bila povezana s izvozom i širenjem socijalizma, već je smatrala da u zemljama Trećeg svijeta zadaće tzv. buržujsko-demokratske revolucije neće uspjeti osim ako radnička klasa ne preuzme vlast putem socijalističke revolucije (King, 2004: 262). Upitno je može li se smatrati da je King bio u pravu s ovakvim tumačenjem, s obzirom da je SSSR tijekom Hladnog rata uistinu podržavao socijalističke snage u drugim državama i poticao ih na provedbu socijalističke revolucije. Osim toga, King (2004) je mišljenja da Irving Kristol nije zagovarao internacionalističke ili križarske poglede u međunarodnim odnosima, već se zalagao za globalni unilateralizam, temeljen na američkom nacionalnom interesu, što je bliže realizmu nego idealizmu i idealističkom fokusu na globalnu demokratsku revoluciju (King, 2004: 264). Slično je na američku vanjsku politiku tijekom Hladnog rata gledao i bivši trockist i kasniji konzervativac James Burnham, koji je bio mišljenja da je manje riječ o wilsonističkoj potrazi za globalnom demokracijom, a više o ostvarenju američkog nacionalnog interesa. King (2004) smatra da Burnham i Kristol nisu pozivali na izvoz globalne demokratske revolucije, iako su bili bivši trockisti, dok su npr. Michael Ledeen i Joshua Muravchik uistinu pozivali na globalističku američku vanjsku politiku i demokratsku revoluciju, iako nisu bili pripadnici trockističkog pokreta. Isto vrijedi i za neokonzervativce druge generacije – Paula Wolfowitz, Richarda Perlea, Douglasa Feitha, Lewisa Libbya, Williama Kristola, Charlesa Krauthammera i Jamesa Woolseya (King, 2004: 264), što ukazuje da ne postoji sadržajna poveznica između neokonzervativizma i trockizma (King, 2004: 266). Međutim, drugi autori, kao što je Lind (2004), smatraju da su izvori neokonzervativne ideologije na ljevici očiti. "Irelevantna je činjenica da mnogi mlađi neokonzervativci nikada nisu bili na ljevici; oni su intelektualni, a u slučaju Williama Kristola i Johna Podhoretza, i doslovni, nasljednici starih bivših ljevičara" (Lind, 2004). Međutim, ranija pripadnost ljevici nije karakteristika samo neokonzervativizma, s obzirom da je i drugi dio američkih poslijeratnih konzervativaca u svojim mlađim danima pripadao ljevici. Tako je npr. fuzionist Frank Meyer 14 godina bio član Komunističke partije (Nash, 1945, prema King, 2004: 260), a s komunizmom su bili povezani i drugi poslijeratni intelektualni predstavnici američkog

konzervativizma (Max Eastman, Will Herberg, John Dos Passos, Whittaker Chambers, William Schlamm, neki urednici *National Reviewa...*) (King, 2004: 261).

U svakom slučaju, ne postoji konsenzus oko toga jesu li na istaknute ličnosti neokonzervativizma u mladosti veći utjecaj ostvarili trockizam, marksizam, socijalizam ili liberalizam, ali su lijevo-liberalne i idealističke ideje svakako imale određeni utjecaj (Lind, 2004). Neokonzervativci su, zauzimajući utjecajne pozicije u administraciji, *think-tankovima* i medijima, u konzervativni pokret unijeli ideje s lijevice, kao i odlučnost za širenjem svojeg pogleda na svijet, uz ambicioznost za vlastiti probitak i napredovanje (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 125). Neokonzervativizam je stoga pokret koji "dijeli neke iste vrijednosti kao lijeva sredina" (Lind, 2004), a utjecaj lijevih ideja, osobito marksizma, moguće je vidjeti i u neokonzervativnom poimanju domoljublja (Lind, 2004). Ako se prihvati shvaćanje da nacija ima svoju vrijednost samo kao prenositelj potencijalno univerzalne ideologije s ciljem njenog širenja na cijeli svijet, tada nema velike razlike između nacionalne veličine i imperijalizma, što jednako vrijedi za američki neokonzervativizam, kao i za sovjetski komunizam (Lind, 2004).

5.3.2.1.2. Geoetnički korijeni neokonzervativizma

Geoetničkim korijenima neokonzervativizma bavila su se neka istraživanja koja su se fokusirala na utjecaj etničkih dijaspora na oblikovanje vanjske politike SAD-a. Mead (2001) navodi da su neke manje etničke skupine bolje organizirane i raspolažu s više financijskih sredstava, dok su neke druge skupine možda brojnije, ali s manjim političkim utjecajem. Međutim, i jedne i druge se organiziraju i posvećuju određene resurse kako bi utjecale na američku vanjsku politiku prema svojim matičnim državama (Mead, 2001: 82-84). U ovom kontekstu zanimljive su i rasprave o lojalnosti i patriotizmu imigrantskih zajednica (Higham, 1971, prema Haglund i Kertzer, 2008: 527), pa nisu rijetki autori, uključujući Samuela Huntingtona i Arthura M. Schlesingera Jr., koji govore o imigrantima koji razjedinjuju Ameriku, namećući interese svojih matičnih država (Schlesinger 1998; Hungintgon, 2004, prema Haglund i Kertzer, 2008: 527). Schlesinger (1997) i Huntington (1997) ocjenjuju da su etničke skupine oduvijek utjecale na američku vanjsku politiku, ali je ponekad zbog njih SAD bio uvučen u kontroverze i sukobe koji nisu imali veze s nacionalnim interesom (Schlesinger, 1997; Huntington, 1997, prema Buchanan, 1999: lok. 5271/7487). Slično razmišlja i Buchanan (1999) koji je uočavao različite interesne skupine koje utječu na vanjsku politiku SAD-a, uključujući etničke manjine koje lobiraju za interese svojih matičnih država, što onda ponekad dovodi do politike SAD-a koja

se ne rukovodi samo nacionalnim interesima, već i motivima udovoljavanja interesima različitih etničkih skupina (Buchanan, 1999: lok. 5216/7487).

Buchanan (1999) je izraelski lobi smatrao najmoćnijim, ali ne i jedinim lobijem etničkih skupina (Buchanan, 1999: lok. 5216/7487). Utjecajem izraelskog lobija na američku vanjsku politiku prema Bliskom istoku bavili su se Mearsheimer i Walt (2008), u jednom od najkontroverznijih djela na ovu temu (Mearsheimer i Walt, 2008). Haglund i Kertzer (2008) također su se bavili utjecajem židovskog lobija na neokonzervativnu vanjsku politiku SAD-a te su došli do zaključka da takvog utjecaja nije bilo u značajnijoj mjeri, iako je neke vanjskopolitičke odluke neokonzervativaca moguće povezati s judaizmom, s obzirom da je uočeno postojanje geotničke veze između židovske dijaspeore u SAD-u i evolucije neokonzervativizma. Prema njima, na nastanak i razvoj neokonzervativizma utjecaj su imale tzv. tradicije graničnih zemalja, koju su u SAD donijeli imigranti s područja ruske granice te Irske i Škotske, što je kasnije imalo utjecaja na oblikovanje neokonzervativizma kao fuzije jacksonizma i wilsonizma (Haglund i Kertzer, 2008: 519), ali ističe se i židovska dimenzija neokonzervativizma, što je kontroverzna teza koju bi neki mogli nazvati i antisemitizmom. Na vezu neokonzervativaca s desnim židovskim nacionalizmom ukazivao je i Paul Gottfried (2003), koji je smatrao da je to ujedno i jedina poveznica neokonzervativaca, koje je inače smatrao socijaldemokratima, s desnicom (Gottfried, 2003). Većina neokonzervativaca privatno nije bila osobito religiozna, što bi moglo značiti da judaizam, religijski gledano, nije toliko važna varijabla za objašnjavanje neokonzervativizma (Kristol, 1995, prema Haglund i Kertzer, 2008: 527). Drugačije je kada se judaizam povezuje s nacionalnom pripadnošću ili nacionalnim osjećajem. Mnogi istaknuti neokonzervativci uistinu su bili židovskog podrijetla, kao i Lav Trocki i Leo Strauss, koji su utjecali na mnoge neokonzervativce u različitim fazama njihovih života (Muravchik, 2003, prema Haglund i Kertzer, 2008: 528). Dodatan indikator predstavlja činjenica da je, iako je većina američkih Židova inače liberalna, Bush 2004. godine dobio 24 % njihovih glasova, što je više od ijednog drugog republikanskog predsjednika prije njega (Besser, 2004, prema Haglund i Kertzer, 2008: 529). Pro-izraelska stajališta neokonzervativaca primijetili su i drugi autori. Tako je Russell Kirk (1988) kritizirao neokonzervativce radi takvih stajališta, ocijenivši da su neki od njih Tel Aviv zamijenili za glavni grad SAD-a (Kirk, 1988, prema Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 126). Slične kritike upućivali su im i paleokonzervativci, poput Pata Buchanana, Sama Francisa i Paula Gottfrieda (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 126). Jedan od kontroverznih članaka početkom 2006. godine bio je članak Johna Mearsheimera i Stephena Walta (2006), koji su tvrdili da se neokonzervativna

politika na Bliskom istoku ne može razumjeti bez obraćanja pozornosti na utjecaj izraelskog lobija, kao i da američka bliskoistočna politika proizlazi prvenstveno iz nacionalne politike, a ne iz geopolitičkih razmatranja (Mearsheimer i Walt, 2006, prema Haglund i Kertzer, 2008: 520). Međutim, u pluralističkom društvu kakvo je SAD, za očekivati je da će različite etničke skupine zagovarati politiku koja odgovara njihovom matičnom narodu (Haglund i Kertzer, 2008: 520), pa stoga ne iznenađuje što su mnogi američki Židovi iz neokonzervativnih redova zastupali stajalište da je za SAD dobro ono što je dobro za Izrael (Haglund i Kertzer, 2008: 520). Da se želja za obranom Izraela nalazi u središtu neokonzervativizma smatrao je i Sullivan (2009) koji je ukazivao na stalni rat Izraela za opstanak. Sullivan (2009) ističe da SAD ipak nije Izrael, a jednom kada se to shvati, mnogi elementi neokonzervativne ideologije jednostavno padaju u vodu (Sullivan, 2009).

Neokonzervativizam je nesporno bio privlačan mnogim židovskim intelektualcima, iako se teško može govoriti o isključivo židovskom pokretu, jer je svoje pobornike imao i u redovima drugih grupacija (Lind, 2004). Osim toga, osim bliskoistočne politike, u neokonzervativnoj vanjskoj politici nije moguće primijetiti neke druge specifičnosti bliske Izraelu. Prema Lindu (2004), "iako je primjer Izraela inspirirao američke neokonzervativce da prihvate taktike kao što su preventivni rat i 'ciljani atentati', globalna strategija današnjih neokonzervativaca oblikovana je poglavito baštinom hladnoratovskog anti-komunizma" (Lind, 2004). Relikt prošlosti je i neokonzervativna skepsa prema UN-u, koja proizlazi iz prakse 70-ih i 80-ih godina, kada je Opća skupština UN-a bila pod dominacijom sovjetskog bloka i zemalja Trećeg svijeta i kada su dnevnim redom dominirale osude Izraela (Lind, 2004). Pa ipak, Lind (2004) smatra da su "neokonzervativizam, tj. jastrebovski paleoliberalizam – oteli elitni američki pobornici Likuda, Židovi i ne-Židovi, kao i njihovi kršćanski saveznici, puno prije nego su neokonzervativci, privremeno, možda, oteli vanjsku politiku SAD-a za vrijeme drugog Busha" (Lind, 2004). "Neokonzervativizam je ideologija, kao i paleokonzervativizam i libertarijanizam, a Rumsfeld te Dick i Lynne Cheney punopravni su neokonzervativci, različiti od paleokonzervativaca ili libertarijanaca, iako nisu Židovi niti su ikada bili liberali ili ljevičari" (Lind, 2004). Stoga bi se ipak moglo zaključiti da "globalna strategija neokonzervativaca [...] nije etnička već ideološka, križarski pohod u ime demokracije" (Lind, 2004).

5.3.2.1.3. Intelektualni korijeni neokonzervativizma

Intelektualne korijene neokonzervativizma mnogi pronalaze u djelima Lea Straussa, političkog filozofa židovskog podrijetla koji je od nacista pobjegao u SAD (Mann, 2004, lok. 710/9694),

gdje je predavao na Sveučilištu u Chicagu (Mann, 2004, lok. 735/9694). Straussa mnogi smatraju ikonom modernog konzervativnog pokreta, radi njegovog utjecaja na mnoge neokonzervativce koji su se bavili javnom politikom i vanjskim poslovima, a na njegov straussijanizam gledaju kao na "autentični oblik konzervativizma" (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 822). O Straussu i njegovom utjecaju na konzervativni pokret u Americi pisali su i paleokonzervativci, poput Paula Gottfrieda (Gottfried, 2012).

Strauss nije bio suviše konkretan kada je riječ o unutarnjoj i vanjskoj politici, već se u svojim djelima uglavnom fokusirao na klasične autore antičke Grčke i Europe, čime je potaknuo interes za klasičnu političku filozofiju i vjerovanje da proučavanje klasike predstavlja temelj za razumijevanje suvremene krize Zapada (Hayward, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 819). Jedna od njegovih temeljnih ideja odnosila se na odbacivanje moralne tolerancije, za koju je smatrao da dominira intelektualnim životom Europe i SAD-a i doprinosi "krizi liberalizma", koji je odbacio apsolutističke temelje i prihvatio relativizam (Mann, 2004, lok. 735/9694). Smatrao je da degeneracija relativizma i liberalizma u vjerovanje kako su svi pogledi jednako vrijedni dovodi do toga da se svakoga tko govori o superiornosti određenih moralnih pogleda ili načina života smatra elitistom ili antidemokratom (Mann, 2004, lok. 758/9694). Time je stvorio snažnu kritiku društvenih znanosti koje nisu utemeljene u vrijednostima (Hayward, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 819) te se, po uzoru na Platonovu Republiku, zalagao za formiranje skupine elitnih savjetnika, koji bi liderima i masama ukazivali na važnost vrlina i moralne prosudbe o dobru i zlu (Mann, 2004, lok. 758/9694). Strauss se bavio i problemom modernosti te je vjerovao da se suvremeni politički filozofi više bave projektom promjene svijeta nego njegovim razumijevanjem (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 822). Početak modernosti vidio je u djelima Machiavellija, koja su dovela u pitanje teologiju i klasičnu filozofsku tradiciju i time otvorila put modernosti temeljenoj na historicizmu, agnosticizmu i nihilizmu. Strauss nije sasvim odbacivao razum i modernost, ali je bio skeptičan prema njihovim manifestacijama kod liberalne inteligencije i američkog stanovništva od 60-ih godina nadalje (Fournier, 2019: 795). U sklopu proučavanja modernosti, bavio se i totalitarizmima 20. stoljeća, a Ameriku je smatrao najboljim režimom s obzirom na okolnosti, iako je općenito bio kritičan prema svim modernim režimima, ističući da se totalitarizmi 20. stoljeća, nacionalsocijalistički i komunistički, mogu razumjeti kao "radikalizirani oblik dublje političke i intelektualne problematike unutar modernosti kao takve" (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 822). Ovakva analiza bila je privlačna mnogim konzervativcima tijekom Hladnog rata, osobito konzervativnim katolicima, koji su u Straussu vidjeli nekoga izvan svog

religijskog kruga, koji je promicao ideje slične katoličkoj kritici moderne filozofije i suvremenog svijeta (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 823). Strauss je i inače antiku smatrao superiornijom modernosti, a prirodno pravo (*law*) superiornijim individualističkim prirodnim pravima (*rights*). "Straussijanska ili klasična politička filozofija [...] bila je logički sukladna energetičnoj vladi dizajniranoj da poboljša *polis*, potakne vrlinu i pomogne čovjeku postići svoj 'prirodni' kraj" (Nash, 2014: 6974/14167). Za neokonzervativizam je karakteristična sinteza ideja, odnosno dualizam koji kombinira ono što je Strauss nazvao "Sokratovim načinom s Trasimahovim načinom" (Thompson, 2011), gdje Platonovo prirodno pravo predstavlja ultimativni standard pravde za neokonzervativne državnike, ali svakodnevna realnost znači i da su ponekad potrebni konvencionalna moralnost i Machiavellijev oprez (Thompson, 2011). Ovoj političkoj filozofiji odgovarala je ideja snažnog SAD-a i snažne vlade, koja je odlučna provoditi zadane ciljeve (Nash, 2014: 6974/14167).

Strauss je svojim učenjem privukao značajan broj sljedbenika, koji su u okviru političkih znanosti postali poznati kao straussijanska škola (Hayward, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 819), s osobito istaknutima Allanom Bloomom, Harryem Jaffom, Harveyem Mansfieldom Jr. i Walterom Bernsom (Hayward, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 821). U sklopu svoje političke filozofije, straussijanci polaze od pažljivog proučavanja "velikih knjiga" političke misli, koje analiziraju neovisno o povijesnom kontekstu, jer smatraju da u njima uvijek postoje neki objektivno istiniti elementi (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 821-822). Straussovi sljedbenici preoblikovali su dotadašnju američku mitologiju i politički *ethos*, dodatno potaknuvši demografsku i kulturnu transformaciju zemlje (Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 99), što je dovelo do toga da se današnji SAD uvelike razlikuje od SAD-a kako su ga zamišljali Oci osnivači (Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100). Naime, sljedbenici Straussa smatrali su da je SAD moderna demokratska republika, drukčija od drugih narodnih republika, koje su bile identitarne i organske i koje su građanstvo temeljile na nasljeđu i zajedničkoj povijesti. S druge strane, moderne republike štite individualne materijalne interese i fleksibilne su kada je riječ o njihovoj veličini i sastavu stanovništva. Njihovim članovima mogu postati svi pa se onda i liberalna demokracija smatra "otvorenim plovilom receptivnim za stalno mijenjajući društveni i kulturni sadržaj" (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 164). Straussijanci su inzistirali na sekularnom karakteru SAD-a upravo iz razloga kako bi privlačnost američkih vrijednosti bila snažnija za nekršćanske narode. Naime, američke vrijednosti povezane s religijskom tradicijom ne smatraju se posve univerzalnim, što otežava američku misiju širenja njenih vrijednosti u svijetu (Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 57).

Nakon Straussove smrti, razvile su se dvije velike škole straussijanizma, koje se povezuju s istočnom i zapadnom obalom SAD-a. Školu s istočne obale predvodio je Allan Bloom sa Sveučilišta u Chicagu, dok je školu sa zapadne obale predvodio Harry Jaffa s *Claremont McKenna College* iz Kalifornije. Glavne razlike između njih odnose se na to kako tumače temelje SAD-a (Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100).

Straussijanci s istočne obale na američku republiku gledali su kao na lockeovski projekt individualizma i racionalnog samointeresa, smatrajući da Oci osnivači nisu ustanovili republiku temeljenu na vrlini, prirodnom pravu ili religijskim idealima, već su na umu imali moderni komercijalni režim utemeljen na samoočuvanju i stjecanju vlasništva (Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100). Za opstanak ovako zamišljene republike nije potrebno postojanje homogenog građanstva, s obzirom da su na Ameriku gledali kao na naciju utemeljenu na vjerovanju (*creedal nation*), u kojoj se zajedništvo građana temelji na prihvaćanju Deklaracije nezavisnosti i Ustava SAD-a (Bloom, u Hancock i Lamber, 1996, prema Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100). Takva republika ne pridaje važnost podjelama prema klasi, rasi, vjeri, nacionalnom podrijetlu ili kulturi jer se sve građane smatra apstraktnim i univerzalnim pojedincima (Bloom, 2012, prema Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100). Za ovu školu straussijanaca filozofija predstavlja najbolji način života za čovjeka, a Straussovo učenje o odnosu razuma (Atene) i otkrivenja (Jeruzalema), tumačili su na način koji je odbacivao otkrivenu religiju i prihvaćao relativističke i filozofske koncepte, s manje interesa za politiku ispravljanja suvremenog režima i manjim interesom za analiziranje koncepta istine. Radi ovakvog tumačenja, neki su konzervativci straussijance s istočne obale gledali kao kripto-nihiliste, koji više zajedničkoga imaju s Nietzscheom nego s Platonom (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 823-824). Ova škola pružila je filozofsko opravdanje domoljubnog ponosa na američki ekscelencijalizam (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 825).

S druge strane, straussijanci sa zapadne obale vjerovali su da su na Ocu osnivače utjecaj imali Aristotel i Locke, s filozofijom koja je uključivala prirodno pravo i judeo-kršćanske vrijednosti (Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100). Prema njima, Oci osnivači nisu ustanovili površan i materijalistički režim, već su stvorili SAD kao republiku za religiozne građane s vrlinama, koji traže umjerenost, pravdu i slobodu (Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100). Straussijanci sa zapadne obale isto vjeruju u Ameriku kao *creedal nation*, u kojoj se svi građani, međusobno različiti prema vjeri, etnicitetu, klasi ili rasi, mogu ujediniti kao jedan narod koji prihvaća vrijednosti i univerzalna načela Deklaracije nezavisnosti i Ustava (Jaffa, 1982, prema Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100). Ovi straussijanci bili su

orijentirani manje filozofski, a više politički, te su pokazivali interes za američki liberalni režim i stvaranje SAD-a, uz naglašavanje pojma istine, a osobito istine da su svi ljudi stvoreni jednaki (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 824). Za Jaffu je jednakost predstavljala više političku nego apsolutnu istinu (Zuckert i Zuckert, 2006: 224, prema Fournier, 2019: 796), pa je ostavljao dojam kako jednakost više prihvaća kao moralni cilj nego kao objektivnu istinu. Ujedno je dopuštao da se ova jednakost odnosi na različite etničke zajednice unutar zemlje (Fournier, 2019: 796). Jaffa (1965) je jednim od temeljnih načela američke tradicije smatrao rečenicu iz Deklaracije nezavisnosti da su "svi ljudi stvoreni jednaki", pri čemu je na umu imao političku jednakost, iz čega proizlazi koncept da Vlada moć dobiva iz pristanka naroda, za što je u praktičnom smislu nužna vladavina većine (Jaffa, 1965, prema Nash, 2014: 6935/14167). Straussijanci sa zapadne obale nastojali su u javnu raspravu više uključiti politiku te je kod njih bio izražen nacionalizam, uz manju sklonost intervencionističkoj vanjskoj politici. Naglašavali su vrednote Ustava i američkog političkog projekta, kao i domoljublje i religioznost (Fournier, 2019: 794) te prirodna prava, dok je Jaffino životno djelo bilo "razviti američku primjenu preporoda filozofije prirodnih prava Lea Straussa nasuprot relativizmu i nihilizmu našeg vremena" (Kraynak, 2015: 169). Jaffa je tako tvrdio da je Deklaracija nezavisnosti bila primjer "najboljeg i najplemenitijeg izražaja prirodnog prava u modernom svijetu" (Kraynak, 2015: 169) te je na Lincolnovu borbu protiv ropstva gledao kao na obranu načela prirodnih prava (Kraynak, 2015: 169), što je Lincoln postigao pozivanjem na aristotelijanske izvore iz Deklaracije nezavisnosti koji su isticali jednakost kao primarno načelo (Fournier, 2019: 794). U političkoj misli Oca osnivača Jaffa je uočavao umjerenost i mudrost za koje je smatrao da bi mogle služiti kao politička i moralna vodilja državi i njenim građanima (Fournier, 2019: 795), a na Deklaraciju nezavisnosti i druge osnivačke dokumente gledao je kao na spoj suvremenosti i antike (Fournier, 2019: 795). Lincolna je smatrao velikanom američke povijesti s misijom "ponovnog utemeljenja američke Republike na osnovi univerzalnih i bezvremenskih istina iz Deklaracije nezavisnosti i time opravdavanja dostojanstva čovjeka" (Kraynak, 2015: 169). Jaffa je pokušavao pronaći moralni poredak koji bi vrijedio za cijelu zapadnu tradiciju, a koji bi se sastojao od "sokratovske filozofije, biblijskog otkrivenja, modernih prirodnih prava te čak i šeksperijanske literature" (Kraynak, 2015: 169). U potrazi za ovakvim moralnim poretom, Jaffa je stvorio sintezu "Atene, Jeruzalema i Peorije" (Kraynak, 2015: 169), revitalizirajući time antičku ili klasičnu političku filozofiju, u kojoj se važnima smatraju pitanja vrline, traženja istine i donošenja vrijednosnih sudova (Strauss, 1953, prema Nash, 2014: 1957/14167).

Neokonzervativizam je prihvatio straussijansku interpretaciju američkih temelja, osobito onu s istočne obale, kao i Straussov univerzalistički izričaj, a Drummond (2020) smatra kako su neokonzervativci to napravili s ciljem promicanja politika koje bi Ocima osnivačima bile problematične, poput masovnih imigracija i intervencionističkih ratova u ime demokracije (Drummond, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 100). S time se slaže i Gottfried (1995), koji je smatrao da je ideja prema kojoj je Amerika osnovana s propozicijom da su svi ljudi stvoreni jednaki i da bi prihvaćanje te propozicije trebao biti temelj američkog građanstva (Jaffa, 1975, prema Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 164), ustvari suprotna idejama Oca osnivača koji su se protivili liberalnoj imigraciji i upozoravali na prihvata imigranata iz kultura osjetno drugačijih od kulture u koju dolaze (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 164).

Kako god bilo, Straussova filozofija je putem neokonzervativizma imala snažne implikacije na američku vanjsku politiku. Podrazumijevala je postojanje lidera s čvrstim uvjerenjima, spremnog na snažne poteze i spremnog ići protiv struje kako bi suzbio tiraniju. Tijekom Hladnog rata Straussova filozofija pružala je podlogu za snažan antikomunizam, oslobođen potrebe za uzimanjem u obzir drugih kulturnih vrijednosti i osjećaja, uz jasno razlikovanje dobra i zla (npr. Reaganova kvalifikacija SSSR-a kao "zlog imperija"). Neki su u Straussovima idejama vidjeli i skepsu prema UN-u i međunarodnim organizacijama (Mann, 2004, lok. 758/9694), iako se ove ideje teško mogu pronaći u izvornim Straussovima radovima (Mann, 2004, lok. 783/9694). Na osnovi Straussove filozofije prestalo se smatrati da se svi lideri ponašaju na sličan način, već je veća važnost počela biti davana i prirodi režima, uz pretpostavku da se tiranije ponašanju fundamentalno drugačije od demokracija, radi čega je nužno uzeti u obzir i element prijetvornosti na strani totalitarnih režima (Mann, 2004, lok. 783/9694). U kontekstu američke invazije na Irak, puno se pisalo o utjecaju straussijanaca i vezi između Busheve doktrine i Straussovog učenja (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 825). Autori koji su dijelili ovakve poglede obično su isticali da je Busheva administracija liberalnu demokraciju smatrala konačnim oblikom političkog poretka kao krajnjeg cilja svih društava u povijesti, da su neokonzervativci kroz politiku tražili neprijatelja i da je Busheva administracija bila neiskrena oko postojanja oružja za masovno uništenje u Iraku. Osim toga, neokonzervativci su politiku smatrali nadmoćnijom kulturi, za razliku od tradicionalista koji su politiku smatrali nadređenom ekonomiji, a kulturu politici (Henrie, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 825-826).

Kristol, koji je u praktičnom smislu konkretizirao više elemenata Straussove filozofije, ostvario je veliki doprinos širenju Straussovih ideja na području vanjske politike. To se u prvom redu

odnosi na kombiniranje Platonovog idealizma i Machiavellijevog realizma, ideju da se Zapad nalazi u moralnom i intelektualnom padu, pogleda da je za rješavanje problema suvremenog društva odgovarajuća Platonova politička filozofija u okviru koje se politička zajednica smatra primarnom jedinicom moralne, društvene i političke vrijednosti, kao i ideje da se režim treba temeljiti na nekim političkim mitovima, dok narod mora biti spreman na samopožrtvovnost. Neokonzervativci su se time priklonili konceptu menadžerske države, tj. države kojom upravlja elita koja vjeruje kako američki narod nije sposoban sam upravljati sobom. Ovaj koncept manifestira se potom u neokonzervativnoj sklonosti reguliranja većine područja ljudske misli i djelovanja, podržavanja vladine kontrole nad ekonomijom, kao i vladinog reguliranja ljudskih moralnih i duhovnih života. Neokonzervativna politička filozofija stavila je naglasak na nacionalnu veličinu, pa je novija generacija neokonzervativaca naciju proglasila temeljnom jedinicom političke realnosti, nacionalizam pozivom za novu javnu moralnost, a nacionalni interes moralnim standardom političkog donošenja odluka. Novi nacionalizam trebao je ujediniti američki kredo i potaknuti stvaranje osjećaja nacionalne misije, odnosno nacionalne sudbine, što podrazumijeva subordinaciju nacionalnoj državi pojedinaca okupljenih oko ideje amerikanizma. U okviru koncepta nacionalne veličine, politika benevolentne hegemonije dovela bi do stvaranja osjećaja herojstva u narodu, dok bi vođenje ratova pomoglo suzbijanju rastućeg nihilizma i povratku morala i vrlina u društvu (Thomson, 2011). "Spašavanjem svijeta od tiranije, Amerika bi spasila sebe od vlastite unutarnje korupcije" (Thompson, 2011), a lideri bi putem izgradnje nacija pokazali svoje državničke vrline (Thompson, 2011).

Viziju nacionalne misije i nacionalne sudbine naglašavao je i jedan od istaknutijih sljedbenika Lea Straussa, Paul Wolfowitz (Mann, 2004, lok. 783/9694), koji je, iako se kasnije distancirao od Straussa, isticao teme kao što su zaustavljanje tiranije i osuda zla; poimanje diktatura kao država koje funkcioniraju na fundamentalno različitim temeljima od demokracija; i vjerovanje da diktatori mogu zavarati liberalne demokracije i njihovu obavještajnu zajednicu. Ove pogleda Wolfowitz je primjenjivao na SSSR tijekom Hladnog rata, a kasnije i na Irak (Mann, 2004, lok. 806/9694). Dok je Kissinger smatrao da moralni element u vanjskoj politici znači potragu za apsolutima, negiranje nijansi i odbacivanje povijesti (Kissinger, 1973, prema Mann, 2004, lok. 1764/9694), Wolfowitz je univerzalnim moralnim načelima davao prednost u odnosu na stabilnost ili nacionalni interes, kao i političkoj slobodi u odnosu na očuvanje postojeće ravnoteže snaga, što je u praksi primijenjeno u slučaju invazije na Irak (Mann, 2004, lok. 1764/9694). Kissinger (1999) je inače bio kritičan prema onima koji su u wilsonovskom stilu na vanjskopolitička pitanja gledali kao na borbu između dobra i zla. Smatrao je da wilsonizam

odbacuje mir putem ravnoteže snaga u korist mira putem moralnog konsenzusa. "Ove riječi bile su prikladan opis Wolfowitzevih pogleda [...]. Više od bilo koje pojedinačne ličnosti u republikanskoj vanjskopolitičkoj hijerarhiji, Wolfowitz se smatrao Kissingerovom suprotnosti, njegovim protivnikom u carstvu ideja" (Mann, 2004, lok. 1764/9694).

5.3.2.2. Neokonzervativna vanjska politika i glavni elementi Busheve doktrine

Vjerujući da su "američka moć i ideali, u cjelini, sila dobroga u svijetu" (Mann, 2004, lok. 201/9694), neokonzervativci su naglašavali važnost američke vojne moći i fokus stavljali na tradicionalna pitanja nacionalne sigurnosti, dok su pitanja međunarodne ekonomije uglavnom prepustili privatnoj inicijativi (Mann, 2004, lok. 179-201/9694). Među najistaknutije neokonzervativce unutar američke administracije mnogi ubrajaju tzv. Vulkance, koji su nakon Vijetnama, tijekom 70-ih i 80-ih godina, željeli ponovno uzdignuti američku vojsku, da bi onda krajem 80-ih i početkom 90-ih razmatrali kako iskoristiti revitaliziranu američku vojnu moć. Početkom 21. stoljeća počeli su osmišljavati novu ulogu za Ameriku, koja je tada bila najmoćnija nacija na svijetu (Mann, 2004, lok. 136/9694), radi čega su vjerovali u njenu misiju promicanja vrijednosti i ideala u inozemstvu (Mann, 2004, lok. 158/9694, uz istovremeno daljnje jačanje vlastite moći (Mann, 2004, lok. 201/9694).

Uloga neokonzervativaca ojačala je u mandatu George W. Busha, osobito nakon terorističkih napada 9/11 kada je Busheva doktrina u potpunosti zaživjela. Ova doktrina podrazumijevala je preemtivne vojne napade protiv država koje su sponzorirale terorizam ili su razvijale oružje za masovno uništenje (Gregg II i Gaines, 2006, prema Frohnen, 2006: 113), što je u praksi primijenjeno u Afganistanu i Iraku. Inicijalne intervencije u obje zemlje bile su uspješne, ali je naknadni gerilski otpor produljio ratove, s brojnim žrtvama, što je dovelo do pada javne potpore ratovima i podjeli unutar konzervativnog pokreta (Gregg II i Gaines, 2006, prema Frohnen, 2006: 113), s neokonzervativcima koji su podržavali Bushevu politiku širenja slobode i demokracije na Bliskom istoku, te tradicionalistima i paleokonzervativcima koji su smatrali da se radi o nepotrebnom wilsonizmu (Gregg II i Gaines, 2006, prema Frohnen, 2006: 113).

Busheva Strategija nacionalne sigurnosti bila je prilično slična *Defense Planning Guidanceu* iz 1992. godine, napisanom pod vodstvom Paula Wolfowitza tijekom mandata Busha starijeg (dokument je ustvari počeo pisati Wolfowitzev asistent Zalmay Khalilzad) (Schmidt i Williams, 2008: 195). Naime, nakon raspada SSSR-a, Pentagon je imao zadatak formulirati novu strategiju za posthladnoratovsko razdoblje, a Wolfowitzeva vizija bila je da SAD mora zadržati

svoju vojnu moć i ne povući vojne snage prerano iz inozemstva te da SAD treba dominirati svijetom kao jedina supersila koja treba spriječiti uspon rivala ili skupine rivala koji bi mu mogli oponirati. Radna verzija dokumenta *Defense Planning Guidance* procurila je u javnost, nakon čega je morala biti dorađena, ali je i konačna verzija ipak odražavala neke temeljne ideje i politike neokonzervativaca, koje će oni provoditi kada se vrte na vlast u administraciji Georgea W. Busha (Mann, 2004, lok. 4138/9694). Prema tom dokumentu, SAD je trebao nastaviti podržavati svjetski poredak, ali u središtu američkog strateškog promišljanja više se ne bi nalazio koncept kolektivne sigurnosti, saveznicima unutar NATO-a davala bi se manja važnost, a SAD bi u budućnosti radije funkcionirao kroz manje formalne i privremene koalicije koje bi trajale dok bi trajala određena kriza (Tyler, 1992, prema Mann, 2004, lok. 4138/9694). Na Bliskom istoku i u jugoistočnoj Aziji, SAD je trebao ostati dominantna vanjska sila i osiguravati pristup nafti. U zapadnoj Europi, istočnoj Aziji i na Bliskom istoku trebalo je spriječiti dominaciju regijom bilo koje neprijateljske sile s potencijalom konsolidiranja kapaciteta koji bi joj omogućili status globalne sile, čime bi se spriječio uspon nekog novog konkurenta, kao što su Japan, Njemačka ili ujedinjena Europa, Kina i Rusija (Gellman, 1992, prema Mann, 2004, lok. 4368/9694). Kao najveća prijetnja američkim vitalnim interesima prepoznata je Rusija, koju je trebalo obuzdavati, a prema potrebi i ući s njom u sukob ako bi napala baltičke države. SAD je trebao pružati sigurnosna jamstva istočnoj Europi i biti stalno vojno prisutan u Europi i drugim regijama svijeta (Buchanan, 1999: lok. 459/7487). Ovakvom politikom SAD bi spriječio uspon vojnih rivala, dok se nadmetanje s Japanom i Njemačkom trebalo odvijati primarno na ekonomskom planu (Mann, 2004, lok. 4368/9694). Time je "containment, obrambena strategija, prepustila mjesto ambicioznoj ofenzivnoj strategiji koja ostavlja bez daha – 'uspostaviti i štititi novi poredak'" (Gellman, prema Buchanan, 1999: lok. 478/7487). S obzirom da javnost nije dobro primila iznesene ideje, a osobito ideju da bi SAD trebao svoje saveznike održavati slabima, dokument je dorađen drugim izričajem, ali uz zadržavanje svih glavnih ideja (Mann, 2004, lok. 4390/9694). Neki neokonzervativci, poput Lewisa Scootera Libbya, željeli su i snažniji izričaj o tome da bi američka moć trebala biti toliko velika da nitko ne bi niti pomislio uopće pokušati postati rivalom SAD-u, jer bi mu dostizanje SAD-a bilo neisplativo i neostvarivo desetljećima (Mann, 2004, lok. 4390-4413/9694). Izmijenjeni tekst ipak nije više govorio o blokiranju rivala, već o sprječavanju neprijateljske dominacije regijama ključnima za američke interese, a nije se više govorilo ni o usamljenoj američkoj supersili, već o potrebi očuvanja američke strateške dubine i oblikovanju sigurnosnog okruženja, što se kasnije pokazalo jednim od temeljnih neokonzervativnih koncepata (Mann, 2004, lok. 4413/9694).

Ovaj dokument na neki je način omogućio neokonzervativcima prijelaz iz 70-ih i 80-ih godina na posthladnoratovsko razdoblje, s glavnim vodećim načelom da SAD nije dužan postizati akomodaciju ni sa jednom drugom silom, kao i da je važno spriječiti uspon bilo kojeg rivala s kojim bi ikada trebalo postizati detant (Mann, 2004, lok. 4161/9694). Ovaj prijelaz dovršen je u mandatu Georgea W. Busha, kada su neokonzervativci zauzeli istaknute pozicije unutar administracije i uvelike utjecali na jednu od najkontroverznijih odluka – o invaziji na Irak (Schmidt i Williams, 2008: 191). Na početku Bushevog mandata utjecaj neokonzervativizma na američku vanjsku politiku možda i nije bio velik, ali je nakon napada 9/11 neokonzervativizam preusmjerio američki odgovor na terorističke napade u smjeru invazije na Irak (Schmidt i Williams, 2008: 191), čime je, prema neokonzervativnom mišljenju, Amerika samo "više postala svojom" (Kagan, 2003: 85). Ratu u Iraku protivili su se brojni realisti, koji su u *New York Timesu* 26. rujna 2002. godine objavili plaćeni članak kojim su poručili da rat u Iraku nije u američkom nacionalnom interesu (Schmidt i Williams, 2008: 191), izražavajući time svoju suzdržanost oko korištenja sile u međunarodnim odnosima, kao i pokazujući pesimizam glede mogućnosti poboljšanja stanja u međunarodnoj politici (Doyle, 1997, prema Schmidt i Williams, 2008: 192). S druge strane, neokonzervativci u Bushevoj administraciji, nezadovoljni ograničenim ishodom prvog Zaljevskog rata, aktivno su poticali invaziju na Irak i zahtijevali svrgavanje Saddama Husseina. Članovi *Project for the New American Century*, kao što su bili neokonzervativci William Kristol, Donald Rumsfeld, Dick Cheney, Paul Wolfowitz, Richard Perle, Richard Armitage, Zalmay Khalilzad, John Bolton, Paula Dobriansky, Robert Zoellick i Lewis Scooter Libby već su 1998. godine bili uputili pismo tadašnjem predsjedniku Clintonu, zahtijevajući vojnu strategiju za promjenu režima u Iraku (Schmidt i Williams, 2008: 192; Mann, 2004, lok. 4907/9694). Iako s pismom nisu uspjeli u svojem naumu, unutar Busheve administracije dobili su istaknute položaje koji su im omogućili utjecaj koji je naposljetku doveo do odluke o invaziji na Irak. George W. Bush nije imao puno vanjskopolitičkog iskustva, pa su veliki utjecaj na području vanjske politike imali upravo njegovi ključni suradnici, tzv. Vulkanci, nazvani prema rimskom bogu vatre, sa željom prenošenja poruke o njihovoj moći, snazi, otpornosti i trajnosti (Mann, 2004, lok. 51/9694). Mann (2004) među njih ubraja najprominentnije neokonzervativne ličnosti toga vremena, tj. Dicka Cheneya, Colina Powella, Condoleeazu Rice, Paula Wolfowitza i Richarda Armitagea (Mann, 2004, lok. 51/9694), među kojima se svojom čvrstinom prema Iraku osobito isticao Paul Wolfowitz, koji je još 1997. godine govorio o tri opcije za Irak – *containmentu*, angažmanu ili normalizaciji odnosa uz zamjenu Saddamovog režima novim režimom. Njegova osobna preferencija bila je treća opcija uz uporabu vojne sile (Mann, 2004, lok. 4860-4883/9694).

Neokonzervativna doktrina nakon 9/11 predstavljala je raskid s ranijim vanjskim politikama i strategijama SAD-a (Mann, 2004, lok. 94/9694). "Busheva administracija je odlučila da Sjedinjene Države više neće voditi politiku *containmenta* i odvratanja koje su bile fundamentalna načela Hladnog rata. Umjesto njih, Sjedinjene Države bile su spremne pokrenuti rat putem preemptivnog napada. Na Bliskom istoku, gdje su Sjedinjene Države desetljećima blisko surađivale s takvim autoritarnim režimima kao što je Saudijska Arabija, Busheva administracija dokinula je presedan, otvoreno se zalažući za demokraciju i govoreći o političkoj transformaciji cijele regije" (Mann, 2004, lok. 94-115/9694). Naime, Busheva doktrina polazila je od pretpostavke da je SAD jedina svjetska supersila i da svoj hegemonski položaj mora očuvati i u budućnosti (Schmidt i Williams, 2008: 195) pa bi SAD morao provoditi periodične preventivne ratove, prema potrebi i sam, kako bi se obranio od odmetnutih država i terorista koji posjeduju oružje za masovno uništenje. Dugoročnim rješenjem za probleme terorizma smatrala se demokratizacija šireg Bliskog istoka (Fukuyama, 2006).

Ovakva vanjska politika značila je veliki zaokret u odnosu na dotadašnju politiku, kao i nove poglede na američki položaj i ulogu u svijetu. "Bila je to vizija Amerike koju nije moguće izazvati, Sjedinjenih Država čija je vojna moć bila toliko impozantna da više nije imala potrebu pristajati na kompromise ili akomodacije (osim ako sama tako ne bi izabrala) s bilo kojom drugom nacijom ili skupinom država" (Mann, 2004, lok. 115/9694). Ove ideje nisu bile nove, već se radilo o kulminaciji različitih ideja koje su se razvijale unutar Republikanske stranke više desetljeća, a čije se korijene može pronaći u Reaganovoj, pa čak i Fordovoj administraciji, odnosno u američkom odgovoru na poraz u Vijetnamu i politiku detanta sa SSSR-om, u čemu su sudjelovali i neki od istaknutijih dužnosnika Busheve administracije (Mann, 2004, lok. 115/9694). Stoga Layne (2006) rat u Iraku smatra hegemonskim ratom, koji je trebao uspostaviti vojnu i ideološku dominaciju SAD-a na Bliskom istoku i u Perzijskom zaljevu te je mišljenja da taj rat nije bio pokrenut radi borbe protiv terorizma ili suzbijanja oružja za masovno uništenje (Layne, 2006: 2). Neokonzervativizam je američko vodstvo smatrao preduvjetom mirnog i uređenog svijeta, a američku hegemoniju jedinim sredstvom sprječavanja raspada međunarodnog poretka (Kristol i Kagan, 1996, prema Schmidt i Williams, 2008: 195), pa je onda upravo želja za postizanjem hegemonije ili imperija predstavljala jedan od središnjih elemenata Busheve doktrine (Jervis, 2004, prema Schmidt i Williams, 2008: 195). Bush se razlikovao u izvedbi, ali želja za hegemonijom, prema nekim autorima, prisutna je u američkoj vanjskoj politici još od 40-ih godina prošlog stoljeća (Layne, 2006), kada je SAD počeo koristiti svoju moć kako bi nametnuo poredak međunarodnog sistema, koji onda prestaje biti anarhičan

te postaje hijerarhijski (Layne, 200: 4). Iako SAD nije mogao uvijek dobiti ono što je želio, stvorio je asimetriju u međunarodnom sistemu na način da je u puno slučajeva dobivao većinu onoga što je želio, istovremeno utječući na druge države više nego što su one mogle utjecati na njega (Layne, 2006: 5). Tako je SAD od 40-ih godina ostvarivao ekonomsku i vojnu dominaciju, tražio je unipolarnu distribuciju moći u međunarodnom sistemu te je u tri najvažnije regije svijeta konstantno održavao vojnu prisutnost kako bi spriječio nastanak nekih novih centara moći i održao regionalni mir i stabilnost potrebne za održavanje svjetskog poretka sa SAD-om kao dominantnom silom (Layne, 2006: 5).

Neokonzervativno prihvaćanje koncepta američkog hegemonizma pokazuje odmak od tradicionalne politike ravnoteže snaga, koju neokonzervativizam smatra preprekom za ostvarivanje američkog nacionalnog interesa i prijetnjom američkim sigurnosnim interesima i međunarodnom poretku. Neokonzervativizam vjeruje u benignost američke moći (Schmidt i Williams, 2008: 196) te se priklanja *bandwagoning* konceptu Johna Mearsheimera, vjerujući da će se slabije države ili one koje se osjete ugroženima radije pridružiti SAD-u, umjesto da mu oponiraju i pokušavaju uspostaviti ravnotežu snaga, s obzirom da će na američku moć u pravilu gledati kao na demokratizirajuću silu (Schmidt i Williams, 2008: 196). "*Bandwagoning* se, u ovom smislu, smatra moralno-političkim procesom i vojno-strateškom kalkulacijom, a ovaj pogled pružio je neokonzervativcima još jedan razlog za invaziju na Irak" (Schmidt i Williams, 2008: 196). Primjerice, Wolfowitz je bio uvjeren da će jastrebovska vanjska politika SAD-a automatski oživjeti koaliciju iz prvog Zaljevskog rata, što se naposljetku ipak pokazalo pogrešnim te se SAD suočio s protivljenjem ratu u Iraku (Mann, 2004, lok. 4907/9694).

Važnim elementom Busheve doktrine smatra se preemptivno korištenje vojne moći, iako bi se u slučaju invazije na Irak prije moglo govoriti o preventivnom ratu, s obzirom da iračka prijetnja nije bila neposredna, ako je uopće i postojala (Schmidt i Williams, 2008: 196). Politika preemptivnog korištenja vojne moći jedan je od najkontroverznijih elemenata Busheve doktrine, na koju je utjecala prilično različita percepcija sigurnosnih ugroza kod Busheve administracije, koja je bila dodatno pod utjecajem terorističkih napada 9/11, u odnosu na percepcije koje su postojale kod prethodnih administracija. Posebno se mjesto pridavalo opasnosti da teroristi ili odmetnute države steknu oružje za masovno uništenje, što je bila prijetnja koju je trebalo eliminirati i prije njene materijalizacije (Schmidt i Williams, 2008: 197). Preemptivno korištenje oružane sile neokonzervativizam je opravdavao argumentom da klasično odvracanje ne djeluje kada su protivnici teroristi i odmetnute države, koji često nastupaju s visokom dozom iracionalnosti i spremnosti na žrtvu (Ikenberry, prema Schmidt i

Williams, 2008: 197). Pojedini neokonzervativci u Bushevoj administraciji u tom su pogledu bili inspirirani Albertom Wohlstetterom i njegovom kritikom politike nuklearnog odvraćanja i uzajamno osiguranog uništenja (MAD), kao i njegovim zagovaranjem agresivnije politike prema SSSR-u (Schmidt i Williams, 2008: 197). Paul Wolfowitz bio je jedan od istaknutijih neokonzervativaca koji je upozoravao na opasnost od nuklearnog naoružavanja na Bliskom istoku, što su pogledi koji su ga pratili dobar dio karijere, a o tome je pisao i u doktorskoj disertaciji. Ovi pogledi potom su imali ulogu i u odluci SAD-a da napadne Irak pod obrazloženjem da Irak razvija oružje za masovno uništenje, što se naposljetku pokazalo pogrešnom pretpostavkom (Mann, 2004, lok. 851/9694).

Unilateralizam je bio sljedeći važan element Busheve doktrine, koji je do izražaja došao tijekom invazije na Irak, pokrenute unilateralno u suradnji s koalicijom voljnih partnera i bez odobrenja Vijeća sigurnosti UN-a. Neokonzervativizam je pokazao skepsu prema multilateralnom pristupu vanjskoj politici, smatrajući da "unipolarne sile ne trebaju djelovati multilateralno; one imaju opciju djelovati unilateralno. Busheva preferencija da djeluje unilateralno bila je evidentna prije 9/11. U kratko vrijeme, Busheva administracija odbila je brojne međunarodne sporazume, uključujući Međunarodni kazneni sud, Kyoto protokol i Protokol o provedbi zabrane biološkog oružja te se povukla iz Antibalističkog sporazuma s Rusijom iz 1972. godine" (Schmidt i Williams, 2008: 198). SAD ima dovoljno kapaciteta za unilateralnu akciju, pa neokonzervativci smatraju logičnim da te kapacitete nastoji očuvati i u budućnosti (Kagan, 2003: 39), unatoč kritikama drugih zemalja, koje ne mogu djelovati unilateralno te "normalno da žele imati mehanizam za kontrolu onoga koji može" (Kagan, 2003: 40).

Odluka o invaziji na Irak donesena je u vjeri u nadmoć američke vojske, koja je u to vrijeme uistinu i bila najmoćnija vojska na svijetu (Posen, 2003, prema Schmidt i Williams, 2008: 199), radi čega su neokonzervativci smatrali da SAD svoju vojnu moć treba koristiti u svrhu uređivanja svjetskog poretka na način da taj poredak odgovara američkim nacionalnim interesima. Spremnost na uporabu vojne sile, prema procjeni i kao prvo sredstvo, smatra se još jednim od identificirajućih elemenata neokonzervativne ideologije (Halper i Clarke, prema Schmidt i Williams, 2008: 199). Neokonzervativci u Bushevoj administraciji zalagali su se za tzv. revoluciju u vojnim pitanjima (RMA), odnosno mogućnost postizanja brzih pobjeda na terenu uz uporabu *stealth* tehnologije, zračnih snaga i preciznih projektila te malih i mobilnih kopnenih snaga. "Uzimajući u obzir njihovu sklonost unilateralnoj akciji, fascinaciju vojnom moći i vjeru u RMA za postizanje političkih ciljeva, nije uopće iznenađujuće što su

neokonzervativci bili uvjereni da bi Sjedinjene Države mogle brzo, učinkovito i priuštivo postići promjenu režima u Iraku" (Schmidt i Williams, 2008: 199).

Daljnji element Busheve doktrine odnosi se na promicanje demokracije, što je Mearsheimer nazvao "wilsonizmom sa zubima" (Mearsheimer, prema Schmidt i Williams, 2008: 199), radi idealističkog aspekta vezanog uz wilsonizam i aspekta sile vezanog uz vojnu moć (Mearsheimer, prema Schmidt i Williams, 2008: 199). Neokonzervativno promicanje demokracije nadograđuje se na dotadašnje promicanje ekonomskih i sigurnosnih interesa SAD-a putem širenja liberalnih vrijednosti i demokratskih institucija u inozemstvu (Cox, Ikenberry, Inoguchi, 2000; Layne i Monten, 2005, prema Schmidt i Williams, 2008: 199), što su neokonzervativci objeručke prihvatili i nastavili voditi idealističku vanjsku politiku koja promiče aktivno širenje demokracije, ali prema potrebi i uz element sile (Schmidt i Williams, 2008: 200). "Prihvatanjem demokracije kao univerzalno najboljeg oblika vladavine i posvećujući se širenju demokracije diljem svijeta, neokonzervativci su u važnim aspektima nasljednici wilsonovskog liberalizma" (Schmidt i Williams, 2008: 200), a autori poput Kagana (2003) smatraju da je u tom pogledu Bush samo nastavio ono što su započeli Truman, JFK ili Reagan (Kagan, 2003: 93). Međutim, za razliku od njih, Busheva doktrina Irak je smatrala prvim korakom u okviru šire demokratizacije Bliskog istoka. Promjena režima u Iraku trebala je dovesti do promjene u iračkoj vanjskoj politici, smanjiti terorističku prijetnju i općenito dovesti do rješenja problema ove regije (Schmidt i Williams, 2008: 200), u skladu s ranije spomenutim *bandwagoning* konceptom i očekivanju da će se SAD-u približiti i druge države regije, što bi potom potaknulo val demokratskih promjena na Bliskom istoku i pretvorilo cijelu regiju u zonu mira. "Promicanje demokracije i slobode u islamskom svijetu, silom ako je potrebno, smatralo se ključnim elementom ukupne strategije suzbijanja radikalnog ekstremizma i terora" (Schmidt i Williams, 2008: 200).

5.3.2.3. Kritika neokonzervativizma

Kagan (2003) navodi da je Busheva politika, kao i Clintonova, bila vođena pretpostavkom o SAD-u kao o nepogrešivoj naciji. "Amerikanci su nastojali obraniti i promicati liberalni međunarodni poredak. Međutim, jedini stabilan i uspješan međunarodni poredak koji su Amerikanci mogli zamisliti je onaj u čijem se središtu nalazi SAD" (Kagan, 2003: 94). Liberalne pojmove američkog ekscjepcionalizma i univerzalizma, neokonzervativizam je dodatno povezivao sa strahom od uništenja američkog liberalnog poretka (Schmidt i Williams, 2008: 214). "Ova sposobnost pozivanja na tradicionalno snažne pozitivne smjerove američkog

liberalizma i teme koje izazivaju strah povezan sa stalno prisutnom mogućnošću moralnog, društvenog i političkog propadanja i dekadencije, jedna je od najvažnijih razlikujućih karakteristika neokonzervativizma, kao i važan izvor njegove retoričke i političke snage" (Robin, 2004, prema Schmidt i Williams, 2008: 214-215).

Iako nominalno pripada konzervativnoj tradiciji, neokonzervativizam je ustvari bio vođen idealističkim idejama i temeljio se na wilsonovskoj tradiciji liberalnog internacionalizma i univerzalizma, koji predstavljaju sastavni dio liberalne tradicije u američkoj političkoj misli, a u vanjskoj politici teže reformiranju svijeta prema američkoj slici (Hartz, 1955, prema Schmidt i Williams, 2008: 214). Time liberalna vanjska politika SAD-a postaje "izraz i produžetak njegovog pozitivnog liberalnog identiteta" (Hartz, 1955, prema Schmidt i Williams, 2008: 214). Slično tvrdi i Kagan (2003), koji ističe da su Amerikanci idealisti bez iskustva uspješnog promicanja ideala bez moći (Kagan, 2003: 95). Bush je isticao da su vitalni američki interesi i duboka američka uvjerenja sada postali jedno, što također ukazuje na snažan idealizam Busheve administracije, iako je taj idealizam u drugom mandatu ipak bio ponešto smanjen. Ovakav pristup nailazio je na brojne kritike, a "napori za promicanje demokracije diljem svijeta napadani su kao nelegitimna aktivnost od strane ljudi s ljevice kao što je Jeffrey Sachs, kao i sa strane tradicionalnih konzervativaca kao što je Pat Buchanan" (Fukuyama, 2006).

Neki autori su mišljenja da je Busheva vanjska politika predstavljala određeni otklon od dotadašnjeg liberalnog internacionalizma SAD-a koji se temeljio na američkoj moći u kombinaciji s međunarodnom suradnjom (Kupchan i Trubowitz, 2007: 7). Kupchan i Trubowitz (2007) su mišljenja da se nije radilo o aberaciji, već o prekretnici u povijesnom smjeru američke vanjske politike, kao simptoma i uzroka rastakanja kompakta liberalnog internacionalizma koji je usmjeravao SAD tijekom druge polovice 20. stoljeća. Prema njima, ovaj kompakt bio je sadržajne i političke prirode. Sadržajno gledano, uključivao je istovremenu posvećenost moći i suradnji, u okviru čega je SAD projicirao svoju vojnu moć kako bi očuvao stabilnost globalnog poretka, ali se također radije odlučivao na vodstvo u okviru multilateralnih partnerstava nego na unilateralne akcije. Stoga je upravo kombinacija američke moći i međunarodnih partnerstava bila značajna karakteristika američke vanjske politike nakon Drugog svjetskog rata. Liberalni internacionalizam uživao je u tom razdoblju potporu Demokratske i Republikanske stranke, što mu je omogućilo dugovječnost tijekom razdoblja Hladnog rata (Kupchan i Tubowitz, 2007: 8). Međutim, nakon raspada SSSR-a izazov unilateralizma za SAD jednostavno je bio prevelik, a vanjska politika je sve više počela potpadati pod stranački utjecaj, gdje su razlike između demokratskog i republikanskog viđenja vanjskopolitičkog angažmana SAD-a u svijetu

postajale sve dublje (Kupchan i Tubowitz, 2007: 9). Time je posljedično došlo do puknuća tzv. Schlesingerovog "vitalnog centra" (Schlesinger, 1949, prema Kupchan i Tubowitz, 2007: 8) te kraja kompakta liberalnog internacionalizma i posljedičnog fokusiranja vanjske politike bilo na moć, bilo na međunarodnu suradnju, a rijetko kada na oboje (Kupchan i Tubowitz, 2007: 9).

Mnogi realisti ukazivali su da je velika strategija liberalne hegemonije, koju je SAD prihvatio nakon kraja Hladnog rata, bila pogreška koja je oslabila SAD (Walt, 2019). Smatrali su da je upravo idealizam neokonzervativizma doveo do pogreške oko Iraka i da se SAD radije trebao držati svojih tradicionalnih autoritarnih prijatelja na Bliskom istoku (Fukuyama, 2006). Većina realista protivila se ratu u Iraku, smatrajući da se time skreće pozornost s prave terorističke prijetnje koju predstavlja Al-Kaida te su kao strategiju za Irak predlagali politiku *containment* i izbjegavanja rata (Schmidt i Williams, 2008: 202). Realisti su neokonzervativizmu osobito predbacivali prihvaćanje liberalne teorije međunarodnih odnosa. "Najmanje od vremena Hansa J. Morgenthaua, realisti su bili žestoki kritičari tendencije Sjedinjenih Država da uđu u moralističke vanjskopolitičke križarske ratove s ciljem preoblikovanja svijeta na svoju sliku" (Schmidt i Williams, 2008: 202), dok se upravo projekt širenja demokracije na Bliskom istoku na osnovi univerzalnih liberalnih načela može smatrati dobrim primjerom takve politike. Realistička kritika Busheve neokonzervativne doktrine odnosi se i na neokonzervativno prihvaćanje teorije demokratskog mira, odnosno liberalne premise prema kojoj demokratske države međusobno ne ratuju (Layne, 1994; Rosato, 2003, prema Schmidt i Williams, 2008: 203), a također dovodi u pitanje pojam "američkog ekscepcionalizma" na način kako je ovaj pojam shvaćen u neokonzervativizmu. S obzirom da neokonzervativizam ističe apsolutnost moralnih uvjerenja, on pristupa podjeli država na dobre i zle (npr. izjave o "osovini zla"), ali čak i kada bi ta tvrdnja bila točna, realisti navode da SAD jednostavno nema kapaciteta za uvođenje demokracije u sve države svijeta, što se vidi i po slabim prijašnjim rezultatima u izgradnji država (Schmidt i Williams, 2008: 204). Osim toga, pitanje je kako bi demokracija funkcionirala u državama koje povijesno nemaju demokratsko iskustvo ni demokratsku tradiciju. Dok neokonzervativci prednost daju demokraciji kao najsnažnijoj ideologiji, realisti više naglašavaju nacionalizam, ističući da su neokonzervativci podcijenili snagu nacionalizma upravo u multietničkom Iraku, kada su očekivali da će ih narod dočekati kao osloboditelje (Schmidt i Williams, 2008: 204). Realisti nisu puno očekivali niti od *bandwagoninga*, odnosno očekivanja da će nakon invazije na Irak ostale države na Bliskom istoku podržati SAD i prilagoditi svoje unutarnje uređenje sukladno interesima SAD-a (Schmidt i Williams, 2008: 204). Veća očekivanja realisti su imali od politike ravnoteže snaga, za što su kao primjer isticali

dvije države tzv. osovine zla, kako ih je nazivao predsjednik Bush – Iran i Sjevernu Koreju, koje su krenule putem izgradnje nuklearnog oružja jer su u njemu vidjeli najbolju strategiju za odvratanje SAD-a od napada (Schmidt i Williams, 2008: 205). Koliko je neokonzervativizam bio raširen unutar Republikanske stranke u to vrijeme vidi se i po činjenici da je John McCain, koji je bio republikanski kandidat na predsjedničkim izborima 2008. godine, podržavao nastavak rata u Iraku, a *New York Times* je njegove stavove nazvao kombinacijom neokonzervativizma i pragmatizma, odnosno realizma (Bumiller i Rohter, 2008). Realisti su također upozoravali da bi nastojanja za postizanjem američke hegemonije navela druge države na balansiranje protiv hegemonu kako bi stvorile ravnotežu snaga i umanjile američku relativnu moć (Schmidt i Williams, 2008: 205). Postizanje hegemonije neostvarivim smatraju čak i mnogi istaknutiji pristaše ofenzivnog realizma, koji inače blagonaklono gledaju na hegemoniju kao krajnji cilj (Mearsheimer, prema Schmidt i Williams, 2008: 205; Layne, 2000, prema Schmidt i Williams, 2008: 205-206). Mearsheimer (2002) je upozoravao da bi američke namjere za izgradnjom imperija mogle izazvati mržnju i antiameričke osjećaje, pa bi za SAD bilo korisnije smanjiti korištenje vojne sile (Mearsheimer, 2002, prema Schmidt i Williams, 2008: 206). Tome u prilog govori i teorija ravnoteže prijatelji Stephena Walta, sukladno kojoj su tijekom Busheve administracije brojne druge zemlje smatrale da SAD uz vojnu nadmoć pokazuje i agresivne namjere, što je dojam dodatno pojačan ratom u Iraku (Walt, prema Schmidt i Williams, 2008: 206). Neke države stoga su na SAD počele gledati kao na prijatelju, što je posve suprotno onome što je SAD želio postići kroz očuvanje unipolarnog sistema i širenje demokratskih načela. "Jedna od ironija militarističke, agresivne i unilateralne prirode vanjske politike Busheve administracije je da je zapravo ohrabivala druge države na balansirajuće ponašanje protiv Sjedinjenih Država" (Pape, 2005; Paul, 2005, prema Schmidt i Williams, 2008: 206), čime su bez izravne konfrontacije neizravno potkopavale američke politike (Pape, 2005, prema Schmidt i Williams, 2008: 207). Osim toga, invazija na Irak smanjila je ugled SAD-a u svijetu, a time i učinkovitost američkih diplomatskih napora (Schmidt i Williams, 2008: 207). Mnogi realisti stoga su na *offshore balancing* gledali kao na veliku strategiju koja bi bila prikladnija za SAD.

Lind (2004) ističe da su tijekom najmanje dva desetljeća neokonzervativci na vanjskopolitičkom planu pogriješili u svemu u čemu su mogli pogriješiti. Upozoravali su na opasnost od globalne dominacije SSSR-a neposredno prije njegovog raspada; 90-ih godina su ideološki preuveličavali moć i prijateljstvo Kine; bili su toliko opsjednuti Saddamom Husseinom i Yasserom Arafatom da nisu primijetili uspon Al-Kaide; nakon 9/11 poticali su preventivni rat

i raketni štit kao rješenja za probleme otmičara zrakoplova i bombaša samoubojica; lažno su upozoravali da Saddam posjeduje oružje za masovno uništenje i da surađuje s Osamom bin Ladenom; naivno nisu računali na poslijeratne gerilske ustanke u Iraku; te su smatrali da će nakon unilateralnog rušenja iračkog režima doći do vala proamerikanizma na Bliskom istoku i u svijetu, a došlo je do regionalnog i globalnog vala anti-amerikanizma (Lind, 2004). Ovi promašaji doveli su do razočaranja i posljedičnog distanciranja od neokonzervativizma mnogih neokonzervativaca, uključujući Francisa Fukuyamu i Michaela Lindu (Ball i Dagger, 2016). Lind (2004) je također kao jedan od razloga napuštanja neokonzervativizma navodio i njegovo otvaranje prema južnjačkom kršćanskom fundamentalizmu i protestantima Biblijskog pojasa (Lind, 2004). Od neokonzervativizma su se s vremenom distancirali i tzv. jacksonovski konzervativci iz tradicionalnih republikanskih saveznih država, koji su isprva podržavali rat u Iraku, ali iz uvjerenja da se ratom brani SAD, a ne radi promicanja demokracije. Fukuyama (2006) je bio uvjeren da će irački neuspjeh ovu grupaciju Amerikanaca kasnije usmjeriti prema više izolacionističkoj vanjskoj politici, kao prirodnijoj vanjskoj politici za SAD (Fukuyama, 2006), što je potvrdila i anketa *Pewa* ubrzo nakon iračkog rata, pokazavši najveći postotak Amerikanaca koji podržavaju izolacionističku politiku još od kraja Vijetnamskog rata (Fukuyama, 2006). Upravo su ove grupacije predstavljale jezgru najglasnijih pristaša predsjednika Trumpa i njegove vanjske politike desetljeće kasnije.

Slijedom navedenoga, na neokonzervativnu vanjsku politiku moguće je gledati kao na suvremenu inačicu Wilsonovog idealizma, koja zagovara promicanje demokracije u svijetu, prema potrebi i silom, kako bi se, sukladno teoriji demokratskog mira postigao globalni mir, ali koja istovremeno kritizira UN, multilateralizam i međunarodne sporazume, kao i popuštanje bilo kojoj velikoj sili. Na vanjskopolitička pitanja gleda u apsolutnim moralnim kategorijama te naglašava unipolarnost i moć SAD-a, gledajući na vojnu moć kao na prvo, a ne posljednje vanjskopolitičko sredstvo. Na unutarnjem planu podržava državu blagostanja, za razliku od većeg dijela američkog konzervativnog pokreta koji se državi blagostanja protivi još od *New Deal*a. Neokonzervativna politika s vremenom se ipak pokazala problematičnom za konzervativni pokret. Bush je isprva uživao potporu mnogih tradicionalista i religijske desnice radi svoje evangeličke vjere i protivljenja istraživanjima matičnih stanica, homoseksualnim brakovima i pobačaju, a poslovna zajednica ga je podržavala radi poreznih rasterećenja i deregulacije, ali neke njegove politike ipak nisu bile bliske konzervativcima (proračunski deficit, podrška nekim federalnim programima i sl.). Tradicionalne konzervativce posebno su udaljili njegova wilsonistička vanjska politika, rat u Iraku i agresivni vanjskopolitički ciljevi,

kao i otvorene granice i globalizam, čime su već od ranije poznati procjepi unutar konzervativnog pokreta još jednom izašli na vidjelo (Gregg II i Gaines, 2006, prema Frohnen, 2006: 113; Weyrich i Lind, 2009: 134). Mnogi konzervativci predbacivali su mu stoga nekonzervativnost, pa čak i antikonzervativnost, dok su njegovu vanjsku politiku smatrali wilsonističkom, pa čak i jakobinskom politikom, koja je dovela do nepotrebnog rata, trgovinskih i proračunskih deficita, ekspanzije federalne vlade na štetu tradicionalnih sloboda, nastavka deindustrijalizacije SAD-a i razvlašćivanja srednje klase u ime slobodne trgovine i utilitarizma (Weyrich i Lind, 2009: 3). Nakon poraza Republikanaca na izborima 2008. godine, uloga neokonzervativaca osjetno je oslabila ne samo u vanjskoj politici, već i unutar Republikanske stranke. Ne čudi što su mnogi neokonzervativci bili protiv Trumpove kandidature 2016. godine, vidjevši u njemu suštu suprotnost svojim pogledima, iako su neke njegove politike povremeno i hvalili (Mills, 2017). Razumijevanje neokonzervativizma nezaobilazno je za razumijevanje američke vanjske politike, osobito konzervativne, s obzirom da se radi o koherentnoj intelektualnoj poziciji koja je imala veliki utjecaj na američku vanjsku politiku krajem 20. i početkom 21. stoljeća, a određeni utjecaj zadržala je i kasnije.

5.3.3. Paleokonzervativizam u vanjskoj politici

Nakon Drugog svjetskog rata američkim konzervativnim pokretom dominirala su tri glavna pravca - liberalni konzervativizam, tradicionalni konzervativizam i antikomunizam (Nash, 2014), da bi potkraj Hladnog rata došlo i do razvoja neokonzervativizma. Međutim, prisutan je bio i paleokonzervativizam, kao manje izražen, gotovo marginalan pravac koji se nekada ubrajao u tradicionalni konzervativizam, a koji je do izražaja počeo dolaziti osobito nakon kraja Hladnog rata, iako isprva bez značajnijeg političkog uspjeha. Tek je pobjeda Donalda J. Trumpa na izborima 2016. godine na njega usmjerila svjetla pozornice.

Paleokonzervativizam dijeli niz pogleda s nekim drugim pravcima američkog konzervativizma. Između ostaloga, kritički gleda na menadžersku državu i na aktualno stanje američkog društva, za koje smatra da je od 60-ih godina i kontrakulturnog pokreta započelo moralno i kulturalno propadati. Paleokonzervativizam kulturu općenito smatra nadređenom politici (Weyrich i Lind, 2009: 34-35) te dodatno pojačava i radikalizira konzervativna stajališta na temama kao što su multikulturalizam, globalizacija, liberalni intervencionizam i socioekonomske nejednakosti (Fournier, 2019: 789). Isto tako, paleokonzervativizam predstavlja i kritiku dotadašnje dominantne verzije *mainstream* konzervativizma, kao i elita iz obje američke velike stranke. Uvelike se definira kroz protivljenje drugim ideologijama ili kroz kombinaciju nekih njihovih

elemenata (Fournier, 2019: 789), a osim što oživljava pojedine teme iz povijesti SAD-a, paleokonzervativizam također "spaja pojmove iz populističkih i izolacionističkih tradicija s ostalim smjerovima i konceptima izvučenima iz društvenih znanosti i različitih konzervativnih tradicija. Oni su rekonfigurirani kako bi oblikovali teoretski razvijen i strukturiran svjetonazor kojega oblikuje određeno predstavljanje američkog etniciteta, teorije elita i pojmova republikanizma deriviranih iz južnjačkog konzervativizma" (Ashbee, 2000: 75).

U političkim tekstovima i općenito u percepciji američkog konzervativizma, osobito na području vanjske politike, paleokonzervativizam se često smatra suprotnim neokonzervativizmu (Machnik, 2015: 29). O sukobu ovih dvaju pravaca pisali su mnogi autori, a posebno značajnim smatra se djelo paleokonzervativnog povjesničara Paula Gottfrieda *The Conservative Movement*. Trzavice i napetosti između paleokonzervativizma i neokonzervativizma počele su tinjati početkom 80-ih godina prošlog stoljeća, nakon što je započeo uspon neokonzervativizma i nakon što su neokonzervativci počeli zauzimati sve bolje pozicije u *think tankovima* i unutar Reaganove administracije (King, 2004: 248). Ove trzavice rezultat su različitih pogleda neokonzervativizma i paleokonzervativizma na niz pitanja, a osobito oko vanjske politike, uloge i veličine federalne vlade, imigracije i trgovinskih politika, kao i filozofskog pristupa suvremenosti i suvremenom američkom životu (King, 2004: 248). Dok je neokonzervativizam određene uspjehe bilježio i izvan konzervativnih intelektualnih krugova (King, 2004: 248), paleokonzervativna kritika neokonzervativizma usmjeravala se na povijesne i ideološko-političke veze između neokonzervativizma i američkog trockizma, što je osobito vidljivo bilo na području vanjske politike, s primjenom na slučajevima Zaljevskog rata, terorističkih napada 9/11 i rata u Iraku (King, 2004: 248). Vanjskopolitička dimenzija oduvijek je bila jedna od središnjih tema američkog konzervativizma, uključujući i izvorni *Old Right*, a razlike između paleokonzervativne i neokonzervativne vanjske politike slijede liniju podjele prisutne u američkoj političkoj misli od samih početaka SAD-a, što se osobito manifestiralo na konkretnim pitanjima povezanim s politikom prema Izraelu i Bliskom istoku, intervencionizmu, vanjskoj trgovini, širenju demokracije, globalizmu i migracijama.

Među neke od najznačajnijih pripadnika paleokonzervativnog pokreta mogu se ubrojiti Paul Gottfried, Sam Francis i Pat Buchanan, koji unatoč svim razlikama, pokazuju i dosta sličnosti u svojoj političkoj filozofiji. Paul E. Gottfried je filozof, povjesničar i kolumnist mađarsko-židovskog podrijetla, obrazovan na Yaleu, koji je svojedobno radio i kao bliski savjetnik predsjedničkog kandidata Pata Buchanana. Upravo je Gottfried osoba, koja je s Thomasom Flemingom, 80-ih godina skovala termin paleokonzervativizam, u nastojanju da revitalizira *Old*

Right tijekom uspona neokonzervativizma unutar republikanskog establišmenta, nastojeći time suzbiti rastući utjecaj neokonzervativnog i neoliberalnog smjera konzervativizma, koje se svrstavalo u američki *New Right*. Gottfried je također, zajedno s Richardom Spencerom, zaslužan za termin *Alt-Right* kojega su skovali tijekom prvog mandata Baracka Obame (Drolet i Williams, 2020: 29). Drugi Buchananov savjetnik i kolumnist Washington Posta, Sam Francis, bio je ujedno i istaknuti član antiimigrantske udruge *Council of Conservative Citizens*, a poznat je osobito po svojoj knjizi *Leviathan and its Enemies* (Drolet i Williams, 2020: 30). Na poveznicu između Francisovih stajališta i Trumpove politike ukazivao je kolumnist *New York Timesa* David Brooks, koji je rekao da postoji malo toga što je Trump napravio ili rekao, a da Francis to nije zagovarao 25 godina ranije (Brooks, 2017, prema Drolet i Williams, 2020: 30). Govoreći o istaknutim paleokonzervativcima, nije moguće zaobići Pata Buchanana (Alberta, 2017, prema Morris, 2019: 20-21), koji se 90-ih godina pojavio kao kandidat u okviru republikanskih predizbora, a potom i kao kandidat Reformske stranke na predsjedničkim izborima 2000. godine. Buchananova politička platforma već tada je bila u mnogim elementima vrlo slična Trumpovoj kampanji i ciljevima trumpizma (Morris, 2019: 21), s obzirom da je Buchanan upozoravao na gubitak položaja SAD-a kao prve među nacijama, što je pripisivao izazovima američkoj ekonomskoj dominaciji, slabljenju američkog identiteta i sve većoj sklonosti multinacionalnim institucijama (Greenfield, 2018, prema Morris, 2019: 21).

5.3.3.1. Opći pristup vanjskoj i sigurnosnoj politici

5.3.3.1.1. Republikanizam i korijeni paleokonzervativne vanjske politike

Za razliku od *mainstream* konzervativizma proteklih desetljeća, usmjerenog na univerzalnost i apstrakciju, paleokonzervativizam naglasak stavlja na tradiciju i povijest (Fournier, 2019: 790), radi čega odbacuje intervencionizam i globalizam te se protivi politici širenja demokracije i liberalnih vrijednosti u nezapadne zemlje. Paleokonzervativizam zagovara ideju SAD-a kao republike, u kojoj građani vladaju sami sobom i u kojoj se vanjska politika temelji na nacionalnom interesu, te se protivi ideji SAD-a kao imperija s misijom pacificiranja udaljenih zemalja (Francis, 2002, prema Fournier, 2019: 790). Kako bi SAD-a opstao kao republika, paleokonzervativizam važnima smatra zajedničku kulturu i povijest, etnički identitet i zajedničke institucije ugrožene globalizacijom (Kirk, 1989, u Scotchie, 2017: 60). Vizija SAD-a kao republike reflektira se potom i na vanjskopolitičke poglede paleokonzervativaca. Buchanan (1999) navodi da je na SAD moguće gledati s aspekta Wilsona ili s aspekta Washingtona. Wilsonov aspekt SAD smatra posljednjom svjetskom supersilom koja treba

iskoristiti svoje bogatstvo i moć u svrhu preoblikovanja svijeta na vlastitu sliku, dok Washingtonov aspekt SAD promatra kao zemlju slobode koju treba voljeti i sačuvati radi nje same (Buchanan, 1999: lok. 6015/7487). Paleokonzervativci se priklanjaju Washingtonovom aspektu pa Nordlinger (1995) uobičajenu podjelu na grlice ili jastrebove u američkoj vanjskoj politici proširuje na orlove, snažne i oštroidne ptice i simbol Amerike koje su zaštićene letom na visinama (Nordlinger, 1995, prema Buchanan, 1999: lok. 5815/7487).

Ovakvim pogledima koncept republikanskog samoupravljanja utječe na paleokonzervativnu suzdržanost u vanjskoj politici, ali također utječe i na paleokonzervativne poglede na demokraciju. Wilson (1992) smatra da se danas o demokraciji govori na iskrivljen način i ne uzima u obzir moralni i povijesni kontekst koji je bio samorazumljiv osnivačima SAD-a kada su govorili o vladavini naroda. On stoga upozorava na opasnost od vladavine manjine protivno volji većine, kao i na aktivizam neizabranih i nedodirljivih sudaca, koji donose odluke koje se tiču svih, čime se u ime racionalne demokracije od naroda zahtijeva submisija navodno "boljoj" manjini, koja u svojim rukama ima konsolidiranu moć, a što ne predstavlja demokraciju, već oligarhiju (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 180). Obnova federalne republike podrazumijevala bi u tom kontekstu disperziju i dekonsolidaciju moći, što se može postići samoupravljanjem, koje po svojoj prirodi mora biti lokalno i individualno. Naime, Oci osnivači negativno su gledali na koncentraciju moći unutar vlade, pa za njih demokracija nije bila ideološko pitanje, već vjera da narod ima pravo i sposobnost vladati sam sobom, radi čega mu treba omogućiti visoku razinu samoupravljanja. Američki model mogao je služiti kao primjer i drugim narodima koji su živjeli u opresiji, ali namjera Oca osnivača nije bila širiti demokraciju vojskom ili novcem (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 181). S potrebom samoupravljanja slagao se i Thomas Jefferson, koji se svojedobno zalagao za postavljanje više ograničenja i kontrola vladi te je smatrao da obične građane ne treba podvrgavati određenoj "boljoj" eliti. Time je ukazivao i na skrivenu pretpostavku o elitizmu kao tadašnjoj, a i današnjoj, prijatnji demokraciji (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 182). Naime, Jefferson je vjerovao da je elita jednako sklona ili čak i sklonija korupciji i zlorabi moći od narodne mase, pa onda demokracija ima smisla upravo radi izvornog grijeha čovjeka, odnosno ako se ne može vjerovati ljudima da vladaju sami sobom, još manje im se može vjerovati da vladaju drugima (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 182). Wilson (1992) iz tog razloga ističe obnovu republikanizma i jačanje prava saveznih država kao jedinih snaga koje mogu ograničiti moć federalne vlade (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 182). Kako bi se konsolidacija moći smanjila u vladi, a povećala u narodu, Wilson (1992) je predlagao i ograničavanje oporezivanja građana i smanjivanje državne potrošnje (Wilson, 1992,

u Scotchie, 2017: 183). Ljudi bi također morali smanjiti svoju ovisnost o sustavu i prestati očekivati da će se netko drugi pobrinuti za njih, već bi sami trebali upravljati svojim resursima i time povećavati svoju slobodu (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 184). Osim toga, Wilson (1992) je na ideološku jednakost gledao kao na neprijatelja republikanskog građanstva, smatrajući da država, zalaganjem za jednakost, preuzima većinu moći na sebe i postaje arbitar društva. Kako bi se to izbjeglo i sve građane učinilo jednakima pred zakonom, zalagao se za ukidanje vladinih programa namijenjenih preferencijalnim skupinama (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 184). Također je zagovarao smanjenje imigracije te je općenito mnoge probleme američkog društva vidio u tome što se "Levijatan otrgnuo iz okova koje su postavili Oci osnivači" (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 186).

Slično su o obnovi republike razmišljali Weyrich i Lind (2009), zalažući se za republiku umjesto imperija, kao i ograničenu vladu, zaštitu građanskih sloboda te oslobađanje Washingtona "od moći nove klase koja SAD vodi prema propasti" (Weyrich i Lind, 2009). Prema njima, prvi cilj vanjske politike trebao bi biti očuvanje sloboda, pa stoga kontradiktornim smatraju zahtjev da je za vanjsku politiku potrebna snažna federalna vlada (Weyrich i Lind, 2009: 93). Tako ističu da je SAD uvijek bio aktivan u svijetu, ali putem privatnih veza, trgovine i služeći kao moralni primjer svijetu (Weyrich i Lind, 2009: 94), da bi tek nakon Drugog svjetskog rata preuzeo ulogu velike sile, što je bilo nužno radi komunističke prijetnje. Međutim, SAD se nije vratio svojoj povijesnoj vanjskoj politici niti nakon pada komunizma, već je establišment započeo politiku SAD-a kao dominantne i jedine supersile, usmjerivši se prema izgradnji imperija (Weyrich i Lind, 2009: 94). Nasuprot tome, glavna svrha američke vanjske politike trebala bi biti održavanje sloboda i mira Amerikanaca, kako bi oni mogli ostvarivati svoja intelektualna i materijalna dostignuća te služiti kao primjer svim narodima (Taft, 1951, prema Weyrich i Lind, 2009: 94). Glavne karakteristike takve politike su oprez i umjerenost (Weyrich i Lind, 2009: 95). Za Weyricha i Linda (2009), SAD je republika samo na papiru, dok u Washingtonu sjedi intruzivna i oligarhijska vlada koja ne zastupa interese običnih građana, već različitih interesnih skupina (Weyrich i Lind, 2009: 17). I ovi autori kritiziraju Levijatana, odnosno svemoćnu državu te se protive "stalnom ratu za stalni mir" (Orwell, 1949, prema Weyrich i Lind, 2009: 18), odnosno invazijama i okupacijama stranih država, s drukčijim kulturama i vjerama (Weyrich i Lind, 2009: 18). Pozivajući se na Oce osnivače, Weyrich i Lind (2009) ističu da SAD može čuvati svoju republiku i svoje slobode ili igrati igru supersile, ali ne može oboje istovremeno. Naime, igranje igre supersile zahtijeva snažnu središnju vladu koja će moći donositi odluke bez obzira na poglede i želje običnih građana, što negativno utječe na

građanske slobode. Da bi se te slobode mogle očuvati, potrebna je slaba vlada s ograničenim ovlastima, kao i snažan unutarnji sustav kontrole i ravnoteže, ali takva vlada onda ne bi bila u stanju igrati igru supersile u međunarodnim odnosima (Weyrich i Lind, 2009: 18). Stoga ovi autori radije prednost daju unutarnjim slobodama pred inozemnim imperijem te odbacuju stvaranje tzv. države nacionalne sigurnosti, koja bi sve svoje mjere opravdavala razlozima nacionalne sigurnosti (Weyrich i Lind, 2009: 18). Isto tako, Weyrich i Lind (2009) povezuju terorističke napade s intervencionizmom SAD-a, smatrajući da će SAD uvijek biti meta dok god provodi intervencionističku vanjsku politiku (Weyrich i Lind, 2009: 19).

Slično kao Weyrich i Lind (2009), Francis (1992) je republikanizam smatrao suprotstavljenim nacionalizmu. Prema njemu, nacionalizam pretpostavlja težnju za unifikacijom zemlje pod centraliziranom vladom, nadređenost izvršne vlasti zakonodavnoj, smanjivanje prava saveznih država, vladino reguliranje ekonomije i inženjering društvenih institucija, kao i skupu i aktivističku vanjsku politiku, karakteriziranu ekspanzionizmom, imperijalizmom ili globalizmom, kojoj su potrebni povremeni ratovi (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 189). Francis (1992) je nacionalizam povezivao s anglofilskom Amerikom, koja je bila dominantna u sjeveroistočnim dijelovima SAD-a i velikim američkim institucijama, a upravo nacionalizmu pripisuje odgovornost za izgradnju nacionalne države, koja je u 20. stoljeću prerasla u menadžersku državu (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 189). S druge strane, ističe da su stalni protivnici nacionalizma tijekom američke povijesti bili republikanci, pa onda ironiju predstavlja činjenica što je politička stranka s istim republikanskim imenom od kraja Građanskog rata bila nositelj antirepublikanskog nacionalizma (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 189). Antifederalisti, koji su se svojedobno protivili ratifikaciji Ustava, podržavali su klasični republikanizam, bili su sumnjičavi prema bilo kojoj centraliziranoj moći te su stoga zahtijevali ograničenu federalnu vladu i doslovno tumačenje Ustava (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 189). Iako su antifederalisti danas samo stvar prošlosti, njihove ideje ostale su živjeti u američkoj tradiciji protivljenja Levijatanu, a svoje su mjesto našle u stajalištima Johna Randolpha, Johna C. Calhouna, lidera Konfederacije, populista kasnog 19. stoljeća, južnih *agrarians* ranog 20. stoljeća i konzervativnog *Old Righta* (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 190). Francis (1992) smatra da ove ideje danas ipak nije više moguće institucionalizirati, jer je nacionalna država trijumfiralna i povezala sa sobom multinacionalne korporacije, sindikate, sveučilišta, zaklade i birokratske organizacije, čiji lideri i menadžerske elite ne dozvoljavaju decentralizaciju i autonomiju karakterističnu za republikansku građansku kulturu, jer bi time izgubili vlastitu moć (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 190-191). Francis (2006) je isticao i

razliku između demokracije i republike, u kojoj građani sudjeluju u vlasti na svim razinama i u svakom trenutku, vladajući sami sobom, održavajući neovisnost od države i preuzimajući odgovornost za sebe i svoju obitelj (Scotchie, 2017: 7).

Među konzervativcima ipak su postojali različiti pogledi na pitanje nacije i nacionalizma. Dok su jedni smatrali da je nacija središte vrijednosti i naglašavali nacionalizam, drugi (Kirk, Meyer, Weaver, Kilpatrick...) su u nacionalizmu vidjeli opasnost za lokalne identitete te su prednost davali republici iz razdoblja prije 1865. godine (Nash, 2014: 6954/14167). Kritički su se prema nacionalizmu odredili i Weyrich i Lind (2009), koji su isticali da je domoljublje privrženost nečemu lokalnom, a nacionalizam zemlji, odnosno domovini, koja je u američkom kontekstu često stremila globalnom (Weyrich i Lind, 2009: 95). Nacionalizam se stoga u ovom dijelu konzervativnog spektra oduvijek smatrao povezanim s tendencijama za jačanjem državne vlasti, odnosno Levijatana. Progresivci, tj. liberali s početka 20. stoljeća, htjeli su vidjeti svrgavanje republikanskih tradicija i stvaranje velike federalne vlade, čemu je pridonio ulazak SAD-a u Prvi svjetski rat, s obzirom da se u stanju rata uvijek može opravdati jačanje centralne vlasti u svrhu ostvarivanja ratne pobjede. Tada su "Wilson i progresivci dobili što su htjeli, rat i Levijatana" (Weyrich i Lind, 2009: 96). S druge strane su bili konzervativci, koji su se oduvijek protivili ratu, gledajući na njega kao na silu dovoljno snažnu da uništi dotadašnje tradicije i nametne radikalne društvene i kulturalne promjene (Weyrich i Lind, 2009: 96-97). Iako su se protivili ratu, ovi konzervativni autori podržavali su snažnu nacionalnu obranu jer su vjerovali da SAD mora biti u stanju obraniti se od svih prijetnji (Weyrich i Lind, 2009: 97).

U republikanizmu važno mjesto pripada pojmu vrline, kao kvalitete koja se manje sastoji od moralne čistoće, a više od osobne i društvene nezavisnosti (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 191). Ako je nezavisan, "građanin klasične republike nije trebao niti želio levijatansku državu da vodi ratove na drugom kraju svijeta u ime demokracije niti da se pretvara kao da štiti njega i njegov dom" (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 191). Međutim, u današnjem SAD-u svi su na neki način ovisni o nekoj masovnoj organizaciji (trgovinama, bolnicama, medijima, vladi...), a takva ovisnost ljude u načelu vodi prema "iskvarenosti" u republikanskom smislu (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 191). Francis (1992) ističe da danas nitko u potpunosti ne podržava ideale klasičnog republikanizma, ali ipak postoji veći dio Amerikanaca čiji su materijalni interesi i kulturni kodeksi ugroženi nacionalnim, a zapravo sve više i supranacionalnim, menadžerskim režimom (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 192). Središnja Amerika, s dominantnom srednjom klasom, ovisna je o masovnim strukturama te menadžerske ekonomije i o vladi, dok režim za nju ne čini puno. Mnogi s ljevice na ove Amerikance nerijetko gledaju

kao na nazadne rasiste, seksiste ili ksenofobe sklone govoru mržnje, iako elita svoj opstanak često može zahvaliti upravo njihovom zalaganju i energiji. Za paleokonzervativce, "oni su istovremeno prave žrtve režima i jezgra ili nukleus američke civilizacije, prava Amerika, američka nacija" (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 192). Stoga je Francis (1992) smatrao da je središnjoj Americi potrebna politička formula i mit koji će objediniti fokus na materijalno-ekonomske interese koje nudi ljevica s obranom kulturnog i nacionalnog identiteta kojega nudi desnica. Prikladna formula podrazumijevala bi nacionalizam, politički i kulturno utemeljen na Amerikancima iz središnje Amerike, koji uzima u obzir njihove materijalne interese te potvrđuje njihove kulturne norme, a koji je jedini sposoban oduprijeti se menadžerskom globalizmu te nacionalnom i kulturalnom izumiranju (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 193-194). Osim toga, nacionalizam jedini nudi mogućnost ofenzivnog organiziranja. Dok je klasični republikanizam uglavnom sposoban samo za obranu, nacionalizam nudi mogućnost učinkovitog prelaska u ofenzivu (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 194). Cilj takvog nacionalizma središnje Amerike bio bi osvajanje političke i društvene moći te zamjena režimske menadžerske elite vlastitom elitom. Ovi ciljevi mogu biti ostvareni samo ako se nadogradi vlastita društveno-politička baza, a rivali isključe iz pristupa nagradama (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 196). Ovaj Francisov nacionalizam prihvaća populizam kao taktiku te u središnjoj Americi, kao glavnoj žrtvi dominantnog sistema, pronalazi kulturnu i moralnu jezgru suvremenog američkog društva (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 199).

5.3.3.1.2. Paleokonzervativni korijeni neintervencionizma

Kao što je već istaknuto u prethodnom poglavlju, paleokonzervativni neintervencionizam korijene vuče iz republikanskih postulata i protivljenja Levijatanu kao svemoćnoj državi. Weyrich i Lind (2009) su također bili mišljenja da bi u vanjskoj politici bilo dobro mijenjati elemente koji kod drugih država stvaraju želju za suprotstavljanjem SAD-u. Stoga su zagovarali izbjegavanje odlazaka u inozemstvo u "potrazi za čudovištima koja treba uništiti", po uzoru na Johna Quincyja Adamsa (Weyrich i Lind, 2009: 84). Iako su posljednjih desetljeća dominirale ofenzivne vanjske politike SAD-a, Amerika je ipak tijekom većeg dijela svoje povijesti vodila defenzivnu veliku strategiju te nije imala namjere vladati nad drugim narodima niti igrati igru velike sile (Weyrich i Lind, 2009: 84-85), što joj je omogućilo izbjegavanje europskih sukoba, razvoj ekonomije i trgovine te držanje federalne vlade ograničenom, a time i očuvanje građanskih sloboda vlastitih građana i pružanje drugima svijetlog primjera, kao "*a shining city on a hill*" (Weyrich i Lind, 2009: 85). Slično je promišljao i Buchanan (1999), koji je smatrao

"grijehom protiv domoljublja tretirati državu ne kao cilj sam po sebi, kao zemlju koju treba voljeti i paziti, već kao sredstvo za cilj, bila to globalna demokracija ili 'benevolentna hegemonija' ili svjetska vlada ili *Pax Americana* ili neki novi svjetski poredak. To je grijeh wilsonovaca i neokonzervativaca" (Buchanan, 1999: lok. 327/7487). Pravo domoljublje predstavljala bi ljubav prema Americi radi onoga što ona predstavlja, tj. domovinu Amerikanaca (Buchanan, 1999: lok. 344/7487). "Vanjska politika SAD-a treba, kao što je i činila većinu američke povijesti, reflektirati ovu istinu i biti oblikovana s velikom svrhom na umu: očuvati i zaštititi Ameriku, i kvragu s imperijem" (Buchanan, 1999: lok. 344/7487).

U paleokonzervativnoj vanjskoj politici moguće je stoga uočiti elemente pragmatičnosti suvremenog političkog realizma, koji za cilj ne postavlja uvjeravanje svijeta u nužnost promjene sukladno trenutnim američkim pogledima i interesima, već mu je cilj jamčiti fizičku i kulturnu cjelovitost nacije (Gottfried, prema Drolet i Williams, 2020: 40), čime paleokonzervativizam zapravo nudi odgovor na neokonzervativnu kritiku realizma. Naime, neokonzervativizam je kritizirao realizam radi redefiniranja nacionalnog interesa u materijalnim kategorijama, s obzirom da se to protivilo njegovom univerzalističkom pogledu na SAD i politici promicanja demokracije u inozemstvu, te je smatrao da realizam ne prepoznaje "ključnu ulogu vanjske politike u izražavanju i jačanju kulturalnog sadržaja američkog građanstva" (Drolet i Williams, 2020: 41). Kagan i Kristol (1996) vjerovali su u potrebu ponovnog uvođenja morala u američku vanjsku politiku te su isticali da bi "bez šireg i prosvjećenijeg razumijevanja američkih interesa, konzervativizam mogao jednostavno degenerirati u nacionalizam kako ga je zamišljao Buchanan sa svojom politikom *America First*" (Kagan i Kristol, 1996, prema Drolet i Williams, 2020: 41). S druge strane, paleokonzervativci su kritizirali ovakvo razumijevanje američke vanjske politike i nacionalnih interesa, smatrajući ga uzrokom koji je doveo do rata u Iraku i politike promicanja demokracije u inozemstvu, radi čega su predlagali odmak od križarske vanjske politike i instrumentalnog realizma. Gottfried (2007) je navodio da je, suprotno interesima i stajalištima globalističke elite, određena varijanta izolacionističkog realizma politika koju većina Amerikanaca smatra politikom zdravog razuma, s obzirom da većina Amerikanaca nije spremna žrtvovati novac i ljudske živote u svrhu stvaranja nekog neodređenog postnacionalnog globalnog poretka (Gottfried, 2007, prema Drolet i Williams, 2020: 41), a javnost u pravilu nije spremna tolerirati niti veći broj žrtava američkih vojnika sve dok se ne radi o izravnoj prijetnji SAD-u ili njegovim vitalnim interesima (Buchanan, 1999: lok. 5455/7487). Paleokonzervativizam se stoga protivi intervencionističkoj politici i nametanju *Pax Americane* cijelom čovječanstvu (Buchanan, 1999: lok. 242/7487), s

obzirom da je "*Pax Americana* – ili u njenoj prozaičnijoj formulaciji, 'benevolentna globalna hegemonija' – recept za ono što je jedan povjesničar nazvao 'stalnim ratom za stalni mir'" (Buchanan, 1999: lok. 242/7487). Umjesto neokonzervativnog imperijalizma, paleokonzervativizam se zalaže za republikanizam, ističući vrijednosti republike, a ne imperija, te se poziva na Oce osnivače i njihovu viziju Amerike kao neimperijalne sile. Umjesto intervencionizma, predlaže se vodstvo primjerom (Buchanan, 1999: lok. 1790/7487) i zauzimanje stajališta da "Amerika ne treba ići u inozemstvo u potrazi za čudovištima koja treba uništiti" (Adams, 1821, prema Buchanan, 1999: lok. 242/7487). Umjesto toga, prednost se daje zaštiti republike, njenih sloboda, građana i časti, postizanju mira, jačanju trgovine i poštenom prijateljstvu sa svim nacijama, bez kompleksnih savezništava (Buchanan, 1999: lok. 242/7487), ali uz snažnu nacionalnu obranu i izbjegavanje globalističkih međunarodnih organizacija (Scotchie, 2017: 2). U argumentiranju svojih stajališta, paleokonzervativci se nerijetko pozivaju na senatora Roberta A. Tafta (1951), koji je u svojoj knjizi *Foreign Policy for Americans* kritizirao ideju o američkom stoljeću u kojemu Amerika mora dominirati i preuzeti moralno vodstvo u svijetu. Smatrao je da se oni koji zagovaraju ovakvu politiku ne žele zapravo ograničiti na moralno vodstvo, već svoje politike žele nametnuti stranim narodima. Taft (1951) se protivio preventivnim ratovima te je neopravdanom smatrao svaku politiku iza koje stoji prijetnja vojnom moći, osim u svrhu obrane slobode vlastitog naroda (Taft, 1951, prema Weyrich i Lind, 2009: 93). U tom svjetlu, čini se da je paleokonzervativna vanjska politika sklona nekoj verziji populističkog izolacionizma, karakteriziranog smanjivanjem vanjskopolitičkih obveza, izbjegavanjem promicanja demokracije u inozemstvu te smanjivanjem ili okončanjem intervencionizma i vanjske pomoći. Tu se još mogu ubrojiti i protivljenje multilateralnim trgovinskim sporazumima koji ne zadovoljavaju američke interese, kao i globalističkim međunarodnim organizacijama (Drolet i Williams, 2020: 41).

Nasuprot *Pax Americani* ili globalnoj hegemoniji, Buchanan (1999) je ponudio tzv. "prosvijećeni nacionalizam", u okviru kojega je nakon Hladnog rata Amerika Rusiji trebala ponuditi kompenzaciju u vidu potpunog povlačenja američkih vojnika iz Europe i povratka tradicionalnoj vanjskoj politici (Buchanan, 1999: lok. 5101/7487), umjesto što se SAD uključio u stvaranje novog svjetskog poretka, koristeći se moći i bogatstvom za ciljeve koji nemaju nikakve veze s vitalnim interesom SAD-a (Buchanan, 1999: lok. 5119/7487). U opravdavanju neintervencionizma, Buchanan (1999) je uzor vidio u Katoličkoj Crkvi, koja je preživjela sve povijesne nedaće i uspijeva opstati više od 2000 godine, te je smatrao da bi i SAD trebao zauzeti takav pristup u vanjskoj politici. "Ovo povjerenje, ovaj spokoj, ova odvojenost od prolaznih

sukoba suvremenosti dobro bi poslužila Republici" (Buchanan, 1999: lok. 5651/7487) te bi stoga i SAD morao ostati suzdržan od prolaznih sukoba i ratova koji ga ne ugrožavaju (Buchanan, 1999: lok. 5696/7487). Vanjska politika za Buchanana (1999) primarno treba biti vođena vitalnim nacionalnim interesima (Buchanan, 1999: lok. 5696/7487), tj. interesima oko kojih se pripadnici nacije slažu da ih treba braniti i pod cijenu vlastitog života (Lippmann, 1943, prema Buchanan, 1999: lok. 5696/7487). U takve interese ne spadaju promicanje demokracije i pitanje unutarnjeg uređenja drugih država, čemu se Buchanan (1999) protivio jer je smatrao da pitanje unutarnjeg uređenja neke države spada u njeno suvereno pravo. Važnije pitanje bi trebalo biti kako se ta zemlja odnosi prema SAD-u te bi SAD trebao težiti prijateljskim odnosima neovisno o tome radi li se o demokratskoj ili autoritarnoj državi, što je pogled proizašao iz paleokonzervativnog shvaćanja države s državnim uređenjem kao rezultatom njene povijesti, kulture, religije i tradicije. Stoga je vanjsku politiku s ciljem ostvarivanja globalne demokracije smatrao arogantnom i utopijskom (Buchanan, 1999: lok. 566/7487).

Buchanan (1999) je u svojim djelima zauzeo jasno neintervencionističko stajalište, upozoravajući, još prije terorističkih napada 9/11, da bi SAD, ako nastavi s dotadašnjom intervencionističkom politikom, mogao biti suočen s velikim terorističkim napadom na američkom tlu (Buchanan, 1999: lok. 162/7487), što se naposljetku i obistinilo. Buchanan (1999) je osporavao, pa čak i redikulizirao, neokonzervativne tvrdnje prema kojima je SAD meta terorista radi svoje snage, bogatstva i dobrote, već je isticao da je vanjska politika SAD-a bila glavni krivac što je stvorena mržnja prema SAD-u, osobito u islamskom svijetu. "Ne mrze nas radi toga što jesmo ili u što vjerujemo; mrze nas zbog onoga što činimo. Ne preziru naša načela; preziru naše politike." (Buchanan, 1999: lok. 175/7487). "Zašto je Osama bin Laden ciljao Ameriku? Ne zato jer smo demokracija, već, prema njegovom vlastitom svjedočenju, jer je htio američke nevjernike ukloniti sa svetog tla Saudijske Arabije koja je dom najsvetijim islamskim hramovima. Teroristi su bili ovdje jer smo mi bili ondje" (Buchanan, 1999: lok. 193/7487). Buchanan (1999) se ipak mogao složiti s tvrdnjom da su iza američkih intervencija obično stajali neki plemeniti motivi, ali je smatrao upitnim kako su drugi shvaćali američku ulogu, pitajući se ujedno što je takva neoimperijalistička politika donijela američkim građanima osim terorizma (Buchanan, 1999: lok. 193/7487).

5.3.3.1.3. Suverenizam u paleokonzervativnoj vanjskoj politici

Paleokonzervativcima je pitanje suvereniteta u vanjskoj politici izuzetno važno. Buchanan (1999) je kritizirao SAD što je godinama prenosio svoj suverenitet na različite međunarodne

organizacije, smatrajući to izdajom američke povijesti i nasljeđa (Buchanan, 1999: lok. 5993/7487) i zalažući se da Amerika ponovno preuzme kontrolu nad svojom ekonomskom i političkom sudbinom. Posebno je bio kritičan prema UN-u, WTO-u, Međunarodnom kaznenom sudu, MMF-u i Svjetskoj banci, za koje je smatrao da služe kao sredstvo kojim međunarodni birokrati vrše utjecaj i moć nad SAD-om (Buchanan, 1999: lok. 5993/7487). Iako ove organizacije politiku nominalno provode u ime altruizma, međuovisnosti i globalne demokracije, Buchanan (1999) smatra da se radi o pitanju moći i vladanja Amerikom. Smatrao je da SAD u UN-u mora zadržati pravo veta, a na svaki pokušaj smanjenja ovog prava zaprijetiti povlačenjem iz organizacije i ne dozvoliti stavljanje američkih vojnih snaga pod zapovjedništvo UN-a (Buchanan, 1999: lok. 6015/7487). Također se zalagao i za izmjenu trgovinskih pravila s ciljem poboljšavanja položaja američkih tvrtki i radnika na domaćem tržištu, smanjenje ovisnosti o uvozu i trgovini te pregovaranje novih recipročnih trgovinskih sporazuma sa svim nacijama. "Na kraju krajeva, ova zemlja pripada nama, a ne svijetu" (Buchanan, 1999: lok. 6015/7487). U tom smislu, paleokonzervativizam dijeli poglede sa suverenističkim pokretima koji smatraju da se globalno odvija bitka između onih koji svoju državu stavljaju na prvo mjesto i onih koji smatraju da su nacionalne države zastarjele i da je za svjetski mir potrebna svjetska vlada (Buchanan, 1999: lok. 5993/7487).

Buchanan (1999) priznaje da se na njegovo protivljenje intervencionizmu i "unilateralnom industrijskom razoružanju", koje se provodi pod krinkom globalne slobodne trgovine, često gleda kao na izolacionizam i protekcionizam, ali je kritičan prema korištenju ovih pojmova. "Što se tiče 'izolacionizma, taj pojam je odbacujuća kritika tradicije neovisnosti SAD-a u vanjskoj politici i neintervencionizma u stranim ratovima koje je zauvijek povezano s Washingtonovim oprostajnim obraćanjem, Jeffersonovom kritikom 'upličućih savezništava' i govorom Johna Quincyja Adamsa na Dan nezavisnosti 1821. godine, kada je rekao da nije niti američka dužnost niti njena sudbina ići 'u inozemstvo u potrazi za čudovištima koja treba uništiti'" (Buchanan, 1999: lok. 362/7487). Neintervencionizam je stoga u američkoj vanjskoj politici tijekom povijesti češće bio pravilo nego iznimka te nakon Wilsona i deklarirana vanjska politika obje stranke u razdoblju do izbora 1940. godine (Buchanan, 1999: lok. 362/7487). Buchanan (1999) s ponosom ukazuje da su tijekom povijesti izolacionističke i protekcionističke politike bile osobito uspješne i da je s njima SAD uspio tijekom jednog stoljeća s američkog kontinenta otjerati Francuze, Britance, Španjolce i Ruse (Buchanan, 1999: lok. 362/7487).

Paleokonzervativci su kritični prema davanju prevelikih sigurnosnih jamstava drugim državama (Buchanan, 1999: lok. 362/7487). Takve sigurnosne obveze Buchanan (1999) je

smatrao neodrživim te se zalagao za njihovo smanjenje kako ne bi došlo do slabljenja američke moći i sposobnosti suverenog donošenja odluka, a što bi se razotkrilo u trenutku kada bi se pokazalo da SAD nema dovoljno resursa da sve te obveze i ispoštuje (Buchanan, 1999: lok. 380/7487). Osim toga, sigurnosne obveze i potencijalno uvlačenje u strane ratove Buchanan (1999) je smatrao opasnim za opstanak SAD-a, što je bilo moguće vidjeti na primjerima iz povijesti. Primjerice, od pet velikih zapadnih imperija s početka 20. stoljeća bez čijeg se postojanja tada teško mogao zamisliti svijet (britanski, francuski, ruski, njemački i austro-ugarski) i dvije sile u usponu (Japan i SAD), do kraja stoljeća nestali su svi imperiji, a kao supersila opstao je jedino SAD. Razlog tome Buchanan (1999) vidi u manjem angažmanu SAD-a u ratovima koji su doveli do propasti ovih imperija. SAD je u dva svjetska rata relativno izgubio najmanji broj vojnika te je bio pošteđen ratnih destrukcija, dok je u konfrontaciji sa SSSR-om izašao kao pobjednik bez izravnog vojnog i nuklearnog sukoba (Buchanan, 1999: lok. 389-403/7487). Buchanan (1999) nije bio za apsolutni izolacionizam, već je dozvoljavao donošenje suverene odluke o ulasku u rat ako se radi o vitalnim nacionalnim interesima (Buchanan, 1999: lok. 419/7487), što je posve u skladu s paleokonzervativnim pogledima, prema kojima fokus nije na individualnim pravima i demokraciji, već se demokracija smatra incidentalnom pojavom u izgradnji etničke nacionalne države (Ashbee, 2000: 80-81). U tom kontekstu, ako se na SAD ne gleda kao na univerzalnu naciju koja prihvaća i bori se za prava i slobode pojedinaca, tada ne postoji niti bilo kakva moralna odgovornost ili obveza SAD-a prema stranim narodima, već SAD odluku o eventualnom ulasku u rat donosi suvereno ako su ugroženi vitalni nacionalni interesi. Paleokonzervativna vanjska politika stoga polazi od potrebe njegovanja bliskih odnosa s drugim državama u skladu s nacionalnim interesima, a intervencije u inozemstvu ne smatraju se poželjnim ako sigurnost SAD-a nije izravno ugrožena. Time se paleokonzervativni koncept nacionalnog identiteta pojavljuje kao korijen iz kojega proizlaze i njegove izolacionističke i suverenističke tendencije u vanjskoj politici (Ashbee, 2000: 80).

5.3.3.1.4. Paleokonzervativna vanjska politika u užem smislu

Konkretnim vanjskopolitičkim pitanjima paleokonzervativci su pristupali u skladu s općim okvirom neintervencionizma i antiglobalizma. Kada je riječ o politici prema Bliskom istoku, Buchanan (1999) naftu nije smatrao dovoljnim motivom, jer je isticao da SAD ima dovoljno svoje nafte, kao i pristup nafti iz Kanade, zemalja Latinske Amerike i Afrike. Također se zalagao za postizanje američke energetske neovisnosti o nafti iz arapskih zemalja, što je SAD

uvelike i ostvario 20-ak godina kasnije, postavši samodostatan radi velike eksploatacije nafte iz škrljevca, kao i bogatstva drugim energentima. Buchanan (1999) nije smatrao smislenim intervenirati na Bliskom istoku i riskirati terorističke napade radi nečega što SAD-u suštinski i ne treba (Buchanan, 1999: lok. 210/7487), pa se protivio već i prvom Zaljevskom ratu, smatrajući da Kuvajt ne predstavlja vitalan interes radi kojeg bi vrijedilo riskirati živote američkih vojnika. Buchanan (1999) velikom prijetnjom nije smatrao niti Saddama Husseina, već je veću opasnost vidio u Iranu, za kojega je smatrao da bi mogao pokušati ostvariti hegemoniju u Zaljevu. Iranu je Irak na neki način predstavljao protutežu te je od američke pobjede nad Irakom najviše mogao profitirati upravo Iran (Buchanan, 1999: lok. 5119/7487). Međutim, Buchanan (2007) je ipak vjerovao da je s Iranom potrebno postići dogovor, prema kojemu bi Iran odustao od nuklearnog oružja, a SAD zadovoljio svoje vitalne interese (Buchanan, 2007: 255).

Buchanan (1999) je središnjom točkom bliskoistočnog sukoba smatrao izraelsku okupaciju arapskog teritorija u Gazi, istočnom Jeruzalemu i Zapadnoj obali, koje je Izrael zauzeo 1967. godine, kao i naseljavanje izraelskih doseljenika na taj teritorij. Stoga je bio vrlo kritičan prema Izraelu, kojemu SAD pomaže, dok on odbija prihvatiti američke pozive da prestane graditi naselja na arapskoj zemlji i poduzima druge korake koji nisu u skladu s američkim interesima (npr. prodaja Kinezima američke tehnologije za *Patriot* i *Python* projektila te za AWACS-e i zrakoplove F-16). Buchanan (1999) vjeruje da Izrael provodi politiku *Israel First*, a sličnu *America First* politiku bi trebala provoditi i Amerika (Buchanan, 1999: lok. 226/7487), što znači da SAD Izraelu ne treba pružati bezuvjetnu potporu, jer time riskira uvlačenje u potencijalno katastrofalan sukob civilizacija s islamskim i arapskim svijetom (Buchanan, 1999: lok. 226/7487). Buchanan (1999) je vjerovao da bi se SAD trebao povući iz konfrontacije s islamskim svijetom i prepustiti taj dio svijeta tamošnjim narodima da sami odlučuju o svojoj sudbini (Buchanan, 1999: lok. 327/7487), pri čemu bi za postizanje trajnog mira bilo ključno izraelsko povlačenje s okupirane arapske zemlje, s Golanske visoravni, iz južnog Libanona i sa Zapadne obale, kao i stvaranje palestinske države s enklavnim glavnim gradom u Istočnom Jeruzalemu. S druge strane, Izrael bi morao dobiti jamstva da ta područja neće biti korištena kao baze za terorističke ili vojne napade (Buchanan, 1999: lok. 5912/7487). Izraelu bi se ipak trebalo osigurati trajno jamstvo pristupa američkom oružju kako bi mogao zadržati vojnu prednost, ali uz jamstvo da neće više transferirati američko oružje Kini (Buchanan, 1999: lok. 5926/7487). Arapski i islamski svijet na SAD ne gleda kao na neutralnog posrednika pa je Buchanan (1999) bio mišljenja da bi SAD mogao vratiti svoj imidž u arapskom svijetu ako bi

uspješno posredovao oko postizanja pravednog mira između Palestinaca i Izraelaca, bez nametanja mira ili osiguravanja njegove provedbe. Takvu politiku trebalo bi pratiti američko vojno povlačenje s Bliskog istoka, s obzirom da u tom dijelu svijeta nije ugrožen nijedan vitalni američki interes (Buchanan, 1999: lok. 5905/7487). Upravo suprotno, američka vojna prisutnost u regiji i percepcija američke dominacije samo pojačavaju problem islamskog fundamentalizma (Buchanan, 1999: lok. 5926/7487).

Buchanan (1999) nije pokazivao veću zabrinutost radi proliferacije nuklearnog naoružanja na Bliskom istoku. Nuklearno oružje je pokazalo zapanjujući potencijal odvrćanja, ali je imalo i samoograničavajući element kod onih država koje ga posjeduju. Naime, do danas nijedna zemlja s nuklearnim oružjem nije bila izravno napadnuta, s iznimkom Izraela tijekom operacije Pustinjska oluja kada ga je Sadam Hussein napao konvencionalnim, ali ne i kemijskim oružjem (Buchanan, 1999: lok. 5474/7487), dok je Sjevernoj Koreji nuklearno naoružanje ipak dalo određena jamstva da Južna Koreja ili SAD neće olako donijeti odluku o eventualnom napadu (Buchanan, 1999: lok. 5494/7487). Stoga Buchanan (1999) smatra da je nuklearno oružje odličan inhibitor, koji iako podiže potencijalnu cijenu budućeg sukoba, ipak utječe na sprječavanje totalnog rata (Buchanan, 1999: lok. 5494/7487). U tom kontekstu je gledao i na Iran, oko kojega se zalagao za aktivniju diplomaciju i dozvoljavao približavanje odnosa (Buchanan, 1999: lok. 5894/7487).

Što se tiče zapadne hemisfere, Buchanan (1999) se zalagao za određeni oblik Monroeove doktrine, u sklopu koje neće biti dozvoljeno utvrđivanje neprijateljskih režima na zapadnoj hemisferi, niti savezništvo s neprijateljskom silom bilo kojeg režima koji graniči s Karibima ili na američkim kontinentima. S druge strane, i SAD bi se trebao suzdržati od intervencija u bilo koju latinoameričku zemlju koja ne predstavlja prijetnju za SAD ili svoje susjede, čak i ako neka demokratska zemlja Latinske Amerike postane autoritarna, jer unutarnje uređenje latinoameričkih država nije pitanje od vitalnog američkog interesa. Intervencija bi bila dozvoljena samo ako je SAD izravno ugrožen ili ako dolazi do masovne imigracije. SAD na zapadnoj hemisferi ne treba saveznike za obranu, ali isto tako ne treba niti davati jamstva da će braniti svaku naciju (Buchanan, 1999: lok. 5715/7487). Što se tiče sjevera kontinenta, Buchanan (1999) Kanadu smatra najvažnijom državom za SAD, iako dopušta mogućnost raspada Kanade u budućnosti, a ako bi do toga došlo, SAD bi trebao ponuditi trgovinske sporazume i sigurnosni savez svakoj od novonastalih država, a ako bi one to željele, i državnost. Buchanan (1999) strateški gleda i na Grenland, kojega smatra jedinim velikim slobodnim prostorom na zapadnoj hemisferi, koji bi uvijek morao ostati unutar američkog obrambenog

perimetra te jednoga dana i formalno biti anektiran od strane SAD-a (Buchanan, 1999: lok. 5715/7487). Buchanan (1999) je vjerovao i u pravo na samoodređenje Portorika, a Kubu više nije smatrao strateškom kolonijom neprijateljskog imperija ili vojnom prijetnjom, već je najveću prijetnju s Kube vidio u eventualnim nemirima ili migrantskim valovima, radi čega se zalagao za miran prijenos vlasti (Buchanan, 1999: lok. 5776/7487).

Buchanan (1999) je imao pomirljive poglede prema Rusiji, koju je smatrao potencijalnom prijetnjom radi velikih nuklearnih kapaciteta, ali je ipak vjerovao da nakon Hladnog rata SAD s njom više nema nikakve ideološke, teritorijalne niti povijesne neriješene račune (Buchanan, 1999: lok. 259/7487). Rusiju je stoga smatrao potencijalnim prirodnim saveznikom te je smatrao da se Zapad ne treba uplitati u njena unutarnja pitanja, već da ju treba pokušati privući na svoju stranu, po uzoru na privlačenje Njemačke i Japana nakon Drugog svjetskog rata (Buchanan, 1999: 697/7487), pa čak i po cijenu da ne dođe do proširenja NATO-a na zemlje srednje i istočne Europe (Buchanan, 1999: lok. 259/7487). Proširenje NATO-a do ruskih granica i stalno isticanje zapadne superiornosti Rusiju tjera od Zapada i čini je stalnim neprijateljem (Buchanan, 1999: lok. 566/7487), gurajući je u zagrljaj Kine i stvarajući time potencijalno protuzapadno savezništvo koje nije u američkom vitalnom interesu (Buchanan, 1999: lok. 5969/7487). Buchanan (2007) je oko ovog pitanja bio vrlo jasan: "ekspanzija NATO-a usmjerena je protiv Rusije" (Buchanan, 2007: 258). Prijateljska Rusija trebala bi biti u vitalnom interesu SAD-a, što bi koristilo američkoj sigurnosti i bilo u skladu s krovnim interesom SAD-a u 21. stoljeću o nužnosti izbjegavanja sukoba s nuklearnim silama (Buchanan, 1999: lok. 617/7487). Osim toga, s oporavkom i uzdizanjem Rusija bi mogla pribjeći vlastitoj verziji Monroeove doktrine i suočiti SAD s vrlo opasnom dilemom - ući u sukob s nuklearnom supersilom ili odustati od svojih savezničkih obveza prema manjim istočnim članicama i dozvoliti raspad NATO-a (Buchanan, 1999: lok. 617/7487). Buchanan (2007) je smatrao samoubilačkom ludošću američko obvezivanje na rat s nuklearnom Rusijom radi zemalja poput Litve (Buchanan, 2007: 31). Vjerovao je i da Rusija, poput SAD-a, ima pravo na svoju verziju Monroeove doktrine (Buchanan, 2007: 258), a pravo na vlastite zone utjecaja priznavao je i drugim svjetskim silama (Buchanan, 2008: 421). Više američkih predsjednika do sada je bilo suočeno sa sovjetskim intervencijama u Njemačkoj, Mađarskoj, Čehoslovačkoj i Poljskoj (Truman, Eisenhower, Kennedy, Johnson i Reagan), ali nijedan nije koristio silu. Stoga Buchanan (1999) smatra da niti danas, bez obzira što se radi o NATO članicama, nijedan predsjednik ne bi mogao u Kongresu tražiti objavu rata Rusiji radi sukoba neke europske NATO članice s ruskom vojskom (Buchanan, 1999: lok. 634/7487). Jednako nepromišljenim smatra

već i ulazak u vojni savez s manjim europskim državama, koje ništa ne doprinose američkoj moći, već samo utječu na slabljenje odnosa s Rusijom (Buchanan, 2007: 259). Buchanan (1999) ocjenjuje da SAD sigurnosna jamstva istočnoeuropskim NATO članicama ne bi mogao ispoštovati niti kada bi i htio, s obzirom na veličinu svoje vojske i činjenicu da u pojedinim državama istočne Europe živi veliki broj pripadnika ruske manjine (Buchanan, 1999: lok. 649/7487). Stoga ne čudi da je proširenje NATO-a Buchanan (1999) smatrao "provokativnim aktom, nevezanim uz [...] prave sigurnosne interese i utemeljenim u ignoranciji američke povijesti i tradicije" (Buchanan, 1999: lok. 712/7487). Zato je izražavao bojazan od potencijalnog novog europskog sukoba, koji bi prerastao u veći rat i u koji bi onda, radi članstva u NATO-u, morao biti uvučen i SAD. Čini se zato da je NATO za SAD izgubio pravi smisao, jer je SAD neproporcionalno moćan u odnosu na relativno slabe europske države, pa savezništvo SAD-u u načelu ne donosi puno, već ga potencijalno samo uvlači u europske sukobe (Buchanan, 1999: lok. 667/7487).

U tom kontekstu, Buchanan (1999; 2004) je upozoravao i na pojavu koja je rušila mnoge imperije kroz povijest - tzv. imperijalno prekomjerno rastezanje ako bi se pokazalo da SAD nije u stanju ispoštovati svoja sigurnosna jamstva drugim državama (Buchanan, 1999: lok. 743/7487). Kao klasični primjer imperijalnog prekomjernog rastezanja navodio je invaziju na Irak i rat za nametanje demokracije koju arapske i islamske zemlje nisu nikada poznavale (Buchanan, 2004: 2). Osim toga, radilo se o regiji u kojoj SAD povijesno nije bio snažno vojno prisutan (Walt i sur., 2012: 9). Čini se da je time "Amerika preuzela povijesne uloge njemačkog carstva u zadržavanju Rusije izvan Europe, austrijskog carstva u ulozi policajca na Balkanu, britanskog carstva u patroliranju oceanima i morskim putevima te pružanju zaštite Perzijskom zaljevu, otomanskog carstva u osiguranju mira u Svetoj Zemlji te japanskog carstva u obrani Koreje i *containmenta* Kine, kao i španjolskog carstva u Latinskoj Americi" (Buchanan, 1999: lok. 834/7487), ali nijedan od potencijalnih ratova u tim dijelovima svijeta zapravo ne ugrožava vitalne interese SAD-a. Stoga uvlačenje u tamošnje ratove ne bi bilo vrijedno riskiranja američkih života ili nuklearnog rata, dok bi simultano izbijanje više ratova SAD dovelo na prag onoga što je Walter Lippmann nazvao "bankrotom vanjske politike" (Buchanan, 1999: lok. 1002/7487). Kako bi se spriječio takav scenarij, Buchanan (1999) je mišljenja da SAD treba revidirati svoje obveze i sigurnosna jamstva u inozemstvu te definirati što je vitalno za američku sigurnost, a od čega treba odustati (Buchanan, 1999: lok. 1019/7487). Buchanan (1999) je protivnik miješanja sudbine SAD-a sa sudbinom Europe, u kojoj su pokrenuti svi veliki ratovi 20. stoljeća (Buchanan, 1999: lok. 5969/7487) te stoga smatra da europski kontinent konačno

mora preuzeti odgovornost za vlastitu obranu, a Amerika konačno mora prestati igrati ulogu koju su povijest i geografija dodijelili drugim nacijama (Buchanan, 1999: lok. 5948/7487). U tom pogledu, zalagao se za povlačenje svih kopnenih snaga iz Europe i izmjenu Sjevernoatlantskog ugovora na način da uključivanje SAD-a u buduće europske ratove bude opcija, a ne obveza, s time da prije ulaska u rat, Kongres taj rat mora objaviti (Buchanan, 1999: lok. 5948/7487). Osim prema NATO-u, Buchanan (1999) je kritičan i prema drugim vojnim obvezama SAD-a, kao što su obveze prema Japanu i Južnoj Koreji, te navodi da je time SAD obvezao svoje još nerođene vojnike na ratove u regijama gdje se američki vojnici nikada ranije nisu borili i gdje ne postoji nijedan američki vitalni interes (Buchanan, 1999: lok. 5119/7487).

Uspoređujući američku i kinesku vanjsku politiku nakon Hladnog rata, Buchanan (2011) primjećuje da je SAD kažnjavao odmetnute režime i promicao demokraciju u zemljama poput Somalije, Haitija, Iraka ili Afganistana, dok Kina nije ratovala ni sa kime, ali je jačala svoju vojnu moć i razvijala veze sa sve većim brojem zemalja, osobito onima koje nisu bile u dobrim odnosima sa SAD-om (Buchanan, 2011: 18). U odnosima s Kinom, Buchanan (1999) je inače kritički gledao na Clintonovu politiku *appeasementa* i višedesetljetnu politiku koja je dovela do ogromnih trgovinskih deficita SAD-a, a pokazivao je zabrinutost i radi velikog transfera tehnologije i znanja sa Zapada u Kinu, što je Kina, često i nelegalno, koristila za snažan rast i dostizanje statusa regionalne sile. Kina ima potencijal i cilj postati svjetska sila, što bi vodilo u njenu ekspanziju i hegemoniju u Aziji, a moguće i do kineske verzije Monroeove doktrine, usmjerene na istjerivanje SAD-a iz tog dijela Pacifika (Buchanan, 1999: lok. 259/7487). Bez obzira na uspon i asertivnost Kine posljednjih desetljeća, Buchanan (1999) ipak smatra da Kina ne ugrožava nijedan vitalni američki interes. Njen uspon ne znači niti da bi trebalo doći do nekog izravnog sukoba u budućnosti, ponajprije radi njenog nepovoljnog geografskog položaja i vjerojatnog otpora drugih azijskih zemalja njenoj hegemoniji (Buchanan, 1999: lok. 259/7487). Stoga bi SAD trebao izbjegavati konfrontaciju i prepustiti odgovornost azijskim državama. Također ne treba isključiti niti mogućnost da rastuća srednja klasa unutar Kine počne tražiti više slobode i demokracije te posljedično dovede i do promjene komunističkog režima (Buchanan, 1999: lok. 277/7487). Kao najizglednije područje nekog potencijalnog sukoba s Kinom smatraju se neki sporni azijski otoci (Buchanan, 1999: lok. 5795/7487), a tu je i uvijek prisutan problem Tajvana, koji predstavlja najspornije vojno-sigurnosno pitanje u odnosima Kine i SAD-a te se često postavlja pitanje bi li SAD trebao intervenirati ako Kina jednog dana odluči vojnim putem vratiti Tajvan pod svoju kontrolu. SAD vjerojatno ne bi mogao računati na puno vojnih saveznika u sukobu s Kinom, pa se Buchanan (1999) zalaže za

neintervencionizam, unatoč tome što SAD ima određenu moralnu obvezu prema Tajvanu. Najispravnije bi bilo unaprijed jasno poručiti Tajvanu da je obrana zemlje tajvanska obveza i da je budućnost Azije u rukama Azijaca. SAD bi time izbjegao uvlačenje u još jedan iscrpljujući azijski rat, a iz istog bi razloga SAD trebao napustiti stara savezništva s Južnom Korejom, Japanom i Filipinima te povući američke vojnike iz regije. To bi smanjilo antiameričke osjećaje u regiji, kao i nuklearnu prijetnju Sjeverne Koreje, a tada već bivše američke saveznike potaknulo na naoružavanje i stvaranje regionalnih obrambenih savezništava (Buchanan, 1999: lok. 294/7487). Buchanan (1999) je bio otvoren i za mogućnost da Japan, Južna Koreja i Tajvan steknu nuklearno oružje za vlastitu obranu, čime bi se dodatno smanjile sigurnosne obveze za SAD. U azijskim ratovima SAD bi mogao nastaviti dobavljati oružje za obranu, ali bez intervencije vojnim snagama, što bi značilo povlačenje SAD-a s prve linije fronte te napuštanje svih sigurnosnih ugovora kojima se od SAD-a predviđa ulazak u rat. "Tek kada se ukloni pretpostavka o automatskom američkom spašavanju, pojavit će se nova ravnoteža snaga" (Buchanan, 1999: lok. 5815/7487). Ako bi to bilo nužno, SAD bi se eventualno mogao uključiti potporom iz zraka i s mora ili tek potkraj sukoba (Buchanan, 1999: lok. 5835/7487). "Amerika je Providnošću blagoslovljena velikim oceanima između nje i krvlju natopljenih kontinenta Europe i Azije. Zašto odustati od te prednosti i od Amerike napraviti borbenu državu na prvoj liniji fronte, kada nikakav vitalni američki interes nije ugrožen ni na jednom kontinentu i kada su tamošnje države dovoljno bogate i imaju dovoljno veliko stanovništvo da bi same osigurale vlastitu obranu?" (Buchanan, 1999: lok. 294/7487). Što se tiče Japana, američki vitalni interes je da japanska industrijska snaga i vojni potencijal ne budu uključeni u neku globalnu ravnotežu snaga usmjerenu protiv SAD-a. Buchanan (1999) je glavnim problemom smatrao visoki trgovinski suficit Japana u odnosu na SAD, dok SAD i dalje nema puni pristup japanskom tržištu. Sporna je i jednostrana obveza obrane Japana te se Buchanan (1999) zalagao za sklapanje partnerskog sporazuma kojim bi se pravednije podijelili teret i koristi, a Japan učinilo neovisnijim od SAD-a, s mogućnošću aktivnijeg uključivanja u ravnotežu snaga u Aziji (Buchanan, 1999: lok. 5854/7487).

5.3.3.2. Vanjska trgovina i ekonomski nacionalizam

5.3.3.2.1. Ovisnost američkog gospodarstva o vanjskoj trgovini

Američko gospodarstvo tijekom povijesti vrlo je često snažno ovisilo o vanjskoj trgovini. Procjenjuje se da je 1790. godine američko gospodarstvo bilo najmanje jednako ovisno o vanjskoj trgovini kao na početku 21. stoljeća (Ratner, Soltow i Sylla, 1979; U.S. Bureau of the

Census, 1998; Mitchell, 1998, prema Mead, 2001: 10), kao i da je u 19. stoljeću ta ovisnost bila čak i veća nego tijekom Hladnog rata (U.S. Department of Commerce, 1957, prema Mead, 2001: 12). Tada su naime veliku ulogu u gospodarstvu SAD-a imala strana ulaganja, radi čega je SAD bio osobito podložan šokovima na međunarodnim financijskim tržištima (Wilkins, 1989, prema Mead, 2001: 13). Radi velikog političkog utjecaja stranih investitora, SAD je tada morao uvoditi i neke populističke mjere usmjerene protiv stranaca i na smanjenje njihovog utjecaja (Wilkins, 1989, prema Mead, 2001: 14). U tom su razdoblju objavljeni i neobjavljeni ratovi (Francuska, UK) te Jeffersonov embargo na trgovinu između SAD-a i Europe doveli možda do najsnažnijeg ekonomskog šoka za SAD ikada (Sears, 1927, prema Mead, 2001: 15).

Do promjene američkog pogleda došlo je s prijelazom SAD-a iz zemlje dužnika u zemlju kreditora na početku 20. stoljeća. SAD je tada na strane investitore prestao gledati kao na snage koje oblikuju američku ekonomiju neovisno o željama američkih farmera, radnika i poduzetnika, a FED-u je dana nadležnost za određivanje kamatnih stopa (Mead, 2001: 64-65). Američki financijski sustav tijekom 20. stoljeća postajao je sve neovisniji o europskim događajima, čemu su doprinijeli Velika depresija i Drugi svjetski rat, koji su poremetili međunarodnu trgovinu i investicije, već načete Prvim svjetskim ratom (Mead, 2001: 65), a rastuća financijska neovisnost SAD-a promijenila je i način kako je SAD gledao na vanjsku politiku. U društvu je sve manje bila izražena vanjska dimenzija ekonomske politike, što je dovelo do manjeg razumijevanja javnosti o tome da je ranije u povijesti SAD bio ovisniji o međunarodnim tržištima (Mead, 2001: 65). Osim toga, nakon Drugog svjetskog rata došlo je do nestanka konkurencije i stranih kreditora te SAD nije imao pravog ekonomskog konkurenta ili rivala sve dok ponovno nije došlo do uspona Njemačke i Japana 70-ih godina (Mead, 2001: 65), radi čega je u američkoj javnosti uglavnom iščezla svijest o tome da su i pitanja međunarodne ekonomske politike ustvari vanjskopolitička pitanja (Mead, 2001: 66).

5.3.3.2.2. Tradicija američkog protekcionizma

Nakon kraja Hladnog rata, pod vodstvom SAD-a, liberalni globalni poredak proširen je na istočnu Europu i veći dio svijeta te se činilo da se ekonomska pitanja i slobodna trgovina odvijaju uglavnom automatski i bez vraćanja na stare protekcionističke politike. Međutim, financijska i ekonomska kriza 2008. godine vratila je određeni ekonomski nacionalizam, a dolazak Trumpa na mjesto predsjednika SAD-a te je politike i dodatno potencirao. Iako se mnogima tada činilo da se radi o nekim novim trendovima, oni ipak nisu bili novi, iako dugo vremena nisu bili prisutni na površini. Iako se to često zanemaruje u javnosti i medijima,

protekcijonizam je tijekom većeg dijela američke povijesti bio *mainstream* američke trgovinske politike. Već je među Ocima osnivačima prevladavala sklonost carinama i strogim ograničenjima imigracije (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 173), a u protekcijoniste su se ubrajali i predsjednici poput Washingtona, Jeffersona, Lincolna i Theodorea Roosevelta (Buchanan, 1998: 18). Jackson i Jefferson bili su ekonomski nacionalisti, a Lincoln najveći američki protekcijonist (Buchanan, 1998: 114). Drugi zakon koji je Washington potpisao bio je Carinski zakon iz 1789. godine, Jefferson je 1807. uveo embargo na svu trgovinu s Europom, dok su Madison, Monroe, Jackson, Lincoln i Theodore Roosevelt također preferirali carine, koje su tijekom 19. stoljeća dostizale razine i do 50 % (Buchanan, 1998: 294). Među nacionaliste na području trgovinske politike ubrajao se i Friedrich List, koji je emigrirao u SAD gdje se upoznao s Andrewom Jacksonom, Henryem Clayem, Jamesom Madisonom i ostalim liderima. List je ubrzo počeo zagovarati američku politiku zaštitnih carina, kako bi se SAD zaštitio od tada dominantnih britanskih proizvođača, a u svojim je djelima zagovarao *realpolitiku*, uz kritiku liberalnih očekivanja miroljubivog svijeta kao rezultata međuovisnosti potaknute slobodnom trgovinom (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 108).

Vrlo popularan Hamiltonov protekcijonizam, počevši s njegovim sistemom zaštite industrije i plaća (Mead, 2001: 55), bio je primjerena politika u vrijeme kada je SAD bio relativno mali akter u globalnom trgovinskom sustavu, oblikovanom od strane merkantilističke Britanije, ali se kasnije postavilo pitanje je li takva politika bila odgovarajuća u trenucima kada je SAD poželio zamijeniti Britaniju kao središte međunarodnog trgovinskog sistema temeljenog na slobodnoj trgovini (Mead, 2001: 56). Alexander Hamilton, ministar financija u mandatu Georgea Washingtona, 1791. godine iznio je ekonomske osnove nove republike u dokumentu *Report on Manufactures*, čime je predviđao uravnotežen rast između industrijaliziranog Sjevera i poljoprivrednog Juga, koji su međusobno trebali postati najbolji klijenti jedni drugima (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 120). Stvoreno je veliko unutarnje tržište, ali ne kao cilj sam za sebe, već kao temelj gospodarskog rasta, uz uvođenje carina na uvoznu robu (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 120). Hamilton je u svojem izvješću zagovarao zaštitne carine iz straha da bi se južne države, umjesto Sjeveru, mogle okrenuti Engleskoj i Francuskoj i od njih nabavljati industrijske proizvode, što bi moglo ugroziti opstanak Unije (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 120-121). Međutim, politika zaštićenog američkog tržišta u cijelosti je implementirana tek nakon Građanskog rata, kada je Jug integriran u nacionalnu ekonomiju (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 121). Bez obzira na carine, Hamilton je ipak podržavao tržišnu ekonomiju, vjerujući da privatno poduzetništvo povećava prostor slobode (Hawkins, 1991, u Scotchie,

2017: 121). Thomas Jefferson nije sasvim podržavao Hamiltonove poglede te je vjerovao da je bolje da tvornice budu u Europi, s obzirom da ih je povezivao s prljavom industrijom i urbanim slamovima. Također je nastojao izbjegavati ratove, zauzimajući se za smanjenje mornarice i zamjenu teško naoružanih fregata manjim obalnim brodovima. Pa ipak, nakon Rata 1812. godine počeo se zalagati za drukčiju industrijsku politiku i uvođenje carina na strane proizvode, kako bi se izbjegla ovisnost o stranim državama (Jefferson, 1815, prema Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 122). Carine je branio i James Madison, smatrajući da se radi o mjerama važnima za prihode i nacionalnu industriju (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 20).

Najveće carine SAD je imao između 1865. i 1900. godine, kada je bilježio najveću ekonomsku ekspanziju u povijesti, s ogromnim porastom životnog standarda (Buchanan, 1998: 226), a protekcionizam u svrhu zaštite i jačanja američke industrije do 1880. godine postao je čvrsti *mainstream* republikanske politike. Mnogi su stoga upravo protekcioniističkim politikama pripisivali zasluge za gospodarsko jačanje SAD-a, koji je u narednom stoljeću postao vodeća industrijska sila svijeta. Tako je i Theodore Roosevelt tvrdio: "Hvala Bogu što nisam zagovornik slobodne trgovine" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 122).

S druge strane, Demokrati na prvo mjesto nisu uvijek stavljali američku industriju, pa su već u 19. stoljeću zagovarali slobodnu trgovinu s argumentima da će uvoz dovesti do nižih cijena na domaćem tržištu. Ove ideje kasnije je preuzeo Woodrow Wilson, koji je slobodnu trgovinu povezo s ciljem stvaranja svjetskog poretka i postizanja mira (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 123). Nakon što se u Prvom svjetskom ratu pokazala važnost proizvodnje, mnogi raniji zagovornici slobodne trgovine usmjerili su se prema merkantilizmu. Kao primjer uspješnosti merkantilističke politike nasuprot slobodnoj trgovini često se navodi Velika Britanija (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 123). Tako Hawkins (1991) smatra da je slobodna trgovina negativno utjecala na britanski imperij. Britancima su u 19. stoljeću glavne industrije bile tekstilna industrija i industrija čelika, koje su se razvile u razdoblju merkantilističke politike od 1750.-1840. godine. Nakon prihvaćanja slobodne trgovine, Britaniju su počele sustizati, pa i prestizati, sile koje su prakticirale merkantilizam i protekcionizam, osobito u pogledu novih tehnologija. Potkraj 19. stoljeća Britanija je počela bilježiti stalne trgovinske deficite (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 119), a do Prvog svjetskog rata prestigili su je SAD i Njemačka kao nove industrijske sile, i to na način da su razvijale velika i zaštićena domaća tržišta, koja su dodatno poticana trgovinskim sporazumima. Hawkins (1991) stoga zaključuje da, "unatoč retorici liberala, podaci pokazuju da nijedna nacija nije dosegla prvo mjesto na ljestvici

industrijskih sila, ili uspjela tamo ostati, na način da je usvojila slobodnu trgovinu" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 119).

U intenzivnim raspravama u Europi 19. stoljeća, vođenih između zagovornika i protivnika slobodne trgovine, Hawkins (1991) uočava korijene većine teorija koje su se tada, a i danas koristile u raspravama o američkoj trgovinskoj politici. Dok slobodna trgovina korijene pronalazi u klasičnom liberalizmu Francuske i Engleske, nacionalistička misao sklonija protekcijonizmu korijene vuče od merkantilizma obogaćenog mislima američkih i njemačkih autora (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 107). Tradicija merkantilizma potječe iz 15. stoljeća, kada su vlade poticale trgovinu i proizvodnju kako bi stvorile prosperitetne nacionalne ekonomije i snažne nacionalne države, vodeći se istim strateškim ciljem: "ako su nacionalni trgovci i industrijalisti bili produktivni i sposobni dominirati velikim tržištima, tada je i vlada imala snažnu materijalnu osnovu za podržavanje njihovog položaja putem diplomacije i, ako je potrebno, rata" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 109). Ovo razdoblje bilo je obilježeno pronalaskom novih trgovinskih ruta, ali i sukobima i ratovima za kontrolu novog bogatstva, nakon kojih je, osobito u pobjedničkim zemljama, nastupao period liberalne političke misli koja je zagovarala novi svjetski poredak i ostavljanje starih sukoba u prošlosti (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 109). U 18. stoljeću pojavile su se kritike i odbacivanje merkantilističkih trgovinskih praksi, u kojima su se kao argumenti koristili jačanje države nauštrb pojedinaca, promicanje ratova, otežavanje ili zaustavljanje ekonomskog napretka rivala i dr. (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 109). Hawkins (1991) je posebno upozoravao na trgovinski suficit na koji autori tog vremena nisu obraćali dovoljno pozornosti, pa je tako navodio da "onaj tko profitira od trgovinskog suficita stvara kapital koji se može koristiti ne samo za izgradnju vlastite ekonomije, već i za dominaciju financijama drugih država" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 110). To se moglo dobro vidjeti na primjeru Španjolske, gdje su prosperirali oni koji su s njom održavali trgovinske suficite, dok je Španjolska, iako nekada najbogatija i najmoćnija država Europe i Amerika, nazadovala kao svjetska sila (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 110). Tada se pokazalo da su "oni koji se pouzdaju u trgovinu umjesto u snagu svojih vlastitih proizvodnih kapaciteta, svoje dvorce izgradili u pijesku" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 111). Klasični liberalizam bio je privlačan i mnogim konzervativcima radi antietatizma i kritičkog odnosa prema vladama, međutim država blagostanja kojoj se konzervativci danas suprotstavljaju nije postojala u 19. stoljeću kada je klasični liberalizam bio dominantan. Stoga klasični realizam u to vrijeme nije napadao državu blagostanja, već vojnu spremnost, diplomaciju velikih sila i izgradnju imperija (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 116).

S druge strane, klasični liberalizam nije obraćao puno pozornosti na uspone i padove velikih nacija, niti na pitanje utjecaja takvih promjena na građane. David Ricardo, autor teorije komparativnih prednosti, vjerovao je da su dobrobiti trgovine toliko velike da bi nacije nastavile međusobno trgovati čak i u vrijeme rata, radi čega države ne trebaju brinuti o svojoj ovisnosti o uvozu (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 112). Kantov stalni mir podrazumijevao je da se države moraju odreći divlje slobode bez zakona te formirati međunarodnu državu, koja bi u konačnici obuhvatila sve narode svijeta (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 113). Kao jedan od elemenata putem kojega bi se ljudi mogli povezati i održavati mir, Kant je vidio slobodnu trgovinu, što je tada, a i danas, bila jedna do glavnih postavki liberalizma, klasičnog i suvremenog (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 113). Za razliku od Kanta, Adam Smith, iako je zagovarao slobodnu trgovinu i suprotstavljao se monopolu trgovaca i proizvođača pod merkantilizmom, donekle je odudarao od ovih pogleda te je rat smatrao najplemenitijim od svih umijeća. Vjerovao je da Engleska mora biti spremna za rat, s obzirom da uvijek može postati žrtvom napada radi svojeg bogatstva. "Smith je pisao da je 'obrana, ipak, važnija od raskoši', što je izjava s kojom bi se složio svaki merkantilist" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 113), a vjerovao je i da nacionalna obrana ne ovisi samo o snazi mornarice, već i o ukupnim industrijskim i ekonomskim kapacitetima zemlje. Radi toga je prihvaćao korištenje carina i drugih restrikcija kao odgovor na politike drugih država koje su pokušavale blokirati britanski izvoz, ali i smanjenje ovisnosti o inozemnim robama nužnima za nacionalnu obranu (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 114). Time je Smithov sustav slobodnog tržišta bio potpuno u skladu s američkim sustavom carina u 19. stoljeću (Buchanan, 1998: 177).

Za ekonomski nacionalizam, ili kako ga je Buchanan (2007) nazivao, ekonomski patriotizam, zalagali su se i paleokonzervativci. Buchanan (2007) je tako smatrao da SAD gubi trgovinske ratove protiv Kine, Japana, Azije, EU-a, Kanade i Meksika radi ideologije američkih intelektualaca i pohlepe poslovnih ljudi (Buchanan, 2007: 245) te se zalagao za promjenu smjera kako SAD ne bi izgubio svoju proizvodnu i tehnološku nadmoć i kako bi ojačao vlastitu samodostatnost (Buchanan, 2007: 248). Ovakav ekonomski nacionalizam ponekad se naziva i neomerkantilizmom (Schweller, 2018 u Jervis i sur., 2018: lok. 915/11823).

5.3.3.2.3. Slobodna trgovina nasuprot protekcionizmu

Prema mišljenju mnogih, američka sigurnost ovisi o američkoj industriji, koja treba biti sposobna zadržati vodstvo u nizu područja i proizvodnih procesa, za što su potrebne državna i komercijalna potražnja (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 115). Tu se ne radi samo o trenutnoj

proizvodnji već i o dodanoj vrijednosti koju proizvodnja stvara te istraživanju i razvoju, osobito u visokotehnološkim industrijama. Međutim, u američkoj politici oduvijek su postojale razlike u pogledima na vanjsku trgovinu. S jedne su strane bili pristaše slobodne trgovine, u usponu nakon Drugog svjetskog rata, a s druge strane protekcionisti, koji su se u tom razdoblju našli na marginama američke politike, unatoč tome što su stoljeće i pol do tada oni predstavljali dominantnu snagu. Hawkins (1991) je smatrao da se zagovornici slobodne trgovine uglavnom drže statičkih modela s početka industrijske revolucije, kada tehnološki napredak nije bio toliko brz kao danas. Među njima je popularna Ricardova teorija komparativnih prednosti, prema kojoj manja promjena u cijeni opravdava ne samo napuštanje proizvodnje danas, već i napuštanje budućeg razvoja povezanog s tom proizvodnjom (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 115). S druge strane, autori poput Lista isticali su da je, dugoročno gledano, važnija moć generiranja bogatstva od trenutnog bogatstva (List, prema Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 116), a s time se slaže i Buchanan (1998), koji je proizvodnju smatrao ključnom za nacionalnu moć, radi viših stopa rasta produktivnosti i većeg potencijala za pojavu novih industrija uslijed istraživanja i razvoja (Buchanan, 1998: 58).

Kada je riječ o vanjskoj politici, unutar paleokonzervativizma ne postoje sasvim ujednačeni pogledi. Libertarijanci Chodorov i Rothbard podržavali su slobodnu trgovinu, dok je *Von Mises Institute* bio protiv NAFTA-e i GATT-a radi velike i nepotrebne birokracije koju ovi sporazumi generiraju (Scotchie, 2017: 11-12). Dio paleokonzervativaca nije podržavao uvođenje carina, smatrajući ih oblikom oporezivanja i vjerujući da je protekcionizam tijekom povijesti ponekad bio povezan s nekim oblicima intervencionizma. Carine su se ujedno smatrale centralizirajućim mjerama koje jačaju federalnu vladu, što nije sukladno paleokonzervativnim pogledima na lokalizam i republikanizam (Ashbee, 2000: 82). Međutim, za brojne paleokonzervativne intelektualce, "uspostava novog ekonomskog nacionalizma, kojega prati smanjenje imigracije, čini jedno od temeljnih rješenja za problem osiromašivanja američkih radnika i gubitka suvereniteta Sjedinjenih Država (Francis, 1999: 193, prema Fournier, 2019: 792). Prema njima, povijesni podaci jasno ukazuju da se nacije uspinju dok slijede politiku ekonomskog nacionalizma, odnosno padaju kada prihvate politiku slobodne trgovine (Buchanan, 2011: 17).

Hawkins (1991) je isticao da trgovina često ima asimetrične učinke, jer povećanje tržišnog udjela jedne zemlje znači i smanjenje udjela drugih država. Stoga se glavna bitka odvija za kontrolu najproduktivnijih industrija i za položaj koji omogućava buduću tehnološki napredak. "Sjedinjene Države, s najvećim domaćim tržištem na svijetu, stručnom radnom snagom i etabliranom tehnološko-industrijskom bazom, imaju svaku inherentnu prednost u ovom

globalnom natjecanju" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 124). SAD-u danas najvećeg suparnika predstavlja Kina, ali za komparaciju dobro može poslužiti nekadašnji položaj Japana. Naime, uspon Japana na području visoke tehnologije i industrije doveo je do velikih trgovinskih suficita, što je ojačalo japanski financijski položaj na tržištima kapitala i u bankarstvu. Japan je ove prednosti ostvarivao na način da su njegove velike kompanije vodile merkantilističke politike, gdje je uspjeh ovisio o pristupu tržištima otvorenijima od vlastitoga. Hawkins (1991) navodi da je prodor japanskih proizvoda na otvorenije američko tržište bio još jedan dokaz nadmoćnosti merkantilističke politike nad politikom slobodne trgovine (Doran, prema Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 124), što je Japanu omogućilo da od 1981.-1987. godine od trgovinskog deficita od 11 milijardi USD prijeđe u suficit od 87 milijardi USD (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 125). Međutim, nije toliko bitan apsolutni iznos trgovinskih deficita, koliko je bitno pitanje koncentracije uvoza u strateškim i visokotehnološkim područjima, a neki s time povezuju i pitanje uspona i pada velikih nacija, kod kojih je prije konačnog pada, najčešće u nekom većem ratu, postojao obrazac kontinuiranog višedesetljetnog gospodarskog nazadovanja, često praćenog unutarnjim previranjima i političkom paralizom (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 125-126). Hawkins (1991) je smatrao da je stoga moguće govoriti o "borbi za kontrolu svjetskog bogatstva i resursa, tržišta i teritorija" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 126), koja za cilj nema suzbijanje ili promicanje trgovine *per se*, s obzirom da se trgovina ne smatra ciljem, već sredstvom za jačanje vlastite ekonomije (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 126). "Pojavljuju se nove sile koje u konačnici konvertiraju svoje ekonomske dobiti u političku i vojnu moć. Starija sila onda iznenada shvati da više nema snage nadvladati otvorene izazove, ali pobjeda izazivača nije uvijek samo njegova zasluga, već se zasluga može pripisati i neadekvatnoj i nepravovremenoj reakciji starije sile dok se još nalazila u dominantnoj poziciji, bilo radi neuočavanja prijetnje, bilo radi svojeg preoptimističnog pogleda na marginu sigurnosti koju država ima" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 127). Politika slobodne trgovine, kao *mainstream* liberala i neokonzervativaca, iz tog je razloga predstavljala opasnu utopiju, s obzirom da je svijet i dalje podijeljen na nacionalne države, da je nacionalizam i dalje snažan faktor i da se stoga "ekonomija ne može fundamentalno razlikovati od šireg političkog okruženja koje definira kako je svijet organiziran. Ne postoji globalna ekonomija, već samo međunarodna ekonomija" (Hawkins, 1991, u Scotchie, 2017: 127).

Weyrich i Lind (2009) zalagali su se za promjenu carinske politike, naglašavajući da je SAD postao snažna proizvođačka nacija u razdoblju dok je imao zaštitne carine. Ekonomska sigurnost nije moguća bez proizvođačke industrije, jer uslužni sektor ne nudi prosječnim

građanima dovoljno prilika za postizanje ekonomske sigurnosti niti dovoljno visoke plaće, već se dobro plaćeni poslovi uglavnom nalaze u proizvođačkoj industriji koju stoga treba ponovno obnoviti u SAD-u, ako je potrebno, i putem uvođenja carina (Weyrich i Lind, 2009: 119-120). Ovi autori poseban naglasak stavljali su na reindustrijalizaciju zemlje i zaustavljanje preseljenja proizvodnje u inozemstvo, osobito Kinu, smatrajući da bi takve mjere omogućile zadržavanje u SAD-u dobro plaćenih proizvodnih poslova za američku radničku i srednju klasu (Weyrich i Lind, 2009: 113). Naglašavali su i prednosti manjih tvrtki umjesto velikih, s obzirom da je manje vjerojatno da će takve tvrtke proizvodnju premješati u inozemstvo (Weyrich i Lind, 2009: 114), a blagonaklono su gledali i na druge mjere usmjerene na zadržavanje radnih mjesta u SAD-u, kao što su oporezivanje ili uvođenje izvoznih carina na radna mjesta *outsourcena* u inozemstvo (Weyrich i Lind, 2009: 119). Radnička prava također su im bila važna te su smatrali da većina ljudi zaposlena u proizvodnom sektoru ima konzervativne poglede, radi čega im treba pomoći u ostvarivanju statusa srednje klase (Weyrich i Lind, 2009: 120).

Buchanan (1998) je Ricardovu teoriju komparativnih prednosti smatrao globalističkom dogmom, koja od učinkovitijih proizvođača u razvijenijim zemljama zahtijeva da odustanu od svojih industrija u korist manje učinkovitih proizvođača u manje razvijenim zemljama, uglavnom samo zbog niže cijene rada i nižih standarda (Buchanan, 1998: 67). Stoga se Buchanana ubraja među istaknutije paleokonzervativne autore koji su se zalagali za protekcionizam i trgovinsku politiku s elementima merkantilizma, što je osobito bilo izraženo u njegovoj platformi *America First*. Buchananove predsjedničke kampanje tijekom 90-ih godina potaknule su osjećaje jednog dijela biračkog tijela i stvorile bazu koja je kasnije imala važnu ulogu u pobjedi Donalda J. Trumpa (Fournier, 2019: 792). Kao i E. Christian Kopf koji piše u časopisu *Chronicles*, Buchanan se izjašnjavao u korist uvođenja carina, pa je u svojoj knjizi *The Great Betrayal* zagovarao 15-postotne carine na uvoz svih proizvoda, osim kanadskih, koji konkuriraju američkim proizvodima, a prihod prikupljen carinama planirao je iskoristiti u svrhu smanjenja poreza na dohodak, štednju i ulaganja. Buchananova vizija tzv. prosvijećenog nacionalizma obuhvaćala je i zalaganje za tzv. izjednačavajuće carine, po uzoru na tzv. Rooseveltovo pravilo iz 1907. godine (Buchanan, 1998: 302), kojima bi se kompenzirala razlika u plaćama u SAD-u u odnosu na plaće u zemljama Azije i Južne Amerike. Nadalje, zalagao se, pregovorima ili unilateralnom akcijom, za smanjenje velikog trgovinskog deficita, osobito s Japanom (Buchanan, 1998: 306). Kina je za Buchanana (1998) predstavljala poseban problem. Kina je koristila jeftinu radnu snagu, zapadne kredite, krađu intelektualnog vlasništva i transfer tehnologije kao uvjet za dozvoljavanje američkim i stranim kompanijama da presele

proizvodnju u Kinu (Buchanan, 1998: 306). Iako je smatrao da Kinu u vanjskoj politici ne treba provocirati, ali niti provoditi politiku *appeasementa* prema njoj, ipak je posebno problematičnim smatrao kineski trgovinski suficit na štetu SAD-a, uz istovremeno omogućavanje priljeva kredita s niskim kamatnim stopama u Kinu putem međunarodnih financijskih institucija. Za Buchanana (1999) je takva politika predstavljala oblik *appeasementa*, dok istovremeno uvoz proizvoda iz Kine i američka ulaganja u Kinu predstavljaju posredno financiranje kineskih vojnih snaga koje bi jednog dana mogle predstavljati prijetnju azijskim državama i američkoj floti u Aziji. Stoga je Buchanan smatrao da bi, nakon što trgovina i inozemna pomoć nisu urazumile Kinu, SAD prema njoj trebao zauzeti stav kao prema velikoj suparničkoj sili, što Kina i sama tvrdi da je (Buchanan, 1999: lok. 5815/7487). U tom je pogledu vjerovao u potrebu pregovaranja recipročnog trgovinskog sporazuma s Kinom, koji bi na kinesku robu nametnuo najmanje iste carine i poreze kao što Kina nameće američkoj robi. SAD bi također trebao onemogućiti priljev dodatnih kredita Kini putem međunarodnih financijskih institucija, koji radi niskih kamatnih stopa zapravo predstavljaju inozemnu pomoć (Buchanan, 1999: lok. 5835/7487). Buchanan (1998) je posebno zabrinut bio i zbog trgovinskih deficita na području roba visoke tehnologije, što utječe i na povećanje američke ovisnosti o stranim izvorima za nabavu materijala potrebnih za napredne obrambene i vojne sustave (Buchanan, 1998: 319), što se za vrijeme mira možda ne čini važnim, ali bi u slučaju sukoba mogla biti ugrožena američka borbena spremnost (Buchanan, 1998: 320).

Prema Buchananovom mišljenju, promjena politike omogućila bi SAD-u izvlačenje iz procesa globalizacije i pomogla mu u procesu rekonstruiranja nacije, reindustrijalizacije zemlje, zadržavanja kapitala u SAD-u i vraćanja trgovinskog suficita (Buchanan, 1998, prema Ashbee, 2000: 81-82). Strah zagovornika slobodne trgovine od trgovinskih ratova Buchanan (1998) je smatrao neopravdanim, s obzirom da SAD ima najveće svjetsko tržište na koje svi žele pristup (Buchanan, 1998: 312). Buchananova vizija značila je stavljanje Amerike na prvo mjesto, pri čemu američka ekonomija te američke trgovinske i porezne politike trebaju biti vođene nacionalnim interesom i voditi prosperitetu i dobrobiti američkog naroda, a ne prosperitetu cijelog čovječanstva (Buchanan, 1998: 284). Buchanan (1998) je prednost davao regionalnim trgovinskim zonama umjesto globalne slobodne trgovine (Buchanan, 1998: 284), jačanju unutarameričkih veza kupovinom robe proizvedene u SAD-u (Buchanan, 1998: 285), naglašavanju američkog jedinstva putem ekonomskog sustava (Buchanan, 1998: 286), postizanju pravednijeg društva i samodostatnijeg suverenog i nezavisnog SAD-a (Buchanan,

1998: 288), dodavanju humane dimenzije ekonomiji s ciljem ograničavanja slobodnog tržišta koje samo traži učinkovitost kao najviši cilj, što bi sve skupa vodilo stvaranju dobrog društva i omogućilo pristojne prihode i dobar život cijelom narodu (Buchanan, 1998: 289).

Buchanan (1998) je snažno kritizirao *mainstream* trgovinsku politiku SAD-a i sporazume o slobodnoj trgovini, koje je smatrao krivcima za gubitak radnih mjesta u američkoj proizvođačkoj industriji (Buchanan, 1998, prema Fournier, 2019: 792). Smatrajući protekcionizam američkom tradicijom, koja je pomogla industrijalizaciji zemlje i svrgavanju Britanije s ljestvice najrazvijenijih industrijskih zemalja svijeta (Buchanan, 1998: 57), Buchanan (1998) je isticao "ne samo da je stranka Lincolna, McKinleya, Theodorea Roosevelta, Tafta i Coolidgea rođena i odgojena u protekcionizmu, već je ona bila prkosno i ponosno protekcionistička. Osim toga, ekonomski nacionalizam koji je Lincoln odveo do predsjedništva bio je utemeljen u idejama koje su Washington, Hamilton i Madison donijeli u Philadelphiju i upisali u američki Ustav te koje je Henry Clay rafinirao kako bi stvorio 'američki sustav', koji je bio čudo čovječanstva" (Buchanan, 1999: lok. 348/7487). Iako je četvrt stoljeća podržavao politike slobodne trgovine, Buchanan (1998) je promijenio stajalište i počeo upozoravati na poražavajuće učinke koje je ta politika ostavila na SAD, osobito kada je riječ o devastaciji nekada industrijaliziranih regija i gradova središnjeg SAD-a radi deindustrijalizacije i preseljenja proizvodnje u Aziju i Meksiko, što je mnoge američke građane iz radničke i srednje klase ostavilo bez posla i perspektive. Gubitak radnih mjesta u SAD-u u korist Meksika i azijskih zemalja možda je doveo do većih korporativnih profita, ali je pritom devastirao američku srednju i radničku klasu, osobito u središnjoj Americi, koje se moraju natjecati s radnom snagom iz zemalja s nižim standardima i nižom cijenom rada (Buchanan, 1998). Kao odgovor na ove probleme, Buchanan (1998) je nudio novi ekonomski nacionalizam, borbu za nacionalni suverenitet i socijalnu pravdu, suprotstavljajući se elitama iz obje političke stranke (Buchanan, 1999) i upozoravajući na novu podjelu u američkom društvu po klasnim linijama, s tzv. Amerikom trećeg vala (bankari, pravnici, diplomati, investitori, lobisti, akademici, novinari, direktori, različiti stručnjaci i visoko-tehnološki poduzetnici...) koja prosperira, i tzv. Amerikom drugog vala, tj. radničkom i srednjom klasom koja je najviše pogođena negativnim učincima globalizacije (Buchanan, 1998: 6-7).

Buchanan (1998) krivicu za pad središnje Amerike pripisuje Washingtonu (Buchanan, 1998: 15). Nakon Drugog svjetskog rata, Amerika se otvorila Europljanima i Japancima, što je nakon oporavka ovih zemalja stvorilo konkurenciju američkim radnicima i smanjilo američki tržišni udio u globalnoj ekonomiji. Unilateralne koncesije pojačane su Imigracijskim zakonom iz

1965. godine, kojim su otvorena vrata za desetke milijuna zakonitih imigranata, na što treba dodati i velike brojeve onih nezakonitih (Buchanan, 1998: 15). Trgovinski sporazumi predstavljali su dodatan element koji je američkim radnicima, osobito onima slabije obrazovanima, donio konkurenciju od strane milijuna jeftinih radnika iz svih dijelova svijeta (Buchanan, 1998: 16). Ovakva politika bila je potom signal američkim korporacijama da potraže jeftiniju radnu snagu u inozemstvu i tamo premjeste svoje tvornice. Buchanan (1998) je stoga osobito kritizirao trgovinske sporazume, prije svega NAFTA-u i GATT, koji su već i tada predstavljali važna pitanja oko kojih nije bilo potpune suglasnosti. U tom je kontekstu Mead (2001), desetljeće i pol prije dolaska Trumpa na vlast, prognozirao da će pitanje financijske integracije SAD-a s ostatkom svijeta postajati sve važnije kako će rasti američki vanjskotrgovinski deficit (Mead, 2001: 76). Buchanan (1998) je isticao da je NAFTA američke radnike dovela u neravnotežan položaj i povećala migracijske pritiske (Buchanan, 1998: 74), odnosno dovela je do izvoza američkih radnih mjesta u Meksiko, dok Meksiko Americi izvozi svoje nezaposlene radnike (Buchanan, 1998: 16). "Pristupanjem NAFTA-i, GATT-u, UN-u, WTO-u, Svjetskoj banci, MMF-u, Amerika se zarobila u mrežu koja ograničava njenu slobodu djelovanja, smanjuje njene slobode i uklanja njeno bogatstvo" (Buchanan, 1998: 107). Za protivnike NAFTA-e i sličnih sporazuma, nije se radilo samo o zaštiti radnih mjesta, već i o gubitku dijela američkog suvereniteta i njegovog prijenosa na naddržavna tijela koja presuđuju u trgovinskim sporovima (Buchanan, 1998: 264). Pristupanje NAFTA-i za Buchanana (1998) je predstavljalo i udarac koaliciji središnje Amerike koja je doprinijela pobjedama Nixona i Reagana, čime je stvorena nova linija podjele na nacionaliste, s jedne, i globaliste s druge strane (Buchanan, 1998: 265). Buchanan (1998) ističe da je svega dvije godine nakon NAFTA-e američki trgovinski suficit s Meksikom nestao te je stvoren trgovinski deficit koji ima tendenciju rasta. Porastao je uvoz iz Meksika, a u Meksiku je otvoren veći broj radnih mjesta u tvornicama koje su američke kompanije preselile iz SAD-a, što je značilo da tih radnih mjesta više nije bilo za američke radnike (Buchanan, 1998: 269). Mnoge druge kompanije, uključujući inozemne, radije su otvarale tvornice u Meksiku nego u SAD-u, stvorivši u Meksiku novu američku poduzetničku zonu. Istovremeno, meksička radna snaga koja nije mogla naći posao u Meksiku, nastavila je emigrirati prema sjeveru, uključujući i nezakonite migrante, koji su nastavili dolaziti u SAD u velikim brojevima (Buchanan, 1998: 271-272). Među dobitnicima NAFTA-e našli su se i karteli, koji su koristili prijevoznike kako bi drogu krijumčarili u SAD, prebacujući dio svojih operacija iz Kolumbije u Meksiko (Buchanan, 1998: 272), čime je Meksiko postao ulazna točka za 70-80 % kokaina i marihuane krijumčarene u SAD

(Buchanan, 1998: 272). Iz ovih razloga Buchanan (1998) se zalagao za ponovne pregovore o novoj NAFTA-i (Buchanan, 1998: 310).

Nakon NAFTA-e, došao je GATT, Urugvajaska runda pregovora te potom i stvaranje WTO-a, s nadležnošću donošenja odluka o kršenju trgovinskih sporazuma i izricanja kazni. Buchanan (1998) je GATT, preteču WTO-a, smatrao poticajem multinacionalnim kompanijama da napuste SAD, presele tvornice u inozemstvo i potom besplatno izvoze robu SAD-u (Buchanan, 1998: 61), čime je radnoj snazi SAD-a počela konkurirati jeftina radna snaga iz Azije i Latinske Amerike (Buchanan, 1998: 61). To je potaknulo trend uravnoteživanja cijene rada na globalnoj razini, a to je značilo stagnaciju ili pad realnih plaća u američkom proizvođačkom sektoru (Buchanan, 1998: 62). WTO je posebno bolan za paleokonzervativce jer se po prvi puta u povijesti dogodilo da u jednoj globalnoj organizaciji SAD nema pravo veta niti glasačka prava koja bi odgovarala njegovom doprinosu, veličini i snazi (Buchanan, 1998: 266), što je Gingrich (1994) ocijenio "transformativnim momentom" (Gingrich, 1994, prema Buchanan, 1998: 266). WTO je na neki način predstavljao ostvarenje Wilsonovog sna o osnivanju svjetskog trgovinskog suda (Buchanan, 1998: 266), dok su se paleokonzervativci predvođeni Buchananom (1998), jasno izjašnjavali za istupanje SAD-a iz članstva (Buchanan, 1998: 313).

Za probleme s kojima se Amerika suočavala, Buchanan (1998) je odgovornima držao obje stranke. Prihvaćajući slobodnu trgovinu, Demokrati su izdali radnike, a Republikanci okrenuli leđa povijesti, tradiciji i američkim velikanima (Buchanan, 1998: 17). Ovakve politike dovele su do niza negativnih posljedica. Primjerice, Amerika je u Japan izvozila 100 puta manje automobila nego što ih je iz Japana uvozila (Buchanan, 1998: 8). Došlo je do porasta korporativnih profita, rasta dioničkog tržišta i povećanja bogatstva najbogatijih, ali je u razdoblju od 1972.-1994. godine realni dohodak radnog stanovništva smanjen za 19 %, satnica rada je 1996. godine bila manja nego 1965. godine, povećao se jaz između dohotka i cijena nekretnina, u prvih šest godina 90-ih smanjeni su prihodi kućanstava za 6 %, a smanjene su i plaće u proizvođačkoj industriji (Buchanan, 1998: 9-10). "To je cijena koju je platila radnička i srednja klasa središnje Amerike za američki položaj u globalnoj ekonomiji" (Buchanan, 1998: 11), čemu je doprinijela imigracija, osobito nezakonita, koja je vršila pritisak na smanjivanje američkih plaća (Buchanan, 2006: 33). Globalizacija je ostavila traga i na vanjskotrgovinskim pokazateljima SAD-a. Dok je od 1900.-1970. godine SAD bilježio trgovinske suficite, svake godine nakon toga uslijedili su trgovinski deficiti, smanjivao se udio robe proizvedene u SAD-u nauštrb uvozne robe, a SAD je od svjetskog kreditora postao najveći svjetski dužnik

(Buchanan, 1998: 12), što je sve skupa dovelo je do povećanja ovisnosti SAD-a o inozemstvu (Buchanan, 1998: 14).

U svojem zalaganju za protekcionizam, Buchanan (1998) je isticao više povijesnih primjera kada su se protekcionističke mjere pokazale korisnima. Primjerice, dogovor o dobrovoljnim ograničenjima izvoza koji je Reagan, iako veliki zagovornik politike slobodnog tržišta, 1981. godine uspio dogovoriti s Japanom (Buchanan, 1998: 40) pridonio je jačanju profita američkih proizvođača automobila iz Detroita za 1.6 milijardi USD (Berry, Levinsohn i Pakes, 1999), kao i preseljenju Toyotinih, Nissanovih i Hondinih tvornica u SAD (Dwyer, 2018). Reagan je uveo i uvozne kvote na čelik i strojne alate, što je doprinijelo oporavku industrije u tim sektorima (Buchanan, 1998: 40-41). Iz tog je razloga Buchanan (1998) na pitanje trgovinske politike gledao kroz prizmu nacionalnih interesa, ocjenjujući da je, u terminima francuskog ministra financija Jaen-Baptiste Colberta, trgovina "trajan i miroljubiv rat", u kojoj slobodna trgovina onda predstavlja "unilateralno razoružanje" (Buchanan, 1998: 50-51). Stoga je smatrao da velike i samodostatne nacije poput SAD-a nikada ne smiju dozvoliti da postanu ovisne o drugima (Buchanan, 1998: 52). To se posebice odnosilo na Kinu, kod koje je smatrao da u odnosima sa SAD-om nisu ispunjeni osnovni preduvjeti slobodnog tržišta (Buchanan, 1998: 50). Upozoravao je i na devalvaciju stranih valuta i manipulaciju stranih središnjih banaka, kao metoda devastirajućih za američku ekonomiju i radna mjesta (Buchanan, 1998: 57). Buchanan (1998) je odbacivao i tezu da slobodna trgovina može dovesti do globalnog mira, navodeći da su sve velike trgovačke nacije tijekom povijesti pokazivale sklonost ratu, što osobito vrijedi za Veliku Britaniju u 19. stoljeću te Njemačku i Japan u 20. stoljeću (Buchanan, 1998: 60-61) pa je na međunarodnu trgovinu gledao u realističkim okvirima, smatrajući da će se države pridržavati pravila međunarodnog sistema samo dok im takav sistem odgovara (Buchanan, 1998: 66).

U skladu s navedenim, Buchanan (1998) je zasluge za industrijalizaciju Amerike pripisivao upravo protekcionizmu i carinama, kao konstanti tijekom većeg dijela američke povijesti, a ne slobodnoj trgovini, koja je svoj uspon doživjela tek u drugoj polovici 20. stoljeća, donijevši sa sobom dugotrajne ekonomske neravnoteže i negativne posljedice za američku radničku i srednju klasu (Buchanan, 1998: 253). Zagovornici slobodne trgovine počeli su jačati tek 30-ih godina, kada su mnogi Smoot-Hawleyeve carine počeli smatrati krivcem za Veliku depresiju i kritizirati zagovornike ekonomskog nacionalizma (Buchanan, 1998: 259). Demokrati *New Deal*a zagovarali su slobodnu trgovinu, da bi s Eisenhowerom i Republikanska stranka, koja je do tada bila središte ekonomskog nacionalizma, prešla na stranu zagovornika slobodne trgovine

(Buchanan, 1998: 258), u želji da saveznike i neutralne zemlje tijekom Hladnog rata čim snažnije poveže s Amerikom (Buchanan, 1998: 258). U Hladnom ratu SAD je trgovinske koncesije smatrao diplomatskim instrumentima, bez obzira na štetu koja je time stvarana radnicima i američkoj industriji (Buchanan, 1998: 258) te su protekcionizam i carine postale tabu tema za Republikansku stranku (Buchanan, 1998: 293). Višedesetljetna politika otvorenih granica i slobodne trgovine stvorila je od SAD-a zemlju ovisnu o uvozu, stranim tržištima i stranom kapitalu, čime su globalisti preusmjerili tijek američke povijesti, odbacivši 150 godina tradicije ekonomskog nacionalizma (Buchanan, 1998: 259).

5.3.3.3. *Antiglobalizam i paleokonzervativna kritika elita*

5.3.3.3.1. Korijeni paleokonzervativnog antiglobalizma

Jedna od značajnijih karakteristika paleokonzervativizma na području vanjske politike njegov je antiglobalizam, prvotno rođen u suradnji *Von Mises Institutea* Llewellyna Rockwella, koji je zagovarao slobodno tržište i tradicionalne judeo-kršćanske vrijednosti, i libertarijanca Murraya Rothbarda, koji se protivio američkoj vanjskoj politici tijekom Hladnog rata, radi čega se našao na marginama američkog konzervativnog pokreta u to vrijeme (Scotchie, 2017: 3). Gottfried (1995) Rockwella i Rothbarda naziva paleolibertarijancima, radi njihovog zagovaranja totalne tržišne ekonomije, ali i čvrstih restrikcija imigraciji i populističkog napada na birokraciju (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 172). Globalizam odbacuju i Weyrich i Lind (2009), koji se zalažu za lokalizam, lokalne kulture, tradicije i načine života, stvarane generacijama, kao i za korištenje načela supsidijarnosti (Weyrich i Lind, 2009: 26). Kritički gledaju i na globalnu ekonomiju i velike korporacije, smatrajući da one naciju čine ranjivom na događaje u drugim dijelovima svijeta (Weyrich i Lind, 2009: 51). Također ističu da globalizam uprosječuje američku ekonomiju i standard života s ekonomijom i standardom života drugih država, što onda dovodi do rasta zemalja poput Indije i Kine te relativnog pada SAD-a u odnosu na njih (Weyrich i Lind, 2009: 51). Stoga se zalažu za čim više lokalizma, uključujući i na području energetike i poljoprivrede (Weyrich i Lind, 2009: 52), a pozitivno gledaju i na agrarni život na obiteljskim farmama koji je izgrađivao snažne obitelji i zajednice, sa snažnom vjerom i moralom (Weyrich i Lind, 2009: 53). Weyrich i Lind (2009) negativno gledaju i na environmentalizam, kojega smatraju potencijalno najradikalnijom anti-ljudskom ideologijom, koja na čovjeka gleda kao na glavnog krivca za stanje planeta (Weyrich i Lind, 2009: 50).

5.3.3.3.2. Kritika elita i antiglobalizam

Za paleokonzervativni antiglobalizam može se reći da se dobrim dijelom temelji na paleokonzervativnoj kritici elita, kao dijelu šire teorije elita, koja paleokonzervativizmu daje dozu populizma. Naime, paleokonzervativizam vjeruje da je od 20-ih godina prošlog stoljeća pokrenut proces trajnog uklanjanja pojedinih elemenata američke tradicije i korijena, koje su donijele europsko-američke zajednice stvarajući SAD, na način da su uz pomoć masovnih komunikacija, urbanizacije i mobilnosti degradirani izvorni identiteti, uz jačanje homogenizacije američkog društva. U tom procesu "najznačajniji faktor bio je ipak uspon vladajuće klase ili elite te njena uloga u erodiranju temelja građanskog društva" (Ashbee, 2000: 77). Ovim pitanjima ponajviše se bavio Samuel Francis, iako su slični elementi prisutni i u radovima drugih autora. "Koristeći termine i metodologiju koji podsjećaju na marksizam, Francis sugerira da koje god institucionalne strukture bile usvojene, američkim društvom upravlja *menadžerska* klasa. To je sustav preklopljenih elita koje uživaju političku, ekonomsku i kulturnu moć" (Ashbee, 2000: 77). Francis (1993) je navodio da su elite koje prevladavaju u SAD-u "birokratske i tehnokratske te stječu moć putem svoje sposobnosti upravljanja i manipuliranja društvenim promjenama kroz spojeni aparat države, gospodarstva i kulturnih organizacija u obliku masovnih medija, zaklada, škola i crkava" (Francis, 1993, prema Ashbee, 2000: 77). Ova menadžerska klasa s vremenom je ostvarila hegemoniju, riješivši se početkom 20-ih godina industrijske i trgovačke buržoazije i osiguravši potporu više američkih predsjednika, uključujući Woodrowa Wilsona i Franklina Roosevelta (Ashbee, 2000: 77). Francis se u svojim djelima dosta oslanjao na Jamesa Burnhama, od kojega je posudio koncept menadžerske klase ili elite. Burnham se, kao bivši član trockističke socijalističke radničke stranke i kasniji antikomunist i jastreb u konzervativnim redovima, protivio vladajućim klasama na Zapadu i u SSSR-u, gledajući na staljinizam i *New Deal* kao na dvije različite verzije globalnog procesa menadžerizacije (Ashbee, 2000: 77). Burnhamova teza predstavljala je kritiku sovjetskog komunizma, ali je posebno napadao i *New Deal*, odnosno njegove ekonomske aspekte, veliku vladu i visoke poreze, kritiziravši menadžersku revoluciju i uspon birokratske klase koja održava svoju moć unutar svake nove administracije, neovisno o tome tko je na vlasti (Burnham, prema Scotchie, 2017: 8). "Burnham je tvrdio da pojava nove klase ili tehnički sposobnih administratora koji su uspjeli steći moć unutar vlade, poslovnog sektora i medija, eksploatirajući slogane redistribucionista, nije bila ekskluziva samo sovjetske Rusije, već je također bila ključna značajka fašističkih demokracija i demokracija država blagostanja diljem Europe i Sjeverne Amerike" (Drolet i Williams, 2020: 33). Burnham je stoga uočavao

određene poveznice između sovjetskog komunizma, države blagostanja i fašizma (Fournier, 2019: 791) te je raspravljao o tzv. menadžerskom društvu, odnosno o eliti koja nije ni potpuno kapitalistička ni potpuno socijalistička, ali koja putem birokratske klase doprinosi definiranju ekonomske redistribucije u društvu, društvenih politika te nameće cijelom društvu poštivanje prava manjina (Fisher, 2017, prema Fournier, 2019: 791). Ova menadžerska klasa nije nalazila temelje u društvenoj jednakosti niti tržišnoj ekonomiji, već se radilo o sposobnijim pojedincima koji su se ranije pozicionirali u privatnom sektoru i potom se uključili u planiranje i provedbu državnih politika, zamjenjujući stariju elitu koja nije imala funkcionalne sposobnosti koje su se tražile u svijetu koji se ubrzano tehnološki mijenjao (Drolet i Williams, 2020: 33). Iako je Burnham naziva menadžerskom elitom, moguće je čuti i drukčije nazive za nju, pa tako Bannon govori o administrativnoj državi, a često se mogu čuti i termini duboka država, nova klasa i sl. Ashbee (2000) ipak pojam menadžerske klase u paleokonzervativizmu razlikuje od drugih konzervativnih teorija elita, u okviru kojih se govori o tzv. dubokoj državi. Primjerice, i neokonzervativci i *mainstream* konzervativci govore o "novoj klasi", misleći na zaposlenike javnog sektora, zaštićene od otvorenog tržišta, koji onda provode određenu liberalnu agendu ili potkopavaju tradicionalni moral, ali za razliku od Francisove menadžerske elite koja posjeduje kontrolu nad gospodarstvom i državnim aparatom, nova klasa ne radi za sebe, već za druge (Ashbee, 2000: 77). O novoj klasi govore i Weyrich i Lind (2009), koji smatraju poželjnim da država jamči red i sigurnost svojim građanima i njihovoj imovini, ali to bi trebala raditi uz ograničene ovlasti, upravo i radi nove klase. Naime, ako nova klasa upravlja državom neovisno o tome tko je na vlasti, davanje više ovlasti i moći državi značilo bi davanje više moći novoj klasi (Weyrich i Lind, 2009: 22-25). Lasch (1994) također upozorava na novu klasu koja provodi društveni inženjering i iskazuje lojalnost samo svojim karijernim ambicijama. Za Lascha (1994) fragilnost SAD-a je u tome što je svrgnuo tradicionalnu zapadnu buržoaziju u korist nove klase, dok su jedini na koje ova elita nije uspjela u cijelosti utjecati pripadnici američke radničke klase, koji su bili relativno izolirani pa im nova klasa nije uspjela posve potkopati tradicionalnu kulturu i moral (Lasch, 1994, prema Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017). Mnogi konzervativci prihvatili su tezu o novoj klasi, osobito u kontekstu tzv. kulturnih ratova, misleći pri tome na elitu koja djeluje u privatnom sektoru, sveučilištima i birokraciji (Drolet i Williams, 2020: 33), a koja načelno djeluje u vlastitom interesu, doprinoseći održavanju i širenju institucija koje ima pod kontrolom, povećavajući potrebe za korištenjem vlastitih usluga i često doprinoseći dekonstrukciji tradicije, u uvjerenju da su pojedinci sposobni za stalnu promjenu, radi čega društvenim pitanjima pristupa na eksperimentalan način (Drolet i Williams,

2020: 33), pritom konsolidirajući svoju moć kroz "proklamiranu posvećenost interesima drugih, univerzalnoj pravdi, jednakosti i ljudskim pravima" (Drolet i Williams, 2020: 33).

Francis (1993) smatra da je menadžerska elita uspješno ostvarila kontrolu nad nacionalnom državom, nakon čega je prihvatila globalističku agendu te je nacionalnu državu počela smatrati teretom koji otežava ostvarivanje njenih interesa i poslovanje multinacionalnih kompanija. Kao svoj cilj odredila je globalizaciju i integraciju svih naroda u novi svjetski poredak, u kojemu bi se nacionalni identiteti u potpunosti izgubili (Francis 1993, prema Ashbee, 2000: 77). Francis (1993) je smatrao da vladajuća ideologija služi interesima i svrsi vladajuće elite, koja zahtijeva "načine razmišljanja koji legitimiziraju uništenje tradicionalnih zajednica, podržava internacionalizam i masovne migracije, promiče društveno nepostojanje korijena te olakšava likvidaciju nacionalne države" (Francis 1993, prema Ashbee, 2000: 77-78). Buchanan (1998) se također priklonio pogledima koji prijetnju nacionalnoj državi vide u transnacionalnim elitama (Buchanan, 1998: 104-105) sastavljenima od međunarodnih poduzetnika, znanstvenika, javnih dužnosnika i stručnjaka, koji djeluju transnacionalno i bez ograničenja nacionalnim tradicijama (Brzezinski, 1970, prema Buchanan, 1998: 105), čime malo po malo nagrízaju američki suverenitet.

Ovakvo shvaćanje menadžerske elite i nove klase povezuje se s globalizacijom i njenim preklapanjima s neomarksističkim i neogramscijskim teorijama globalizacije i američke hegemonije. Tako je Francis na menadžersku državu u SAD-u gledao kao na dio međuovisnog globalnog kompleksa drugih masovnih država i transnacionalnih struktura, pri čemu funkcionalni imperativi elite nadilaze države i njihove političke odnose. Velike države, bogate stanovništvom, ekonomijom, teritorijem i vojnom moći, ponekad iz različitih razloga ulaze u sukobe, ali njihove interakcije i dalje najčešće ostaju pod nadzorom menadžerskih elita, koje komuniciraju različitim kanalima i na različitim razinama. Menadžerskim mrežama u interesu je zamijeniti tradicionalnu nacionalnu organizaciju država ili je prilagoditi na nove funkcije kako bi se nastavila i olakšala reprodukcija njihovih nagrada i moći u globalnom poretku (Drolet i Williams, 2020: 34). "Ekspanzionistička sila u menadžerskom globalizmu nije nacija iz koje menadžerska elita proizlazi niti bilo koji političko-kulturni identitet, kao što je to slučaj s povijesnim imperijalizmom, već sama elita, koja sve više postaje autonomna globalna sila, transnacionalna i kozmopolitska u svojoj ideologiji i interesima te, čak i u razvijenim menadžerskim društvima, sve više odvojena od povijesnih institucija i vrijednosti predmenadžerskog društva. Uistinu, toliko daleko od toga da predstavlja imperijalističku ekspanziju Sjedinjenih Država ili drugih zapadnih nacija, menadžerski globalizam promiče eroziju

nacionalne moći... " (Francis, 1984, prema Drolet i Williams, 2020: 34). Francis (1984) je mišljenja da menadžerska elita ne djeluje samo u SAD-u, već i globalno nastoji vladati i provoditi svoju agendu pod krinkom različitih globalnih programa, koje naziva modernizacijom, razvojem, dobrom vladavinom, zaštitom ljudskih prava i sl., a kojima je zajedničko to što streme smanjivanju i potkopavanju nacionalnih, društvenih, klasnih, plemenskih, rasnih i vjerskih identiteta te njihovom zamjenjivanju kolektivnim, univerzalističkim i kozmopolitskim identitetom (Francis, 1984, prema Drolet i Williams, 2020: 34) i svjetonazorom koji ne prepoznaje specifične kulture niti narode, a time niti razlike među njima (Francis, 2014: 252). Prema ovakvoj globalnoj vladavini kritičan je bio i Gottfried (2017), koji je isticao da koncept globalne vladavine uništava obitelj, razlike među spolovima te općenito sve posebne i povijesne specifičnosti nekog naroda, kao i da pojedince pretvara u potrošače i pokusne kuniće u političkim i društvenim eksperimentima (Gottfried, 2017, prema Drolet i Williams, 2020: 36).

Globalistički pristup menadžerske elite ipak nije uvijek postigao potpunu transformaciju tradicionalnih društava, već je u mnogim zemljama Trećeg svijeta doveo do stvaranja hibridnih tipova autoritarnih menadžerskih režima, uvelike odvojenih od zajednica kojima su vladali. Stoga je Francis (1984) tvrdio da "moderne diktature u političkim kulturama Trećeg svijeta nisu produkt 'podrazvijenosti', već su posljedica zapadne tehnološke, ekonomske i menadžerske modernizacije" (Francis, 1984, prema Drolet i Williams, 2020: 35), a menadžerski pristup doveo je i do rastućeg etničkog nacionalizma te islamskog fundamentalizma (Drolet i Williams, 2020: 35), kao i do toga da međunarodno pravo više nije samo mehanizam koji uređuje odnose među državama, već ga se sve više koristi kao alat za uređivanje odnosa između države i njenih građana, čime se dodatno opravdava širenje birokratskog aparata (Drolet i Williams, 2020: 35).

"Za paleokonzervativce, ovakav razvoj događaja nije samo politički naivan i strateški nesmotren: on je ujedno etički pogrešan i odvaja moralni temelj međunarodnog legitimiteta od političkog načela demokratskog pristanka zamišljenog u pojmu popularnog suvereniteta. Umjesto da reflektira ugovornu volju naroda, globalnu liberalnu vladavinu i njenu pravnu strukturu, kozmopolitski zagovornici predstavljaju kao motor za set univerzalnih pravila o moralu, koja se smatraju obvezujućima za političke zajednice svijeta samo zato jer ih nijedno slobodno i racionalno ljudsko biće ne bi odbilo" (Drolet i Williams, 2020: 35). Za paleokonzervativizam globalna liberalna vladavina i režim ljudskih prava predstavljaju izravne izazove za povijesno dominantnu teoriju moderne nacionalne države, čime se ovaj pravac konzervativizma približava modernim suverenističkim pokretima i njihovom uvjerenju da je u

tijeku orkestrirana akcija uspostave globalnog poretka koji bi nacionalnim državama ograničio slobodno donošenje odluka i umanjio suverenitet. Paleokonzervativci su osobito kritizirali Međunarodni kazneni sud i WTO, kao mehanizme koji državama nameću obvezujuće odluke i bez njihovog pristanka, kao i druge međunarodne organizacije koje nastoje preuzeti dio državnog suvereniteta. Pobornike ovakvog sustava moguće je naći i unutar SAD-a, osobito među sucima koji se u svojim odlukama i tumačenjima Ustava SAD-a često pozivaju na odluke i mišljenja međunarodnih i stranih sudova, pa i tzv. mekog prava, odnosno različitih preporuka i neobvezujućih pravnih akata međunarodnih tijela i stručnjaka, progresivno razvijajući na taj način tumačenje Ustava SAD-a (Drolet i Williams, 2020: 35). Na meti kritičara ovakvog poretka često je EU (Drolet i Williams, 2020: 35), koju se smatra jednim od režima koji "zaobilaze nacionalne demokratske zakonodavne procese i redistribuiraju ovlast za donošenje odluka konglomeratu supranacionalnih sudaca i birokrata, koji su zauzvrat otvorili zakonodavni proces globaliziranim liberalnim mrežama nevladinih organizacija koje djeluju izvan okvira demokratske odgovornosti" (Drolet i Williams, 2020: 36). Buchanan (1999) je upozoravao da ovakva globalistička agenda želi ukrotiti američko bogatstvo i moć radi ciljeva koji nisu nacionalni interesi SAD-a, dok se "establišment boji gubitka moći i njenog prijenosa na narod koji u srcima nosi tradiciju *America First*" (Buchanan, 1999: lok. 1142/7487).

5.3.3.3.3. Protivljenje "Levijatanu"

Otpor menadžerskoj i birokratskoj eliti u paleokonzervativizmu povezan je s njegovim otporom centralizaciji i tzv. Levijatanu, tj. sveprisutnoj državi s velikim ovlastima i nadležnostima. Scotchie (2002) navodi da je paleokonzervativizam bliži političkoj kulturi američkog Juga, obilježenoj tradicionalizmom, hijerarhijom i nezavisnošću te koji stoga odbacuje koncept države kao Levijatana, obilježene centralizacijom, planskim pristupom i društvenim inženjeringom, potpomognutima liberalnim tehnokratskim stručnjacima čija je ideologija bliska američkoj progresivnoj tradiciji povezanoj s društvenom filozofijom Johna Deweya (Scotchie, 2002, prema Fournier, 2019: 789; Francis, 1993, prema Fournier, 2019: 790), a koja "zamišlja čovjeka kao proizvod svoje društvene i ekonomske okoline, podložnoga oblikovanju i usavršavanju od strane jednog kruga stručnjaka koji primjenjuju posljednje filozofske i znanstvene napretke koji ih vode u upravljanju građanima i zamišljanju javnih politika" (Francis, 1993, Fournier, 2019: 790-791). Protiveći se ovoj eliti, paleokonzervativizam se protivi i uplitanju države u moralnu i kulturnu dimenziju života građana (Fournier, 2019: 791). Prema Francisu (1993), paleokonzervativizam ima za cilj očuvanje američke kulture, načina

života, institucija i sustava vjerovanja koji Amerikance čini Amerikancima, ali u tim nastojanjima ga sprječavaju snage iz politike, medija, škola, sveučilišta, privatnog sektora i kulture kojima takav tradicionalni način života ne odgovara, već streme njegovoj razgradnji. Krajnji cilj paleokonzervativizma bi stoga bio zamijeniti dominantnu vlast kako bi se očuvala tradicionalna američka kultura (Francis 1993, prema Drolet i Williams, 2020: 32).

U ovom svjetlu može se uočiti određena razlika između paleokonzervativizma i *Old Righta*, iako oba smjera dijele mnoge zajedničke poglede. Naime, *Old Right* je želio očuvati tadašnje kulturne, političke i društveno-ekonomske uvjete, dok paleokonzervativizam smatra da oni danas više ne postoje, pa je paleokonzervativizmu, umjesto povratka u prošlost, potrebna "precizna analiza snage liberalnog protivnika koji je nadjačao stari poredak" (Drolet i Williams, 2020: 32). Međutim, problematičnim se smatra što praktički ne postoji opozicija protivniku, s obzirom da su mnogi pojedinci i obitelji ovisni o poslodavcima i državi, a nekolicinu protivnika sustava može se lagano ignorirati ili marginalizirati. Isto tako, posredničke institucije poput lokalnih zajednica i crkava oslabljene su ili su apsorbirane i inkorporirane od strane vladajuće elite. Mase stoga lakše pristaju na sve što im se kaže, bilo pasivno putem prihvaćanja dominantne ideologije ili radi svoje ovisnosti o robama i uslugama vlade i korporacija (Ashbee, 2000: 78). Ovdje se posebno ističu imigranti te pripadnici nižih društvenih slojeva, koji su često mobilniji, bez čvrstih korijena i kulturnog identiteta u zemlji, a kojima iz tog razloga menadžerska klasa može lakše manipulirati, što je i jedan od razloga zašto ove elite uopće podržavaju migracije. "Iz paleokonzervativne perspektive, neograničena masovna imigracija ne samo da jača korporativne profite, već i progresivno erodira kulturni, politički i ekonomski integritet središnje Amerike" (Ashbee, 2000: 78).

5.3.3.3.4. Kritika multilateralnih sporazuma i multinacionalnih korporacija

Multilateralni sporazumi su za paleokonzervativce još jedan od elemenata kojim elite nastoje zadati konačni udarac nacionalnoj državi i stvoriti svijet otvorenih granica (Buchanan, 1998: 74), u kojemu preživljavaju samo najuspješniji i najbolji, bez osjećaja za osobe, i u kojemu ljudi predstavljaju samo potrošače i faktore proizvodnje (Buchanan, 1998: 97). Buchanan (1999) igračima globalizma smatra i multinacionalne korporacije, koje su izgubile osjećaj pripadnosti matičnoj zemlji, iako nerijetko nastoje utjecati na vanjsku politiku SAD-a te podržavaju različite oblike globalne vladavine i smanjivanja nacionalnog suvereniteta (Buchanan, 1999: lok. 5434/7487). Kod njih je često prisutan element transnacionalizma i pogled na nacionalnu državu kao na zastarjeli koncept koji treba nadići (Buchanan, 1999: lok. 5411/7487). Raniji

korporativni nacionalističko-protekcionički duh zamijenjen je internacionalističko-slobodnotrgovinskim duhom (Buchanan, 1998: 101), radi kojega ove korporacije nemaju interesa štiti proizvodnju unutar SAD-a, već streme samo profitu i inherentno su suprotstavljene mjerama za zaštitu američkog tržišta (Buchanan, 1998: 102). Korporativnim interesima u jednom se trenutku priklonila i Republikanska stranka, koja je još do sredine 70-ih bila protiv premještanja tvornica u inozemstvo, da bi od 1976. godine prestala inzistirati na tome (Buchanan, 1998: 103-104).

Globalizam i velike multinacionalne korporacije prijeto su smatrali i Weyrich i Lind (Weyrich i Lind, 2009: 8), a na pojavu novih transnacionalnih elita, koje čine poslovni ljudi, znanstvenici, profesionalci i javni dužnosnici, čije veze nadilaze nacionalne granice, nisu vezane nacionalnim tradicijama i imaju više funkcionalne nego nacionalne interese, upozoravao je još ranije i Brzezinski (Brzezinski, 1970, prema Buchanan, 1999: lok. 5434/7487), dok je Havers (2020) isticao da su od 30-ih godina kapitalizam i menadžerska država postali usko povezani (Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 39). Menadžeri velikih korporacija nisu se osobito protivili ekspanziji menadžerske države nakon razdoblja *New Deal*, što su Burnham i Francis (2016) pripisivali odvojenosti vlasničke i upravljačke strukture u takvim korporacijama, odnosno činjenici da menadžeri u načelu ne posjeduju imovinu korporacije u znatnijem opsegu, pa niti nemaju posebnog interesa za zaštitu korporacije od etatičke intervencije (Burnham i Francis, 2016, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 42). Naime, Amerika danas više nije društvo malih tvrtki čiji vlasnici njima i upravljaju, već se radi o društvu kojim dominiraju velike privatne i javne korporacije (Grant, 1965, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 43), koje nemaju puno razloga protiviti se liberalizmu menadžerske države (Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 43). Francis (2016) je vjerovao da korporacije trebaju masovnu državu i medije između ostaloga i za oglašavanje koje kontrolira potražnju za njihovim proizvodima (Francis, 2016: 28-29), a suradnja korporacija s državom pomoglo je i odvajanje vlasništva od menadžmenta u korporacijama. Dok je starija buržujka elita, koja je vlasnik svojih tvrtki, imala interesa suprotstavljati se državi, nova menadžerska elita, koja ne posjeduje veliki vlasnički udjel u tvrtkama kojima upravlja, nema posebni poticaj da bi štitila autonomiju te stoga takva dematerijalizacija imovine predstavlja temelj onoga što neki smatraju oblikom državnog kapitalizma u SAD-u (Francis, 2016: 37-40). Paleokonzervativizam je ukazivao i na povezanost ljevice i velikih američkih korporacija, posebice kada je riječ o društvenim pitanjima i moralu (Francis, 2016: 536-538), a s time se slagao i neokonzervativac Irving Kristol, koji je isticao da kulturni nihilizam suvremenog

kapitalizma razgrađuje tradiciju, uključujući staru buržujušku privrženost religiji, osobnoj odgovornosti, braku i obitelji (Kristol, 1995, prema Havers, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 53).

5.3.3.3.5. Populistički nacionalizam

Gottfried (1995) menadžersku državu smatra odgovornom za kulturne i društvene promjene u SAD-u te ističe da se cjelokupna nastojanja kojima se povećava broj različitih ranjivih skupina i njihovih prava, odvijaju putem javnih upravitelja i sudaca koji imaju ovlasti legitimizirati ili delegitimizirati njihove zahtjeve. Tako i kulturni ratovi uvelike nastaju kao rezultat zamjene buržujuške političke klase koja je njegovala restriktivno poimanje ustavnog legaliteta s novom klasom koja djeluje maskirana pod krinkom stručnjaka. Ova nova klasa i njeni stručnjaci potom tumače zakone i temeljne dokumente, boreći se protiv nerekonstruiranog čovječanstva kao protiv glavnog neprijatelja. "Mobilizacija je potrebna protiv starog Adama, identificiranog sa seksizmom, rasizmom, fiskalnom frugalnošću, religijskom desnicom i nedemokratskim režimima" (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 168). Nova klasa, odnosno javni administratori i suci, svoje ciljeve provode bez demokratske autorizacije ili proglašene revolucije, namećući vlastite ideje i pojmove javnim institucijama te preživljavajući izbore i političke smjene (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 169). U tom je pogledu Gottfried (1995) kritičan prema desnom političkom spektru, koji nije puno učinio u protivljenju ovim nastojanjima nove klase, dok je ljevica takvu "vođenu demokraciju" pozdravila (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 168).

Na narativu o kulturnom i moralnom propadanju američkog društva paleokonzervativizam gradi novu verziju populističkog nacionalizma, usmjerenog protiv liberalizma koji nastoji omasoviti društvo brisanjem svih klasnih razlika, stvarajući tako stanovništvo ovisno o državi, bez identiteta i vlastite političke volje, što najviše osjeti američka radnička i srednja klasa, dominantna u središnjem SAD-u (Drolet i Williams, 2020: 38). Ovaj dio stanovništva suočen je s nesigurnošću radnih mjesta, gubitkom vrijednosti imovine, sve nesigurnijim kvartovima i školama, napadima na njihova vjerska i moralna uvjerenja, ugrožavanjem identiteta i nasljeđa te nesigurnom budućnošću (Francis, 1992, prema Drolet i Williams, 2020: 38). Radi se o dijelu američke populacije koja je pretežno kulturno konzervativna, a čije interese američka *mainstream* desnica u razdoblju od kraja Drugog svjetskog rata nije adekvatno štitila. Raniji američki konzervativizam isticao je ideje koje su naglašavale ograničenu federalnu vladu, neovisnost lokalnih i državnih vlasti, poduzetničku ekonomiju, moralni i društveni kodeks individualizma u politici, ekonomiji, religiji, etici i umjetnosti (Francis, 1991, prema Drolet i Williams, 2020: 38). Takav poredak uglavnom je bio koristan za američku srednju i višu srednju

klasu, ali se nakon transformacije društva potaknute *New Dealom* i menadžerskom revolucijom, *Old Right* distancirao od ovih društvenih snaga i interesa koji su bili u padu te je potražio zajednički nazivnik s novim birokratskim establišmentom (Francis, 1994, prema Drolet i Williams, 2020: 38), što je paleokonzervativizam uvijek smatrao strateškom pogreškom (Francis, 1991, prema Drolet i Williams, 2020: 38). U narednom razdoblju, tijekom 70-ih i 80-ih godina, uslijedilo je određeno savezništvo između tradicionalne i kršćanske desnice, neokonzervativaca i neoliberalnih zagovornika slobodnog tržišta, koje je zastupalo interese većine konzervativnih birača, iako je paleokonzervativizam smatrao da se radilo o lažnoj fuziji (Drolet i Williams, 2020: 38). Demokratska stranka, nakon što se počela fokusirati na kontrakulturnu politiku i manjinske interese, uvelike se udaljila od birača središnjeg SAD-a. Francis (1996) je stoga procjenjivao da bi te birače, uvelike razočarane obojnim političkim opcijama, mogla osvojiti bilo koja strana političkog spektra koja bi kampanju temeljila na strahovima od kulturnog ili ekonomskog propadanja te koja pri tome ne bi zagovarala previše radikalne antinacionalne i kontrakulturno lijeve stavove, kao niti pretjerano *pro-business* desne stavove (Francis, 1996, prema Drolet i Williams, 2020: 39). Stoga su pojedini autori isticali potrebu za zdravim populističkim pokretom u okviru američkog nacionalizma, koji bi kao cilj odredio revitaliziranu američku nacionalnu državu. Pa ipak, Gottfried (1995) se pita je li danas uopće moguće odvojiti američku nacionalnu državu od njenog administrativnog aparata i nove klase. On osobno sumnja u to te ističe da se moderna država blagostanja približila administrativno-terapeutskom režimu koji se želi uplitati u sve aspekte ljudskih života, a sam režim nemoguće je opozvati narodnom voljom (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 167). Vlada SAD-a relativno je nekorumpirana, iako ju Gottfried (1995) smatra intruzivnom i bez puno brige oko tradicionalnih liberalnih ili demokratskih ograničenja. Mediji je snažno podržavaju kada god se bavi neosjetljivostima i društvenim nepravdama, a ako joj se ne sviđa što ljudi odluče na referendumu, njihovu volju može nadjačati putem sudova (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 167).

Unatoč pesimizmu radi prevlasti menadžerske elite, paleokonzervativizam predviđa određenu strategiju otpora, predlažući izgradnju kulturnih institucija koje bi se suprotstavile ideološkoj hegemoniji elite (Ashbee, 2000: 78). Dok Gottfried (1995) kao jedini način za suprotstavljanje novoj klasi vidi jačanje samoupravljanja (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 167), Francis (1994) je vjerovao da za stvarno preuzimanje vlasti nije dovoljna pobjeda na izborima, već bi bilo potrebno preuzeti i pravu društvenu moć, radi čega je poželjan radikalniji pristup politici i političkim sukobima (Francis, 1994, prema Drolet i Williams, 2020: 39). Po uzoru na

Gramscija, Francis (1991) je smatrao potrebnim strpljivo suprotstavljati stajališta te preuzeti ključne položaje u kulturi, udrugama civilnog društva, školama, sveučilištima, medijima, vjerskim organizacijama, umjetnosti, korporacijama i sindikatima (Francis, 1991, prema Drolet i Williams, 2020: 39). Kako bi se ostvario ovaj cilj, paleokonzervativizam je zagovarao određenu ideološku fuziju lijevog fokusa na ekonomske interese s desnim fokusom na tradicionalna pitanja kulture i nacionalnog identiteta (Drolet i Williams, 2020: 39). Tu se radi na neki način o prepisanom receptu Gramscija za ljevicu, pa tako i paleokonzervativci smatraju da se borba treba prije svega voditi na kulturnom, a tek potom na političkom terenu. Odnosno, borba se treba voditi unutar režima, ali protiv režima, a u toj borbi posebno se računa na ulogu središnjeg SAD-a (Ashbee, 2000: 78). Lasch (1994) je ukazivao na vrline središnje Amerike za koju je smatrao da se može suprotstaviti eliti, predlažući populističku strategiju, te je moć nove klase povezivao s globalističkim projektima koji zamagljuje regionalne različitosti. Iz tog je razloga smatrao da bi naglašavanje takvih regionalnih različitosti mogao biti dobar oblik suprotstavljanja novoj klasi (Lasch, 1994, prema Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 166). Gottfried (1995) navodi da je "populizam isključivo reakcija proletera i niže srednje klase usmjerena protiv društvene i ekonomske modernizacije" (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 169) te izražava strahove i ljutnje društveno marginaliziranih skupina (Hofstadder, 1979, prema Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 169). "Populistički antielitizam predstavlja neprijateljstvo protiv onih koje se identificira kao povezane s neželjenom društvenom ili kulturnom promjenom" (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 169). Gottfried (1995) ističe da je populizam selektivan te ne želi replicirati politike nekih drugih vremena ili kultura (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 170). Dosadašnji populisti tijekom američke povijesti u pravilu su bili nacionalisti koji su se protivili vojnim intervencijama SAD-a u inozemstvu, a ujedno su naglašavali lokalnu i državnu kontrolu nad ekonomskim i političkim poslovima (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 170). Primjerice, senator William E. Borah protivio se američkom internacionalizmu i imperijalizmu u uvjerenju da su privilegirani poslovni interesi i istočni političari na prijevaru uvukli SAD u Prvi svjetski rat (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 170).

Kada je riječ o američkoj vanjskoj politici, neki su u narodu vidjeli opasnost, smatrajući da bi javno mnijenje moglo potaknuti agresivnu unilateralnu vanjsku politiku (Mead, 2001: 28) ili neki oblik populističkog neoizolacionizma (Lewis, 1994, prema Mead, 2001: 29). S druge strane, mogle su se čuti i kritike s lijevog i desnog političkog spektra, da je vanjska politika elitistička te da ne uzima dovoljno u obzir poglede naroda. Neki su u vanjskoj politici vidjeli teorije zavjere (Robertson, 1991, prema Mead, 2001: 30), a drugi interese krupnog kapitala

(Chomsky, 1978, prema Mead, 2001: 30) te su upozoravali na interese velikih korporacija i elita koji dominiraju vanjskom politikom nauštrb interesa naroda (Mead, 2001: 30). "Richard Nixon, Irving Kristol i Ronald Reagan slagali su se da elite dominiraju američkim vanjskopolitičkim procesom i isključuju tihu većinu američkog naroda" (Mead, 2001: 30). Kristol (1983) je pogrešnim smatrao uvjerenje da se svijet kreće prema uspostavi svjetske zajednice, u kojoj više neće biti potrebna vanjska politika za zaštitu nacionalnih interesa, već bi ju zamijenila diplomacija koja za cilj ima pomiriti interese svih uključenih (Kristol, 1983, prema Mead, 2001: 30). Kombinaciju ovih pogleda iznio je Pat Buchanan, koji je smatrao da američka elita bezobzirno slijedi uske ekonomske interese i ne zalaže se za nacionalne interese i interese američkih radnika (Buchanan, prema Mead, 2001: 30-31).

Francis (1991) je prepoznao da je stvaranje privrženosti nekom skupnom identitetu te stvaranje slike "nas protiv njih", uz ukazivanje na potrebu adresiranja ekonomskih poteškoća, bio središnji element mnogih uspješnih političkih lidera prošlog stoljeća (Francis, 1991, prema Drolet i Williams, 2020: 39-40). Stoga je on isticao da "afirmacija nacionalnog i kulturnog identiteta kao jezgre nove nacionalističke etike dobiva posebnu važnost u vrijeme kada se masovna imigracija, totalitarni i [...] multikulturalni fanatizam, udruženo ekonomsko ratovanje sa strane stranih konkurenata te snage antinacionalnog političkog globalizma udružuju kako bi ugrozile kulturni identitet, demografsku egzistenciju, ekonomsku autonomiju te nacionalnu ovisnost i suverenitet američke nacije" (Francis, 1992, prema Drolet i Williams, 2020: 40). Francisov paleokonzervativizam temelji se na materijalnim interesima i identitetu velikog dijela američkog društva, radi čega kod paleokonzervativnog nacionalizma nema otuđenosti države od društva, koja je karakteristična za liberalno-neokonzervativnu tradiciju (Drolet i Williams, 2020: 40). Ideološki cilj ovakve strategije bio bi uništenje starog mita o Americi kao o apstraktnom filozofskom okviru koji podrazumijeva jednakost cijelog čovječanstva i njegova zamjena novim mitom o SAD-u kao partikularnoj povijesnoj zajednici koja će isključiti sve one koji se ne mogu ili ne žele asimilirati (Drolet i Williams, 2020: 40). Francis (1992) ističe da je to "pravo značenje *'America First'*. Amerika mora biti prva ne samo među nacijama, već prva i među [...] interesima svojeg naroda. Ako nacionalizam središnje Amerike [...] ne može postići takvu kulturnu hegemoniju kroz formuliranje prihvaćenog javnog mita, njegova politička snaga i ekonomski resursi ostat će ovisni o kulturnoj snazi njegovih protivnika" (Francis, 1992, prema Drolet i Williams, 2020: 40).

Kritika globalizma i elita te određeni oblik populističkog nacionalizma spadaju dakle među glavne specifičnosti paleokonzervativizma. S obzirom da neokonzervativizam pristaje na

koordinaciju politika koje povezuju druge države putem ekonomske integracije i liberalne institucionalizacije, sve dok SAD može zadržati poseban položaj unutar sistema, to je ujedno i jedan od glavnih razloga zbog čega paleokonzervativizam kritički gleda na neokonzervativni nacionalizam, koji je uvelike vezan uz ciljeve i ambicije liberalnog internacionalizma izraženog osobito u političkim, ekonomskim i obrazovnim institucijama na istočnoj obali SAD-a (Francis, 1992, prema Drolet i Williams, 2020: 36). Neokonzervativni nacionalizam također doprinosi centralizaciji i konsolidaciji državne moći nasuprot moći društva i lokalnih zajednica, čime se udaljuje od normi i kulture većine Amerikanaca (Drolet i Williams, 2020: 36). Nakon dužeg razdoblja marginalizacije i života u sjeni neokonzervativizma, paleokonzervativizam je tijekom mandata predsjednika Trumpa u određenoj mjeri izašao iz te sjene te su se njegove ideje mogle glasnije čuti i primijetiti. Snaga paleokonzervativizma tijekom Trumpovog mandata nije bila samo u tome što je bio blizak vlasti, već i u tome što su neki njegovi glavni protagonisti doprinijeli jačanju dugo prisutnog, ali latentnog, antiestablišmentskog revolta (Drolet i Williams, 2020: 29).

5.3.3.4. *Paleokonzervativna kritika imigracije*

Paleokonzervativizam ima jasno izraženo protuimigrantsko stajalište, koje je ukorijenjeno u paleokonzervativnim pogledima na američki identitet, etnicitet, kulturu, moral, kapitalizam i regionalizam. Paleokonzervativna kritika imigracije često je bila prisutna u časopisu *Chronicles* koji izlazi još od 1977. godine (Machnik, 2015: 33) i među čijim se prominentnim autorima ističe Samuel Francis, poznat po stajalištu da će "američka nacija trajati i zadržati svoju društvenu strukturu i političku kulturu samo ako se slijede Joe McCarthy i njegovi pogledi" (Francis, 1986, prema Machnik, 2015: 33). Paleokonzervativizam se jasno svrstao u protuimigrantski spektar američkog konzervativizma te u imigraciji i multikulturalizmu, kao pratećim pojavama današnjeg liberalnog svjetskog poretka, vidi prijetnju američkom načinu života, budućnosti američkog društva i gubitku američkog kulturnog identiteta (Machnik, 2015: 29). U tom pogledu, paleokonzervativizam smatra da pro-imigrantske politike, koje su vodile i republikanske i demokratske vlade, predstavljaju prijetnju "američkom društvu na mnogim razinama njegovog političkog, društvenog i kulturnog života" (Machnik, 2015: 29), kao i da uništavaju američki način života te doprinose terorizmu i totalitarizmu (Machnik, 2015: 30). Stajalište paleokonzervativizma vrlo dobro sublimira i Reaganova izreka prema kojoj se "više ne može smatrati državom ona zemlja koja ne može kontrolirati vlastite granice" (Buchanan, 2006, prema Machnik, 2015: 39).

Paleokonzervativna kritika imigracije povezana je s paleokonzervativnim konceptom etniciteta i njegovim odnosom prema imigraciji i multikulturalizmu te "uglavnom potječe iz paleokonzervativne tendencije donošenja vrijednosnih sudova o specifičnom karakteru američke kulture, kao i podržavanja regionalne zajednice umjesto centralizacije" (Machnik, 2015: 30). Mnogi temelje ove kritike pronalaze u paleokonzervativnom poimanju identiteta, kulture i suvremenog kapitalizma, s obzirom da paleokonzervativizam ne samo da smatra kako imigracija oduzima poslove niskoobrazovanim Amerikancima, već kritiku argumentiraju i kulturološkom dimenzijom, odnosno negativnim utjecajem imigracije na američku tradiciju i nasljeđe (Scotchie, 2017: 11). Naime, paleokonzervativizam na Ameriku gleda kao na naciju s primarno europskim i anglosaksonskim korijenima. U želji da očuva takvu Ameriku, pokazuje sklonost restrikcijama na imigraciju, pronalazeći primjere u ranijem razdoblju američke povijesti, osobito u razdoblju između 1920. i 1965. godine (Machnik, 2015: 33). U zlatno doba izolacionizma 20-ih godina, Kongres je donio niz migrantskih zakona za ograničavanje broja imigranata iz istočne i južne Europe, osobito iz Rusije, Poljske i Italije. Nacionalne kvote za imigrante uvedene su 1921. godine, a 1924. godine uvedena su dodatna ograničenja za ulazak u zemlju, kao i zabrana ulaska za Kineze, Japance i građane drugih azijskih država (Kaufman, 2017: 59), što se pripisivalo rastućem nacionalističkom, nativističkom i izolacionističkom sentimentu koji je tada vladao u SAD-u. U to se doba SAD želio zaštititi od ulaska neželjenih stranaca i komunista (Kaufman, 2017: 59), što je bila mjera koja je potrajala praktički četiri desetljeća (Buchanan, 1998: 291). Paleokonzervativni autori pokazivali su sklonost ovakvim rješenjima, pa se Buchanan (1999) zalagao za okončanje masovne imigracije, ograničavanje godišnjeg broja zakonitih imigranata na 250.000, zaustavljanje nezakonitih imigracija te deportaciju nezakonitih imigranata u njihove matične zemlje (Buchanan, 1999: lok. 5755/7487). Osim njega, i Gottfried (1999) se pozivao na velikane američke povijesti (Hamilton, Jefferson, Madison, Jay, Franklin...) koji su se protivili liberalnoj imigraciji i upozoravali na različite kulturološke korijene imigranata (Gottfried, 1999, prema Machnik, 2015: 33). Tzv. sljedeći konzervativizam Weyricha i Linda (2009) također se snažno protivio imigraciji, zalažući se za zaustavljanje nezakonite i ograničavanje zakonite imigracije, obrazlažući to zahtjevima nacionalne sigurnosti i očuvanja tradicionalne američke kulture (Weyrich i Lind, 2009: 106). Drolet i Williams (2020) prepoznali su elemente paleokonzervativizma i u Trumpovoj migracijskoj politici, a i drugi paleokonzervativci još od 80-ih godina pozivali su na uvođenje strožih restrikcija za zakonitu imigraciju, odnosno proaktivnih mjera za zaustavljanje nezakonite imigracije. Za to su koristili argumente ekonomske prirode koje su ipak podredili kulturološkim argumentima koji ugrožavaju

tradicionalnu kulturu, a koji su se odnosili na multikulturalizam i kulturne ratove (Drolet i Williams, 2020: 37). Za paleokonzervativce, "kulturni rat je velika bitka koja se vodi između većinski ruralne središnje Amerike s malim gradovima i njenih mučitelja iz Washingtona, Manhattana i Hollywoda" (Scotchie, 2017: 13), pri čemu su kritizirali elite iz obje stranke i smatrali se trećim putem (Scotchie, 2017: 13), u uvjerenju da je nestao zajednički moralni temelj oko kojega se američka nacija nekada smatrala ujedinjenom (Buchanan, 2011: 2).

Paleokonzervativizam posebno opasnim smatra migracije iz Latinske Amerike i islamskih država. Buchanan (1999) na susjedni Meksiko gleda kao na prijetnju radi kriminala i trgovine drogom, koji onda putem nezakonitih migracija postaju i američkim problemom (Buchanan, 1999: lok. 5735/7487). Priljev migranata iz Meksika i drugih latinoameričkih zemalja neuvijeno je nazivao "invazijom" koja može dovesti do kraja SAD-a (Buchanan, 2006: 7; 2007: 10). I drugi konzervativni autori u tom su kontekstu također upozoravali na "invaziju" koja se odvija pod krinkom migracija, a koja ugrožava zapadna društva i SAD.

Paleokonzervativizam neodvojivim dijelom današnje imigracije smatra islam, kojega povezuje s terorizmom. Francis (2001) ističe da su masovne migracije s Bliskog istoka i sjeverne Afrike u SAD unijele i tamošnju kulturu, često puta kontaminiranu mržnjom prema SAD-u radi američke i izraelske vanjske politike (Francis, 2001, prema Machnik, 2015: 37). Buchanan (2001) je upozoravao da je islam u brojnim dijelovima svijeta religija u usponu, dok se Zapad suočava s trendom slabljenja kršćanstva i religioznosti (Buchanan, 2001, prema Machnik, 2015: 37). Iako je Zapad tehnološki i ekonomski nadmoćan, on demografski izumire i ne može nadomjestiti jednu od najvećih prednosti islamskog svijeta - spremnost na podizanje većeg broja djece i želju za održavanjem i širenjem vlastite civilizacije, kulture i vjere (Buchanan, 2001, prema Machnik, 2015: 37). Na Zapadu su stope nataliteta niske, a "deseci milijuna nikada rođene djece od presude *Roe vs Wade*, kojom je u SAD-u legaliziran pobačaj, otvorili su slobodna mjesta za isto toliko siromašnih imigranata iz različitih dijelova svijeta" (Buchanan, 2001, prema Machnik, 2015: 35). Buchanan (2001) govori o "smrti Zapada" uzrokovanoj imigracijom, ali i promjenom kulturnih, religijskih i društvenih obrazaca te negativnim prirodnim prirastom, što dekonstruira i transformira zapadna društva (Buchanan, 2001; 2007; 2011). Iako od 15. do 20. stoljeća dominantan, Zapad je danas suočen s padom radi sve starijeg i umirućeg stanovništva, dezintegracije kulture i invazije migranata (Buchanan, 2006: 1-2). Na ovakva stajališta često se gleda kao na teorije zavjere, iako su i neki lideri islamskih država otvoreno govorili o osvajanju Zapada demografijom, dodatno jačajući paleokonzervativne strahove. Primjerice, Erdogan je 2017. godine svoje sunarodnjake u Europi nazvao

"budućnošću Europe", pozivajući ih da imaju čim više djece kako bi se osvetili nepravdama Zapada (Goldman, 2017), dok je Ghadafi 2006. godine izjavio kako će "islam ostvariti pobjedu u Europi, bez mačeva, bez pušaka, bez osvajanja, pretvarajući Europu u muslimanski kontinent u roku od tri desetljeća" (Kilroy-Silk, 2006.). Tzv. sljedeći konzervativizam Weyricha i Linda (2009) također smatra da se SAD nalazi pod invazijom imigranata koji se ne asimiliraju, što bi se moglo pokazati opasnijim od vojne invazije. Neasimilirani, oni predstavljaju oazu za rat četvrte generacije na američkom tlu, koji će možda voditi buduće generacije (Weyrich i Lind, 2009: 106). I drugi autori su upozoravali na "sveti rat" kao središnju temu islamizma, ističući agresivan karakter dijela islamskog svijeta i njegove simpatije prema terorizmu te postavljajući pitanje kako je moguće da se jedan tako očiti neprijatelj uspio infiltrirati u zapadne redove (Machnik, 2015: 37). Prema Machniku (2015), razlog je u tome što je nakon Prvog svjetskog rata Zapad sam sebe počeo uvjeravati u postojanje umjerene verzije islama te je započeo s promicanjem islamskih država bogatih naftom ili miroljubivih prema Izraelu. Drugi razlog je što se Zapad nalazi u demografskom i vjerskom padu, dok islamski svijet doživljava demografsku eksploziju i vjersku fanatičnost (Machnik, 2015: 37). Trifković (2013) razloge vidi i u sekularizmu, koji je uklonio sve kršćanske ideje iz društvene, političke i kulturalne sfere, koje su onda postale ranjive na prodor islama koji posjeduje snažan religijski i nacionalni naboj (Trifković, 2013, prema Machnik, 2015: 39).

5.3.3.4.1. Aspekt identiteta i koncept etniciteta

Ashbee (1998) je paleokonzervativizam svrstao među poglede koji dijelom podržavaju etno-kulturalni model, blizak WASP viziji SAD-a, a dijelom etnički model koji američku naciju identificira uz pomoć europskih etničkih pojmova zajednice i institucija Oca osnivača (Ashbee, 1998, prema Machnik, 2015: 30). Tu je moguće uočiti određene sličnosti sa stajalištima Jaya (1787) iznesenima u Federalističkim spisima br. 2, koji je na Amerikance gledao kao na jedan ujedinjeni narod, s istim precima, istim jezikom i istom vjerom te sličnim navikama i običajima (Jay, 1787, prema Machnik, 2015: 30). Slično je razmišljao i John Quincy Adams, koji je smatrao da je "Božanska Providnost zacrtala sudbinu Amerike, koja treba biti napučena jednom nacijom, govoriti jednim jezikom, ispovijedati jedan opći sustav vjerskih i političkih načela te imati jedan set društvenih običaja" (McDougall, 1997, prema Buchanan, 1999: lok. 1772/7487). Ameriku su stvorili europski doseljenici, pa se može reći da još od 18. stoljeća postoji jasna povezanost Amerike i američkog naroda s njenim europskim korijenima. Tada je to bilo samorazumljivo, ali danas se radi političke korektnosti ove veze ističu uglavnom u radovima

paleokonzervativnih autora (Francis, 2013; Fleming, 1986, prema Machnik, 2015: 30). U pokušaju definiranja temelja američkog nacionalnog identiteta, paleokonzervativizam i tradicionalni konzervativizam često govore u kategorijama američkog etniciteta ili religije, dok ostale verzije konzervativizma, poglavito neokonzervativizam, radije govore o uvjerenju (*creed*) kao setu načela i ideja (Ashbee, 2000: 80).

Paleokonzervativizam na SAD ne gleda kao na univerzalnu naciju, otvorenu za sve koji prihvaćaju američka načela. Tako niti na Ustav SAD-a niti na Povelju o pravima ne gleda kao na osnivačke ugovore američke nacije, već obratno, ističe da je američka nacija stvorila ove dokumente. Kod paleokonzervativizma je prisutna jasna nacionalistička dimenzija, međutim za razliku od drugih nacionalističkih tradicija, osobito europskih, paleokonzervativizam ne naglašava važnost krvi ili zemlje kao temelja svojeg nacionalizma, već polazi od koncepta nacije izgrađene na osnovi lokalnih samoupravnih zajednica (Ashbee, 2000: 80). Paleokonzervativni koncept američkog etniciteta sastoji se stoga od nekoliko temeljnih komponenti, a jedna od njih je spomenuti lokalizam, u okviru kojega se naglašava važnost malih, decentraliziranih i lokalnih struktura i zajednica, strukturiranih oko zajedničkih etničkih korijena i mješovite američko-europske kulture (Ashbee, 2000: 75). U tom kontekstu, paleokonzervativizam na SAD gleda kao na nacionalnu državu, stvorenu oko zajedničke kulture i naroda, nastalog spajanjem tih lokalnih zajednica s različitim etničkim i regionalnim identitetima, te njihovog prerastanja u američku nacionalnu kulturu i etnicitet, ali bez tzv. *melting pota* u kojemu bi izvorni identiteti bili izgubljeni (Ashbee, 2000: 76). Međutim, "za razliku od tradicionalnog konzervativizma – koji naglašava ono što se ističe kao britanska jezgra kulture SAD-a – paleokonzervativni predstavnici impliciraju kulturu koja je oblikovana nadama, lojalnostima i ozlojeđenostima 'etničkih' imigranata kasnog 19. i ranog 20. stoljeća te njihovih nasljednika. Umjesto individualizma bijelog anglo-saksonskog protestanta (WASP), postoji naglasak na zajednicu i mreže osobnih odnosa. Obitelj, rodbinske veze i susjedstvo smatraju se vrjednijima od društvene i geografske mobilnosti" (Ashbee, 2000: 76). Etničke potomke europskih imigranata smatra se najlegitimnijim predstavnicima autentičnog američkog identiteta, iako oni danas u određenoj mjeri imaju podređen položaj u američkom društvu, za razliku od pripadnika WASP-ovske Amerike koji su ekonomski i politički moćniji, ali s manje osjećaja za lojalnost i vjernost američkoj naciji (Ashbee, 2000: 76).

Gledajući na SAD kao na nacionalnu državu i s ovakvim pogledima na američki identitet, paleokonzervativizam manju važnost pridaje univerzalnim političkim načelima na kojima je osnovan SAD (Ashbee, 2000: 76). Mnogi paleokonzervativci na današnji SAD više ne gledaju

kao na SAD koji je postojao u 20., a osobito ne u 19. stoljeću. Williamson tako navodi da je današnji SAD izgubio nekadašnji optimizam, entuzijazam, tradiciju i vjeru, dok brojni imigranti iskorištavaju SAD radi vlastite koristi. Brojke imigranata u SAD-u Williamson smatra prevelikima, radi čega nije moguća njihova asimilacija. Dodatnu prijetnju predstavlja mogućnost imigranata da glasuju na izborima kada steknu državljanstvo, s obzirom da je za očekivati da će doprinijeti promjeni američkog društva do te mjere da više niti neće biti potrebna njihova asimilacija, pošto će takvo buduće društvo izgubiti svoje najbitnije elemente koji su ga prvotno i činili američkim (Williamson, prema Drolet i Williams, 2020: 37). Williamson (1996) korijene protivljenja imigraciji pronalazi već i u stajalištima Oca osnivača, kod kojih je bio primjetan strah da bi prevelika imigracija mogla negativno utjecati na etničku i kulturološku strukturu zemlje (Williamson, 1996, prema Machnik, 2015: 30). Ovakvog utjecaja prekomjerne imigracije bojavao se i Buchanan (1999), koji je naglašavao da u SAD-u žive deseci milijuna ljudi iz svih dijelova svijeta koji određeni oblik lojalnosti osjećaju i prema svojim matičnim domovinama, radi čega se zalagao za imigracijsku politiku koja bi ostavila dovoljno vremena za njihovu asimilaciju i amerikanizaciju (Buchanan, 1999: lok. 5290/7487).

Paleokonzervativizam zabrinutost pokazuje i radi aktualnih demografskih trendova koji ukazuju da će u bliskoj budućnosti nekada dominantno stanovništvo europskog podrijetla postati manjina, što bi moglo dovesti do gubitka tradicionalnog američkog identiteta (Machnik, 2015: 31). Ovu opasnost Buchanan (2006) naziva "egzistencijalnom krizom", navodeći da će Amerikanci europskog podrijetla u narednim desetljećima postati manjina u zemlji koju su njihovi preci stvarali te naglašavajući da "nijedna nacija nije nikada prošla takvu radikalnu demografsku transformaciju i preživjela" (Buchanan, 2006: 11). U tom kontekstu upozorava na opasnost da američki jugozapad, u prošlosti osvojen ratom, u budućnosti bude ponovno izgubljen putem demografije i kulture (Buchanan, 2006: 11), a kritički se osvrće i na tzv. etnomazohizam, tj. zadovoljstvo koje neki pokazuju radi pada vlastite etničke skupine (Buchanan, 2011: 133). Ovaj strah i nije posve iracionalan, ne ulazeći u to je li i opravdan, jer brojke govore u prilog tvrdnji da se ovi trendovi upravo odvijaju, i to prilično brzo. Naime, uoči posljednjeg popisa stanovništva, *U.S. Census Bureau* je objavio procjene prema kojima se 40 % Amerikanaca identificira s nebjelačkom rasom ili etničkom skupinom, a desetljeće od 2010.-2020. godine predstavljalo je prvo desetljeće u povijesti SAD-a u kojemu je zabilježen pad broja bjelačkog stanovništva (Frey, 2020). Ovi podaci govore da je 1980. godine bjelačko stanovništvo činilo 80 % populacije SAD-a, dok je 2019. godine ovaj udio pao na oko 60 %. Od 2010. godine, bjelačko stanovništvo smanjeno je u svih 50 saveznih država te u 358 od 364

metropolitanskih područja SAD-a u 3.012 od 3.141 okruga. Prema podacima za 2019. godinu, 27 od 100 najvećih metropolitanskih područja ima manjinsko bjelačko stanovništvo, uključujući New York, Los Angeles, Washington D.C. i Miami. Diverzifikacija stanovništva vidljiva je osobito među mladima, pa se tako 2019. godine, po prvi puta u povijesti, više od 50 % stanovništva mlađeg od 16 godina identificiralo kao rasna ili etnička manjina, s Hispanoamerikancima i Afroamerikancima koji čine skoro 40 % ovog dijela stanovništva. S obzirom na ovakve omjere u mlađoj američkoj populaciji, čini se da će se u narednim desetljećima demografska raznolikost SAD-a nastaviti pojačavati još i brže (Frey, 2020). Očito je da se SAD već neko vrijeme nalazi u fazi snažnih demografskih promjena, što kod paleokonzervativaca izaziva bojazan od gubitka nekada dominantne američke kulture i identiteta.

5.3.3.4.2. Kulturološki aspekt

Paleokonzervativizam smatra da imigracija razvodnjava kulturološko i intelektualno nasljeđe SAD-a i Zapada, što je teza kojom se paleokonzervativizam udaljuje od *mainstream* konzervativizma, koji u imigraciji vidi i korisne elemente, poput privlačenja talentiranih stručnjaka i jeftine radne snage ili pojave da imigranti internaliziraju američki način života i doprinose američkom političkom projektu (Fournier, 2019: 793). Prema mišljenju Fourniera (2019), promišljanja o imigraciji pojedinih paleokonzervativnih autora skreću u područje rasizma (Fournier, 2019: 793), što se posebno odnosi na pojedine Francisove (1994) teze o bjelačkom identitetu i neke njegove kontroverzne prijedloge na području socijalne politike prema imigrantima (Francis, 1994, prema Fournier, 2019: 793).

Iako liberalni politički spektar najčešće ističe da je SAD nastao kao rezultat otvorenih granica i spoja različitih imigrantskih kultura, kao i da su "jedini pravi Amerikanci Indijanci, dok su ostali stanovnici imigranti ili potomci imigranata" (Machnik, 2015: 30), paleokonzervativci ipak naglašavaju da Amerika nije neka apstraktna mješavina indijanske kulture i kulture doseljenika, već su upravo doseljenici bili ti koji su sa sobom donijeli europsku kulturu i civilizaciju koje su Ameriku učinile onime što je ona danas (Lutton i Tanton, 1994, prema Machnik, 2015: 31). Ti doseljenici nisu bili homogeni, osobito u kasnijim fazama stvaranja SAD-a, pa se paleokonzervativizam zalaže za politiku asimilacije, s ciljem potpunog uključivanja imigranata u američko društvo (Glazer, 1993, prema Machnik, 2015: 31). Bez odgovarajuće asimilacije, jedna od posljedica velike imigracije u SAD posljednjih desetljeća je i nastanak multikulturalnosti društva, što paleokonzervativizam ne smatra pozitivnom pojavom.

Kritizirajući multikulturalizam, Gottfried (2007) je upozoravao na opasnost koju predstavlja liberalna ljevica koja je svoja stajališta uspjela nametnuti kao *mainstream* (Gottfried, 2007, prema Fournier, 2019: 793). Na opasnost koju takva lijevo-liberalna stajališta predstavljaju za američku kulturu, ali i za manjinske zajednice u SAD-u, upozoravali su i Weyrich i Lind (2009), koji su se zalagali za restrikcije kada je u pitanju imigracija i *outsourcing* radnih mjesta u inozemstvo, što su pitanja koja najviše utječu na američku srednju i nižu klasu (Weyrich i Lind, 2009: 32). Zalagali su se i za rast domaćeg stanovništva i velike obitelji, uz protivljenje pobačaju (Weyrich i Lind, 2009: 32). Umjesto multikulturalizma, predlagali su rasnu integraciju, odnosno akulturalizaciju Afroamerikanaca i imigranata na standarde srednje klase i njihovih vrijednosti (Weyrich i Lind, 2009: 32). Protiveći se bilo kojem obliku rasne diskriminacije, oni su ipak upozoravali da se današnja afroamerička zajednica u SAD-u suočava s nizom problema, od kojih su mnogi nastali upravo radi rastakanja tradicionalne američke kulture. Navode tako podatak da je još do 50-ih godina, dok lijevo-liberalne ideje nisu uzele maha, 80 % afroameričke djece imalo roditelje koji su bili u braku, a tada nije postojao niti problem bandi i nasilja u školama, kao niti problem sigurnosti kvartova u američkim gradovima s velikom afroameričkom zajednicom (Weyrich i Lind, 2009: 43). Weyrich i Lind (2009) stoga smatraju da problemi koji se često povezuju s afroameričkom zajednicom nisu posljedica rasizma, već rastakanja do nedavno zajedničkih kulturnih i moralnih vrijednosti američkog društva. Iz tog su se razloga zalagali za pomoć manjinskim zajednicama u traženju izlaza iz vlastitog kulturalnog kolapsa i za povratak zajedničkoj američkoj kulturi, koja bi njegovala vrijednosti srednje klase, s naglaskom na odgodu gratifikacije, vrijednost marljivog i napornog rada, obrazovanja, štednje i braka, što su sve vrijednosti koje su u SAD-u do prije nekoliko desetljeća dijelile i bjelačka i afroamerička zajednica (Weyrich i Lind, 2009: 43). Cilj takve Amerike bila bi Amerika u kojoj je boja kože samo incidentalna pojava i u kojoj bi većina stanovništva, bez obzira na rasu, živjela kvalitetan život američke srednje klase (Weyrich i Lind, 2009: 44). U očima paleokonzervativaca, takva Amerika teško je ostvariva upravo radi multikulturalizma i političke korektnosti, koji zabranjuju izražavanje mišljenja na način koji manjinske skupine smatraju uvredljivim (Weaver, 1961/1961, u Scotchie, 2017: 82). Weyrich i Lind (200) političku korektnost smatraju oblikom kulturnog marksizma, tj. marksizma prenesenog iz ekonomske u kulturalnu sferu posredstvom Frankfurtske škole (Weyrich i Lind, 2009: 5), a čiji cilj "od početka nije bio ništa drugo nego uništenje zapadne kulture i kršćanske vjere" (Weyrich i Lind, 2009: 5). Weyrich i Lind (2009) protive se ovakvoj ideološkoj državi i kulturnom marksizmu, koji za cilj imaju uništenje tradicionalne zapadne kulture i kršćanske religije psihološkim kondicioniranjem, tj. stavljanjem ideja u podsvijest njihovim stalnim

ponavljanjem (Weyrich i Lind, 2009: 20). Ovi autori ipak se nisu zalagali za zamjenu kulturnog marksizma konzervativizmom, već za obnovu neideološke američke republike koja je postojala do 60-ih godina (Weyrich i Lind, 2009: 21).

Do Građanskog rata SAD je uglavnom bio sastavljen od ljudi koji su porijeklo vukli sa sjevera Europe i koji su međusobno imali više sličnosti nego razlika. Stoga je u tradiciji SAD-a bila homogenost, a ne asimilacija (Williamson, 1991, u Scotchie, 2017: 101). Prema Williamsonu (1991), današnji SAD se promijenio, što migranti osjećaju i nastoje iskoristiti. Multikulturalizam smatra izravnim rezultatom Zakona o imigracijskoj reformi iz 1965. godine, koji je otvorio vrata imigraciji iz cijelog svijeta. Veliki dio ovih imigranata nije se uspio asimilirati u američko društvo, već su stvorili paralelne zajednice unutar kojih se često niti ne govori engleskim jezikom. To je osobito vidljivo kod meksičkih imigranata, koji često ne pokazuju dovoljno lojalnosti prema SAD-u niti SAD smatraju svojom domovinom (Williamson, 1999, prema Machnik, 2015: 33). Osim toga, na asimilaciju se s vremenom počelo gledati negativno, tako da se nove generacije imigranata više niti ne pokušavaju asimilirati, a putem prava glasa imaju priliku izmijeniti američko društvo do te mjere da više niti neće biti potrebe za asimilacijom, za što se neke imigrantske organizacije i otvoreno zalažu (Williamson, 1991, u Scotchie, 2017: 102).

Williamson (1991) upozorava na opasnost od propadanja SAD-a kada broj imigranata postane prevelik. Navodi da Treći svijet čine njegovi narodi, iz čega proizlazi logički zaključak da gdje je narod Trećeg svijeta, tamo je i Treći svijet. Prema njegovom mišljenju, ove narode teško je osposobiti za održavanje kulture Prvog svijeta koja je stvorila i koja i dalje stvara brojne ekonomske i tehnološke blagodati (Williamson, 1991, u Scotchie, 2017: 103). Ako se ovakvi trendovi nastave, Williamson (1991) je mišljenja da je SAD na putu da postane zemljom Trećeg svijeta (Williamson, 1991, u Scotchie, 2017: 106), a s time se slažu i Weyrich i Lind (2009), koji su vjerovali da će se podjele i sukobi 21. stoljeća voditi između tzv. središta poretka i središta ne-poretka. Prema ovom pogledu, središta ne-poretka stvarat će veliki broja izbjeglica i migranata, koji će u zapadne uređene zemlje sa sobom donijeti svoj sistem ne-poretka, izražen putem ideologije, ideja i religije. Stoga su se zalagali za izolaciju SAD-a od svjetskog ne-poretka, zaštitom granica i čvrstom imigracijskom politikom (Weyrich i Lind, 2009: 88-89). Predlagali su zaoštavanje imigracijske politike, pa i zabranu ulaska u SAD državljanima pojedinih država ili regija, odnosno određenih religija ili etničkog podrijetla, iako priznaju da bi se takve mjere danas mogle činiti neprikladnima s obzirom na sveopću infiltraciju kulturnog marksizma (Weyrich i Lind, 2009: 89). Iako je SAD obično znao prepoznati vanjske centre ne-

poretka, ovi autori smatraju da napadanje tih centara nije dobro rješenje, već je bolje rješenje izolacija od njih i njihovo prepuštanje vlastitim problemima. Takva strategija mogla bi biti osobito korisna prema islamu, koji bi se onda fokusirao na unutarnje podjele i kontradikcije (Weyrich i Lind, 2009: 90). Međutim, ako bi iz tih centara došlo do napada na SAD, odgovor bi morao biti devastirajući (Weyrich i Lind, 2009: 91). Kako bi se u potpunosti izolirao od ovih centara, SAD bi morao osigurati ekonomsku nezavisnost od njih u pogledu prirodnih resursa i proizvodnih kapaciteta (Weyrich i Lind, 2009: 92).

S obzirom da "multikulturalizam osuđuje svaki pokušaj amerikanizacije imigranata i ohrabruje ih da zadrže svoje kulture i defekte koji su ih nagnali da napuste svoje zemlje" (Weyrich i Lind, 2009: 106), Weyrich i Lind (2009) su mišljenja da tzv. kulturni marksisti podržavaju imigraciju u svojem nastojanju za uništenjem zapadne civilizacije i kršćanstva, zalažući se za otvorene granice i uvoz milijuna imigranata iz stranih kultura, istovremeno zahtijevajući multikulturalizam kako bi dodatno osigurali da u praksi nikada ne dođe do asimilacije imigranata, stvarajući time od imigracije prijetnju dominantnoj američkoj kulturi (Weyrich i Lind, 2009: 106). Weyrichev i Lindov (2009) tzv. sljedeći konzervativizam, kao spoj religijskog konzervativizma i paleokonzervativizma, kulturu smatra važnijom od politike. Stoga bi za njih svaki konzervativizam ponajprije morao biti kulturni konzervativizam te bi se morao uključiti u kulturne ratove ako želi očuvati judeo-kršćansku i zapadnu civilizaciju (Weyrich i Lind, 2009: 6) te obnoviti tzv. retrokulturu i način života iz 50-ih godina, koje se smatra "posljednjim normalnim desetljećem" (Weyrich i Lind, 2009: 8).

Jedan od razloga paleokonzervativnog protivljenja imigraciji moguće je naći i u tome što paleokonzervativizam na pojedine međuljudske razlike gleda kao na zadanu i prirodnu činjenicu. Paleokonzervativizam ljude smatra ravnopravnima, ali ne i apsolutno jednakima te vjeruje u vrijednosti zapadne kulture, radi čega se zalaže za tradiciju, običaje i poredak, u nastojanju da smanji prevelike promjene u društvu (Machnik, 2015: 31). Iz tog razloga paleokonzervativizam pokazuje određenu zabrinutost jer primjećuje da se trenutno u Americi ne odvija proces asimilacije, već proces amalgamacije, odnosno proces dvostruke kulturalne transformacije kroz koji prolaze i imigranti i Amerikanci, pri čemu jedni od drugih preuzimaju običaje i kulturu onih drugih (Fleiming, 2006, prema Machnik, 2015: 31). Paleokonzervativizam posebno kritizira nastojanja pojedinih elita da se dominantna američka kultura prilagodi imigrantskoj kulturi, što bi posljedično dovelo do univerzalnosti SAD-a kao mješavine svih vjera, jezika i nacija svijeta (Buchanan, 2006, prema Machnik, 2015: 31). Unutar paleokonzervativizma moguće je čuti i stajališta prema kojima se neke etničke zajednice

jednostavno ne mogu asimilirati u američko društvo (Francis, 2006, prema Machnik, 2015: 31), pa je u tom kontekstu moguće govoriti o etničkim kulturalnim granicama (Ashbee, 2000: 76). Iako neki paleokonzervativci, kao što je Samuel Francis, u okviru ovih postavki koketiraju i s rasističkim stajalištima (Ashbee, 2000: 76), takve ideje nisu nužno specifične za paleokonzervativizam, već ih je bilo i među istaknutim ličnostima *New Righta*, koje su također osobno tolerirale rasne predrasude, iako ih možda nisu toliko otvoreno iznosile (Ansell, 1998, prema Gallaher, 2020: 2). Drolet i Williams (2020) smatraju da je paleokonzervativna kritika liberalnog poretka potentna, iako i oni upozoravaju na opasnost od skretanja u rasizam, na što utječu i neki dodatni faktori. Naime, za razliku od neokonzervativizma, paleokonzervativizam nema pristup etabliranim *think tankovima* i medijima koji imaju izravne veze s centrima moći, već je uglavnom povezan s blogovima, časopisima, internetskim stranicama i portalima gdje svoje članke objavljuju ne samo *mainstream* paleokonzervativci, već i mnogi pripadnici radikalne desnice iz Europe i SAD-a, koji povremeno zagovaraju i artikuliraju manje ili više radikalne ideologije, a ponekad je prisutan i otvoreni ili prikriveni rasizam, za koji se ipak ne može reći da je šire prihvaćen u paleokonzervativnim krugovima (Drolet i Williams, 2020: 45). Umjesto rasizma, paleokonzervativizam u središte svoje kritike društvenog poretka ipak postavlja sukob između onih koji žele očuvati naslijeđene zajednice i njihove izvore autoriteta te onih koji ih žele reformirati ili ukinuti (Gottfried, 2017, prema Drolet i Williams, 2020: 42).

Bez obzira što paleokonzervativizam podržava asimilaciju imigranata, on ipak veći naglasak u američkoj tradiciji stavlja na homogenost te multikulturalizam smatra znakom i dokazom američke slabosti, što se argumentira time da su današnji Amerikanci izgubili vjeru u svoje korijene, tradiciju i uvjerenja koja su ih krasila stoljećima, fokusirajući se samo na individualizam i materijalna dobra (Williamson, 1999, prema Machnik, 2015: 34). Trotter (2008) smatra da je SAD u ranijim razdobljima mogao asimilirati veliki broj imigranata bez veće promjene vlastitog identiteta zahvaljujući tome što je nacija bila odana svojoj tradiciji i moralu, ali to danas više nije slučaj. Naime, da bi nacija mogla asimilirati imigrante, ona mora imati koherentan osjećaj o sebi, što se postiže zajedničkim jezikom, moralom i religijskim tradicijama, kao i sviješću o vlastitoj povijesti (Trotter, 2008, prema Machnik, 2015: 34). Stoga paleokonzervativci smatraju da bi Amerika, u današnjim okolnostima, trebala biti "etnički heterogena i nacionalno homogena" (Machnik, 2015: 34), ali ona više nije takva, već njene građane povezuju neki drugi elementi, poput masovne kulture, koja se širi uglavnom putem elektronskih medija i koju oblikuju elite bez korijena i tradicije, usmjerene samo na profit. Takva kultura dugoročno nema velikih šansi preživjeti masovnu imigraciju (Trotter, 2008,

prema Machnik, 2015: 34-35). Na nemogućnost asimilacije migranata utječu i njihove velike brojke. Od 1965. godine do kraja stoljeća SAD je primio 30 milijuna imigranata te paleokonzervativizam često ističe bojazan od potencijalno nesagledivih posljedica za budućnost SAD-a ako se ovi trendovi nastave. Buchanan (1999) ističe da se imigranti u dovoljnoj mjeri ne asimiliraju, iskazuju neprijateljstvo prema SAD-u i engleskom jeziku, sve više pune zatvore i utječu na unutarnja pitanja SAD-a (Buchanan, 1999: lok. 5735/7487). Još je Abraham Lincoln 1838. godine upozoravao da nijedna europska ili azijska sila, pa čak i da se ujedine, ne može prijeći ocean i uništiti SAD. Ako SAD bude uništen, to će se dogoditi iznutra (Basler, 1953, prema Buchanan, 1999: lok. 5755/7487). Buchanan (1999) stoga najveću prijetnju za opstanak Republike vidi u gubitku američkog identiteta kao jedne nacije i jednog naroda. Uvjeren je da Amerika može apsorbirati pojedince koji dolaze u Ameriku kako bi postali Amerikancima, ali ne može apsorbirati dijaspore koje dolaze u SAD sa željom da ostanu građani stranih država u egzilu (Buchanan, 1999: lok. 5755/7487).

Korijene paleokonzervativnog straha od unutarnjih i vanjskopolitičkih posljedica migracija moguće je pronaći i u američkoj povijesti, kada je SAD migracije koristio za vlastitu korist. Osim što je Amerika od prvih dana bila zemlja doseljenika, koji su kolonizirali do tada slobodnu zemlju napućenu autohtonim indijanskim stanovništvom, tako je i kasnija masovna migracija Amerikanaca dovela do španjolskog gubitka Zapadne Floride 1810. godine i odcjepljenja Teksasa od Meksika 1836. godine. Na temelju ovih iskustava, iako su okolnosti danas drugačije, paleokonzervativci upozoravaju da nastavak aktualnog imigrantskog trenda može dugoročno za SAD predstavljati prijetnju i u konačnici čak dovesti do raspada zemlje (Buchanan, 1999: lok. 5755/7487).

5.3.3.4.3. Aspekt kapitalizma

Paleokonzervativci su po pitanju imigracije kritizirali i Demokrate i Republikance, smatrajući da Demokrati podržavaju otvorene granice radi kulturnog marksizma, a Republikanci to isto čine radi jeftine radne snage i interesa *Wall Streeta* (Weyrich i Lind, 2009: 107). Svoje protivljenje imigraciji paleokonzervativci stoga opravdavaju i kritikom suvremenog kapitalizma, iako ekonomska pitanja ipak smatraju sekundarnima u odnosu na pitanja identiteta i kulture. Paleokonzervativizam na suvremeni kapitalizam gleda s određenom skepsom, smatrajući da on građane pretvara u dijelove površne i materijalističke masovne kulture, dok imigracija ima negativan utjecaj na američku tradiciju i doprinosi smanjenju plaća američkih radnika (Scotchie, 2002, prema Fournier, 2019: 789). Upravo je paleokonzervativna kritika

neoliberalnog kapitalizma točka u kojoj se paleokonzervativizam razlikuje od dominantne verzije konzervativizma, a osobito od liberalnog ili libertarijanskog konzervativizma (Fournier, 2019: 791), iako i među paleokonzervativcima ima onih kod kojih je moguće čuti podršku slobodnom tržištu. Francis (2000) jedan od uzroka društvenog i kulturalnog propadanja SAD-a vidi upravo u suvremenom kapitalizmu, čiji je glavni cilj stjecanje profita, radi čega on postaje neprijateljem tradicije i sva područja društvenog života nastoji svesti na ekonomska pitanja. Suvremeni kapitalizam ujedno je i egalitaran jer sve potrošače smatra jednakima, čime negativno djeluje na tradicionalne društvene institucije i dovodi do daljnjeg usitnjavanja društvenog tkiva. Suvremeni kapitalizam potiče imigraciju, s obzirom da mu odgovara jeftinija imigrantska, nego skuplja lokalna radna snaga (Francis, 2000, prema Fournier, 2019: 791), a odgovara mu i premještanje proizvodnje u treće zemlje, kao i povećanje mobilnosti radne snage, sve s ciljem smanjivanja troškova i povećanja profita. To znači da američki radnici moraju na tržištu rada konkurirati radnoj snazi iz zemalja s osjetno nižim troškovima rada, pa se može govoriti o određenom obliku socijalnog dumpinga (Francis, 2000, prema Fournier, 2019: 792). Upravo je globalizacija, praćena premještanjem proizvodnje u inozemstvo, suvremenim financijskim sustavom i automatizacijom proizvodnje, dovela do implozije proizvodnog sektora u SAD-u, osobito u tzv. *Rust Beltu*, rezultiravši gubicima radnih mjesta te stagnaciji ili padu realnih plaća u razdoblju od 1970.-1990. godine (Duménil i Levy, 2004, prema Fournier, 2019: 792). Paleokonzervativizam ističe da je globalizacija dovela i do povećanja stopa kriminaliteta i iskorištavanja sistema socijalne pomoći od strane imigranata (Hartman, 2007, prema Machnik, 2015: 32). Francis (1999) se u svojim radovima osobito fokusirao na globalizacijom uzrokovane strahove i poteškoće srednje i radničke klase, pretežito stanovništva središnje Amerike. Kao rješenje je predlagao povratak "američkog kreda", koji se ne bi temeljio na univerzalnim vrijednostima, već na zajednici koja bi mogla isključivati one koji joj ne pripadaju. U tom cilju, borbu je potrebno usmjeriti protiv univerzalizma i multikulturalizma današnjih političkih elita (Francis, 1999, prema Fournier, 2019: 792). Fournier (2019) ocjenjuje da Francis (1999) time predlaže povratak na prekapitalističku Ameriku, karakteriziranu strogim i hijerarhijski uređenim društvenim poretkom (Fournier, 2019: 792), nudeći konzervativnu alternativu globalnom liberalizmu stvorenom u savezništvu liberalizma i neokonzervativizma (Drolet i Williams, 2020: 36).

Buchanan (1998) masovnoj imigraciji od 1965. godine i Imigracijskom zakonu predbacuje krivicu za oduzimanje radnih mjesta radničkoj klasi u proizvodnom sektoru i za pad plaća (Buchanan, 1998: 291). Mišljenja je da prednost pred novim imigrantima i inozemnom radnom

snagom trebaju imati Amerikanci, bez obzira na rasu i bez obzira na to jesu li rođeni u SAD-u ili u inozemstvu (Buchanan, 1998: 292). Zalagao se stoga za zaustavljanje nezakonite imigracije i uvođenje ograničenja na zakonitu imigraciju, a nije bježao niti od moratorija na imigraciju, što je bila mjera već isprobana u američkoj povijesti u razdoblju predsjednika Coolidgea, Roosevelta, Trumana i Eisenhowera, nakon tzv. Velike imigracije 1890.-1920. godine (Buchanan, 1998: 292).

5.3.3.4.4. Moralni aspekt

Paleokonzervativna kritika imigracije ima i svoj moralni aspekt. Williamson (1999) ističe da su pitanja imigracije u biti moralna i povijesna pitanja, iako postoji tendencija da se o imigraciji sve više pogrešno govori kao o političkom pitanju. "Moralni kriteriji se primjenjuju samo kako bi se ustanovilo da je zaštita od imigracije nemoralna, ali ovakvi argumenti su dvojbeni jer dolaze od specifičnih interesnih skupina, kao što su Trgovinska komora SAD-a, etničke organizacije, aktivisti za ljudska prava i 'profesionalni ideolozi' svih uvjerenja, koji ne vide ništa osim vlastitog interesa" (Williamson, 1999, prema Machnik, 2015: 32). Zagovornici imigracije obično ističu njene ekonomske prednosti, nadoknađivanje slabog prirodnog prirasta i popunjavanje radnih mjesta za koja se u SAD-u teško može naći radna snaga. Također se često koristi argument o Americi kao zemlji imigranata i univerzalnoj naciji pa se ističe da bi bilo nemoralno drastično smanjivati priljev imigranata (Williamson, 1991, u Scotchie, 2017: 97; Williamson, 1996, prema Machnik, 2015: 32). Međutim, Williamson (1999) smatra da imigranti uistinu uzimaju radna mjesta Amerikancima i doprinose smanjenju plaća, da puno imigranata ne plaća poreze koliko bi trebali i da je u nekim dijelovima SAD-a na lokalnim stanovnicima već i sada preveliko porezno opterećenje (Williamson, 1991, u Scotchie, 2017: 98). Pa ipak, za Williamsona, ali i druge paleokonzervativce, imigracija prije svega nije ekonomsko, već moralno i kulturološko pitanje, pa i glavni razlozi njihovog protivljenja imigraciji leže u moralnim i svjetonazorskim aspektima. Tako Williamson (1991) ističe da ako SAD mora ovisiti o "masovnoj transfuziji ljudi i financijskog kapitala" da bi se obnovilo ono što je SAD bio 1789. godine, tada "više ne postoje Sjedinjene Države u bilo kojem osim u legalističkom smislu" (Williamson, 1991, u Scotchie, 2017: 99). Williamson (1991) upozorava i na ugroženu kvalitetu života radi prevelike imigracije te smatra da je, uz kulturu, zaštita okoliša još jedan od važnijih argumenata koji govore protiv velike imigracije. On smatra da Amerika nije premalo naseljena te je mišljenja da bi Amerika u kojoj su Amerikanci europskog podrijetla manjina, a narodi Trećeg svijeta većina, sasvim sigurno obraćala manje pozornosti

na zaštitu okoliša, a došlo bi i do pada tradicionalnih standarda društvenog i političkog života u SAD-u (Williamson, 1991, u Scotchie, 2017: 100). Wilson (1992) je također smatrao da bi imigraciju trebalo smanjiti na broj koji bi bio definiran interesima američkog naroda, a ne ekonomskim ili filozofskim promišljanjima. Zbog prevelike i prebrze imigracije, američkom društvu je potreban period stabilizacije kako bi apsorbirao ranije imigrantske valove i izbjegao fragmentaciju društva. Wilson (1992) ističe da velika imigracija nije koristila narodu, već samo eliti i vladi, pri čemu je vjerovao da su neograničena imigracija i stalna društvena transformacija rezultat istog stanja duha kao i ekonomska neodgovornost, tj. nesposobnost promišljanja i brige za buduće generacije i društvo (Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 185).

5.3.3.4.5. Aspekt regionalizma

Protivljenje imigraciji kod paleokonzervativizma upotpunjeno je i skepsom prema centralizmu te preferencijama za regionalizam. Williamson (1999) ističe da velika populacija za sobom povlači strogu regulaciju, koja je pak povezana s velikom vladom, koja onda postaje sve centraliziranija i sklonija oduzimanju ovlasti savezним državama (Williamson, 1999, prema Machnik, 2015: 33). Ovakvo stajalište sasvim je u skladu s paleokonzervativnim preferiranjem regionalizma i lokalizma nasuprot centralizmu, što je stajalište blisko republikanizmu i tradiciji *Old Southa*, kao i nastojanjima za smanjenjem ovlasti federalne vlade i države blagostanja, uz jačanje obiteljskih, vjerskih i lokalnih institucija koje bi trebale biti čim neovisnije od utjecaja središnje države (Scotchie, 2002, prema Machnik, 2015: 33). Gottfried (1995) je upozoravao da zagovornici imigracije i demokratski globalisti nisu u pravu kada tvrde da predstavljaju američke liberalne i demokratske korijene te da griješe kada se pozivaju na mislioce 18. stoljeća u zagovaranju SAD-a kao univerzalne nacije i izjednačavanja demokracije s menadžerskom aktivnošću umjesto sa samoupravljanjem. Demokracija je sve do progresivnog razdoblja predstavljala političku praksu samoupravnih zajednica koje su dijelile zajedničku kulturu i povijest, što je posebice vrijedilo za SAD koji je do 20. stoljeća bio pod minimalnim utjecajem europske jakobinske tradicije (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 165). Francis (2003) u tom kontekstu ističe da je danas sve podređeno tzv. kozmopolitskoj etici, koja nastoji poništiti sve ono što je Edmund Burke smatrao "malim jedinicama" ljudskog društva (mali grad, obitelj, susjedstvo, tradicionalni klasni identiteti...) i sve ono što spada pod autoritativne i disciplinirajuće institucije (vojska, policija, roditeljstvo, škola, crkva...). Današnja kozmopolitska etika suprotstavljena je zapadnoj tradiciji te zagovara vrijednosti velikog grada, anonimnih odnosa, besklasnog društva te nepostojanja jasno definiranog morala i korijena, pri

čemu se društvo atomizira do mjere u kojoj pojedinci više ne poznaju zajednički niti nacionalni identitet te ne prihvaćaju nikakve moralne kodekse, disciplinu ili granice. S druge strane, može se primijetiti glorificiranje materijalizma i individualizma te nadilaženje konvencionalnih vrijednosti i društvenih veza, kao i omalovažavanje zajednice, moralnog i društvenog poretka te požrtvornosti za druge (Francis, 2003, prema Machnik, 2015: 34).

6. TEMATSKA ANALIZA VANJSKE POLITIKE PREDSEDNIKA TRUMPA

6.1. Metodologija

Moguće je govoriti o različitim pristupima analizi vanjske politike (Alden i Aran, 2017; Patnaik i Nunes, 2007; Potter, 2010), ali u okviru ovog poglavlja pristupili smo analizi glavnih ideja i elemenata u vanjskoj politici predsjednika Trumpa primjenom kvalitativne analize podataka, tj. metode (refleksivne) tematske analize (Braun i Clarke, 2006, 2016, 2017, 2018, 2019), uz korištenje softvera NVivo (2020), što je detaljnije pojašnjeno u metodološkom poglavlju. Tematska analiza provedena je na uzorku većeg broja primarnih izvora, kao političkih dokumenata koji se redovito koriste u društvenim istraživanjima (Corbetta, 2003: 301) i koji na najbolji način mogu definirati vanjskopolitički smjer koji je SAD zauzeo tijekom mandata jednog predsjednika (Kaufman, 2017: 2). U disertaciji je stoga tematska analiza provedena na temelju sljedećih dokumenata: (1) izabranih vanjskopolitičkih govora, izjava, komentara i intervjua predsjednika Trumpa; (2) *tweetova* predsjednika Trumpa koji se odnose na vanjsku politiku; (3) glavnih vanjskopolitičkih akata koje je predsjednik Trump donio ili je na njihovo donošenje imao ključan utjecaj; te (4) drugih dokumenata koje je objavila Bijela kuća, a koji mogu dati jasniju sliku o razlozima za donošenje pojedine odluke. Korpus podataka za analizu sadrži dokumente preuzete iz arhivske baze podataka Sveučilišta Santa Barbara *The American Presidency Project* (<https://www.presidency.ucsb.edu/>), koje smo preliminarno grupirali u sljedeće kategorije: intervjui (19 dokumenata), važniji govori (32), izjave i govori (81), MAGA skupovi (44), *fact sheets* (23), pravni akti (27), priopćenja za tisak (29), strateški dokumenti (9), *tweetovi* po danima (536) i ostalo (20). Dakle, preliminarno je selektirano 820 dokumenata, od ukupno 11.391 dokumenta dostupnog u bazi podataka Sveučilišta Santa Barbara, što čini 7,2 % svih dokumenata koji se odnose na mandat predsjednika Trumpa. Radi se o velikom i statistički robusnom uzorku, što je s jedne strane sa sobom donijelo poteškoće u provedbi analize radi velikog obujma i vremenski dugotrajne analize, ali s druge strane je smanjilo rizike da će neka važnija tema biti izostavljena.

Preliminarno selektiranih 820 dokumenata potom je analizirano uz pomoć softvera NVivo (2020). Oni dokumenti u kojima nisu pronađeni kodovi relevantni za analizu su zanemareni, dok je u preostalima provedeno kodiranje te su iz dobivenih kodova pronađene i preliminarno definirane sljedeće teme: *America First* (identificirana u 139 datoteka uz 565 referenci), vanjska i sigurnosna politika u užem smislu (352 datoteke uz 1.291 referencu), trgovinski odnosi (191 datoteka uz 603 referenci), migracije (200 datoteka uz 680 referenci), mir putem snage (136 datoteka uz 398 referenci), povezanost vanjske i unutarnje politike (151 datoteka uz 454

reference), horizontalni elementi u Trumpovoj vanjskoj politici (180 datoteka uz 771 referencu), *fake news* i kritika medija (21 datoteka uz 39 referenci) te ostalo (13 datoteka uz 26 referenci). *Codebook* koji se odnosi na svaku od ovih tema i veći broj podtema koje sadržajno pripadaju temama dostupan je u Prilogu 1. Iz ovih preliminarno definiranih tema, potom su detaljnije razrađene teme koje su se pokazale najrelevantnijima za objašnjavanje Trumpove doktrine i utjecaja konzervativizma kao intervenirajuće varijable na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa.

6.2. Rasprava

Vrijednosti i uvjerenja igraju važnu ulogu prilikom oblikovanja i vođenja svake, pa i vanjske politike. Kada je riječ o vanjskoj politici SAD-a, posebnu težinu imaju uvjerenja američkog predsjednika o tome kakav bi trebao biti položaj SAD-a u svijetu, ali i o tome kako bi taj svijet trebao izgledati. Ne bi se svaki predsjednik SAD-a odlučio pokrenuti rat u Vijetnamu ili Iraku, poticati promjene režima u inozemstvu ili širiti demokratske ideale po svijetu, bez obzira što su signali iz sistema možda isti ili slični. Predsjednik SAD-a ključna je figura američke vanjske politike, kojoj određuje smjer i koju provodi uz pomoć svoje administracije. Sukladno američkom Ustavu, u provedbi vanjske politike predsjednik svoju nadležnost u pojedinim pitanjima dijeli s Kongresom, ali postoji opća ocjena kako je tijekom povijesti predsjednik stekao prilično veliku autonomiju na području vanjske politike u odnosu na Kongres te se stoga može smatrati dominantnima akterom na području vanjske politike (Masters, 2017).

Tematskom analizom podataka identificirano je više tema, koje sveukupno gledajući, konstituiraju ono što bismo mogli nazvati Trumpovom doktrinom. Iako se različiti autori ne mogu posve usuglasiti oko toga može li se uopće govoriti o postojanju Trumpove doktrine, čini se kako u odnosu na početak Trumpovog mandata sve više autora pokazuje sklonost zaključku da je to ipak moguće (Tsekov, 2019; Dueck, 2020; Renshon i Suedfeld, 2021), a to je dokazala i ova disertacija. Osim sveobuhvatnih načela Trumpove doktrine, koja su se horizontalno primjenjivala na nizu posebnih politika, specifičnosti Trumpove vanjske politike bile su vidljive u tri velika područja – klasičnim vanjskopolitičkim i sigurnosnim pitanjima, vanjskoj trgovini i migracijama. Upravo su ovo tri velika područja u kojima je Trumpova vanjska politika imala karakterističnu razlikovnu crtu u odnosu na raniju vanjsku politiku SAD-a i u kojima je moguće identificirati snažan utjecaj američkog konzervativizma na njeno oblikovanje.

6.2.1. Sveobuhvatna načela Trumpove doktrine

Da bi se bolje razumjela Trumpova vanjska politika po pojedinim temama, potrebno je najprije uočiti kojih se to sveobuhvatnih načela Trump pridržavao, a koja su onda imala reperkusije na provedbu njegove politike. U tom pogledu, tematskom analizom identificirana su sljedeća sveobuhvatna načela: *America First*; principijelni realizam; nacionalizam; patriotizam; populizam; suverenizam; jačanje nacionalne moći (uključujući mir putem snage, ekonomski nacionalizam i energetska neovisnost) i neintervencionizam. U okviru ovog poglavlja obrađeno je i Trumpovo umijeće pregovaranja, kako bi se bolje razumio njegov taktički pristup vanjskoj politici, a razmotreni su i neki elementi američkog konzervativizma horizontalno prisutni u Trumpovoj politici.

6.2.1.1. *America First* kao središnji element Trumpove doktrine

Središnje sveobuhvatno načelo Trumpove doktrine bilo je načelo *America First*, koje je u središte vanjske politike postavilo interese SAD-a i američkih građana. Ovo načelo nije Trumpov izum, već se radi o načelu već korištenome ranije u američkoj povijesti, iako postoje dokazi da Trump ipak nije posve znao za njegove povijesne konotacije, već da mu je ova sintagma predložena tijekom intervjua s Davidom Sangerom iz New York Timesa, što se Trumpu svidjelo (Sanger i Haberman, 2016b, prema Renshon i Suedfeld, 2021: 38). Načelo *America First* spominje se već u članku Theodorea Roosevelta iz 1916. godine, bilo je i slogan nacionalista i anti-intervencionista prije ulaska SAD-a u Drugi svjetski rat, a kao svoju platformu koristio ga je i Patrick Buchanan u predsjedničkim kampanjama 90-ih godina. U svim ovim razdobljima, kao i kod Trumpa, ovo načelo u središte vanjske politike postavljalo je SAD i američke građane, ali bez zauzimanja neprijateljskog odnosa prema drugim državama, već uz vođenje računa o vitalnim američkim, a ne globalnim interesima. Vanjskoj politici vođenoj u skladu s ovim načelom inherentna je određena suzdržanost i neintervencionizam, osim ako nisu ugroženi vitalni američki interesi.

Predsjednik Trump pojasnio je svoju viziju načela *America First* u intervjuu za časopis *Forbes*, kada je kritizirao američki dug, loše trgovinske sporazume s drugim državama i veliku potrošnju na obranu i obrambena jamstva bogatim državama, dok istovremeno te iste države iskorištavaju SAD putem trgovinskih sporazuma nepovoljnih za SAD i nepošteno se odnose prema SAD-u. Trump se stoga pitao zašto SAD brani te zemlje i troši resurse na njihovu obranu, dok one zauzvrat ne plaćaju ništa (Trump, 2017ai). Iz navedenoga se vidi da je predsjednik

Trump politiku *America First* usko povezivao s ekonomskim pitanjima, s naglaskom na "dva vrlo jednostavna, ali vrlo ključna pravila: *buy American and hire American*" (Trump, 2019a). Osim toga, Trump je kritizirao što SAD štiti granice stranih država, a istovremeno zanemaruje zaštitu vlastitih granica, radi čega je u vanjskoj politici prihvatio neintervencionizam, a na unutarnjem planu fokus stavio na zaštitu južne granice i izgradnju zida radi sprječavanja nezakonitih migracija (Trump, 2019a). Bitno je istaknuti da je i migracijska politika bila vođena načelom *America First*, pa se Trump zalagao za vrlo jednostavan imigracijski sustav: "staviti potrebe američkih radnika, američkih obitelji, američkih kompanija i američkih građana na prvo mjesto" (Trump, 2017b). Iako mnogi ovakvu politiku nisu smatrali politički korektnom, a kritičari su je nazivali i težim imenima, Trumpu to nije bilo važno. "To može ili ne mora biti politički korektno, ali iskreno, baš me briga. Moramo napraviti pravu stvar. [...] Naša agenda je pro-obiteljska, pro-policijska, pro-radnička i 100 posto pro-američka" (Trump, 2017b).

Načelo *America First* bilo je sastavni dio Trumpovog inauguracijskog govora (Trump, 2017a), koji se nadovezivao na njegov vanjskopolitički govor iz 2016. godine, kada još nije bio predsjednik, a kada je najavio da će interesi američkog naroda i američke sigurnosti, odnosno načelo *America First* biti "glavna i prevladavajuća tema" njegove administracije (Trump, 2016g), s fokusom na pitanja trgovine, imigracije i vanjske politike, ali i radnih mjesta, prihoda i sigurnosti američkih radnika (Trump, 2016g) te zaštitu granice, pregovaranje novih trgovinskih sporazuma i povratak američkih vojnika kućama (Trump, 2018d). U priopćenju za tisak od 30. siječnja 2018. godine Trumpova administracija dodatno je pojasnila načelo *America First* i svoju vanjsku politiku, s naglaskom na novi vanjskopolitički smjer, suzbijanje terorizma, zaštitu domovine te obnovu savezništava i odvratanje neprijatelja. Novi smjer podrazumijevao je stavljanje interesa i sigurnosti američkog naroda na prvo mjesto, izjednačavanje ekonomske sigurnosti s nacionalnom sigurnošću, ostvarivanje američkog vodstva u svijetu (*America First* ne znači i *America Alone*) te provedbu "mira putem snage", kroz modernizaciju i obnovu oružanih snaga u skladu s vizijom Georgea Washingtona prema kojoj je "biti spreman za rat jedan od najučinkovitijih načina za očuvanje mira" (Trump, 2018a).

U okviru načela *America First* moguće je primijetiti elemente suverenizma i antiglobalizma. Predsjednik Trump je redovito isticao da više neće predavati SAD niti američki narod "lažnoj pjesmi globalizma. Nacionalna država ostaje istinski temelj za sreću i harmoniju. Skeptičan sam prema međunarodnim unijama koje nas vežu i ruše Ameriku... Za vrijeme moje administracije, nikada nećemo Ameriku uvesti u bilo koji sporazum koji smanjuje našu

sposobnost kontroliranja vlastitih poslova" (Trump, 2016g). U Strategiji nacionalne sigurnosti (2017) također je istaknuto da vanjska politika vođena načelom *America First* kao prioritete postavlja interese američkih građana i zaštitu suverenih prava američke nacije. Istovremeno, ova politika nije podrazumijevala povratak na predratni anti-intervencionizam, već je zahtijevala američko vodstvo u svijetu, ali s primarnim ciljem promicanja sigurnosti i prosperiteta Amerikanaca (NSS, 2017: I). "Snažna Amerika nije u vitalnom interesu samo američkog naroda, već svih onih diljem svijeta koji žele biti partneri Sjedinjenim Državama u potrazi za zajedničkim interesima, vrijednostima i aspiracijama. Strategija nacionalne sigurnosti stavlja Ameriku na prvo mjesto" (NSS, 2017: 1). Na taj način, interesi američkog naroda dobili su prednost pred globalnim ambicijama, a stavljanje vlastitog naroda na prvo mjesto očekivalo se i od drugih država pa je NSS zapravo definirao viziju svijeta suverenih i neovisnih nacija kao trajne osnove za suradnju među državama (NSS, 2017: 109).

Ovakav Trumpov antiglobalizam, nacionalizam i suverenizam nisu bili neprijateljski usmjereni prema drugim državama, niti su na druge države gledali kao na manje vrijedne. Upravo suprotno, dojam je da se radilo o suradničkom obliku nacionalizma, koji je želio suradnju s drugim državama, pri čemu bi se sve strane primarno brinule za vlastite interese (Trump, 2017cf) i stavljale vlastite narode na prvo mjesto. "Svi odgovorni lideri imaju obvezu služiti svojih građanima, a nacionalna država ostaje najbolje sredstvo za poboljšanje stanja ljudi. Međutim, poboljšanje života naših naroda zahtijeva od nas da surađujemo u bliskoj harmoniji i jedinstvu kako bismo kreirali sigurniju i miroljubiviju budućnost za naše narode" (Trump, 2017ck). "Kao predsjednik, odbacio sam propale pristupe iz prošlosti i ponosno stavljam Ameriku na prvo mjesto, kao što biste i vi trebali stavljati svoje zemlje na prvo mjesto. To je u redu; to je ono što biste trebali raditi", poručio je Trump drugim liderima na zasjedanju Opće skupštine UN-a 2020. godine (Trump, 2020cb).

Politika *America First* usko je povezana i sa sloganom *Make America Great Again (MAGA)*, koji je Trump koristio tijekom predizborne kampanje i kasnije tijekom mandata, a koji je prilično ilustrativan i pomaže objasniti neke Trumpove poteze. Naime, Trump je vjerovao da se SAD posljednjih desetljeća nalazi u padu i da su stoga potrebne mjere za ponovno jačanje SAD-a, kako bi opet postao moćna i bogata nacija kao nekoć (Trump, 2017bl). Trumpovo naglo osvještavanje kumulativnih efekata postupnih dugoročnih trendova dobar je primjer tzv. perceptivnog šoka iz literature o neoklasičnom realizmu (Rose, 1998: 160). Trump je smatrao da se američki lideri trebaju prestati ispričavati radi Amerike, već bi se trebali početi zauzimati za Ameriku (Trump, 2018av) i poduzimati mjere s ciljem njenog ponovnog jačanja (Trump,

2017bm). Na području vanjske politike Trumpova administracija povlačila je stoga poteze koji su prvenstveno koristili SAD-u i povećavali njegovu relativnu moć u međunarodnom poretku, što se manifestiralo kroz reformu trgovinske politike i neintervencionizam, sukladno Trumpovim nastojanjima da se prekine s obnovom stranih zemalja i započne s obnovom vlastite zemlje (Trump, 2018bc). Trumpov neintervencionizam ipak nije značio i izolacionizam viđen u nekim razdobljima američke povijesti. Naime, Trump nije odbacivao mirotvornu ulogu SAD-a u svijetu, već je naglašavao da je svijet najmiroljubiviji i najprosperitetniji kada je Amerika najснаžnija (Trump, 2016g), radi čega je potrebno ojačati vojsku i proizvođačku bazu te preokrenuti od ranije prisutne trendove smanjivanja obrambenog proračuna i deindustrijalizacije (Trump, 2020bd).

Pod načelom *America First*, na vanjsku politiku gledalo se kao na samo još jednu od državnih politika koje za cilj imaju dobrobit američkog naroda. Ističući kako je predsjednik svih Amerikanaca i SAD-a, a ne stranih država, Pariza ili svijeta, Trump je interese SAD-a i američkih radnika stavljao ispred interesa drugih država i tamošnjih radnika, pa se protivio globalističkim politikama koje na području ekonomije, trgovine i imigracije idu na štetu američke radničke i srednje klase (Trump, 2016a). Gledajući primarno interese SAD-a, Trumpu nije smetala nepopularnost u pojedinim stranim državama, već je, upravo suprotno, smatrao da se to i očekuje jer im više ne dozvoljava da potkradaju SAD. Također je u znatnoj mjeri odstupio od višedesetljetne američke vanjske politike, koja je gradila međunarodni poredak i svoju vodeću ulogu u njemu i u okviru koje je iz geopolitičkih razloga pojedinim državama omogućavala određene koncesije kada se radi o sigurnosnim jamstvima te ekonomskim i trgovinskim pitanjima. Iako se nije protivio tome da SAD pruža sigurnosna jamstva i zaštitu drugim državama, Trump je očekivao da te države SAD-u ipak više plaćaju za te usluge, s obzirom da se redom radi o najbogatijim državama svijeta koje su SAD do sada zauzvrat samo iskorištavale, osobito putem nepravednih trgovinskih praksi (Trump, 2018bd).

6.2.1.2. Principijelni realizam

Iako su neki autori Trumpu opovrgavali znanje, kompetencije i karakter za provedbu smislene realističke politike (Walt, 2018b: 3), s takvom tvrdnjom nije se lagano složiti. Trumpova vanjskopolitička doktrina temeljila se na principijelnom realizmu, koji je "realistički jer priznaje središnju ulogu moći u međunarodnoj politici, potvrđuje da su suverene države najbolja nada za miroljubivi svijet i jasno definira naše nacionalne interese. Principijelan je jer je utemeljen

u znanju da promicanje američkih principa širi mir i prosperitet diljem svijeta. Vođeni smo našim vrijednostima i disciplinirani našim interesima" (NSS, 2017: 55).

S obzirom da je principijelni realizam polazio od središnje uloge moći u međunarodnom sistemu, ne čudi što je Trump naglasak stavljao na jačanje svih komponenti nacionalne moći. Također je zadržao određenu dozu opreza kada je riječ o vođenju vrijednosno utemeljene vanjske politike, koju nije posve napustio, ali je ipak SAD uvelike vratio realpolitici i politici ravnoteže snaga (NSS, 2017: II). Ovakva politika bila je utemeljena na uvjerenju da mir, sigurnost i prosperitet ovise o snažnim i suverenim nacijama, koje poštuju svoje građane i surađuju u svrhu promicanja mira u inozemstvu, pri čemu se na američki narod gleda kao na izvor snage, a na američka načela kao na trajnu snagu dobrog u svijetu, ali uz suzdržanost kada je riječ o nametanju tih vrijednosti drugim državama (NSS, 2017: 1). Sastavni element principijelnog realizma bio je neintervencionizam, tj. suzdržanost od intervencija u inozemstvu, kao i suprotstavljanje izgradnji država, tj. "korištenju američke vojne moći kako bi se izgrađivale demokracije u udaljenim zemljama ili pokušavale ponovno izgraditi druge zemlje na našu sliku. Ti dani su sada završeni. Umjesto toga, radit ćemo s našim saveznicima i partnerima kako bismo zaštitili naše zajedničke interese. Ne tražimo od drugih da promijene svoj način života, već da slijede zajedničke ciljeve koji omogućuju našoj djeci da žive bolje i sigurnije živote" (Trump, 2017aa).

Principijelni realizam značio je da će realnost imati prednost pred idealima, pa su neki od Trumpovih poteza nedvojbeno izazivali kontroverze. Primjerice, priznao je marokanski suverenitet nad Zapadnom Saharom kao jedinu realističnu osnovu za pravedno i trajno rješenje, a istoga dana Maroko i Izrael uspostavili su diplomatske odnose, što je Trump smatrao korisnim za mir na Bliskom istoku (Trump, 2020bk). Također je priznao Jeruzalem glavnim gradom Izraela i tamo premjestio veleposlanstvo (Trump, 2019aa), a nije želio biti suviše kritičan prema kineskom predsjedniku Xiju radi manipulacije valutom ili ljudskih prava, jer je ipak kalkulirao da mu Kina može pomoći oko Sjeverne Koreje. Iz tog se razloga na Kinu fokusirao ponajviše s aspekta trgovine i trgovinskog deficita (Trump, 2017ad). Također nije oštro i bez prethodne istrage kritizirao Saudijsku Arabiju radi ubojstva saudijskog novinara Jamala Khashoggija, već je na pitanje o eventualnim sankcijama Saudijskoj Arabiji isticao saudijske narudžbe vojne opreme od SAD-a i svoju želju da sankcijama ne naudi američkim radnim mjestima. U pogledu Sjeverne Koreje, nije isticao zločine režima, već je naglašavao kako ima dobru kemiju s Kimom, koji je radi toga prestao s prijetnjama i nuklearnim testiranjima (Trump, 2018ac).

Trumpova realpolitika nije naišla na dobar odjek kod svih, osobito kod zemalja koje su vodile vrijednosnu vanjsku politiku s idealističkim i liberalnim pogledima na svijet u kategorijama perfektibilnosti čovjeka i svijeta. S druge strane, Trumpova realistička vanjska politika stavljala je interese ispred idealizma i ideologije, više cijeneći stabilnost međunarodnog poretka od pokušaja ispravljanja nepravdi putem radikalnih promjena, koje su često znale završavati katastrofalno. "Naša partnerstva će promicati sigurnost putem stabilnosti, a ne putem radikalne disrupcije. Donosit ćemo odluke temeljene na ishodima stvarnog svijeta, a ne nefleksibilne ideologije. Vodit će nas lekcije iskustva, a ne granice rigidnog razmišljanja. I kada god to bude moguće, tražit ćemo postupne reforme, a ne iznenadne intervencije. Moramo tražiti partnere, a ne perfekciju, i stvarati saveznike među svima koji dijele naše ciljeve. Iznad svega, Amerika traži mir, a ne rat" (Trump, 2018ae). Ovakav pogled u skladu je s realizmom i njemu bliskim smjerovima američkog konzervativizma, poput tradicionalnog konzervativizma i paleokonzervativizma, te ukazuje na jasno svrstavanje Trumpa u grupaciju tzv. *exemplarsa*, za razliku od intervencionizmu sklonih *crusadersa*.

6.2.1.3. Nacionalizam, patriotizam i populizam nasuprot establišmentu i globalizmu

Trumpov narativ i politike obilovale su kritičkim stajalištima usmjerenima prema establišmentu i njemu inherentnom globalizmu, čime se Trump u priličnoj mjeri priklonio idejama prisutnima u radovima Burnhama i drugih paleokonzervativnih autora koji su pisali o tzv. menadžerskoj klasi. S kritikom establišmenta, Trump je povezivao i borbu protiv tzv. duboke države, koja neovisno o aktualnoj vladajućoj strukturi kontinuirano djeluje iz pozadine, nastojeći nametnuti svoje poglede i interese u procesu oblikovanja američke unutarnje i vanjske politike. Na meti Trumpa osobito je bio svijet politike u Washingtonu, kojega je smatrao "prijetvornim i pod kontrolom specijalnih interesa". Vjerovao je da je ovaj " najprevarantskiji, zloban svijet" (Trump, 2018ac) moguće promijeniti jedino izvana jer se problemi ne mogu riješiti "pouzdajući se u političare koji su ih i stvorili" (Trump, 2016c). Stoga se suprotstavljao establišmentu i nastojao razotkriti "korupciju washingtonskih Demokrata i isušiti washingtonsku močvaru" (Trump, 2020av). "Ako ne zvučim kao tipični washingtonski političar, to je zato jer nisam političar. Ako ne igram uvijek po pravilima washingtonskog establišmenta, to je zato jer sam izabran da se borim za vas, snažnije nego itko ikada ranije" (Trump, 2020br; Trump, 2020bt). Njegova borba bila je stoga usmjerena protiv "lobista, specijalnih interesa i korumpirane washingtonske politike" (Trump, 2018bb), a na meti kritika našla se osobito Demokratska stranka, koju je smatrao "taocem krajnje lijevih aktivista, ljute rulje, Antife, radikala duboke

države... i njihovih establišmentskih ortaka" (Trump, 2018bg). Tvrdio je da je za "isušivanje močvare potrebno poraziti Demokrate" (Trump, 2018bl), a iako "još i tada postoji duboka država, jednog po jednog ih izbacujemo van" (Trump, 2018be). Kako bi smanjio utjecaj interesnih skupina, Trump je poduzeo i različite mjere, pa je npr. federalnim dužnosnicima uveo petogodišnju zabranu da postanu lobisti nakon što napuste državnu službu, kao i doživotnu zabranu da postanu lobisti za strane vlade (Trump, 2017bj; Trump, 2017bm).

Dodatan razlog što se Trump nastojao distancirati od postojećeg establišmenta u Washingtonu bilo je to što je globalizam smatrao inherentnim establišmentu i dubokoj državi, vjerujući da se radi o ideologiji koja je SAD-u stvorila puno štete. U tom se pogledu fokusirao na "slamanje monopola specijalnih interesa u Washingtonu, D.C. Nastojimo poremetiti dosluh između bogatih donatora, velikih korporacija i medijskih lidera. Oni su svi dio istog političkog establišmenta. Oni idu u iste restorane, pohađaju iste konferencije, imaju iste prijatelje i veze. Svi oni podržavaju istu ideologiju globalizma koja ih bogati dok vaša radna mjesta, vaše tvornice i vaše bogatstvo šalju u druge zemlje" (Trump, 2016b). "Lobisti i specijalni interesi koji se bore protiv moje administracije, mnogi od njih su globalisti. Oni se brinu što se događa u drugim zemljama. Ja se brinem što se događa u SAD-u" (Trump, 2018bi). "Postoji skupina koja se naziva globalistima. Oni misle da je to u redu. Nije u redu. Oni su globalisti. Globalisti. Ne sviđa nam se razmišljanje globalista" (Trump, 2018bm). Očito je kako je Trump krivio globalizam za mnoge neuspješne politike prijašnjih godina, pa se u svojoj kritici osobito fokusirao na osobe i krugove "koji su nam dali užasne trgovinske sporazume jedan za drugim, koji su nam dali jednu vanjskopolitičku katastrofu za drugom, i koji su žrtvovali naš suverenitet, naše bogatstvo i naša radna mjesta" (Trump, 2017bn). Ove krugove smatrao je odgovornima za trošenje "bilijuna dolara u inozemstvu, žrtvovanje suvereniteta, slanje radnih mjesta u inozemstvo i kreiranje najvećeg transfera bogatstva u povijesti svijeta" (Trump, 2018bj), a posebno je kritičan bio prema trošenju 7 bilijuna dolara na Bliskom istoku, s poražavajućim rezultatima i daleko gorom situacijom na terenu nego prije intervencije (Trump, 2017bk). Taj se novac mogao iskoristiti za obnovu SAD-a, što pokazuje da je tzv. globalna elita, koja se uopće ne bi trebala nazivati elitom, puno napravila za sebe, ali je radničke obitelji, koje su prava elita, pa čak i superelita, ostavila sa smanjenim plaćama" (Trump, 2017bm; Trump, 2018az; Trump, 2018au).

Ako je establišmentu inherentna ideologija globalizma, Trump je morao kao odgovor ponuditi nešto sasvim suprotno, a to je bio nacionalizam (Trump, 2017bm; Trump, 2018az; Trump, 2017bl). "Znate, imali smo te globaliste. Nisu puno brinuli za nas. Oni se žele brinuti za svijet.

Ja se želim brinuti za Sjedinjene Američke Države" (Trump, 2018bo), poručivao je Trump, otvoreno se deklarirajući nacionalistom. "Znate li tko je globalist? Globalist je osoba koja želi da svijetu ide dobro i koji, iskreno, ne brine baš puno o našoj zemlji. I znate li što? Ne možemo to imati. Znate, postoji pojam. Nekako je postao staromodan. Zove se nacionalist. I kažem, uistinu, ne očekuje se da koristimo tu riječ. Znate li što sam ja? Ja sam nacionalist, ok? Ja sam nacionalist. Nacionalist. Koristite tu riječ" (Trump, 2018bd). Trumpov nacionalizam značio je stavljanje interesa nacionalne države ispred interesa globalističkih struktura, uz uvjerenje da je jedino putem snažne nacionalne države moguće ostvariti prosperitet i sigurnost američkog naroda. "Nijedna zemlja nije nikada prosperirala ako nije stavila svoje interese na prvo mjesto. [...] Više nećemo predavati ovu zemlju ili njen narod lažnoj pjesmi globalizma" (Trump, 2016g). "Nacionalna država ostaje najbolji model za ljudsku sreću, a američka nacija ostaje najveći simbol slobode i pravde na Božjoj Zemlji.[...] Brisanje nacionalnih granica ljude ne čini sigurnijim ili prosperitetnijim; ono potkopava demokraciju i rasprodaje prosperitet. [...]" (Trump, 2017bm).

U skladu s ovakvim pogledima, Trump je smatrao da Amerika uvijek mora "odabrati neovisnost i suradnju ispred globalne vladavine, kontrole i dominacije. Poštujem pravo svake nacije [...] da slijedi svoje običaje, vjerovanja i tradicije. Sjedinjene Države vam neće govoriti kako da živite, radite ili štujete Boga. Samo tražimo od vas da zauzvrat poštujete naš suverenitet" (Trump, 2018cs). Trump nacionalizam nije smatrao potrebnim samo za SAD, već i za cijeli slobodni svijet, što je smatrao temeljem miroljubive suradnje među državama. "Slobodni svijet mora prihvatiti svoje nacionalne temelje. Ne smije pokušavati izbrisati ih ili zamijeniti. [...] Budućnost ne pripada globalistima. Budućnost pripada domoljubima. Budućnost pripada suverenim i neovisnim nacijama koje štite svoje građane, poštuju svoje susjede, i poštuju razlike koje svaku zemlju čine posebnom i jedinstvenom" (Trump, 2019az).

Domoljublje ili patriotizam na koji se Trump redovito pozivao, sljedeći je u nizu karakterističnih elemenata Trumpove doktrine. Njegov pogled na patriotizam bio je u skladu s paleokonzervativnim pogledima, prema kojima patriotizam predstavlja "dušu nacije", pasioniranu privrženost vlastitoj naciji, zemlji, narodu, prošlosti, herojima, literaturi, jeziku, tradicijama, kulturi i običajima, ali bez oblika nacionalizma koji će nepotrebno kritizirati ili pokušati dominirati drugim zemljama, kao što je bio slučaj kod europskih nacionalizama 20. stoljeća (Buchanan, 2006: 139). U tom svjetlu, Trumpovi govori bili su snažno domoljubno obojeni, a pozornost medija privlačili su slučajevi poput Trumpove kritike NFL igrača koji su klečali za vrijeme izvođenja američke himne, pokazujući time nepoštovanje američkih simbola

(Trump, 2017af). Također je bilo posve uobičajeno u Trumpovim govorima čuti poruke poput one da "za obitelj, za zemlju, za slobodu, za povijest i za slavu Boga, treba štititi svoj dom, braniti svoj dom i voljeti svoj dom danas i zauvijek" (Trump, 2017bu) ili poruke koje su veličale "duboku i trajnu ljubav prema Americi" (Trump, 2021a). Jedna od redovitijih poruka bila je ona da "smo Amerikanci i naša srca krvare crven, bijeli i plavi. Sada i zauvijek, mi smo jedan narod, jedna obitelj i jedna slavna nacija pred Bogom" (Trump, 2018bg). Kao konzervativac, Trump je Bogu pripisivao viši autoritet nego državi te je polazio od pretpostavke da moć mora biti u rukama naroda koji je prava dobio od Boga, a ne u rukama neizabrane birokracije. Tvrdio je da "naša prava dolaze od našeg Stvoritelja, i nikada ih nijedna zemaljska snaga ne može oduzeti, i nikada neće. Zato moja administracija oduzima moć globalnim birokratima i vraća je američkom narodu" (Trump, 2017bk; Trump, 2018cc; Trump, 2018bm).

Iako su to mnogi nazivali populizmom, Trump se redovito pozivao na američku naciju i američki narod, koje je stavljao u središte svoje politike, postavljajući ih nasuprot establišmentu i elitama (Trump, 2016a), koje je želio zamijeniti novom vladom koja služi narodu i SAD-u (Trump, 2016b). Unatoč tome što su ga oponenti prozivali za izazivanje podjela u društvu i što je takva slika prevladavala u medijima, Trump je ustvari redovito pozivao na jedinstvo nacije, nastojeći pomiriti naciju koja je već dugo podijeljena oko niza svjetonazorskih i ideoloških pitanja (Trump, 2017aj). Bio je uvjeren da SAD može postići puno više kada bi svi radili zajedno kao "jedan narod, pod jednim Bogom, koji salutira jednoj zastavi" (Trump, 2016c; Trump, 2017bm). "Budućnosti pripada hrabrima, snažnima, ponosnima i slobodnima. Mi smo jedan narod, koji traži jedan san i jednu veličanstvenu sudbinu. Svi dijelimo iste heroje, isti dom, isto srce i sve nas je stvorio isti Svemogući Bog" (Trump, 2019ak; Trump, 2016e). Poručivao je i da se potrebno odmaknuti od stranačkih razlika i pronaći "novu lojalnost ukorijenjenu duboko u našoj zemlji. Svi smo braća i sestre. Dijelimo jedan dom, jednu sudbinu i jednu slavnu američku zastavu" (Trump, 2017bm). U tom je pogledu "najsvetijim pravilom u Washingtonu" smatrao obećanja dana američkom narodu (Trump, 2019bk), a upravo je radničku i srednju klasu smatrao najvećim žrtvama globalizacije i globalizma, radi čega je u okviru *America First* politike važno mjesto imala pro-radnička agenda (Trump, 2017bn). Radničku i srednju klasu Trump je smatrao pokretačkom snagom Amerike, čije su realne plaće nakon skoro dva desetljeća po prvi puta porasle upravo tijekom njegovog mandata (Trump, 2016e; Trump, 2019at). Trumpove mjere bile su usmjerene na tranziciju milijuna radnika prema samoodrživosti i manjoj ovisnosti o Vladi (Trump, 2020av), čime se milijune Amerikanaca nastojalo podići "iz socijalne pomoći u rad, iz ovisnosti u neovisnost i iz siromaštva u

prosperitet" (Trump, 2018bb). Ovakav pogled na američku srednju klasu bio je pogled iz perspektive SAD-a kao žrtve trgovinske politike prijašnjih desetljeća i uvjerenja da je nakon ulaska Kine u WTO 2001. godine SAD izgubio više od 60.000 tvornica i žrtvovao srednju klasu radi financiranja rasta stranih zemalja (Trump, 2017bl). Trump je pokušavao ispraviti ovu nepravdu, pa su se trgovinska i porezna politika, deregulacija i ostale politike provodile s ciljem stvaranja koristi za srednju klasu, kako u pogledu materijalnih uvjeta, tako i u pogledu sigurnosti, obrazovanja, smanjenja nezaposlenosti i općenito bolje socijalne i zdravstvene politike (Trump, 2019aa). Osim toga, američke radnike je imao na umu kada je donosio "svaku odluku o trgovini, porezima, imigraciji, vanjskim poslovima" (Trump, 2017ac), jasno poručujući američkim radnicima i srednjoj klasi da više nisu zaboravljeni (Trump, 2017ck; Trump, 2017bn). Pri tome građane nije dijelio prema rasi ili etnicitetu. Upravo suprotno medijskim napisima koju su išli toliko daleko da su mu pripisivali rasizam, ova tematska analiza pokazala je da je Trump redovito isticao koristi koje njegova politika stvara upravo za manjinske skupine, osobito kada je riječ o smanjenju nezaposlenosti i siromaštva Afroamerikanaca i Hispanoamerikanaca (Trump, 2016e). Primjerice, isticao je da će "ovi nevjerojatni Amerikanci imati u Donaldu J. Trumpu predsjednika koje je odlučan boriti se za njihova radna mjesta, njihove plaće, njihove škole i njihove budućnosti... Svi radni ljudi, svakog porijekla i iz svih mjesta, imat će pravog prijatelja u Donaldu Trumpu" (Trump, 2016e).

U pokušaju postizanja nacionalnog jedinstva, Trump je više puta pružao ruku suradnje "članovima obje stranke, Demokratima i Republikancima, oko zaštite naših građana svakog podrijetla, boje, religije i vjere. Moja dužnost, i sveta dužnost svakog izabranog dužnosnika u ovom Domu, je braniti Amerikance, štititi njihovu sigurnost, njihove obitelji, njihove zajednice, i njihovo pravo na američki san" (Trump, 2018aa). Potrebu jedinstva Amerikanaca promatrao je u kontekstu međunarodne uloge SAD-a, ukazujući da Amerika ne može biti snaga mira u svijetu ako nema mir unutar sebe, radi čega je potrebno obnoviti "svete veze ljubavi i lojalnosti koje nas ujedinjuju kao jedno" (Trump, 2017aa). Trumpov pristup imao je dakle tendenciju biti nadstranački, sa željom za političkim približavanjem dviju suprotstavljenih strana ili barem izdizanjem iznad tih podjela (Trump, 2017bk). Međutim, Demokrati nisu prihvatili pozive na okončanje političkog nasilja i destruktivne politike (Trump, 2018at), što je kod Trumpa izazivalo kritike i prebacivanje krivice na Demokrate, uz pozivanje "građana iz svih stranaka, svakog podrijetla i svake rase, boje i vjere da odbace demokratsku politiku ljutnje i podjele" (Trump, 2018ba), nudeći kao alternativu Republikansku stranku (Trump, 2019bi). Bio je oštar u kritici Demokrata, iako je ponajprije kritizirao demokratske političare, a ne i njihove glasače,

pa je isticao da se bori za "sve Amerikance – Demokrate, Republikance, neovisne, konzervativce, liberale – koji su iznevjereni ovim korumpiranim sustavom" (Trump, 2016e).

Međutim, iako nije radio razlike među Amerikancima, Trump je ipak razlikovao državljane od nedržavljana, što se vidjelo i na primjeru stroge migrantske politike, okrivljavanju nezakonitih migranata za nasilne zločine u SAD-u ili nastojanju da se putem administrativnih registara uključi u popis stanovništva podatak o državljanstvu građana (Trump, 2019ac). Mediji i dio analitičara (Novkov, 2018) ovakva su stajališta pogrešno pripisivali njegovom navodnom rasizmu, međutim, na temelju analiziranih podataka, ova tematska analiza nije utvrdila postojanje rasističkih elemenata u Trumpovoj politici. Upravo suprotno, Trump je ponudio odgovor kroz kritiku lijevo-liberalne ideologije, za koju je smatrao da namjerno nameće "viziju Amerike utemeljene u hijerarhijama baziranim na kolektivnim društvenim i političkim identitetima umjesto u inherentnom i jednakom dostojanstvu svake osobe kao pojedinca. Ova ideologija je ukorijenjena u opasnom i pogrešnom vjerovanju da je Amerika nepopravljivo rasistička i seksistička zemlja; da su neki ljudi opresori, jednostavno radi svoje rase ili spola; te da su rasni i seksualni identiteti važniji od našeg zajedničkog statusa kao ljudskih bića i Amerikanaca. Ova destruktivna ideologija utemeljena je u pogrešnim prikazima povijesti naše zemlje i njene uloge u svijetu" (Trump, 2020ae). Trump je smatrao da su pogledi na SAD, temeljeni na rasnim pitanjima, postojali i ranije, ali su pobijeđeni u Građanskom ratu. Međutim, sada su ponovno prepakirani i "dizajnirani da nas podijele i spriječe da se ujedini kao jedan narod u potrazi za jednom zajedničkom sudbinom za našu veliku zemlju" (Trump, 2020ae). Kako bi suzbio ovakvu ideološku indoktrinaciju, Trump je potpisao Izvršni ukaz kojim je ukinuo indoktrinirajuće usavršavanje federalnih zaposlenika, uniformiranih zaposlenika i ugovornih suradnika na temu različitosti te rasnih i seksualnih stereotipa koji pojedine rase prikazuju kao opresore, a kasnije je mjeru proširio i na sve koji posluju s državom. Prema Trumpu, radilo se o ideologiji utemeljenoj na pogrešnom prikazivanju ljudske prirode, američke povijesti i načela te jedinstvene uloge SAD-a u svijetu, što dovodi do podjela u američkom društvu. Nasuprot ovoj ideologiji, Trump je naglašavao zaštitu američke tradicije i povijesti, uključujući i kroz procesuiranje onih koji ruše američke spomenike (Trump, 2020af).

6.2.1.4. Vizija svijeta suverenih i neovisnih država

Trumpova vizija međunarodnog poretka odgovarala je viziji svijeta suverenih i neovisnih država, u kojoj se države moraju prije svega brinuti za sigurnost vlastitih građana i interesa, bez nametanja drugim državama i narodima kako trebaju živjeti i raditi (Trump, 2017bt). Ovu

viziju, kojom se na neki način negira američki ekscelencionalizam i vizija Amerike kao nacije s posebnom misijom u svijetu (Wertheim, 2018 u Jervis i sur., 2018: lok. 3296/11823), Trump je iznosio u više prigoda, kada je govorio o "velikoj zajednici neovisnih, uvjerenih i miroljubivih država. Mi smo nacije koje poštuju svoje građane, cijene svoje slobode, smatraju vrijednim svoj suverenitet i kontroliraju svoju sudbinu" (Trump, 2017cj; Trump, 2017ck). Ovaj pogled bio je sastavni dio politike *America First*, ali je Trump očekivao i od drugih država da se ponašaju prema istom načelu, tj. da budu suverene i neovisne, da se međusobno respektiraju i da djeluju na zajedničku korist, uz poštovanje pravila igre i bez iskorištavanja drugih država u ekonomiji i trgovini. U takvom bi sistemu SAD bio "blagoslovljen svijetom snažnih, suverenih i neovisnih nacija, koje napreduju u miru i trgovini jedne s drugima" (Trump, 2017bu), što bi dovelo do "prekrasne konstelacije nacija: svaka različita, svaka jedinstvena i svaka sjajeći se snažno i ponosno diljem regija svijeta" (Trump, 2017bu). Države bi djelovale primarno u vlastitom interesu, ali bez sukoba, jer je Trump bio uvjeren da samo suverene nacije mogu održavati međusobni mir pa onda i američki "uspjeh ovisi o koaliciji snažnih i neovisnih nacija koje prihvaćaju svoj suverenitet kako bi promicale sigurnost, prosperitet i mir za sebe i svijet" (Trump, 2017ck). "Uzajamno poštovanje kulture i suvereniteta nastavit će približavati naše nacije sve bliže te otvarati nove mogućnosti suradnje i uspjeha" (Trump, 2017ct), navodio je Trump, dok je u svojem inauguracijskom govoru jasno poručio kako će SAD "tražiti prijateljstvo i dobru volju s nacijama svijeta, ali činit ćemo to s razumijevanjem da svaka nacija ima pravo staviti svoje interese na prvo mjesto" (Trump, 2017ac).

Za razliku od prijašnjih idealističkih vanjskih politika SAD-a, koje su često stremile mijenjanju svijeta na američku sliku, Trumpov principijelni realizam predstavljao je suštu suprotnost, odbacujući politiku uplitanja u unutarnja pitanja drugih država iz idealističkih razloga. Trumpov SAD nije dakle tražio "nametanje svojeg načina života bilo kome" (Trump, 2017ac), čime se unutar sukoba koji postoji od samih početaka SAD jasno svrstao na stranu *exemplarsa*, a nasuprot *crusadersa*. Trump je dozvoljavao postojanje razlika među nacijama, s obzirom da one ipak imaju različite sustave vrijednosti, kulture, tradicije ili sustave vladavine, a od njih je samo očekivao da poštuju interese svojeg naroda i prava svih ostalih suverenih nacija, što bi bio temelj održive suradnje i mira u svijetu (Trump, 2017ck; Trump, 2017cb). Ovakvi pogledi uneseni su i u Strategiju nacionalne sigurnosti, u kojoj je središnji koncept principijelni realizam, "vođen ishodom, a ne ideologijom. Temelji se na pogledu da mir, sigurnost i prosperitet ovise o snažnim, suverenim nacijama koje poštuju svoje građane kod kuće i surađuju u širenju mira u inozemstvu, kao i na shvaćanju da su američka načela trajna snaga dobra u

svijetu" (NSS, 2017: 1). Iako je suverenu nacionalnu državu smatrao najboljim alatom za poboljšanje uvjeta života ljudi, Trump nije bio nacionalistički isključiv, već je suradnju među državama smatrao više nego poželjnom (Trump, 2017ck).

U skladu sa svojim suverenističkim pogledima, Trump je smatrao da SAD ne smije biti vezan međunarodnim obvezama u tolikoj mjeri da bi mu to otežalo mogućnosti samostalnog djelovanja u inozemstvu i kod kuće. Bio je skeptičan prema međunarodnim unijama koje obvezuju SAD te je tvrdio da "nikada neće uvesti Ameriku u bilo koji sporazum koji umanjuje našu sposobnost kontroliranja svojih poslova" (Trump, 2016g). Kao i drugi konzervativci, kritizirao je Međunarodni kazneni sud (ICC), za kojega je tvrdio da nema jurisdikciju, legitimitet niti autoritet. Kao što se protivio dominaciji jedne države nad drugima, tako nije želio "predavati američki suverenitet neizabranoj globalnoj birokraciji koja nikome ne odgovara" (Trump, 2018cs), u čemu se, osim suverenizma, ocrtavaju i elementi protivljenja menadžerskoj eliti, ali ponovno i antiglobalizma, u okviru kojega je naglašavao da "Amerikom vladaju Amerikanci, odbacujemo ideologiju globalizma, i prihvaćamo doktrinu patriotizma" (Trump, 2018cs). Poručivao je da "ne pjevamo globalnu himnu. Naše trupe ne nose strane uniforme. I nikada nećemo predati naša prava međunarodnim tribunalima" (Trump, 2017bk). Suprotstavljanjem globalističkim strukturama i rastućoj birokraciji i birokratiziranosti, "koja iscrpljuje vitalnost i bogatstvo naroda" (Trump, 2017cb), Trump je jasno dao do znanja da smatra kako ne može postojati zamjena za snažne, suverene i neovisne nacije, ukorijenjene u povijesti, koje traže prijatelje u međunarodnim odnosima i u kojima žive domoljubi, spremni žrtvovati se za svoju domovinu (Trump, 2017ck). I druge nacije je pozivao da se obrane od prijetnji svojem suverenitetu, koje ne dolaze samo "samo od globalne vladavine, već i od drugih, novih oblika prisile i dominacije" (Trump, 2018cs). "Ako želite slobodu, budite ponosi na svoju zemlju. Ako želite demokraciju, držite se svojeg suvereniteta. A ako želite mir, volite svoju naciju. Mudri lideri uvijek stavljaju dobro svojega naroda i svoje zemlje na prvo mjesto. [...] Budućnost ne pripada globalistima. Budućnost pripada domoljubima" (Trump, 2019az).

Iz navedenog proizlazi da je Trump vlastiti narod stavljao na prvo mjesto (Trump, 2017ck), a prednost je davao suradnji neovisnih nacija, protiveći se globalnoj vladavini, kontroli i dominaciji bilo koje države ili globalne birokracije. Kako je smatrao da SAD ne treba drugim nacijama nametati kako da žive, tako je zauzvrat očekivao i da druge države poštuju američki suverenitet (Trump, 2018cs). U tome je vidio temeljnu podjelu u svijetu i povijesti, na one nacije koje smatraju da su predodređene vladati drugima i na koje samo žele vladati same sobom. Zato se zalagao da države prihvaćaju svoje nacionalne temelje, a ne da ih nastoje

izbrisati ili zamijeniti, jer "budućnost pripada suverenim i neovisnim nacijama koje štite svoje građane, poštuju svoje susjede, i poštuju razlike koje svaku zemlju čine posebnom i jedinstvenom" (Trump, 2019az). Time se pokazuje da je Trumpov suverenizam bio usko povezan s ostalim ključnim načelima Trumpove doktrine, koja su u središte svojeg interesa stavljala američki narod (Trump, 2020bg; Trump, 2017bo), što je imalo i svoju praktičnu primjenu. Primjerice, suverenizam se mogao vidjeti i u imigracijskoj politici, koja je američki suverenitet željela zaštititi od nezakonitih migranata (Trump, 2018bf), a Amerika, kao suverena zemlja, željela je sama određivati svoja imigracijska pravila, bez uputa stranih država ili globalne birokracije (Trump, 2017bk). Trump je npr. i povlačenje iz Pariškog klimatskog sporazuma, između ostaloga, opravdavao razlozima zaštite američkog suvereniteta, poručujući da europski i azijski lideri ne mogu imati jaču riječ o američkoj ekonomiji od američkih građana i njihovih izabраниh predstavnika. Povlačenje iz sporazuma za Trumpa je predstavljalo "ponovno nametanje američkog suvereniteta" (Trump, 2017bg), a to nametanje suvereniteta utjecalo je i na davanje prednosti bilateralnim pred multilateralnim sporazumima, kao i odluku o povlačenju iz drugih međunarodnih sporazuma tijekom mandata.

6.2.1.5. Jačanje nacionalne moći

Kao realist, Trump je veliku pozornost pridavao moći, koju je shvaćao kao zbroj svih komponenti nacionalne moći. Svojim politikama nastojao je promijeniti desetljećima prisutne kumulativne negativne trendove, pri čemu je najveći naglasak stavio na trgovinske odnose. Postojeće stanje smatrao je problematičnim jer smanjuje američku moć, dok je na području vanjske i sigurnosne politike upozoravao na prekomjerno rastezanje resursa, pružanjem sigurnosnih jamstava drugim državama, a ne tražeći ništa zauzvat (Trump, 2016g). Trump je na moć gledao u cjelovitim kategorijama, pa je nastojao integrirati sve instrumente američke moći radi postizanja uspješnog ishoda (Trump, 2017aa). Da bi SAD bio u stanju promicati američki utjecaj u svijetu, morao je najprije izgraditi bogatstvo i moć kod kuće. Tako je navodio da će "Amerika ponovno voditi. Ne tražimo nametanje našeg načina života bilo kome, ali ćemo zagovarati vrijednosti bez apologije. Želimo snažne saveze i partnerstva temeljena na suradnji i reciprocitetu. Stvarat ćemo nova partnerstva s onima koji dijele naše ciljeve i pretvarati zajedničke interese u zajedničke svrhe. Nećemo dozvoliti nefleksibilnoj ideologiji da postane suvišna – i prepreka miru" (Trump, 2017cf). Trumpova politika bila je dakle fokusirana na jačanje svih komponenti nacionalne moći, osobito vojne, ekonomske i energetske komponente.

6.2.1.5.1. Vojna komponenta – Mir putem snage

Kao realist koji je vjerovao u važnost moći u međunarodnim odnosima, Trump je veliki naglasak stavljao na američku vojnu moć, u uvjerenju da SAD mora biti vojno moćan kako bi za sebe osigurao mir, u svijetu punom mržnje prema SAD-u. Iz tog se razloga zalagao za obnovu i izgradnju snažne vojske (Trump, 2017a), tvrdeći da "sve počinje sa snažnom vojskom. Sve." (Trump, 2016: 47). Povećao je izdvajanja za obranu, podigavši godišnji obrambeni proračun na iznad 700 milijardi USD i time izravno utječući na bolji materijalni status vojnika i modernizaciju američkog naoružanja i vojne opreme. Ova ulaganja imala su pozitivan učinak i na radna mjesta u američkoj vojnoj industriji, iako je ovo pitanje Trump smatrao sekundarnim (Trump, 2018ci). Zapuštanje vojske od strane prethodnih administracija dovelo je do zastarijevanja naoružanja i opreme (Trump, 2019at), radi čega je Trumpova administracija u četiri godine u vojsku uložila preko 2,5 bilijuna USD (O'Brien, 2020: 107), a također je osnovala i novu granu oružanih snaga – Svemirske snage (Trump, 2020av). Ovim sredstvima oružane snage osjetno su modernizirane, uključujući nuklearne sustave, zrakoplove, brodove, podmornice, proturaketne sustave i drugo naoružanje (Trump, 2018cn), čime je SAD želio parirati rivalima, koji su također nastojali modernizirati i ojačati svoje konvencionalne i nuklearne kapacitete (NSS, 2017: 3). Međutim, Trump nije želio utrku u naoružanju s najvećim svjetskim silama, već je izražavao uvjerenje da će s predsjednicima Kine i Rusije započeti pregovore o smislenom zaustavljanju velike i nekontrolirane utrke u naoružanju (Trump, 2018dk). Iz ovog pristupa može se uočiti da se Trump u svojoj obrambenoj politici vodio konceptom *mira putem snage* (Trump, 2017dc; Trump, 2017cj), koji je polazio od pretpostavke da bi SAD trebao imati najsnažniju moguću vojsku, kojoj nitko drugi neće moći parirati, što bi onda trebalo SAD-u zajamčiti mir. Radi se o konceptu koji su primjenjivali i zagovarali već i Oci osnivači, poput Washingtona i Hamiltona, a koji je osobito poznat postao tijekom mandata Ronalda Reagana (Pentagon, 2018: 1). U skladu s ovim konceptom, jačanje vojne moći nije bilo namijenjeno agresivnim i intervencionističkim svrhama, već je cilj bilo odvratanje, što bi omogućilo da se ta velika vojna moć nikada ne mora upotrijebiti (Trump, 2018bl). Trump je to eksplicitno i isticao, govoreći da će "imati najmoćniju, najsnažniju vojsku koju smo ikada imali. I nadamo se da je nikada nećemo morati koristiti. Znae, kada ste u toj poziciji, ne morate je koristiti. Kada ste u slaboj poziciji, vjerojatno morate. I loše stvari se događaju" (Trump, 2018ci). "Povijest nas uči da kada oslabite svoju obranu, prizivate agresiju. Najbolji način za spriječiti sukob [...] je biti spreman i stvarno biti spreman. Samo kada su dobri snažni, mir će prevladati" (Trump, 2017ce). "'Uplest će nas u nuklearni rat', govorili su. Ne, snaga će nas

zadržati izvan nuklearnog rata, neće nas uplesti u njega. [...] Postoje vremena kada želite imati vrlo moćnu vojsku. Ne želite je upotrijebiti, ali morate ju imati" (Trump, 2018bp). "Vjerujemo u mir. Ali to će biti mir putem snage, ne slabosti. Mir putem snage" (Trump, 2018az).

Na obrambenom području Trump je uveo još neke promjene, koje su trebale povećati američku vojnu spremnost i kapacitete. Tako je SAD prestao detaljno izvještavati o vojsci i njenim planovima (Trump, 2017am), jer je Trump smatrao da "američki neprijatelji ne smiju nikada znati naše planove" (Trump, 2017aa). Po prvi puta u 75 godina osnovana je nova, šesta po redu, grana oružanih snaga – Svemirske snage (Trump, 2020an). Ojačani su civilni svemirski program i NASA, omogućeno je privatno financiranje lansiranja svemirskih raketa (Trump, 2018at), najavljeni su i planovi za svemirske misije na Mjesec i Mars (Trump, 2018bp) te je donesena Nacionalna svemirska politika (NSP, 2020). Trump je iskazivao veliko poštovanje prema američkim vojnicima (Trump, 2020cc) i veteranima i nastojao poboljšati njihov položaj. Tako je nakon 40 godina donesen Zakon o odgovornosti, kojim su predviđene sankcije prema državnim službenicima koji se loše ophode prema veteranima i ne rješavaju njihove potrebe (Trump, 2017an), a veteranima je zakonski omogućen i izbor zdravstvene skrbi, na način da im je na državni trošak omogućen odlazak privatnim liječnicima kod kojih mogu dobiti brži termin (Trump, 2018cc).

Trumpov koncept jačanja vojne moći nije imao samo troškovnu, već je imao i svoju prihodovnu stranu. U tom je pogledu Trump bio vrlo aktivan u prodaji američke vojne opreme drugim državama. Primjerice, prilikom posjeta Saudijskoj Arabiji potpisan je sporazum kojim se Saudijska Arabija obvezala na ulaganja od skoro 400 milijardi USD, uključujući obrambenu nabavu u vrijednosti 110 milijardi USD (Trump, 2017bt). SAD je također prodao veću količinu vojne opreme Japanu, koji je 2018. godine bio prvi svjetski kupac američke opreme, a naručio je i nove zrakoplove F-35 (Trump, 2019be). Jačanje obrambenih kapaciteta američkom opremom bilo je aktualno i u slučaju Južne Koreje (Trump, 2017cs), kao i drugih država, ponajviše članica NATO-a, od kojih je Trump zahtijevao povećanje obrambenih izdvajanja.

6.2.1.5.2. Ekonomska komponenta – ekonomski nacionalizam

Trumpova vanjska politika bila je sastavni dio cjelokupne nacionalne politike usmjerene na jačanje nacionalne moći, tako da je s njom neizostavno bila povezana i njena ekonomska dimenzija, osobito vidljiva na unutarnjem planu, ali koja je imala i svoj vanjskopolitički aspekt. Ekonomska komponenta bila je posebno izražena na području otvaranja radnih mjesta,

kupovine američkih provoda, zaštite pojedinih strateških industrija te deregulacije i porezne reforme. Trump je u tom kontekstu navodio da želi preokrenuti višedesetljetni trend ekonomske predaje i usmjeriti se na obnovu američke industrijske moći (Trump, 2019at). Osim toga, ekonomsku sigurnost povezivao je s nacionalnom sigurnosti, tvrdeći da je SAD posljednjih godina bio podsjećan kako "ekonomska sigurnost nije samo povezana s nacionalnom sigurnošću, ekonomska sigurnost jest nacionalna sigurnost" (Trump, 2017bu). Fokus na ekonomiju i radna mjesta uvelike je pridonio Trumpovoj izbornoj pobjedi, iako Trumpova ekonomska politika nije imala posve jasan lijevi ili desni predznak, već se ustvari radilo o obliku ekonomskog populizma koji je spojio različite tradicionalno Republikanske i Demokratske elemente (Moore i Laffer, 2018: 1). Ovu novu ekonomsku teoriju Moore i Laffer (2018) nazvali su trumponomikom (Moore i Laffer, 2018: 2).

6.2.1.5.2.1. Buy American and Hire American

Vanjskopolitičke aktivnosti usmjerene na reindustrijalizaciju SAD-a imale su i svoju unutarnjopolitičku dimenziju. Trump je veliki naglasak stavljao na proizvodnju i kupovinu američkih proizvoda te zapošljavanje američkih radnika, kako bi se ojačala američka proizvodna baza. U tu je svrhu poduzeo više mjera. Primjerice, da bi se proizvod kvalificirao kao američki, ranije je morao u svom udjelu imati najmanje 50 % američkih dijelova, da bi Trump ovaj zahtjev podigao na 75 %, a za neke proizvode poput željeza i čelika čak i na 95 % (Trump, 2019al). "Kada odaberemo nešto proizvedeno u Americi, nešto istinski prekrasno se dogodi: naše zajednice napreduju i cvjetaju, naša susjedstva jure u trgovine, naša djeca sanjaju veće i hrabrije, a veze lojalnosti koje nas ujedinjuju kao građane postaju bliže, bogatije i dublje nego ikada ranije. Tako nosimo 'plamenu baklju amerikanizma', kao što ju je nazivao predsjednik Warren G. Harding. Kao što je Harding rekao, zauvijek smo posvećeni 'najprije očuvati Ameriku, najprije stabilizirati Ameriku, najprije učiniti Ameriku prosperitetnom, najprije misliti Ameriku, najprije uzvisiti Ameriku [i] najprije živjeti i duboko poštovati Ameriku'" (Trump, 2019al). "Svaki predsjednik na Mount Rushmoreu vjerovao je u zaštitu američke industrije. Moramo zaštititi industriju. [...]. Ponovno preuzimamo naše nasljeđe proizvođačke nacije" (Trump, 2017bo). Upravo je na platformi očuvanja američke industrije i otvaranja radnih mjesta Trump privukao birače na izborima, nudeći im ujedno niže poreze, manje regulacije i više proizvoda proizvedenih u SAD-u (Trump, 2020av; Trump, 2018ce).

Trumpova administracija od prvoga je dana nastojala vratiti radna mjesta u proizvodnji i uzvratiti udarac stranim zemljama za koje je Trump smatrao da su godinama varale i

iskorištavale SAD. "Okončat ćemo krađu američkog prosperiteta, zauzet ćemo se za naše kompanije i tvornice i naše radnike" (Trump, 2017bh). "'Made in America' pokret ubrzano raste za vrijeme moje administracije i odlučniji smo više nego ikada zaštititi naša radna mjesta, našu industriju i naše radnike. Svaki dan stavljamo Ameriku na prvo mjesto" (Trump, 2017bh). "Mi vjerujemo u ova jednostavna pravila: kupuj američko i zapošljavaj američko" (Trump, 2017bm). U ovom kontekstu američki proizvodi, sirovine i radna snaga trebali su imati važnu ulogu i u planiranoj infrastrukturnoj obnovi SAD-a koju je predlagao Trump (Trump, 2017bi; Trump, 2017bp). U tom je pogledu Trump redovito kritizirao 7 bilijuna USD potrošenih na Bliskom istoku, koji su mogli biti radije iskorišteni za obnovu loše američke infrastrukture (Trump, 2018ae; Trump, 2015). "Desetljećima smo obogaćivali strane industrije nauštrb američke industrije, subvencionirali smo vojske drugih zemalja dok smo dozvoljavali vrlo žalosno iscrpljivanje naše vojske. Branili smo granice drugih nacija, dok smo odbijali obraniti svoje vlastite i potrošili smo bilijune i bilijune dolara u inozemstvu dok je američka infrastruktura padala u očaj i propadanje. Obogatili smo druge države, dok smo rasipali bogatstvo, snagu i povjerenje svoje zemlje" (Trump, 2017ac). Međutim, Trumpov infrastrukturni plan, vrijedan bilijun USD, ipak nije uspio biti proveden, jer nije uspio dobiti potrebnu dvostranačku potporu (Trump, 2017bm; Trump, 2017be; Trump, 2017bl; Trump, 2017cv).

Trump je nastojao snažnije štititi i američke farmere, koje je osobito cijenio i smatrao važnim elementom SAD-a. "Našu naciju utemeljili su farmeri. Našu neovisnost osvojili su farmeri. I naš kontinent ukrotili su farmeri. Naši farmeri uvijek vode put – ponosni smo na njih i ostvarujemo za njih" (Trump, 2018ec). Pomoć farmerima osobito je bila vidljiva kada su se našli pogođeni trgovinskim protumjerama Kine nakon što je SAD uveo carine na kineske proizvode. Nakon toga uveden je program pomoći vrijedan do 16 milijardi USD koji je odgovarao visini kineskih protumjera (Trump, 2019ag) te je bio financiran upravo iz carinskih prihoda. Trumpu je najvažnije bilo američkim farmerima osigurati ravnopravnu tržišnu utakmicu (Trump, 2020av) i otvorena tržišta za njihove proizvode, a zalagao se i za uklanjanje barijera za izvoz američkih poljoprivrednih proizvoda, u čemu je bilježio i neke uspjehe. Tako je japansko tržište otvoreno za američku govedinu, argentinsko za svinjetinu, brazilsko za govedinu, japansko za krumpir, južnokorejsko za perad i dr. (Trump, 2019ag).

Osim reindustrijalizacije zemlje, Trumpova *America First* ekonomska politika u svoje je središte stavila radna mjesta. "Moja ekonomska agenda može se sažeti u tri riječi: radna mjesta, radna mjesta, radna mjesta (*jobs, jobs, jobs*)" (Trump, 2016a). Trump je u svojim nastojanjima

dobrim dijelom i uspio, stvorivši najveći broj radnih mjesta u proizvodnom sektoru u proteklih 20 godina, uz najveći udio proizvodnih radnih mjesta u ukupno stvorenim novim radnim mjestima u proteklih pola stoljeća (Trump, 2019a). Stope nezaposlenosti, uključujući i za Afroamerikance, Latinoamerikance, Amerikance azijskog podrijetla, veterane i žene, bile su na rekordno niskim razinama (Trump, 2018ci; Trump, 2017bg), što je ukazivalo da Trumpove politike nisu nikoga diskriminirale zbog njegovog etničkog podrijetla ili neke druge karakteristike. Trump je inače sve etničke skupine u SAD-u smatrao Amerikancima (Trump, 2018bg), te je vjerovao da se međurasni odnosi u SAD-u mogu poboljšati upravo putem otvaranja radnih mjesta (Trump, 2017bp), što je bilo vrlo blisko idejama Weyricha i Linda, koji su smatrali da bi rasni problemi bili smanjeni kada bi svi Amerikanci bili pripadnici srednje klase (Weyrich i Lind, 2009: 44).

6.2.1.5.2.2. Deregulacija i porezna reforma

Trump je proveo najveću deregulaciju u povijesti SAD-a, uklanjajući nepotrebnu regulativu koja je gušila domaću ekonomiju i energetiku (Trump, 2017ah). Deregulacijom su se nastojali sniziti troškovi, ubrzati projekti i ukinuti nepotrebne birokratske i regulatorne prepreke, kako bi se ubrzao razvoj energetske infrastrukture i potaknulo otvaranje radnih mjesta u energetskom sektoru. Napravljena je revizija politike zaštite okoliša, okončan je Obamin rat protiv ugljena, a *Clean Power Plan*, ocijenjen štetnim po radna mjesta, zamijenjen je programom *Affordable Clean Energy*. Trumpove mjere potaknule su revoluciju u ekstrakciji nafte iz škriljevca, što je Amerikancima uštedjelo 200 milijardi USD godišnje putem niže cijene energenata (Trump, 2020ag). Deregulacija ipak nije trebala ići na štetu zaštite okoliša, već je Trump redovito isticao da u Americi želi imati najčišći zrak i vodu (Trump, 2018ci).

Komplementarna deregulaciji bila je i velika porezna reforma, možda i najveća u povijesti (Trump, 2018cs), usmjerena na porezno rasterećenje srednje klase, obitelji s djecom i kompanija (Trump, 2017af; 2017az; 2017cu), u okviru koje je svakom kućanstvu godišnje ostalo u prosjeku oko 3.000 USD više (Trump, 2017al). Porezna reforma trebala je doprinijeti i povratku u zemlju 3-4 bilijuna USD koje su kompanije držale u inozemstvu, a zbog ranijih poreznih propisa ih nisu mogle vratiti u SAD (Trump, 2017ah), kao i povratak proizvodnje tih kompanija u SAD. To je ubrzo nakon reforme i najavilo 1.400 kompanija (Trump, 2019a), potaknute smanjenjem korporativnog poreza i odredbom da se na proizvode proizvedene u SAD-u neće primjenjivati novi porezi (Trump, 2018cm). Za Trumpa je posebno važna bila automobilska industrija, koju je povezivao s pitanjima nacionalne sigurnosti. "Obrambena i

vojna superiornost naše nacije ovise o konkurentnosti naše automobilske industrije te istraživanju i razvoju kojega ova industrija generira. Obrambena industrijska baza Sjedinjenih Država ovisi o automobilskom sektoru u američkom vlasništvu radi inovacija i tehnologije koji su esencijalni za našu nacionalnu sigurnost" (Trump, 2019ah). Kritičnim je smatrao što je udio automobilskog sektora u američkom vlasništvu u globalnoj proizvodnji smanjen s 36 % 1995. na 12 % 2017. godine, uz pad američke proizvodnje i povećanje stranog uvoza, kao i otežan izvoz zbog praksi drugih država, osobito EU i Japana (Trump, 2019ah).

Porezna reforma i deregulacija bile su unutarnji aspekti iste *America First* politike, usmjerene na poticanje gospodarskog rasta te reindustrijalizaciju SAD-a i povratak kompanija i radnih mjesta u SAD (Trump, 2017ai; Trump, 2018ab; Trump, 2018cf). Ova je politika u svojoj vanjskopolitičkoj dimenziji bila obilježena trgovinskom politikom i nastojanjima da se ispregovaraju novi trgovinski sporazumi. Prema Trumpu, to je bio nastavak tradicije američkih velikana (Washington, Lincoln, T. D. Roosevelt...), kojom se "američki radnici i američka industrija štite po prvi puta u puno, puno desetljeća" (Trump, 2017bn).

6.2.1.5.2.3. Industrija čelika i aluminija

Razočaran lošom situacijom u strateški važnim industrijama čelika i aluminija, Trump je poduzimao mjere usmjerene na njihovo ponovno podizanje (Trump, 2017ai; Trump, 2018ch). Ove industrije smatrao je ključnima i potrebnima za nacionalnu obranu (Trump, 2018ch; Trump, 2018ci) te je kritizirao dampinške prakse drugih zemalja koje su godinama uništavale ovaj sektor američkog gospodarstva (Trump, 2018ci). "Snažne industrije čelika i aluminija vitalne su za našu nacionalnu sigurnost. Apsolutno vitalne. Čelik je čelik. Ako nemate čelika, nemate niti zemlju. Naše industrije su ciljale godinama i godinama – desetljećima ustvari – nepoštenim trgovinskim praksama [...]. To će završiti. To nije samo ekonomska katastrofa, to je i sigurnosna katastrofa. Želimo graditi naše brodove, želimo graditi naše zrakoplove, želimo graditi našu vojnu opremu s čelikom, s aluminijem iz naše zemlje" (Trump, 2018cm). "Postoje industrije koje morate imati – trebate ih za obranu. Ako ih nemate – imate probleme. Što ćemo učiniti? Imamo sukob i onda zovemo Kinu? Treba nam više čelika, molim. Molim, možemo li dobiti više čelika? To je smiješno" (Trump, 2018bc).

Napad stranih zemalja na američku industriju čelika i aluminija Trump je vidio u tome što su druge zemlje povećavale svoje proizvodne kapacitete i preplavljivale tržište jeftinim sirovinama uz pomoć državnih subvencija, doprinoseći time otvaranju radnih mjesta kod sebe,

a smanjivanju radnih mjesta u SAD-u. Primjerice Kina proizvede čelika u mjesec dana koliko SAD u godini dana, a tijekom prošla dva desetljeća skoro dvije trećine američkih čeličana je propalo, pri čemu je izgubljeno više od trećine radnih mjesta u industriji čelika (Trump, 2018cm). Iz ovih je razloga predsjednik Trump uveo carine u visini od 25 % na uvoz stranog čelika i 10 % na uvoz stranog aluminija (Trump, 2018cm), što je doprinijelo ponovnom oživljavanju tvornica čelika i aluminija u SAD-u (Trump, 2018cb). Uvedene su i mjere za pomoć povezanoj industriji ugljena, ali uz korištenje čišće tehnologije (Trump, 2018bk).

6.2.1.5.3. Energetska komponenta

Trumpova "energetska revolucija" (Trump, 2019al) i "okončanje rata protiv američke energetike" (Trump, 2020ao) za cilj su imali postizanje energetske neovisnosti, što je u većoj mjeri i ostvareno. "Za vrijeme vodstva predsjednika Trumpa, Sjedinjene Države postale su najveći svjetski proizvođač nafte te su zadržale svoju poziciju najvećeg svjetskog proizvođača prirodnog plina" (Trump, 2020ag). SAD je također 2017. godine postao neto izvoznik prirodnog plina po prvi puta od 1957. godine (Trump, 2020ar), a američki izvoz energenata ostvarivao je rekordne razine te je po prvi puta u 67 godina godišnji bruto izvoz energenata bio veći od bruto uvoza energenata. Jačanje energetske neovisnosti vidjelo se i po poticanju izgradnje vitalnih plinovoda i željezničke infrastrukture. Iako je Trumpova administracija često bila metom kritika radi povlačenja iz Pariškog klimatskog sporazuma, energetske projekti i proizvodnja ipak nisu imali negativan učinak na emisije ugljičnog dioksida (Trump, 2020ag). Upravo suprotno, emisije su tijekom mandata predsjednika Trumpa značajno smanjene, unatoč njegovoj skepsi oko toga jesu li klimatske promjene uzrokovane ljudskom aktivnošću te njegovom protivljenju trošenja bilijuna USD i gubitaka radnih mjesta radi suzbijanja klimatskih promjena, što bi SAD stavilo u nepovoljan položaj u odnosu na druge velike zemlje (Trump, 2018ac). Trump se ipak izjašnjavao kao osoba koja vjeruje u čist zrak i čistu vodu (Trump, 2018ac), a tijekom njegovog mandata uistinu su smanjene emisije ugljičnog dioksida u SAD-u s 5.171 milijuna metričkih tona 2016. na 4.571 milijuna metričkih tona 2020. godine, što je najniža razina još od 1983. godine (Statista, 2022). Iako je na ovo smanjenje jednim dijelom utjecala i pandemija, trend smanjenja emisija bio je prisutan i prije pandemijskog zatvaranja gospodarstva. Osim toga, tijekom Trumpovog mandata nastavljen je višedesetljetni trend poboljšanja kvalitete zraka u SAD-u, koja je za vrijeme Trumpa povećana za 7 % (Trump, 2020ag). Trump je prvenstveno bio kritičan prema Pariškom sporazumu jer je smatrao da bi stvorio prevelike troškove za SAD i utjecao na smanjenje BDP-a u iznosu od 2.5 bilijuna USD tijekom razdoblja od 10 godina

(Trump, 2017bj), što bi SAD stavilo u nepovoljniji položaj u odnosu na neke druge države, osobito Rusiju, Kinu i Indiju kao velike zagađivače koji bi to mogli koristiti u svrhu vlastitog razvoja. Iz tog je razloga Trump smatrao da iza globalne klimatske politike i politike zaštite okoliša ne stoji istinska briga za klimu i okoliš, već se radi o nekim drugim razlozima, odnosno želji za "kažnjavanjem Amerike" (Trump, 2020cb). Pariški sporazum smatrao je štetnim i zato jer ne eliminira korištenje ugljena, ali utječe na transferiranje radnih mjesta iz SAD-a u inozemstvo (Trump, 2017bg), na način da kažnjava SAD kao svjetskog lidera u zaštiti okoliša, dok s druge strane najvećim svjetskim zagađivačima ne nameće praktički nikakva ozbiljnija ograničenja – Kina bi 13 godina mogla nastaviti povećavati emisije i izgrađivati elektrane na ugljen, a Indija bi dobila milijarde dolara inozemne pomoći, iako bi mogla dvostruko povećati svoju proizvodnju ugljena. S obzirom da predviđeni učinci Pariškog sporazuma na klimu nisu veliki, Trump je smatrao da je glavna svrha Sporazuma stjecanje ekonomskih prednosti drugih država u odnosu na SAD i smanjenje američke konkurentnosti, što "predstavlja masivnu redistribuciju bogatstva Sjedinjenih Država drugim zemljama" (Trump, 2017bg). Smatrao je da se radi o istim zemljama koje su SAD stajale bilijune dolara radi svojih trgovinskih praksi i nedovoljnog doprinosa vojnim savezima (Trump, 2017bg). U skladu sa svojom pregovaračkom taktikom ostavljanja svih opcija otvorenima, Trump nije posve isključivao mogućnost povratka u Pariški sporazum ako bi se mogao ispregovarati novi sporazum pod boljim i povoljnijim uvjetima za SAD (Trump, 2018ad), iako je to naravno bilo posve nerealno (Trump, 2017bg). Osim toga, smatrao je da bi Pariški sporazum ograničio oslobađanje američkih energetske rezervi i provedbu nacionalne ekonomske politike (Trump, 2017bg), koja je uključivala prodaju i izvoz energenata (Trump, 2017bz), a bio je kritičan i prema Zelenom klimatskom fondu, koji je od razvijenih država predviđao donaciju 100 milijardi USD godišnje zemljama u razvoju. Trump je u tom pogledu isticao netransparentnost projekata, a problematičnim je smatrao i što najveći svjetski zagađivači nemaju obveza u ovom fondu (Trump, 2017bg).

Deregulacija na području energetike potakla je *boom* nafte, ugljena i *frackinga* te obnovu rudarstva, što je dovelo do postizanja energetske neovisnosti SAD-a (Trump, 2020an; Trump, 2020av). To je utjecalo i na smanjenje broja američkih vojnih brodova u Perzijskom zaljevu, pa je Trump naglašavao da zemlje koje su imale koristi od američke zaštite tjesnaca SAD-u za to nisu plaćale, a SAD sada ima vlastite energente i nema potrebe biti toliko prisutan u regiji (Trump, 2020av). Također je naglašavao vjeru u otvorena i konkurentna energetska tržišta i isticao da ne želi koristiti energetiku za prisilu prema drugim državama (Trump, 2017bz).

6.2.1.6. Neintervencionizam i okončanje beskrajnih ratova

Jedno od temeljnih obilježja Trumpove vanjske politike bio je neintervencionizam, kojega je odlikovala Trumpova nesklonost velikom uplitanju u unutarnja pitanja i korištenju vojne sile u odnosima s drugim zemljama, kao i njegova želja za mirotvorstvom i okončanjem dugogodišnjih ratova u kojima je SAD sudjelovao. Kao i mnogi drugi konzervativci, i Trump je SAD smatrao velikom nacijom, s vrijednostima, tradicijom i poviješću. "Znamo da je Amerika najveća nacija koja je ikada postojala. Znamo da je Amerika najveća sila dobra u povijesti svijeta" (Trump, 2020av). Međutim, za razliku od idealista i tzv. *crusadersa* u američkoj vanjskoj politici, Trump se radije priklonio tzv. *exemplarsima*, koji smatraju da Amerika svoj način života ne treba nametati drugima, već je dovoljno da služi kao primjer drugima (NSS, 2017: 55). Ovo stajalište bilo je jasno izraženo u mnogim Trumpovim govorima i izjavama. "Obećao sam da Amerika neće tražiti nametanje svojeg načina života drugima, već će ispružiti svoje ruke u duhu suradnje i povjerenja. Naša vizija je vizija mira, sigurnosti i prosperiteta u ovoj regiji i diljem svijeta. Naš cilj je koalicija nacija koje dijele cilj istrebljivanja ekstremizma i pružanja našoj djeci budućnosti punoj nade koja slavi Boga [...]. Amerika je suverena nacija i naš prvi prioritet je uvijek sigurnost naših građana. Nismo tu da držimo lekcije. Nismo tu da govorimo ljudima kako da žive, što da rade, tko da budu, ili kako da slave Boga. Umjesto toga, tu smo da ponudimo partnerstvo – temeljeno na zajedničkim interesima i vrijednostima – da bismo tražili bolju budućnost za sve nas" (Trump, 2017bt). "Ne želimo nametati naš način života bilo kome, već ga radije pustiti da sjaji kao primjer – mi ćemo sjajiti – za sve da nas slijede" (Trump, 2017ac).

Dakle, Trump ulogu SAD-a nije vidio u izgradnji nacija, već je primarni fokus trebao biti na zadržavanju stabilnosti u svijetu, što je značilo da američka vanjska politika treba biti neintervencionistička i bez uplitanja u unutarnja pitanja drugih država. Zalagao se i za suradnju sa saveznicima oko jačanja zapadnih vrijednosti i institucija, ali bez njihovog nametanja nezapadnim narodima. "Umjesto da pokušavamo širiti univerzalne vrijednosti koje svi ne dijele niti žele, trebali bismo razumjeti da će jačanje i promicanje zapadne civilizacije i njenih postignuća učiniti više za inspiraciju pozitivnih reformi u svijetu od vojnih intervencija" (Trump, 2016g).

Osim što nije bio sklon uplitati se u unutarnja pitanja drugih država, Trump je redovito isticao mirotvorstvo i mir kao poželjan krajnji ishod. Primjerice, naglašavao je da su njegov cilj "mir i prosperitet, a ne rat i destrukcija... Želimo donijeti mir svijetu... Svijet je najmiroljubiviji i najprosperitetniji kada je Amerika najjača. Amerika će zauvijek nastaviti igrati ulogu

peacemakera" (Trump, 2016g). Jedna od češćih Trumpovih rečenica bila je da će okončati beskrajne ratove i u budućnosti SAD držati podalje od njih, što je bilo i jedno od njegovih predizbornih obećanja koja su mu pomogla dobiti izbore (Trump, 2018dg). Također je bio jasan kada je poručivao da SAD "ne traži sukob ni sa jednom drugom nacijom. Mi želimo mir, suradnju i uzajamnu korist za sve... želimo partnere, a ne protivnike. Amerika zna da dok svatko može voditi rat, samo najhrabriji mogu izabrati mir" (Trump, 2019az). Također je znao ponavljati da želi "stabilnost, a ne kaos" i "mir, a ne rat" (Trump, 2017cr), dok je parafrazirajući Johna Quincyja Adamsa, slično kao što su svojedobno radili Pat Buchanan i drugi paleokonzervativci, isticao da "rat i agresija neće biti [njegov] prvi instinkt. Ne možete imati vanjsku politiku bez diplomacije. Supersila razumije da su oprez i suzdržanost pravi, istinski pokazatelji snage [...]. Svijet mora znati da ne idemo u inozemstvo u potrazi za neprijateljima, da smo uvijek sretni kada stari neprijatelji postanu prijatelji i kada stari prijatelji postanu saveznici, to je ono što želimo. Želimo da budu naši saveznici" (Trump, 2016g).

Osim u slučaju da su ugroženi vitalni nacionalni interesi, ovakvi pogledi podrazumijevali su neintervencionizam i protivljenje politici izgradnje država. Trump je dijelio frustracije američkog naroda oko vanjske politike koja je "potrošila previše vremena, energije, novaca i najvažnije, života, nastojeći ponovno izgraditi zemlje na našu sliku, umjesto da je slijedila naše sigurnosne interese iznad svih ostalih razmatranja" (Trump, 2017aa). Rezultat ovakve politike je da Trump u svojem mandatu nije pokrenuo niti jedan rat, niti je bilo velikih kriznih žarišta u kojima je sudjelovao SAD, a to je bilo posve sukladno njegovim promišljanjima da američki interes nije "korištenje američke vojne moći da bi se izgrađivale demokracije u udaljenim zemljama ili pokušavale ponovno izgraditi zemlje na našu sliku. Ti dani su sada prošli. Umjesto toga, radit ćemo sa saveznicima i partnerima kako bismo zaštitili naše zajedničke interese. Ne tražimo od drugih da promijene svoj način života, već da slijede zajedničke ciljeve koji omogućavaju našoj djeci da žive bolje i sigurnije živote. Ovaj principijelni realizam vodit će naše odluke u budućnosti" (Trump, 2017aa). Ovakva stajališta Trump je zagovarao i ranije, prije nego je stupio na dužnost, pa je još 2016. godine navodio da SAD "izlazi iz biznisa izgradnje nacija i umjesto toga se fokusira na stvaranje stabilnosti u svijetu [...]. Potrebna nam je nova racionalna američka vanjska politika, informirana najboljim umovima i podržana od obje stranke [...]. To su moji ciljevi kao predsjednika. Tražit ću vanjsku politiku koju mogu podržati svi Amerikanci, bez obzira na to koja je njihova stranka, te što je vrlo važno, koju će naši prijatelji i saveznici poštovati i potpuno pozdraviti" (Trump, 2016g).

Trump je bio veliki zagovornik okončanja dugogodišnjih ratova u inozemstvu i povratka vojnika kućama, ističući besmislenost ratovanja u udaljenim zemljama i velike žrtve koje se za to plaćaju. "Vratio sam puno naših vojnika kućama. Ne znam. Nekima bi se to moglo svidjeti. Oni su u zemljama čija imena nitko niti ne zna. Nitko ne zna gdje su. Oni umiru. Oni su odlični, ali umiru. Gube ruke, noge, lica. Vratio sam ih kućama" (Trump, 2021a). "Umjesto mira, vidjeli smo ratove koji nikada ne završavaju i sukobe koji nikada ne nestaju. Ne borimo se da bismo pobijedili. Vodimo politički korektne ratove. Više ne pobjeđujemo" (Trump, 2017bm). "Izlazak iz Sirije nije bio nikakvo iznenađenje. Za to sam se zalagao godinama i prije šest mjeseci kada sam vrlo javno želio to napraviti, pristao sam da ostanemo dulje. Rusija, Iran, Sirija i drugi lokalni akteri neprijatelji su ISIS-a. Mi smo radili njihov posao. Vrijeme je da se vratimo kući [...]. Želi li SAD biti policajac Bliskog istoka, ne dobivati ništa, ali trošiti dragocjene živote i milijune dolara štiteći druge, koji skoro nikada ne cijene što radimo?" (Trump, 2018df). Trump je stoga bio svjestan da američka uloga u svijetu nije uloga svjetskog policajca ili nekoga tko će intervenirati na prvoj liniji u svim kriznim žarištima, već je smatrao da narodi u pojedinim dijelovima svijeta moraju sami preuzeti odgovornost za sudbinu vlastite zemlje i regije, čime je pokazao bliskost realistima koji su zagovarali *offshore balancing* kao najbolju strategiju za SAD. "Gledajući naš svijet s puno problema, Amerikanci nemaju iluzija. Ne možemo pročistiti svijet od zla ili djelovati svugdje gdje je tiranija. Nijedna količina američke krvi ili novaca ne može stvoriti trajni mir i sigurnost na Bliskom istoku. To je problematično mjesto. Pokušat ćemo ga učiniti boljim, ali to je problematično mjesto. Sjedinjene Države bit će partner i prijatelj, ali sudbina regije leži u rukama njenih vlastitih naroda" (Trump, 2018cp). "Amerika ispunjava svoju sudbinu kao stvaratelj mira, ali to je mir putem snage" (Trump, 2020cb).

Trump je vjerovao da je tijekom mandata prethodnih administracija SAD prevelikom angažmanom po svijetu prenapregnuo svoje resurse, što je dovelo do slabljenja vojske i ekonomije, s nepotrebnim izdacima, velikim dugom, niskim rastom, velikim trgovinskim deficitom i otvorenim granicama (Trump, 2016g). Pred kraj svojeg mandata, kao posebne uspjehe osobito je isticao da nije započeo nijedan novi rat i da je povukao veliki broj vojnika kućama, što ukazuje da je na vojne intervencije gledao kao na krajnje sredstvo, koje je opravdano uporabiti tek ako su ugroženi vitalni američki interesi (Trump, 2020bl). "Neću oklijevati uputiti vojnu snagu kada nema alternative. Ali ako se Amerika bori, mora se boriti samo da bi pobijedila [...]. Neću nikada slati naše najbolje u borbu osim ako nije nužno, i mislim apsolutno nužno, i to ću učiniti samo ako imamo plan za pobjedu s velikim P" (Trump, 2016g).

Ovakvim pristupom, Trump je ponudio značajan zaokret na području vanjske politike u odnosu na prethodne administracije tijekom proteklih nekoliko desetljeća. Trumpov neintervencionizam bio je primjetan u vanjskoj politici prema nizu svjetskih regija, što je osobito došlo do izražaja u politici prema Afganistanu te na Bliskom istoku i Korejskom poluotoku.

6.2.1.6.1. Afganistan

Nova Strategija za Afganistan i južnu Aziju redefinirala je američke interese u regiji, fokusirajući se na "zaustavljanje ponovnog uspona sigurnih utočišta koja omogućavaju teroristima da zaprijetu Americi i sprječavanje da nuklearno oružje i materijali završe u rukama terorista i da budu upotrijebljeni protiv [SAD-a] ili bilo gdje u svijetu" (Trump, 2017aa). Američki interesi i ciljevi definirani su uže nego ranije, što je bilo u skladu s neintervencionističkom politikom, dobro vidljivom upravo na primjeru najduljeg rata u američkoj povijesti, za čije se okončanje Trump snažno zalagao (Trump, 2020ak). Reviziji politike prema Afganistanu i južnoj Aziji Trump je pristupio odmah po preuzimanju dužnosti. Iako je instinktivno planirao odmah povući vojsku, nakon detaljnijeg razmatranja situacije, odlučio se za postupni pristup, najprije definiravši tri temeljna interesa SAD-a u Afganistanu, u skladu s kojima je SAD najprije trebao potražiti častan i trajan izlaz, koji bi bio vrijedan podnijetih žrtava. Drugo, brzo povlačenje nije ocijenjeno prihvatljivim, kako se ne bi stvorio sigurnosni vakuum koji bi iskoristili teroristi, uključujući ISIS i Al-Kaidu (Trump, 2017aa). Treće, bilo je potrebno spriječiti da Afganistan i Pakistan ne postanu sigurna utočišta za teroriste koji bi zaprijetili SAD-u, a trebalo je također spriječiti da teroristi steknu nuklearno oružje i uporabe ga protiv SAD-a. Iz tog se razloga Trump nije odlučio za vremenski definirano povlačenje iz Afganistana, već je odredio uvjetovani okvir. Promijenjen je taktički pristup provođenju vojnih operacija na terenu, na način da se prestao javno najavljivati početak ili kraj vojnih operacija i otkrivati broj vojnika u vojnim aktivnostima. Također su izmijenjena pravila djelovanja na terenu, ukidanjem restrikcija vojnim zapovjednicima u donošenju odluka tijekom borbenih aktivnosti. Omogućeno im je samostalnije odlučivanje bez mikromenadžmenta iz Washingtona, a time maksimalan i stručan fokus na ratne operacije. Već na samom početku mandata Trump je najavio pomoć afganistanskim sigurnosnim snagama, koje su trebale osigurati i izgraditi vlastitu naciju i definirati vlastitu budućnost, ako budu u stanju. Međutim, već je i tada Trump jasno isticao kako SAD više ne planira koristiti vojnu moć u svrhu izgrađivanja demokracije u udaljenim zemljama, mijenjanja drugih zemalja na vlastitu sliku ili

nametanja drugima američkog načina života. Umjesto toga, SAD je bio spreman surađivati s partnerima i saveznicima u zaštiti zajedničkih interesa. Ova politika bila je posve u skladu s Trumpovim neintervencionizmom i principijelnim realizmom (Trump, 2020av) te je podrazumijevala da afganistanski narod preuzme odgovornost za vlastitu budućnost i upravljanje svojim društvom (Trump, 2017aa), bez SAD-a kao policajca (Trump, 2019bu).

Trumpov pristup donio je najprije snažnu vojnu kampanju, s više autonomije vojnih zapovjednika u donošenju taktičkih odluka, što je SAD-u ubrzo omogućilo stratešku prednost na terenu, a time i polugu prema talibanima i bolju pregovaračku poziciju. U želji da nakon 19 godina konačno okonča rat i vrati vojnike kućama, Trump je potom pristupio pregovorima s talibanima. "U Afganistanu, odlučnost i hrabrost naših boraca dozvolili su nam da postignemo ogroman napredak i mirovni pregovori su u tijeku. Ne želim ubiti stotine tisuća ljudi u Afganistanu, od kojih su mnogi potpuno nevini. Nije niti naša funkcija služiti drugim nacijama kao agencija za provedbu zakona [...]. Radimo na tome da konačno okončamo najduži američki rat i da vratimo naše vojnike kućama" (Trump, 2020aa). Pregovori su doveli do potpisivanja mirovnog sporazuma u Dohi, u sklopu kojega su se talibani obvezali na više stvari, uključujući i na sprječavanje terorističkih aktivnosti u zemlji (Trump, 2020ak), a Amerikancima su se otvorila vrata za povlačenje iz zemlje. Trump se o talibanima izjašnjavao s određenim respektom, navodeći da se radi o "velikim borcima", koji su isto tako umorni nakon 19 godina rata, radi čega je potrebno potražiti mir i okončati najduži rat u povijesti (Trump, 2020av). Nastupilo je vrijeme za povratak vojnika kućama, a kontrola situacije u Afganistanu mogla se prepustiti zemljama regije i afganistanskom narodu (Trump, 2020bj).

Za Trumpovu administraciju primarno je bilo bitno osigurati da Afganistan ne postane ponovno utočište terorista. Sva ostala pitanja bila su podređena okončanju rata, kao povijesnoj prilici za trajni mir u zemlji, pri čemu za stanje u zemlji više ne bi bio odgovoran SAD, već afganistanska vlada, koja bi inkluzivno uključivala sve segmente afganistanskog društva (Trump, 2020ak). Okončanje rata, povlačenje vojnika i prepuštanje unutarnjih pitanja samim Afganistancima potvrđuje tezu o neintervencionizmu, mirotvorstvu i nemiješanju SAD-a u unutarnja pitanja drugih država (Trump, 2020al), s Trumpom kao prvim predsjednikom nakon 19 godina rata koji je imao hrabrosti napraviti iskorak i potpisati sporazum s talibanima, okončati rat i donijeti odluku o povlačenju vojnika. Smanjivanje vojne prisutnosti u regijama svijeta u kojima SAD nema vitalni interes odraz je realističke vanjske politike, posve u skladu s paleokonzervativnim pogledima na vanjsku politiku.

6.2.1.6.2. Bliski istok

Neintervencionizam i mirotvorstvom bila je obilježena i Trumpova bliskoistočna politika, pri čemu je bilo ključno da taj mir odgovara i Izraelu. Trumpov novi pristup prema bliskoistočnom mirovnom procesu trebao je i Palestincima omogućiti da konačno žive u miru s Izraelom, a upravo je "mir" pojam koji je dominirao Trumpovim izričajem o Bliskom istoku, Izraelu i Palestini (Trump, 2020a). Trump je često isticao potrebu normalizacije odnosa arapskih zemalja s Izraelom, kako bi se izgradila miroljubiva i prosperitetnija budućnost (Trump, 2020a), radi čega je posredovao oko sklapanja tzv. Abrahamovih sporazuma između Izraela i pojedinih islamskih država (UAE, Bahrain, Sudan, Maroko). Sporazumi su trebali donijeti mir i doprinijeti normalizaciji odnosa između Izraela i ovih država, povećavajući time sigurnost Izraela, ali i jačajući njegove ekonomske veze s islamskim državama (Trump, 2020a). Trump je pokazivao sklonost transakcijskoj suradnji s ovim islamskim državama, pa je primjerice bio spreman skinuti Sudan s popisa država koje sponzoriraju terorizam ako pristane uplatiti 335 milijuna USD žrtvama terorizma i njihovim obiteljima (Trump, 2020b). Cilj je bio da se Abrahamovim sporazumima u narednoj fazi pridruže i neke druge islamske države, što bi sve skupa povećalo povjerenje među regionalnim partnerima i smanjilo šanse za sukob (Trump, 2020a). Time bi arapski svijet prošao kroz određenu transformaciju, usmjeravajući se na put prosperiteta i suradnje, što bi vodilo prema miru između Izraelaca i Palestinaca (Trump, 2020a), odnosno prema sveobuhvatnom miru u cijeloj regiji (Trump, 2020b). Za razliku od prijašnje polarizirajuće američke politike u regiji (Trump, 2020a), ovaj pristup je Trump smatrao pravim putem prema stabilnijoj, sigurnijoj i prosperitetnijoj regiji (Trump, 2020a), bez velikih financijskih ulaganja i bez prolijevanja krvi (Trump, 2020c). U okviru razgovora o Abrahamovim sporazumima, Trump se odlučio i na nekoliko kontroverznih poteza na koje se prijašnje administracije nisu usudile, iako su ih načelno podržavale. Jedan od takvih poteza bio je priznavanje marokanskog suvereniteta nad Zapadnom Saharom, što je značilo odbacivanje *statusa quo* i traženje realističkog rješenja za tamošnji sukob. Trump je također najavljivao otvaranje konzulata u toj regiji, vjerujući da je marokanski plan za autonomiju jedino realistično rješenje spora oko Zapadne Sahare (Trump, 2020a).

Središnje pitanje na Bliskom istoku bilo je ipak pitanje odnosa Izraelaca i Palestinaca. U tom je pogledu Trump predstavio mirovni plan za Bliski istok, kao prijedlog rješenja bliskoistočnog sukoba, koji je predviđao veliku financijsku pomoć Palestincima, dvije države i Jeruzalem kao glavni grad Izraela. Mirovni plan, odnosno tzv. Vizija za mir, prosperitet i svjetliju budućnost, trebala je omogućiti suživot između Palestinaca i Izraelaca (Vision, 2020: 3) i predstavljati

realistično rješenje o dvije države, jamstvu izraelske sigurnosti i Jeruzalemu kao nepodijeljenom glavnom gradu. SAD je trebao priznati izraelski suverenitet nad teritorijem koji je Vizija predviđala za Izrael, pri čemu bi palestinski teritorij bio više nego udvostručen, a glavni grad Palestine bio bi u istočnom Jeruzalemu gdje bi SAD otvorio veleposlanstvo. Bilo bi zajamčeno i štovanje vjerskih lokacija za sve, a bile su predviđene i investicije u palestinsku državu u iznosu od 50 milijardi USD, što bi doprinijelo smanjenju siromaštva i rastu palestinskog BDP-a, kao i smanjenju palestinske ovisnosti o donacijama i stranoj pomoći (Trump, 2020au). Prema Trumpu, mirovni plan je za Palestince predstavljao povijesnu priliku za konačno ostvarivanje sna o vlastitoj državi, kao i ispravljanje pogreški islamskog svijeta iz 1948. godine koje su tada napale novu Državu Izrael, umjesto da je priznaju (Trump, 2020au). Predloženim rješenjem trebala se zajamčiti sigurnost Izraela, a po prvi puta je postignuto razumijevanje s Izraelom oko granica dviju država. Palestina bi dobila temelj za svoju državnost, odnosno postiglo bi se uzajamno priznanje s Izraelom kao nacionalnom državom židovskog naroda te Palestinom kao nacionalnom državom palestinskog naroda (Trump, 2020al). Ove aktivnosti Trumpa pratilo je njegovo pozivanje na mir i toleranciju među narodima i religijama na Bliskom istoku, pa je tako više puta poručivao da je "Bliski istok stoljećima bio dom kršćanima, muslimanima i Židovima koji su živjeli jedni kraj drugih. Moramo ponovno prakticirati toleranciju i poštovanje jedni prema drugima te stvoriti od ove regije mjesto gdje će svaki muškarac i žena, bez obzira na svoju vjeru ili etnicitet, uživati život pun dostojanstva i nade" (Trump, 2017bt).

Trump je bio vrlo kritičan prema pristupu Bliskom istoku prijašnjih administracija, za koje je navodio da su potrošile 7 bilijuna USD, a stvorile su samo smrt i uništenje (Trump, 2018cf), uništile brojne živote, a regiju dovele u gore stanje nego prije intervencije (Trump, 2017bi), bez mira i rješenja bliskoistočnog pitanja (Trump, 2018ab). Trump se svojedobno protivio i invaziji na Irak (Trump, 2018ae), ali kada je do invazije ipak došlo, smatrao je da se 2011. godine SAD prebrzo povukao, otvarajući time prostor ISIS-u (Trump, 2017aa). Osim toga, kritizirao je bombardiranje Libije, koje je za cilj imalo uklanjanje diktatora i poticanje demokracije za civile, da bi već drugi dan gledali te iste civile kako pate dok se zemlja raspada. Trump je svejedno bio uvjeren kako je SAD humanitarna nacija, ali je ipak negativno gledao na administraciju Obame i Clinton, čija je "ostavština slabost, konfuzija i nered, nered. Bliski istok smo učinili nestabilnijim i kaotičnijim nego ikada ranije. Kršćane smo prepustili intenzivnom progonu, pa čak i genocidu.... Na Bliskom istoku naši ciljevi moraju biti, i naglašavam moraju biti, pobijediti teroriste i promicati regionalnu stabilnost, a ne radikalnu promjenu. Moramo biti

jasnog pogleda prema skupinama koje nikada neće biti ništa drugo nego neprijatelji. I vjerujte mi, imamo skupine koje će uvijek biti neprijatelji, bez obzira što činili.... Nakon gubitaka tisuća života i potrošenih bilijuna dolara, u najgorem smo stanju na Bliskom istoku nego ikada, ikada ranije. Izazivam svakoga da objasni stratešku vanjskopolitičku viziju Obama-Clinton. Ona je bila kompletna i totalna katastrofa" (Trump, 2016g).

Trump je prijašnju administraciju, a osobito državnu tajnicu Hillary Clinton, smatrao odgovornima za sukobe i tragedije na Bliskom istoku (Trump, 2016e), dok je on zagovarao uže definirane, realističke, vanjskopolitičke ciljeve. "Jedno od [njegovih] najvažnijih obećanja američkom narodu [bilo je] okončanje dugotrajnih američkih ratova na Bliskom istoku" (Trump, 2020av), za koje je smatrao da nisu u američkom interesu. Također je za svoj prvi inozemni posjet odabrao Saudijsku Arabiju, gdje je izrazio želju za približavanjem nacija Bliskog istoka u borbi protiv zajedničkog neprijatelja civilizacije i suradnjom s ciljem sigurnosti i prosperiteta (Trump, 2020bh). Povukao je vojnike iz Sirije nakon što je uništen Kalifat te nije želio zadržati vojnike na granici između Turske i Sirije, obrazlažući takvu odluku argumentom da se sukobi koji traju stoljećima uopće ne bi trebali ticati SAD-a. Jedino je ostavio određeni broj vojnika na tom području radi zadržavanja kontrole nad naftom, što je smatrao američkim interesom. Također je priznao kurdski doprinos na američkoj strani, ali je smatrao da su za svoj angažman već dovoljno kompenzirani novcem i opremom pa je isticao da nema potrebe za vojnim angažmanom SAD-a i davanjem vojne potpore Kurdima (Trump, 2020av). Ovakva stajališta pokazuju da je Trump bio oprezan oko uključivanja SAD-a u geografski udaljene sukobe te je poručivao da će se boriti samo "kada je to za našu korist i samo ćemo se boriti da bismo pobijedili" (Trump, 2019bt).

Trumpov pristup bio je sušta suprotnost ranijoj intervencionističkoj politici, koji je ukazivao na uvjerenost predsjednika Trumpa da SAD ne može ni ne treba čistiti svijet od zla niti aktivno djelovati svugdje gdje vidi tiraniju. Upravo suprotno, Trump je smatrao da sudbinu Bliskog istoka primarno treba prepustiti tamošnjim narodima, koji bi trebali preuzeti više odgovornosti za vlastitu sigurnost, kao i za stabilnost i sigurnost regije (Trump, 2018cp). Ponajviše radi uloge u sklapanju Abrahamovih sporazuma, Trump je bio nominiran za Nobelovu nagradu za mir 2021. godine, ali je ipak nije dobio. Njegovim doprinosom miru neki su smatrali i neke njegove druge poteze, poput uništenja ISIS-a, slabljenja iranskih kapaciteta za financiranje terorizma i vođenje *proxy* ratova, smanjenja američkih vojnih snaga u Iraku i Afganistanu te povlačenje američkih vojnika kućama (Trump, 2020ab).

6.2.1.6.3. Rusija, Kina i Sjeverna Koreja

Trump je u odnosu prema rivalima, uključujući Kinu, Rusiju i Sjevernu Koreju, povremeno koristio pomirljiviji izričaj. Iako ih je kritizirao i poduzimao mjere protiv njih, ipak je izražavao želju za boljim odnosima, navodeći da je slaganje s drugim državama dobra stvar te je u odnosima s njima izbjegavao izravnu konfrontaciju koja bi mogla prerasti u konvencionalni sukob (Trump, 2017aj; Trump, 2018az). Trump je bio spreman razgovarati s Rusima i dogovoriti sporazum koji bi bio dobar za obje strane. Međutim, u skladu sa svojom taktikom pregovaranja, bio je spreman odmah se ustati i otići sa stola su slučaju da se to pokaže nemogućim (Trump, 2016g). Naglašavao je da bi bilo odlično slagati se s Rusijom i Kinom, koje bi onda SAD-u mogle pomoći oko Sjeverne Koreje i drugih pitanja (Trump, 2017ak). Mirotvorstvo se vidjelo i na primjeru Sjeverne Koreje. Predsjednik Trump je isticao kako je prijašnja administracija skoro krenula u rat protiv Sjeverne Koreje, što bi rezultiralo milijunima mrtvih. Međutim, Trump je jasno rekao da bi prednost trebalo dati pregovorima, a ne ratu (Trump, 2018bh). Isto tako, i prema Kim Jong Unu je imao kritički pristup, da bi drugi dan bio posve pomirljiv, što je Trump objašnjavao pregovaračkim sposobnostima i fleksibilnošću u pregovorima (Trump, 2018ae). Međutim, za dobre odnose s Rusijom, Kinom i Sjevernom Korejom, Trump je smatrao da je potrebno najprije imati moć i najsnažniju moguću vojsku, čime bi se ojačao pregovarački položaj SAD-a (Trump, 2018bk).

6.2.1.7. *Poimanje nacionalnih interesa*

Potreba obrane i zaštite američkih vitalnih nacionalnih interesa prepoznata je u Strategiji nacionalne sigurnosti (NSS, 2017: 3), gdje su definirana četiri takva vitalna interesa: (1) štititi američki narod, domovinu i američki način života (zaštita granica; reforma imigracijskog sustava; zaštita kritične infrastrukture; obrambeni proturaketni sustav; terorizam); (2) promicati američki prosperitet (ekonomska sigurnost je nacionalna sigurnost; jačanje ekonomije u korist radnika i kompanija; pravedni i recipročni ekonomski odnosi; uklanjanje trgovinskih neravnoteža; energetska dominacija); (3) očuvati mir putem snage (obnova vojske; koristiti sve alate nacionalne moći kako bi se osiguralo da u regijama svijeta ne postoji nijedna dominantna sila; pravednija podjela tereta sa saveznicima); (4) promicati američki utjecaj (svijet koji podržava američke interese i odražava američke vrijednosti čini Ameriku sigurnijom i prosperitetnijom; voditi multilateralne organizacije na način da se štite američki interesi i načela; posvećenost slobodi, demokraciji i vladavini prava) (NSS, 2017: 4; Trump, 2017cf).

Trumpova vanjska politika temeljena na principijelnom realizmu polazila je od vitalnih nacionalnih interesa, uključujući i zajedničke interese koje SAD dijeli sa saveznicima (Trump, 2016g). Povezujući poslovnu i državničku logiku, Trump je tvrdio da "tvrtke ne uspijevaju kada izgube pogled na svoje temeljne interese, a isto vrijedi i za države", radi čega "vanjskopolitički ciljevi SAD-a moraju biti utemeljeni na temeljnim nacionalnim sigurnosnim interesima" (Trump, 2016g). Kao što je i uobičajeno za realističke vanjske politike, i Trumpova vanjska politika nacionalne interese definirala je bitno uže nego što je to bio slučaj kod mnogih prethodnih administracija, s naglaskom na američke umjesto globalnih interesa. U tom pogledu, Jervis (2018) smatra da je Trumpovo tumačenje nacionalnih interesa bilo uže od bilo kojeg američkog predsjednika prije njega (Jervis, 2018 u Jervis i sur., 2018: lok. 305/11823). U pogledu tumačenja nacionalnih interesa, ali općenito i u kontekstu političke ekonomije i geopolitike realizma, Trumpova vanjska politika posve je odgovarala realizmu (Schweller, 2018, prema Jervis i sur., 2018: lok. 745/11823). Međutim, iako uže tumačen, pojam nacionalnog interesa eksplicitno je proširen i na pitanje ekonomske sigurnosti, energetike i trgovine, pri čemu su se posebno isticale industrije smatrane vitalnima za nacionalnu sigurnost, poput industrije aluminijske i čelika (Trump, 2018cg). Na ove industrije ranije se gledalo gotovo isključivo kroz prizmu ekonomije i trgovine, ali je Trump uveo strateški pogled, svjestan njihovog značaja u slučaju bilo kakvog većeg sukoba ili rata, kada ovisnost o uvozu ključnih sirovina može značiti razliku između pobjede i poraza. Osim toga, u odnosima s drugim državama, počelo je dominirati pitanje reciprociteta, a time i transakcionalistički pristup. Načelo reciprociteta primjenjivalo se i u odnosima s partnerima, osobito u pogledu podjele tereta i odgovornosti, kao i postizanja pravedne i recipročne trgovine (NSS, 2017: 4).

Ovakvo definiranje nacionalnih interesa značilo je da je SAD spreman snažnije se međunarodno aktivirati tek kada budu ugroženi njegovi vitalni interesi. Ako takvi vitalni interesi nisu ugroženi, Trump je bio manje sklon intervencijama, čak i ako je možda postojala prijetnja međunarodnom miru i sigurnosti ili su bili ugroženi interesi saveznika. Dobar primjer je stajalište predsjednika Trumpa da SAD ne namjerava zadržati vojnike između Sirije i Turske narednih 200 godina, s obzirom da se ove dvije nacije sukobljavaju već stoljećima, ali je bio spreman zadržati određeni broj vojnika na tom području radi osiguranja naftnih polja. Trump je slično postupao i ranije, kada se protivio ulasku u rat u Iraku, ali i kada je isticao, da pošto SAD već ulazi u rat, onda je potrebno barem zadržati naftna polja, a ne Iraku dozvoljavati diskriminaciju američkih kompanija prilikom eksploatacije nafte (Trump, 2019ar). Korištenje pojma vitalnih interesa koji bi opravdavali snažniju reakciju SAD-a vrlo je slično

Buchananovom korištenju iste sintagme. Buchanan je svojedobno, slično kao i Trump 20-ak godina kasnije, smatrao da nema potrebe za američkim intervencionizmom u stranim zemljama ako nisu ugroženi američki vitalni interesi (Buchanan, 1999).

6.2.1.8. Umijeće pregovaranja

Trump je u svijet državištva unio i neka načela i vještine stečene tijekom desetljeća njegove poslovne karijere. U tom je pogledu za bolje razumijevanje njegovih odluka važno poznavanje njegovog umijeća pregovaranja. Naime, Trumpova vanjska politika možda je ponekad na prvi pogled izgledala nedosljedna, ali ako se pogledaju njegove pregovaračke taktike, dobro opisane u njegovoj knjizi *The Art of the Deal* (Trump i Schwartz, 2016), tada je jasno da se zapravo radilo o umijeću pregovaranja koje je primjenjivao na sve pregovore. Trump je bio vrlo čvrst pregovarač (Trump, 2017ad) te je sebe smatrao "*deal-makerom*" (Trump, 2000: 135). Jedna od karakteristika njegovog umijeća pregovaranja bilo je ostavljanje svih vrata otvorenima, ne fokusirajući se samo na jedan mogući cilj ili ishod, već dopuštajući postojanje više ciljeva istovremeno. U uvjerenju da ne zna što znači riječ "permanentan" (Trump, 2018ae), držao je sve opcije otvorenima do samog kraja, čime je često zbunjivao sugovornike, ali i analitičare, ostavljajući onima koji nisu upoznati s njegovim pregovaračkim tehnikama dojam eratičnosti ili nefokusiranosti. Međutim, ovakav pristup stvarao je određenu dozu neizvjesnosti i nepredvidivosti u Trumpovoj politici, što je Trumpu davalo stratešku prednost i imalo pozitivne učinke na provedbu američke vanjske politike u odnosu na suparnike. Trumpovu nepredvidivost prepoznali su i drugi analitičari (Renshon i Suedfeld, 2021: 8). Osim ostavljanja svih opcija čim dulje otvorenima, Trump je bio sklon koristiti poluge koje je imao na raspolaganju prije formalnog početka pregovora, s ciljem jačanja svoje pregovaračke pozicije i postizanja boljeg dogovora za SAD. Isto tako, Trump je primjenjivao taktiku eskalacije radi deeskalacije, što je značilo da je u pristupu pojedinim vanjskopolitičkim pitanjima najprije pokušavao eskalirati problem, jačajući pregovaračku poziciju SAD-a, da bi potom problem deeskalirao u izravnim pregovorima i uz povoljnije uvjete za SAD.

Primjeri ovakvog pristupa mogu se vidjeti na više slučajeva. Primjerice, nakon kineskog zatvaranja američkog konzulata u Chengduu, samo je rekao da ne planira odgovor i da će pričekati da vidi kako će se situacija odviti (Trump, 2020at). Razgovorima s Rusijom pristupio je s pozicije moći, ostavljajući dojam da je spreman kao Reagan ustati od pregovaračkog stola i otići ako nije moguće postići dobar sporazum za SAD (Trump, 2016e). Prije početka pregovora s talibanima pojačao je vojne aktivnosti, kako bi ishodbavao bolju situaciju na terenu,

a potom i povoljniji dogovor za SAD. Primjenjivao je carine prema Kini prije nego je postignut sporazum *Phase One*, a saveznike iz NATO-a primorao je da povećaju svoja izdvajanja za NATO i obranu. Oko Irana, nije odmah odustao od iranskog nuklearnog sporazuma, već je ostavio određeno vremensko razdoblje da vidi razvoj situacije (Trump, 2017ca), a i nakon povlačenja iz JCPOA-e vjerovao je da će vrlo stroge sankcije protiv režima primorati Iran da se obrati Amerikancima u želji za novim sporazumom (Trump, 2018bt). Slično je bilo i sa Sjevernom Korejom, oko koje je najprije bio spreman pričekati razvoj situacije, a istovremeno se pripremao za više scenarija (Trump, 2017ca), primjenjujući sankcije i ostavljajući više opcija otvorenima. Tako je početkom mandata govorio da će se vjerojatno sastati s Kimom, što bi bilo odlično, ali ako se i ne sastane, to je isto u redu (Trump, 2019ao; Trump, 2018bp). Polugu je koristio i prema Meksiku, kojemu je prijetio carinama ako ne smanji priljev nezakonitih migranata (Trump, 2019bd), dok je upravo kod trgovinskog rata s Kinom koristio svoj izričaj iz knjige *Art of the Deal* (Trump i Schwartz, 2016), naglašavajući da "mi ne započinjemo trgovinski rat, ali ćemo ga dovršiti. I znate li što? Na kraju, znate što će se dogoditi. A već se i događa. Već se događa. Oni će doći nama i reći će: 'Hajde da se dogovorimo'. I dogovorit ćemo se. Vrlo je jednostavno. Ali zapamtite – jednostavno je. To je umijeće pregovaranja" (Trump, 2018az). Oko NAFTA-e je bio spreman otkazati sporazum ili ispregovarati novi (Trump, 2017bj), a sve je opcije ostavljao otvorenima i oko Kube, tvrdeći da će možda postići novi dogovor, a možda i neće (Trump, 2018au).

U svakom slučaju, Trumpovo umijeće pregovaranja pomaže objasniti zbog čega je ponekad u javnosti i medijima prevladavao dojam da vanjska politika nije dovoljno fokusirana ili da je eratična, bez jasnog cilja. Takav zaključak je pogrešan, jer u velikom broju slučajeva nije moguće tvrditi da Trump nije imao cilj, već je u određenim situacijama postojala mogućnost da je prihvatljivih ciljeva bilo više. Stoga, kada se u obzir uzme Trumpovo umijeće pregovaranja, moguće je ustvrditi da se radilo samo o dojmu, a da su u pregovaračkim tehnikama i taktikama dominirale metode kao što su korištenje poluge, nepredvidivost, maksimalni pritisak i pristupanje pregovorima s pozicije moći, slijeđenje instinkta i držanje svih opcija otvorenima, kao i metoda eskalacije radi deeskalacije, što je bilo posve u skladu s Trumpovom fleksibilnom pregovaračkom taktikom (Trump i Schwartz, 2016: 45-63).

6.2.1.9. Horizontalno prisutni elementi američkog konzervativizma

Tijekom tematske analize identificirano je nekoliko elemenata koje se ne može svrstati u neke određene kategorije, ali koji su bili horizontalno prisutni u znatnom dijelu Trumpove vanjske i

unutarnje politike, radi čega je moguće i njih uvrstiti, u širem smislu, u sveobuhvatna načela Trumpove doktrine. Ovi elementi su u znatnijoj mjeri odgovarali idejama prisutnima unutar američkog konzervativizma. Uz kritiku neokonzervativizma, Trump je nastojao zadržati dobre odnose s čim više drugih frakcija Republikanske stranke (Trump, 2017ad), pa je u njegovom narativu bilo moguće razaznati elemente koji su već dugo vremena cirkulirali unutar različitih pravaca američkog konzervativnog pokreta. Trump je konzervativne politike općenito smatrao politikama zdravog razuma, pa je i na pitanje je li konzervativac, nekada odgovarao da je, a nekada da nije, već da samo ima zdrav razum (Trump, 2020an). Često se pozivao i na Reagana, koji je ranije bio Demokrat, pa je postao vrlo konzervativan, a slično je gledao i na sebe i isticao svoju evoluciju tijekom godina. Odrastajući na Manhattanu, Trump je također nekada bio Demokrat, iako se uvijek smatrao konzervativnom osobom u nizu pitanja (Trump, 2015). Kao i za sve konzervativce, tako je i za Trumpa pojam slobode imao vrlo važno mjesto. "Posvećenost našim osnivačkim idealima vodila je američke domoljube prema aboliciji zla ropstva, osiguranja građanskih prava i proširenja blagoslova slobode za sve Amerikance. To je plemenita svrha koja je inspirirala Abrahama Lincolna da ponovno posveti našu Naciju novom rođenju slobode i da odluči da ćemo uvijek imati vladu naroda i za narod" (Trump, 2019ak). "Američki domoljubi, poput vas, pobijedili su fašizam, trijumfirali nad komunizmom i donijeli slobodu milijunima. To smo mi – sloboda" (Trump, 2018bg).

Osim šireg pojma slobode, Trump je redovito isticao i pojedinačne vrijednosti za koje se zalagao. "Mi vjerujemo u pravo na slobodu govora, pravo na vjersku slobodu i vjerujemo u pravo na držanje i nošenje oružja. Vjerujemo u zakon i red i brinemo se za nevjerojatne muškarce i žene iz policije. Vjerujemo da suci uvijek moraju tumačiti Ustav kako je napisan. Vjerujemo da škole trebaju učiti našu djecu da budu ponosna na svoju zemlju i da poštuju našu veliku američku zastavu. Klečimo u molitvi i ponosno stojimo za našu nacionalnu himnu i našu američku zastavu. Znamo da su vjera i obitelj, a ne vlada i birokracija, pravi centar američkog života. Toliko istinito. I iznad svega, znamo ovo. U Americi, ne obožavamo vladu. Obožavamo Boga" (Trump, 2018bd). "Vjerujemo u Boga. Vjerujemo u obitelj. Vjerujemo u zemlju. Podržavamo Ustav Sjedinjenih Američkih Država. Njeguemo i branimo Drugi amandman. Vjerujemo da bi škole trebale učiti učenike da vole našu zemlju, da su ponosni na našu povijest i da poštuju našu veliku američku zastavu" (Trump, 2017bn). Time je Trump prilično precizno definirao svoj vrijednosni okvir, koji uvelike odgovara vrijednosnom okviru američkog konzervativizma, osobito pravaca bliskih tradicionalnom konzervativizmu, paleokonzervativizmu i religijskoj desnici.

6.2.1.9.1. Konzervativne vrijednosti

Trump se zalagao za slobode iz američkog Ustava, osobito slobode definirane Prvim i Drugim amandmanom, kao i za druge vrijednosti prisutne u američkoj povijesti i tradiciji, poručujući da se "nikada nećemo prestati boriti za našu zemlju, naše obitelji, i nećemo se nikada prestati boriti za našu slobodu" (Trump, 2018az; Trump, 2020aa). Jedna od takvih vrijednosti bila je sloboda vjerovanja, uključujući vjeru u Boga kao važnu karakternu crtu SAD-a i američkog naroda, pa je Trump redovito koristio religijske elemente i pozivao se na Boga, kojega je, u skladu s konzervativnim uvjerenjima, smatrao autoritetom višim od svjetovne vlade (Trump, 2017bo). Isticao je da "vjerujemo u Boga, štitimo slobodu vjeroispovijesti – i vjerujemo u moć molitve. Branimo naš Ustav, branimo naše nasljeđe, i okupljamo se oko velike američke zastave kao nitko drugi" (Trump, 2018bk). Jedan MAGA skup Melania je otvorila molitvom Očenaš (Trump, 2017bm), a Trump je svoje govore često završavao dijeljenjem Božjeg blagoslova (Trump, 2017br), što ipak i nije posve neuobičajeno za SAD. Također je pozivao na jedinstvo Amerikanaca, neovisno o boji kože, ističući da je sve stvorio isti Svemogući Bog (Trump, 2017bj). Isticao je da brani "našu vjeru, naše vrijednosti, naše nasljeđe, naše granice, naša prava i našu Bogom danu slobodu" (Trump, 2020av). Osim toga, bio je kritičan prema liberalnim cenzurama Božića i izbjegavanja javnog čestitanja Božića, kao kada trgovački centri čestitaju "sretne blagdane" umjesto "sretan Božić". Stoga je i sam počeo inzistirati na čestitanju Božića, bez skrivanja o kojem se blagdanu radi (Trump, 2018bb; Trump, 2018bi). Mornarici i Ministarstvu obrane nije dozvoljavao raskid ugovora s katoličkim svećenicima koji služe vojnicima (Trump, 2020cd). Trumpovo naglašavanje religije nije bilo neobično, s obzirom da je, unatoč tome što mediji nisu redovito o njemu pisali kao o osobito religioznoj osobi, Trump ipak religiju smatrao važnim faktorom za sreću u životima ljudi (Trump, 2016: 128) te je i sam tvrdio da je crkva na njega imala snažan utjecaj i da se osobno smatra religioznom osobom (Trump, 2016: 130). Navodio je da "ide u crkvu, voli Boga i voli imati vezu s Njim" (Trump, 2016: 130), kao i da je "Biblija najvažnija knjiga ikada napisana" (Trump, 2016: 130).

Osim religije, Trump je naglašavao i važnost obitelji, smatrajući da su najsretniji ljudi oni koji imaju veliku obitelj, pri čemu je osobito isticao važnost dobrog odgoja i podizanja djece (Trump, 2016: 128-129). Uz obitelj, Trump je naglašavao važnost i drugih zajednica unutar SAD-a, koje je potrebno braniti od Vladinih intervencija, a iako je kršćanstvo bilo u prvom planu, isticao je i opće judeo-kršćanske vrijednosti, za koje je smatrao da se nalaze pod napadom. "Zaustavili smo Vladine napade na naše judeo-kršćanske vrijednosti, jer znamo da obitelji i crkve, a ne Vladini dužnosnici, najbolje znaju kako stvoriti snažne i voljene zajednice"

(Trump, 2017bk). Tvrдио je da "možemo imati najveću ekonomiju i najsmrtonosnije oružje na Zemlji, ali ako nemamo snažne obitelji i snažne vrijednosti, tada ćemo biti slabi i nećemo preživjeti" (Trump, 2017cb). Na ovome primjeru moguće je uočiti Trumpovo zalaganje za republikanske vrijednosti i lokalne zajednice, u kojem je pogledu navodio da "savezne države, zajednice i privatni vlasnici zemlje najbolje znaju kako upravljati vlastitim resursima [...]. Želimo vidjeti lokalnu kontrolu. To također znači da nećemo dozvoliti stranim birokratima da planiraju našu ekonomiju ili govore Amerikancima kako da upravljaju svojom zemljom" (Trump, 2017bi). Na tragu paleokonzervativnih stajališta, isticao je značaj lokalnih zajednica i samoupravljanja. "U Americi, vjerujemo u veličanstvo slobode i dostojanstvo pojedinca. Vjerujemo u samoupravljanje i vladavinu prava. Visoko cijenimo kulturu koja odražava naše slobode: kulturu izgrađenu na snažnim obiteljima, dubokoj vjeri i snažnoj neovisnosti. Slavimo svoje heroje, cijenimo svoje tradicije i iznad svega, volimo svoju zemlju" (Trump, 2018cs). "Vjerujemo u slobodu, samoupravljanje i individualna prava. [...]. I konačno, vjerujemo da su obitelj i vjera – a ne vlada i birokracija – temelji našeg društva" (Trump, 2017bo).

Trump se s vremena na vrijeme pozitivno izjašnjavao o prednostima saveznih država u odnosu na središnju vladu, pa je blagonaklono gledao na raspodjelu proračunskih sredstava koja bi više novca ostavila savezним državama, a pohvalno se izjašnjavao i o manjoj vladi, kao dobrom rješenju za narod (Trump, 2017ai). Iako se nije radilo o pitanju koje je bilo snažnije izraženo tijekom njegovog mandata, republikanske vrijednosti svakako se mogu smatrati dijelom Trumpovog narativa. Tako je isticao kako su "Sjedinjene Države rođene iz želje za životom, slobodom i potragom za srećom – i uvjerenja da je politička moć bez odgovornosti tiranija. Iz ovih razloga, naši Osnivači izradili su i ratificirali Ustav, uspostavljajući republikanski oblik vladavine koji uživamo danas. Ustav dodjeljuje našoj nacionalnoj vladi ne samo specifične ovlasti potrebne za zaštitu naših Bogom danih prava i sloboda, već ih i štiti ograničavajući veličinu i opseg vlade, odvajajući federalne ovlasti, i štiteći prava pojedinaca putem vladavine prava. U konačnici, sva se politička moć delegira i odgovara narodu. Mi štitimo američki suverenitet braneći ove institucije, tradicije i načela koji su nam omogućili da živimo u slobodi, da gradimo naciju koju volimo. I cijenimo našu nacionalnu baštinu, jer rijetke i fragilne institucije republikanske vladavine mogu opstati samo ako ih održava kultura koja njeguje te institucije" (NSS, 2017: I). Trump je osobito poštovao američki Ustav i posebice njegovo čim doslovnije tumačenje, a najvažnijima je smatrao početne riječi: "Mi, narod" (Trump, 2017ck). Isticao je da su "temeljna prava i vrijednosti koje Amerika danas brani zapisane u američkim osnivačkim dokumentima. Osnivači naše Nacije razumjeli su da će uvijek biti onih koji vjeruju

da imaju pravo posjedovati moć i kontrolu nad drugima. Tiranija napreduje pod različitim imenima i različitim teorijama, ali se uvijek svode na želju za dominacijom. Ona ne štiti interese mnogih, već privilegije nekih" (Trump, 2019az). Stavljanje naroda u središte politike bio je element koji razlikuje Trumpa-državnika od Trumpa-poduzetnika, pa je smatrao da predsjednički položaj zahtijeva više sposobnosti i srca od poduzetničkog položaja, s obzirom da se predsjedničke odluke "temelje na onome što je dobro za ljude, a ne samo na onome što je dobro za proračun ili novčanik" (Trump, 2017ai).

Trump je njegovao nacionalne vrijednosti, što je značilo da u fokusu nije bilo promicanje tzv. univerzalnih vrijednosti, iako je bio spreman raditi sa saveznicima na jačanju zapadnih vrijednosti i institucija. Međutim, u skladu s neintervencionističkim pogledima, smatrao je da "umjesto da pokušavamo širiti univerzalne vrijednosti koje svi ne dijele ili ne žele, trebali bismo razumjeti da će jačanje i promicanje zapadne civilizacije i njenih postignuća učiniti više za inspiraciju pozitivnih reformi diljem svijeta od vojnih intervencija" (Trump, 2016g). Kod Trumpa je bilo primjetno i zagovaranje vrijednosti tzv. jacksonovske Amerike, a i sam se pozitivno izjašnjavao o predsjedniku Jacksonu, za kojega je navodio da mu je život bio posvećen "jednom vrlo ključnom načelu: razumio je da pravo liderstvo znači stavljanje Amerike na prvo mjesto" (Trump, 2017br). Jedna od jacksonovskih vrijednosti bliskih Trumpu odnosila se na pravo na držanje i nošenje oružja definirano Drugim amandmanom (Trump, 2017bj), za sve Amerikance koji se pridržavaju zakona, dok je oružje ipak smatrao potrebnim ukloniti od dohvata onih koji predstavljaju prijetnju (Trump, 2018cg; Trump, 2018bb; Trump, 2019az; Trump, 2019az). Ovo pravo Trump je smatrao važnim i sa sigurnosnog aspekta obrane u slučaju terorističkog ili drugog napada (Trump, 2018ad). Nadalje, Trump je vjerovao i da bi školski sustav morao djecu podučavati američkim vrijednostima i domoljublju, pri čemu je prednost davao lokalno upravljanim školama. "Vjerujemo da bi škole trebale podučavati našu djecu da budu ponosna na našu povijest i da poštuju veliku američku zastavu" (Trump, 2017bo). "Obrazovanje ćemo prenijeti na lokalnu razinu i okončat ćemo *Common Core*. Zaustavit ćemo prekomjerno federalno zadiranje i braniti Bogom dana prava svake američke obitelji" (Trump, 2017bj). Trump je isticao i druge jacksonovske elemente, pa je tako cijenio naporan rad američkih domoljuba (Trump, 2017bm) te podržavao vjeru u američki san i mogućnost uspjeha uz naporan rad (Trump, 2018aa). Naglašavao je i važnost tzv. graničarske kulture doseljenika koji su pomogli stvoriti Ameriku i osvojiti zapad kontinenta (Trump, 2018cc), a i sam je po majci iz Škotske baštiniio graničarsku tradiciju protestantskih doseljenika u SAD (Trump, 2018ad), koji su "voljeli svoje obitelji, svoju zemlju i svojeg Boga" (Trump, 2018az). Nadalje,

važnost je pridavao i pitanju respekta, osobito kada je riječ o traženju respekta od drugih država, što je nedostajalo prijašnjim administracijama kojima su se strane zemlje smijale (Trump, 2019at). Prema Trumpu, SAD je ponovno počeo zadobivati priznanje kada je konačno počeo stavljati Ameriku na prvo mjesto (Trump, 2018bg). Jacksonovskoj Americi bliska je i *country* glazba, s čime se poistovjećivao i Trump, poručujući da "voli *country* glazbu i kulturu, kao i tisuće američkih domoljuba koji naporno rade" (Trump, 2018cc).

Sveukupno gledano, Trump je imao snažno izražen domoljubni naboj, kroz koji je sagledavao mnoga pitanja. Neki su mu predbacivali rasizam, ali je on odgovarao da protivnici imigracije nisu rasisti, već domoljubni Amerikanci različitog podrijetla koji samo žele imati sigurna radna mjesta i zaštićene obitelji. Trump nije načelno bio protiv imigracije, ali je htio da imigranti vole Ameriku i Amerikance te američku tradiciju, a ne da dolaze "loši ljudi s lošim idejama" (Trump, 2017bm). Isto tako, protivnike radikalnog islamskog terorizma nije smatrao islamofobima, već američkim građanima koji samo žele sigurnu zemlju s tolerantnim vrijednostima, a one koji podržavaju rad policije nije smatrao punim predrasuda, već samo ljudima koji žale za svim žrtvama nasilja koje se moglo spriječiti (Trump, 2016d). Trump je stoga kritizirao one koji su ga smatrali rasistom, tvrdeći da ga tako nazivaju jer nemaju druge argumente. To se osobito odnosilo na medije, kojima je predbacivao pristranost i licemjerje, navodeći da nisu htjeli izvještavati o slučajevima kada je "snažno govorio protiv mržnje, netrpeljivosti i nasilja, i kada je snažno osuđivao neo-naciste, bijele supremaciste i KKK" (Trump, 2017bp). Kritičan je bio i prema pokretu *Black Lives Matter*, smatrajući da pokret nosi rasističko ime, koje dovodi do podjela u društvu prema boji kože i koje je loše za Afroamerikance te je vjerovao da se zapravo radi o marksističkom pokretu, punom govora mržnje prema američkoj policiji (Trump, 2020an). Neki od primjera kada je Trump osuđivao rasizam uključuje incident u Charlottesvilleu, kada je "najsnažnije osudio ovaj nečuven izljev mržnje, netrpeljivosti i nasilja" (Trump, 2017bp), ali su ga mediji i opozicija svejedno kritizirali. Trump je ipak poručivao da mržnja, netrpeljivost i nasilje nemaju mjesto u Americi te da on ne radi razliku između Amerikanaca bez obzira na boju kože, vjeru, religiju ili političku stranku. "Svi smo najprije Amerikanci, volimo svoju zemlju, volimo svojeg Boga i volimo svoju zastavu" (Trump, 2017bp). "Moramo ozdraviti naše rane i rane naše zemlje. Volim narod naše zemlje: narod, cijeli narod. To znači, volim sve ljude naše zemlje. Nisam rekao da vas volim jer ste crni, ili da vas volim jer ste bijeli, ili da vas volim jer ste iz Japana, ili iz Kine, ili iz Kenije, ili iz Škotske ili Švedske. Volim sve ljude naše zemlje" (Trump, 2017bp). Sličan slučaj bio je prilikom napada Trumpovih pristaša na Capitol. Iako su mu kritičari predbacivali da je kasnio s osudom napada,

pa da ga je čak i poticao, Trump je napad ipak osudio, uz poruku da je Amerika zemlja reda i zakona, kao i da oni koji su počinili čin nasilja i uništenja ne predstavljaju Ameriku (Trump, 2021b).

6.2.1.9.2. Imenovanje konzervativnih sudaca

Trump je imenovanje sudaca smatrao jednom od važnijih stvari koju može učiniti kao predsjednik. Smatrao je da "Demokrati žele aktivističke, lijeve suce koji će totalno prepraviti vaše zakone, izbrisati vaše granice i zamijeniti vaše vrijednosti" (Trump, 2018cd), koji će "ispisivati Ustav kako god žele i oduzeti vam Drugi amandman" (Trump, 2018az; Trump, 2018cd) te nametnuti "svoje radikalne poglede" (Trump, 2018bn). S druge strane, on je "podržavao Ustav Sjedinjenih Država i vjerovao da bi suci trebali tumačiti Ustav kako je napisan, a ne izmišljati njegovo novo značenje" (Trump, 2017bo) i time stvarati novo pravo (Trump, 2020av). Imenovanje sudaca bilo je važno radi zadržavanja konzervativne većine i određivanje smjera koji će američko društvo nastaviti u narednom razdoblju, s obzirom da je američki pravni sustav temeljen na presedanima, pa sudske odluke često određuju budući smjer društvenog razvoja, osobito kada je riječ o društvenim pitanjima koja izazivaju najviše polemika i podjela. U tom je pogledu Trump važnost stavljao na pitanja koja su i inače važna konzervativnom pokretu u SAD-u i kojima se i inače bavi Vrhovni sud, kao što su pobačaj, sloboda govora, vjerske slobode te pravo na držanje i nošenje oružja (Trump, 2016f).

U skladu s ovakvim pogledima, Trump je proveo imenovanje 245 federalnih sudaca, uključujući i tri suca Vrhovnog suda – Neila Gorsucha, Bretta Kavanaugha i Amy Coney Barrett (Ballotpedia, 2021), čime je osigurao konzervativnu većinu na Vrhovnom sudu i brojnim federalnim sudovima. Ova imenovanja sudaca Vrhovnog suda u konačnici će se pokazati presudnima 2022. godine za donošenje povijesne odluke Vrhovnog suda kojom je srušena presuda *Roe v. Wade*.

6.2.1.9.3. Kritika ljevice i medija

Kritika ljevice i Demokrata bila je općeprisutna tema u Trumpovim govorima. Predbacivao im je da smatraju kako je Amerika nepravedna i nemoralna od samog svog početka, radi čega je žele transformirati u nešto posve drugo od onoga kakvom je zamišljena kod osnivanja (Trump, 2020an). U takvoj transformiranoj Americi, ljevica bi mogla kontrolirati sve aspekte života i imati potpunu kontrolu, nametnuti kodeks političke korektnosti te oduzeti vjerske i druge

slobode građanima, uključujući pravo na nošenje oružja i slobodu govora (Trump, 2020av). Trump se protivio i njihovim nastojanjima za uklanjanjem spomenika američkim velikanima, a optuživao ih je i za pokušaje indoktrinacije djece u školama (Trump, 2021a), kao i nametanje radikalnog socijalizma i politike otvorenih granica (Trump, 2018ce). Snažne kritike je upućivao i socijalizmu i komunizmu (Trump, 2019al), za koje je navodio da su uništili sve nacije u kojima su bili isprobani (Trump, 2017cc).

Trump je vjerovao da postoji sprega ljevice i američkih *mainstream* medija, koji su bili kritički orijentirani prema njemu, a koje je on kritizirao radi širenja lažnih vijesti i neosnovanih kritika na njegov račun. Na meti kritika osobito su se našle TV kuće poput CNN-a i NBC-a (Trump, 2017ag), dok je FOX smatrao jednom od poštenijih medijskih kuća (Trump, 2017af). U svojoj kritici medija, Trump se ponekad pozivao na Jeffersona, Jacksona i Lincolna, poznatih po kritici tadašnjih medija (Trump, 2017bm) te je bio uvjeren da američki mediji više nisu slobodni, već da su radi potiskivanja slobode govora postali "neprijatelj naroda" (Trump, 2021a). Iz ovog razloga, Trump je preferirao izravno obraćanje građanima, radi čega je na Twitteru objavljivao veliki broj *tweetova* skoro svaki dan. Međutim, potkraj mandata i napada na Capitol, Twitter, Facebook i YouTube Trumpu su ukinuli račune, nakon čega je bio primoran otvoriti vlastitu internetsku stranicu, komunicirati uglavnom putem elektroničke pošte te najaviti osnivanje vlastite društvene mreže (Euronews, 2021).

6.2.2. Vanjska i sigurnosna politika u užem smislu

Kada je riječ o vanjskoj o sigurnosnoj politici u užem smislu, Rusija i Kina prepoznate su kao glavni izazovi za SAD, koji dovode u pitanje američku moć, utjecaj i interese, te nastoje erodirati američku sigurnost i prosperitet. Trumpova administracija smatrala je da ove dvije zemlje žele ekonomije učiniti manje slobodnima i manje poštenima, povećati svoje vojske te kontrolirati informacije, s ciljem represije vlastitog stanovništva i širenja svojeg utjecaja. Osim njih, izazovima su prepoznati i Sjeverna Koreja i Iran, kao regionalno destabilizirajuće diktature koje žele prijetiti Amerikancima i saveznicima te se brutalno odnositi prema svojim narodima. Izazove predstavljaju i različite transnacionalne skupine, poput džihadista i međunarodnih kriminalaca, koji nastoje naštetiti Amerikancima. Kod svih ovih izazova, radi se o sukobu demokracija i autokracija, onih koji cijene ljudsku slobodu i dostojanstvo i onih koji su opresivni prema pojedincima i žele jednoobraznost (NSS, 2017: 2-3). U skladu s ocjenama iznesenima u NSS-u, Trump je smatrao da je nastupilo novo doba, u kojemu se vojna, ekonomska i politička nadmetanja odvijaju diljem svijeta. SAD se suočava s odmetnutim

režimima, terorističkim i kriminalnim mrežama, kao i suparničkim državama poput Rusije i Kine. Tu su i kibernetičke i elektromagnetske prijetnje i napadi, a nadmetanje se sve više seli i u svemir. Kako bi se suprotstavio ovim izazovima, Trump se zalagao za izgradnju partnerstava s drugim državama, pazeći na zaštitu američkog nacionalnog interesa (Trump, 2017cf). Također je ukazivao i na druge opasnosti, kao što su razvoj nuklearnog oružja, islamizam, terorističke mreže na Bliskom istoku, aktivnosti suparničkih sila koje potkopavaju američke interese i moć, loši imigrantski zakoni koji su SAD učinili ranjivim, krijumčarenje droge i ljudi u SAD preko južne granice, nepoštene trgovinske prakse koje su oslabile ekonomiju i oduzimale radna mjesta SAD-u, nepoštena podjela tereta među saveznicima i neadekvatna ulaganja u obranu (Trump, 2017co), opresija žena, prisilni rad te progon i etničko čišćenje vjerskih manjina (Trump, 2020cb). Kako bi se suprotstavio i ponudio odgovore na ove izazove, Trump je primijenio svoju doktrinu i njena sveobuhvatna načela na nizu konkretnih primjera na području vanjske i sigurnosne politike.

Iako je Trumpovu doktrinu moguće uočiti praktično u svim aspektima vanjske i sigurnosne politike, u nastavku ćemo se fokusirati na Trumpovu kritiku ranije vanjske politike SAD-a, a potom i na nekoliko najistaknutijih primjera primjene Trumpove doktrine – multilateralizam, ljudska prava, NATO i EU saveznici, Kina, Rusija, Izrael i bliskoistočno pitanje, Iran, Sirija i ISIS, Sjeverna Koreja i zapadna hemisfera.

6.2.2.1. Kritika ranije vanjske politike SAD-a

Trump je bio žestoki kritičar vanjske politike prethodnih administracija, osobito kada je riječ o jastrebovskim elementima sklonima konfrontaciji s drugim državama i stalnom traženju protivnika. Prema Trumpu, intervencionistička vanjska politika stvorila je nered i kaos, probleme na Bliskom istoku i u Sjevernoj Koreji (Trump, 2018ae) te oslabila ekonomiju (Trump, 2017ag). Novi Trumpov pristup neke od ovih problema relativno je brzo riješio, pa je primjerice oko ISIS-a postignuto više "u devet mjeseci nego u devet godina" (Trump, 2017ai), a također je započelo jačanje američke vojske povećanjem obrambenog proračuna na razine iznad 700 milijardi USD godišnje (Trump, 2017ai). Trump je vodio neintervencionističku vanjsku politiku i izbjegavao konfrontaciju s drugim državama, što je rezultiralo time da SAD u njegovom mandatu nije pokrenuo nijedan rat niti je došlo do otvaranja nijednog većeg kriznog žarišta u svijetu, a neki dotad dugotrajni sukobi su okončani. U svojem nastojanju da izbjegne velike sukobe, Trump čak niti na Rusiju nije *a priori* gledao kao na neizbježnog protivnika, što je bilo prilično blisko pogledima koje je Patrick Buchanan zauzimao prije više od dva

desetljeća, već je i prema Rusiji pokušao napraviti iskorak, u uvjerenju da bi Rusija SAD-u mogla pomoći u borbi protiv ISIS-a i islamističkog terorizma. Vjerovao je da se s Rusijom bolje slagati nego ne slagati te na nju nije gledao svisoka, već je priznavao da niti SAD nije bio nepogrešiv u prošlosti. Upravo suprotno, na tvrdnju da je Putin ubojica, odgovorio je da "postoji puno ubojica. I mi imamo puno ubojica. Što mislite – da je naša zemlja toliko nevinna? Mislite da je naša zemlja toliko nevinna?... Napravili smo puno pogrešaka. Bio sam protiv rata u Iraku od početka... Puno pogrešaka, ali puno ljudi je bilo ubijeno. Puno ubojica je oko nas, vjerujte mi" (Trump, 2017ae).

Američku vanjsku politiku na Bliskom istoku Trump je općenito smatrao velikom pogreškom. Uvjeren da američka zadaća nije mijenjati režime po svijetu, Trump je rat u Iraku smatrao jednom od najvećih vanjskopolitičkih katastrofa posljednjih desetljeća (Paul, 2018, prema Trump, 2018dh). Vjerovao je da SAD-u tamo nikada nije niti bilo mjesto, s obzirom da Irak nije sudjelovao u rušenju WTC-a, nije bio zemlja pogodna za teroriste niti je posjedovao kemijsko oružje (Trump, 2019ao). Rat u Iraku koštao je 6-7 bilijuna USD i tisuće, pa i milijune života na obje strane (Trump, 2018cf), a situacija na Bliskom istoku postala je lošija nego što je bila prije rata (Trump, 2017bi). Kritizirao je i naglo američko povlačenje iz Iraka, koje je ostavilo sigurnosni vakuum koji je kasnije popunio ISIS. S obzirom da je SAD već bio prisutan u Iraku, smatrao je da je onda barem trebao zadržati naftu (Trump, 2019ar). Bio je mišljenja da je od rata u Iraku najviše koristi imao Iran (Trump, 2016g), što je promišljanje vrlo blisko Buchananovom. Također se zalagao za čvrsto postavljanje prema suparnicima i onemogućavanje Iranu i Rusiji uključivanje u sirijski sukob. Iako je Assadov režim kaznio raketiranjem sirijskih meta nakon korištenja otrovnog plina protiv stanovnika, čak niti tada se nije odlučio na širu operaciju, već je nastojao izbjeći nepotrebne ljudske žrtve, zadržavajući oprez i suzdržanost pri uporabi vojne sile (Trump, 2017bk).

Trump je izrazito kritičan bio prema Hillary Clinton, kojoj je predbacivao stvaranje kaosa u Iraku, Siriji i Libiji, kao i neuspjehe u Rusiji, Kini i Sjevernoj Koreji, čime je dovela do "uništenja u inozemstvu i siromaštva kod kuće" (Trump, 2016a). Kao veliki kritičar "beskrajnih ratova", Trump je Hillary Clinton optuživao za tzv. "vojni avanturizam – žurbu da se napravi invazija na zemlje, raseljavajući milijune obitelji, a onda pozivajući izbjegle u našu zemlju – stvarajući vakuum koji onda popunjavaju terorističke skupine poput ISIS-a. Ja vjerujem u vanjsku politiku temeljenu na našem nacionalnom interesu koji se fokusira na američku sigurnost i regionalnu stabilnost – umjesto korištenja naše vojske kako bi se stvorile demokracije u zemljama bez demokratske povijesti" (Trump, 2016c). Hillary Clinton je u

Trumpovim očima bila odgovorna za "najveću seriju vanjskopolitičkih neuspjeha i pogrešaka ikad viđenih. Njene politike stvorile su masovni globalni nered. Predala je Irak ISIS-u, puštajući tu terorističku skupinu na svijet" (Trump, 2017aa). "ISIS danas ne bi prijetio Zapadu da nije bilo odluka koje je donijela Hillary Clinton. Pomogla je destabilizaciji Egipta podržavajući svrgavanje predsjednika Mubaraka u zamjenu za Muslimansko bratstvo. Nasreću, predsjednik El-Sisi je sada na vlasti, ali teroristi su u toj zemlji stekli uporište. Pomogla je gurnuti Siriju u produljeni građanski rat jer se zalagala za promjenu režima i u toj zemlji – bez ikakvog plana za dan kasnije. Nije uspjela u Kini, koja je postala još agresivnija. Osim toga, Kini je dozvolila da ukrade stotine milijardi dolara našeg intelektualnog vlasništva. I naravno, Hillary Clinton nije uspjela sa svojim ruskim resetiranjem. Odustala je od raketnog štita u Poljskoj i Češkoj Republici u zamjenu ni za što [...]. Nemojmo zaboraviti, Rusija je krenula na Krim dok je predsjednik Obama bio na straži [...]. Hillary Clinton nije uspjela ni u jednoj zemlji u koju se uplela, i to po visokoj cijeni za svijet. Njene politike stvorile su samo smrt i uništenje, a ne diplomaciju. Sretna je na okidaču, gurajući nemarno promjene režima – ali nikada stvarajući ili promičući stabilnost, ili ostvarujući temeljne interese Sjedinjenih Država" (Trump, 2016e).

Ovim kritikama Trump je pokazivao frustriranost vanjskom politikom koja je "trošila previše vremena, novaca, i najvažnije, života, pokušavajući ponovno izgraditi zemlje na našu sliku, umjesto da slijedi naše sigurnosne interese" (Trump, 2017aa). Trumpova vanjska politika nije bila sklona uplitati se u unutarnja pitanja drugih država, pa čak niti u Afganistanu, za kojega je Trump navodio da mu SAD može biti partner i prijatelj, ali da ne želi Afganistancima diktirati kako da žive ili upravljaju svojim društvom. "Nećemo ponovno izgrađivati naciju. Mi samo ubijamo teroriste" (Trump, 2017aa), navodio je Trump, zauzimajući u Afganistanu posve novi pristup ratu, uz pojačavanje vojnog pritiska na terenu i prepuštanje taktičkih odluka vojnim zapovjednicima, a potom i pristupanjem pregovorima s talibanima s pozicije moći. Isticao je da Obama nije iskoristio svoju šansu, tako da Trumpa nitko ne može kritizirati radi započinjanja pregovora s talibanima nakon 19 godina rata. "Udaljeni smo od doma 8000 milja. Napravili smo odličan posao, u smislu da smo ubili puno terorista, ostavili smo ih bez posla. Tko zna što bi napravili da mi nismo napravili to što jesmo. Ali vrijeme je za nas da se vratimo kući. Sada bi talibani možda mogli raditi s drugim nacijama – jer su okruženi drugim vrlo snažnim nacijama. Bio to Pakistan ili Iran ili mnogo drugih mjesta, uključujući Rusiju, svi oni mogu raditi na ovome. Mi smo to radili za nacije koje okružuju Afganistan. Sada je za nas vrijeme da se počnemo vraćati kući" (Trump, 2020bj).

U Trumpovom izričaju dominirali su dakle elementi neintervencionizma i protivljenja izgradnji država, uz jasnu poruku da "više nećemo koristiti američku vojnu moć kako bismo izgrađivali demokracije u udaljenim zemljama ili pokušavali izgraditi druge zemlje na našu vlastitu sliku. Ti dani su sada gotovi. Umjesto toga, radit ćemo sa saveznicima i partnerima kako bismo zaštitili naše zajedničke interese. Ne tražimo od drugih da promijene svoj način života, već da slijede zajedničke ciljeve koji omogućavaju našoj djeci da žive bolje i sigurnije živote. Naše odluke će usmjeravati ovaj principijelni realizam" (Trump, 2017aa). Trump je smatrao da je američka vanjska politika skrenula na pogrešan put nakon Hladnog rata. "Logiku je zamijenila glupost i arogancija, što je vodilo od jedne do druge vanjskopolitičke katastrofe" (Trump, 2016g). Greške u Iraku, Libiji i Egiptu stvorile su kaos na Bliskom istoku i omogućile uspjeh ISIS-u, a sve je započelo s "opasnom idejom da bismo mogli stvoriti zapadne demokracije od zemalja koje nisu imale nikakvo iskustvo ili interes da bi postale zapadne demokracije" (Trump, 2016g). Trump je odbacivao ulogu SAD-a kao globalnog policajca, jasno poručujući da američke snage "ne mogu biti policajac za cijeli svijet. Svugdje smo po svijetu. I često, čak nas se niti ne cijeni. To se uzima zdravo za gotovo. Ne možemo biti policajac za svijet i graditelji demokracije. Jednostavno to ne možemo raditi za svaku naciju za koju se čini da ima poteškoća, osobito ne za one nacije koje ne cijene ono što radimo – a takvih je puno" (Trump, 2020av). Vrlo blisko Buchananovom promišljanju, Trump je smatrao kako je SAD prekomjerno rastegnuo svoje resurse, što je dovelo do slabljenja vojske i ekonomije te povećanja potrošnje, duga i trgovinskog deficita. Također je smatrao pogrešnim što se dozvolilo saveznicima da ne sudjeluju na pravedan način u raspodjeli tereta, pa je od njih zahtijevao veća ulaganja u financijske, političke i ljudske resurse, uključujući veća izdvajanja za NATO u visini 2 % BDP-a, što bi omogućilo SAD-u da smanji svoj sigurnosni i financijski teret. Slično je tražio i od zemalja kojima SAD pruža sigurnosna jamstva, od kojih je zahtijevao povećanje udjela u vlastitim troškovima obrane ili će ih SAD pustiti da se brane same u slučaju potrebe. Kritizirao je Obaminu administraciju i radi podilaženja neprijateljima, što je kod prijatelja smanjilo osjećaj pouzdanosti u SAD. Obami je predbacivao slabo vođenje pregovora s Iranom, odustajanje od raketnog štita u Poljskoj i Češkoj, pružanje podrške svrgavanju prijateljskog režima u Egiptu i kritiku Izraela. Nadalje, upozoravao je da rivali imaju manjak respekta prema SAD-u, kao i da je nejasno koji su pravi vanjskopolitički ciljevi SAD-a. Trump je vjerovao da je koherentna vanjska politika izgubljena nakon kraja Hladnog rata, pa je navodio da "jedan dan bombardiramo Libiju i rješavamo se diktatora kako bismo potaknuli demokraciju za civile, a sljedeći dan te iste civile gledamo kako pate dok im se zemlja raspada" (Trump, 2016g).

Trump je kritičan bio i prema trgovinskoj politici prethodnih administracija, smatrajući da su ove politike stranim nacijama dozvolile pljačku američkog bogatstva, prodajući američke radnike i uništavajući američku industriju (Trump, 2019at), a što je institucionalizirano putem loše ispregovaranih trgovinskih sporazuma (Trump, 2017cf). Isto tako, smatrao je da su štetu američkoj ekonomiji i kompanijama stvorile i politike zaštite okoliša, pa je i izlazak iz Pariškog klimatskog sporazuma opravdavao željom za zaštitom radnih mjesta (Trump, 2017an). Problematičnim je smatrao i što su prijašnji lideri ograničili američku energetiku, uveli kazne i podigli poreze te američki suverenitet "predali stranim birokratima u udaljenim glavnim gradovima" (Trump, 2017cf). Kritizirao je i raniji pristup Kini, koji je dozvolio kinesko članstvo u WTO-u u očekivanju liberalizacije ekonomije i jačanja zaštite privatnog vlasništva i vladavine prava, što se nakon dva desetljeća pokazalo posve promašenom pretpostavkom (Trump, 2019az). Problematičnom je smatrao i dotadašnju migracijsku politiku, a nije prezao niti od kritike najbližih suradnika, pa i njihovog smjenjivanja, ako je došlo do razlike u pogledima na pojedina pitanja, osobito kada su se oni zalagali za intervencionističke politike, a što su neki od njih to kasnije iznosili i u javnost (Wolff, 2018). Posebno se to odnosi na smijenjene Rexa Tillersona (Trump, 2019bp), Johna Boltona za kojega je tvrdio da bi SAD uveo u "6. svjetski rat" (Trump, 2020bm; Trump, 2020bo) i Stevea Bannona, za kojega je navodio da ga je izdao (Trump, 2018ae; Trump, 2018dp).

6.2.2.2. Kritika multilateralizma

Jedno od karakterističnih obilježja Trumpove vanjske politike bila je bilateralizacija vanjske politike, odnosno kritika multilateralizma i sklonost bilateralnim dogovorima. Multilateralni aranžmani promatrani su isključivo kroz prizmu nacionalnih interesa, pa je Trump bio spreman otkazati ili povući SAD iz takvih aranžmana ako je bilo procijenjeno da se ne radi o nacionalnom interesu. Upravo je ponovno pregovaranje ili povlačenje iz svih sporazuma koji ne štite američke interese bilo jedno od Trumpovih predizbornih obećanja koje je dobrim dijelom i ispunjeno (Trump, 2017bj). Posebno spornima Trump je smatrao trgovinske sporazume, poput TPP-a, te je preferirao bilateralne sporazume u kojima je mogao ugovoriti bolje uvjete za SAD, osobito kada je riječ o promicanju američke industrije, zaštite američkih radnika i povećanja američkih plaća (Trump, 2017au).

U praksi je takvih slučajeva tijekom Trumpovog mandata bilo više. Primjerice, nezadovoljna s radom Vijeća UN-a za ljudska prava te neuspjesima oko reforme UN-a (Trump, 2018al), Trumpova administracija povukla je SAD iz Vijeća za ljudska prava u nadi da će to potaknuti

potrebu za strukturnom reformom UN-a. SAD je smatrao da zemlje članice Vijeća s poviješću kršenja ljudskih prava putem Vijeća sebe štite od kritika, a Vijeću je predbacivao i pristranost oko Izraela, s obzirom da je protiv Izraela Vijeće donijelo više rezolucija nego protiv Sirije, Irana i Sjeverne Koreje zajedno (Trump, 2018al). Trump je općenito bio nezadovoljan i cijelim UN-ovim sustavom, za kojega je smatrao da se previše fokusira na birokraciju i procese, s premalo rezultata, pri čemu pojedine države nastoje preoteti cijeli sustav za svoje ciljeve (Trump, 2017ck). Trump je obustavio američka plaćanja za održavanje mira iznad 25 % proračuna UN-a za tu svrhu, što je trebalo potaknuti druge zemlje da pravednije preuzmu svoj dio tereta, a također je preferirao i dobrovoljne doprinose kako bi SAD sam mogao određivati kojim programima će namijeniti sredstva (Trump, 2018cs). Nesklonost multilateralnim sporazumima Trumpova administracija demonstrirala je i drugim potezima, kao što su povlačenje iz Pariškog klimatskog sporazuma, nepristupanje Globalnom kompaktu o migracijama ili povlačenje potpisa s Transpacifičkog partnerstva (TPP) tri dana nakon stupanja na dužnost. Primjerice, na Pariški sporazum Trump je gledao kao na nepošten, jednostran i vrlo skup sporazum (Trump, 2018bi), koji više koristi zemljama poput Kine i Rusije (Trump, 2017bk), a koji niti nije potreban da bi SAD imao najčišći zrak i vodu na svijetu (Trump, 2018bj). Povlačenje iz sporazuma značilo je prestanak financijskih kontribucija i povlačenje iz također preskupog Zelenog klimatskog fonda. Prema podacima koje je iznio Trump, Pariški sporazum SAD bi do 2025. godine stajao 2,7 milijuna izgubljenih radnih mjesta, uključujući 440.000 radnih mjesta manje u industriji, a postojala su i neka sporna pravna i ustavna pitanja. Trump je povlačenje iz Pariškog sporazuma opravdavao i ponovnim nametanjem američkog suvereniteta te zaštitom američkog Ustava, s obzirom da bi odluke o američkoj ekonomiji trebali donosi Amerikanci, a ne strani lideri, kao i željom da se oslobode američki energetske potencijali i uklone ograničenja u provedbi američkih ekonomskih politika. "Kao predsjednik, imam jednu obvezu, a to je obveza prema američkom narodu. Pariški sporazum bi potkopao našu ekonomiju, ograničio naše radnike, oslabio naš suverenitet, nametnuo nezamislive pravne rizike i stavio nas u trajno nepovoljan položaj u odnosu na druge zemlje svijeta" (Trump, 2017bg).

Trump je bio oprezan i kada je riječ o dodjeli američke pomoći inozemstvu, pa je zahtijevao da se inozemna pomoć dodjeljuje samo u skladu s američkim interesima i samo američkim prijateljima, a ne protivnicima. Kao primjer je naveo niz zemalja koje su u Općoj skupštini UN-a glasovale protiv američke suverene odluke da Jeruzalem prizna glavnim gradom Izraela, a koje su 2016. godine od SAD-a dobile više od 20 milijardi USD pomoći (Trump, 2018aa).

Trump je naglašavao kako je SAD najveći donator na svijetu, ali zauzvrat od zemalja kojima pomaže dobiva vrlo malo. Stoga je smatrao da bi države kojima SAD pomaže materijalno i sigurnosno trebale dijeliti američke interese. Iz tog je razloga provedena revizija pružanja inozemne pomoći, kako bi se pomoć pružala samo onima koji poštuju SAD i koji su američki prijatelji, istovremeno prebacujući na druge zemlje veći teret troškova sigurnosti (Trump, 2018cs).

6.2.2.3. Ljudska prava

Ljudska prava nisu predstavljala dominantno pitanje Trumpove administracije, iako je i na ovom području primjetno postojanje nekoliko specifičnosti, povezanih s konzervativnim vrijednostima. Jedna od tih specifičnosti, koja je utjecala i na širu vanjsku politiku, odnosila se na Trumpovo poštovanje intrinzične vrijednosti ljudskog života, što se moglo vidjeti već i na primjeru raketiranja Sirije, kada je govorio o vrijednosti ljudskih života na suprotnoj strani, i kada je odluku o raketiranju obrazlagao na način da se ne radi samo o olakom ispaljivanju 59 projektila, već i o odgovornosti i težini te odluke radi mogućnosti da ljudi smrtno stradaju (Trump, 2017ad). "Ne, ništa vas ne pripremi za to. Ništa vas ne pripremi za – kada pošalješ projekte, to znači da će ljudi umrijeti. I ništa te uistinu ne pripremi za to" (Trump, 2017ai). Privrženost vrijednosti ljudskog života kod Trumpa se manifestirala i u njegovom otvorenom *pro-life* stajalištu (Trump, 2020ca), a kako je i sam navodio, "nerođena djeca nisu nikada imala snažnijeg branitelja u Bijeloj kući" (Trump, 2020az). Za sebe je tvrdio da je "snažno *pro-life*, s tri iznimke – silovanje, incest i zaštita života majke – što je ista pozicija koju je zauzeo i Ronald Reagan" (Trump, 2019bn). U skladu s praksom republikanskih predsjednika od vremena Reagana, Trump je nakon stupanja na dužnost odmah proglasio *Mexico City* politiku, kojom se sprječava da federalni novac odlazi nevladinim organizacijama ili programima koji na bilo koji način u inozemstvu promiču pobačaj kao metodu planiranja obitelji (Trump, 2017at; Trump, 2017be). Trump je želio zadržati suvereno pravo svake zemlje da odlučuje o zaštiti nedužnih života, pa je u UN-u izrazio jasno stajalište SAD-a da "globalni birokrati nemaju pravo napadati suverenitet nacija koje štite nedužan život" (Trump, 2020az) te je UN-u predbacivao da putem različitih projekata pokušava nametnuti globalno pravo na pobačaj koji bi se financirao proračunskim sredstvima, sve to trenutka poroda (Trump, 2019az). U skladu s time, američka diplomacija u UN-u bila je vrlo aktivna u protivljenju ovim namjerama, dok je Trump aktivno provodio *pro-life* politiku i na unutarnjem planu. Bio je prvi američki predsjednik koji je osobno sudjelovao i održao govor na Hodu za život u Washingtonu 2020. godine, nakon što je govor

održao putem video-veze i 2018. godine. Kako je tom prigodom rekao, na Hodu sudjeluje radi obrane prava svakog djeteta, rođenog i nerođenog, da ispuni svoj Bogom dani potencijal te se založio za zaštitu i obranu dostojanstva i svetosti svakog ljudskog života, kao dara Božjeg (Trump, 2020az). Nadalje, notificirao je Kongresu da će staviti veto na svaki zakon koji oslabljuje *pro-life* politike ili potiče uništenje ljudskog života (Trump, 2020az); od Kongresa je zatražio zabranu pobačaja u kasnijim stadijima trudnoće kada djeca mogu osjetiti bol, navodeći da je "svako dijete sveti dar od Boga" (Trump, 2020av) i da je "svako dijete – rođeno ili nerođeno – stvoreno na svetu Božju sliku" (Trump, 2019aa); kritizirao je Bidenove planove financiranja pobačaja iz proračuna, veća sredstva namijenjena *Planned Parenthoodu* i financiranje pobačaja u inozemstvu, smatrajući da se ovakvim politikama oduzima pravo na život mnogim ženama, osobito Afroamerikankama; onemogućio je financiranje industrije pobačaja federalnim novcem; štutio je prava *pro-life* studenata na slobodu govora na sveučilišnim kampusima, pa je sveučilištima uvjetovao federalni novac s poštivanjem Prvog amandmana; predlagao je zakon za zaštitu prava na prigovor savjesti i vjerske slobode zdravstvenih djelatnika; izmijenio je politiku prijašnje administracije koja je ograničavala napore saveznih država da preusmjere *Medicaid* sredstva dalje od klinika za pobačaje koje krše zakon (Trump, 2018cr); od Kongresa je tražio dodatnih 50 milijuna USD za financiranje neonatalnih istraživanja, kako bi se omogućila skrb za najmlađu rođenu djecu (Trump, 2020aa). Među značajnije *pro-life* politike u širem smislu može se uključiti i imenovanje većeg broja konzervativnih federalnih sudaca i tri suca Vrhovnog suda sklonih doslovnom tumačenju Ustava, s obzirom da je sudska praksa na ovom području u američkom pravnom sustavu ključna za daljnji razvoj prava. Sve skupa ukazivalo je na to da je Trump cijenio inherentnu vrijednost ljudskog života (Trump, 2020ac) te se zauzimao za potpuno novi pristup pravu na život (Trump, 2019bn), oštro kritizirajući Demokrate radi njihovog preliberalnog pogleda na pitanje pobačaja, u okviru kojega zagovaraju pobačaj u kasnim stadijima trudnoće, a neki čak i nakon poroda (Trump, 2020bv). Sve ove politike donosio je u skladu s konzervativnim uvjerenjem da "svaki život donosi ljubav na ovaj svijet. Svako dijete donosi radost obitelji. Svaka osoba je vrijedna zaštite. I iznad svega, znamo da je svaka ljudska duša božanska, i svaki ljudski život – rođen i nerođen – stvoren je na svetu sliku Svemogućega Boga" (Trump, 2020az).

Iako su pitanja ljudskih prava obično činila sastavni dio vanjske politike SAD-a, dojam je kako je Trumpova administracija bila nešto suzdržanija po ovim pitanjima. Primjerice, za razliku od prijašnjih administracija koje su često kritizirale Kinu radi stanja ljudskih prava, Trumpova administracija je ovo pitanje manje isticala. Primjetna su bila stajališta oko Hong Konga,

Trumpovo žaljenje zbog toga što mora gledati prosvjede u Hong Kongu (Trump, 2019ap) i njegovo očekivanje da će se Kina držati ugovornih obveza glede jamstva slobode, pravnog sustava i demokratskog načina života u Hong Kongu (Trump, 2019az), ali ostali komentari najčešće su bili prilično općeniti te su se zadržavali na općenitijim porukama da SAD nastavlja zagovarati reforme koje promiču ekonomske slobode, individualna prava i vladavinu prava (Trump, 2017ch), bez ulaženja u konkretnije kritike. Slično je bilo i u odnosu prema drugim zemljama, gdje ova pitanja nisu bila posve zanemarena, ali zasigurno nisu bila u prvom planu. Nešto je glasnjija Trumpova administracija bila oko promicanja vjerskih sloboda i zaštite kršćana od progona (O'Brien, 2020: 107). Posebna zabrinutost iskazivala se za kršćane na Bliskom istoku, za koje je Trump navodio da su prepušteni progону i genocidu, radi čega se SAD treba sramiti jer za njih ranije nije napravio više (Trump, 2016g). Kada je riječ o LGBT pravima, Trumpova administracija nije imala negativan pristup prema njima, ali nije aktivno zagovarala niti njihovo progresivno širenje. Trump je priznavao doprinos LGBT osoba SAD-u i izražavao je solidarnost s njima, osobito onima koji su kažnjavani u drugim zemljama radi svoje seksualne orijentacije. Stoga je Trumpova administracija pokrenula globalnu kampanju za dekriminalizaciju homoseksualnosti, ali nije išla puno dalje od toga (Trump, 2019bs). Pitanje smrtne kazne u SAD-u Trump nije smatrao problematičnim, iako se u određenim situacijama zalagao za neizvršavanje smrtne kazne u inozemstvu. Tako je npr. pozivao Iran da poštedi život 27-godišnje hrvacke zvijezde Navida Afkaraia, koji je osuđen na smrt radi sudjelovanja na protuvladinim prosvjedima (Trump, 2020bz).

Pitanja ljudskih prava bila su ipak nešto izraženija prema režimima na zapadnoj hemisferi, osobito Kubi, Nikaragvi i Venezueli. Trump je smatrao potrebnim raskrinkati zločine Castrovog režima i pomoći kubanskom narodu u borbi za slobodu, što je obrazlagao interesom SAD-a da ima čim veći prostor slobode na svojoj hemisferi (Trump, 2017cc). Kritizirao je komunističke i socijalističke režime Latinske Amerike, ali je pružao podršku i pomoć narodima tih država koji su se nalazili pod opresijom (Trump, 2016d; Trump, 2018bl), što je inače bila praksa i drugdje u svijetu (Trump, 2018aa; Trump, 2017ck). Trump je podržavao nade Kubanaca, Nikaragvanaca i Venezuelanaca da obnove demokraciju u svojim državama. Posebno se suprotstavljao Madurovom režimu u Venezueli te je priznao Juana Guaidoa legitimnim predsjednikom Venezuele. S obzirom da su se američke kritike i aktivnosti tijekom Trumpovog mandata uglavnom fokusirale na latinoameričke nacije sa socijalističkim vladama, u njegovom izričaju moguće je primijetiti elemente antisocijalizma i antikomunizma (Trump, 2020aa). U tom je pogledu isticao da su socijalizam ili komunizam proizveli patnju, korupciju

i propadanje svugdje gdje su bili implementirani te im se sve nacije trebaju oduprijeti (Trump, 2018cs). "Kod socijalizma i komunizma radi se samo o jednoj stvari: moći za vladajuću klasu [...]. Amerika nikada neće biti socijalistička zemlja. U prošlom stoljeću, socijalizam i komunizam ubili su 100 milijuna ljudi" (Trump, 2019az).

Na unutarnjem planu Trump se nastavio zalagati za zaštitu vjerskih sloboda i pravo na isticanje vjerskih simbola, uključujući i molitvu u javnim školama, što je jedna od važnijih tema američkog konzervativnog pokreta. "U Americi ne kažnjavamo molitvu. Ne skidamo raspela. Ne zabranjujemo vjerske simbole. Ne ušutkavamo propovjednike i svećenike. U Americi, slavimo vjeru, negujemo religiju, podižemo svoje glasove u molitvi i podižemo svoje poglede prema slavi Božjoj" (Trump, 2020aa). Iz ovoga se vidi da je Trump redovito koristio i religijsku simboliku i motive, zalažući se ujedno i za slobodu govora i izražavanja, stavljajući vjeru i obitelj, a ne vladu i birokraciju, u središte života, te cijeneći dostojanstvo ljudskog života i prava svake osobe (Trump, 2017cb). Povremeno je naglašavao i prava žena (Trump, 2019az), a redovito se zalagao i za pravo na mirno okupljanje i pravo na slobodu govora i mišljenja (Trump, 2019bh), pri čemu je kritizirao praksu cenzure na društvenim mrežama, čega je i sam naposljetku postao žrtvom (Trump, 2019br).

6.2.2.4. Odnos prema saveznicima

Za razliku od prijašnjih predsjednika, Trumpov odnos prema saveznicima bio je definiran manje vrijednosno, a više transakcionalistički. I dalje je isticao da će "Sjedinjene Države zauvijek biti veliki prijatelj svijeta i posebice svojih saveznika" (Trump, 2017ck), ali je naglašavao da SAD "ne može više biti iskorištavan ili ulaziti u jednostrane dogovore u kojima Sjedinjene Države ne dobivaju ništa zauzvat" (Trump, 2017ck). Saveznicima je predbacivao da SAD snosi većinu troškova njihove obrane, iako se radi o bogatim državama koje još povrh svega iskorištavaju SAD putem trgovinskih odnosa (Trump, 2018ac; Trump, 2018dh), čak i gore nego Kina (Trump, 2020an). Stoga im je otvoreno poručivao da će "uvijek biti tu za NATO, ali oni moraju plaćati svoj put. U potpunosti sam za NATO-a, ali ne želim da me iskorištavaju" (Trump, 2018ac).

Osim trgovinskih pitanja o kojima će više riječi biti u nastavku, središnje pitanje koje je dominiralo odnosima sa saveznicima odnosilo se na nedovoljna saveznička izdvajanja za kolektivnu obranu i NATO. Trump nije bio protiv samog NATO-a kao obrambenog saveza (Trump, 2018ac), iako je možda odavao takav dojam nekadašnjim tvrdnjama da se radi o

zastarjeloj organizaciji koja se ne fokusira dovoljno na suzbijanje terorizma (Trump, 2017ad), već se fokusirao na nedostatne doprinose europskih saveznika, čija su obrambena izdvajanja bila daleko ispod dogovorenih 2 % BDP-a. Stoga se zalagao za to da saveznici povećaju izdvajanja i time financijski i vojno rasterete SAD, koji za obranu već izdvaja skoro 4 % ionako većeg BDP-a (Trump, 2017ad; Trump, 2018dj), s obzirom da se u pravilu radi o vrlo bogatim zemljama, koje na ovaj način SAD subvencionira uz pomoć američke vojne sile, dok one razvijaju svoja gospodarstva (Trump, 2018cm). Kako bi ispravio ove odnose, Trump je različitim načinima pokušao ove zemlje primorati da počnu više izdvajati za vlastitu obranu, što bi podrazumijevalo njihovu kupovinu američkog naoružanja i opreme te istovremeno smanjivanje američkih vojnih troškova potrebnih da bi se ovim zemljama jamčila sigurnost. Za NATO članice, to se odnosilo na povećanje obrambenih izdvajanja sukladno NATO obvezama, od kojih bi veliki dio bio usmjeren upravo na kupovinu američke vojne opreme, čime bi SAD dvostruko profitirao, tj. izravnom zaradom od nabave vojne opreme i smanjenjem troškova za zaštitu tih zemalja (Trump, 2018dl).

Među europskim saveznicama Trump je osobito kritizirao Njemačku, radi njenih izrazito niskih obrambenih izdvajanja, trgovinske konkurentnosti i različitih pogleda na pojedina globalna pitanja, uključujući i njen ambivalentan odnos prema Rusiji. Primjerice, Trump je Njemačku snažno kritizirao radi projekta plinovoda Sjeverni tok II, obrazlažući svoje stajalište tvrdnjom da bi plinovod Rusiji donio njemačke milijarde, dok istovremeno ta ista Njemačka od SAD-a očekuje obranu od Rusa (Trump, 2018bk). Njemačku je radi toga smatrao delinkventom koji ne plaća svoj dio za obranu i koji iskorištava SAD na području trgovine i vojske te je 2020. godine, iziritiran njemačkim pristupom, a u skladu sa svojom neintervencionističkom politikom i željom da vojnike vrati kućama, naredio povlačenje američkih vojnika iz Njemačke. Javno se zapitao zbog čega bi SAD trebao držati vojnike u Njemačkoj, zemlji koja NATO-u duguje milijarde dolara i koja izdvaja svega 1 % BDP-a za obranu (Trump, 2020at; Trump, 2020bp).

Trumpove poruke saveznicima bile su jasne. SAD će nastaviti štiti Europu, ali to ima svoju cijenu, čije troškove moraju snositi svi, dok NATO-ova budućnost treba biti povezana i s borbom protiv terorizma i imigracije te suzbijanjem ruske prijetnje i prijetnje s NATO-ovih južnih i istočnih granica (Trump, 2018at; Trump, 2017bv). Međutim, Trump je također jasno poručivao da NATO više koristi saveznicima nego SAD-u, koji ne želi nepotrebno završiti u Trećem svjetskom ratu, a pogotovo ne radi nacija koje niti ne plaćaju svoje račune (Trump, 2017bk). Iako je čvrsto stao iza članka 5. (Trump, 2017cb) i poručivao da će "Trumpova administracija voditi slobodan svijet koji je prikladno naoružan i financiran" (Trump, 2016g;

Trump, 2017cf), ipak je slao i poruke da će SAD biti primoran pustiti zemlje koje ne plaćaju svoje račune da se same brane, što je poruka vrlo bliska Buchananovoj kritici davanja prevelikih sigurnosnih jamstava drugim državama (Buchanan, 1999: lok. 362/7487).

Trumpov pristup ipak nije bio posve neopravdan, s obzirom da su se saveznici prethodno uistinu dogovorili o povećanju izdvajanja za obranu. Njegovi zahtjevi rezultirali su time da se veći dio saveznika uistinu odlučio na povećanje obrambenih izdvajanja (Trump, 2020at); što je u konačnici ojačalo i sam NATO u odnosu na Rusiju (Trump, 2018ds). Unatoč tome što su kritičari Trumpa optuživali da je svojim politikama unosio podjele i potkopavao NATO, krajnji ishod ovakve politike bio je zapravo posve suprotan. Zahtjevi za povećanje izdvajanja ojačali su europski segment NATO-a i njegove kapacitete, što je potvrdio i glavni tajnik NATO-a Stoltenberg (Trump, 2019bg). Osim toga, dokaz teze da Trump nije potkopavao NATO vidi se i u tome što se nije protivio proširenju Saveza (iako ipak nije glasno promicao politiku otvorenih vrata na ostale države istočne Europe) te su u njegovom mandatu okončani postupci pristupanja Crne Gore i Sjeverne Makedonije (Trump, 2017ar).

Od ostalih savezničkih pitanja aktualnih tijekom Trumpovog mandata, isticala se zamjerka upućena europskim saveznicima glede njihove nevoljkosti da prihvate tisuće bivših ISIS-ovih boraca nakon uništenja Kalifata u Siriji i Iraku (Trump, 2020av). Značajna je bila i Trumpova podrška Inicijativi Triju mora, kao obliku međusobnog povezivanja i jačanja zemalja srednje, istočne i južne Europe (Trump, 2017bz), iako su neke države smatrale da se radi o američkom Trojanskom konju i unošenju podjela u EU. Odnosi s Turskom bili su vrlo promjenjivi, osobito radi odnosa s Kurdima i situacije u Siriji. Iako je Turska američki saveznik u NATO-u, Trump radi niza nesuglasica nije prezao od prijetnji ekonomskim uništenjem Turskoj ako napravi nešto što izlazi izvan okvira (Trump, 2019bt), iako nije bio sklon ishitrenim odlukama (Trump, 2019an).

Osim NATO saveznicama, slične zahtjeve Trump je upućivao i drugim savezničkim i partnerskim državama, poput Saudijske Arabije, Japana (u kojemu je raspoređeno više od 50.000 američkih vojnika) i Južne Koreje (gdje je raspoređeno više od 33.000 američkih vojnika) (Trump, 2018bm). Njih je kritizirao s argumentom da SAD subvencionira 70 % njihove obrane i omogućava im povoljan izvoz u SAD, a one zauzvrat koriste različite trgovinske barijere za sprječavanje uvoza američke robe. Kao pozitivan primjer Trump je isticao Saudijsku Arabiju, koja je sama platila i pristala platiti svu američku pomoć, kupivši 110 milijardi USD vrijednu vojnu opremu, kao i više milijardi USD vrijednu drugu robu (Trump, 2019an), a pozitivno se izjašnjavao i o svojoj turneji u jugoistočnoj Aziji, otkuda se

vratio s potpisanim ugovorima vrijednima 300 milijardi USD (Trump, 2017bk). Kao negativan primjer isticao je postavljanje THAAD sustava u Južnoj Koreji. Tada je Trump postavio pitanje svojem generalu: "Znači postavljamo sustav koji mi plaćamo i koji će koštati milijardu dolara kako bismo štitili užasno bogatu zemlju koja proizvodi sve naše televizore, je li tako?" (Trump, 2018bl). Unatoč kritikama, Trump je bio prvi američki predsjednik nakon 25 godina koji je posjetio Južnu Koreju, a posjet je iskoristio i za dogovore o prodaji napredne vojne opreme i uvjetima prisutnosti američkih vojnih snaga u zemlji. U tom je pogledu isticao važnost ravnomjerne podjele troškova američkih vojnih snaga raspoređenih u Južnoj Koreji, a također je poticao trilateralnu suradnju SAD-Južna Koreja-Japan, kao protutežu sjevernokorejskoj prijetnji. Kao rezultat tih razgovora, Južna Koreja je naposljetku obećala povećati obrambena izdvajanja (Trump, 2017ao). Na meti kritika našao se i Pakistan koji je pružao utočište teroristima, iako je primatelj milijardi dolara pomoći od SAD-a (Trump, 2018do), kao i Indija, koju je Trump nazivao najvećom svjetskom demokracijom i ključnim ekonomskim i sigurnosnim partnerom, s kojom SAD jača strateško partnerstvo, ali koja zarađuje milijarde dolara na trgovini sa SAD-om, a ne pomaže SAD-u dovoljno oko Afganistana (Trump, 2017aa; Trump, 2017aa). Trump je kritizirao i članice OPEC-a, kojima SAD jamči sigurnost, a one ga iskorištavaju zadržavajući visoke cijene nafte i ne ulažući dovoljno u svoju obranu (Trump, 2018cs). Trump je i u okviru UN-a tražio veći doprinos drugih država, pa je ograničio uplate SAD-a maksimalno do 25 % proračuna za mirovne misije, dok su ostatak trebale snositi druge države (Trump, 2018cs).

6.2.2.5. Kina

Trump je Kinu smatrao glavnim vanjskopolitičkim rivalom i konkurentom SAD-a, a iako ju je nazivao i "neprijateljem" (Trump, 2016: 43), to ga ipak nije sprječavalo da izražava i ambivalentnija stajališta. Kina je za Trumpa odavno predstavljala najveći dugoročni izazov (Trump, 2000: 118) te je vodio politiku nadmetanja u svim glavnim područjima, primarno ekonomskom i trgovinskom, ali i vojnom i strateškom (Renshon i Suedfeld, 2021: 11), s glavnim realističkim ciljem – slabljenjem potencijalnog rivala (Beckley, 2021 u Renshon i Suedfeld, 2021: 298). Na Kinu je ipak gledao dvojako, kao na "dobru" Kinu, koja je pomogla stvoriti rastuću srednju klasu, ali i kao na "lošu" Kinu, koja kontrolira građane, ograničava slobode i manipulira ekonomijama, uz jačanje vojne moći (Trump, 2016: 41-42). Isticao je ipak i dobru "kemiju" između sebe i predsjednika Xi Jinpinga te naglašavao važnost određene fleksibilnosti u odnosima, ističući da nije moguće jedan dan Xija nazivati manipulatorom

valutom, a drugi dan od njega tražiti pomoć oko sjevernokorejskog pitanja (Trump, 2017ad). Povremeno je Xija nazivao čak i prijateljem ili drugim pozitivnim nazivima (Trump, 2017ct), u želji da s njim i Kinom stvori čim bolji odnos (Trump, 2017al). Pojačavanje kritika prema Kini bilo je moguće primijetiti osobito nakon izbivanja pandemije, kada joj je predbacivao da je stvorila velike probleme svijetu i SAD-u, koji je dotad bilježio odlične ekonomske rezultate (Trump, 2020an).

Iako je SAD gradio regionalna savezništva kao oblik okruživanja Kine (npr. *Five Eyes*, QUAD, trilateralni i bilateralni oblici suradnje s partnerima u Aziji i na Pacifiku), u odnosima Kine i SAD-a tijekom Trumpovog mandata dominirala su ipak trgovinska pitanja koja su kulminirala trgovinskim ratom. Glavno pitanje odnosilo se na nepoštene trgovinske prakse i veliki trgovinski deficit SAD-a, radi čega je Trump pribjegao primjeni carina i pregovorima o novom trgovinskom sporazumu, vjerujući da s Kinom može ispregovarati bolje uvjete, tj. nešto što njegovi prethodnici, koje je redovito nazivao "glupanima", nisu bili u stanju (Trump, 2016: 45). Carine ipak nisu bile same sebi svrhom, već ih je Trump, uz želju za zaštitom domaće industrije, koristio kao polugu kojom je Kinu želio navesti na prihvaćanje novog sporazuma koji bi bio pravedniji i recipročniji, ali na korist obje zemlje (Trump, 2019am). Trump je vjerovao i kako je oštrija politika prema Kini rezultirala većim kineskim respektom prema SAD-u (Trump, 2020av). Ispravno je uočio da je Kina gospodarski počela sustizati SAD, s tendencijom da ga i prestigne u narednim desetljećima, radi čega se fokusirao na jačanje američke ekonomije i obuzdavanje kineskog ekonomskog uspona, u čemu je do pandemije bio prilično uspješan (Trump, 2018bh). Korijeni problema u odnosima s Kinom ležali su u trgovinskim i gospodarskim neravnotežama između dviju država, a jedan od uzroka Trump je vidio u ulasku Kine u WTO 2001. godine, od kada je SAD izgubio više od 60.000 tvornica i na neki način žrtvovao srednju klasu za razvoj stranih zemalja. To je bio jedan od glavnih razloga zbog kojih je Trump svoje napore usmjerio na pokušaj preokretanja trenda i reindustrijalizaciju zemlje (Trump, 2017bl). Osim opstruiranja rada WTO-a, Trumpova administracija uvela je i jednostrane mjere proti Kine i drugih zemalja, pravdajući ih zaštitom nacionalne sigurnosti, kao što su bile *safeguard* trgovinske zaštitne mjere na uvoz čelika i aluminija. Nakon uvođenja carina, Kina je odgovorila uzvratnim mjerama, koje su imale negativan učinak posebice na američke farmere, kojima je SAD onda morao pomagati koristeći sredstva dobivena iz dijela carina naplaćenih od Kine. Nadalje, Trump je Kini zamjerao krađu intelektualnog vlasništva i praksu prisilnog transfera tehnologije u zamjenu za pristup tržištu. Također je problematičnim smatrao velike kineske subvencije različitim industrijskim sektorima putem državnih tvrtki, a

želio je adresirati i kibernetičke napade, poslovnu špijunažu i druge kineske nedozvoljene prakse, suprotne načelima pravedne i recipročne trgovine (Trump, 2017bu).

Unatoč svim ovim problemima, Trump je ipak pokušao napraviti određeni iskorak prema Kini. Trump i Xi susreli su se već u travnju 2017. godine na Floridi, a u studenom iste godine Trump je posjetio Kinu. Iako se već i tada nazirao trgovinski rat, predsjednici su ipak razgovarali o četiri stupa sveobuhvatnog dijaloga SAD-Kina: diplomatskom i sigurnosnom dijalogu, sveobuhvatnom ekonomskom dijalogu, dijalogu o policijskoj suradnji i kibernetičkoj sigurnosti te društvenom i kulturnom dijalogu. Trump je i tom prigodom isticao važnost rebalansiranja bilateralnih gospodarskih odnosa, zahtijevajući pravedniji odnos, jačanje američkog izvoza i otvaranje radnih mjesta. Od Kine je zatražio pravedan i recipročan tretman američkih tvrtki, veći pristup tržištu za američki izvoz i tvrtke te ubrzanje implementacije tržišno orijentiranih reformi u cilju smanjivanja bilateralnog trgovinskog deficita. Naglašavao je i da kineske intervencije u ekonomiju dovode do poremećaja u globalnoj trgovini (Trump, 2017bc). Unatoč konfrontaciji i trgovinskom ratu koji je uslijedio u narednom razdoblju, dojam je kako je Trump ipak bio zainteresiran za poboljšanje trgovinskih odnosa, ali uz uvjet da redefiniranje odnosa ne bude na štetu SAD-a, već da se postigne uravnotežen i recipročan odnos. Carine su uvedene kao eskalacijska poluga koja je u fazi deeskalacije trebala navesti Kinu da pristane na pravedan i recipročan odnos, smanjenje trgovinskog deficita SAD-a, uklanjanje kineskih trgovinskih barijera te pravedan i recipročan tretman američkih kompanija i američkog izvoza. Prilikom posjeta Kini, najavljeni su trgovinski i investicijski dogovori vrijedni više od 250 milijardi USD, što je trebalo stvoriti nova radna mjesta u SAD-u te povećati izvoz američkih farmera (Trump, 2017bd).

Iako oko trgovinskih pitanja Kina i SAD nisu imali jednake poglede, predsjednik Trump je s Kinom pokušavao ostvariti suradnju u drugim područjima, kao što su sjevernokorejsko pitanje, suzbijanje trgovine narkoticima ili suzbijanje kibernetičkog kriminala (Trump, 2017ch). Pronalaženje zajedničkog jezika nije uvijek bilo jednostavno, a Trump je ipak zadržao i elemente politike kritiziranja Kine u pojedinim pitanjima. Primjerice, Kini je predbacivao transfer nafte u Sjevernu Koreju (Trump, 2017cz) i asertivne aktivnosti u i oko Južnokineskog mora (Trump, 2017ap), međutim zanimljivo je što pitanje Tajvana ipak nije dovelo do većih trzavica između Kine i SAD-a u to vrijeme. Trump je zabrinutost pokazivao i oko kineskog degradiranja sloboda i smanjivanja autonomije Hong Konga, radi čega je SAD ukinuo poseban tretman Hong Kongu u nizu područja (Trump, 2020, prema O'Brien: 2020: 37).

U političkom smislu, moguće je ustvrditi da SAD i Kina njeguju dvije suprotstavljene vizije svijeta, gdje je na jednoj strani slobodan svijet, a na drugoj Kineska komunistička partija s marksističko-lenjinističkom i merkantilističkom politikom (O'Brien, 2020: 2). Međutim, iz analiziranih dokumenata ipak se ne može zaključiti da je konfrontacija s Kinom za Trumpa imala primarno ideološku crtu, već se prije svega radilo o konfrontaciji temeljenoj na trgovinskim i ekonomskim interesima, s perspektivom da radi ekonomskog uspona jednoga dana Kina počne predstavljati i ozbiljniju vojnu prijetnju. Prema izjavama potpredsjednika Mikea Pencea (2018), predsjednik Trump je odnose s kineskim predsjednikom Xijem postavio kao prioritet te je s njim razvio solidan odnos, a ostvario je i suradnju na nizu pitanja, poput suzbijanja trgovine opojnim drogama i suradnje po pitanju denuklearizacije na Korejskom poluotoku. Međutim, američka administracija smatrala je da Kina koristi sva raspoloživa sredstva kako bi proaktivno promicala i širila svoj utjecaj, radi čega joj se bilo potrebno suprotstaviti. U NSS-u (2017) je ocijenjeno kako je nastupila nova era natjecanja velikih sila, u kojemu su strane nacije ponovno započele nametati svoj interes regionalno i globalno te osporavati američke geopolitičke prednosti, ujedno pokušavajući mijenjati međunarodni poredak u svoju korist. Stoga je NSS proglasio novi američki pristup prema Kini, u kojemu je SAD tražio odnos koji bi bio pravedan i recipročan te koji bi poštovao suverenitet (Pence, 2018, prema O'Brien, 2017: 6-7). Potpredsjednik Pence (2018) je priznao kako je nakon kraja Hladnog rata SAD napravio pogrešku, kada je Kini otvorio pristup američkoj ekonomiji i uveo je u WTO. Ta je odluka bila napravljena u nadi da će slobode u Kini doživjeti ekspanziju na ekonomskom i političkom planu, ali to se nije ostvarilo. Kineski BDP je tijekom 17 godina 21. stoljeća porastao devet puta, čemu su doprinijele i američke investicije u Kinu, dok je Kineska komunistička partija koristila politike suprotne pravednoj i slobodnoj trgovini (carine, kvote, manipulacije valutom, prisilni transfer tehnologije, krađa intelektualnog vlasništva, industrijske subvencije...) u svrhu izgradnje industrijske baze na štetu suparnika. Ovakve politike dovele su do velikog trgovinskog deficita SAD-a u odnosu na Kinu, koji je iznosio otprilike polovicu ukupnog američkog trgovinskog deficita sa svijetom, čime je SAD *de facto* izgrađivao Kinu tijekom protekla dva do tri desetljeća, a time je i učinio onim što je Kina danas. Kina je i dalje u usponu, a ako ostvari svoj plan *Made in China 2025*, Kina će kontrolirati 90 % najnaprednijih industrija svijeta. Da bi poslovale u Kini, američke kompanije već i sada moraju predati neke od svojih poslovnih tajni, a Kina želi steći vlasništvo i nad američkih tvrtkama, dok se njene sigurnosne agencije bave krađom američke tehnologije. Nadalje, za SAD je Kina prijetnja i u vojnom smislu, jer povećava svoj obrambeni proračun te na obranu izdvaja kao ostatak Azije zajedno. Želja Kine je izgurati SAD iz zapadnog Pacifika i spriječiti SAD da pomaže svojim

saveznicima. "Amerika se nadala da će ekonomska liberalizacija dovesti Kinu u veće partnerstvo s nama i svijetom. Umjesto toga, Kina je odabrala ekonomsku agresiju, koja je zauzvrat ojačala njenu rastuću vojsku" (Pence, 2018, prema O'Brien: 2020: 8-10).

Trump je i inače veliku važnost pridavao američkoj moći, radi čega je kao odgovor na kineski uspon vodio politiku mira putem snage, povećavajući ulaganja u vojsku i podižući godišnji obrambeni proračun na razinu iznad 700 milijardi USD. SAD tijekom Trumpovog mandata nije odavao dojam da bi bio spreman ući u rat s Kinom, ali je svejedno vjerovao u američku moć te je radio na modernizaciji nuklearnog arsenala i drugog naoružanja, vodeći se logikom prema kojoj "konkurencija ne znači uvijek neprijateljstvo, niti neizbježno vodi do sukoba – iako nitko ne treba sumnjati u američku posvećenost obrani svojih interesa [...]. Kao što američka slabost priziva izazove, američka snaga i pouzdanje odvraćaju rat i promiču mir" (NSS, 2017: 3). U odnosima s Kinom, predsjednik Trump je stavljao naglasak i na pitanje respekta, pa je isticao da "Kina respektira snagu, a njeno poštovanje bili smo izgubili jer smo joj dozvolili da nas ekonomski iskorištava" (Trump, 2016g).

Trumpova administracija je isticala da joj nije cilj izazvati probleme Kini, već je prisiliti na provedbu pravednih i recipročnih trgovinskih politika (Pence, 2018, prema O'Brien, 2020: 12-13). Pa ipak, carine na kinesku robu vrijednu 250 milijardi USD, s najvišim stopama za najnaprednije industrije, značajno su pogodile Kinu u ekonomskom smislu. Takav pritisak urodio je određenim rezultatima, pa je dogovoren trgovinski sporazum *Phase One*. Međutim, ubrzo nakon dogovora izbila je pandemija koronavirusa te do provedbe nije došlo. Trump je Kini dijelom i iz tog razloga predbacivao postupanje oko koronavirusa, između ostaloga pitajući se o porijeklu virusa i navodeći da svijet traži odgovore, osobito oko toga zašto je Kina u počecima zabranila putovanja iz Wuhana u druge dijelove Kine, ali je dozvolila putovanja iz Wuhana u druge dijelove svijeta (Trump, 2020, prema O'Brien, 2020: 35). Također je predbacivao WHO-u da je pod kontrolom Kine i da je ispočetka lažno izvještavao o nepostojanju dokaza o prijenosu virusa s ljudi na ljude, kao i o tom da osobe bez simptoma ne šire virus (Trump, 2020cb).

U svakom slučaju, Kina je za Trumpa bila glavna vanjskopolitička preokupacija, iako je primjetno da je manje naglaska stavljano na ideološka pitanja povezana s promocijom demokracije i ljudskih prava, a više je fokus bio na trgovinskim i ekonomskim odnosima, uz zaštitu američke industrijske baze i obuzdavanje kineskog uspona, kako jednoga dana Kina ne bi postala i ozbiljnija vojna prijetnja američkim interesima u Indopacifiku.

6.2.2.6. Rusija

Trump je Kinu i Rusiju smatrao najvećim dugoročnim izazovima (Trump, 2016: 43). Međutim, slično kao i kod Kine, u odnosu SAD-a prema Rusiji tijekom Trumpovog mandata moguće je primijetiti određenu ambivalentnost. Naime, iako se dvije zemlje nisu slagale oko niza pitanja, u Trumpovom izričaju bili su prisutni elementi pozitivnog izjašnjavanja o potrebi njegovanja dobrih odnosa s Rusijom, kao i izražavanja poštovanja prema Putinu. Trump je posebno poželjnom smatrao suradnju s Rusima u pitanjima kao što su borba protiv ISIS-a i protuterorizam (Trump, 2017ae). Trumpova više puta izražavana želja za boljim odnosima ipak je bila sputavana tradicionalnim suparništvom dviju sila, ali i procesom koji je protiv Trumpa bio pokrenut radi navodnog dosluha s Rusima (*Russian Collusion*) i optužbama da su Rusi utjecali na rezultate izbora, iako su sve optužbe kasnije odbačene. Ovo pitanje okupiralo je Trumpa dobar dio njegovog mandata, a iako je naposljetku izašao kao pobjednik nad opozicijom, pritisci tijekom trajanja procesa zasigurno su utjecali na njegovu politiku prema Rusiji, na način da su sužavali njegov manevarski prostor za izgradnju boljih odnosa. U suprotnom, veće inzistiranje na boljim odnosima dalo bi dodatnu municiju opoziciji i medijima, koji bi to mogli prikazivati kao dokaz svoje teze o dosluha s Rusima (Trump, 2017ak).

Povremeno pozitivno izjašnjavanje Trumpa o dobrim odnosima s Rusijom ipak je njegove kritičare potaknulo da mu predbacuju preblagi odnos prema Putinu, nakon čega je Trump često pribjegavao snažnijoj retorici prema Rusiji. Na ove kritike odgovarao je argumentima da je Ukrajincima dao ofenzivno protutenkovsko oružje, za razliku od Obame koji je slao "jastuke i deke" (Trump, 2018ac), da je kritizirao projekt Sjeverni tok 2, kao i da je natjerao NATO članice na povećanje obrambenih izdvajanja za više od 410 milijardi USD, jačajući time snagu NATO-a u odnosu na Rusiju (Trump, 2020an). Također je kritizirao Obaminu politiku prema Rusiji, navodeći da su odnosi dvaju predsjednika i dviju država bili toliko loši, da je to Ruse otjeralo u zagrljaj Kine, a upravo je jače povezivanje Rusije i Kine Trump vidio kao veliku geostratešku pogrešku, koja se nikada ne smije dozvoliti (Trump, 2015).

Unatoč objektivnim ograničenjima, Trump je ipak napravio određeni iskorak prema Rusima te se nekoliko puta sastao s Putinom. Putin i Trump sastali su se 2017. godine na marginama G20 summita i pokazali da SAD i Rusija mogu surađivati u Siriji i borbi protiv ISIS-a (Trump, 2017da), ali je možda najznačajniji susret bio 2018. godine u Helsinkiju, tzv. *summit* Rusija-SAD. Uoči *summita*, Trump je isticao važnost fokusiranja na budućnost i dobrog slaganja dviju najvećih nuklearnih sila te je isticao da bi "radije preuzeo politički rizik u potrazi za mirom nego riskirao mir u potrazi za politikom" (Trump, 2018dr). Unatoč kritikama medija, Trump je

summit ocijenio vrlo uspješnim te je naglašavao da bi neki radije ušli u rat s Rusijom nego priznali da se Trump može složiti s Putinom (Trump, 2018dt; Trump, 2018dt). Nadalje, Trump je s Rusima razgovarao i o kontroli nuklearnog naoružanja, a u sigurnosnom smislu značajniji događaj odnosio se na povlačenje SAD-a iz INF sporazuma, koji zabranjuje proizvodnju ili testiranje krstarećih projektila dometa 300-3.400 milja i radi kojega ovakvi projektili nisu bili raspoređeni u Europi. Sporazum je raskinut nakon što je SAD Rusiji dao 60 dana da počne poštovati odredbe sporazuma, dok je Rusija tvrdila da ne krši sporazum. Nakon povlačenja SAD-a, iz sporazuma se povukla i Rusija. Međutim, jedan od motiva za povlačenje iz sporazuma ležao je u Trumpovom pogledu da sporazum ograničava kapacitete SAD-a (i Rusije), ali ne i Kine koja nije stranka sporazuma, što je smatrao njegovom velikom manjkavošću (Trump, 2020at). Trump ipak nije uspio uključiti Kinu u trilateralne pregovore o ograničavanju strateškog nuklearnog naoružanja.

Trumpov pokušaj održavanja čim boljih odnosa s Rusijom, kao svjetskom nuklearnom silom, bio je blizak ranijim Buchananovim pogledima na Rusiju, prema kojima bi trebalo biti u vitalnom interesu SAD-a njegovati dobre odnose i izbjegavati sukobe s nuklearnim silama (Buchanan, 1999: lok. 617/7487). Međutim, unatoč ovim željama za boljim odnosima, odnosi Rusije i SAD-a imali su svojih uspona i padova tijekom Trumpovog mandata, a Trump je već 2018. godine počeo ocjenjivati da su odnosi lošiji nego ikada. Na to nisu utjecali samo vanjski, već i unutarnji faktori, a osobito tzv. lov na vještice, tj. istraga o dosluhu s Rusima, koja je opterećivala Trumpa veći dio njegovog mandata, da bi se naposljetku ipak pokazala neosnovanom (Trump, 2018cu; Trump, 2018dl).

6.2.2.7. Izrael i bliskoistočno pitanje

Tijekom Trumpovog mandata vanjska politika SAD-a bila je izrazito proizraelski orijentirana, iako ne i ratoborna, već usmjerena na postizanje mira s kojim bi Izrael bio zadovoljan. Snažna proizraelska pozicija SAD-a manifestirala se osobito kroz nekoliko ključnih poteza SAD-a. To se u prvom redu odnosilo na Trumpovu odluku o priznavanju Jeruzalema glavnim gradom Izraela i preseljenje američkog veleposlanstva u Jeruzalem, što je predstavljalo ispunjenje njegovog predizbornog obećanja, ali i provedbu dvostranački donesenoga Zakona o veleposlanstvu u Jeruzalemu, kojega je Kongres donio 1995. godine (i Senat rezolucijom dodatno potvrdio 2017. godine). Prijašnji predsjednici Clinton, Bush i Obama u pravilu su također obećavali isto, ali nakon stupanja na dužnost obećanje nisu proveli, već su koristili zakonsku ovlast koja im je omogućavala odgodu donošenja odluke (Trump, 2018an). S obzirom

da takva politika prijašnjih predsjednika nije dovela do trajnog mira između Izraela i Palestine, Trump se odlučio za drukčiji pristup, u nadi da će to doprinijeti sklapanju mirovnog sporazuma. "Izrael je suverena nacija i kao svaka druga suverena nacija, ima pravo odabrati svoj glavni grad" (Trump, 2018an), poručivao je Trump, tvrdeći da je priznanje Jeruzalema predstavljalo priznanje realnosti, što je bilo posve u skladu s principijelnim realizmom, utemeljenom na "prihvatanju običnih činjenica" (Trump, 2017bf). Trump je želio da Jeruzalem bude "mjesto gdje se Židovi mole na Zapadnom zidu, gdje kršćani imaju Križni put i gdje se muslimani mole u džamiji Al-Aqsa" (Trump, 2017cd). Premještanje veleposlanstva provedeno je relativno brzo, uz velike proračunske uštede, nakon što je Trump odlučio da će se samo preurediti već postojeći prostor. Službeno otvorenje održano je 14. svibnja 2018. godine, 70 godina nakon Trumanovog priznanja Izraela (Trump, 2018an).

Trump je priznanje Jeruzalema glavnim gradom smatrao preduvjetom mira te se zalagao za sveobuhvatni mirovni sporazum između Izraelaca i Palestinaca, koji bi dvije strane morale dogovoriti međusobno (Trump, 2018an). Izražavao je stajalište da bi SAD bio spreman priznati rješenje o dvije države ako na to pristanu obje strane (Trump, 2017cd; Trump, 2017bb) te je dozvoljavao mogućnost da Država Palestina glavni grad ima u dijelovima Istočnog Jeruzalema (Trump, 2020bn), iako je Jeruzalem trebao ostati izraelski nepodijeljeni glavni grad (Trump, 2020au). Mnogi su ove Trumpove poteze tumačili kao neskrivenu potporu Izraelu, čemu su doprinosili i neki postupci prema Palestincima, kao što je primjerice obustava isplate 750 milijuna USD godišnje radi toga jer se "Palestinci nisu prema SAD-u odnosili s respektom" (Trump, 2020be). Međutim, Trump je redovito ponavljao da je u središtu ove odluke bila želja za mirom i sklapanjem mirovnog sporazuma koji bi doveo do trajnog rješenja na Bliskom istoku, a u okviru kojega bi Izrael mogao živjeti u miru (Trump, 2017cn). Premještanje Veleposlanstva u Jeruzalem i priznavanje Jeruzalema glavnim gradom Izraela neki smatraju i ustupkom religijskoj desnici, odnosno evangeličkim kršćanima u SAD-u, koji su u velikoj većini glasovali za Trumpa. Naime, mnogi evangelički kršćani na Jeruzalem gledaju u kontekstu kraja svijeta i vjeruju da Jeruzalem ima ulogu u pogledu posljednje bitke prije drugog dolaska Krista.

Trumpova administracija provodila je i druge oblike potpore Izraelu, kao što je primjerice priznanje izraelskog suvereniteta na Golanskoj visoravni (Trump, 2020au) ili povlačenje iz JCPOA-e, u želji da se oslabi Iran kao glavni regionalni rival Izraela (Trump, 2020au). Aktivnosti su provođene i na području suzbijanja antisemitizma, a Trump je posredovao i oko sklapanja mirovnih sporazuma između Izraela i pojedinih islamskih zemalja (tzv. Abrahamovi

sporazumi). Isto ako, s drugim arapskim zemljama nastojao je ostvariti suradnju po pitanju protuterorizma i suzbijanja islamističke ideologije, što je bila dominantna tema povijesnog sastanka s arapskim i islamskim zemljama u Saudijskoj Arabiji 2017. godine, a tražio je suradnju s arapskim zemljama i u cilju postizanja mira na Bliskom istoku, eliminacije ISIS-a i suzbijanja iranskog utjecaja u regiji. U svojem prvom posjetu inozemstvu Trump se sastao s liderima 54 islamskih i arapskih država, kojima je poručio da je iskorjenjivanje ekstremizma njihov zajednički cilj (Trump, 2020au). Sa zemljama Bliskog istoka potpisao je sporazum o sprječavanju financiranja terorizma, u sklopu kojega je bilo predviđeno otvaranje centra za suzbijanje financiranja terorista, kojim predsjedaju SAD i Saudijska Arabija, a kojemu su se pridružile članice GCC-a (Trump, 2017bt). Također je otvoren i Globalni centar za suzbijanje ekstremističke ideologije, kojim su islamske zemlje trebale preuzeti vodstvo u suzbijanju radikalizacije. Amerika je time pružila potporu zemljama Bliskog istoka, ali je Trump naglašavao da nacije Bliskog istoka ne mogu čekati da američka moć slomi neprijatelja, već one same moraju odlučiti koju budućnost žele za sebe (Trump, 2017bt), čime je još jednom iskazao neintervencionističku crtu svoje vanjske politike. Ono što je krasilo Trumpovu protuterorističku politiku je i činjenica da nije prezao od nazivanja neprijatelja pravim imenom – radikalnim islamom. Tako je navodio da sprječavanje širenja radikalnog islama mora biti glavni vanjskopolitički cilj SAD-a i svijeta. Trump je vjerovao i da se radi o filozofskoj borbi, pa su kao američki ciljevi na Bliskom istoku određeni pobjeda nad terorizmom i promicanje regionalne stabilnosti, a ne izazivanje radikalnih promjena, što je još jednom pokazalo njegovu spremnost da odustane od politike intervencionizma i izgradnje država u inozemstvu. Također je priznavao činjenicu da će neke skupine uvijek biti američki neprijatelji, što god SAD napravio (Trump, 2016g), radi čega se zalagao za uništenje terorizma te ujedinjenje svih civiliziranih nacija u zaštiti života i "svetog prava građana da žive u sigurnosti i miru" (Trump, 2017cm).

Za razliku od prijašnjih administracija, politikom prema Izraelu i Bliskom istoku Trump je u značajnijoj mjeri ispunio svoja obećanja (Trump, 2020ad). Ovakva politika uvelike je odudarala od prilično izolacionističke politike prema Izraelu koju su zagovarali Patrick Buchanan i neki drugi paleokonzervativci te bi se moglo reći da je bila bliža neokonzervativnim pogledima, ali bez elementa intervencionizma. Međutim, i u Trumpovoj je politici moguće uočiti paleokonzervativne elemente neintervencionizma i odbacivanja politike izgradnje država, s obzirom da glavni cilj njegove vanjske politike nije bila demokratska transformacija Bliskog istoka ili pokretanje novih ratova, već primarno iskorjenjivanje terorizma kako ne bi

predstavljao prijetnju SAD-u i Izraelu. Moguće je također govoriti o bliskosti religijskoj desnici, osobito evangeličkom kršćanskom konzervativizmu koji ima specifične poglede na Jeruzalem, a nezaobilazno je ipak istaknuti i rodbinski utjecaj, s obzirom da se Trumpova kćer Ivanka preobratala na judaizam prije nego se udala za Jareda Kushnera, Trumpovog zeta koji je u Trumpovoj administraciji imao veliki utjecaj na oblikovanje vanjske politike prema Bliskom istoku.

6.2.2.8. *Iran*

Iran je predstavljao još jednu od središnjih vanjskopolitičkih preokupacija predsjednika Trumpa, vjerojatno i radi toga jer je Trumpova administracija na Iran gledala kao na izraelskog rivala i potencijalnog hegemonu koji bi mogao dominirati Bliskim istokom i kontrolirati naftom bogati Perzijski zaljev (Walt, 2018a: 3). Trump je nuklearni sporazum s Iranom (JCPOA) smatrao jednom od najgorih i najjednostranijih transakcija SAD-a u povijesti, koji je pridonio jačanju Irana i time stvaranja još veće prijetnje Izraelu kao glavnom američkom savezniku u regiji (Trump, 2020au). Trump je bio uvjeren da je Iran JCPOA sklopio u lošoj vjeri i da je dugi niz godina lagao o razvoju nuklearnog programa, kao i da JCPOA nije na odgovarajući način adresirao pitanje iranskog balističkog programa, niti je uveo odgovarajuće inspekcije i verifikaciju, dok je s druge strane Iranu omogućen pristup gotovini i međunarodnom financijskom sustavu, što je iskoristio za financiranje Hezbollaha, Hamasa i drugih terorističkih *proxya* (Trump, 2018aj).

Odgovornost za sklapanje lošeg sporazuma Trump je pripisivao Obami i njegovoj administraciji, koji su Iranu omogućili 150 milijardi USD, uz još 1,8 milijardi USD u gotovini, olakšavši mu time širenje negativnog utjecaja u regiji. Trump je ocjenjivao da je JCPOA sklopljen u trenutcima kada je SAD imao najveću polugu prema Iranu, ali mu je, umjesto da se sklopi konstruktivniji sporazum, SAD sramotno pristao dati milijarde dolara i omogućiti mu bolji položaj u regiji (Trump, 2018co; Trump, 2018bb). Osim toga, isticao je kako je prethodna administracija kratkovidno gledala samo na iranski nuklearni program, zanemarujući pri tome ostale maliciozne aktivnosti Irana u regiji (Trump, 2017ba). Međutim, JCPOA-u Trump nije smatrao dobrim rješenjem čak niti kada je u pitanju nuklearno oružje te je procjenjivao da bi Iran razvio nuklearno naoružanje čak i da se potpuno pridržava sporazuma. "Najgore od svega, dogovor dozvoljava Iranu da nastavi razvijati određene elemente svojeg nuklearnog programa. I važnije od toga, za svega nekoliko godina, kada ključne restrikcije nestanu, Iran može odsprintati prema brzom razvoju nuklearnog oružja. Drugim riječima, dobili smo slabe

inspekcije u zamjenu za ništa više od puke kratkoročne i privremene odgode na iranskom putu prema nuklearnom oružju" (Trump, 2017cg). Međutim, Trump je isticao da bi čak mogao i živjeti s tim sporazumom da je Iran imao drugačiju retoriku i pokazivao malo više poštovanja prema SAD-u i da je odustao od prijetnji (Trump, 2017ae). Umjesto toga, u godinama nakon sklapanja sporazuma, iranski vojni proračun porastao je za skoro 40 %, unatoč relativno slaboj ekonomiji, a sredstva su ulagana upravo u razvoj projektila sposobnih nositi nuklearne bojeve glave, podržavanje terorizma i stvaranje nestabilnosti u regiji (Trump, 2018ee).

S obzirom da je Trump od početka kritizirao JCPOA, a Iran je nastavio s aktivnostima koje je Trump smatrao problematičnima, ne čudi da je došlo do zaokreta u politici prema Iranu nakon dolaska Trumpa na mjesto predsjednika SAD-a. Nova Trumpova strategija bila je usmjerena na obuzdavanje Irana, kao i na sprječavanje njegove regionalne hegemonije te razvoja nuklearnog oružja i interkontinentalnih balističkih projektila. U tom je pogledu trebalo onemogućiti, ili barem otežati, iranski razvoj projektila sposobnih nositi nuklearne bojeve glave, proliferaciju balističke tehnologije, pružanje podrške teroristima, ekstremistima i regionalnim *proxyjima*, kao i navesti Iran da odustane od proklamiranog cilja uništenja Izraela. Prijetnje koje je trebalo suzbijati postojale su i na području slobode plovidbe, sukoba u Jemenu i destabilizacije regije, provođenja kibernetičkih napada na SAD i saveznike, kršenja ljudskih prava i nepravednog pritvaranja stranih državljana (Trump, 2018aj). Fokus je dakle bio na neutralizaciji režima u pokušajima da ostvari destabilizirajući učinak u regiji te na ograničavanju njegovih agresivnih poteza kada je riječ o sponzoriranju terorizma i militantata. SAD je također nastojao revitalizirati tradicionalna savezništva i regionalna partnerstva kako bi uspostavio stabilniju ravnotežu snaga te onemogućio režimu i Islamskoj revolucionarnoj gardi pristup financijama. Također je bilo potrebno ograničiti prijetnju koja je proizlazila iz balističkog programa, a SAD se zalagao i za osudu kršenja ljudskih prava i pritvaranja američkih i drugih stranih državljana. Središnji element nove strategije bio je naravno spriječiti Iran da razvije nuklearno oružje (Trump, 2017ba). Nova strategija trebala je adresirati iranske destruktivne aktivnosti, pa je Trump slao jasne poruke u tom pogledu. "Prvo, radit ćemo s našim saveznicima kako bismo suzbijali destabilizirajuću aktivnost režima i podršku terorističkim *proxijima* u regiji. Drugo, uvest ćemo dodatne sankcije režimu kako bismo blokirali njegovo financiranje terora. Treće, adresirat ćemo proliferaciju projektila i oružja koje prijeti susjedima režima, globalnoj trgovini i slobodi plovidbe. Konačno, prepriječit ćemo režimu sve puteve prema nuklearnom oružju" (Trump, 2017cg; Trump, 2018ag).

Kako bi proveo novu strategiju, Trump je već na početku 2018. godine zaprijetio da se nedostaci JCPOA-e moraju otkloniti do 12. svibnja 2018. ili će se SAD povući iz sporazuma (Trump, 2018ag; Trump, 2019az). Dakle, iako je na počecima mandata dozvoljavao mogućnost ponovnih pregovora s Iranom, Iran i drugi partneri tome nisu bili skloni (Trump, 2018co), pa se Trump ubrzo potom odlučio za povlačenje iz JCPOA-e te ponovno nametanje sankcija Iranu. Iznoseći argumente da JCPOA nije uzimao u obzir američke sigurnosne interese, već je koristio prije svega iranskom režimu, omogućujući mu štetno ponašanje u regiji i zadržavanje nuklearnog istraživanja i razvoja, odnosno u najboljem slučaju samo je na određeno vrijeme odgodio njegovu sposobnost stjecanja nuklearnog oružja, Trump je potpisao predsjednički memorandum kojim je povukao SAD iz JCPOA-e te poručio da se "velike stvari mogu dogoditi za Iran i velike stvari se mogu dogoditi za mir i stabilnost koje svi želimo na Bliskom istoku. Bilo je dosta patnje, smrti i uništenja. Okončajmo ih sada" (Trump, 2018co).

Sankcije koje je Trump nametnuo Iranu bile su usmjerene na iransku ekonomiju, energetiku, petrokemijsku industriju i financijski sektor, što je trebalo doprinijeti promjeni ponašanja iranskog režima (Trump, 2018aj). Međutim, Trump je ipak razlikovao režim od naroda (Trump, 2017bt), kojega je smatrao žrtvom (Trump, 2017ck) i prema kojemu je iskazivao duboki respekt i cijenio njegove pozive za slobodom (Trump, 2018do). S druge strane, režimu je poručivao da ne traži njegovo svrgavanje, već samo zaustavljanje agresije u regiji (Trump, 2020bc), odustajanje od razvoja nuklearnog oružja (Trump, 2019be) i stavljanje naroda na prvo mjesto (Trump, 2019az). Isticao je da je Iran "pod kontrolom fanatičnog režima koji je preuzeo vlast 1979. i prisilio ponosan narod da se podvrgne njegovoj ekstremističkoj vladavini" (Trump, 2017cg). Osim što je na Iran i njegov radikalni režim gledao kao na vodećeg sponzora terorizma u regiji, Trump je Iranu predbacivao i učestale povike "Smrt Americi" te prijetnje Izraelu (Trump, 2019aa). "Ne možemo dozvoliti vodećem svjetskom sponzoru terorizma da posjeduje najopasnije oružje na planetu. Ne možemo dozvoliti režimu koji kliče 'Smrt Americi' i koji prijeti Izraelu uništenjem da posjeduje sredstva za dostavu nuklearne bojeve glave na bilo koji grad na Zemlji. Jednostavno to ne možemo. Tražimo od svih nacija da izoliraju iranski režim sve dok se njegova agresija nastavlja. I tražimo od svih nacija da podrže iranski narod u njegovoj borbi za ponovno stjecanje svoje vjerske i pravedne sudbine" (Trump, 2018cs).

Trump je smatrao da je nakon istupanja SAD-a iz sporazuma, Iran počeo pokazivati više respekta prema SAD-u (Trump, 2017af), kao i da su mu sankcije otežale aktivniju ulogu u regiji, a što je onda vodilo i prema smanjenju iranske podrške teroristima, milicijama i ekstremističkim skupinama te njihovoj destabilizirajućoj ulozi u regiji (Trump, 2017bt; Trump,

2018bg; Trump, 2018ag). Svoju politiku prema Iranu Trump je dodatno nastojao potkrijepiti i vojnom moći, uz jasnu poruku da će uslijediti snažan odgovor ako netko radi probleme SAD-u (Trump, 2020an). Trump stoga nikada nije *a priori* odbacivao vojnu akciju protiv Irana ako bi se to pokazalo potrebnim (Trump, 2019ao), ali to je ipak bila više snažna prijetnja nego stvarna opcija. Naposljetku se Trump nikada nije odlučio na takav korak, već je proveo jedino ograničenu akciju atentata na Qasema Soleimanija, general-bojnika Islamske Revolucionarne garde (Trump, 2020bc), što je ipak moguće smatrati određenom aberacijom u njegovoj vanjskoj politici. Trumpova suzdržanost i nesklonost intervenciji protiv Irana bila je vidljiva i na primjeru iranskog rušenja američkog drona, za kojega su Amerikanci tvrdili da se nalazio u međunarodnim vodama u Hormuškom tjesnacu. U tom slučaju Trump nije koristio ratobornu retoriku niti je poduzeo neke konkretne akcije, već se zadovoljio objašnjenjem da se vjerojatno radilo o pogrešci nekog pojedinca na iranskoj strani (Trump, 2019av).

Nakon povlačenja iz JCPOA-e, Trump je želio surađivati sa saveznicima na traženju sveobuhvatnog i trajnog rješenja za iransku nuklearnu prijetnju (Trump, 2018co), uz istovremeno pružanje podrške iranskom narodu (Trump, 2018co), u očekivanju da će nakon izbora, pritisnut ekonomskim sankcijama, Iran ipak pristupiti SAD-u i tražiti novi sporazum. To se ipak nije dogodilo nakon što je Trump izgubio izbore, a bi li bilo drugačije da je pobijedio, teško je reći (Trump, 2020be). Međutim, iako je Trump nastavio smjer protiv Irana koji je zadala Busheva neokonzervativna administracija, o Iranu Trump nije govorio u kategorijama dobra i zla ("osovina zla") niti kao o velikom neprijatelju. Imajući prvenstveno na umu sigurnost Izraela i regionalnu ravnotežu snaga, Trump se u svojoj kritici Irana fokusirao na JCPOA kao loš sporazum, te na iranski režim, ali uz pozitivne komentare o narodu i isticanje želje da Iran postane velika, sretna i bogata zemlja i nacija (Trump, 2020bf). Trumpov pristup pojačanog pritiska na Iran u želji da se ispregovara novi, povoljniji sporazum, može se promatrati u skladu s Trumpovim umijećem pregovaranja i njegovim pregovaračkim taktikama, koje su i u drugim slučajevima bile usmjerene najprije na eskalaciju i podizanje tenzija i pritiska, a potom na deeskalaciju neposredno prije postizanja povoljnijeg dogovora za SAD. Međutim, Iran je izdržao pritisak, vjerojatno kalkulirajući da bi Trump mogao izgubiti izbore, nakon čega bi se u određenoj mjeri mogla promijeniti i politika SAD-a prema Iranu, što se naposljetku i ostvarilo.

6.2.2.9. *Sirija i ISIS*

Trump je naslijedio rat u Siriji i ISIS-ov Kalifat uspostavljen na velikom dijelu Sirije i Iraka. Osim Rusiji i Iranu (Trump, 2018ai), Trump je odgovornost za stanje na terenu predbacivao i

greškama Obamine administracije, koja je omogućila uspon radikalnog islama i preranim povlačenjem vojske stvorila vakuum koji je popunio ISIS (Trump, 2017ag). Iako je smatrao da SAD nikada nije niti trebao pokretati rat u Iraku, Trump je navodio i da su američke "akcije u Iraku, Libiji i Siriji pripomogle nastanku ISIS-a, i našli smo se u ratu protiv radikalnog islama, ali predsjednik Obama ne želi uopće imenovati neprijatelja, a ako ne imenujete neprijatelja, nećete nikada riješiti problem" (Trump, 2016g). Unatoč nepovoljnoj situaciji, ne mogu se poreći Trumpovi uspjesi na ovom planu. Nakon što Obamina administracija godinama nije mogla pobijediti ISIS, koji je u Iraku i Siriji stekao teritorij veličine UK-a, Trumpova administracija već je u prvoj godini mandata ostvarila značaj uspjeh i do ožujka 2019. praktički uništila Kalifat i oslobodila dotad okupirani teritorij (Trump, 2020ap). Veliki dio zasluga za ovaj uspjeh zasigurno se može pripisati Trumpovoj odlučnosti i odluci da vojnim zapovjednicima na terenu dodijeli veće ovlasti za slobodnije taktičko i operativno djelovanje na terenu, što je dovelo do odličnih rezultata u suzbijanju ISIS-a, ali i kasnije u Afganistanu (Trump, 2017ag). Ovakvim pristupom opseg i trajanje vojnih operacija diktirali su sigurnosni interesi, a ne politička arbitrarna mjerila (Trump, 2017ck). Uspjeh je također dijelom rezultat i Trumpovog pragmatičnog i realističkog pristupa prema uključenim stranama u sukobu, u okviru kojega je Assada prihvatio kao jednu od strana u sukobu, za razliku od prethodnih administracija koje su idealistički zahtijevale njegov odlazak. Iako više nije tražio odlazak Assada, Trump je ipak ostao čvrst prema njemu kada su u pitanju bila ozbiljna kršenja međunarodnog prava. Nakon što je Assadov režim upotrijebio kemijsko oružje protiv vlastitog stanovništva, Trump se 2017. i 2018. odlučio na ograničene i ciljane raketne napade protiv postrojenja za kemijsko oružje i zračnu luku upotrijebljenu u napadu, izbjegavajući ipak širi sukob i koristeći sankcije protiv pojedinaca i entiteta odgovornih za podržavanje uporabe vojne sile i kemijskog oružja protiv civila (Trump, 2019ai). Napadi su bili ograničeni, pa je 2017. poginuo manji broj sirijskih vojnika (podaci su nepotpuni), a 2018. godine nijedan (Trump, 2019ar). Stoga je moguće zaključiti da je pitanje maksimalnog smanjenja broja žrtava za Trumpa predstavljalo vrlo važno pitanje kod donošenja odluka o udarima.

Nakon pobjede nad Kalifatom, nastavljena je potraga za ISIS-ovim liderima (Trump, 2019ai) te su američke specijalne postrojbe uspjele eliminirati lidera ISIS-a Abu Bakr al-Baghdadija (Trump, 2020bc) i time obezglaviti time vodstvo ISIS-a, iako su pojedinačne raspršene skupine i dalje nastavile djelovati (Trump, 2017bm). Za pomoć u operaciji ubojstva al-Baghdadija, Trump je osobito zahvalio vladama Rusije, Turske, Sirije i Iraka te sirijskim Kurdima (Trump, 2019ar). Trump je potom od Europljana tražio preuzimanje stranih boraca koji su otišli iz

Europe i pridružili se ISIS-u (Trump, 2020av), a zalagao se i za uspostavu sigurnih zona u Siriji, gdje bi sirijski stanovnici mogli ostati dok njihovi domovi ne budu obnovljeni. Smatrao je da bi te zone trebale financirati zaljevske države, a od Saudijske Arabije je tražio sudjelovanje u obnovi Sirije (Trump, 2018dh). To je bila za Trumpa povoljnija alternativa od primanja u SAD velikog broja nepoznatih izbjeglica (Trump, 2017bm).

Nakon pobjede i uklanjanja prije svega terorističke prijetnje ISIS-a, Trump je smatrao kako je nastupilo vrijeme za vojno napuštanje regije i povratak američkih vojnika kućama (Trump, 2018de), pri čemu je bio ponosan što je postigao više u osam mjeseci nego Obamina administracija u osam godina (Trump, 2017ag). To je bilo posve u skladu s Trumpovom politikom neintervencionizma, koja nije tražila jači angažman u Siriji. Takav angažman niti nije bio u američkom interesu, već je više bio u ruskom i kineskom interesu, s obzirom da su, kako je Trump smatrao, ove dvije zemlje željele vidjeti iscrpljivanje SAD-a na terenu, "dok one izgrađuju svoje vojske" (Trump, 2019ar). Iako se Trumpov pristup Siriji ponajprije može okarakterizirati kao realizam, ipak je pokazivao brigu i za zaštitu progonjenih etničkih i vjerskih manjina te promicanje ljudskih prava, pa je u tu svrhu odobrio 50 milijuna USD stabilizacijske pomoći Siriji, namijenjene zaštitnicima ljudskih prava, organizacijama civilnog društva i drugim relevantnim akterima (Trump, 2019bb).

U skladu s navedenim, dojam je da Trump u Siriji i Iraku nije tražio izgradnju država, već mu je primarni interes bilo uklanjanje terorističke prijetnje, što je pristup vrlo blizak njegovoj općoj politici prema Bliskom istoku. Protuterorizam je i inače bio jedna od važnijih politika u Trumpovom mandatu, što je često isticao i prije nego je postao predsjednik. Tako je primjerice u svojoj knjizi *America We Deserve* još godinu dana prije 9/11 upozorio na Osamu bin Ladenu i založio se za atentat na njega (Trump, 2019ar). Najvećim Trumpovim uspjehom na području protuterorizma može se smatrati upravo pobjeda nad ISIS-om i oslobađanje teritorija u Siriji i Iraku. Trumpova administracija također je eliminirala dvije ključne osobe koje je smatrala odgovornima za planiranje terorističkih napada - ISIS-ovog lidera Abu Bakr al-Baghdadija i iranskog zapovjednika Soleimanija, kojega su nazivali "ocem cestovnih bombi" (Trump, 2019ai). Osim toga, u Jemenu je eliminiran Qasim al-Rimi, osnivač i bivši lider Al-Kaide arapskog poluotoka (AQAP) i zamjenik lidera Al-Kaide Azmana al-Zawahirija (Trump, 2020bi), a nastavljene su i ciljane sankcije protiv terorista i njihovih financijera i pomagača. Trump je donio i Izvršni ukaz kojim je proširio protuterorističke sankcije najznačajnije nakon 9/11, protiv više od 440 pojedinaca i entiteta diljem svijeta, uključujući one koji su povezani s Hezbollahom, Al-Kaidom i ISIS-om. Administracija se nastavila boriti i protiv Al-Kaide,

dogovoreno je jačanje protuterorističkih kapaciteta NATO-a (Trump, 2019ae) te je doneseno i više povezanih nacionalnih strateških dokumenata, uključujući Nacionalnu obrambenu strategiju (2018), Nacionalnu strategiju za suzbijanje terorizma oružja za masovno uništenje (2018), Nacionalnu strategiju za bioobranu (2018) i Nacionalnu strategiju za suzbijanje terorizma (2018).

6.2.2.10. Sjeverna Koreja

Trump je pogreškama prijašnjih administracija pripisivao činjenicu da sjevernokorejsko pitanje još uvijek nije riješeno (Trump, 2018ah), a Obaminu administraciju je optuživao da je došla na rub rata sa Sjevernom Korejom (Trump, 2018ac). Stoga je Trump ovom pitanju pridao znatnu pozornost i poduzeo niz koraka usmjerenih prema denuklearizaciji Korejskog poluotoka, uključujući i povijesni summit s Kim Jong Unom. Iako su Trumpov pristup neki smatrali neortodoksnim, ne može se zanijekati da su njegovi napori urodili time da se Sjeverna Koreja počela suzdržavati od nuklearnih testova i da su nestale špekulacije o ratu. Trumpov pristup ipak nije bio posve mekan, jer nije želio ukinuti sankcije prema Sjevernoj Koreji dok se ne ostvari konkretan napredak, iako je nastavio isticati vrlo dobar odnos i povjerenje koje ima s Kimom (Trump, 2018ac), što je bilo u skladu s njegovim pokušajem njegovanja dobrih odnosa s liderima autoritarnih država, uz istovremeno vođenje oštrije politike protiv država (sličan pristup kao prema Putinu i Xi Jinpingu). Također je nastavio ukazivati na kršenja ljudskih prava u Sjevernoj Koreji, uključujući i progon kršćana (Trump, 2017cj), a isticao je i određenu suradnju s Kinom po pitanju Sjeverne Koreje i kinesku pomoć u vidu trgovinskih i bankovnih restrikcija, što je pripisivao svojem dobrom odnosu s kineskim predsjednikom (Trump, 2017al). Početak odnosa Trumpa i Kima nije bio obećavajući. Tada je dominirala razmjena prijetećih poruka i Trumpovo nazivanje Kima "luđakom" i "čovjekom-raketom" (Trump, 2017dd). U ovoj razmjeni uvreda i prijetnji, mediji su kritizirali Trumpa jer je Kimu jednom prilikom odgovorio kako ima "veću bombu od njegove i to onu koja radi", iako je ta izjava bila samo odgovor na raniju Kimovu izjavu da ima gumb na svojem stolu i da ga je spreman upotrijebiti (Trump, 2018cj). Međutim, s vremenom je došlo do uspona u odnosima i susreta Trump-Kim, nakon čega se bilježi porast povjerenja između njih dvojice te su se sve češće mogle čuti riječi o suradnji i miru na poluotoku (Trump, 2018ck). Singapurski *summit* bio je prvi povijesni *summit* čelnika SAD-a i Sjeverne Koreje (Trump, 2018dz), a potpisivanje zajedničkog dokumenta u kojemu se Sjeverna Koreja obvezala na denuklearizaciju predstavljao je jedan od većih uspjeha u međusobnim odnosima. Na *summitu* je Sjeverna Koreja potvrdila svoju spremnost na

denuklearizaciju, pristala je na povratak američkih ratnih zarobljenika i na uništenje lokacije za testiranje projektila. Osim toga, Trump je već i ranije uspio vratiti tri američka zarobljenika, a Sjeverna Koreja se u razgovorima s Trumpom obvezala na zatvaranje testne lokacije za nuklearno oružje i na obustavu provedbe nuklearnih i balističkih testova (Trump, 2018ah). Trump je cijenio i što je Kim počeo pokazivati respekt prema SAD-u (Trump, 2017bp) te je Sjevernoj Koreji nudio pomoć u transformaciji zemlje ako pristane na denuklearizaciju (Trump, 2019be). Sjevernoj Koreji je pristupio strateški, bez žurbe i sa spremnošću na dijalog (Trump, 2018db), a na kritike medija odgovorio je da "svatko može voditi rat, ali samo najhrabriji mogu stvoriti mir" (Trump, 2018dv). Novostvoreni odnos Trump-Kim nije poremetilo niti sjevernokorejsko ispaljivanje projektila kratkog dometa, čiji je značaj Trump umanjivao radi vrlo dobrih odnosa s Kimom i činjenice da se radi o standardnim projektilima koje posjeduju mnoge zemlje (Trump, 2019as). Već 2019. godine uslijedio je novi *summit* u vijetnamskom Hanoiu, koji je završio ranije i bez dogovora, prije svega radi sjevernokorejskog inzistiranja na ukidanju svih sankcija prije poduzimanja daljnjih koraka s njene strane. Trumpova administracija zahtijevala je da Sjeverna Koreja prva pristane na određene ustupke, tako da zajednički jezik nije pronađen. Međutim, u lipnju 2019. godine Trump je postao prvi američki predsjednik koji je kročio na tlo Sjeverne Koreje i s Kimom dogovorio nastavak razgovora.

Iako je sjevernokorejsko pitanje ostalo otvoreno u Trumpovom mandatu, radi se o pitanju koje nisu uspjeli riješiti ni drugi američki predsjednici. Može se ipak zaključiti da je nakon duže vremena ipak ostvaren neki napredak, barem u sigurnosnom smislu. Ako ništa drugo, razgovori su rezultirali povratkom američkih taoca i ostataka američkih vojnika, a Sjeverna Koreja nije provodila nuklearne testove niti je ispaljivala balističke projekte u blizini Japana, što je imalo pozitivne učinke na ukupnu sigurnosnu situaciju u regiji (Trump, 2018bj).

6.2.2.11. Zapadna hemisfera

U skladu s principijelnim realizmom, Trump je očekivao da će države preuzimati veću odgovornost za sigurnost i stabilnost u svojim regijama (Trump, 2017cc). Na zapadnoj hemisferi glavnu ulogu je nedvojbeno trebao imati SAD, kao neprikosnoveni hegemon, pa stoga nije neočekivano da je tamo Trump primjenjivao ponešto drugačiji pristup. Na zapadnoj hemisferi primjetno je da se SAD više bavio unutarnjopolitičkim pitanjima i unutarnjim uređenjem tamošnjih država, iako je u ostatku svijeta uvelike izbjegavao takva uplitanja. Na neki način radilo se o primjeni suvremene neo-Monroeove doktrine, u sklopu koje je SAD na zapadnoj hemisferi nastojao održati neovisnost od uplitanja ekspanzionističkih stranih sila.

Trump je i sam tvrdio da je to bila "formalna politika naše zemlje od predsjednika Monroea te odbacujemo uplitanje stranih nacija u ovoj hemisferi i u naše poslove" (Trump, 2018cs).

Kada je riječ o zapadnoj hemisferi, odnose je moguće podijeliti na zemlje Sjeverne i Južne Amerike. U Sjevernoj Americi dominirala su trgovinska pitanja s Kanadom i Meksikom, kao i trgovinska i migracijska pitanja s Meksikom. S Kanadom je SAD imao odlične i partnerske odnose, najdužu kopnenu granicu i razvijene ekonomske veze, s više od 700 milijardi USD razmjene roba i usluga 2018. godine. Odnosi s Kanadom u najvećoj su mjeri stoga bili promatrani u kontekstu trgovine, koja je u Sjevernoj Americi bila uređena sporazumom o slobodnoj trgovini NAFTA. Trump je bio veliki kritičar NAFTA-e, pa je na njegovo inzistiranje sklopljen novi sporazum između SAD-a, Meksika i Kanade - USMCA, što je Trump smatrao velikom pobjedom za američke farmere i proizvođače mliječnih proizvoda te američku industriju, osobito automobilsku (Trump, 2018bn). Procjenjivao je da će USMCA SAD-u donijeti 34 milijarde USD novih ulaganja i stvoriti 76.000 novih radnih mjesta u automobilskoj industriji, a farmeri i rančeri će dobiti bolji i pošteniji pristup izvoznim tržištima (Trump, 2019af). Trgovina je dominirala i u odnosima s Meksikom, iako su tu bila prisutna i sigurnosna pitanja migracija i krijumčarenja droge, oružja i ljudi. Međutim, unatoč početnim poteškoćama u odnosima, Trump je 2020. godine ocjenjivao da se radi o najboljim odnosima ikada (Trump, 2020ba), a ta razina odnosa omogućila je da SAD i Meksiko sklope i Sporazum o suradnji oko uporabe nuklearne energije u miroljubive svrhe (Trump, 2018af).

Kada je riječ o Latinskoj i Južnoj Americi, Trump je znatniji interes pokazivao za Kubu i podržavao njenu slobodu. Castrov režim optuživao je za brutalnost i ideološke zločine, ističući da kubanski narod pati pod komunizmom već skoro šest desetljeća, a Kubom vladaju oni koji su pobili desetke tisuća građana, širili represivnu i propalu ideologiju i željeli ugostiti nuklearno oružje 90 km od američke obale. Castrovom režimu predbacivao je i slanje oružja u Sjevernu Koreju te stvaranje kaosa u Venezueli, krijumčarenje ljudi, prisilni rad i eksploataciju (Trump, 2017cc; Trump, 2017as). Nezadovoljan ranijom politikom prema Kubi, Trump je poništio jednostrani sporazum s Kubom i proglasio novu politiku, koja je trebala donijeti bolja rješenja kubanskom narodu i SAD-u. Izražavajući potporu građanima Kube u borbi za slobodu i demokraciju, Trump je naglašavao kako neće dozvoljavati subverziju demokracije u Amerikama (Trump, 2019bo) te se zalagao za više slobode i demokracije na otoku, za ljudska prava i za veće ekonomske slobode. Također nije želio ukloniti sankcije protiv kubanskog režima sve dok svi politički zatvorenici ne budu oslobođeni, dok se ne omogući sloboda okupljanja i izražavanja, ne legaliziraju sve političke stranke i ne omoguće slobodni izbori.

Najavljivao je i mjere na području zabrane turizma, embarga, preusmjeravanja financijskih sredstava izravno stanovnicima i sprječavanja nezakonitih migracija. Time je Trump želio promicati stabilnu, prosperitetnu i slobodnu zemlju za kubanski narod te je osuđivao kršenja ljudskih prava i medijskih sloboda (Trump, 2017as). Promjenu odnosa uvjetovao je napretkom oko konkretnih pitanja, pa je bio spreman dogovoriti s Kubom novi sporazum kada Kuba pokaže spremnost na prihvaćanje postavljenih zahtjeva. Ipak, u skladu sa svojom proklamiranom politikom, naglašavao je da će poštovati kubanski suverenitet jer je vjerovao da su "slobodne, neovisne i suverene nacije najbolji pokretač ljudske sreće, zdravlja, obrazovanja, sigurnosti" (Trump, 2017cc; Trump, 2017as; Trump, 2017av).

Kritiku socijalističkih i komunističkih režima Trump je nastavio i kritikom Venezuele, kao još jedne zemlje zapadne hemisfere s intrigantnom unutarnjopolitičkom situacijom. I u ovom slučaju je kontinuirano upućivao poruke podrške narodu Venezuele te je stanovnicima dostavljao pomoć u vidu hrane, lijekova i drugih potrepština. Na rješavanju humanitarne krize u Venezueli surađivao je osobito s Kolumbijom te nije propuštao priliku upozoriti na opasne posljedice socijalizma (Trump, 2019au). Zajedno s još 55 zemalja priznao je Juana Guaidoa privremenim predsjednikom Venezuele (Trump, 2019az) te je uskraćivao legitimitet predsjedniku Maduru, uz primjenu sankcija (Trump, 2019aj; Trump, 2017de; Trump, 2019bf; Trump, 2019aa) i zalaganje za korištenje ekonomske i diplomatske moći u svrhu obnove venezuelanske demokracije, na što je poticao i druge zemlje zapadne hemisfere (Trump, 2019ba). Trump je smatrao da "problem u Venezueli nije što je socijalizam bio loše implementiran, već što je socijalizam bio vjerno implementiran" (Trump, 2017ck). Poručujući narodima Kube, Nikaragve i Venezuele da SAD stoji iza njihove pravedne borbe za slobodu, Trump je time upućivao jasnu poruku socijalističkim režimima da SAD nastavlja svoju politiku antikomunizma i antisocijalizma, usmjerenu u prvom redu protiv režima, uz pružanje podrške narodima u njihovoj borbi za slobodu (Trump, 2020cb).

Iz navedenog je moguće zaključiti da je kritika socijalističkih režima u Latinskoj Americi sadržavala elemente antikomunizma i antisocijalizma, čime je Trumpova vanjska politika pokazivala i karakteristike antikomunizma kao jednog od pravaca konzervativizma.

6.2.3. Trgovinski odnosi

Američka trgovinska politika bila je jedno od središnjih pitanja Trumpove vanjske politike, na koju je zamjerke imao već više desetljeća (Trump, 2000: 149). Uočivši promjene koje su se

postupno odvijale desetljećima i koje su dovele do velikih trgovinskih deficita, deindustrijalizacije SAD-a i posljedično gubitka većeg broja radnih mjesta, Trump je želio okončati "razdoblje ekonomske predaje" (Trump, 2018bk). Među krivce za ovakvo stanje ubrajao je multinacionalne kompanije koje su izmjestile proizvodnju u inozemstvo u potrazi za nižim troškovima i većim profitima, ali i političare koji su im to omogućili (Trump, 2015) te strane države, prijateljske i suparničke, koje su se godinama bogatile na leđima američke srednje klase i američkih tvrtki, dovevši do transfera bogatstva i "najveće krađe radnih mjesta u povijesti" (Trump, 2018be). Ovaj aspekt nezaobilazan je u analizi Trumpove vanjske politike, jer su mnoge mjere bile podređene ciljevima određenima trgovinskom politikom te željom da se čim više kompanija vrati u SAD i tamo otvori nova radna mjesta.

Iako je često u medijima, osobito progresivnim i liberalnim koji su vodili pravi rat protiv njega (Tsekov, 2019: 7), prevladavalo stajalište o Trumpu kao predsjedniku koji je iz vlastitog hira pokretao trgovinske ratove, središnje načelo njegove trgovinske politike bilo je načelo reciprociteta, koje je nastojao primijeniti podjednako i prema rivalima i prema saveznicima (Trump, 2019as). Ovakvom politikom Trump je želio uspostaviti recipročne trgovinske odnose, s jednakim carinama na obje strane, što do tada nije bio slučaj jer su mnoge zemlje naplaćivale vrlo visoke carine na američke proizvode, a istovremeno su očekivale slobodan pristup američkom tržištu za svoje robe i usluge (Trump, 2017am). Trump je sam sebe nazivao zagovornikom slobodne trgovine te je uporno ukazivao na prakse Kine i drugih zemalja koje primjenjuju carine i trgovinske barijere, što nije moguće zvati slobodnom trgovinom (Trump, 2015).

U Trumpovoj vanjskoj politici carine su imale različitu svrhu i ulogu. Za uspostavu uravnoteženog, pravednog i recipročnog odnosa s drugim zemljama, Trump je bio sklon korištenju carina, koje su onda služile kao izvor prihoda državnog proračuna, poticaj domaćim proizvođačima i poluga u pregovorima s drugim državama. Koristio ih je kao polugu "nagovaranja" drugih država na poduzimanje određenih koraka, često se vodeći taktikom eskalacije, a potom i deeskalacije. Primjerice, Argentini, Australiji, Brazilu, Kanadi, Meksiku, EU-u i Južnoj Koreji dozvoljavao je izuzeće od carina na aluminij i čelik u visini 25 % na čelik i 10 % na aluminij (Trump, 2018ao), ali je izuzeće Meksiku i Kanadi uvjetovao pregovorima o novom sporazumu USMCA, a Australiji je izuzeće dozvoljeno jer s njom SAD ima trgovinski suficit (Trump, 2018cg). Carine su za svrhu imale i stvaranje protekcionističkog učinka zaštite pojedinih industrijskih grana, što je trebalo pomoći reindustrijalizaciji zemlje. Primjerice, uvođenje 30 % carine na perilice posuđa dovelo je nakon dugo godina do ponovnog otvaranja

američkih tvornica koje su proizvodile domaće perilice, carine na uvozne solarne panele potaknule su oporavak američkih proizvođača, a carine na čelik i aluminij ponovno su ojačale ovu industriju i pomogle širenju proizvodnih kapaciteta u SAD-u. Na ovaj su način ostvareni dodatni prihodi državnog proračuna i otvorena nova radna mjesta, potaknuto je poslovanje domaćih čeličana, došlo je do jačanja stručnosti radne snage i postignuto je smanjenje ovisnosti o uvozu (Trump, 2018ci). Carine su također sprječavale da američko tržište bude preplavljeno jeftinim proizvodima, što je jedan od faktora koji je vodio do deindustrijalizacije i gubitka radnih mjesta u prethodnom razdoblju (Trump, 2018ch).

Reindustrijalizacija zemlje za Trumpa nije bilo samo ekonomsko, već i strateško pitanje te pitanje nacionalne sigurnosti (Trump, 2018bk; Trump, 2018ar). Naime, Trump je smatrao da za SAD nije dobro ostati bez strateški važnih industrijskih grana i sirovina ili biti ovisan o trećim zemljama za njihovu dobavu, s obzirom da to negativno utječe na obrambenu industrijsku bazu i može se pokazati presudnim u slučaju nekog sukoba u budućnosti (Trump, 2019a). Osobito važnima smatrane su carine na ugljen i čelik, koje su trebale zaštititi američko tržište od jeftinog uvoza potaknutog prekomjernim globalnim kapacitetima i subvencioniranim dampinškim cijenama (Trump, 2018ar; Trump, 2018bk), što je kod domaćih proizvođača stvaralo pritisak te ih dovodilo u rizik od gubitka proizvodnih kapaciteta za sirovine nužno potrebne za kritičnu infrastrukturu i obranu (Trump, 2018ar). Pitanje zaštite industrije čelika i aluminija povezano je i s velikim ulaganjima u američku vojsku tijekom Trumpovog mandata, s obzirom da se aluminij koristi u proizvodnji oklopnih i kopnenih vozila te letjelica, a čelik je ključna sirovina u proizvodnji nosača zrakoplova, podmornica, tenkova i drugog naoružanja. To znači da se SAD nije vodio isključivo ekonomskim razlozima kada je uvodio carine, već je nastojao smanjiti svoju ovisnost o uvozu ovih sirovina i iz razloga nacionalne sigurnosti, ponajprije kako ne bi izgubio kapacitete njihove proizvodnje u SAD-u i time doveo u opasnost nacionalnu obranu (Trump, 2018as).

6.2.3.1. Pravedna i recipročna trgovina i protekcionizam

Iako se prema vlastitim riječima Trump zalagao za slobodnu trgovinu, ta trgovina trebala je biti utemeljena na pravednim i recipročnim osnovama kako bi se zaštitile američke kompanije i radnici. Stoga je inzistirao na jednakim carinama među zemljama prema načelu reciprociteta (Trump, 2017ai; Trump, 2018ab) i naglašavao da SAD "želi biti tretiran na recipročan način. To je jako važno. Imamo druge koji će nam naplatiti, na primjer, 375 % carina na mliječne proizvode, a mi naplaćujemo vrlo malo. To nije recipročno. To je zapravo prepreka našim

farmerima i ljudima koji prodaju tim drugim zemljama. Zato želimo recipročnu trgovinu. Razdoblje ekonomske predaje Sjedinjenih Država je gotovo" (Trump, 2018ci). Inzistiranjem na pravednim i recipročnim odnosima, Trump je zahtijevao da "tržišta budu otvorena u istom stupnju na obje strane i da privatna industrija, a ne državni planeri, izravno ulažu" (Trump, 2018bu). "Riječ je 'recipročno'. To je riječ koju želim da svi upamte." (Trump, 2018cl).

Pravedna i recipročna trgovina u praksi nije postojala, što je Trump pripisivao tome što su strane države godinama iskorištavale SAD. Prijašnjim administracijama je predbacivao što su im to dozvoljavale, često nudeći određene trgovinske kompenzacije radi ostvarivanja geopolitičkih ciljeva. Trump je smatrao da za tim više nema potrebe i da je odnose potrebno urediti na pravednoj i recipročnoj osnovi, s istom razinom carina na obje strane (Trump, 2017ci), što bi američkim radnicima omogućilo ravnopravnu tržišnu utakmicu (Trump, 2017bn; Trump, 2018az). Načelo reciprociteta ipak nije bilo jednostavno u kratkom roku uvesti u već regulirane odnose s drugim državama, pa su Trumpova nastojanja neminovno morala dovesti do određenih konflikata, pa i trgovinskih ratova. Njegov prioritet stoga je bio ponovno ispregovarati važnije trgovinske sporazume s partnerima koji bi bili spremni prihvatiti nove uvjete (Trump, 2017cr). Ovo uravnoteživanje odnosa trebalo je dovesti i do smanjenja trgovinskog deficita, a Trump je s time povezivao i savezničko veće sudjelovanje u troškovima vlastite sigurnosti i obrane, što je do tada velikim dijelom snosio SAD. To se odnosilo i na najbliže saveznike, pa je tako Trump isticao da europski saveznici ostvaruju 151 milijardu USD trgovinskog suficita, radi čega nema razloga da ne snose i veći dio troškova vlastite obrane (Trump, 2018du). Ovakva trgovinska politika trebala je ispraviti neravnoteže koje su u proteklih četvrt stoljeća u SAD-u dovele do gubitka 4,2 milijuna radnih mjesta u proizvodnji te 15 bilijuna USD kroz trgovinske deficite (Trump, 2019az), pomažući time i usponu Kine kao novog sistemskog rivala i izazivača u međunarodnom poretku (Trump, 2015).

U skladu s navedenim, ne može se reći da je Trump pokretao trgovinske ratove iz hira, neznanja ili nekih neodređenih razloga, već su njegova nastojanja bila usmjerena prije svega na postizanje pravednih i recipročnih trgovinskih odnosa, u kojemu bi SAD i druge države međusobno primjenjivale iste carinske stope. Unatoč tome, Trumpovu politiku mnogi su radi njene izvedbe smatrali protekcionističkom, međutim, na izričito pitanje u intervjuu smatra li se protekcionistom, predsjednik Trump je odgovorio negativno, odvrativši da se smatra zagovornikom slobodne trgovine. Problem nije vidio u svojim politikama, već u lošim trgovinskim sporazumima koji ranije nisu bili sklapani u skladu s načelima slobodne trgovine (Trump, 2015). Međutim, u nekim drugim izjavama Trump nije krio da je američka trgovinska

politika tijekom dugog razdoblja američke povijesti bila protekcionistička, odnosno da je štitila američke radnike i industriju od vanjskih utjecaja, što nije smatrao spornim. "Naši najveći predsjednici, od Washingtona, preko Jacksona i Lincolna do McKinleya i drugih, štitili su ovu zemlju od vanjskog utjecaja, od drugih zemalja koje su dolazile i krale naše bogatstvo i krale naša radna mjesta i krale naše kompanije. Bit ćemo vrlo poštteni. Bit ćemo vrlo fleksibilni. Međutim, štitit ćemo američkog radnika, kao što sam govorio u svojoj kampanji" (Trump, 2018cg). Trump je znao citirati McKinleya, koji je govorio o politici zaštitnih carina kao mjeri koja je mnogim Amerikancima uljepšala život (Trump, 2018cm), kao i Henrya Claya koji je "vjerovao u ono što je nazivao američkim sistemom te je predložio carine za zaštitu američke industrije i financiranje američke infrastrukture" (Trump, 2017bl). Trump se pozivao na ranije američke predsjednike i kada je riječ o zaštiti američke industrije i proizvodnje. Tvrđio je da su "najveći predsjednici, od Washingtona preko Lincolna i Jacksona do Teddya Roosevelta, razumjeli da Amerika mora imati snažnu, vibrantnu i neovisnu industrijsku bazu" (Trump, 2018cm). "William McKinley je razumio da kada Amerika štiti svoje radnike i industrije, stvaramo veću i bolju sudbinu za svoj narod [...]. Svaki predsjednik na Mount Rushmoreu vjerovao je u zaštitu američke industrije. Moramo štititi našu industriju. I sada ćemo s time započeti. Ponovno tražimo naše nasljeđe proizvođačke nacije" (Trump, 2017bo).

Trumpova trgovinska politika, koju su mnogi smatrali protekcionističkom, nije sasvim nova pojava niti Trumpov izum, već je bila prisutna u političkoj misli i praksi tijekom većeg dijela američke povijesti, s iznimkom u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata. Toga je bio svjestan i Trump pa se često pozivao na američke velikane kako bi opravdao protekcionističke mjere. Tu su se posebno isticali predsjednik Jackson, kao i osmi predsjednik Zastupničkog doma Henry Clay, veliki zagovornik američke proizvodnje i kritičar slobodne trgovine koja američke luke otvara bescarinskom uvozu, a strane luke ostavlja zatvorenima za SAD. Kao i Trump danas, Clay je u 19. stoljeću tvrdio da trgovina mora biti pravedna, ravnopravna i recipročna (Trump, 2017bl). Protekcionističkom politikom Trump je želio obnoviti ekonomsku neovisnost i industrijsku moć SAD-a, u čemu je dobrim dijelom i uspio, pa je 2019. godine doprinos proizvođača američkoj industriji bio 250 milijardi USD veći nego prije izbora (Trump, 2019al), što se pripisuje inozemnim investicijama te smanjenju regulacije i poreza (Trump, 2019az).

6.2.3.2. Redefiniranje trgovinskih odnosa s drugim državama

Odustajanje od multilateralnih sporazuma i davanje prednosti bilateralnim trgovinskim sporazumima, utemeljenima na načelima pravednosti i reciprociteta, bilo je jedno od ključnih

obilježja Trumpove vanjske politike. Trump je ovakvo stajalište objašnjavao time da se iz bilateralnih sporazuma lakše povući ako je potrebno, dok su multilateralni sporazumi kompliciraniji i sužavaju opcije djelovanja (Trump, 2018ab) te je jasno poručivao da SAD više neće "ulaziti u velike sporazume koji nam vežu ruke, predaju naš suverenitet i smislenu provedbu čine praktički nemogućom" (Trump, 2017bu). Trgovinske sporazume koje je SAD ranije sklapao Trump je općenito smatrao vrlo lošima i štetnima za SAD (Trump, 2017a). Odgovornost za takvo stanje pripisivao je ranijim američkim administracijama, a tek nešto manje stranim zemljama, za koje je smatrao da su samo željele postići najbolje za sebe (Trump, 2018ch; Trump, 2018bb), iako su i saveznici i protivnici "pljačkali" SAD (Trump, 2018bg), a SAD je žrtvovao vlastitu srednju klasu kako bi "financirao rast stranih država" (Trump, 2017bl). Prema ovom gledištu, ukidanjem carina i smanjenjem trgovinskih barijera, što je često bilo vođeno geopolitičkim promišljanjima, SAD je dozvolio priljev velike količine strane robe u zemlju, pa i po dampinškim cijenama, dok su istovremeno strana tržišta za američke proizvode ostajala visoko zatvorena (Trump, 2017bu; Trump, 2018cs). Tijekom vremena to je dovelo do trgovinskih deficita skoro sa svim državama te je dodatno potaklo procese deindustrijalizacije i gubitka radnih mjesta (Trump, 2018ae).

Kako bi pokušao preokrenuti ove trendove, Trump je pristupio pregovorima o izmjeni dotadašnjih bilateralnih sporazuma (Trump, 2015; Trump, 2017bs), uz istovremenu kritiku nepoštenih trgovinskih prakse drugih zemalja. Smatrao je da je sve "započelo s Japanom, prešlo na Kinu, a sada su to Kina, Japan, svi. Svi su iskorištavali ovu zemlju. Pljačkali su našu zemlju" (Trump, 2018ab). Kritike su se odnosile i na saveznike, koji su uz trgovinu, SAD iskorištavali i na području obrane (Trump, 2018cg). "Imamo puno prijatelja. Ali naši prijatelji, u mnogo slučajeva [...] tretirali su nas u trgovini gore nego neprijatelji" (Trump, 2018ci). O nepoštenim trgovinskim praksama Trump je promišljao na sljedeći način. "Sjedinjene Države promicale su privatno poduzetništvo, inovacije i industriju. Druge zemlje koristile su državno industrijsko planiranje i tvrtke u državnom vlasništvu. Držali smo se načela WTO-a o zaštiti intelektualnog vlasništva i osiguravali pošten i jednak pristup tržištu. Oni su koristili *dumping* proizvoda, subvencioniranje roba, manipulaciju valutom te predatorske industrijske politike. Ignorirali su pravila kako bi stekli prednost nad onima koji su pravila slijedili, stvarajući enormne poremećaje u trgovini i prijeteći samim temeljima međunarodne trgovine" (Trump, 2017bu). Trgovinski deficit predstavljao je za Trumpa jedno od središnjih makroekonomskih pitanja barem posljednjih 25 godina, stoga ne čudi da je ovo pitanje na neki način postalo središnja preokupacija njegove trgovinske politike (Trump, 2017ak). "Desetljećima su Sjedinjene Države

otvarale svoju ekonomiju – daleko najveću na Zemlji – s malo uvjeta. Dozvolili smo stranoj robi iz cijelog svijeta da slobodno ulazi preko naših granica, dok nam druge zemlje zauzvrat nisu davale pravedan i recipročan pristup svojim tržištima. Još i gore, neke zemlje zlorabile su ovu otvorenost kako bi izvezile svoje proizvode po dampinškim cijenama, subvencionirale svoju robu, ciljale našu industriju i manipulirale svojim valutama kako bi ostvarile nepoštenu prednost pred našom zemljom. Kao rezultat, naš trgovinski deficit napuhan je na oko 800 milijardi USD godišnje" (Trump, 2018cs). Spornom praksom smatrao je dakle i devalvaciju valute, čime su Kina, a ranije i Japan, povećavali svoju i smanjivali američku konkurentnost (Trump, 2015). Ovakve prakse stajale su SAD kroz desetljeća veliki broj radnih mjesta i zatvorenih tvornica, radi čega je cjelokupna Trumpova politika bila usmjerena na pokušaj promjene trendova, u čemu su mu trebali pomoći nova carinska politika, redefiniranje odnosa s drugim državama, novi trgovinski sporazumi i uklanjanje restrikcija na proizvodnju energenata u SAD-u (Trump, 2018ed). "Razdoblje ekonomske predaje je završeno. Ameriku više neće iskorištavati. Žao mi je. Ameriku se ponovno respektira" (Trump, 2018br), najavljuvao je Trump novu politiku saveznicima i suparnicima, politiku u kojoj je koristio carine ili prijetnje carinama kao sredstvo uvjeravanja drugih država na redefiniranje trgovinskih odnosa sa SAD-om i ispravljanje postojećih neravnoteža (Trump, 2018cl; Trump, 2019bm).

Trumpova politika posebno je bila usredotočena na Kinu (Trump, 2018cm), kao najvećeg konkurenta i rivala, na kojega je otpadao i najveći udio trgovinskog deficita (375-500 milijardi USD). Kina je također bila jedna od zemalja koja je pokazivala izrazitu sklonost nepoštenim trgovinskim praksama, tržišnim barijerama, prisilnom transferu tehnologije, krađi intelektualnog vlasništva i drugim nepoštenim praksama, radi kojih, prema Trumpovom mišljenju, SAD nije mogao sudjelovati u ravnopravnoj tržišnoj utakmici (Trump, 2017bs). Stoga je Trump pristupio mjerama koje su trebale smanjiti trgovinski deficit, ali i neutralizirati kineske mjere kojima je Kina nastojala steći američku tehnologiju nepoštenim postupcima. Uvedene su carine na niz proizvoda, uključujući aeronautiku, ICT i strojeve. Predložene su restrikcije na kineska ulaganja u osjetljivu američku tehnologiju, a Trumpova administracija pokrenula je i istragu nad kineskim aktivnostima, politikama i praksama koje se odnose na transfer tehnologije, intelektualno vlasništvo i inovacije. Istraga je zaključila da Kina koristi restrikcije stranog vlasništva kako bi prisilila američke kompanije da kineskim entitetima transferiraju tehnologiju, kao i da izravno olakšava ulaganja i akvizicije u svrhu transfera tehnologije s američkih kompanija na kineske entitete. SAD je stoga uveo carine na perlice posuđa i solarne panele iz Kine, a pred WTO-om se vodilo i nekoliko sporova (Trump,

2018am). Trump je kritizirao Kinu i radi devalvacije valute i manipulacije tečajem, kao i radi nepoštenih aktivnosti u okviru WTO-a, koji mu je kao organizacija u kojoj SAD rijetko kada pobjeđuje u sporovima, predstavljao poseban trn u oku, pa je razmatrao i povlačenje iz WTO-a (slično kao što je povukao SAD iz WHO-a, gdje je SAD uplaćivao godišnje 500 milijuna USD, a Kina 39 milijuna USD, iako je veća zemlja i dominira WHO-om). SAD je 2019. godine izbjegao sudjelovati u imenovanju novih predstavnika Žalbenog tijela WTO-a, čime je blokirao formiranje tijela važnog za odlučivanje u trgovinskim sporovima WTO-a u drugom stupnju. Trump je nepoštenim smatrao i to što se Kina u svjetskoj trgovini smatra zemljom u razvoju, iako je druga svjetska ekonomija, što joj omogućuje niz pogodnosti koje SAD nema (Trump, 2020an; Trump, 2018cz). Trump je redovito tvrdio kako je od 2001. godine, otkada je Kina ušla u WTO, do 2016. godine, SAD izgubio više od 60.000 tvornica te milijune radnih mjesta. Kina je uvela barijere na američke poljoprivredne proizvode i krala trgovinske tajne, dok je SAD skupio skoro 4 bilijuna USD trgovinskog deficita s Kinom. To je omogućilo masovni transfer bogatstva iz SAD-a u Kinu, a SAD je svih ovih godina *de facto* financirao kineski uspon, odnosno njenu infrastrukturu, trgovinu, tehnologiju i vojsku, ne računajući krađu intelektualnog vlasništva, za koju je Trump procjenjivao da se kreće na razini od dodatnih 300 milijardi USD (Trump, 2019ao). Također je optuživao Kinu i za napad na farmere i pokušaj nanošenja štete SAD-u i tim putem (Trump, 2019ao). Kako bi odgovorio na sve ove probleme, Trump je uveo carine na više od 500 milijardi USD vrijednu kinesku robu, čime je potaknuo preseljenje opskrbnih lanaca iz Kine u SAD i druge zemlje, a američkom proračunu osigurao milijarde dolara prihoda (Trump, 2019az). Radi carina Kina je izgubila 5 milijuna radnih mjesta, kao i 2 milijuna radnih mjesta u proizvodnji (Trump, 2019bj), iako je Trump naglašavao da cilj carina i drugih mjera nije bio gurnuti Kinu u gospodarsku depresiju, već vršiti pritisak na nju (Trump, 2019ac) kako bi se poboljšali trgovinski i poslovni odnosi dviju zemalja, ali na pravednim i recipročnim osnovama (Trump, 2017bs). Unatoč pritisku, Trump je bio uvjeren da je odnose s Kinom moguće poboljšati, pa je povremeno isticao da nije Kina kriva što je iskorištavala SAD proteklih desetljeća, već je veću krivicu pripisivao bivšim američkim administracijama. Međutim, ipak nije zahtijevao apsolutni reciprocitet, već je smatrao da dogovor mora ići blago u korist SAD-a, s obzirom da je Kina SAD iskorištavala dugi niz godina, pa tu razliku sada treba nadoknaditi (Trump, 2019ap). Trumpov pritisak ipak je doveo do pregovora i usuglašavanja vrlo kompleksnog trgovinskog sporazuma *Phase One*, u sklopu kojega se Kina, između ostaloga, obvezala godišnje kupovati 50 milijardi USD vrijedne američke poljoprivredne proizvode (Trump, 2020av) i otvoriti se za financijske usluge. Postignut je dogovor i oko fitosanitarnih kontrola, što je američkim farmerima trebalo olakšati izvoz u Kinu,

a dogovor je obuhvatio i pitanja intelektualnog vlasništva i transfera tehnologije. Zauzvrat se SAD obvezao da neće povećati carine s 25 % na 30 %, ali dio otvorenih pitanja ostavljen je za drugu fazu (Trump, 2019am; Trump, 2020aa). Međutim, ubrzo nakon usuglašavanja sporazuma *Phase One* izbila je pandemija koronavirusa, što je ova pitanja stavilo u drugi plan i omelo provedbu dogovorenoga.

Trumpovih kritika nisu bile pošteđene ni savezničke ni partnerske zemlje, pa tako niti Japan. Trump je Japan snažnije kritizirao u prošlosti, ali kritičan je bio i tijekom mandata, kada je isticao da trgovinu s Japanom ne smatra ni poštenom ni otvorenom (Trump, 2017cl). SAD je s Japanom imao trgovinski deficit od oko 70 milijardi USD godišnje, pri čemu je poseban problem predstavljao nerazmjerno velik japanski izvoz automobila u SAD u odnosu na američki izvoz u Japan (Trump, 2017cl), gdje je SAD poteškoće imao s izvozom žita, kao i s 50-postotnim carinama na izvoz stoke i 35-postotnim carinama na poljoprivredne proizvode, što je dodatno bilo popraćeno niskom potražnjom u Japanu za ovim proizvodima. "Ne uzimaju naše proizvode, ali kada oni ovdje šalju automobile, mi im ne naplaćujemo gotovo ništa", poručivao je Trump (Trump, 2018bp). Trumpov pritisak na Japan doveo je 2019. godine do potpisivanja ograničenog trgovinskog sporazuma, koji je trebao otvoriti japansko tržište za 7 milijardi USD vrijedne američke poljoprivredne proizvode, ali istovremeno smanjiti američke carine na uvoz japanskih turbina, strojeva i neke druge robe (New York Times, 2019).

Trgovinski deficit SAD je imao i s članicama NAFTA-e - Meksikom (71 milijardi USD) i Kanadom (17 milijardi USD) (Trump, 2017bk), pa se na meti kritika osobito našla NAFTA (*North American Free Trade Agreement*), koju je Trump smatrao katastrofalnim sporazumom koji je SAD stavio u nepovoljniji položaj u odnosu na Kanadu i Meksiko te doveo do velikih trgovinskih deficita i gubitaka radnih mjesta (Trump, 2018ab; Trump, 2020bb), osobito u prerađivačkoj i automobilskoj industriji (Trump, 2017ai). Trump nije automatski povukao SAD iz NAFTA-e, već je ispočetka ostavljao sve opcije otvorenima, dopuštajući mogućnost da se ispregovara novi sporazum ili da SAD istupi iz njega ako pregovori ne budu mogući (Trump, 2017ad). Naposljetku je prevladala druga opcija te je Trump pristupio pregovorima s Kanadom i Meksikom i uveo im carine na čelik i aluminij, nakon čega je ipak sklopljen novi sporazum – USMCA (*United States-Mexico-Canada Agreement*), koji je zamijenio NAFTA-u. Trump je procjenjivao da će USMCA stvoriti 600.000 radnih mjesta i generirati do 235 milijardi USD u ekonomskoj aktivnosti, kao i povećati izvoz poljoprivrednih proizvoda za 2,2 milijarde USD. USMCA je također trebala pomoći američkoj automobilskoj industriji i poduprijeti visoko plaćena radna mjesta u američkom proizvođačkom sektoru, čime bi bila omogućena

ravnopravna tržišna utakmica s radnicima iz drugih zemalja. Očekivalo se i stvaranje do 76.000 novih radnih mjesta u autoindustriji i 34 milijardi USD u novim investicijama u automobilskoj industriji, a također su trebali biti zajamčeni najsnažniji standardi zaštite okoliša, više nego u bilo kojem američkom trgovinskom sporazumu u povijesti (Trump, 2020am; Trump, 2020bd). Prilikom potpisivanja USMCA-e, Trump je istaknuo da se konačno privodi kraju noćna mora NAFTA-e i da potpisuje USMCA, kao najveći, najpošteniji, najuravnoteženiji i najmoderniji trgovinski sporazum ikada postignut. Ocijenio je da će USMCA dodati 1.2 % američkom BDP-u i stvoriti nova radna mjesta, a posebno će biti koristan za trgovinu prema Kanadi i njenim carinama od 275 % na mliječne proizvode, te za proizvođače automobila, zaštitu intelektualnog vlasništva i nove standarde zaštite okoliša (Trump, 2019ap).

Trgovinski odnosi s Južnom Korejom također su se našli na meti kritika (Trump, 2017ao), s obzirom da je Trump smatrao kako je trgovinski sporazum SAD-Južna Koreja iz 2012. godine doveo do povećanja trgovinskog deficita SAD-a. Trump je i prema Južnoj Koreji primijenio sličan pristup kao i prema ostalim državama, što je dovelo do započinjanja pregovora o izmjeni ovog sporazuma. Ishod je ponovno bio povoljan za SAD, odnosno postignut je dogovor koji je trebao koristiti američkim radnim mjestima, automobilskoj industriji i izvozu. Dogovoreno je da će Južna Koreja dvostruko povećati uvoz američkih automobila s 25.000 na 50.000 godišnje po proizvođaču, koji će moći ući na korejsko tržište uz zadovoljavanje američkih sigurnosnih standarda. Južna Koreja je također olakšala poslovno okruženje za američke automobile i dijelove, uzimajući u obzir američke emisijske i ekološke standarde. Postignut je i dogovor za zaštitu američkih proizvođača čelika i nacionalne sigurnosti. Isprva su uvedene carine na uvozni čelik i aluminij, ali je potom nađeno alternativno rješenje za zadovoljavanje američkih zabrinutosti, na način da je smanjen korejski izvoz čelika u SAD. Također je dogovoreno izbjegavanje praksi koje stvaraju nepoštenu konkurentsku prednost (Trump, 2018ak).

Kada je riječ o odnosima s europskim saveznicima, Trump je često isticao da nitko ne tretira SAD gore od EU, za koju je vjerovao da je stvorena upravo kako bi trgovinski iskorištavala SAD (Trump, 2018ac). Jedan od glavnih argumenata ponovno je bio usredotočen na automobilsku industriju, u okviru koje EU izvozi svoje automobile u SAD, a istovremeno onemogućuje izvoz američkih automobila u EU. Problematičnim je smatrao i onemogućen ili znatno otežan izvoz američkih poljoprivrednih proizvoda u EU (Trump, 2018cf). Ovakva politika dovela je do trgovinskog deficita s EU od oko 151 milijardu USD, radi čega se Trump zalagao za ukidanje europskih trgovinskih barijera (Trump, 2018az). Želja za novim trgovinskim sporazumom i uvođenjem carina bila je Trumpova taktika koju je primjenjivao i

prema saveznicima. Tako je znao isticati da je od predsjednika EK Junckera tražio pregovore o trgovinskom sporazumu, a kako se ništa nije događalo, javio je Junckeru da SAD uvodi carine od 25 % na automobile iz EU, nakon čega je Juncker odmah odletio u SAD na pregovore (Trump, 2018bm). Trump je UK-u nudio pregovore o novom trgovinskom sporazumu nakon izlaska iz EU (Trump, 2019az), dok je EU-u (zajedno s Kanadom i Meksikom) 2018. godine uveo carine na čelik u visini 25 % i aluminij u visini 10 % (France24, 2018).

Posebna kritika bila je usmjerena prema europskim saveznicima koji nisu izdvajali dovoljno za NATO i obranu (Trump, 2017db), s obzirom da je u odnosima sa saveznicima pitanja obrane i trgovine Trump smatrao povezanima pa je saveznicima predbacivao što SAD snosi 90 % troškova NATO-a, a oni zauzvrat iskorištavaju SAD na području trgovine. Vjerovao je da NATO više koristi Europljanima nego SAD-u koji je daleko od potencijalnih kriznih žarišta (Trump, 2018cf), radi čega bi Europljani morali preuzeti veći dio tereta. Na dobar dio europskih zemalja radi premalih izdvajanja za obranu gledao je kao na delinkvente koji koriste ovu priliku za iskorištavanje SAD-a i na području trgovine (Trump, 2018cg). Na meti kritika osobito se našla Njemačka, radi svojih niskih izdvajanja i trgovinske konkurentnosti, ali i radi projekta plinovoda Sjeverni tok 2, u kojem pogledu se Trump pitao zašto bi SAD trebao Nijemce štiti od Rusa, dok ti isti Nijemci Rusima šalju milijarde dolara za plin (Trump, 2020an). Povezanost obrane i trgovine u odnosima sa saveznicima bila je vidljiva i po činjenici da bi veća izdvajanja saveznika za obranu značila i više narudžbi američke vojne opreme i naoružanja, čime se jača američki izvoz. Upravo je ovo bio jedan od glavnih elemenata zbog kojih je Trump povezivao obrambena i trgovinska pitanja pa je pojedine vanjskopolitičke posjete koristio kako bi se sklopili poslovi na području obrane, što je osim kod članica NATO-a to bilo vidljivo i npr. kod Vijetnama i zemalja Bliskog istoka (Trump, 2017cis; Trump, 2017bg).

Velike kritike Trump je upućivao i WTO-u, kojemu je zamjerao prenošenje suvereniteta na naddržavna tijela i gubitak sporova SAD-a pred WTO-om, kao i općenito sustav koji je postavljen na način da SAD nema većinu i da ga druge države mogu iskorištavati (Trump, 2017ak). Ovakav pristup bio je sukladan Trumpovim pristupima u pogledu multilateralnih sporazuma, gdje je Trump SAD-u želio ostaviti maksimalno otvorene ruke u pogledu vanjskog djelovanja, bez sputavanja koje predstavljaju multilateralni sporazumi i organizacije. Trump je vjerovao i da je WTO pomogao usponu Kine, istovremeno uzrokujući štetu SAD-u (Trump, 2018ch), radi čega se zalagao za reformu svjetskog trgovinskog sustava (Trump, 2019az). U tom je kontekstu poručivao da "organizacije kao WTO mogu funkcionirati ispravno samo kada svi članovi slijede pravila i poštuju suverena prava svake članice. Ne možemo očekivati

otvorena tržišta ako ne osiguramo pravedan pristup tržištu. Na koncu, nepoštena trgovina nas sve potkopava" (Trump, 2017bu). Osim toga, današnja pravila međunarodnog sistema i međunarodne obveze često su popustljivi prema zemljama u razvoju, uključujući Kinu, dok od zapadnih razvijenih država očekuju preuzimanje skupih obveza koje koče razvoj. Kao primjer se mogu navesti klimatske promjene, gdje u međunarodnoj zajednici dominira stajalište o potrebi čim bržeg smanjivanja emisija stakleničkih plinova, što se ipak primarno odnosi na zapadne zemlje i SAD, čija je politika povremeno odudarala od ovih napora. S druge strane, Kina i Indija rjeđe su meta takvih kritika te im je ostavljeno dulje razdoblje za prilagodbu, iako u apsolutnim iznosima imaju najveće emisije stakleničkih plinova (Statista, 2020e). SAD se stoga povukao i iz Pariškog klimatskog sporazuma, predbacujući mu visoke troškove provedbe i opasnost od gubitka američkih radnih mjesta. Trump je također povukao potpis SAD-a i iz Transpacifičkog partnerstva (TPP) (Trump, 2017ai; Trump, 2020av), iako je i ovdje ostavljao teoretsku mogućnost povratka u sporazum ako se ispregovara povoljnija verzija. TPP je Trump ionako smatrao nepotrebnim, pošto je SAD već sklopio bilateralne sporazume s većinom zemalja iz TPP-a (Trump, 2018cv).

Ovakva politika bila je sukladna s vizijom iznesenom u Strategiji nacionalne sigurnosti, koja je posebno važnim prepoznala promicanje američkog prosperiteta, ekonomsku sigurnost povezala s pitanjima nacionalne sigurnosti, a ekonomsku vitalnost, rast i prosperitet smatrala preduvjetima američke moći i utjecaja u inozemstvu. To je podrazumijevalo smanjivanje regulacije i poreza na domaćem planu, a na vanjskom planu trgovinu temeljenu na načelima pravednosti i reciprociteta, suzbijanje nepoštenih trgovinskih praksi i krađe intelektualnog vlasništva, kao i zaštitu industrijske i inovacijske baze važne za nacionalnu sigurnost (Trump, 2017cf). U redefiniranju odnosa s drugim državama, Trump nije prezao od korištenja carina i prijetnji carinama kao poluge i metode uvjeravanja drugih država da pristanu na nove sporazume, s povoljnijim uvjetima za SAD (Trump, 2018bo; Trump, 2017bk). Ovi primjeri pokazuju da je Trump, ponukan trgovinskim deficitom SAD-a sa svijetom u iznosu od oko 800 milijardi USD (Trump, 2016a), odlučio voditi novu trgovinsku politiku koja je na prvo mjesto stavljala američke radnike i američka radna mjesta (Trump, 2016e). Njegove odluke mogu se objasniti prvenstveno njegovim zalaganjem za nacionalne pred globalnim interesima, oko čega je poručivao kako je "izabran zastupati građane Pittsburgha, a ne Pariza. Obećao sam da ću se povući iz njega ili ponovno ispregovarati bilo koji sporazum koji ne služi američkim interesima" (Trump, 2017bg). Time je Trump pokazao veliku sličnost s pojedinim paleokonzervativnim autorima, a osobito s Patrickom Buchananom, od kojega je preuzeo niz teza, uključujući veliku

kritiku NAFTA-e, pa čak i konkretan izričaj. Primjerice, poručujući da s njim završava "velika izdaja Amerike" (Trump, 2020av), Trump je čak i doslovno preuzeo terminologiju kojom se Buchanan poslužio u svojoj knjizi *The Great Betrayal* (1998).

6.2.4. Migracije

Stroga migracijska politika bila je još jedna od karakterističnih politika predsjednika Trumpa, koja je imala i svoju vanjsku dimenziju. Imigracija je Trumpu predstavljala trn u oku već dugo vremena (Trump, 2000: 148). Parafrazirajući Reagana, Trump je tvrdio kako "SAD nije država ako nema vlastite granice" (Trump, 2018cf, 2018eb), radi čega je posebno važnim smatrao nadzor i kontrolu granica s ciljem zaustavljanja nezakonitog priljeva migranata i opojnih droga u zemlju. Iako je jasno poručivao da nije protiv imigracije i da voli imigraciju, a i njegova majka je bila imigrantica iz Škotske, Trump je jasno poručivao da je koncept nezakonite imigracije ono što ne voli (Trump, 2016: 21) i što treba zaustaviti (Trump, 2016: 22). Iz tog je razloga bio veliki kritičar migracijske politike prijašnjih administracija, smatrajući da su "lideri u Washingtonu nametnuli zemlji imigracijsku politiku za koju Amerikanci nikada nisu glasali, nikada je nisu tražili, i nikada odobrili, politiku u kojoj se pogrešnim ljudima dozvoljava ulazak u našu zemlju, a prave ljude se odbija" (Trump, 2017cf). Upravo u ovoj rečenici nalazi se temeljni smisao Trumpove migracijske politike, koja je nastojala suzbijati nezakonite migracije, ali se pozitivno izjašnjavala o legalnim migracijama. Naime, Trump se, između ostaloga, zalagao za reformu sustava zelene karte koja favorizira nisko-obrazovane migrante i uvođenje tzv. *merit-based* imigracije (Trump, 2017cp), što je bio dobar pokazatelj da nije *a priori* bio protiv migracija, već je njegovo protivljenje migracijama bilo usmjereno ponajprije na suzbijanje nezakonitih migracija, dok je legalnu imigraciju podržavao, osobito kada se radilo o kvalificiranoj radnoj snazi za kompanije koje se vraćaju u SAD i imaju potrebu za radnom snagom (Trump, 2018ae; Trump, 2019ap; Trump, 2018bl; Trump, 2017bo). Kao što je jasno poručivao da "dozvoljava ljudima da dođu na temelju zasluga" (Trump, 2018cb), tako se nije negativno odnosio niti prema postojećim imigrantima, o kojima se također redovno pozitivno izjašnjavao. Primjerice, isticao je da su "Sjedinjene Države dom za 36 milijuna veličanstvenih meksičkih američkih državljana. Meksički Amerikanci podižu naše zajednice, jačaju naše crkve i obogaćuju svaku karakteristiku nacionalnog života. Oni su radišni, nevjerojatni ljudi" (Trump, 2020ba). "U Sjedinjenim Državama, izvanredni doprinosi meksičkih Amerikanaca osjećaju se u svakoj industriji, svakoj zajednici i svakom aspektu naše nacije. Od umjetnosti do trgovine, od znanosti do medicine, meksički ljudi su nevjerojatni. Podržavali su naše najveće vrijednosti:

Boga, obitelj i zemlju" (Trump, 2020bg). Dakle, iz navedenoga je vidljivo da migracije za Trumpa nisu bile nepoželjne same po sebi, već su problematične bile prvenstveno nezakonite migracije, povezane s nekontroliranim ulaskom nepoznatih ljudi u zemlju i krijumčarenjem droge preko južne granice (Trump, 2018bz). S druge strane, restriktivan pristup Trumpa bio je vidljiv u njegovoj spremnosti da "u zemlju primi samo one koji dijele naše vrijednosti, koji vole naše narod i koji će uvijek voljeti naš narod. Ne želimo ljude koji ulaze u zemlju, a koji imaju loše namjere [...]. Također vjerujemo da bi se oni koji žele imigrirati u našu zemlju trebali moći uzdržavati financijski i ne bi trebali koristiti socijalnu pomoć za sebe ili svoje kućanstvo barem pet godina" (Trump, 2017bo; Trump, 2017bi).

Kako bi promijenio pristup migracijama koji su zadale prethodne administracije, Trump je želio provesti imigracijsku reformu, kojom bi se s jedne strane otvorio put za stjecanje državljanstva za 1,8 milijuna nezakonitih migranata koje su u SAD doveli njihovi roditelji dok su bili djeca, dok su se s druge strane predviđale i različite protuimigracijske mjere. Među njima isticale su se mjere poput pojačane zaštite granice, zapošljavanja graničnih policajaca, popunjavanja pravnih praznina koje su otežavale rad policiji, pružanja potpore graničnoj policiji, imigracijskim sucima i graničnim agentima, usvajanja strožih zakonodavnih rješenja (Trump, 2017cf; Trump, 2018cn), ukidanja lutrijskog sistema dodjele viza i zelenih karti, uz prelazak na *merit-based* imigraciju, kao i ukidanja lančanih migracija, što je trebalo onemogućiti migrantima da u SAD dovode neograničen broj članova šire obitelji (Trump, 2018aa). Među ovim mjerama, kao središnji i možda najkontroverzniji element Trumpove migracijske politike, našao se i projekt izgradnje zida na granici s Meksikom (Trump, 2016e).

Strožu migracijsku politiku Trump je opravdavao s nekoliko različitih aspekata. Jedan od njih bio je pogled na zaštitu granice kao na jedan od elemenata zaštite nacije. Trump je vjerovao da kada SAD "jednom izgubi svoje granice, izgubili smo svoju zemlju" (Trump, 2018ci) i da "snažna nacija mora imati snažne granice" (Trump, 2018bp). "Kao predsjednik Sjedinjenih Država, moja najveća dužnost je obrana zemlje i njenih građana. Nacija bez granica uopće nije nacija. Neću više stajati sa strane i dozvoljavati eroziju našeg suvereniteta, gaženje naših zakona ili nepoštivanje naših granica" (Trump, 2019bd). Ova stajališta upućuju na zaključak da je Trump na području migracijske politike prihvatio snažan suverenistički pristup, temeljen na načelu da svaka nacija ima suvereno pravo sama odrediti svoju imigracijsku politiku u skladu s nacionalnim interesom, kontrolirati vlastite granice i odlučivati koga će pustiti u zemlju. Suverenističkom aspektu dodavao je i aspekt antiglobalizma, tako da nije bio sklon nadnacionalnim rješenjima i preporukama međunarodnih tijela koja nikome ne polažu račune

(Trump, 2018cs), a koja u pozadini često za cilj imaju brisanje nacionalnih granica (Trump, 2017bk). U svojim je javnim istupima redovito upozoravao na ove grupacije globalista i nevladinih udruga, navodeći da "u Sjedinjenim Državama i diljem svijeta postoji rastuća industrija radikalnih aktivista i nevladinih udruga koje promiču krijumčarenje ljudi. Ove skupine ohrabruju nezakonite migracije i zahtijevaju brisanje nacionalnih granica [...]. Danas imam poruku za one aktiviste otvorenih granica koji se skrivaju iza retorike o socijalnoj pravdi: vaše politike nisu pravedne. Vaše politike su okrutne i zle. Jačate kriminalne organizacije koje vrebaju nad nevinim muškarcima, ženama i djecom" (Trump, 2019az). "Brisanje nacionalnih granica ljude ne čini sigurnijima ili prosperitetnijima; već potkopava demokraciju i rasprodaje prosperitet. Daje ga drugima" (Trump, 2017bm). Ne čudi stoga što je Trump onda odlučio povući SAD iz UN-ovih planova na području upravljanja migracijama i izbjeglicama, pa nije želio pristupiti niti Globalnom kompaktu o migracijama. Jedinim održivim rješenjem smatrao je pružanje pomoći ljudima da izgrade bolju budućnost u vlastitim zemljama (Trump, 2018cs).

U migracijskoj politici predsjednika Trumpa vidljiva je i sekuritizacija migracijskih pitanja. Na sigurnost granica Trump je gledao kao na pitanje nacionalne sigurnosti, a na nezakonite migrante kao na prijetnju nacionalnoj i javnoj sigurnosti (Trump, 2017ab). Tvrdio je "da bi [SAD] bio bogata nacija, mora biti sigurna nacija" (Trump, 2017bl) pa je bio spreman rasporediti i vojsku na južnu granicu (Trump, 2018bs). Također se fokusirao na suzbijanje kriminalnih bandi koje operiraju uz granicu i u gradovima. Možda najozloglašenija među njima bila je MS-13, čijem se uklanjanju iz američkih gradova Trumpova administracija prilično posvetila, a i Trump se na nju redovito osvrtao u svojim istupima na temu migracija i sigurnosti (Trump, 2019al). Pitanje sigurnosti granica Trump je povezivao i sa zaštitom žena, tvrdeći da žene žele sigurne kvartove za svoju obitelj, dobre škole i zdravstvenu skrb te kriminalce u zatvoru ili izgnane iz zemlje (Trump, 2018bt).

Pitanje zaštite granica Trump je smatrao i moralnim pitanjem, kako u pogledu američkih građana i njihovih radnih mjesta, tako i u pogledu legalnih migranata. "Stanje bezakonja na južnoj granici prijetnja je sigurnosti i financijskoj dobrobiti cijele Amerike. Imamo moralnu dužnost stvoriti imigracijski sustav koji štiti živote i radna mjesta naših građana. To uključuje našu obvezu prema milijunima imigranata koji danas žive ovdje i koji su slijedili pravila i poštovali naše zakone. Zakoniti imigranti obogaćuju našu naciju i jačaju naše društvo na nebrojene načine. Želim da ljudi dolaze u našu zemlju u najvećim brojevima ikada, ali moraju doći legalno" (Trump, 2019aa). Dakle, Trump je vjerovao kako SAD ima moralnu obvezu sprječavanja nezakonitih migracija, s obzirom je to jedino pošteno prema građanima i legalnim

migrantima koji su se pridržavali svih propisa i pravila i koji možda godinama čekaju na regularizaciju svojeg statusa (Trump, 2018ci). Protiv legalnih migranata nije imao ništa protiv, već je, upravo suprotno, čak podržavao njihov dolazak u SAD radi povećanja kvalificirane radne snage za potrebe rastuće ekonomije. S druge strane, snažno se zalagao za deportaciju nezakonitih migranta, pa je sa zemljama poput Gvatemale i Meksika potpisao sporazume o sigurnim trećim državama (Trump, 2019as), jasno poručujući da će svi nezakoniti migranti biti brzo deportirani iz SAD-a, uključujući djecu (Trump, 2019ab; Trump, 2019bl). Zaštitu granice Trump je povezivao i s ranijim intervencionizmom SAD-a, tvrdeći da je SAD "godinama štitio granice stranih zemalja [a] sada branimo granice naše zemlje" (Trump, 2018bu).

Patriotizam je bio još jedan motiv za čvrstu migracijsku politiku, s obzirom da je ljubav prema Americi implicirala potrebu očuvanja Amerike sigurnom i prosperitetnom za buduće generacije, dok se na nezakonite migrante dugoročno gledalo kao na prijetnju sigurnosti i prosperitetu američke nacije. U tom je svjetlu Trump jasno poručivao da "ćemo ponovno imati sigurnost jer je Amerika više od pukog mjesta na karti. Amerika je nacija, Amerika je obitelj, Amerika je naša da ju volimo i njegujemo i štitimo i brinemo se za nju, a to i radimo. Pobrinut ćemo se za ovu zemlju za našu djecu i naše unuke i naše praunuke. I nećemo pustiti da u našu zemlju uđu ljudi koji će ju uništiti" (Trump, 2017bk). Ovi pogledi bili su vrlo bliski pogledima Patricka Buchanana o potrebi očuvanja Amerike radi nje same i ljubavi prema njoj.

Trump je protivljenje nezakonitim migracijama obrazlagao i s aspekta njihovih štetnih učinaka ne samo za SAD, već i za zemlje iz kojih migranti odlaze. "Naučili smo da su dugoročno nekontrolirane migracije duboko nepravedne prema zemljama iz kojih migranti dolaze i zemljama koje ih primaju. U zemljama iz kojih dolaze smanjuju ekonomski pritisak za provedbom potrebnih političkih i ekonomskih reformi i iscrpljuju im ljudski kapital potreban za motivaciju i provedbu tih reformi. U zemljama u koje dolaze značajnije troškove nekontroliranih migracija pretežito snose građani s niskim primanjima, čiju zabrinutost mediji i vlada često ignoriraju" (Trump, 2017ck). "Svi Amerikanci su pogođeni nekontroliranom, nezakonitom migracijom. Ona napreže javne resurse i smanjuje radna mjesta i plaće. Najviše su pogođeni Afroamerikanci i Hispanoamerikanci" (Trump, 2019ab; Trump, 2018bf), kao i radnička klasa, koja plaća visoke troškove radi pojačanog pritiska migracija na radna mjesta i plaće te lokalne škole, bolnice i sigurnost u gradovima (Trump, 2018cb; Trump, 2017bp; Trump, 2019aa; Trump, 2017cp; Trump, 2020av; Trump, 2018bt; Trump, 2018dd).

Slično kao što je Buchanan (2006) upozoravao na bazen Demokratskih birača među imigrantima, tako je i Trump bio svjestan da je imigracija i unutarnjopolitičko pitanje, s obzirom

da imigranti u pravilu glasaju za Demokrate, pa je za prijašnju migrantsku politiku okrivljavao "Demokratske zakone i aktiviste te Demokratske suce koji rade što god hoće i sprječavaju nas da vraćamo nezakonite migrante natrag u Središnju Ameriku i druge dijelove svijeta" (Trump, 2018bo). Kritizirajući Demokratske političare, Trump im je predbacivao da "žele prijaviti nezakonite imigrante na besplatnu zdravstvenu skrb, besplatan socijalni sustav, besplatno obrazovanje, ali pogodite što uistinu žele? Žele da glasuju jer vjeruju da će svaki puta glasati za Demokrate. Demokrati jedino vjeruju u obranu granica drugih zemalja. Ne vjeruju u obranu naše zemlje. Otvorene granice [...] znače kriminal" (Trump, 2018bz). Logika je jednostavna: "što Amerika postaje više hispanika, to postaje i više Demokratska" (Buchanan, 2006: 58).

Iako prema mnogima kontroverzna, Trumpova migracijska politika ipak je smanjila broj nezakonitih migranata. Već na ljeto 2017. godine broj nezakonitih prelazaka smanjen je za 78 %, što je bilo najveće smanjenje u povijesti SAD-a (Trump, 2017bo), iako je ovaj broj u kasnijim godinama mandata ipak ponešto fluktuirao i povećavao se. Kako god bilo, i na području migracijske politike nemoguće je ne primijetiti veliku bliskost Trumpovih stajališta sa stajalištem brojnih paleokonzervativnih autora, koji su preveliku imigraciju, osobito nezakonitu, smatrali prijetnjom američkom načinu života, budućnosti američkog društva i gubitku američkog kulturnog identiteta (Machnik, 2015: 29).

6.2.4.1. Sekuritizacija nezakonitih migracija

Trumpov pristup nezakonitim migracijama uvelike je bio obilježen njihovom sekuritizacijom, s naglaskom na sprječavanje krijumčarenja ljudi i droga te suzbijanje djelovanja migrantskih kriminalnih bandi (Trump, 2017ad). Trump je izražavao bojazan što "su stotine tisuća ljudi koji dolaze kroz Meksiko i ulaze u našu zemlju nezakonito okupirale Sjedinjene Američke Države. Ovaj kontinuirani priljev nezakonitih migranata ima duboke posljedice na sve aspekte našeg nacionalnog života: preplavljuje naše škole, opterećuje naše bolnice, iscrpljuje naš socijalni sustav i uzrokuje neviđenu količinu kriminala. Članovi bandi, krijumčari, krijumčari ljudi te nezakonite droge i narkotici svih vrsta slijevaju se preko naše južne granice i ulaze izravno u naše zajednice. Tisuće nevinih života gubi se svake godine kao rezultat ovog bezakonskog kaosa. To mora završiti SADA!" (Trump, 2019ap). Trumpova poruka bila je dakle jasna, "republikanci žele čvrste granice i ne žele kriminal. Vrlo jednostavno" (Trump, 2018az).

Trump je smatrao kako "nijedno pitanje nije centralnije za javnu sigurnost od pitanja imigracije i sigurnosti granica" (Trump, 2017bi) i kako je "imigracijska sigurnost pitanje [...] nacionalne

sigurnosti" (Trump, 2017bo). Sigurnosna razmatranja bila su glavni razlog zbog kojega je Trump inzistirao na izgradnji zida na južnoj granici s Meksikom, za što je dugo vremena pokušavao osigurati financiranje u Kongresu. Zid je trebao povećati sigurnost granice, blokirati nezakonite prelaske granice i krijumčarenje opojnih droga te obeshabriti nezakonite migrante da se uopće odlučuju na prelazak granice nezakonitim putem (Trump, 2017am; Trump, 2017bj). Zid je tehnički trebao biti izgrađen na način da se vidi kroz njega tko se nalazi s druge strane (Trump, 2018ae; Trump, 2018da), što bi olakšalo rad graničnim službama, a trošak izgradnje Trump je posredno pokušavao prebaciti na Meksiko, što je dijelom i ostvareno posrednim putem kroz bolje ispregovarane uvjete USMCA-e. Trump nije vidio ništa sporno u izgradnji zida, iako su "neki predlagali da je barijera nemoralna. Ali zašto onda bogati političari izgrađuju zidove, ograde i vrata oko svoje kuće. Ne izgrađuju zidove zato jer mrze ljude koji su vani, već zato što vole ljude koji su unutra", poručivao je Trump kritičarima izgradnje zida (Trump, 2019ab). Osim toga, isticao je i da je i sam Meksiko izgradio vlastiti zid na svojoj južnoj granici (Trump, 2016: 24). Ideja izgradnje zida na granici s Meksikom nije Trumpova novina, već su takve ideje iznosili i drugi paleokonzervativni autori prije njega. Primjerice, Buchanan (2006) je svojedobno zagovarao izgradnju stalne ograde uzduž cijele granice s Meksikom koja bi spriječila masovne nezakonite migracije (Buchanan, 2006: 254). Slično kao i Trump, pitanje izgradnje ograde nije smatrao imigracijskim pitanjem, već pitanjem nacionalne sigurnosti i nacionalnog preživljavanja (Buchanan, 2006: 255).

Osim što je trebao fizički spriječiti nezakonite migracije i krijumčarenje ljudi, zid je trebao smanjiti i količinu prokrijumčarene droge, koju je Trump općenito smatrao velikim zlom koje truje američku mladež, radi čega je uložio velike napore u njeno suzbijanje i razbijanje meksičkih kartela (Trump, 2017ae). "Čak i najbolji planovi ne mogu uvijek zaštititi naše mlade, i sve više, mnoge odrasle, od pošasti droga. Gubimo tisuće naših sunarodnjaka svake godine radi korištenja opojnih droga. Zaustavit ću priljev droga s naših granica. Ova droga dolazi preko granice i odlazi u naše urbane i ruralne zajednice i u naša predgrađa" (Trump, 2016b). Stoga je Trump vršio pritisak na Meksiko kako bi razbio narkokartele u zemlji (Trump, 2017ae), dok je na području unutarnje sigurnosti prioritarno osigurao 6 milijardi USD za politiku suzbijanja zloporabe opojnih droga (Trump, 2018bd). Također je pokrenuo inicijativu za zaustavljanje zloporabe te ponude i potražnje opojnih droga, koja je uključivala suzbijanje krijumčarenja droge preko granica te jačanje međunarodne suradnje, osobito s Kinom i Meksikom (Trump, 2018ef).

Daljnji aspekt sekuritizacije migracija odnosio se na Trumpov pogled na sve veći broj žrtava kaznenih djela koja su počinili nezakoniti migranti, radi čega ih je u većini slučajeva smatrao lošim ljudima i kriminalcima. Ova teza vrlo je slična tezama koje je ranije iznosio Buchanan (2006), koji je također upozoravao na kaznena djela koja čine nezakoniti imigranti i ukazivao na neproporcionalno veliki udio migranata u zatvorskoj populaciji u odnosu na njihov udio u ukupnom broju stanovnika, što ukazuje na učestalost kriminalnih radnji u ovoj društvenoj skupini (Buchanan, 2006: 26). Trump je tako povremeno u svojim govorima isticao nekoliko konkretnih slučajeva ubojstava i silovanja koje su počinili migranti (Trump, 2020av), a naglašavao je i da je priljev droge preko granice odgovoran za više od 70.000 žrtava droge u SAD-u godišnje, kao i da je 2017. godine na granici uhićeno više od 27.000 migranata s dosjeom, uključujući i za nasilne zločine, ubojstva i silovanja (Trump, 2018bc). Kako bi suzbio kriminal migranata, Trump se u svojoj sigurnosnoj politici usredotočio na kriminalne bande u američkim gradovima, poput MS-13, koje je nastojao razbiti, a njihove članove uhititi, osuditi ili deportirati (Trump, 2017ad; Trump, 2017bi), na taj način "oslobađajući niz gradova" (Trump, 2017bo). Radi brutalnih zločina koje su činili pripadnici MS-13, Trump ih je nazivao "životinjama", što je naišlo na kritike u Demokratskim redovima (Trump, 2018bh). U nastojanju da gradska središta učini sigurnijima, kreirao je *Task Force* za smanjenje nasilnog kriminala u Americi (Trump, 2017bm), a vodio je računa i o žrtvama migranata, radi kojih je pokrenut centar za potporu žrtvama imigrantskih zločina VOICE (Trump, 2017bj). Slično kao što je Buchanan (2006) upozoravao prije njega (Buchanan, 2006: 22), Trumpove kritike bile su usmjerene i prema tzv. gradovima utočištima (*sanctuary cities*), ponajviše u Kaliforniji, za koje je smatrao da potiču kriminal i da im stoga treba ukinuti federalno financiranje (Trump, 2017ae). Također je predlagao zakonska rješenja koja bi omogućila žrtvama ovakvih politika da za bol i patnje tuže gradove utočišta, kao odgovorne za puštanje kriminalaca u američke zajednice (Trump, 2018bm). Stoga je jasno poručivao da SAD mora biti "utočište za Amerikance koji se pridržavaju zakona, a ne za zločinačke strance" (Trump, 2020av), kao i da je "u srcu napora administracije za obnovom vladavine prava bio udar na kriminalne bande diljem zemlje, što znači prenošenje borbe u gradove utočišta koji ih štite" (Trump, 2017bj). Kriminal je i inače bilo pitanje koje je Trump želio žestoko suzbiti, a takvo stajalište zadržao je tijekom više desetljeća (Trump, 2000: 23). Policija je uživala veliku potporu Trumpove administracije, a i Trump se protivio narativu o policijskim službenicima kao rasistima, štiteći ih od napada i kritika. Ujedno je izražavao želju da se višak vojne opreme podijeli policiji (Trump, 2018bb), a isticao je i važnost suzbijanja radikalnog islamskog terorizma, kojega je također povezivao sa zaštitom granice (Trump, 2016b), pa je sprječavanjem nezakonitih

migracija želio zapriječiti ulazak u zemlju teroristima i ekstremistima, osobito islamističkima (Trump, 2017bo). Nekontrolirane migracije smatrao je prijetnjom nacionalnom suverenitetu (Trump, 2018cs), a kao negativan primjer nekontroliranih migracija navodio je Europu, ističući da je u Njemačkoj porastao broj kaznenih djela i da su milijuni imigranata promijenili europsku kulturu (Trump, 2018ea).

6.2.4.2. *Suzbijanje nezakonitih migracija*

Ističući kako vjeruje u "snažne granice, suverene nacije i brzu deportaciju bilo koga tko ilegalno provali u našu zemlju" (Trump, 2020av) te suočen s velikim migrantskim priljevom, Trump je tražio rješenja za brzu deportaciju nezakonitih migranata (Trump, 2018bs) i onemogućavanje ulaska u zemlju potencijalnim teroristima i kriminalcima (Trump, 2017bm). Između ostaloga, potpisao je spornu izvršnu uredbu kojom se ograničavao ulazak u SAD putnicima iz određenih islamskih zemalja (*Travel Ban*), što je bila odluka koja je kasnije sudski osporavana (Trump, 2017br), ali ju je Vrhovni sud naposljetku ipak potvrdio (Trump, 2018bd). Trump je i inače imao problema sa sudskim blokadama pojedinih odluka, zbog čega je sucima predbacivao aktivizam (Trump, 2019ad), ali je isto tako činjenica da su presude nižih sudova često kasnije poništavali ili mijenjali viši sudovi i to u korist Trumpove administracije (Trump, 2018dn). Nadalje, Trumpova administracija zabranila je ulazak u SAD izbjeglicama iz zemalja zahvaćenih terorizmom, kao što su Sirija, Somalija i Jemen (Trump, 2020bu), a Trump je bio protivnik i tzv. porodiljnog turizma, u okviru kojega je dijete rođeno u SAD-u rođenjem odmah stjecalo američko državljanstvo (Trump, 2018av). Problematičnima je smatrao i lančane migracije, u kojem kontekstu je isticao teroristički napad na Manhattanu, kada se imigrant koji je na osnovi lančane migracije u SAD doveo još 22 člana obitelji automobilom zaletio u masu ljudi, ubivši osam te teško ozlijeđivši dvanaest osoba (Trump, 2018bd). Lančana migracija još je jedno pitanje koje je Trump preuzeo od paleokonzervativizma. Primjerice, Buchanan (2006) je bio vrlo kritičan prema ovom obliku imigracije te se zalagao za sužavanje prava na lančanu imigraciju samo na supružnike i maloljetnu djecu imigranata (Buchananm, 2006: 260).

Sveukupno gledajući, ukupni smjer Trumpove administracije bio je orijentiran na suzbijanje, odnosno sprječavanje ili barem smanjivanje nezakonitih migracija. Među ove mjere ubrajaju se mjere poput projekta izgradnje zida na granici s Meksikom, kadrovske jačanja osoblja graničnih službi, poboljšanja prostora za smještaj nezakonitih migranata, pružanja potpore imigracijskom pravosudnom sustavu, omogućavanja trogodišnjeg razdoblja za 700.000 DACA korisnika koje su roditelji nezakonito doveli u SAD dok su bili djeca, a u kojemu ih se nije

deportiralo te im se omogućio pristup radnim dozvolama i sustavu socijalne sigurnosti (Trump, 2019bc), suprotstavljanja gradovima utočištima, dokidanja vizne lutrije ili okončanja lančanih migracija (Trump, 2018bv; Trump, 2018dm). Trumpove kritike bile su upućene i programu *catch & release*, sukladno kojemu su nezakonite migrante privodili, a potom i puštali na dulje vrijeme da sa slobode čekaju poziv na sud. Problem je bio što se na sudu skoro nitko nikada nije odazvao (Trump, 2020an), odnosno stopa odaziva bila je svega oko 3 % (Trump, 2019ap), pa je takvo zakonsko rješenje Trump smatrao ludošću (Trump, 2018cf). Stoga je uveden MPP program, koji je od nezakonitih migranata tražio da saslušanje i ročište na sudu čekaju u Meksiku, a ne u SAD-u.

Nadalje, Trump je smatrao da krijumčari žene i djecu koriste kao pijune za krijumčarenje i drugih ljudi u zemlju. Upozoravao je na seksualno zlostavljanje migrantica tijekom njihovog putovanja kroz Meksiko te je isticao da su upravo žene i djeca velike žrtve ovakvog sistema (Trump, 2019ab). U tom je kontekstu kritizirao loše imigracijske zakone koji olakšavaju prelazak granice ako se osoba na granici pojavi s djetetom, čak i ako to nije njeno dijete. S obzirom da krijumčari iskorištavaju ovakav sustav, Trump se zalagao za izmjenu pravila azila na način da Ministarstvo domovinske sigurnosti može na humani način vratiti maloljetnike njihovim obiteljima u matičnim zemljama (Trump, 2019ap). Iako se našao na meti kritika radi razdvajanja djece od roditelja migranata, radilo se o provedbi zakonskog rješenja Obamine administracije te je Trump inzistirao na uklanjanju poticaja za takvo postupanje krijumčara, s obzirom da bi bez jasnih posljedica i bez odvajanja djece dolazilo do još većeg priljeva migranata (Trump, 2018ac; Trump, 2018dc).

Većina nezakonitih migranata u SAD dolazi iz i preko latinoameričkih država, radi čega je Trump za suzbijanje nezakonitih migracija posebno važnima smatrao suradnju s latinoameričkim zemljama. Isprva je snažno kritizirao Meksiko i njegovo nečinjenje u pogledu zaustavljanja priljeva nezakonitih imigranata preko južne granice, pa je prema Meksiku započeo koristiti različite oblike pritiska, od pregovora o USMCA preko prijatnji carinama do pokušaja prenošenja na Meksiko troškova izgradnje zida (Trump, 2018ct; Trump, 2019ap). Meksiko je do 2018. još bez većih mjera propuštao karavane na proputovanju prema SAD-u (Trump, 2018ci), ali je Trumpov pritisak urodio plodom te je već godinu kasnije bilo moguće primijetiti Trumpove pohvale Meksiku zbog raspoređivanja 20.000 vojnika na svojoj južnoj i sjevernoj granici radi sprječavanja i zaustavljanja migracija i karavana. Također je hvalio suradnju s Meksikom i na području suzbijanja kartela (Trump, 2019ap).

Sličan pritisak Trump je koristio i prema nekim drugim latinoameričkim zemljama, pa je, nezadovoljan njihovom kontrolom migracija i formiranjem migrantskih karavana (Trump, 2018ca), zaustavio isplate stotina milijuna USD Gvatemali, Hondurasu i El Salvadoru (Trump, 2019ap). Nakon što su ove zemlje pokazale spremnost na suradnju, s njima su potpisani sporazumi o sigurnim trećim zemljama (Trump, 2019as), kojima su izmijenjena pravila američkog sustava azila na način da su tražitelji azila morali najprije azil zatražiti u zemlji u kojoj su se našli, a ne da azil traže tek nakon ulaska u SAD. U studenom 2020. godine administracija je izdala uredbu za implementaciju ovih sporazuma, nakon čega je uslijedila deportacija tražitelja azila iz Hondurasa i El Salvadora u Gvatemalu. Ovaj tip sporazuma prerogativ je predsjednika pa je Trump njima mogao zaobići Kongres i sudove te nametnuti stroži režim sustava azila (AFSC, 2020). Ove sporazume, kao i suradnju s Meksikom, Trump je ocjenjivao povijesnima jer su doprinijeli smanjenju nezakonitih prelazaka granice za 75 % (Trump, 2020aa).

6.3. Zaključak

Tematskom analizom identificirano je više tema koje, sveukupno gledajući, konstituiraju teme koje se uklapaju u koncept formulacije američke uloge u svijetu koji bismo mogli nazvati Trumpovom doktrinom. Iako u trenutku donošenja nije bila prepoznata kao takva, Trumpova doktrina u glavnim je crtama iznesena već u Strategiji nacionalne sigurnosti (Trump, 2017cf), koja je prepoznala da je nastupilo novo razdoblje vojnog, političkog i ekonomskog nadmetanja, koje je SAD bio spreman prihvatiti (Trump, 2017cf). Mnogi autori na početku mandata osporavali su postojanje ove doktrine (Lissner, 2017, Larison, 2019, prema Renshon i Suedfeld, 2021: 29), da bi kasnije ipak počeli sve češće priznavati njeno postojanje, ali uz dominantno stajalište da se više radi o nekom nepovezanom skupu politika, a manje o pravoj doktrini. Razni kritičari, osobito oni u medijima, često su isticali da je ova doktrina, ako je uopće i postojala, bila nekoherentna i nekonzistentna, te kao takva pod utjecajem emocija i promjenjivih stajališta predsjednika Trumpa. Pojedini autori ipak su pokušali preciznije definirati Trumpovu doktrinu pa je tako Renshon (Renshon, 2021 u Renshon i Suedfeld, 2021) Trumpovu doktrinu podveo pod koncept konzervativnog američkog nacionalizma i vrlo dobro definirao njene temeljne elemente: (1) *America First* kao premisa Trumpovih politika; (2) naglasak na američki nacionalni identitet; (3) selektivno uključivanje SAD-a u svijetu; (4) naglasak na američku snagu u svim oblicima; (5) korištenje maksimalnog i ponavljajućeg pritiska u ključnim

ciljevima; i (6) maksimalna taktička i strateška fleksibilnost (Renshon, 2021 u Renshon i Suedfeld, 2021: 28-29).

Uočivši više sveobuhvatnih načela koja su horizontalno primjenjivana u cijelom nizu specifičnih segmenata vanjske politike, tematska analiza u ovoj disertaciji također je potvrdila postojanje Trumpove doktrine i omogućila donošenje zaključka da se radilo o vanjskoj politici koja je, unatoč tome što je bila neortodoksna, ipak pokazivala značajnu razinu konzistentnosti i koherentnosti. Mnogi njeni elementi bili su međuovisni i povezani, a Trumpova stajališta od početka do kraja mandata bila su u strateškom pogledu prilično dosljedna, iako su u taktičkom pogledu bila primjetna određena odstupanja, što je ponekad možda ostavljalo dojam nekoherentnosti. Međutim, ova odstupanja moguće je pripisati ponajprije Trumpovom pregovaračkom umijeću i pregovaračkoj taktici, koje je u svijet državnštva unio iz svoje duge poslovne karijere, a koja su dobro opisana u njegovoj knjizi *Art of the Deal*. Trump je bio vrlo čvrst pregovarač (Trump, 2017ad), koji je u svojem pristupu nastojao sve opcije čim duže držati otvorenima, ne otkrivati sve taktičke informacije te se u pregovorima rijetko kada fokusirati samo na jedan isključivi cilj. Često je njegov pristup bio maksimalno fleksibilan pa je bilo dopušteno postizanje više različitih ciljeva koji su se tijekom vremena mogli i mijenjati. Time je Trump zbunjivao sugovornike i analitičare, ostavljajući onima koji nisu upoznati s njegovim pregovaračkim tehnikama dojam eratičnosti ili neusredotočenosti. Trump je bio sklon koristiti poluge koje je imao na raspolaganju prije formalnog početka pregovora, s ciljem maksimalnog pritiska i jačanja svoje pregovaračke pozicije i postizanja boljeg dogovora za SAD, a primjenjivao je i taktiku eskalacije radi deeskalacije, što je značilo da je u pristupu pojedinim vanjskopolitičkim pitanjima najprije pokušavao eskalirati problem, jačajući pregovaračku poziciju SAD-a, da bi potom problem deeskalirao u izravnim pregovorima i uz povoljnije uvjete za SAD. Ovaj pristup nije značio nekoherentnost i nekonzistentnost vanjske politike, već prije svega njenu neizvjesnost i nepredvidivost, a time i njenu stratešku prednost. To je priznao i sam Trump, navodeći da njegova nepredvidivost i neigranje prema ustaljenim pravilima stvara poteškoće njegovim kritičarima, protivnicima i analitičarima (Trump, 2016: 46).

Da bi se moglo govoriti o koherentnoj i konzistentnoj vanjskoj politici vođenoj na temelju Trumpove doktrine, koja je različita od vanjskih politika prethodnih administracija, bilo je potrebno identificirati neka sveobuhvatna načela koja su horizontalno primjenjivana u cijelom nizu specifičnih segmenata vanjske politike. Tematska analiza identificirala je više takvih načela - *America First* kao središnje načelo, a potom i principijelni realizam, nacionalizam, patriotizam, populizam, suverenizam, jačanje nacionalne moći (uključujući mir putem snage,

ekonomski nacionalizam i energetska neovisnost) i neintervencionizam. Ovakva politika imala je svoju vanjsku i unutarnju dimenziju, kao i identitetske, demografske i sociokulturne aspekte od važnosti za američki konzervativizam, čiju je praktičnu primjenu bilo moguće opaziti u više specifičnih područja, prije svega u "klasičnim" vanjskopolitičkim i sigurnosnim pitanjima te trgovinskoj i migracijskoj politici. U ovim se područjima Trumpova vanjska politika znatnije razlikovala od dotadašnje američke vanjske politike te je upravo u njima bilo moguće identificirati snažan utjecaj američkog konzervativizma na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa. Općenito gledajući, radi se o razlikama koje su dodatno potencirale one iste procjepe u pogledima na vanjsku politiku i ulogu SAD-a u svijetu koji su bili prisutni već u samim počecima SAD-a i koji su opstali sve do danas, a koji se u najgrubljim crtama mogu definirati kao podjela između *exemplarsa* i *crusadersa*.

Rezultati dobiveni tematskom analizom dokazuju da je na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa ponajviše utjecao njegov svjetonazorski pogled na svijet, koji je odgovarao viziji svijeta suverenih i neovisnih država koje svoje vlastite građane i interese stavljaju na prvo mjesto, ali bez želje za konfrontacijom i s uskim poimanjem nacionalnih interesa, što je dugoročno trebalo voditi do mira u međunarodnom poretku. Ovakav pogled bio je utemeljen u nekim od temeljenih postulata američkog konzervativizma, a osobito u pravcima koji su se nakon Drugog svjetskog rata i osobito nakon kraja Hladnog rata našli na marginama američkog konzervativnog pokreta. Iako je Trumpova vanjska politika imala više dodirnih točaka s više različitih pravaca američkog konzervativizma, u mnogim je elementima podsjećala na prijeratni *Old Right* i paleokonzervativizam 80-ih i 90-ih godina. Međutim, sadržavala je i elemente pojedinih drugih bliskih pravaca konzervativizma, poput religijskog konzervativizma, pa čak i južnjačkog konzervativizma, a u određenim aspektima i banonizma. Radi znatne sličnosti Trumpove vanjske politike s teorijskim okvirom ovih pravaca, rezultati dobiveni tematskom analizom pokazuju da je upravo američki konzervativizam bio ona intervenirajuća varijabla koja je u većoj mjeri i na odlučujući način utjecala na oblikovanje Trumpove vanjske politike. Bez utjecaja konzervativizma, vanjska politika bi nedvojbeno bila drugačija, unatoč tome što su signali iz međunarodnog sistema bili isti ili slični, što ujedno dokazuje opravdanost primjene neoklasičnog realizma za analizu američke vanjske politike.

Središnje načelo Trumpove doktrine odlično je sažeto u načelu *America First*, u kojemu su objedinjeni elementi principijelnog realizma, nacionalizma, patriotizma, populizma, suverenizma i neintervencionizma, uz nastojanje za jačanjem sveukupne nacionalne moći SAD-a, osobito na vojnom, ekonomskom i energetsom planu. Ovo načelo nije specifično samo za

Trumpovu vanjsku politiku, već se radi o načelu koje je bilo korišteno i ranije u američkoj povijesti. Primjerice, spominje se u članku Theodorea Roosevelta iz 1916. godine, bilo je slogan nacionalista i anti-intervencionista prije ulaska SAD-a u Drugi svjetski rat, a kao svoju platformu koristio ga je i Patrick Buchanan u predsjedničkim kampanjama 90-ih godina, kao i niz drugih paleokonzervativaca. S obzirom da je ovo načelo uvijek podrazumijevalo vrlo slična stajališta, bilo bi krajnje neobično da je Trump posve slučajno izabrao isti slogan, bez ikakve simbolike, iako postoje dokazi da nije znao za njegovo pravo značenje kada ga je odabrao. Ovo načelo oduvijek je ispred globalnih i globalističkih interesa u središte vanjske politike stavljalo interese SAD-a i američkih građana. Vanjskoj politici vođenoj u skladu s ovim načelom stoga su inherentni suzdržanost i neintervencionizam, osim ako nisu ugroženi vitalni nacionalni interesi, kao i ekonomski nacionalizam s elementima protekcijonizma i merkantilizma u trgovinskoj politici te protivljenje nezakonitim i masovnim migracijama. Trumpova *America First* vanjska politika bila je usko povezana i s ekonomskim pitanjima, odnosno jačanjem američke industrijske i proizvodne baze, poboljšanja životnih i materijalnih uvjeta američkih radnika i srednje klase te redefiniranja trgovinskih i ekonomskih odnosa s ostatkom svijeta, što je imalo svoje implikacije i za vanjsku politiku. Ova politika bila je povezana s naporima za povećanje svih komponenti američke nacionalne moći, što je čini kompatibilnom i sa sloganom *Make America Great Again*, koji je polazio od pretpostavke da se SAD posljednjih desetljeća nalazio u padu i da ga je potrebno ponovno učiniti velikim. Trumpovo naglo osvještavanje kumulativnih efekata postupnih dugoročnih trendova dobar je primjer tzv. perceptivnog šoka iz literature o neoklasičnom realizmu (Rose, 1998: 160).

Trumpova vizija međunarodnog poretka odgovarala je viziji svijeta suverenih i nezavisnih država, u kojoj se države moraju prije svega brinuti za sigurnost vlastitih građana i interesa, bez nametanja drugim državama i narodima kako trebaju živjeti (Trump, 2017bt). Trumpov SAD nije tražio "nametanje svojeg načina života bilo kome" (Trump, 2017ac), čime se unutar sukoba koji postoji od samih početaka SAD-a Trump jasno svrstao na stranu *exemplarsa* nasuprot *crusadersa*. Razlike među državama i nacijama smatrane su normalnima i prihvatljivima, s obzirom na njihove različite sustave vrijednosti, kulture, tradicije ili sustave vladavine. Od njih se očekivalo samo da poštuju interese svojeg naroda i prava svih ostalih suverenih nacija, uključujući SAD-a, što bi bio temelj održive suradnje i mira u svijetu (Trump, 2017ck; Trump, 2017cb). Preduvjet za ovakav poredak je da države prihvate vlastite nacionalne temelje, a ne da ih nastoje izbrisati ili zamijeniti nekim globalnima (Trump, 2019az).

Trumpova vanjska politika nacionalne interese definirala je bitno uže nego što je to bio slučaj kod mnogih prethodnih administracija, s naglaskom na vitalne američke interese umjesto globalnih, iako je pojam nacionalnog interesa eksplicitnije proširen i na pitanje ekonomske sigurnosti, energetike i trgovine, osobito u industrijama smatranima važnima za nacionalnu sigurnost, poput aluminija i čelika (Trump, 2018cg). Na ove industrije ranije se gledalo gotovo isključivo kroz prizmu ekonomije i trgovine, ali je Trump uveo strateški pogled, svjestan njihovog značaja u slučaju bilo kakvog većeg sukoba ili rata, kada ovisnost o uvozu ključnih sirovina i proizvoda može značiti razliku između pobjede i poraza. U odnosima s drugim državama počelo je dominirati i načelo reciprociteta, što je vrijedilo i za odnose s partnerima i saveznicima (NSS, 2017: 4). Uže definiranje nacionalnih interesa značilo je da je SAD bio spreman snažnije se međunarodno angažirati tek kada su ugroženi njegovi vitalni interesi. Ako oni nisu ugroženi, sklonost intervencijama bila je manja, čak i u slučaju prijeteće međunarodnom miru i sigurnosti ili interesima saveznika. Korištenje pojma vitalnih interesa koji bi opravdavali snažniju reakciju SAD-a vrlo je slično Buchananovom korištenju istog pojma, kada je dva desetljeća ranije negirao potrebu za američkim intervencionizmom u stranim zemljama, osim ako nisu ugroženi američki vitalni interesi (Buchanan, 1999).

Iz tog je razloga Trumpova administracija povlačila poteze za koje je smatrala da primarno koriste SAD-u i povećavaju njegovu relativnu moć u međunarodnom sistemu, radi čega se na vanjsku politiku gledalo kao na samo jednu od državnih politika koje za cilj imaju dobrobit američkog naroda. Takav pristup značio je odbacivanje imperijalizma i hegemonije, izgradnje država i širenja demokracije, uz suzdržanost u međunarodnim odnosima i bez nametanja drugim zemljama kako da žive ili kako da uređuju svoje društveno uređenje (Trump, 2017ac). Ovakav pristup značio je odstupanje od višedesetljetne vanjske politike, koja je najbolji način za zaštitu američkih interesa vidjela u njihovoj univerzalizaciji i izgradnji međunarodnog poretka s vodećim položajem SAD-a. Trumpova vanjska politika bila je stoga dobrim dijelom lišena svoje vrijednosne, pa i moralističke dimenzije, te se više usredotočila na jačanje realpolitičke dimenzije i politike ravnoteže snaga (NSS, 2017: II), pri čemu je bilo jasno da će stavljanje realnosti ispred ideala značiti da će pojedini potezi neminovno voditi do kontroverzi.

Trumpova politika neintervencionizma i suzdržanosti uključivala je i želju za mirotvorstvom, odnosno okončavanjem američkih "beskrajnih" ratova, povratkom američkih vojnika kućama i zadržavanjem SAD-a izvan takvih ratova u budućnosti (Trump, 2018dg). Rezultat ovakve politike bio je da Trump u svojem mandatu nije pokrenuo niti jedan rat, nije bilo velikih kriznih žarišta u kojemu je sudjelovao SAD, a neki dotad dugotrajni sukobi su okončani. To je bilo u

skladu s Trumpovim pogledima na besmislenost ratovanja u udaljenim zemljama i potrebi izbjegavanja uloge svjetskog policajca ili nekoga tko će intervenirati na prvoj liniji u svim kriznim žarištima, s obzirom da je Trump smatrao kako bi tamošnji narodi morali preuzeti veću odgovornost za sudbinu vlastitih zemalja i regija. Za njega su vojne intervencije bile krajnje sredstvo koje je opravdano uporabiti tek ako su ugroženi vitalni američki interesi (Trump, 2020b) pa je umjesto intervencionizma i revolucionarnih promjena preferirao zadržavanje stabilnosti u svijetu. Trump je bio žestoki kritičar vanjske politike prethodnih administracija, osobito kada je riječ o jastrebovskoj politici sklonoj konfrontaciji i stalnom traženju protivnika. Vjerovao je i da je prevelikom angažmanom po svijetu i davanjem sigurnosnih jamstava drugim državama (Trump, 2016g) SAD prenapregnuo svoje resurse, slabeći vojsku i ekonomiju te povećavajući potrošnju, dug i trgovinski deficit (Trump, 2018ae, Trump, 2017ag). To je bilo vrlo blisko Buchananovim promišljanjima o imperijalnom prekomjernom rastezanju, odnosno pojavi da je SAD drugim državama dao prevelika sigurnosna jamstva, koja u slučaju potrebe ne bi mogao ispoštovati.

Unatoč tome što se zalagao za neintervencionizam i suzdržanost, Trump je kao realist vjerovao u važnost moći u međunarodnim odnosima, pa je veliki naglasak stavljao na jačanje vojne moći, koja jedina SAD-u može zajamčiti mir (Trump, 2017a). Ovakav pogled bio je u skladu s konceptom *mira putem snage* (Trump, 2017dc; Trump, 2017cj), koji su zagovarali i primjenjivali već i Oci osnivači, a koji je osobito poznat postao tijekom Reaganovog mandata (Pentagon, 2018: 1) te je podrazumijevao da velika vojna moć treba imati odvrćajući efekt (Trump, 2018bl), radi čega nikada ne bi morala biti uporabljena (Trump, 2018bl). Jačanje vojne moći podrazumijevalo je jačanje svih njenih sastavnica, uključujući mornaricu, koja je osobito važna za projiciranje i održavanje američkog utjecaja u svijetu (Abenheim i sur., 2018).

U okviru načela *America First* snažno je bila prisutna kritika establišmenta i njemu inherentnog globalizma, za koje je Trump vjerovao da djeluju suprotno interesima SAD-a i američkih građana i koji su doveli do loših trgovinskih sporazuma i niza vanjskopolitičkih katastrofa (Trump, 2017bn), što je bilo vrlo blisko paleokonzervativnoj kritici elita i globalizma. Kao odgovor, Trump je ponudio politiku nacionalizma i suverenizma (Trump, 2017bm; Trump, 2018az; Trump, 2017bl), stavljajući nacionalne interese ispred globalnih (Trump, 2017bt) i nastojeći da SAD ne bude vezan međunarodnim obvezama u tolikoj mjeri da bi mu to otežalo mogućnost samostalnog djelovanja, radi čega su u njegovoj politici bili prisutni kritika multilateralizma te sklonost bilateralnim dogovorima. Multilateralni aranžmani promatrani su isključivo kroz prizmu nacionalnih interesa, a upravo je ponovno pregovaranje ili povlačenje iz

svih sporazuma koji ne štite američke interese bilo jedno od Trumpovih predizbornih obećanja koja je i ispunio (Trump, 2017bj). Navodeći da ne želi "predavati američki suverenitet neizabranoj globalnoj birokraciji koja nikome ne odgovara" (Trump, 2018cs), Trump je, osim suverenizma, zauzeo i stajalište blisko paleokonzervativnom protivljenju menadžerskoj eliti i dubokoj državi, osobito prisutno u Francisovim, ali i ranijim Burnhamovim radovima. U Trumpovoj se politici isticalo i domoljublje (Trump, 2018bg; Trump, 2017af), koje je bilo snažno prisutno u praktički svim njegovim govorima i politikama. Kao konzervativac, Trump je Bogu pripisivao viši autoritet nego državi te je polazio od pretpostavke da moć mora biti u rukama naroda koji je prava dobio od Boga, a ne u rukama neizabrane birokracije, čime je u svoju politiku unio i određene religijske i populističke elemente (Trump, 2017bk; Trump, 2018cc; Trump, 2018bm).

Kada je riječ o konkretnim segmentima vanjske politike, Trump je želio izmijeniti postojeće odnose kako bi financijski i vojno rasteretio SAD, iako se, za razliku od Buchanana, ipak nije protivio proširenju NATO-a, ali je tražio da saveznici snose svoj dio tereta i troškova. Za Trumpa je glavna vanjskopolitička preokupacija bila Kina, iako s manje naglaska na ideološkim pitanjima povezanima s promocijom demokracije i ljudskih prava, a više s fokusom na trgovinskim i ekonomskim odnosima, uz zaštitu američke industrijske baze i obuzdavanje kineskog uspona, kako jednoga dana Kina ne bi postala i ozbiljnija vojna prijetnja američkim interesima u Indopacifiku, što je bilo vrlo blisko Buchananovim pogledima. Kada je riječ o Rusiji, Trumpova više puta izražavana želja za boljim odnosima ipak je bila sputavana tradicionalnim suparništvom dviju sila, ali i procesom koji je protiv Trumpa bio pokrenut radi navodnog dosluha s Rusima (*Russian Collusion*) i optužbama da su Rusi utjecali na rezultate izbora, iako su sve optužbe kasnije odbačene. Pokušaj održavanja čim boljih odnosa s Rusijom također je bio blizak Buchananovim pogledima prema kojima su dobri odnosi i izbjegavanje sukoba s nuklearnim silama u vitalnom interesu SAD-a (Buchanan, 1999: lok. 617/7487). Nadalje, Trump je u značajnijoj mjeri ispunio svoja obećanja i vodio snažnu proizraelsku politiku (Trump, 2020ad), što se moglo vidjeti na primjerima kao što su priznanje Jeruzalema glavnim gradom Izraela i preseljenjem veleposlanstva u Jeruzalem, ali i priznanjem izraelskog suvereniteta nad Golanskom visoravni i vođenjem stroge politike obuzdavanja Irana i sprječavanja njegove regionalne hegemonije, uključujući i povlačenje iz JCPOA-e. U ovom je pristupu moguće primijetiti bliskost Trumpove politike s neokonzervativnom potporom Izraelu, iako je Trump ipak i ovdje zadržao pristup utemeljen na odbacivanju intervencionizma i politike izgradnje država, s obzirom da glavni cilj nije bila demokratska transformacija Bliskog istoka

ili pokretanje novih ratova, nego primarno postizanje mira i iskorjenjivanje terorizma kako ne bi predstavljao prijetnju SAD-u i Izraelu. U politici prema Izraelu bilo je moguće uočiti i elemente bliske religijskoj desnici, osobito evangeličkom kršćanskom konzervativizmu i njihovim specifičnim pogledima na Jeruzalem, a nezaobilazno je istaknuti i rodbinski utjecaj kćerke Ivanke i zeta Jareda Kushnera. U široj regiji, najvećim Trumpovim uspjehom može se smatrati relativno brza pobjeda nad ISIS-om i oslobađanje teritorija u Siriji i Iraku. Što se tiče sjevernokorejskog pitanja, ono je kao i u mandatima ranijih predsjednika, i u Trumpovom mandatu ostalo neriješeno, ali je ipak nakon dužeg vremena ostvaren određeni napredak. Ako ništa drugo, razgovori su rezultirali povratkom američkih taoca i ostataka američkih vojnika, a Sjeverna Koreja nije provodila nuklearne testove niti je ispaljivala balističke projekte, što je imalo pozitivne učinke na regionalnu sigurnost (Trump, 2018bj).

Trumpova vanjska politika bila je sastavni dio cjelokupne nacionalne politike usmjerene na jačanje nacionalne moći, tako da je s njom neizostavno bila povezana i njena ekonomska dimenzija, osobito vidljiva na unutarnjem planu, ali koja je imala i svoju vanjskopolitičku dimenziju. Trump je ekonomsku sigurnost izjednačavao s nacionalnom sigurnosti (Trump, 2017bu) i nastojao ojačati američku industrijsku i proizvodnu bazu (Trump, 2020av; Trump, 2018ce), što je značilo da je ekonomska komponenta njegove politike bila posebno izražena na području otvaranja radnih mjesta, proizvodnje i kupovine američkih proizvoda, zaštite strateških industrija poput aluminijske i čelika, deregulacije i porezne reforme koje su trebale doprinijeti povratku američkih kompanija iz inozemstva, reindustrijalizacije i obnove američke industrijske moći (Trump, 2019at; Trump, 2017ah; Trump, 2018cs; Trump, 2017af) te energetske revolucije koja je povećala energetska neovisnost SAD-a (Trump, 2020ag). Svi ovi elementi bili su unutarnji aspekti iste *America First* politike, usmjerene na poticanje gospodarskog rasta te reindustrijalizaciju SAD-a i povratak kompanija i radnih mjesta u SAD (Trump, 2017ai; Trump, 2018ab; Trump, 2018cf). Sve do izbivanja pandemije, Trumpova politika ostvarivala je zapažene rezultate. Na energetska planu SAD je postao najveći svjetski proizvođač nafte i neto izvoznik prirodnog plina (Trump, 2020ar), ostvarivane su visoke stope gospodarskog rasta, stvoren je veliki broj radnih mjesta u proizvodnom sektoru (Trump, 2019al) te su bilježene rekordno niske stope nezaposlenosti, uključujući i nezaposlenost manjinskih skupina (Trump, 2018ci; Trump, 2017bg). Promičući pro-radničku agendu te radničku i srednju klasu smatrajući najvećim žrtvama globalizacije, ali i pokretačkom snagom Amerike, Trump je pridonio poboljšanju socioekonomskog položaja različitih društvenih skupina, uključujući i onih manjinskih (Trump, 2017bn; Trump, 2016e; Trump, 2019at), čime se priklonio stajalištu

da se međurasni odnosi mogu poboljšati putem otvaranja radnih mjesta i poboljšanja socioekonomskog položaja manjinskih skupina (Trump, 2017bp). Ova teza vrlo je bliska idejama Weyricha i Linda (2009), koji su smatrali da bi rasni problemi bili smanjeni kada bi svi Amerikanci bili pripadnici srednje klase (Weyrich i Lind, 2009: 44).

Ekonomska komponenta imala je i svoj vanjskopolički aspekt. Uočivši desetljećima prisutne kumulativne negativne trendove koji su doveli do velikih trgovinskih deficita, deindustrijalizacije i gubitka velikog broja radnih mjesta, Trump je ove trendove nastojao promijeniti naglašavajući važnost pravedne i recipročne trgovine s drugim državama i želeći okončati "razdoblje ekonomske predaje" (Trump, 2018bk). Stoga su mnoge mjere bile podređene ciljevima određenima trgovinskom politikom te željom da se čim više kompanija vrati u SAD i tamo ponovno otvori tvornice i stvori nova radna mjesta. Reindustrijalizacija zemlje za Trumpa nije bilo samo ekonomsko, već i strateško pitanje te pitanje nacionalne sigurnosti (Trump, 2018bk; Trump, 2018ar), s obzirom da je procjenjivao kako za SAD nije dobro ostati bez strateški važnih industrijskih grana i sirovina ili biti ovisan o trećim zemljama za njihovu dobavu, jer to negativno utječe na obrambenu industrijsku bazu i može se pokazati presudnim u slučaju nekog sukoba u budućnosti (Trump, 2019al). Trgovina bi stoga trebala biti slobodna, ali utemeljena na pravednim i recipročnim osnovama, radi čega je Trump inzistirao na načelu reciprociteta i jednakim carinskim stopama među zemljama (Trump, 2017ai; Trump, 2018ab), uz kritiku mnogih zemalja, uključujući saveznike, koje su godinama iskorištavale SAD. Načelo reciprociteta ipak nije bilo jednostavno u kratkom roku uvesti u već regulirane odnose s drugim državama, pa su Trumpova nastojanja neminovno morala dovesti do određenih konflikata, pa i trgovinskih ratova. Njegov prioritet stoga je bio ponovno ispregovarati važnije trgovinske sporazume s partnerima koji bi bili spremni prihvatiti nove uvjete (Trump, 2017cr; Trump, 2015; Trump, 2017bs). Snažna kritika bila je upućivana NAFTA-i te je stoga sklopljen novi sporazum između SAD-a, Meksika i Kanade - USMCA (Trump, 2018bn). Velike kritike upućivao je i WTO-u, za kojega je smatrao da je postavljen na način da SAD ne može pobijediti (Trump, 2017ak).

Stoga je moguće zaključiti da je odustajanje od multilateralnih sporazuma i bilateralizacija trgovinskih odnosa, utemeljenima na načelima pravednosti i reciprociteta, bilo jedno od ključnih obilježja Trumpove politike. Trumpovu politiku mnogi su radi njene izvedbe smatrali protekcionističkom s obilježjima merkantilizma, međutim protekcionizam nije bio sasvim nova pojava niti Trumpov izum, već je protekcionizam bio prisutan u američkoj političkoj misli i praksi tijekom najvećeg dijela američke povijesti, s iznimkom u razdoblju nakon Drugog

svjetskog rata. Tematska analiza i ovdje je potvrdila da je Trumpova politika, s naglaskom na protekcionističkim mjerama i carinama, kao i kritikama NAFTA-e i WTO-a te trgovinskih deficita, bila vrlo slična Buchananovim stajalištima dva desetljeća ranije. Trump je od Buchanana preuzeo niz teza pa čak i konkretan izričaj, pa je, poručujući da s njim završava "velika izdaja Amerike" (Trump, 2020av), čak i doslovno preuzeo terminologiju kojom se Buchanan poslužio u svojoj knjizi *The Great Betrayal* (1998).

Trump je bliskost paleokonzervativnim stajalištima pokazivao i putem svoje protuimigracijske politike, pri čemu se fokusirao na nezakonitu, ali ne i zakonitu migraciju. Ne može se reći da je bio općenito protiv imigracije, već je želio da migranti dolaze legalnim putem i da pri tome vole i poštuju Ameriku, Amerikance i američku tradiciju (Trump, 2017bm). Parafrazirajući Reagana, Trump je tvrdio kako "SAD nije država ako nema vlastite granice" (Trump, 2018cf) te je snažno kritizirao migracijske politike prijašnjih administracija (Trump, 2017cf). Nezakonite migracije povezivao je s nekontroliranim ulaskom nepoznatih ljudi u zemlju i krijumčarenjem droge preko južne granice (Trump, 2018bz), radi čega je provodio cijeli niz protuimigracijskih mjera, uključujući i projekt izgradnje zida na granici s Meksikom, kao jedan od najkontroverznijih elemenata njegove migracijske politike (Trump, 2016e). Trump je zauzeo snažan suverenistički pristup, temeljen na načelu da svaka nacija ima suvereno pravo sama odrediti svoju imigracijsku politiku u skladu s nacionalnim interesom, kontrolirati vlastite granice i odlučiti koga će pustiti u zemlju. Suverenističkom aspektu dodavao je i aspekt antiglobalizma, tako da nije bio sklon nadnacionalnim rješenjima i preporukama međunarodnih tijela (Trump, 2018cs), koja u pozadini često za cilj imaju brisanje nacionalnih granica (Trump, 2017bk). U svojim je javnim istupima redovito upozoravao i na skupine globalista i nevladinih udruga za koje je smatrao da promiču nezakonite migracije. U njegovoj migracijskoj politici bila je vidljiva i sekuritizacija migracijskih pitanja, s obzirom da je na sigurnost granica gledao kao na pitanje nacionalne sigurnosti, a na nezakonite migrante kao na prijetnju nacionalnoj i javnoj sigurnosti (Trump, 2017ab). Domoljublje je bilo još jedan motiv za čvrstu migracijsku politiku, s obzirom da je ljubav prema Americi implicirala potrebu očuvanja Amerike sigurnom i prosperitetnom za buduće generacije, dok se na nezakonite migrante dugoročno gledalo kao na prijetnju sigurnosti i prosperitetu američke nacije. Ovaj izričaj ponovno je bio sličan ranijem Buchananovom izričaju, koji je govorio o potrebi očuvanja Amerike radi nje same i ljubavi prema njoj. Kako god bilo, i na području migracijske politike nemoguće je ne primijetiti veliku bliskost Trumpovih stajališta sa stajalištem paleokonzervativnih autora, koji su preveliku

imigraciju, osobito nezakonitu, smatrali prijetnjom američkom načinu života, budućnosti američkog društva i gubitku američkog kulturnog identiteta (Machnik, 2015: 29).

Tematska analiza u Trumpovim je politikama identificirala još nekoliko elemenata bliskih američkom konzervativizmu. Za Trumpa, kao i za sve konzervativce, pojam slobode imao je vrlo važno mjesto, a Trumpu su bliske bile i vrijednosti poput prava na slobodu govora, prava na vjersku slobodu i prava na držanje i nošenje oružja. Naglašavao je važnost zakona i reda te je iskazivao privrženost vrijednostima ljudskog života, što se manifestiralo i u njegovom otvorenom *pro-life* stajalištu (Trump, 2020az). S ovim elementima bilo je povezano i imenovanje većeg broja federalnih sudaca i tri suca Vrhovnog suda sklonih doslovnom tumačenju Ustava (Trump, 2017bo; Trump, 2020av), što je bilo važno radi zadržavanja konzervativne većine i određivanja budućeg smjera razvoja američkog društva. Nadalje, Trump se zalagao za podučavanje domoljubnih vrijednosti u američkim školama, kao i za lokalno upravljanje školama (Trump, 2017bo; Trump, 2017bj). Bogu, vjeri i obitelji davao je prednost pred vladom i birokracijom (Trump, 2018bd) te je naglašavao važnost judeo-kršćanskih vrijednosti (Trump, 2017bk). Na tragu paleokonzervativnih stajališta, isticao je značaj lokalnih zajednica i samoupravljanja (Trump, 2018cs) pa se s vremena na vrijeme pozitivno izjašnjavao o prednostima saveznih država u odnosu na središnju vladu, blagonaklono gledao na raspodjelu proračunskih sredstava saveznom državama i pohvalno se izjašnjavao o manjoj vladi (Trump, 2017ai). Iako ova pitanja nisu bila snažnije izražena, ipak je moguće i o republikanskim vrijednostima govoriti kao o dijelu Trumpovog narativa. Kod Trumpa je bilo moguće primijetiti i elemente jacksonovske i jeffersonovske Amerike (Trump, 2017br; Trump, 2017bj; , 2018cg; Trump, 2018bb; Trump, 2019az; Trump, 2019az; Trump, 2018ad) pa je, osim već navedenih vrijednosti, isticao i vrijednosti napornog rada i uspjeha (Trump, 2017bm; Trump, 2018aa), važnost tzv. graničarske kulture (Trump, 2018cc; Trump, 2018ad; Trump, 2018az) i respekta, osobito kada je riječ o traženju respekta od drugih država (Trump, 2019at) te pojedina druga pitanja (Trump, 2018bg; Trump, 2018cc).

7. ZAKLJUČAK

"Razumijevanje vanjske politike nije egzaktna znanost te često nema jasnih točnih ili pogrešnih odgovora. Umjesto toga, pristupanje vanjskoj politici zahtijeva slaganje mnogih kockica i gledanje na ishode ili donesene odluke, što potom omogućava razumijevanje različitih dijelova ili faktora koji su uključeni u donošenje odluke" (Kaufman, 2017: 4). U tom svjetlu, analiza provedena u ovoj disertaciji pomogla je rasvijetliti jedan, ali ne i jedini aspekt vanjske politike predsjednika Trumpa. Kako bi analizirala istraživački problem, u disertaciji je korišten teorijski okvir neoklasičnog realizma, koji je uzeo relativnu distribuciju moći u međunarodnom sistemu kao nezavisnu varijablu te američki konzervativizam kao intervenirajuću varijablu, koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa, kao zavisne varijable. U skladu s time, cilj je bio dokazati ili opovrgnuti postojanje glavne hipoteze: "*Gledajući iz perspektive neoklasičnog realizma, američki konzervativizam predstavlja intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Donalda J. Trumpa*". Dokazivanje ove hipoteze ne znači da nisu postojale i neke druge intervenirajuće varijable koje su imale određeni utjecaj, već one jednostavno nisu bile predmet istraživanja ove doktorske disertacije.

Neoklasični realizam, kao teorija vanjske politike, objedinjuje elemente neorealizma i klasičnog realizma, povećavajući interes za unutarnju politiku i ulogu lidera u oblikovanju i provedbi vanjske politike, pri čemu se vanjska politika kao zavisna varijabla i predmet analize nastoji objasniti analizom nezavisnih varijabli na sistemskoj razini i intervenirajućih varijabli na jediničnoj razini, tj. razini države (Mintas, 2020: 13). Za razliku od neorealizma, kao teorije međunarodne politike pogodne za objašnjavanje ishoda interakcija država u međunarodnoj areni, ali koja se suočava s poteškoćama kada mora objasniti njihovo vanjskopolitičko ponašanje (Rose, 1998: 145), neoklasični realizam kao teorija vanjske politike u analizu uključuje ne samo vanjske, već i unutarnje varijable. Ujedno smatra da na opseg i ambiciju vanjske politike neke zemlje prvenstveno utječu njen položaj u međunarodnom sistemu i njeni kapaciteti relativne materijalne moći, ali oni imaju samo neizravan i složen utjecaj jer se sistemski pritisci na jediničnu razinu, tj. s razine sistema na razinu države, ne prenose izravno, već putem intervenirajućih varijabli (Rose, 1998: 146). U neoklasičnom realizmu relativna materijalna moć države u odnosu na ostatak međunarodnog sistema stoga ostaje dominantan faktor koji utječe na njenu vanjsku politiku kroz dulje vrijeme i od koje započinje svaka analiza koja se temelji na ovoj teorijskoj osnovi.

Međutim, sama nezavisna varijabla nije dovoljna za objašnjavanje konkretne vanjske politike države, kao zavisne varijable. Kako će točno konkretna vanjska politika neke države izgledati,

osobito kratkoročno i srednjoročno, ponajviše će ovisiti o intervenirajućim varijablama, kao što su ideje, uvjerenja i percepcije lidera o prilikama i prijetnjama koje proizlaze iz okoline, a koje su često povezane sa širim političkim i ideološkim svjetonazorom državnih lidera. "Naime, poznati su primjeri kada se relativna distribucija moći u sistemu i položaj države u međunarodnom sistemu nisu drastičnije promijenili, ali je iz unutarnjopolitičkih razloga nastupila osjetnija promjena vanjske politike države nakon što je u njoj na vlast stupila druga politička opcija ili je izabran drugi lider. Ovakvi slučajevi teško mogu biti objašnjeni samo sistemskim varijablama koje koristi neorealizam, već se zahtijeva uključivanje i unutarnjih varijabli koje proučava neoklasični realizam" (Mintas, 2020: 30).

Iz ovog razloga analiza koja se temelji na neoklasičnom realizmu započinje na sistemskoj razini, a potom se nastavlja na analizi jedne ili više intervenirajućih varijabli koje djeluju kao transmisijski pojas između nezavisne i zavisne varijable te na taj način utječu na oblikovanje konkretne vanjske politike kao zavisne varijable (Mintas, 2020: 30). Uključivanje intervenirajućih varijabli znači da neoklasični realizam, za razliku od neorealizma, na državu ne gleda kao na unitarnog aktera ili na crnu kutiju kod koje nisu poznati unutarnji procesi. Neoklasični realizam je zato u stanju proširiti mogućnosti koje nudi neorealizam, dodatnim uključivanjem u analizu i unutarnjih varijabli, koje može posuđivati i iz drugih teorijskih pravaca. Iz tog se razloga nameće kao pogodan okvir za analizu suvremenih vanjskih politika država koje djeluju u svijetu premreženom različitim akterima i interesima, ujedno omogućavajući i određenu sintezu realizma s elementima konstruktivizma i liberalizma. Mogućnost testiranja većeg broja različitih intervenirajućih varijabli neoklasičnom realizmu daje relativno široku mogućnost primjene pa je moguće zaključiti da se radi o jedinstvenom teorijskom okviru za analizu vanjske politike (Mintas, 2020: 30), a time i prikladnom okviru za analizu utjecaja konzervativizma na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa.

Jedno od mogućih objašnjenja zašto je predsjednik Trump vodio upravo takvu vanjsku politiku kakvu je vodio leži u tome da je, sukladno vlastitim uvjerenjima, idejama i percepcijama, uočio da su nastupile geopolitičke i geoekonomske promjene koje su dovele do smanjenja relativne materijalne moći SAD-a u međunarodnom sistemu te pomicanja ekonomskog gravitacijskog centra sa zapada prema istoku, s mogućnošću da se u budućnosti u istom smjeru pomaknu i politički i vojni gravitacijski centri. Trump, a s njim i SAD, na neki način je time djelovao kao "visoko precizan kompas koji prati ovaj gravitacijski centar i sukladno njemu prilagođava svoju vanjsku politiku" (Maçães, 2018). Trumpovim dolaskom na mjesto predsjednika SAD-a došlo je dakle do tzv. perceptivnog šoka i prepoznavanja kumulativnih učinaka dugotrajnih trendova

(Rose, 1998: 160), posebice ekonomskih, a potom i do zaokreta u vanjskoj politici SAD-a, što je dodatno ojačano Trumpovom percepcijom proisteklom iz prijašnje bogate poslovne karijere. Time je činjenica da je proteklih desetljeća uistinu došlo do određenih postupnih promjena u međunarodnom sistemu, s posljedicama na unutarnjem planu SAD-a, te uvjerenja, ideje i percepcije predsjednika Trumpa i njegove administracije o tome da su druge zemlje tijekom vremena ojačale na štetu SAD-a i da to treba ispraviti, imale važnu ulogu u oblikovanju vanjske politike SAD-a u njegovom mandatu. S obzirom da neoklasični realizam smatra da sistemskim varijablama nije moguće u cijelosti objasniti zašto je predsjednik Trump vodio upravo takvu vanjsku politiku, disertacija je pošla od pretpostavke da ukoliko je u Trumpovoj vanjskoj politici moguće identificirati karakteristične elemente američkog konzervativizma, odnosno nekih njegovih dominantnih pravaca, kao i uočiti određenu koherentnost i konzistentnost vanjske politike, tada će se moći donijeti zaključak da je na oblikovanje njegove vanjske politike utjecaj imao američki konzervativizam, kao intervenirajuća varijabla. Odgovaranjem na postavljena istraživačka pitanja istovremeno je omogućeno prikupljanje novih spoznaja i saznanja o neoklasičnom realizmu te američkom konzervativizmu i njegovom utjecaju na oblikovanje vanjske politike.

U tom pogledu, pridržavajući se temeljnih odrednica neoklasičnog realizma, disertacija se usredotočila na analizu tri temeljne varijable - nezavisne (relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu), intervenirajuće (američki konzervativizam) i zavisne (vanjska politika u mandatu predsjednika Trumpa). U prvom koraku analizirana je nezavisna varijabla, tj. vanjskopolitički položaj SAD-a i relativna distribucija moći u međunarodnom sistemu, koji primarno određuju kontekst te postavljaju okvire američke vanjske politike, ali ne mogu dati odgovor na pitanje kako će točno izgledati konkretna vanjska politika u određenom razdoblju. Nezavisna varijabla interpretirana je meta-analizom pokazatelja relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu, što je omogućilo donošenje zaključka o položaju SAD-a i relativnoj distribuciji moći u međunarodnom sistemu, kao sistemskom faktoru koji je utjecao na opći smjer vanjske politike predsjednika Trumpa.

Analiza nezavisne varijable pokazala je da je američka moć u današnjem međunarodnom sistemu i dalje velika te da se SAD još uvijek može smatrati neprikosnovenom svjetskom supersilom. Ne samo da prednjači po svim važnijim indikatorima moći, već ti indikatori ukazuju i na znatno veću učinkovitost i tehnološku razvijenost od Kine, Rusije i drugih potencijalnih izazivača, unatoč tome što je već nekoliko desetljeća ipak primjetan trend smanjenja američke relativne materijalne moći u svijetu. Kina pri tome ostaje glavni

potencijalni izazivač, dok Rusija, iako ekonomski daleko slabija od ove dvije supersile, kao nuklearna sila koja raspolaže zalihama energenata i drugim strateškim resursima, radi svoje vojne moći i dalje ostaje važan akter u međunarodnom sistemu. Unatoč tome što je još uvijek prva svjetska supersila, relativna moć SAD-a unutar međunarodnog sistema ipak slabi već desetljećima te se njegova ekonomska i vojna prednost u odnosu na glavne suparnike smanjuje (Beckley, 2018: 42). Na ovu pojavu više puta je upozoravao i predsjednik Trump, naglašavajući da međunarodni sistem uzrokuje slabljenje SAD-a te ističući da su tome doprinijeli prijašnji lideri koji su pristajali na loše međunarodne sporazume na području trgovine, kontrole naoružanja i savezništava (Ikenberry i Nexon, 2019: 395). Meta-analiza je također sugerirala postojanje određenih trendova koji ukazuju da bi SAD u narednom razdoblju mogao biti suočen s dva glavna izazova na području relativne distribucije moći. Prvi se odnosi na uspon Kine kao nove supersile (iako ni Rusija ne odustaje od svojih interesnih sfera), a drugi na trend opće difuzije moći koja s nacionalnih država putem različitih mehanizama sve više prelazi na različite transnacionalne aktere. Jedno i drugo ukazuje na trend smanjenja relativnog udjela američke moći u međunarodnom sistemu, na što će SAD morati ponuditi odgovor ako želi zadržati svoj trenutno vodeći položaj. Današnji svijet nesporno se nalazi u fazi transformacije, bogatstvo se sve više seli sa zapada na istok i sa sjevera na jug, a SAD i Europa polako prepuštaju svoje mjesto nezapadnim zemljama u usponu, što znači da bi svijet u budućnosti mogao biti manje američki, ali i manje liberalan (Ikenberry, 2001, prema Simić, 2014, u Jović, 2014: 308). Iako je ovaj trend nedvojbeno prisutan, nije nezaustavljiv niti ireverzibilan te ne postoji jedan ispravan odgovor kako bi se SAD trebao postaviti. Mogući odgovori, bez obzira koliko bili (ne)objektivni, ovise o uvjerenjima, percepcijama i idejama lidera, kao intervenirajućom varijablom posredstvom koje se signali iz međunarodnog sistema prevode u konkretnu vanjsku politiku koja nastoji pružiti odgovore na sistemske prilike i prijetnje.

Stoga se u drugom koraku pristupilo analizi američkog konzervativizma, kao intervenirajuće varijable za koju se pretpostavljalo da kroz ideje, uvjerenja i percepcije predsjednika Trumpa utječe na oblikovanje njegove vanjske politike. Kako bi se utvrdilo što je to američki konzervativizam i koji su njegovi najvažniji karakteristični elementi, pregledom literature analizirani su povijesni razvoj i karakteristike američkog konzervativizma i njegovih pravaca, a osobito glavnih pravaca koji su preliminarno bili identificirani kao oni s potencijalno najviše utjecaja na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa – neokonzervativizam i paleokonzervativizam. U analizi je korištena literatura koja se bavi američkim konzervativizmom, s naglaskom na autore koji se mogu smatrati arhetipovima dominantnih

ideja prisutnih u ovim pravicima. Analiza intervenirajuće varijable omogućila je identificiranje ključnih elemenata američkog konzervativizma i njegovih glavnih pravaca. Utvrđeno je da je američki konzervativizam prilično heterogen, kao i da unutar njega, barem kada je riječ o vanjskopolitičkoj dimenziji, postoje oni isti rascjepi koji su bili prisutni u američkoj vanjskoj politici od samih njenih početaka, a koji u najgrubljim crtama pobornike ovih pravaca mogu podijeliti na tzv. *exemplarse* i *crusaderse*, realiste i idealiste, intervencioniste i neintervencioniste te zagovornike slobodnog tržišta i protekcioniste.

U trećem koraku pristupilo se analizi glavnih ideja i elemenata vanjske politike predsjednika Trumpa tijekom njegovog mandata u razdoblju 2017.-2021. godine, primjenom kvalitativne analize podataka, tj. metode (refleksivne) tematske analize (Braun i Clarke, 2006, 2016, 2017, 2018, 2019), uz primjenu softvera NVivo (2020). Tematska analiza provedena je na uzorku dokumenata preuzetih iz arhivske baze podataka Sveučilišta Santa Barbara *The American Presidency Project*. Osim ovih primarnih izvora, u okviru analize također su kao pomoćno sredstvo, prema potrebi, korišteni i drugih relevantni sekundarni i tercijarni izvori. Tematska analiza omogućila je uočavanje i interpretaciju temeljnih ideja i odrednica vanjske politike SAD-a u mandatu predsjednika Trumpa, kao i identifikaciju elemenata američkog konzervativizma u tim idejama i odrednicama.

Na temelju provedene analize, moguće je zaključiti da je Trumpovoj politici paleokonzervativizam pružio određenu ideološku podlogu za preispitivanje postojećeg liberalnog poretka na nacionalnoj i međunarodnoj razini (Drolet i Williams, 2020: 29-31; Francis, 1996, prema Drolet i Williams, 2020: 39) te omogućio kritiku neokonzervativizma i dotadašnjeg *mainstream* konzervativizma, ali i elita iz obje američke velike stranke. Već je iz Trumpovog inauguracijskog govora bilo jasno da je "odbacivanje uspostavljenog političkog poretka (liberalnog i konzervativnog), za kojim su žudjeli paleokonzervativci, uistinu bilo provedeno" (Beiner, 2019: 7) te je kod Trumpove politike i u praksi realizirana paleokonzervativna ideja određenog ideološkog fuzioniranja lijevog fokusa na ekonomske interese s desnim fokusom na tradicionalna pitanja kulture i nacionalnog identiteta (Drolet i Williams, 2020: 39). U paleokonzervativnoj borbi unutar režima, ali protiv režima, posebno se računalo na ulogu središnjeg SAD-a (Ashbee, 2000: 78), što je podržavao i Trump, prihvaćajući paleokonzervativno spajanje "pojmovna iz populističkih i izolacionističkih tradicija s ostalim smjerovima i konceptima izvučenima iz društvenih znanosti i različitih konzervativnih tradicija" (Ashbee, 2000: 75), oblikujući na taj način teorijski strukturiran svjetonazor. U početku je na Trumpa veliki utjecaj imao Stephen Bannon, pa je Trumpova politika imala dosta

dodirnih točaka i s banonizmom, usmjerenim protiv globalističkih elita s ljevice i desnice koje su vođene ponajprije vlastitim ekonomskim interesima (Guilford i Sonnad, 2017). Korijene ovakvog odbacivanja političkog poretka moguće je pronaći u idejama s kraja 60-ih i početka 70-ih godina o dekadenciji elita (Philips, 1969, prema Nash, 2014: 10693/14167), kada je zahvaljujući antikomunistima i bivšim komunistima u konzervativni pokret unesena idealizacija središnje Amerike, s naglaskom na obične ljude iz naroda (Nash, 2014: 3625-3642/14167). Time su u konzervativni pokret po prvi puta uneseni populistički elementi do tada nepostojeće identifikacije konzervativizma s masama i narodom. Ovi elementi s vremenom su dobili na važnosti, s isticanjem "tihe većine" (Nash, 2014: 3642/14167) do religijske desnice, koja je predstavljala ustanak masa i običnih ljudi protiv sekulariziranosti nacionalnih elita i njihovih politika (Nash, 2014: lok. 11346/14167). Ovi elementi svoj su odraz imali i u Trumpovoj populizmu obilježenoj politici, koja je naglasak stavila na srednju i radničku klasu, osobito s područja središnjeg SAD-a, koju je smatrala najvećom žrtvom globalizacije i *mainstream* politike establišmenta. Trump je uživao veliku potporu religijske desnice, dobivši na izborima 2016. godine oko 80 % njihovih glasova (Martinez i Smith, 2016; Dias, Elizabeth, 2020). Konzervativni kršćani podržavali su neke Trumpove politike, kao što su *Travel Ban* za stanovnike nekih islamskih zemalja, migracijska politika, *pro-life* stajališta i imenovanje sudaca Vrhovnog suda, dok je za evangeličke kršćane posebno važna bila potpora Izraelu, priznanje Jeruzalema glavnim gradom te premještanje veleposlanstva iz Tel Aviva u Jeruzalem (Dias, 2020), s obzirom da mnogi od njih potporu Izraelu i Jeruzalemu više temelje na teološkim i eshatološkim, a manje na političkim osnovama (Cathey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 131).

Iako nije bila javno deklarirana, Trumpova bliskost paleokonzervativizmu uočljiva je u brojnim konkretnim primjerima. Paleokonzervativizam "odbacuje korozivan utjecaj eminentno modernističkog i internacionalističkog neokonzervativizma" (Gottfried, 1999 i 2011, prema Fournier, 2019: 789) te svoje korijene pronalazi u *anti-New Deal* i anti-intervencionističkom *Old Rightu* (Wolters, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 625). Međutim, Trump nije bio protiv velikih infrastrukturnih projekata svojstvenih *New Dealu*, već ih je i zagovarao, ali se mogao pronaći u kritici neokonzervativizma i paleokonzervativnom neintervencionizmu, osobito onom kojeg je zagovarao Patrick J. Buchanan. Svojim kritikama neokonzervativizma, ratova u Afganistanu i Iraku te sporazuma o slobodnoj trgovini poput NAFTA-e, paleokonzervativizam se nakon kraja Hladnog rata uglavnom našao na marginama konzervativnog pokreta (Buchanan, 2005; Schlafly, 1996, prema Gallaher, 2020: 2), ali je prihvaćenost njegovih stajališta među dijelom biračkog tijela ukazivala na prisutnost procjepa poznatih još iz tridesetih godina prošlog

stoljeća (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 652; Lyons, 2017, prema Gallaher, 2020: 2; Scotchie, 2017: 5-6). Trump je ove procjpe dobro iskoristio u predizbornoj kampanji, a njegovim dolaskom na vlast, ovi procjepi dodatno su ojačani na području vanjske, trgovinske i imigracijske politike, kao područjima od posebne važnosti za paleokonzervativizam.

Paleokonzervativna kritika intervencionizma i uplitanja u unutarnja pitanja drugih država (Rockwell, prema Scotchie, 2017: 6), pojačana Zaljevskim ratom i kasnijim ratom u Iraku, bili su znakovi protivljenja američkom intervencionizmu i imperijalizmu te politici širenja demokracije u inozemstvu (Gottfried, 2006, prema Frohnen i sur., 2006: 653; Kinzer, 2015). Radi se o stajalištima koja je predsjednik Trump prilično eksplicitno potencirao i u svojem mandatu, podržavajući suzdržanost i neintervencionizam u vanjskoj politici, uz poštovanje suvereniteta drugih država, barem do mjere dok one ne počnu ugrožavati vitalne interese SAD-a. Trumpova stajališta o okončanju beskrajnih ratova, povratka vojnika kućama i odbijanja uloge svjetskog policajca i sile koja će izgrađivati demokracije u udaljenim državama (Trump, 2020bl) bila su posve u skladu s paleokonzervativnim *exemplarskim* zagovaranjem povratka vojnika u domovinu i odbijanja "križarskog" mijenjanja svijeta sukladno američkoj viziji (Buchanan, 2012). Time je paleokonzervativno protivljenje intervencionističkoj politici i nametanju *Pax Americane* cijelom čovječanstvu (Buchanan, 1999: lok. 242/7487), kao obliku "stalnog rata za stalni mir" (Buchanan, 1999: lok. 242/7487; Orwell, 1949, prema Weyrich i Lind, 2009: 18), odbijanje odlaska "u inozemstvo u potrazi za čudovištima koja treba uništiti" (Adams, 1821, prema Buchanan, 1999: lok. 242/7487), protivljenje ideji SAD-a kao imperija s misijom pacificiranja udaljenih zemalja (Francis, 2002, prema Fournier, 2019: 790) te zalaganje za vodstvo primjerom (Buchanan, 1999: lok. 1790/7487; Wilson, 1992, u Scotchie, 2017: 181), velikim dijelom prihvatio i predsjednik Trump. Kod Trumpa (Trump, 2016g) je također bilo primjetno priklanjanje paleokonzervativizmu bliskoj ideji imperijalnog prekomjernog rastezanja, kao uzroka pada američke moći i slabljenja američkog položaja unutar međunarodnog sistema (Mann, 2004, lok. 3380/9694), na što je dva desetljeća prije Trumpa upozoravao i Patrick Buchanan (Greenfield, 2018, prema Morris, 2019: 21), čija je politička platforma već tada u mnogim elementima bila vrlo slična Trumpovoj kampanji i ciljevima trumpizma (Morris, 2019: 21). Nadalje, Trumpov "mir putem snage" (Trump, 2017dc; Trump, 2017cj) blizak je i Buchananovom prosvijećenom nacionalizmu, koji je smatrao da će narod biti spreman braniti vitalne nacionalne interese, ali ne i globalističke utopijske ciljeve, radi čega SAD vanjsku politiku treba koristiti kao štit, a ne kao mač (Buchanan, 1999: lok. 5651/7487), što je bilo posve u skladu s Washingtonovom premisom: "*Si vis pacem, pare bellum. (Ako želiš*

mir, pripremaj se za rat.)", na koju su paleokonzervativci gledali osobito blagonaklono (Buchanan, 1999: lok. 3706/7487; Weyrich i Lind, 2009: 97). Paleokonzervativna vanjska politika, sklona nekom obliku populističkog izolacionizma, karakteriziranog smanjivanjem vanjskopolitičkih obveza, izbjegavanjem promicanja demokracije u inozemstvu te smanjivanjem ili okončanjem intervencionizma i vanjske pomoći, kompatibilna je i s protivljenjem globalističkim međunarodnim organizacijama i multilateralnim trgovinskim sporazumima koji ne zadovoljavaju američke interese (Drolet i Williams, 2020: 41). Takvo protivljenje intervencionizmu i "unilateralnom industrijskom razoružanju" koje se provodi pod krinkom globalne slobodne trgovine, a na što se često gleda kao na izolacionizam i protekcionizam (Buchanan, 1999: lok. 362/7487), vrlo je blisko elementima koji su bili prisutni i u Trumpovoj vanjskoj politici (Trump, 2017ai; Trump, 2018ab; Trump, 2018cf). Mnoge sličnosti moguće je pronaći i usporedbom Trumpovih *America First* govora s Buchananovim govorima dva desetljeća ranije, gdje je uočljivo isticanje nacionalizma nasuprot globalizmu, Stare Republike nasuprot *Pax universalisu* te Amerike na prvom mjestu nasuprot novom svjetskom poretku (Buchanan, 1992, prema Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 72-73). Daljnje sličnosti vidljive su i po pitanju promicanja *pro-life* te judeo-kršćanskih vrijednosti (Buchanan, 1992; Trump, 2020az), davanju prednosti radnicima i radnim mjestima ispred aktivističke politike zaštite okoliša, kao i naglašavanju važnosti izbora federalnih sudaca i sudaca Vrhovnog suda koji će doslovno tumačiti Ustav i zakone (Buchanan, 1992; Trump, 2017bo; Trump, 2020av).

Buchananov izolacionizam i protekcionizam nisu bili prihvaćeni u *mainstream* konzervativizmu toga vremena, iako su njegove ideje bile prihvatljive mnogim konzervativnijim američkim građanima (Jeffrey, 2020, u Gottfried (ur.), 2020: 74), koji su na određenu varijantu izolacionističkog realizma gledali kao na politiku zdravog razuma (Gottfried, 2007, prema Drolet i Williams, 2020: 41). To je stvorilo određenu bazu iz koje će dva desetljeća kasnije proizaći potpora Trumpovoj konzervativnoj politici, koju je i sam Trump, koristeći se sličnim izričajem, nazivao "politikom zdravog razuma" (Trump, 2020an). Naime, mnogi Amerikanci, osobito oni koji su bili razočarani iračkim neuspjehom, okrenuli su se više izolacionističkoj vanjskoj politici (Fukuyama, 2006), a upravo su ove grupacije kasnije činile jezgru najglasnijih pristaša predsjednika Trumpa i njegove vanjske politike. Ove grupacije nije se simbolički smatralo ni grlicama ni jastrebovima, već orlovima, kao nacionalnim simbolom SAD-a i snažnim pticama zaštićenima od opasnosti letom na velikim visinama, što simbolički ukazuje na to kakvu bi SAD trebao voditi vanjsku politiku – suzdržanu i distanciranu, ali sa

snažnom vojskom ako se za njom pokaže potreba (Nordlinger, 1995, prema Buchanan, 1999: lok. 5815/7487). Ovakvu politiku podržavali su prije svega stanovnici središnjeg SAD-a i pripadnici srednje i radničke klase, koji su se smatrali nukleusom američke civilizacije i američke nacije (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 192) te koje su Trump (Trump, 2016a) i pojedini paleokonzervativni autori promatrali kao grupacije čiji su materijalni interesi i kultura ugroženi od strane menadžerskog režima i globalističke elite (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 192). Paleokonzervativni antiglobalizam dobrim se dijelom temeljio upravo na kritici elita, kao dijelu šire teorije elita, koja na menadžersku klasu gleda kao na elite koje uživaju političku, ekonomsku i kulturnu moć (Ashbee, 2000: 77) i koje su, ostvarivši kontrolu nad nacionalnom državom, prihvatile globalističku agendu s ciljem globalizacije i integracije svih naroda u novi svjetski poredak bez nacionalnih identiteta (Francis 1993, prema Ashbee, 2000: 77) koji putem društvenog inženjeringa uništava obitelj i povijesne specifičnosti naroda (Gottfried, 2017, prema Drolet i Williams, 2020: 36; Francis, 1993, Fournier, 2019: 790-791), čime pred povijesno dominantnu teoriju moderne nacionalne države postavlja brojne izazove.

Francisov paleokonzervativizam temelji se na materijalnim interesima i identitetu velikog dijela američkog društva, radi čega kod paleokonzervativnog nacionalizma nema otuđenosti države od društva, karakteristične za liberalno-neokonzervativnu tradiciju (Drolet i Williams, 2020: 40). Ideološki cilj Francisove strategije bio bi uništenje starog mita o Americi kao o apstraktnom filozofskom okviru koji podrazumijeva jednakost cijelog čovječanstva i njegova zamjena novim mitom o SAD-u kao partikularnoj povijesnoj zajednici koja će isključiti sve one koji se ne mogu ili ne žele asimilirati (Drolet i Williams, 2020: 40), što bi ujedno bilo i pravo značenje *America First* (Francis, 1992, prema Drolet i Williams, 2020: 40). Francis (1992) je smatrao da je središnjoj Americi potrebna politička formula i mit koji će objediniti fokus na materijalno-ekonomske interese koje nudi ljevica s obranom kulturnog i nacionalnog identiteta kojega nudi desnica, što se čini kao vrlo rana i jedna od najboljih najava budućeg populističko-nacionalističkog Trumpovog pokreta, politički i kulturno utemeljenog na Amerikancima iz središnje Amerike, koji uzima u obzir njihove materijalne interese te potvrđuje njihove kulturne norme, a koji se predstavljao kao jedini sposoban oduprijeti se menadžerskom globalizmu te nacionalnom i kulturalnom izumiranju (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 193-194). Trumpov populistički pokret stoga je prihvatio ranije ideje pojedinih autora koji su isticali potrebu za zdravim populističkim pokretom u okviru američkog nacionalizma, a koji bi kao cilj odredio revitaliziranu američku nacionalnu državu. Takav pristup bio je sukladan ranijim populistima tijekom američke povijesti, koji su također u pravilu bili nacionalisti, protivili se vojnim

intervencijama SAD-a u inozemstvu te naglašavali lokalnu i državnu kontrolu nad ekonomskim i političkim poslovima (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 170). Sasvim je izvjesno da je ovako koncipiran Francisov nacionalizam na neki način predstavljao osnovu Trumpove politike (Trump, 2017bm; Trump, 2018az; Trump, 2018au), koja je također taktički prihvatila populizam te u središnjem SAD-u, kao glavnoj žrtvi dominantnog sistema, pronalazila kulturnu i moralnu jezgru suvremenog američkog društva (Francis, 1992, u Scotchie, 2017: 199). Upravo su se ovi stanovnici središnjeg SAD-a, uvelike razočarani obojima političkim opcijama, pokazali dominantnom snagom koja je iznjedrila izbornu pobjedu predsjednika Trumpa, osobito zahvaljujući tome što je Trump svoju kampanju temeljio na strahovima od kulturnog ili ekonomskog propadanja SAD-a, a posebice radničke i srednje klase (Francis, 1996, prema Drolet i Williams, 2020: 39).

Središnji SAD nije jednostavno definirati, ali moglo bi se reći da se prije radi o vrijednosnoj nego o geografskoj odrednici, koja obuhvaća dio pretežno konzervativne američke populacije, čije interese američka *mainstream* desnica u razdoblju od kraja Drugog svjetskog rata nije adekvatno štitila. Ovaj dio stanovništva dobrim dijelom prihvaća vrijednosti tzv. jeffersonovske i jacksonovske Amerike, pa je i Trumpova vanjska politika, odgovarajući na njihove zahtjeve, na neki način predstavljala kombinaciju jeffersonovske i jacksonovske škole, koje su kao i Trump, vanjsku politiku smatrale samo instrumentom unutarnje politike (Mead, 2001: 173; Trump, 2016a). Slično kao i Trump (Trump, 2021a; Trump, 2018bm), jeffersonovci i jacksonovci smatrali su mir pogodnim za smanjivanje međunarodnih vojnih i političkih obveza i fokusiranje na unutarnja pitanja, radi čega su iskazivali određene izolacionističke i nacionalističke tendencije (Mead, 2001: 294). Jeffersonovski elementi u Trumpovoj politici vidljivi su u elementima koji ukazuju na defenzivni duh u međunarodnim odnosima i skepsu prema izgradnji demokracija u drugim zemljama i revolucionarnim pobjedama u inozemstvu (Mead, 2001: 178). Jeffersonovci su smatrali potrebnim unovčiti dividendu mira, smanjiti vojne snage, odbiti proširenje NATO-a, ne izgraditi obrambeni raketni sustav i povući ili okončati prisustvo američkih vojnih snaga u Europi, Južnoj Koreji i Japanu. Za razliku od njih, jacksonovci nisu željeli smanjivanje vojnih snaga, već su radije željeli postići smanjivanje političkih i ekonomskih koncesija koje je SAD dodijelio drugim zemljama tijekom Hladnog rata, osobito kada je riječ o ekonomskim i trgovinskim koncesijama azijskim izvoznim silama poput Južne Koreje i Japana (Mead, 2001: 295). Jacksonovski aktivni pogledi na vanjsku politiku tijekom Hladnog rata nakon njegovog završetka zamijenjeni su nacionalističkim i donekle izolacionističkim pogledima, ali uz želju za zadržavanjem snažne vojske i vojnih

savezništava koji jačaju nacionalnu sigurnost (Mead, 2001: 296). Jacksonovci cijene vojnu službu (Mead, 2001: 232) te radi nasilnosti i anarhičnosti međunarodnog sistema, podržavaju velike obrambene proračune i snažnu vojsku (Mead, 2001: 237; Mead, 2001: 243), što je još jedan element vrlo blizak Trumpu, koji je i osobno u mladosti služio u vojsci i tijekom mandata provodio politiku "mira putem snage" (Trump, 2017a). Jacksonovci su također pokazivali sklonost čvršćoj politici prema Kini i Sjevernoj Koreji te nesudjelovanju SAD-a u međunarodnim inicijativama poput Kyoto protokola i Međunarodnog kaznenog suda (Mead, 2001: 305), dok je Trump povukao SAD iz Pariškog klimatskog sporazuma (Trump, 2017b) i nastavio kritiku Međunarodnog kaznenog suda (Trump, 2018c). "Jacksonovci ne vjeruju elitama i onima izvan njihovih 'narodnih zajednica', gorljivi su nacionalisti te su oprezni glede nepotrebnih stranih uplitanja, iako više nego željni uzvratiti ako su napadnuti. Jeffersonovci i jacksonovci bave se slobodom, ali dok prvi naglašavaju slobodu govora i vjeroispovijesti, drugi obožavaju pravo na nošenje oružja" (Haglund i Kertzer, 2008: 531). Ove slobode podržavao je i Trump, pa je tako naglašavao važnost slobode govora iz Prvog amandmana, osobito važnog za jeffersonovce, kao i prava na nošenje oružja iz Drugog amandmana, što je važno za jacksonovce (Mead, 2001: 222; Trump, 2020a). Dodatni elementi Trumpove politike bliske jacksonovcima vidljive se u i skepsi prema sporazumima za suzbijanje klimatskih promjena, međunarodnim organizacijama, inozemnoj pomoći i korištenju američkih sredstava za programe kontrole stanovništva u inozemstvu, kao i u zalaganju za programe pomoći srednjoj klasi (Mead, 2001: 221-222; Trump, 2017b; Trump, 2017a; Trump, 2017c; Trump, 2017d). Kao i Trump, jeffersonovci i jacksonovci rado bi vidjeli da čim više ovlasti ostane saveznim državama (Mead, 2001: 221; Trump, 2017a). Jacksonovcima je blizak i populizam (Mead, 2001: 225) te protivljenje elitama, ako je potrebno i uz političku nekorektnost (Mead, 2001: 237-238), a prihvaćaju i kodeks časti (Mead, 2001: 228) koji cijeni postizanje društvenog i materijalnog statusa srednje klase poštenim radom (Mead, 2001: 229), što je vrlo blisko vrijednostima za koje se zalagao i Trump (Trump, 2019a; Trump, 2017e; Trump, 2017f). Kao i Trump, jacksonovci podržavaju protekcionizam i mjere za očuvanje američkih radnih mjesta te su skeptični prema trgovinskim sporazumima i imigraciji (Mead, 2001: 257). Kao i za Trumpa, i za jacksonovce je domoljublje istinski važno te Ameriku smatraju produžetkom vlastite obitelji (Mead, 2001: 243; Trump, 2018b). Mnogi iz središnjeg SAD-a stoga su glasali za Trumpa, prije svega kako bi iskazali svoje protivljenje globalističkoj kozmopolitskoj eliti, izrazili skepsu prema američkoj politici globalnog angažmana i izgradnje liberalnog poretka te naglasili svoje protivljenje lošim trgovinskim sporazumima (Mead, 2017).

Općenito promatrajući odnose s europskim i drugim saveznicima, Trump je u većoj mjeri bio na liniji Patricka Buchanana, koji je govorio o imperijalnom prekomjernom rastezanju, odnosno činjenici da se SAD previše rastegnulo u davanju sigurnosnih jamstava drugim zemljama, iako je svjestan da ta sigurnosna jamstva u slučaju potrebe ne bi mogao ispoštovati. Takva jamstva imaju svoju cijenu te je Trump stoga želio izmijeniti postojeće odnose kako bi financijski i vojno rasteretio SAD, iako se, za razliku od Buchanana, ipak nije protivio proširenju NATO-a. Od elemenata prisutnih u Trumpovoj politici koji su već ranije bili prisutni kod paleokonzervativnih autora, moguće je istaknuti određenu spremnost na akomodaciju Rusije, odnosno barem spremnost na izbjegavanje provokacija, što je bilo vidljivo u Trumpovom nastojanju da u potrazi za mirom ipak izgradi nešto bolje odnose s Rusijom (Trump, 2018dr). Slično je promišljao i Buchanan (1999), koji je Rusiju smatrao potencijalnim prirodnim saveznikom kojega treba pokušati privući na svoju stranu (Buchanan, 1999: 697/7487; Buchanan, 1999: lok. 259/7487), čak i po cijenu odustajanja od proširenja NATO-a (Buchanan, 1999: lok. 259/7487). Buchanan (1999) je vjerovao da proširenje NATO-a do ruskih granica i stalno isticanje zapadne superiornosti Rusiju tjera od Zapada, čini je stalnim neprijateljem (Buchanan, 1999: lok. 566/7487) i gura je u zagrljaj Kine, čime se stvara potencijalno neprijateljsko savezništvo koje nije u američkom vitalnom interesu (Buchanan, 1999: lok. 5969/7487; Buchanan, 1999: lok. 617/7487). Buchanan nije bio usamljen u protivljenju proširenju NATO, s obzirom da je 1997. godine skupina od 50-ak vodećih realista pisala predsjedniku Clintonu, upozoravajući ga na pogrešku povijesnih razmjera (Schweller, 2018, u Jervis i sur., 2018: lok. 960/11823). George Kennan, autor politike *containmenta*, tvrdio je tada da je proširenje NATO-a početak novog hladnog rata (Schweller, 2018 u Jervis i sur., 2018: lok. 984/11823). Slično su razmišljali i politolozi John Mearsheimer i Stephen Walt, koji su tvrdili da nakon raspada SSSR-a, SAD treba smanjiti vojnu prisutnost i tražiti prijateljske odnose s Rusijom te europsku sigurnost prepustiti Europljanima (Mearsheimer i Walt, 2016, prema Schweller, 2018 u Jervis i sur., 2018: lok. 984/11823). Ovi autori smatrali su da će proširenje NATO-a pomoći rasplamsavanju sukoba oko Ukrajine i Rusiju samo gurnuti dalje od Europe i SAD-a prema Kini, a na opasnost od približavanja Rusije i Kine redovito je upozoravao i Trump (Trump, 2015), koji je isticao da NATO više koristi europskim saveznicima nego SAD-u (Trump, 2017bk). Na istoj liniji bio je i Buchanan (1999), koji je smatrao da radi nerazmjerne moći SAD-a i europskih saveznica, NATO SAD-u ne donosi puno, već ga potencijalno samo uvlači u europske sukobe (Buchanan, 1999: lok. 667/7487). Dodatna podudarnost stajališta vidljiva je u Buchananovoj (1999) i Trumpovoj želji da europski kontinent preuzme veću odgovornost za vlastitu obranu (Buchanan, 1999: lok. 5948/7487;

Trump, 2018at; Trump, 2017bv), kao i u Buchananovom (1999) zalaganju za povlačenje američkih kopnenih snaga iz Europe (Buchanan, 1999: lok. 5948/7487), što je opet bilo blisko Trumpovoj najavi povlačenja vojnika iz Njemačke i "povratka vojnika kućama" (Trump, 2020at; Trump, 2020bp). Buchanan (1999) je bio kritičan i prema drugim vojnim obvezama SAD-a, uključujući prema Japanu i Južnoj Koreji (Buchanan, 1999: lok. 5119/7487), što je prihvatio i Trump, tražeći od ove dvije države veći doprinos vlastitoj obrani (Trump, 2018bm; Trump, 2018bl). Međutim, Buchanan (1999) je predlagao povlačenje vojnika iz Azije i izbjegavanje konfrontacije s Kinom (Buchanan, 1999: lok. 259/7487; Buchanan, 1999: lok. 294/7487; Buchanan, 1999: lok. 5815/7487), što Trump ipak nije u potpunosti slijedio. Nadalje, Buchanan (1999) se zalagao za američku energetska neovisnost kako bi se smanjila ovisnost o nafti s Bliskog istoka (Buchanan, 1999: lok. 210/7487), što je Trump i ostvario postignuvši energetska samodostatnost SAD-a ponajviše uz pomoć eksploatacije nafte iz škriļjevca (Trump, 2020ag). Buchanan (1999) je iskazivao bojazan od iranske hegemonije i ukazivao na opasnost da bi od rušenja režima u Iraku najviše mogao profitirati upravo Iran (Buchanan, 1999: lok. 5119/7487), dok je Trump kritizirao rat u Iraku te zauzeo vrlo oštru politiku prema Iranu, uvodeći sankcije i povlačeći se iz JCPOA-e. Međutim, Trump se od Buchanana prilično razlikovao u pogledima na Izrael i bliskoistočno pitanje, što je ipak moguće više pripisati utjecaju religijske desnice i obiteljskih veza, ali čak niti u ovom pogledu nije odustao od politike neintervencionizma i suzdržanosti u vanjskoj politici. Na zapadnoj hemisferi, Buchanan (1999) se, slično kao i Trump (Trump, 2017cc), zalagao za određeni oblik neo-Monroeove doktrine, ali uz suzdržavanje od intervencija, osim ako bi SAD bio izravno ugrožen. Buchanan (1999) je strateški gledao i na Grenland, kao jedini veliki slobodni prostor zapadne hemisfere, za kojega je smatrao da bi morao ostati unutar američkog obrambenog perimetra te jednoga dana biti i formalno anektiran od strane SAD-a (Buchanan, 1999: lok. 5715/7487). Ovi pogledi ponovno su bili vrlo slični Trumpovim stajalištima i izraženoj želji da SAD otkupi Grenland od Danske (The Guardian, 2019).

Trumpova politika pokazivala je znatne sličnosti s paleokonzervativnim postavkama i kada je riječ o vanjskoj trgovini. Financijska i ekonomska kriza 2008. godine vratila je ekonomski nacionalizam, a dolazak Trumpa na mjesto predsjednika SAD-a te je politike dodatno i potencirao. Nije se radilo o posve novim politikama, s obzirom da je protekcionizam tijekom većeg dijela američke povijesti bio *mainstream* američke trgovinske politike, a paleokonzervativci su njegovu revitalizaciju zagovarali dva desetljeća prije dolaska Trumpa (Gottfried, 1995, u Scotchie, 2017: 173). Najveće carine u povijesti SAD je imao između 1865.

i 1900. godine, kada je bilježio najveću ekonomsku ekspanziju u povijesti, s velikim porastom životnog standarda (Buchanan, 1998: 226), a slično je bilo i tijekom prve tri godine Trumpovog mandata, kada je SAD imao odličnu gospodarsku situaciju, unatoč ili upravo radi protekcionističkih i drugih mjera. Paleokonzervativni autori nisu se posve slagali oko pogleda na carine (Ashbee, 2000: 82), ali su im se uspostava novog ekonomskog nacionalizma i smanjenje imigracije ipak činili kao jedno od temeljnih rješenja za probleme američke srednje i radničke klase (Francis, 1999: 193, prema Fournier, 2019: 792). To je bilo popraćeno mjerama za reindustrijalizaciju zemlje i zaustavljanje izmještanja proizvodnje u inozemstvo (Weyrich i Lind, 2009: 113), što je u dobroj mjeri odgovaralo i Trumpovim ekonomskim i vanjskotrgovinskim politikama.

Patrick J. Buchanan jedan je od istaknutijih paleokonzervativaca koji se zalagao za protekcionizam i trgovinsku politiku s elementima merkantilizma, što je osobito bilo izraženo u njegovoj platformi *America First*, koja je čak nosila identičan naziv kao i Trumpova platforma dva desetljeća kasnije. Buchanan (1998) se u svojoj knjizi *The Great Betrayal*, govoreći o "velikoj izdaji", što je sintagma koju je koristio i Trump (Trump, 2020av), zalagao za uvođenje carina te smanjenje poreza, a te mjere je prihvatio i Trump svojim politikama carina, poreznom reformom i deregulacijom. Za probleme globalizacije, koja je dovela do povećanja američkog trgovinskog deficita i uvoza (Buchanan, 1998: 12), a time i do povećanja ovisnosti SAD-a o inozemstvu (Buchanan, 1998: 14), Buchanan (1998) je zagovarao reindustrijalizaciju zemlje uz pomoć protekcionizma i carina (Buchanan, 1998: 253), što je Trump i primijenio u praksi (Trump, 2019a). Obojica su problematičnim aspektom odnosa s azijskim državama smatrali visoke trgovinske deficite SAD-a i neproporcionalnu zatvorenost tamošnjih tržišta za američke proizvode, pa su se zalagali za sporazume koji bi uravnoteženije i pravednije uredili odnose na recipročnoj osnovi (Buchanan, 1999: lok. 5854/7487; Trump, 2017ad; Trump, 2016g). Primjerice, Buchanan (1998) je vjerovao da s Kinom treba ispregovarati recipročni trgovinski sporazum (Buchanan, 1999: lok. 5835/7487), a isto je zagovarao i Trump, koji je trgovinskim ratom uspio Kinu primorati na potpisivanje sporazuma *Phase One* (Trump, 2020av). Buchanan (1998) se svojim prosvijećenim nacionalizmom zalagao za smanjenje velikog trgovinskog deficita, osobito s Japanom i Kinom (Buchanan, 1998: 306), a upravo je na trgovinski deficit s ove dvije zemlje Trump upozoravao dugi niz godina, čak i prije nego je postao predsjednik (Trump, 2017cl; Trump, 2018cm). Buchanan (1998) je posebno zabrinut bio i zbog trgovinskih deficita na području roba visoke tehnologije, što utječe na rast američke ovisnosti o stranim izvorima materijala potrebnih za napredne obrambene i vojne sustave

(Buchanan, 1998: 319), što je osobito važno u slučaju sukoba kada bi mogla biti ugrožena američka borbena spremnost (Buchanan, 1998: 320). Upravo na tom tragu je bilo i Trumpovo povezivanje ekonomske sigurnosti s nacionalnom sigurnošću (Trump, 2017bu). Buchanan (1998) je zagovarao i jačanje unutarameričkih veza kupovinom robe proizvedene u SAD-u (Buchanan, 1998: 285), što odgovara Trumpovoj politici *Buy American and Hire American* (Trump, 2019al). Buchanan (1998) je prednost davao regionalnim trgovinskim zonama umjesto globalne slobodne trgovine (Buchanan, 1998: 284) te je na multilateralne sporazume gledao kao na jedan od instrumenata kojim elite nastoje zadati konačni udarac nacionalnoj državi i stvoriti svijet otvorenih granica (Buchanan, 1998: 74), što je u skladu s Trumpovim fokusom na bilateralne umjesto multilateralnih trgovinskih sporazuma (Trump, 2017au). Kritika multilateralnih sporazuma bila je dakle svojstvena i Buchananu i Trumpu, a to se osobito odnosilo na NAFTA-u i GATT, odnosno WTO (Buchanan, 1998: 107; Trump, 2018ab; Trump, 2020bb), kao organizaciju koja udara na same temelje američkog suvereniteta (Scotchie, 2017: 6). Dok se Buchanan (1998) u svoje vrijeme zalagao za nove pregovore o NAFTA-i (Buchanan, 1998: 310), Trump je uspio otići i korak dalje te ideju zamjene NAFTA-e novim sporazumom i realizirati u praksi (Trump, 2020am; Trump, 2020bd). Još jedan negativan aspekt NAFTA-e Buchanan (1998) je vidio u krijumčarenju opojnih droga u SAD (Buchanan, 1998: 310), a politika suzbijanja opojnih droga bila je važna i za Trumpa, iako ju je više isticao u kontekstu nezakonitih migracija (Trump, 2017ae). Obojica su smatrali da je WTO imao negativne učinke na SAD, američku industriju i radna mjesta, osobito za srednju i radničku klasu (Buchanan, 1998: 61; Buchanan, 1998: 11; Trump, 2019ao; Trump, 2020an; Trump, 2018cz). Buchanan (1998) je smatrao da bi izvlačenje iz procesa globalizacije pomoglo SAD-u u procesu rekonstruiranja nacije, reindustrijalizacije zemlje, zadržavanja kapitala u zemlji i vraćanja trgovinskog suficita (Buchanan, 1998, prema Ashbee, 2000: 81-82), što su sve ideje i ciljevi s kojima se u velikoj mjeri slagao i Trump (Trump, 2016a). Posve u skladu s Trumpovom *America First* politikom bilo je i Buchananovo (1998) stavljanje Amerike na prvo mjesto, što je značilo da američka ekonomija te američke trgovinske i porezne politike trebaju biti vođene nacionalnim interesom i voditi prosperitetu i dobrobiti američkog naroda, a ne cijelog čovječanstva (Buchanan, 1998: 284). Obojica su upozoravala na poražavajuće učinke dotadašnje politike, koja je radi deindustrijalizacije i preseljenja proizvodnje u Aziju i Meksiko dovela do devastacije nekada industrijaliziranih regija i gradova središnjeg SAD-a, pa su kao odgovor nudili povratak na američku tradiciju protekcionizma te novi ekonomski nacionalizam i borbu za nacionalni suverenitet, suprotstavljajući se dominantnim elitama iz obje političke stranke (Buchanan, 1999; Buchanan, 1998: 57; Trump, 2016b).

Trump je s paleokonzervativizmom u velikoj mjeri dijelio negativne poglede i na nezakonitu i neograničenu imigraciju (Trump, 2018cf; Trump, 2017bm), koja iz paleokonzervativne perspektive "ne samo da jača korporativne profite, već i progresivno erodira kulturni, politički i ekonomski integritet središnje Amerike" (Ashbee, 2000: 78) te u imigraciji i multikulturalizmu vidi prijetnju američkom načinu života, budućnosti američkog društva i američkom kulturnom identitetu (Machnik, 2015: 29). Dok se paleokonzervativizam protivio masovnoj imigraciji iz zemalja Trećeg svijeta (Scotchie, 2017: 2), ali se pozitivno referirao na imigraciju iz istočne Europe (Fleming, 2019, prema Scotchie, 2017: 6), Trump se protivio nezakonitoj, ali je prihvaćao zakonitu i *merit-based* imigraciju (Trump, 2018aa), parafrazirajući pri tome Ronalda Reagana tvrdeći da "SAD nije država ako nema vlastite granice" (Trump, 2018cf).

Trumpovo protivljenje nezakonitoj migraciji ponovno pokazuje niz sličnosti sa stajalištima paleokonzervativnih autora. Patrick Buchanan (1999) se svojedobno zalagao za okončanje masovne imigracije, zaustavljanje nezakonitih migracija, deportaciju nezakonitih migranata i ograničavanje broja zakonitih migranata koji godišnje mogu ući u SAD (Buchanan, 1999: lok. 5755/7487). Na opasnost od imigracije za očuvanje američke kulture upozoravao je i Gottfried (Gottfried, 1999, prema Machnik, 2015: 33), dok su se sa zaustavljanjem nezakonite i ograničavanjem zakonite imigracije iz razloga nacionalne sigurnosti i očuvanja američke kulture zalagali i Weyrich i Lind (Weyrich i Lind, 2009: 106). Paleokonzervativizam je također upozoravao da menadžerska klasa manipulira imigracijom i imigrantima, koji su često pripadnici nižih društvenih slojeva, mobilniji, bez čvrstih korijena i kulturnog identiteta u zemlji. Na narativu o kulturnom i moralnom propadanju američkog društva paleokonzervativizam gradi novu verziju populističkog nacionalizma, usmjerenog protiv liberalizma koji nastoji omasoviti društvo brisanjem svih klasnih razlika, stvarajući tako stanovništvo ovisno o državi, bez identiteta i vlastite političke volje, što najviše osjeti američka radnička i srednja klasa, osobito u središnjem SAD-u (Drolet i Williams, 2020: 38).

Trump s paleokonzervativnim pogledima na migraciju dijeli i sklonost sekuritizaciji migracijskih pitanja. Naime, paleokonzervativni autori globalizaciju su smatrali odgovornom za povećanje stopa kriminaliteta i iskorištavanje sistema socijalne pomoći od strane imigranata (Hartman, 2007, prema Machnik, 2015: 32), dok se Francis (1999) u svojim radovima osobito fokusirao na globalizacijom uzrokovane strahove i poteškoće srednje i radničke klase, posebice u središnjem SAD-u (Francis, 1999, prema Fournier, 2019: 792). Buchanan (1999) se fokusirao na Meksiko radi unošenja u SAD problema kriminala i trgovine drogom (Buchanan, 1999: lok. 5735/7487), a na vrlo sličnom tragu bio je i Trump, koji je upozoravao na kriminalne skupine i

kaznena djela koja čine migranti, kao i na želju običnih građana da žive u miru i sigurnosti (Trump, 2017ad; Trump, 2019ap; Trump, 2018az; Trump, 2020av; Trump, 2017ad; Trump, 2017bi; Trump, 2018bh; Trump, 2017bm; Trump, 2017bj). Nadalje, imigracija iz islamskih država u paleokonzervativizmu se često povezuje s terorizmom, pa je Francis (2001) svojedobno upozoravao da je s masovnim imigracijama s Bliskog istoka i sjeverne Afrike u SAD unesena i tamošnja kultura često puta kontaminirana mržnjom prema SAD-u radi američke i izraelske vanjske politike (Francis, 2001, prema Machnik, 2015: 37). Vrlo slična stajališta iznosio je i Trump, što je pokazao i u praksi kada je uveo *Travel Ban* za stanovnike nekih islamskih država (Trump, 2017br), a sličnosti su vidljive i u Trumpovom i Buchananovom zauzimanju za izgradnju zida na južnoj granici.

Dodatna sličnost vidi se u paleokonzervativnim upozorenjima da će imigranti steći pravo glasa, što bi doprinijelo gubitku tradicionalnog američkog identiteta i promjeni američkog društva do te mjere da više niti neće biti potrebna asimilacija imigranata (Williamson, prema Drolet i Williams, 2020: 37; Machnik, 2015: 31). Ovaj aspekt na sličan je način isticao i Trump, tvrdeći da Demokrati podržavaju imigraciju kako bi prikupili glasove imigranata, čiji je dosadašnji obrazac glasovanja na izborima obično ukazivao na sklonost Demokratima (Trump, 2018bz).

Nadalje, paleokonzervativizam na SAD gleda kao na nacionalnu državu (Ashbee, 2000: 76) te često, kao i tradicionalni konzervativizam, govori u kategorijama američkog etniciteta (Ashbee, 2000: 80), pozivajući se i na Federalističke spise, koji o Amerikancima također govore kao o jednom narodu (Jay, 1787, prema Machnik, 2015: 30). Iako lokalne zajednice smatra važnima, paleokonzervativizam Amerikance ne dijeli prema boji kože, već smatra da bi politika trebala proizvoditi koristi za sve Amerikance, s ciljem stvaranja Amerike u kojoj bi boja kože bila samo incidentalna pojava i u kojoj bi većina stanovništva, bez obzira na rasu, živjela kvalitetan život američke srednje klase (Weyrich i Lind, 2009: 44). Slično je promišljao i Buchanan (1999), koji je upozoravao na opasnost od gubitka američkog identiteta kao jedne nacije i jednog naroda (Buchanan, 1999: lok. 5755/7487). Ovakva promišljanja ponovno su se pokazala vrlo bliska Trumpu, koji je prihvatio narativ o "svim Amerikancima" i "jednoj naciji" (Trump, 2017bp; Trump, 2017bk) i pogled na sve etničke skupine kao na Amerikance (Trump, 2018bg), pri čemu je posebno naglašavao da od njegovih ekonomskih politika velike koristi imaju i manjinske zajednice, poput Afroamerikanaca i Hispanoamerikanaca (Trump, 2018ci; Trump, 2017bg). Trump se također priklonio ideja da se međurasni odnosi u SAD-u mogu poboljšati upravo putem otvaranja radnih mjesta (Trump, 2017bp), što je bilo vrlo blisko spomenutim

idejama Weyricha i Linda (2009) o tome da bi rasni problemi bili smanjeni kada bi svi Amerikanci bili pripadnici srednje klase (Weyrich i Lind, 2009: 44).

U skladu s navedenim, moguće je ustvrditi kako je analiza nezavisne, intervenirajuće i zavisne varijable omogućila donošenje ocjene o utjecaju američkog konzervativizma kao intervenirajuće varijable na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa. Analizom je uočena značajnija prisutnost elemenata američkog konzervativizma u vanjskoj politici predsjednika Trumpa, što je uz poznavanje položaja SAD-a i relativne distribucije moći u međunarodnom sistemu, omogućilo donošenje zaključka o tome da je Trumpova vanjska politika imala znatnu razinu konzistentnosti i koherentnosti, radi čega je moguće govoriti o Trumpovoj doktrini. Radi izuzetno visoke razine podudarnosti i sličnosti između identificiranih elemenata američkog konzervativizma i Trumpove vanjske politike, što nipošto ne može biti slučajno, nameće se logičan zaključak da je američki konzervativizam predstavljao intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Trumpa.

Trumpova vanjska politika možda je bila neortodoksna, a njegov osobni pristup politici osebujan. Njegov izričaj bio je vrlo izravan, često i politički nekorektan, te nije skrivao da otvoreno govori ono što misli (Trump, 2000: 14). Međutim, analiza je pokazala da je vanjska politika tijekom njegovog predsjedničkog mandata u razdoblju 2017.-2021. godine bila koherentna i konzistentna te je u mnogo elemenata podsjećala na vanjsku politiku *Old Righta* s početka stoljeća i prije Drugog svjetskog rata, kao i na paleokonzervativnu vanjsku politiku potkraj i nakon Hladnog rata. Osobito je uočena značajnija sličnost s paleokonzervativnom vanjskom politikom Patricka J. Buchanana, za koju je karakteristično bilo protivljenje migracijama, uz zagovaranje neintervencionizma i suzdržanosti u vanjskoj politici te ekonomskog nacionalizma i protekcijonizma u trgovinskoj politici, a što je vidljivo i na nizu primjera u kojima je Trump preuzeo i doslovnu terminologiju kojom se Buchanan ranije služio, uključujući i slogan *America First*. Stoga se čini izglednim da su Buchananove predsjedničke kampanje tijekom 90-ih godina potaknule osjećaje jednog dijela biračkog tijela i stvorile bazu koja je kasnije imala važnu ulogu u pobjedi Donalda J. Trumpa (Fournier, 2019: 792). Osim toga, u Trumpovoj su politici bili snažno prisutni elementi populizma, antiglobalizma i anti-establišmenta, već otprije poznati iz radova Samuela Francisa, koji korijene vuku iz teorije elita i argumentacije Jamesa Burnhama. Na poveznici između Francisovih stajališta i Trumpove politike ukazivao je i kolumnist *New York Timesa* David Brooks, koji je rekao da postoji malo toga što je Trump napravio ili rekao, a da Francis nije zagovarao 25 godina ranije (Brooks, 2017, prema Drolet i Williams, 2020: 30). Isto tako, Trumpova vanjska politika sadržavala je i

elemente religijske desnice, južnjačkog konzervativizma i banonizma, a imala je i dodirnih točaka s tradicionalnim konzervativizmom.

Koherentnost i konzistentnost Trumpove vanjske politike tijekom predsjedničkog mandata nadovezuje se na njegovu jasno proklamiranu viziju koju je iznosio i tijekom ranijeg razdoblja prije nego je postao predsjednik (Trump, 2000; 2016), kao i na već ranije uočenu konzistentnost Trumpove misli u razdoblju 1980.-2014. godine, što su osobito dobro identificirali povjesničari Laderman i Simms (Laderman i Simms, 2017; Trump, 2000). U tom razdoblju njegove temeljne ideje odnosile su se na zaštitu američkih radnih mjesta i restriktivnu trgovinsku politiku, suzdržanost oko intervencionizma, oštar pristup terorizmu, povećanje obrambenih izdvajanja i inzistiranje da strane države više plaćaju za američku zaštitu, stavljanje Amerike na prvo mjesto, odbacivanje izgradnje nacija i smanjivanje naglaska na američku ulogu u održavanju liberalnog globalnog poretka, u zamjenu za ulaganje u sigurnost i infrastrukturu u zemlji (Laderman i Simms, 2017: 8). Konzistentnost pogleda koje je Trump redovito izražavao u razdoblju od više od tri desetljeća prije nego je postao predsjednik gotovo u cijelosti je nastavljena i tijekom njegovog predsjedničkog mandata u razdoblju 2017.-2021. godine.

Iako nije moguće tvrditi da su paleokonzervativni autori imali izravan utjecaj na oblikovanje Trumpovih pogleda, nedvojbeno je da su Trumpovi pogledi duboko ukorijenjeni u američkoj povijesti i američkoj politici, od demokratskog i populističkog *ethosa* jacksonovskog razdoblja 1828.-1848. godine, preko *Old Righta* te izolacionističkih i protekcionističkih sentimenata osobito izraženih početkom 20. stoljeća (Morris, 2019: 20) do naposljetku paleokonzervativizma, kao sljednika načela izvornog Ustava SAD-a iz 1789. godine, koji je posebno izražen bio u posljednja dva desetljeća 20. stoljeća. Upravo konzervativni američki nacionalizam, kao "najstarija vanjskopolitička tradicija SAD-a" (Dueck, 2020: 1), odnosno općenito tradicionalističko-nacionalistička vanjskopolitička tradicija (Buchanan, 1999: lok. 5632/7487) i Buchananov prosvijećeni nacionalizam (Buchanan, 1999: lok. 5651/7487) vrlo dobro mogu objasniti Trumpovu doktrinu, odnosno njegovu vanjsku, ali i unutarnju politiku, koja je dobrim dijelom spojila nacionalističke, tradicionalističke, realističke i suverenističke tradicije (Renshon i Suedfeld, 2021: 9), politički i kulturno utemeljene na Amerikancima središnje Amerike koji njeguju vrijednosti jacksonovske i jeffersonovske Amerike. Ove tradicije obilježene su suzdržanošću u vanjskoj politici, stavljanju republike ispred imperija, odbacivanjem intervencionizma i globalizma, protivljenjem politici širenja demokracije i izgradnje država u udaljenim dijelovima svijeta, podržavanjem protekcionističkih ekonomskih i trgovinskih politika s elementima merkantilizma te kritikom nezakonitih migracija. Uzimajući

u obzir materijalne interese i potvrđujući kulturne norme središnje Amerike, Trumpov nacionalizam ujedno je predstavljao odgovor na menadžerski globalizam dominantan u svim porama društva i vlasti, osobito kada je riječ o vanjskoj politici.

U skladu s navedenim, moguće je donijeti opći zaključak i ocjenu da je Trumpova vanjska politika u razdoblju 2017.-2021. godine predstavljala spoj elemenata prisutnih kod više pravaca američkog konzervativizma, međusobno bliskih i sklonih realizmu u međunarodnim odnosima, te je sadržavala više tradicionalističko-nacionalističkih i paleokonzervativnih elemenata nego bilo koja vanjska politika američkih predsjednika nakon Drugog svjetskog rata. Ovi elementi američkog konzervativizma zajedno su oblikovali teorijski strukturiran svjetonazor, koji je poslužio kao osnova vanjske politike predsjednika Trumpa, što ujedno dokazuje glavnu hipotezu prema kojoj, gledajući iz perspektive neoklasičnog realizma, američki konzervativizam predstavlja intervenirajuću varijablu koja je utjecala na oblikovanje vanjske politike predsjednika Donalda J. Trumpa.

8. LITERATURA

- Abdallah Dawood, Layla Ibrahim. (2016). Neoclassical Realism. *Oxford Bibliographies*, URL: <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756223/obo-9780199756223-0187.xml> (18.6.2020.)
- Abenheim, Donald, Gingeras, Ryan, Russell, James A., Wirtz, James J., Young, Thomas-Durell, Twomey, Christopher. (2018). American sea power in the contemporary security environment. *Comparative Strategy*, 37 (5): 391-403
- Alcock, Norman Z. (1970). An Evaluation of National Power. *Peace Research*, 2 (1): 2
- Alcock, Norman Z., Newcombe, Alan G. (1970). The Perception of National Power. *The Journal of Conflict Resolution*, 14 (3): 335-343
- Alden, Chris, Aran, Amnon. (2017). *Foreign policy analysis: new approaches*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.
- AFSC. (2020). *The dangers of Trump's 'safe third country' agreements in Central America*, 28.7.2020. URL: <https://www.afsc.org/blogs/news-and-commentary/dangers-trumps-safe-third-country-agreements-central-america>. (23.11.2021.)
- Amadeo, Kimberly. (2020). U.S. Trade Deficit with China and Why It's So High. URL: <https://www.thebalance.com/u-s-china-trade-deficit-causes-effects-and-solutions-3306277> (28.9.2020.)
- Anholt, Simon. (2017a). The Good Country Index: About the Good Country Index. URL: <https://www.goodcountry.org/index/about-the-index> (21.8.2020.)
- Anholt, Simon. (2017b). The Good Country Index: Source Data. URL: <https://www.goodcountry.org/index/source-data> (21.8.2020.)
- Anholt, Simon. (2017c) The Good Country Index: Results. URL: <https://www.goodcountry.org/index/results> (21.8.2020.)
- ADL (Anti-Defamation League). Steve Bannon: Five Things to Know. URL: <https://www.adl.org/resources/backgrounders/steve-bannon-five-things-to-know> (30.10.2020.)
- Anthony, Craig. (2020). 10 Countries With The Most Natural Resources. URL: <https://www.investopedia.com/articles/markets-economy/090516/10-countries-most-natural-resources.asp> (5.9.2020.)
- Art, Robert J. (1996). American foreign policy and the fungibility of force. *Security Studies*, 5 (4): 7-42
- Ashbee, Edward. (2000). Politics of Paleoconservatism. *Culture & Society*, March/April: 75-84
- Ball, Terence, Dagger, Richard. (2016). Neoconservatism. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/neoconservatism> (2.11.2020.)
- Ballotpedia. (2021). Federal judges nominated by Donald Trump. URL: https://ballotpedia.org/Federal_judges_nominated_by_Donald_Trump (21.11.2021.).
- Barnett, Michael, Duvall, Raymond. (2005). Power in International Politics. *International Organization*, 59 (1): 39-75
- Barnett, Michael N., Finnemore, Martha. (1999). The Politics, Power, and Pathologies of International Organizations. *International Organization*, 53 (4): 699-732
- Beckley, Michael. (2018). The Power of Nations. *International Security*, 43 (2): 7-44
- Beiner, Ronald. (2019). The Plague of Bannonomism. *Critical Review*, 1-15
- Bender, Jeremy. (2015). China previewed its new ballistic missiles during a practice military parade. URL: <https://www.businessinsider.com.au/china-previewed-new-ballistic-missiles-2015-9> (23.9.2020.)
- Berridge, G. R., Keens, Soper, Maurice, Otte, T. G. (2005). *Diplomatska teorija od Machiavellija do Kissingera*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Berry, Steven, Levinsohn, James, Pakes, Ariel. (1999). Voluntary Export Restraints on Automobiles: Evaluating a Trade Policy. *The American Economic Review*, 89 (3): 400-431

- Bhutada, Govind. (2021). The U.S. Share of the Global Economy Over Time. URL: <https://www.visualcapitalist.com/u-s-share-of-global-economy-over-time> (5.10.2021.)
- Bialoskorski, Robert, Kiczma, Lukasz, Sulek, Mirosław. (2019). *National Power Rankings of Countries 2019*. Varšava: Powermetric Research Network
- Blitz, Mark. (2010). What Conservatism Retains. *Policy Review*, June & July 2010, 61-71
- Bloom Consulting (2019/2020a). Country Brand Ranking: Tourism Edition, URL: https://www.bloom-consulting.com/en/pdf/rankings/Bloom_Consulting_Country_Brand_Ranking_Tourism.pdf, pristupljeno 26. rujna 2020.
- Bloom Consulting, 2019/2020b, URL: https://www.bloom-consulting.com/en/pdf/rankings/Bloom_Consulting_Country_Brand_Ranking_Trade.pdf (26.9.2020.)
- Braun, Virginia, Clarke, Victoria. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2): 77-101
- Braun, Virginia, Clarke, Victoria. (2016). (Mis)conceptualizing themes, thematic analysis, and other problems with Fugard and Potts' (2015) sample-size tool for thematic analysis. *International Journal of Social Research Methodology*, 19(6): 739-743
- Braun, Virginia, Clarke, Victoria. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4): 589-597
- Braun, Virginia, Clarke, Victoria. (2021). Thematic analysis: a reflexive approach. URL: <https://www.psych.auckland.ac.nz/en/about/thematic-analysis.html> (18.3.2021.)
- Brennan, Geoffrey, Hamlin, Alan. (2004). Analytic Conservatism. *British Journal of Political Science*, 34 (4): 675-691
- Brooks, Stephen G. (1997). Dueling Realisms. *International Organizations*, 51 (3): 445-477
- Brooks, Stephen G., Ikenberry, G. John, Wohlforth, William C. (2012). Don't Come Home, America. *International Security*, 37 (3): 7-51
- Brooks, Stephen G., Wohlforth, William C. (2016). The Rise and Fall of the Great Powers in the Twenty-first Century: China's rise and the fate of America's global position. *International Security*, 40 (3): 7-53
- Buchanan, Patrick J. (1992). Culture War Speech: Address to the Republican National Convention. URL: <https://voicesofdemocracy.umd.edu/buchanan-culture-war-speech-speech-text> (5.1.2021.)
- Buchanan, Patrick J. (1998). *The Great Betrayal: how American sovereignty and social justice are being sacrificed to the gods of the global economy*. Boston, New York, Toronto, London: Little, Broand and Company
- Buchanan, Patrick J. (1999). *A Republic, Not an Empire: Reclaiming America's Destiny*. Washington, DC: Regnery Publishing, Inc. (Kindle izdanje)
- Buchanan, Patrick J. (2001). *The Death of the West: How Dying Populations and Immigrant Invasions Imperil our Country and Civilization*. New York: Thomas Dunne Books
- Buchanan, Patrick J. (2004). *Where the Right Went Wrong: How Neoconservatives Subverted the Reagan Revolution and Hijacked the Bush Presidency*. New York: Thomas Dunne Books
- Buchanan, Patrick J. (2006). *State of Emergency: The Third World Invasion and Conquest of America*. New York: Thomas Dunne Books
- Buchanan, Patrick J. (2007). *Day of Reckoning: How Hubris, Ideology, and Greed are Tearing America Apart*. New York: Thomas Dunne Books
- Buchanan, Patrick J. (2008). *Churchill, Hitler, and The Unnecessary War: How Britain Lost Its Empire and the West Lost the World*. New York: Crown Publishers
- Buchanan, Patrick J. (2011). *Suicide of a Superpower: Will America Survive to 2025?*, New York: Thomas Dunne Books.
- Buchanan, Patrick J. (2012). Conservatism Is Not an Ideology. *The American Conservative*, June 22, 2012, URL: <http://www.theamericanconservative.com/articles/conservatism-is-not-an-ideology/> (27.4.2018.)
- Bumiller, Elisabeth, Rohter, Larry. (2008). Two Camps Trying to Influence McCain on Foreign Policy. *The New York Times*, URL: <https://www.nytimes.com/2008/04/10/us/politics/10mccain.html?pagewanted=all> (3.11.2020.)

- Bush, George W. (2002). The President's State of the Union Address, *The White House*, URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (3.11.2020.)
- Buzar, Stipe. (2020). *Realizam i teorija pravednog rata*. Zagreb: Nacionalna zajednica Crnogoraca/Disput.
- Byman Daniel L., Pollack, Kenneth M. (2001). Let Us Now Praise Great Men. *International Security*, 25(4): 107-146
- Caiazza, John. (2010). American Conservatism and the Catholic Church. *Modern Age*, 52 (1): 14-24
- Carafano, James Jay. (2014). Measuring Military Power. *Strategic Studies Quarterly*, 8 (3): 11-18
- Carnegie Endowment for International Peace. (2013). *U.S.-China Security Perceptions Survey: Findings and Implications*. Washington: Carnegie Endowment
- Chan, Steve. (2005). Is There a Power Transition between the U.S. and China? The Different Faces of National Power. *Asian Survey*, 45 (5): 687-701
- Chittick, William O., Billingsley, Keith R., Travis, Rick. (1995). A Three-Dimensional Model of American Foreign Policy Beliefs. *International Studies Quarterly*, 39: 313-331
- Clarke, Victoria, Braun, Virginia. (2017). Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12(3): 297-298
- Clarke, Victoria, Braun, Virginia. (2018). Using thematic analysis in counselling and psychotherapy research: A critical reflection. *Counselling and Psychotherapy Research*, 18(2): 107-110
- Cliffe, Anthony D. (2019). Evaluating the introduction of unmanned Aerial Vehicles for teaching and learning in geoscience fieldwork education. *Journal of Geography in Higher Education*, 43(4): 582-598
- Coetzee, Eben, Hudson, Heidi. (2012). Democratic Peace Theory and the Realist-Liberal Dichotomy: The Promise of Neoclassical Realism? *Politikon: South African Journal of Political Studies*, 39 (2): 257-277
- Corbetta, Piergiorgio. (2003). *Social Research: Theory, Methods and Techniques*. London: Sage Publications Ltd
- Costalli, Stefano. (2009). Power over the Sea: The Relevance of Neoclassical Realism to Euro-Mediterranean Relations. *Mediterranean Politics*, 14 (3): 323-342
- Council of Foreign Relations – CFR. (2021). *Trump's Foreign Policy Moments 2017-2021*. URL: <https://www.cfr.org/timeline/trumps-foreign-policy-moments> (28.3.2021.)
- Čehulić, Lidija. (2003). *Euroatlantizam*. Zagreb: Politička kultura
- Deneen, Patrick J. (2017). The Ghost of Conservatism Past. *Modern Age*, 59 (2): 23-32
- Dessler, David. (1989). What's at Stake in the Agent-Structure Debate? *International Organization*, 43(3): 441-473
- Dias, Elizabeth. (2020). Most Conservative Christians Support Trump. Will They Help Him Win Again? *New York Times*, URL: <https://www.nytimes.com/2020/10/30/us/trump-evangelical-vote.html> (7.12.2020.)
- Drolet, Jean-François, Williams, Michael C. (2018). Radical conservatism and global order: international theory and the new right, *International Theory*, 10 (3): 285-313
- Drolet, Jean-François, Williams, Michael C. (2020). America first: paleoconservatism and the ideological struggle for the American right. *Journal of Political Ideologies*, 25 (1): 28-50
- Dueck, Colin. (2020). *Age of Iron: On Conservative Nationalism*. New York: Oxford University Press.
- Dumas, Lloyd J. (1990). Economic Power, Military Power, and National Security. *Journal of Economic Issues*, 24 (2): 653-661
- Dwyer, Dustin. (2018). Can A Reagan-Era Policy Offer An Alternative To Tariffs? URL: <https://www.npr.org/2018/08/03/634632117/can-a-reagan-era-policy-offer-an-alternative-to-tariffs?t=1613402486738> (15.2.2021.)
- Eichenberg, Richard C. (2005). Victory Has Many Friends: U.S. Public Opinion and the Use of Military Force 1981-2005. *International Security*, 30 (1): 140-177
- Elcano Royal Institute. (2020a). *What is the Elcano Global Presence Index*. URL: <https://www.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en/about> (20.8.2020.)
- Elcano Royal Institute (2020b). *United States of America*. URL: <https://explora.globalpresence.realinstitutoelcano.org/en/country/iepg/global/US/US/2019> (20.8.2020.)

- Euronews. (2021). Donald Trump to launch social network after being banned by Twitter, Facebook and YouTube. URL: <https://www.euronews.com/2021/10/21/donald-trump-to-launch-social-network-after-being-banned-by-twitter-facebook-and-youtube> (21.11.2021.)
- Feaver, Peter D., Hellman, Gunther, Schweller, Randall L., Taliaferro, Jeffrey W., Wohlforth, William C., Legro, Jeffrey W., Moravcsik, Andrew. (2000). Brother Can You Spare a Paradigm? (Or Was Anybody Ever a Realist?). *International Security*, 25(1): 165-193
- Fishman, Ethan. (2012). American Conservatism 2012: A Historical Perspective. *Perspectives on Political Science*, 42: 38-40
- Flake, Jeff. (2017). *Conscience of a Conservative: A Rejection of Destructive Politics and a Return to Principle*. New York: Random House
- Fonte, John. (2011). *Sovereignty or Submission: Will Americans Rule Themselves or Be Ruled by Others?* New York: Encounter Books.
- Foulon, Michiel. (2015). Neoclassical Realism: Challengers and Bridging Identities. *International Studies Review*, 17: 635-661
- Fournier, Philippe. (2019). La morphologie du conservatisme américain à l'ère Trump. *Revue canadienne de science politique*, 52: 781-800
- France24. (2018). *EU takes case against US steel, aluminium tariffs to WTO*, 1.6.2018. URL: <https://www.france24.com/en/20180601-eu-malmstrom-trade-case-usa-trump-steel-aluminium-tariffs-wto-aluminum> (4.3.2022.)
- Francis, Samuel T. (2014). *Essential Writings on Race*. New Century Foundation.
- Francis, Samuel T. (2016). *Leviathan and its Enemies*. Washington: Washington Summit Publishers.
- Frohnen, Bruce, Beer, Jeremy, Nelson, Jeffrey O. (2006). *American conservatism: an encyclopedia*. Wilmington, Delaware: ISI Books.
- Frey, William H. (2020). The nation is diversifying even faster than predicted, according to new census data. URL: <https://www.brookings.edu/research/new-census-data-shows-the-nation-is-diversifying-even-faster-than-predicted> (13.10.2020.)
- Fukuyama, Francis. (2006). After Neoconservatism. *The New York Times*, URL: <https://www.nytimes.com/2006/02/19/magazine/after-neoconservatism.html> (5.11.2020.)
- FutureBrand. (2019). *FutureBrand Country Index 2019*. URL: <https://www.futurebrand.com/futurebrand-country-index> (20.8.2020.)
- Gallaher, Carolyn. (2020). Mainstreaming white supremacy: a twitter analysis of the American 'Alt-Right'. *Gender, Place & Culture*, 28:2, 224-252, DOI: 10.1080/0966369X.2019.1710472
- Glenn, Russell W. (ur.). (2018). *New Directions in Strategic Thinking 2.0*. ANU Press
- Global Firepower. (2020). *2020 Military Strength Ranking*. URL: <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp> (18.8.2020.)
- Goldman, Russell. (2017). 'You Are the Future of Europe', Erdogan Tells Turks. *The New York Times*, URL: <https://www.nytimes.com/2017/03/17/world/europe/erdogan-turkey-future-of-europe.html> (28.10.2020.)
- Goldwater, Barry M. (2014). *Conscience of a Conservative*. Wilder Publications
- Gottfried, Paul E. (2012). *Leo Strauss and the Conservative Movement in America: a critical appraisal*. New York: Cambridge University Press
- Gottfried, Paul. (2003). Fatuous and Malicious. *LewRockwell*, URL: <https://www.lewrockwell.com/1970/01/paul-gottfried/fatuous-and-malicious/> (12.11.2020.)
- Gottfried, Paul. (2020). *The Vanishing Tradition: Perspectives on American Conservatism*. Ithaca and London: Northern Illinois University Press
- Graziosi, Graig. (2020). Why is Jerusalem so important to American Evangelical Christians? *Independent*, URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/jerusalem-history-explained-religion-evangelical-christians-donald-trump-a9676756.html> (7.12.2020.)

- Grieco, Joseph M. (1988). Anarchy and the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism. *International Organization*, 42 (3): 485-507
- Grizold, Anton. (1998). *Međunarodna sigurnost: teorijsko-institucionalni okvir*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
- Grizold, Anton, Čehulić, Lidija. (2006). *Međunarodna sigurnost i NATO u novom svjetskom poretku*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Guilford, Gwynn, Sonnad, Nikhil. (2017). What Steve Bannon really wants. *Quartz*, 3. veljače 2017., URL: <https://qz.com/898134/what-steve-bannon-really-wants/> (15.2.2020.)
- Hagel, Chuck. (2004). A Republican Foreign Policy. *Foreign Affairs*, 83 (4): 64-76
- Haglund, David G., Kertzer, Joshua D. (2008). From Geo to Neo: A Speculative Inquiry into the Unusual "Geo-Ethnic" Roots of Neoconservatism in US Foreign Policy. *Geopolitics*, 13 (3): 519-544
- Hamilton, Eric J., Rathbun, Brian C. (2013). Scarce Differences: Toward a Material and Systemic Foundation for Offensive and Defensive Realism. *Security Studies*, 22 (3): 436-465
- Harris, Peter. (2014). Problems with Power-Transition Theory: Beyond the Vanishing Disparities Thesis. *Asian Security*, 10 (3): 241-259
- He, Kai. (2017). Explaining United States-China relations: neoclassical realism and the nexus of threat-interest perceptions. *The Pacific Review*, 30 (2): 133-151
- Hermann, Margareth G., Preston, Thomas, Korany, Baghat, Shaw, Timothy M. (2001). Who Leads Matters: The Effects of Powerful Individuals. *International Studies Review*, 3 (2): 83-131
- Holsti, K. J. (1964). The Concept of Power in the Study of International Relations. *Background*, 7 (4): 179-194
- Holsti, Ole R., Roseanu, James N. (1988). The Domestic and Foreign Policy Beliefs of American Leaders. *Journal of Conflict Resolution*, 32 (2): 248-294
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje (2020). *Leksikografski zavod Miroslav Krleža*, URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=32997> (27.10.2020.)
- Huntington, Samuel P. (1957). Conservatism as an Ideology. *The American Political Science Review*, 51 (2): 454-473
- Ikenberry, John G., Nexon, Daniel H. (2019). Hegemony Studies 3.0: The Dynamics of Hegemonic Order. *Security Studies*, 28 (3): 395-421
- Ipsos. (2019a). Nation Brands Index. URL: <https://www.ipsos.com/en-us/> (21.8.2020.)
- Ipsos. (2019b). *Germany Retains Top "Nation Brand" Ranking, France and Canada Emerge to round Out the Top Three*. URL: <https://www.ipsos.com/en-us/news-polls/Germany-Retains-Top> (21.8.2020.)
- Jervis, Robert, Gavin, Francis J., Rovner, Joshua, Labrosse, Diane N. (ur.). (2018). *Chaos in the liberal order: the Trump presidency and international politics in the twenty-first century*. New York: Columbia University Press
- Jović, Dejan (ur.). (2013). *Realizam: teorije međunarodnih odnosa*. Zagreb: Politička kultura
- Jović, Dejan (ur.). (2014). *Liberalne teorije međunarodnih odnosa*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Jović, Dejan (ur.). (2016). *Konstruktivističke teorije međunarodnih odnosa*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Jović, Dejan (ur.). (2018). *Marksističke teorije međunarodnih odnosa*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Kadera, Kelly, Sorokin, Gerald. (2004). Measuring National Power. *International Interactions*, 30 (3): 211-230
- Kagan, Robert. (2003). *Paradise and Power: America and Europe in the New World Order*. London: Atlantic Books
- Kaufman, Joyce P. (2017). *A Concise History of U.S. Foreign Policy*. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.
- Kekes, John. (1997). What is Conservatism? *Philosophy*, 72 (281): 351-374
- Kerwick, Jack. (2015). Conservatism vs. Neoconservatism: A Philosophical Analysis. *E-LOGOS - Electronic Journal for Philosophy*, 22 (1), 15-27

- Kilroy-Silk, Robert. (2006). Written question E-3664/06. URL: <https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+WQ+E-2006-3664+0+DOC+XML+V0//EN> (28.10.2020.)
- Kim, Hyung Min. (2010). Comparing Measures of National Power. *International Political Science Review*, 31 (4): 405-427
- King, William. (2004). Neoconservatism and "Trotskyism". *American Communist History*, 3 (2): 247-266
- Kinzer, Stephen. (2015). What truly conservative foreign policy looks like. *The Boston Globe*, December 13, 2015, URL: <https://www.bostonglobe.com/opinion/2015/12/13/what-truly-conservative-foreign-policy-looks-like/Dr6wJUyXx4ewVsk3xByw7K/story.html> (27.4.2018.)
- Kirk, Russell. (2001). *The Conservative Mind: From Burke to Eliot*. Gateway Editions.
- Kirk Russell. (2019). *Concise Guide to Conservatism*. Washington, DC: Regnery Gateway
- Kissinger, Henry. (2014). *World Order*. New York: Penguin Books
- Kitchen, Nicholas. (2010). Systemic pressures and domestic ideas: a neoclassical realist model of grand strategy formation. *Review of International Studies*, 36 (1): 117-143
- Kraynak, Robert P. (2015). HARRY V. JAFFA: In Memoriam - 1918-2015. *The Review of Politics*, 77 (2): 169
- Kristian, Bonnie (2017). Obama was no hawk, but his foreign intervention has been reckless. URL: <https://edition.cnn.com/2017/01/09/opinions/obamas-foreign-policy-reckless-kristian-opinion/index.html> (24.9.2020.)
- Kristol, Irving. (1995). American conservatism 1945-1995. *The Public Interest*, 121 (Fall 1995), 80-91
- Kupchan, Charles A., Trubowitz, Peter L. (2007). Dead Center: The Demise of Liberal Internationalism in the United States. *International Security*, 32 (2): 7-44
- Laderman, Charlie, Simms, Brendan. (2017). *Donald Trump: The Making of a World View*. London – New York: I. B. Tauris & Co. Ltd
- Layne, Christopher. (2006). *The Peace of Illusions: American Grand Strategy from 1940 to the Present*. Cornell University Press: Ithaca / London
- Leaming, Jeremy. (2009). *Religious Right*. URL: <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/1375/religious-right> (7.12.2020.)
- Legro, Jeffrey W., Moravcsik, Andrew. (1999). Is Anybody Still a Realist? *International Security*, 24(2): 5-55
- Lind, Michael. (2004). A Tragedy of Errors. *The Nation*, URL: <https://www.thenation.com/article/archive/tragedy-errors/> (2.11.2020.)
- Lobell, Steven E., Ripsman, Norrin M., Taliaferro, Jeffrey W. (2009). *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*. Cambridge University Press
- Luša, Đana. (2009). Vanjska politika Sjedinjenih Američkih Država. *Anali hrvatskog politološkog društva*, 2009 (5): 550-550
- Luša, Đana. (2011). *Posthladnoratovsko širenje NATO-a u suvremenim teorijama međunarodnih odnosa*. Doktorska disertacija. Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Luša, Đana. (2013). *Suvremena primjena teorija međunarodnih odnosa*. Zagreb: Stajner-graf
- Maçães, Bruno. (2018). The Trump Doctrine. *The American Interest*, 29. ožujka 2018., URL: <https://www.the-american-interest.com/2018/03/29/the-trump-doctrine/> (6.5.2018.)
- Machnik, Barbara. (2015). Paleoconservatism and the Issue of Immigration and Multiculturalism. *Ad Americam. Journal of American Studies*, 16: 29-40
- Mann, James. (2004). *Rise of the Vulcans: the history of Bush's war cabinet*. Viking Penguin Books.
- Marian, Jakub. (2020). How to understand GDP indicators. URL: <https://jakubmarian.com/how-to-understand-gdp-indicators> (30.8.2020.)
- Marsh, Kevin. (2012). Managing Relative Decline: A Neoclassical Realist Analysis of the 2012 US Defense Strategic Guidance. *Contemporary Security Policy*, 33 (3): 487-511

- Marsh, Kevin. (2014). "Leading from behind": neoclassical realism and operation Odyssey Dawn. *Defence & Security Analysis*, 30 (2): 120-132
- Martinez, Jessica, Smith, Gregory A. (2016). How the faithful voted: A preliminary 2016 analysis. *Pew Research Center*, URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/11/09/how-the-faithful-voted-a-preliminary-2016-analysis/> (7.12.2020.)
- Masters, Jonathan. (2017). U.S. Foreign Policy Powers: Congress and the President. *Council on Foreign Relations*, URL: <https://www.cfr.org/backgroundunder/us-foreign-policy-powers-congress-and-president> (12.11.2020.)
- Mattie, Sean. (2003). John Quincy Adams and American Conservatism. *Modern Age*, 45 (4): 305-314
- McGlinchey, Stephen. (2009). Neoconservatism and American Foreign Policy. *E-International Relations*, URL: <https://www.e-ir.info/2009/06/01/neo-conservatism-and-american-foreign-policy/> (3.11.2020.)
- McGowan, John. (2007). *American Liberalism: An Interpretation for Our Time*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- McQueen, Alison. (2017). Political realism and the realist 'Tradition'. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 20 (3): 296-313
- Mead, Walter Russell. (2001). *Special Providence American foreign policy and how it changed the world*. New York: A Century Foundation Book / Alfred A. Knopf.
- Mead, Walter Russell. (2017). The Jacksonian Revolt. *The Hudson Institute*. URL: <https://www.hudson.org/research/13258-the-jacksonian-revolt> (11.1.2021.)
- Mearsheimer John J., Walt, Stephen M. (2008). *Izraelski lobi i američka vanjska politika*. Zagreb: Alfa
- Mearsheimer John J., Walt, Stephen M. (2016). The Case for Offshore Balancing. *Foreign Affairs*, July/August 2016: 70-83
- Meibauer, Gustav. (2020). Interests, ideas, and the study of state behaviour in neoclassical realism. *Review of International Studies*, 46 (1): 20-36
- Meibauer, Gustav i sur. (2020). Forum: Rethinking neoclasical realism at theory's end. *International Studies Review*, 0: 1-28
- Merriam-Webster. (2020). *Neoconservative*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/neoconservative> (2.11.2020.)
- Miklaucic, Michael, Pearl, Catherine. (2016). All the Elements of National Power. *PRISM*, 6 (1): 2-5
- Military Watch Magazine. (2020). *National Rankings by Military Strength*. URL: <https://militarywatchmagazine.com/forceapp/countries> (18.8.2020.)
- Miller, Robert J. (2006). *Native America, Discovered And Conquered: Thomas Jefferson, Lewis & Clark, And Manifest Destiny*. Greenwood.
- Mills, Curt. (2017). Are the Neocons Finally with Trump? *The National Interest*, URL: <https://nationalinterest.org/feature/after-the-neocons-finally-trump-22767> (23.11.2020.)
- Mintas, Ivan. (2020). Neoklasični realizam kao teorijski okvir za analizu vanjske politike, s posebnim osvrtom na ulogu percepcija, uvjerenja i ideja državnih lidera. *Polemos*, 23(1): 13-35
- Monocle. (2018). *Soft Power Survey 2018/19*. URL: <https://monocle.com/film/affairs/soft-power-survey-2018-19> (23.8.2020.)
- Moore, Stephen, Laffer, Arthur B. (2018). *Trumponomics: Inside the America First Plan to Revive Our Economy*. New York: All Points Books
- Morgenthau, Hans J. (2006). *Politics among Nations: the Struggle for Power and Peace. 7th Edition / revised by Kenneth W. Thompson and W. David Clinton*. New York: McGraw-Hill/Irwin, 2006.
- Morris, Edward Kent. (2019). Inversion, Paradox, and Liberal Disintegration: Towards a Conceptual Framework of Trumpism. *New Political Science*, 41 (1): 17-35
- Moyer, Jonathan D., Sweijs, Tim, Burrowa, Mathew J., Van Manen, Hugo. (2018). *Power and Influence in a Globalized World*. Washington: Atlantic Council
- Muravchik, Joshua, Walt, Stephen M. (2008). The Neocons vs. The Realists. *The National Interest*, September/October 2008: 20-36

- Nash, George H. (2014). *The Conservative Intellectual Movement in America Since 1945*. Wilmington, Delaware: ISI Books.
- National Biodefense Strategy – NBS. (2018). *The White House*. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2018/09/National-Biodefense-Strategy.pdf> (1.2.2022.)
- National Space Policy of the United States of America – NSP. (2020). *The White House*. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/12/National-Space-Policy.pdf> (1.2.2022.)
- National Strategy for Countering Weapons of Mass Destruction Terrorism – NSCWMDT. (2018). *The White House*. URL: https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2018/12/20181210_National-Strategy-for-Countering-WMD-Terrorism.pdf (1.2.2022.)
- National Strategy for Counterterrorism of the United States of America – NSCT. (2018). *The White House*. URL: https://www.dni.gov/files/NCTC/documents/news_documents/NSCT.pdf (1.2.2022.)
- New York Times. (2019). *Trump Announces a Trade Pact With Japan, 25 September 2019*. URL: <https://www.nytimes.com/2019/09/25/business/trump-announces-limited-trade-pact-with-japan.html#:~:text=The%20United%20States%20and%20Japan,Canada%2C%20Mexico%20and%20other%20countries.> (5.3.2022.)
- Novkov, Julie. (2018). How Do We Solve a Problem Like the Donald? The Democratic Challenge of Trump Supporters and the Politics of Presidential Removal. *New Political Science*, 40 (3): 439-458
- Nye, Joseph S. Jr. (1990). Soft Power. *Foreign Policy*, 80: 153-171
- Nye, Joseph S. Jr. (1999). Redefining the National Interest. *Foreign Affairs*, 78 (4): 22-35
- Nye, Joseph S. Jr. (2008). Public Diplomacy and Soft Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, March (616): 94-109
- Nye, Joseph S. Jr. (2010). American and Chinese Power after the Financial Crisis. *The Washington Quarterly*, 33 (4): 143-153
- Nye, Joseph S. Jr (2012). *Budućnost moći*. Zagreb: Mate
- Office of the United States Trade Representative. (2021). *The People's Republic of China*. URL: <https://ustr.gov/countries-regions/china-mongolia-taiwan/peoples-republic-china> (29.10.2021.)
- Patnaik, Sivananda, Nunes, William. (2007). Contending Frameworks for Foreign Policy Analysis: An Appraisal. *The Indian Journal of Political Science*, 68 (2): 413-420
- Pentagon. (2018). Summary of the *National Defense Strategy*. URL: <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf> (20.5.2020.)
- Ponnuru, Ramesh. (2017). Reconsidering American Conservatism in the Wake of Trump. *The Brown Journal of World Affairs*. 23 (2), 261-268
- Popović, Petar. (2012). *Prijepori u teorijama međunarodnih odnosa*. Zagreb: Politička kultura
- Portland. (2019). *The Soft Power 30: A Global Ranking of Soft Power 2019*. URL: <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2019/10/The-Soft-Power-30-Report-2019-1.pdf> (20.8.2020.)
- Posner, Sarah. (2016). *How Donald Trump's New Campaign Chief Created an Online Haven for White Nationalists*. URL: <https://www.motherjones.com/politics/2016/08/stephen-bannon-donald-trump-alt-right-breitbart-news/> (30.10.2020.)
- Potter, Philip B. K. (2010). Methods of Foreign Policy Analysis. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*, 4: 1-28
- Rathbun, Brian C. (2007). Hierarchy and Community at Home and Abroad: Evidence of a Common Structure of Domestic and Foreign Policy Beliefs in American Elites. *The Journal of Conflict Resolution*, 51 (3): 379-407
- Rathbun, Brian C. (2008a). A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism. *Security Studies*, 17 (2): 294-321
- Rathbun, Brian C. (2008b). Does One Right Make a Realist? Conservatism, Neoconservatism, and Isolationism in the Foreign Policy Ideology of American Elites. *Political Science Quarterly*, 123 (2): 271-299
- Rauch, Carsten. (2017). Challenging the Power Consensus: GDP, CINC, and Power Transition Theory. *Security Studies*, 26 (4): 642-664

- Regnery, Alfred S. (2012). The Pillars of Modern American Conservatism. *The Intercollegiate Review*, Spring 2012: 3-12
- Renshon, Stanley A., Suedfeld, Peter (ur.). (2021). *The Trump Doctrine and the Emerging International System*. Cham: Palgrave Macmillan
- Ribuffo, Leo P. (2003). Conservatism and American Politics. *The Journal of The Historical Society*, III (2): 163-175
- Ripsman, Norrin M. (2000). The curious case of German rearmament democracy, structural autonomy, and foreign security policy. *Security Studies*, 10(2): 1-48
- Ripsman, Norrin M. (2011). Neoclassical Realism. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*. Ed. URL: <http://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-36> (21.2.2019.)
- Reichley, A. James. (1981-1982). The Conservative Roots of the Nixon, Ford and Reagan Administrations. *Political Science Quarterly*, 96 (4): 537-550
- Renshon, Stanley A., Suedfeld, Peter. (2021). *The Trump Doctrine and the Emerging International System*. Palgrave Macmillan
- Rogow, Arnold A. (1957). Edmund Burke and the American Liberal Tradition. *The Antioch Review*, 17 (2): 255-265
- Rosato, Sebastian, Schuessler, John. (2011). A Realist Foreign Policy for the United States. *Perspectives on Politics*, 9 (4): 803-819
- Rose, Gideon. (1998). Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, 51 (1): 144-172
- Russell, Greg. (2006). Alfred Thayer Mahan and American Geopolitics: The Conservatism and Realism of an Imperialist. *Geopolitics*, 11: 119-140
- Routley, Nick. (2019). *Ranked: The Most Valuable Nation Brands*. URL: <https://www.visualcapitalist.com/ranked-the-most-valuable-nation-brands> (25.9.2020.)
- Saltzman, Ilai Z. (2015). Growing Pains: Neoclassical Realism and Japan's Security Policy Emancipation. *Contemporary Security Policy*, 36 (3): 498-527
- Schmidt, Brian C., Williams, Michael C. (2008). The Bush Doctrine and the Iraq War: Neoconservatives Versus Realists, *Security Studies*, 17 (2): 191-220
- Schumpeter. (2011). Daniel Bell, non-neocon. *The Economist*. URL: <https://www.economist.com/schumpeter/2011/02/03/daniel-bell-non-neocon> (26.11.2020.)
- Schweller, Randall L. (2004). Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing. *International Security*, 29(2): 159-201
- Schweller, Randall L. (2018). Opposite but Compatible Nationalisms: A Neoclassical Realist Approach to the Future of US-China Relations. *The Chinese Journal of International Politics*, 11 (1): 23-48
- Scotchie, Joseph. (2017). *The Paleoconservatives: New Voices of the Old Right*. Routledge: London i New York
- Sebastian, Andrew. (2021). *5 Countries That Own the Most U.S. Debt*. URL: <https://www.investopedia.com/articles/markets-economy/090616/5-countries-own-most-us-debt.asp> (6.10.2021.)
- SIPRI. (2019). *Military expenditures by country, in constant (2017) US\$ m., 1988-2018*. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/Data%20for%20all%20countries%20from%201988-2018%20in%20constant%20%282017%29%20USD%20%28pdf%29.pdf> (30.9.2020.)
- Smith, Alastair. (1996). Diversionary Foreign Policy in Democratic Systems. *International Studies Quarterly*, 40 (1): 133-153
- Snyder, Glenn H. (2002). Mearsheimer's World-Offensive Realism and the Struggle for Security: A Review Essay. *International Security*, 27(1): 149-173
- Statista. (2020a). *The 30 largest countries in the world by total area*. URL: <https://www.statista.com/statistics/262955/largest-countries-in-the-world> (15.8.2020.)
- Statista (2020b). *Twenty countries with the largest population in mid 2019 (in millions)*. URL: <https://www.statista.com/statistics/262879/countries-with-the-largest-population> (15.8.2020.)

Statista. (2020c). *United States' share of global gross domestic product (GDP) adjusted for purchasing power parity (PPP) from 2014 to 2024*, URL: <https://www.statista.com/statistics/270267/united-states-share-of-global-gross-domestic-product-gdp> (22.9.2020.)

Statista. (2020d). *The 20 countries with the largest proportion of the global gross domestic product (GDP) based on Purchasing Power Parity (PPP) in 2019*. URL: <https://www.statista.com/statistics/270183/countries-with-the-largest-proportion-of-global-gross-domestic-product-gdp/> (22.9.2020.)

Statista. (2020e). *Largest producers of fossil fuel CO2 emissions worldwide in 2019, by share of emissions*. URL: <https://www.statista.com/statistics/271748/the-largest-emitters-of-co2-in-the-world/> (29.9.2020.)

Statista. (2022). *Carbon dioxide emissions from energy consumption in the United States from 1975 to 2020*. URL: <https://www.statista.com/statistics/183943/us-carbon-dioxide-emissions-from-1999/> (1.2.2022.)

Sterling-Folker, Jennifer. (1997). Realist Environment, Liberal Process, and Domestic-Level Variables. *International Studies Quarterly*, 41(1): 1-25

Stoessinger, John G. (1968). Power and Elements of National Power. *Naval War College Review*, 20 (8): 11-27

Sullivan, Andrew. (2009). A False Promise. *The Atlantic*, URL: <https://www.theatlantic.com/daily-dish/archive/2009/02/-a-false-premise/205994/> (6.11.2020.)

Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America: Sharpening the American Military's Competitive Edge – NDS. (2018). *U. S. Department of Defense*. URL: <https://www.hsdl.org/?view&did=807329> (1.2.2022.)

Summers, John. (2011). Daniel Bell and *The End of Ideology*. *Dissent Magazine*. URL: <https://www.dissentmagazine.org/article/daniel-bell-and-the-end-of-ideology> (26.11.2020.)

Svjetska banka. (2020a). *GDP (current US\$) – China, Russian Federation, United States, Japan, European Union, India*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?end=2019&locations=CN-RU-US-JP-EU-IN&start=1990&view=chart> (25.8.2020.)

Svjetska banka. (2020b). *GDP (constant 2015 US\$) – China, Russian Federation, United States, Japan, European Union, India*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD?end=2019&locations=CN-RU-US-JP-EU-IN&start=1990&view=chart> (30.8.2020.)

Svjetska banka. (2020c). *GDP, PPP (current international \$) – China, Russian Federation, United States, Japan, European Union, India*. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.PP.CD?end=2019&locations=CN-RU-US-JP-EU-IN&most_recent_value_desc=true&start=1990&view=chart (30.8.2020.)

Svjetska banka. (2020d). *GDP per capita (current US\$) – China, Russian Federation, United States, Japan, European Union, India*. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2019&locations=CN-RU-US-JP-EU-IN&most_recent_value_desc=true&start=1990&view=chart (30.8.2020.)

Svjetska banka. (2020e). *GDP per capita (constant 2010 US\$) – China, Russian Federation, United States, Japan, European Union, India*. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.KD?end=2019&locations=CN-RU-US-JP-EU-IN&most_recent_value_desc=true&start=1990&view=chart (30.8.2020.)

Svjetska banka. (2020f). *GDP (current US\$)*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (25.9.2020.)

Svjetska banka. (2020g). *Military expenditure (current USD)*. URL: https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?end=2018&most_recent_value_desc=true&start=1991 (30.9.2020.)

Svjetska banka. (2020h). *Research and development expenditure (% of GDP) – China, India, Japan, Brazil, Russian Federation, United States*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS?locations=CN-IN-JP-BR-RU-US> (5.9.2020.)

Svjetska banka (2020i). *The Human Capital Project: Frequently Asked Questions*. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/human-capital/brief/the-human-capital-project-frequently-asked-questions#8> (5.10.2021.)

- Svjetska banka. (2020j). *The Human Capital Index 2020 Update: Human Capital in the Time of COVID-19*. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/456901600111156873/pdf/The-Human-Capital-Index-2020-Update-Human-Capital-in-the-Time-of-COVID-19.pdf> (2.7.2021.)
- Taliaferro, Jeffrey W. (2000-2001). Security Seeking under Anarchy: Defensive Realism Revisited. *International Security*, 25(3): 128-161
- Taliaferro, Jeffrey W. (2006). State Building for Future Wars: Neoclassical Realism and the Resource-Extractive State. *Security Studies*, 15 (3): 464-495
- Tang, Shiping. (2009). Taking Stock of Neoclassical Realism. *International Studies Review*, 11: 799-803
- Tatalović, Siniša. (2006). *Nacionalna i međunarodna sigurnost*. Zagreb: Politička kultura
- Telbami, Shibley. (2002). Kenneth Waltz, Neorealism, and Foreign Policy. *Security Studies*, 11(3): 158-170
- Tellis, Ashley J., Bially, Janice, Layne, Christopher, McPherson, Melissa, Sollinger, Jerry M. (2000). *Measuring national power in the postindustrial age: analyst's handbook*. Santa Monica, Arlington: RAND
- The Correlates of War Project. (2012). URL: <https://correlatesofwar.org/data-sets/national-material-capabilities> (25.8.2020.)
- The Guardian. (2019). Trump confirms he is considering attempt to buy Greenland, 18 August 2019. URL: <https://www.theguardian.com/world/2019/aug/18/trump-considering-buying-greenland> (19.3.2022.)
- The Henry Jackson Society. (2019). *Audit of geopolitical capability: an assessment of twenty major powers*. Compiled by James Rogers. London: Henry Jackson Society. URL: <https://henryjacksonsociety.org/audit/> (20.8.2020.)
- The Investopedia Team (2020). *The World's Top Oil Producers*. URL: <https://www.investopedia.com/investing/worlds-top-oil-producers> (12.9.2020.)
- The National Security Strategy of the United States of America - NSS. (2002). *The White House*. URL: <https://2009-2017.state.gov/documents/organization/63562.pdf> (12.11.2020.)
- The National Security Strategy of the United States of America - NSS. (2017). *The White House*. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf> (12.4.2021.)
- Thomas, Lindsey J. (2020). Teaching content and thematic analysis using PostSecret submissions. *Communication Teacher*, 34(2): 147-152
- Thompson, Bradley C. (2011). Neoconservatism Unmasked. *CATO Unbound*, URL: <https://www.cato-unbound.org/2011/03/07/c-bradley-thompson/neoconservatism-unmasked> (3.11.2020.)
- Treverton, Gregory, Jones, Seth G. (2005a). Measuring Power: How to Predict Future Balances. *Harvard International Review*, 27 (2): 54-58
- Treverton, Gregory F., Jones, Seth G. (2005b). *Measuring National Power*. Santa Monica, Arlington, Pittsburgh: RAND
- Trump, Donald J. (2015). Presidential Candidate Donald Trump Interview with Maria Bartiromo and Charlie Gasparino, Fox Business News Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332410>, pristupljeno 1. travnja 2020.
- Trump, Donald J. (2000). *The America We Deserve*. Los Angeles: Renaissance Books
- Trump, Donald J. (with Schwartz, Tony). (2016). *The Art of the Deal*. New York: Ballantine Books
- Trump, Donald J. (2016). *Great Again: How to Fix Our Crippled America*. New York: Threshold Editions
- Trump, Donald J. (2016a). Remarks at a Rally at Canton Memorial Civic Center in Canton, Ohio Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319633>, pristupljeno 1. travnja 2020.
- Trump, Donald J. (2016b). Remarks at a Rally at Sun Center Studios in Chester Township, Pennsylvania Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319631>, pristupljeno 1. travnja 2020.
- Trump, Donald J. (2016c). Remarks at a Rally at the Greenville Convention Center in Greenville, North Carolina Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/319642>, pristupljeno 1. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2016d). Remarks at a Rally at the James L. Knight Center in Miami, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/319668](https://www.presidency.ucsb.edu/node/319668), pristupljeno 1. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2016e). Remarks at a Rally at the Pensacola Bay Center in Pensacola, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/319658](https://www.presidency.ucsb.edu/node/319658), pristupljeno 1. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2016f). Remarks at a Rally at the University of North Carolina in Wilmington Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/322216](https://www.presidency.ucsb.edu/node/322216), pristupljeno 1. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2016g). Remarks on Foreign Policy Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/317913](https://www.presidency.ucsb.edu/node/317913), pristupljeno 1. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017aa). Address to the Nation on United States Strategy in Afghanistan and South Asia From Joint Base Myer-Henderson Hall, Virginia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/329700](https://www.presidency.ucsb.edu/node/329700), pristupljeno 1. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ab). Executive Order 13767—Border Security and Immigration Enforcement Improvements Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/322155](https://www.presidency.ucsb.edu/node/322155), pristupljeno 1. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ac). Inaugural Address Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/320188](https://www.presidency.ucsb.edu/node/320188), pristupljeno 1. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ad). Interview with Associated Press White House Correspondent Julie Pace Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332173](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332173), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ae). Interview with Bill O'Reilly of Fox News Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/323444](https://www.presidency.ucsb.edu/node/323444), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017af). Interview With Brian Kilmeade of Fox News Radio Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331286](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331286), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ag). Interview With Chris Plante of WMAL Radio in Washington, District of Columbia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331289](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331289), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ah). Interview With David Webb of Sirius XM Patriot Radio Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331287](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331287), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ai). Interview with Forbes Magazine Editor Randall Lane and Chief Product Officer Lewis D'Vorkin Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332169](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332169), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017aj). Interview With Jim Gray of Westwood One Sports Radio Network Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/323682](https://www.presidency.ucsb.edu/node/323682), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ak). Interview with Lou Dobbs of FOX Business Network Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332167](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332167), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017al). Interview with Maria Bartiromo of FOX Business Network Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332175](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332175), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017am). Interview with Maria Bartiromo on Fox Business Network Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/326791](https://www.presidency.ucsb.edu/node/326791), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017an). Interview With Mike Gallagher of the Salem Radio Network Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331369](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331369), pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ao). Joint Press Release by the United States of America and the Republic of Korea on President Trump, Donald J.'s State Visit to the Republic of Korea Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348655>, pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ap). Joint Statement by President Trump and President Tran Dai Quang of Vietnam Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331781>, pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ar). Letter to the President of the Senate on the Accession of Montenegro to the North Atlantic Treaty Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/326599>, pristupljeno 2. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017as). Memorandum on Strengthening the Policy of the United States Toward Cuba Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329342>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017at). Memorandum on the Mexico City Policy Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322153>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017au). Memorandum on Withdrawal of the United States From the Trans-Pacific Partnership Negotiations and Agreement Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322154>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017av). Press Release - Fact Sheet on Cuba Policy Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329347>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017az). Press Release - President Trump, Donald J.: Year One of Making America Great Again Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332212>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ba). Press Release - President Trump, Donald J.'s New Strategy on Iran Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331691>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bb). Press Release - President Trump, Donald J.'s Proclamation on Jerusalem as the Capital of the State of Israel Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332206>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bc). Press Release - President Trump, Donald J.'s State Visit to China Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331461>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bd). Press Release - President Trump, Donald J.'s Visit to China Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331686>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017be). Press Release - President Trump's First Week Of Action Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/322235>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bf). Proclamation 9683—Recognizing Jerusalem as the Capital of the State of Israel and Relocating the United States Embassy to Israel to Jerusalem Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331735>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bg). Remarks Announcing United States Withdrawal From the United Nations Framework Convention on Climate Change Paris Agreement Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/328739>, pristupljeno 3. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bh). Remarks at a "Made in America" Roundtable Discussion Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/329545>, pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bi). Remarks at a "Make America Great Again Rally" in Cedar Rapids, Iowa Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/330936>, pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bj). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Harrisburg, Pennsylvania Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/326757](https://www.presidency.ucsb.edu/node/326757), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bk). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Pensacola, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331865](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331865), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bl). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Louisville, Kentucky Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/326447](https://www.presidency.ucsb.edu/node/326447), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bm). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Melbourne, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/323658](https://www.presidency.ucsb.edu/node/323658), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bn). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Huntington, West Virginia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/330949](https://www.presidency.ucsb.edu/node/330949), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bo). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Youngstown, Ohio Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331396](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331396), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bp). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Phoenix, Arizona Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331393](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331393), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017br). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Nashville, Tennessee Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/326412](https://www.presidency.ucsb.edu/node/326412), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bs). Remarks at a Business Event With President Xi Jinping of China in Beijing, China Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331547](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331547), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bt). Remarks at the Arab Islamic American Summit in Riyadh, Saudi Arabia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/327827](https://www.presidency.ucsb.edu/node/327827), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bu). Remarks at the Asia-Pacific Economic Cooperation CEO Summit in Danang, Vietnam Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331585](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331585), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bv). Remarks at the Dedication Ceremony for the Berlin Wall Memorial and the 9/11 and Article 5 Memorial in Brussels, Belgium Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/328698](https://www.presidency.ucsb.edu/node/328698), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017bz). Remarks at the Three Seas Initiative Summit in Warsaw, Poland Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/329411](https://www.presidency.ucsb.edu/node/329411), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ca). Remarks in an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331278](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331278), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cb). Remarks in Warsaw, Poland Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/329413](https://www.presidency.ucsb.edu/node/329413), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cc). Remarks on Signing a Memorandum on Strengthening the Policy of the United States Toward Cuba in Miami, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/329343](https://www.presidency.ucsb.edu/node/329343), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cd). Remarks on Signing a Proclamation on Recognizing Jerusalem as the Capital of the State of Israel and Relocating the United States Embassy to Israel to Jerusalem Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331746](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331746), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ce). Remarks on Signing the National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331761](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331761), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cf). Remarks on the 2017 National Security Strategy Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331872](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331872), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cg). Remarks on United States Strategy Toward Iran Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331277](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331277), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ch). Remarks to Members of the Press With President Xi Jinping of China in Beijing, China Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331569](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331569), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ci). Remarks to Reporters Following the East Asia Summit in Manila, Philippines Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331535](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331535), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cj). Remarks to the National Assembly of South Korea in Seoul, South Korea Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331536](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331536), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ck). Remarks to the United Nations General Assembly in New York City Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331184](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331184), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cl). Remarks to United States and Japanese Business Leaders in Tokyo, Japan Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331559](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331559), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cm). Remarks With President Mahmoud Abbas of the Palestinian Authority in Bethlehem, Palestinian Territories Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/328397](https://www.presidency.ucsb.edu/node/328397), pristupljeno 4. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cn). Remarks With Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel in Jerusalem Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/327828](https://www.presidency.ucsb.edu/node/327828), pristupljeno 5. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017co). Statement on the 2017 National Security Strategy Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331873](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331873), pristupljeno 5. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cp). Statement on the Deferred Action for Childhood Arrivals Policy Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331039](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331039), pristupljeno 5. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cr). The President's News Conference With President Tran Dai Quang of Vietnam in Hanoi, Vietnam Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331366](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331366), pristupljeno 5. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cs). The President's News Conference With President Moon Jae-in of South Korea in Seoul, South Korea Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331367](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331367), pristupljeno 5. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017ct). The President's News Conference With Prime Minister Shinzo Abe of Japan in Tokyo, Japan Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331368](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331368), pristupljeno 5. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cu). Tweets of December 20, 2017 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/340533](https://www.presidency.ucsb.edu/node/340533), pristupljeno 5. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cv). Tweets of December 22, 2017 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/340535](https://www.presidency.ucsb.edu/node/340535), pristupljeno 5. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017cz). Tweets of December 28, 2017 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/340541](https://www.presidency.ucsb.edu/node/340541), pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017da). Tweets of July 9, 2017 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340369>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017db). Tweets of May 30, 2017 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340329>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017dc). Tweets of November 8, 2017 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340491>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017dd). Tweets of September 17, 2017 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340439>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2017de). Tweets of September 19, 2017 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340441>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018aa). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/331779>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ab). Interview with Joe Kernen of CNBC at the World Economic Forum in Davos, Switzerland Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332171>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ac). Interview with Leslie Stahl of CBS 60 Minutes Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332404>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ad). Interview with Piers Morgan of The Spectator on Good Morning Britain Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332168>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ae). Interview with the Wall Street Journal Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332170>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018af). Message to the Congress Transmitting a Proposed Agreement for Cooperation Between the Government of the United States of America and the Government of the United Mexican States Concerning Peaceful Uses of Nuclear Energy Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333017>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ag). National Security Presidential Memorandum on Ceasing United States Participation in the Joint Comprehensive Plan of Action and Taking Additional Action To Counter Iran's Malign Influence and Deny Iran All Paths to a Nuclear Weapon Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333015>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ah). President Trump, Donald J. Has Restored American Leadership On The World Stage Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335947>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ai). President Trump, Donald J. Has Taken Action To Stop Syrian Chemical Weapons Use Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335964>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018aj). President Trump, Donald J. is Ending United States Participation in an Unacceptable Iran Deal Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335977>, pristupljeno 14. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ak). President Trump, Donald J. is Fulfilling His Promise on The U.S. - Korea Free Trade Agreement and on National Security Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335992>, pristupljeno 17. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018al). President Trump, Donald J. Is Standing Up For Human Rights At The U.N. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335918>, pristupljeno 17. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018am). President Trump, Donald J. is Standing Up for American Innovation Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/335988](https://www.presidency.ucsb.edu/node/335988), pristupljeno 17. travnja 2020.

Trump, Donald J. (2018an). President Trump, Donald J. Keeps His Promise To Open U.S. Embassy In Jerusalem, Israel Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/335926](https://www.presidency.ucsb.edu/node/335926), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ao). Press Release - President Trump Approves Section 232 Tariff Modifications Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/336124](https://www.presidency.ucsb.edu/node/336124), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ap). Press Release - President Trump, Donald J.'s Foreign Policy Puts America First Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332200](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332200), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ar). Press Release - President Trump, Donald J. is Addressing Unfair Trade Practices That Threaten to Harm Our National Security Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332188](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332188), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018as). Press Release - President Trump, Donald J. will Protect American National Security from the Effects of Unfair Trade Practices Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332226](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332226), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018at). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Charlotte, North Carolina Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332452](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332452), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018au). Remarks at a "Make America Great Again" Rally In Cape Girardeau, Missouri Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332446](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332446), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018av). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Estero, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332471](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332471), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018az). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Fargo, North Dakota Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332468](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332468), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ba). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Fort Wayne, Indiana Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332439](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332439), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bb). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Elkhart, IN Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332438](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332438), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bc). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Huntington, West Virginia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332449](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332449), pristupljeno 5. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bd). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Houston, Texas Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332454](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332454), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018be). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Biloxi, Mississippi. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332472](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332472), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bf). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Tupelo, Mississippi. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332473](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332473), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bg). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Springfield, Missouri Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332444](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332444), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bh). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Topeka, KS Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332412](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332412), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bi). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Tampa, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332469](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332469), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bj). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Las Vegas, Nevada. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332460](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332460), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bk). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Murphresboro, Illinois. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332457](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332457), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bl). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Council Bluffs, Iowa Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332466](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332466), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bm). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Southaven, Mississippi Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332434](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332434), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bn). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Columbia Missouri Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332451](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332451), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bo). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Mosinee, Wisconsin Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332453](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332453), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bp). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Washington Township, Michigan Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332463](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332463), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018br). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Erie, Pennsylvania Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332458](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332458), pristupljeno 12. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bs). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Missoula, Montana Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332470](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332470), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bt). Remarks at a "Make America Great Again" Rally In Indianapolis, Indiana Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332447](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332447), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bu). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Chattanooga, Tennessee Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332448](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332448), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bv). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Richmond, Kentucky. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332455](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332455), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018bz). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Pensacola, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332433](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332433), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ca). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Macon, Georgia Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332450](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332450), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cb). Remarks at a "Make America Great Again" Rally Lebanon, Ohio Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332456](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332456), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cc). Remarks at a "Make America Great Again" Rally in Nashville, Tennessee. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332437](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332437), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cd). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Johnson City, Tennessee Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332464](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332464), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ce). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, Rochester, Minnesota Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332465](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332465), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cf). Remarks at a "Make America Great Again" Rally, West Columbia South Carolina. Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332467](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332467), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cg). Remarks at a Cabinet Meeting and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332487](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332487), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ch). Remarks at a Listening Session With Steel and Aluminum Industry Leaders and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332481](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332481), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ci). Remarks at a Roundtable Discussion on Protecting American Workers in Duluth, Minnesota Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332608](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332608), pristupljeno 15. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cj). Remarks at the Gridiron Club Dinner Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332483](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332483), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ck). Remarks on Signing a Joint Statement With Chairman of the State Affairs Commission Kim Jong Un of North Korea and an Exchange With Reporters on Sentosa Island, Singapore Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332598](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332598), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cl). Remarks on Signing a Memorandum on Actions by the United States Related to the Section 301 Investigation of China's Laws, Policies, Practices, or Actions Related to Technology Transfer, Intellectual Property, and Innovation and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332504](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332504), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cm). Remarks on Signing Proclamations on Adjusting Imports of Aluminum and Steel Into the United States and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332488](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332488), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cn). Remarks on Signing the Consolidated Appropriations Act, 2018 and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332507](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332507), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018co). Remarks on the Joint Comprehensive Plan of Action To Prevent Iran From Obtaining a Nuclear Weapon and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332553](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332553), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cp). Remarks on United States Military Operations in Syria Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332524](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332524), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cr). Remarks to March for Life Participants and Pro-Life Leaders Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/331818](https://www.presidency.ucsb.edu/node/331818), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cs). Remarks to the United Nations General Assembly in New York City Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/332698](https://www.presidency.ucsb.edu/node/332698), pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ct). Tweets of April 1, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340545>, pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cu). Tweets of April 11, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340555>, pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cv). Tweets of April 13, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340557>, pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018cz). Tweets of April 6, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340550>, pristupljeno 17. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018da). Tweets of December 13, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340618>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018db). Tweets of December 14, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340619>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dc). Tweets of December 16, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340621>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dd). Tweets of December 18, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340623>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018de). Tweets of December 19, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340624>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018df). Tweets of December 20, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340625>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dg). Tweets of December 22, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340627>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dh). Tweets of December 24, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340629>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018di). Tweets of December 25, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340630>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dj). Tweets of December 27, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340632>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dk). Tweets of December 3, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340608>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dl). Tweets of December 8, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340613>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dm). Tweets of February 10, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340646>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dn). Tweets of February 28, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340664>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018do). Tweets of January 1, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340665>, pristupljeno 18. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dp). Tweets of January 6, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340670>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dr). Tweets of July 16, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340711>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ds). Tweets of July 17, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340712>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dt). Tweets of July 18, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340713>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018du). Tweets of June 11, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340737>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dv). Tweets of June 12, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340738>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018dz). Tweets of June 13, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340739>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ea). Tweets of June 18, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340744>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018eb). Tweets of June 19, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340745>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ec). Tweets of March 20, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340776>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ed). Tweets of March 22, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340778>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ee). Tweets of May 12, 2018 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340799>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2018ef). President Donald J. Trump's Initiative to Stop Opioid Abuse and Reduce Drug Supply and Demand Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project* <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335986>

Trump, Donald J. (2019aa). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332430>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ab). Address to the Nation on Border Security Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/332815>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ac). Executive Order 13880—Collecting Information About Citizenship Status in Connection With the Decennial Census Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333704>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ad). Fact Sheet - Activist Judicial Rulings Block the Administration From Enforcing Our Nation's Immigration Laws Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334855>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ae). Fact Sheet - President Trump, Donald J. Is Protecting The Nation by Modernizing and Expanding Sanctions to Combat Terrorism Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334084>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019af). Fact Sheet - President Trump, Donald J. Is Strengthening Our Vital Economic Ties and Close Alliance with Canada Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334235>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ag). Fact Sheet - President Trump, Donald J. Will Always Support America's Farmers Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334231>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ah). Fact Sheet - President Trump, Donald J. is Protecting the American Automobile Industry and its Vital Role in Our National Security Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334492>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ai). Fact Sheet - The United States Has Brought the Leader of ISIS to Justice Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334864>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019aj). Message to the Congress on Taking Additional Steps To Address the National Emergency With Respect to Venezuela Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333434>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ak). Remarks at a "Salute to America" Celebration Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333693>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019al). Remarks at the "Made in America" Product Showcase and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333710>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019am). Remarks in a Meeting With Vice Premier Liu He of China and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333951>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019an). Remarks on China-United States Trade and an Exchange With Reporters Prior to Departure for Lake Charles, Louisiana Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333952>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ao). Remarks on Federal Aid to Farmers and Ranchers and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333571>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ap). Remarks on Signing the Emergency Supplemental Appropriations for Humanitarian Assistance and Security at the Southern Border Act of 2019 and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333687>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ar). Remarks on the Death of Islamic State of Iraq and Syria (ISIS) Terrorist Organization Leader Abu Bakr al-Baghdadi and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/334992>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019as). Remarks on the Signing of the Guatemala-United States Safe Third Country Agreement and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333747>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019at). Remarks on the United States-Mexico-Canada Agreement at Dercos Aerospace in Milwaukee, Wisconsin Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333707>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019au). Remarks Prior to a Meeting With President Jair Messias Bolsonaro of Brazil and an Exchange With Reporters in Osaka, Japan Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333674>, pristupljeno 19. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019av). Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Justin P.J. Trudeau of Canada and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/333647>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019az). Remarks to the United Nations General Assembly in New York City Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/333895](https://www.presidency.ucsb.edu/node/333895), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019ba). Statement Announcing United States Recognition of National Assembly President Juan Gerardo Guaidó Márquez as Interim President of Venezuela Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/333429](https://www.presidency.ucsb.edu/node/333429), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bb). Statement by the Press Secretary on Stabilization Assistance for Syria Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/334961](https://www.presidency.ucsb.edu/node/334961), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bc). Statement of Administration Policy: Senate Amendment to H.R. 268 - End the Shutdown and Secure the Border Act Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/335319](https://www.presidency.ucsb.edu/node/335319), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bd). Statement on Emergency Measures To Address Illegal Migration at the Mexico-United States Border Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/333592](https://www.presidency.ucsb.edu/node/333592), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019be). The President's News Conference With Prime Minister Shinzo Abe of Japan in Tokyo, Japan Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/333586](https://www.presidency.ucsb.edu/node/333586), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bf). Tweets of January 23, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/340932](https://www.presidency.ucsb.edu/node/340932), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bg). Tweets of January 27, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/340936](https://www.presidency.ucsb.edu/node/340936), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bh). Tweets of July 11, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341101](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341101), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bi). Tweets of July 18, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341108](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341108), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bj). Tweets of July 30, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341120](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341120), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bk). Tweets of June 19, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341079](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341079), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bl). Tweets of June 22, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341082](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341082), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bm). Tweets of May 14, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341043](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341043), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bn). Tweets of May 19, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341048](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341048), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bo). Tweets of May 20, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341049](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341049), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bp). Tweets of May 23, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341052](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341052), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019br). Tweets of May 3, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/341032](https://www.presidency.ucsb.edu/node/341032), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bs). Tweets of May 31, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341060>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bt). Tweets of October 7, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341189>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2019bu). Tweets of September 9, 2019 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341161>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020aa). Address Before a Joint Session of the Congress on the State of the Union Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335440>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ab). Campaign Press Release - A President for Peace: Donald Trump Gets the Job Done Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345541>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ac). Campaign Press Release - Joe Biden's Pro-Abortion Agenda is Anti-Women Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345892>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ad). Campaign Press Release - Trump Campaign Launches 'Jewish Voices for Trump' as President Trump Stands with Jewish People in America and Across the World Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/344030>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ae). Executive Order 13950—Combating Race and Sex Stereotyping Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343883>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020af). Fact Sheet - President Trump is Fighting Harmful Ideologies that Cause Division in Our Federal Workplaces Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343816>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ag). Fact Sheet - President Trump, Donald J. Has Unleashed American Producers and Restored Our Energy Dominance Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343144>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ah). Fact Sheet - President Trump, Donald J. Brokers a Historic Peace Agreement Between Israel and Sudan Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/346724>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ai). Fact Sheet - President Trump, Donald J. is Promoting Peace and Stability in the Middle East Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343789>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020aj). Fact Sheet - President Trump, Donald J. Has Brokered Peace Between Israel and the Kingdom of Morocco Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347376>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ak). Fact Sheet - President Trump, Donald J. Is Taking A Historic Step To Achieve Peace In Afghanistan And Bring Our Troops Home Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340157>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020al). Fact Sheet - President Trump, Donald J.'s Vision for Peace, Prosperity, and a Brighter Future for Israel and the Palestinian People Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335335>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020am). Fact Sheet - President Trump, Donald J.'s United States-Mexico-Canada Agreement Delivers a Historic Win for American Workers Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/335389>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020an). Interview with Rush Limbaugh on the EIB Network Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343838>, pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ao). Press Release - American Energy Dominance: Bad for Bureaucrats, Great for Our Country Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/343182](https://www.presidency.ucsb.edu/node/343182), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ap). Press Release - The Trump Doctrine: Terrorists Lose and Peace Wins Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/346736](https://www.presidency.ucsb.edu/node/346736), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ar). Press Release - The Value of U.S. Energy Dominance Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/343153](https://www.presidency.ucsb.edu/node/343153), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020as). Remarks and an Exchange With Reporters at Joint Base Andrews, Maryland Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/346080](https://www.presidency.ucsb.edu/node/346080), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020at). Remarks and an Exchange With Reporters Prior to Departure for Midland, Texas Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/343233](https://www.presidency.ucsb.edu/node/343233), pristupljeno 20. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020au). Remarks Announcing the White House Middle East Peace Plan With Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/335434](https://www.presidency.ucsb.edu/node/335434), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020av). Remarks at the 2020 Conservative Political Action Conference in National Harbor, Maryland Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/348437](https://www.presidency.ucsb.edu/node/348437), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020az). Remarks at the March for Life Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/335424](https://www.presidency.ucsb.edu/node/335424), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ba). Remarks on Signing a Joint Declaration With President Andrés Manuel López Obrador of Mexico Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/343039](https://www.presidency.ucsb.edu/node/343039), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bb). Remarks on Signing the United States-Mexico-Canada Agreement Implementation Act Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/340053](https://www.presidency.ucsb.edu/node/340053), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bc). Remarks on the Death of Islamic Revolutionary Guard Corps Major General and Quds Force Commander Qasem Soleimani of Iran in Palm Beach, Florida Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/335435](https://www.presidency.ucsb.edu/node/335435), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bd). Remarks on the United States-Mexico-Canada Agreement at the Dana Incorporated Manufacturing Facility in Warren, Michigan Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/340055](https://www.presidency.ucsb.edu/node/340055), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020be). Remarks Prior to a Meeting With Minister of Foreign Affairs and International Cooperation Abdallah bin Zayid Al Nuhayyan of the United Arab Emirates and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/343850](https://www.presidency.ucsb.edu/node/343850), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bf). Remarks Prior to a Meeting With Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel and an Exchange With Reporters Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/343851](https://www.presidency.ucsb.edu/node/343851), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bg). Remarks to Members of the Press With President Andrés Manuel López Obrador of Mexico Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/343042](https://www.presidency.ucsb.edu/node/343042), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bh). Remarks With Prime Minister Benjamin Netanyahu of Israel, Minister of Foreign Affairs and International Cooperation Abdallah bin Zayid Al Nuhayyan of the United Arab Emirates, and Minister of Foreign Affairs Abdullatif bin Rashid Al Zayani of Bahrain at the Abraham Accords Signing Ceremony Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, [URL: https://www.presidency.ucsb.edu/node/343852](https://www.presidency.ucsb.edu/node/343852), pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bi). Statement on the Death of Al Qaida in the Arabian Peninsula Terrorist Organization Leader Qasim al-Rimi in a United States Counterterrorism Operation in Yemen Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/340069>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bj). The President's News Conference Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348336>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bk). Tweets of December 10, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348353>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bl). Tweets of December 11, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348354>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bm). Tweets of December 20, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348363>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bn). Tweets of January 28, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341302>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bo). Tweets of January 29, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/341303>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bp). Tweets of July 29, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345393>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020br). Tweets of November 2, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348220>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bs). Tweets of October 19, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348136>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bt). Tweets of October 22, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348139>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bu). Tweets of October 29, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348216>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bv). Tweets of October 6, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348034>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020bz). Tweets of September 3, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345429>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020ca). Tweets of October 5, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project* <https://www.presidency.ucsb.edu/node/348035>, pristupljeno 25. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020cb). Videotaped Remarks to the United Nations General Assembly Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/343881>, pristupljeno 24. svibnja 2020., pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020cc). Tweets of September 5, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project* <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345431>, pristupljeno 24. svibnja 2020.

Trump, Donald J. (2020cd). Tweets of September 9, 2020 Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project* <https://www.presidency.ucsb.edu/node/345435>

- Trump, Donald J. (2021a). Remarks to Supporters Prior to the Storming of the United States Capitol Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347341>, pristupljeno 24. svibnja 2020.
- Trump, Donald J. (2021b). Videotaped Remarks on the Attack on the United States Capitol, the Certification of the Electoral College Results, and the Transition to a New Administration Online by Gerhard Peters and John T. Woolley, *The American Presidency Project*, URL: <https://www.presidency.ucsb.edu/node/347328>, pristupljeno 24. svibnja 2020.
- Tsekov, Borislav. (2019). *The Trump Doctrine Against Neoliberal Globalism: A European Perspective*. Kindle Edition
- Tuckett, Anthony G. (2005). Applying thematic analysis theory to practice: A researcher's experience. *Contemporary Nurse*. 19(1-2): 75-87
- Vasquez, John A. (1997). The Realist Paradigm and Degenerative versus Progressive Research Programs: An Appraisal of Neotraditional Research on Waltz's Balancing Proposition. *The American Political Science Association*, 91 (4): 899-912
- Vollset, Stein Emil, Goren, Emily, Yuan, Chun-Wei, Cao, Jackie, Smith, Amanda E., Hsiao, Thomas, Bisignano, Catherine, Azhar, Gulrez S., Castro, Emma, Chalek, Julian, Dolgert, Andrew J., Frank, Tahvi, Fukutaki, Kai, Hay, Simon I., Lozano, Rafael, Mokdad, Ali H., Nandakumar, Vishnu, Pierce, Maxwell, Pletcher, Martin, Robalik, Toshana, Steuben, Krista M., Wunrow, Han Yong, Zlavog, Bianca S., Murray. Christopher, J. L. (2020). Fertility, mortality, migration, and population scenarios for 195 countries and territories from 2017 to 2100: a forecasting analysis for the Global Burden of Disease Study. *Lancet*, DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30677-2](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30677-2), pristupljeno 15. srpnja 2020.
- U.S. Department of State. (2001-2009a). *The Progressive Movement and U.S. Foreign Policy, 1890-1920s*. URL: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/ip/108646.htm> (3.11.2020.)
- U.S. Department of State. (2001-2009b). *American Isolationism in the 1930s*. URL: <https://2001-2009.state.gov/r/pa/ho/time/wwii/102129.htm> (4.11.2020.)
- U.S. News & World Report LP. (2020). *Best Countries 2020: Global rankings, international news and data insights*. URL: <https://www.usnews.com/media/best-countries/overall-rankings-2020.pdf> (26.9.2020.)
- Valet, Vicky. (2019). *The World's Most Reputable Countries 2019*. URL: <https://www.forbes.com/sites/vickyvalet/2019/10/15/the-worlds-most-reputable-countries-2019/#292f3cb54cb8> (23.8.2020.)
- Vukadinović, Radovan. (1989). *Osnove teorije međunarodnih odnosa i vanjske politike*. Zagreb: Školska knjiga
- Vukadinović, Radovan. (2001). *Međunarodni odnosi od hladnog rata do globalnog poretka*. Zagreb: Akademija za komercijalnu djelatnost
- Vukadinović, Radovan. (2004a). *Međunarodni politički odnosi*. Zagreb: Politička kultura
- Vukadinović, Radovan. (2004b). *Politika i diplomacija*. Zagreb: Politička kultura
- Vukadinović, Radovan. (2005a). *Teorije međunarodnih odnosa*. Zagreb: Politička kultura
- Vukadinović, Radovan. (2005b). *Teorije vanjske politike*. Zagreb: Politička kultura
- Vukadinović, Radovan, Čehulić, Lidija, Lovrić, Drago. (2006). *NATO u međunarodnim odnosima*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti
- Walt, Stephen M. (2011). The End of the American Era. *The National Interest*. November/December 2011: 6-16
- Walt, Stephen, Dhingra, Reva, Parsons, Cameron. (2012). Balancing Act: Foreign Policy in a New Middle East. *The Brown Journal of World Affairs*. 19 (1): 9-16
- Walt, Stephen M. (2018a). The Islamic Republic of Hysteria. *Foreign Policy*, January 2018: 3-5
- Walt, Stephen M. (2018b). US grand strategy after the Cold War: Can realism explain it? Should realism guide it? *International Relations*, 32 (1): 3-22
- Walt, Stephen M. (2019). The End of Hubris: And the new age of American restraint. *Foreign Affairs*, May/June 2019
- Waltz, Kenneth N. (1998). Čovjek, država i rat: teorijska analiza. *Barbat: Institut za međunarodne odnose*, LVI: IX-LI

- Waltz, Kenneth N. (2000). Structural Realism after the Cold War. *International Security*, 25(1): 5-41
- Washington, George. (1796). *Farewell Address*. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/GPO-CDOC-106sdoc21/pdf/GPO-CDOC-106sdoc21.pdf> (13.4.2020.)
- Więclawski, Jacek. (2017). Neoclassical Realism and the Crisis of the Realist Paradigm in Contemporary International Relations. *Myśl Ekonomiczna i Polityczna*, 2 (57): 192-219
- Williams, Michael C. (2004). Why Ideas Matter in International Relations: Hans Morgenthau, Classical Realism, and the Moral Construction of Power Politics. *International Organization*, 58 (4): 633-665
- Wilson, Ernest J. III. (2008). Hard Power, Soft Power, Smart Power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, March (616): 110-124
- Wohlforth, William C. (2009). Unipolarity, Status Competition, and Great Power War. *World Politics*, 61 (1): 28-57
- Wolff, Michael. (2018). *Fire and Fury: Inside the Trump White House*. London: Little, Brown
- Worley, Robert D. (2015). *Orchestrating the instruments of Power: A Critical Examination of the U.S. National Security System*. University of Nebraska Press: Potomac Books
- Zakaria, Fareed. (1992). Realism and Domestic Politics: A Review Essay. *International Security*, 17 (1): 177-198
- Zhang, Weihong. (2010). China's cultural future: from soft power to comprehensive national power. *International Journal of Cultural Policy*, 16 (4): 383-402
- Živojinović, Dragan. (2008). Neoklasični realizam u teorijama međunarodnih odnosa. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, 2008: 367-392

9. PRILOZI

9.1. Prilog 1 – Codebook

CODEBOOK (tematska analiza vanjske politike predsjednika Trumpa kao zavisne varijable, 13. studenog 2021.)

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
1. America First	Načelo vođenja politike uz stavljanje interesa SAD-a i američkih građana na prvo mjesto	139	565
America First vizija	Trumpova vizija politike America First	32	42
America First vanjska politika	Vanjska politika u skladu s načelom America First	2	4
Interesi američkog naroda i američke sigurnosti u središtu vanjske politike	Američki narod i američka sigurnost na prvom mjestu	1	3
Prioriteti u mandatu	Trumpovi prioriteti	1	1
Trumpov program	Program Trumpove politike	2	2
Trumpova agenda	Pitanja na dnevnom redu	1	1
Zauzimanje za Ameriku	Zauzimanje, a ne ispričavanje, za Ameriku	4	4
Američka moć	Povećanje relativne američke moći u odnosu na ostatak svijeta	57	131
Američko vodstvo u svijetu		3	5
Jačanje savezništava	Jačanje savezništava	2	3
Potreba za američkim vodstvom u svijetu	Američko vodstvo u svijetu je potrebno	1	1
Povećanje američkog utjecaja u svijetu	Američki utjecaj u svijetu je jači ako je SAD moćniji na unutarnjem planu.	1	1
Energetska neovisnost i dominacija SAD-a	Ostvarivanje energetske neovisnosti SAD-a	50	115
Energetika i klimatske promjene	Odnos energetske ekspanzije i klimatskih promjena	11	35
Klimatske promjene	Odnos prema klimatskim promjenama	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Kritika Pariškog klimatskog sporazuma	Pariški klimatski sporazum diže cijene energenata jednim zemljama, a privilegira druge	2	2
Mogućnost povratka u Pariški klimatski sporazum	Moguć povratak ako se sporazum izmijeni u korist SAD-a	2	3
Nepравedni troškovi suzbijanja globalnog zagrijavanja	Preveliki troškovi suzbijanja globalnog zagrijavanja, dok druge zemlje iskorištavaju SAD	1	1
Nerazmjernost učinka Pariškog klimatskog sporazuma u odnosu na štetu uzrokovanu SAD-u	Šteta SAD-u koja bi nastala od Pariškog klimatskog sporazuma	1	1
Pariški klimatski sporazum kao redistribucija američkog bogatstva	Pariški sporazum redistribuirao bogatstvo iz SAD-a u ostatak svijeta	1	1
Pariški klimatski sporazum kažnjava SAD, a nagrađuje druge zemlje	Pariški sporazum kažnjava SAD koji štiti okoliš, a nagrađuje najveće zagađivače	2	6
Pariški klimatski sporazum nije fair	Jednostranost i nepoštenost Pariškog sporazuma	3	6
Pariški klimatski sporazum štetan po američka radna mjesta i industriju	Pariški sporazum stavlja SAD u nepovoljan položaj	4	5
Spremnost na reviziju Pariškog klimatskog sporazuma	SAD bi bio spreman na reviziju Pariškog sporazuma	2	5
Zeleni klimatski fond	Kritika Zelenog klimatskog fonda kao oblika redistribucije američkog bogatstva i moći	1	4
Energetika i zaštita okoliša	Odnos energetske ekspanzije i zaštite okoliša	15	18
Kritika energije vjetra	Kritika energije vjetra kao nepouzdanog izvora energije	1	1
Podrška zaštiti okoliša	Pružanje podrške mjerama zaštite okoliša	2	5
Zaštita okoliša	Potporna zaštiti okoliša	12	12

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Energetska neovisnost	Postizanje energetske neovisnosti SAD-a	34	60
Cijena nafte	Utjecaj američke proizvodnje na cijenu nafte	1	2
Ekspanzija američke energetike	SAD kao izvoznik energije	3	3
Energetska dominacija SAD-a	SAD kao najveći svjetski proizvođač nafte i plina	7	8
Energetska neovisnost SAD-a	Proglašena energetska neovisnost SAD-a	9	10
Energetska revolucija	SAD energetski neovisan i rekordna razina proizvodnje energije	2	2
Energetski projekti brzo odobreni	Ubrzavanje procedure odobravanja izgradnje energetskih postrojenja	1	1
Fracking	Potporna frackingu	8	12
Industrija nafte i prirodnog plina	Odobren ANWR	1	1
Jačanje energetske sigurnosti	Osiguranje dovoljne količine energenata	4	4
SAD izvoznica nafte	SAD postao izvoznik nafte	1	1
SAD kao izvoznik energije	SAD izvozi energente	2	5
SAD najveći proizvođač nafte i plina u svijetu	SAD postao najveći proizvođač nafte i plina u svijetu	1	1
Smanjenje ograničenja u energetici	Smanjivanje postojećih ograničenja u energetici	1	1
Smanjivanje trgovinskih barijera i monopola	SAD neće vršiti pritisak na druge zemlje putem energetike	1	2
Važnost ugljena radi nacionalne sigurnosti	Ugljen je važan i iz razloga nacionalne sigurnosti	1	1
Čisti ugljen	Ulaganje u proizvodnju i preradu ugljena uz primjenu čistih tehnologija	5	6

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Integracija svih instrumenata američke moći	Integracija svih aspekata američke moći u svrhu postizanja cilja	5	6
Korištenje američkih ekonomskih resursa	Primjena ekonomskih mjera i sankcija	1	1
Obnova industrijske moći SAD-a	Jačanje industrijske moći	1	1
Rast BDP-a kao instrument američke moći	Pogled na rast BDP-a kao na oružje SAD-a	1	1
Važnost ekonomske moći	Naglasak na ekonomskoj komponenti moći	4	5
Ekonomija kao temelj američke moći	Ekonomija ima središnje mjesto u okviru američke moći	1	1
Ekonomija kao temelj za jačanje mira i prosperiteta	Ekonomija pomaže miru i prosperitetu	1	1
Ekonomska sigurnost je nacionalna sigurnost	Ekonomija i nacionalna sigurnost	2	2
Suradnja i trgovina s drugim nacijama	America First u trgovini	1	1
Američka nacija i američki narod	Isticanje jedinstva američke nacije	65	108
Američki građani na prvom mjestu	Stavljanje interesa američkih građana ispred interesa drugih naroda i ostalih interesa	1	1
Američki građani uvijek prije stranih građana	Stavljanje interesa Amerikanaca na prvo mjesto	1	1
Američki narod u središtu vanjske politike	Zastupanje interesa američkog naroda u vanjskoj politici	1	1
Briga za građane i America First	Poveznica između America First i brige za američke građane	1	1
Osnažiti američki narod	Želja za osnaživanjem američkog naroda	1	1
Osnaživanje američkog naroda	Želja za osnaživanjem američkog naroda	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Podizanje Amerikanaca	Podizanje društvenog i ekonomskog položaja Amerikanaca	3	3
Poštovanje interesa vlastitog naroda	Interese Amerikanaca treba uzeti u obzir	1	1
Predstavljanje američkog naroda u vanjskoj politici	Vanjska politika se vodi interesima naroda	1	1
Američki način života	Obrana američkog načina života	1	1
Obrana američkog načina života	Obrana američkog načina života	1	1
Jedinstvo američke nacije	Isticanje jedinstva američke nacije	59	91
Amerikanci su jedna nacija	Isticanje američke nacije kao cjeline	33	36
Briga za Indijance		1	1
Nastanak američke nacije	Početak američke nacije u američkoj revoluciji	1	1
Nema podjela na rase, etnicitet, vjeru...	Svi su Amerikanci	1	1
Pitanje o nacionalnosti u popisu stanovništva	Amerikanci kao jedan narod	1	1
Političke podjele u društvu	Ukazivanje na podjele u društvu	3	3
Poziv na jedinstvo	Pozivanje na jedinstvo u društvu	10	12
Poziv na nacionalno jedinstvo	Pozivanje na suradnju i nacionalno jedinstvo	19	21
Pozivanje na dvostranačku vanjsku politiku	Povremeni pozivi na dvostranačku vanjsku politiku	1	2
Pozivanje na nacionalno jedinstvo i dvostranačko donošenje odluka	Poziv na nacionalno jedinstvo i suradnju s Demokratima	0	0
SAD podijeljena zemlja	Podjele u SAD-u	1	1
Suzbijanje ideologije podjela u SAD-u	Ukidanje ideoloških programa koji dovode do podjela u društvu	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Suzbijanje rasnih stereotipa i ideologije podjela	Suzbijanje stereotipa i podjela	2	3
Svi Amerikanci	Svi su Amerikanci	2	2
Zauzimanje za sve Amerikance	Zalaganje za sve Amerikance bez podjela	1	1
Lojalnost američkom narodu	Lojalnost i privrženost američkom narodu	10	10
Predsjednik zaboravljenih ljudi SAD-a	Isticanje zaboravljenih ljudi SAD-a	1	1
Republikanci kao stranka naroda	Republikanci se zalažu za narod	1	1
Republikanska stranka je stranka svih Amerikanaca	Republikanci zastupaju sve Amerikance	1	1
Važnost naroda kao temelja	Narod je temelj zajednice i politike	3	3
Zaštita naroda	Zaštita naroda je najvažnija	1	1
Veličina američke nacije	Isticanje veličine američke nacije	5	5
Američki narod kao izvor američke veličine	Američki narod kao izvor američke veličine	1	1
Izvanredna nacija	Amerikanci kao izvanredna nacija	1	1
Američki nacionalni interesi - uže definirani	Use definiranje vitalnih nacionalnih interesa	11	78
1. vitalni nacionalni interes	NSS vitalni nacionalni interesi	1	9
2. vitalni nacionalni interes	NSS vitalni nacionalni interesi	1	13
3. vitalni nacionalni interes	NSS vitalni nacionalni interesi	1	20
4. vitalni nacionalni interes	NSS vitalni nacionalni interesi	1	7
Nacionalni interesi na Bliskom istoku - nafta	Isticanje nafte kao opipljivog cilja i interesa na Bliskom istoku	1	6

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Neke industrije važne za nacionalnu sigurnost	Isticanje nekih industrija kao važnih za nacionalnu sigurnost	1	1
Obrana američkih interesa	Zalaganje za obranu američkih interesa	1	1
Vanjska politika vođena nacionalnim interesom	Vanjsku politiku treba voditi u skladu s nacionalnim, a ne globalnim interesom	3	7
Vitalni nacionalni interesi NSS	NSS vitalni nacionalni interesi	1	8
Zabrana lobiranja eliti i stranim vladama	Zabrana na području lobiranja	2	3
Zaštita američkih interesa u vanjskoj politici	Obrana i zaštita američkih interesa u vanjskoj politici	1	1
Četiri vitalna nacionalna interesa	NSS vitalni nacionalni interesi	1	2
Američki radnici i srednja klasa u središtu ekonomske politike	Stavljanje interesa američkih radnika i srednje klase u središte ekonomske politike	42	53
Američki radnici kao najvažniji nacionalni resurs	Američki radnici pokreću SAD	8	11
Američki radnici i američke obitelji u središtu vanjske politike, trgovine i migracijske politike	Svi aspekti politike vode se sa stavljanjem američkih radnika u prvi plan	2	3
Pledge to American Workers	Američki radnici se moraju moći oslanjati sami na sebe	1	1
Pro-worker politika	Agenda za radnike	3	4
Zauzimanje za američke radnike	Zalaganje za radnike	1	1
Jačanje srednje klase	Jačanje srednje klase u središtu ekonomske politike	36	42
Pomoć obiteljima	Mjere za pomoć obiteljima	2	2
Pomoć za Amerikance u problemima	Pomoć Amerikancima koji su se našli u problemima	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Porezna, trgovinska, energetska, migracijska i regulatorna politika imaju za cilj radna mjesta i veće plaće američkih građana	Podizanje plaća radnika i srednje klase	1	1
Potpora Amerikancima na području zdravstva	Pomoć Amerikancima na području zdravstva	2	4
Pre-existing conditions	Pokrivanje postojećih stanja pacijenata	20	20
Rast plaća	Povećanje plaća	1	1
Srednja klasa u središtu američke politike	Važnost srednje klase	3	4
Važnost obitelji	Važnost obitelji za društvo i državu	3	3
Šteta počinjena srednjoj klasi	Ukazivanje na štetu koja je godinama činjena srednjoj klasi	4	4
MAGA	Make America Great Again! Keep America Great!	24	35
Keep America Great	Novi slogan	4	4
MAGA postavke	Postavke MAGA politike	7	7
Obnova Amerike	Obnoviti i ojačati Ameriku	11	16
Obnova proizvodnje u SAD-u	Naglasak na jačanju proizvodnog sektora	5	8
Trump kao predsjednik SAD-a, a ne stranih država	Američki interesi su na prvom mjestu	7	10
Trump nepopularan među stranim državama	Trump možda nije popularan među stranim državama, ali to niti ne želi biti	1	1
Trump predsjednik SAD-a, a ne svijeta	Amerika, a ne svijet, su na prvom mjestu i predsjednik odgovara američkom narodu	4	4
Trump predsjednik svih Amerikanaca	Predstavljanje svih Amerikanaca	3	4
Uspjesi ostvareni tijekom mandata	Najzapaženiji uspjesi u mandatu predsjednika Trumpa	19	24

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Ekonomski uspjesi	Istaknuti ekonomski uspjesi	4	5
Trumpovi uspjesi na Bliskom istoku	Uspjesi na području Bliskog istoka	1	2
Trumpovi uspjesi i kritike	Isticanje većih uspjeha	5	5
Uspjesi prve godine mandata	Uspjesi u prvoj godini mandata	1	1
Uspjesi u Trumpovom mandatu	Uspjesi u mandatu	9	11
Vizija svijeta suverenih i nezavisnih nacija	Pogled na svijet suverenih i nezavisnih nacija u kojoj svaka zemlja svoju naciju stavlja na prvo mjesto	29	81
Borba protiv zla	Svaka nacija se mora boriti za sebe	3	4
Buđenje nacija	SAD poziva na buđenje nacija i njihovog patriotizma	1	1
Kritika ICC-a	Kritika supranacionalnih struktura	1	1
Patriotizam svih nacija	Sve nacije moraju cijeniti svoje	1	1
Suradnja nezavisnih nacija radi mira	Nezavisne nacije surađuju u svrhu mira	1	1
Suverenizam	Isticanje suverenizma SAD-a	14	28
Suverenizam u vanjskoj politici	Načelo suvereniteta u vanjskoj politici	2	2
Svijet suverenih i nezavisnih nacija	Zalaganje za svijet suverenih i nezavisnih nacija	18	38
Važnost očuvanja tradicije i temelja svih nacija	Važnost tradicije kod svih nacija	1	1
Vizija svijeta	Pogled na svijet prema NSS-u	1	4
Višedesetljetni negativni trendovi SAD-a	Upozoravanje na višedesetljetne negativne trendove	3	3
Amerika na krivom putu	SAD je bio dugo na krivom putu	1	1
Ekonomsko slabljenje SAD-a	SAD je ekonomski slabio	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Gubitak radnih mjesta i industrije	Bilježili su se gubitak radnih mjesta i deindustrijalizacija	1	1
2. Vanjska i sigurnosna politika u užem smislu	Vanjska i sigurnosna politika prema pojedinim državama i regijama	352	1291
Afganistan	Politika prema Afganistanu	9	27
Dogovor s Talibanima	Postizanje dogovora s Talibanima što bi omogućilo povratak vojnika u SAD	3	7
Kraj rata u Afganistanu	Zalaganje za okončanje rata u Afganistanu	1	2
Pregovori s Talibanima	Vođenje pregovora s Talibanima	1	1
Promjena američke strategije u Afganistanu i južnoj Aziji	Nova strategija u Afganistanu i južnoj Aziji	3	6
Proširenje vojnih operacija u Afganistanu	Promjena rules of engagement u Afganistanu	1	2
Rusija u Afganistanu	Navodna ruska uključenost u napade na američke vojnike u Afganistanu	1	1
SAD policajac u Afganistanu	Uloga SAD-a nije biti policajac u Afganistanu	1	1
Strategija za Afganistan i južnu Aziju	Nova Strategija za Afganistan i južnu Aziju	1	1
Temeljni interesi SAD-a u Afganistanu	Opis temeljnih interesa u Afganistanu	1	1
Zasićenost ratom u Afganistanu	Dovoljno je bilo rata u Afganistanu	1	5
Arapske zemlje	Odnos s arapskim zemljama	15	25
Obnova prijateljstva na Bliskom istoku	Želja za obnovom odnosa s državama Bliskog istoka	1	1
Posjet Saudijskoj Arabiji	Posjet Saudijskoj Arabiji	1	1
Sastanak s GCC	GCC sastanak	1	1
Strateško partnerstvo SAD-SA	Odnos sa SA	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Suradnja s arapskim zemljama na suzbijanju terorizma	Protuterorizam kao glavna tema	12	17
Suradnja s partnerima iz islamskog svijeta	Suradnja s islamskim državama	1	1
Suradnja sa Saudijskom Arabijom	Odnos sa SA	2	3
Bliski istok	Politika prema Bliskoistočnom mirovnom procesu	37	79
Kritika prijašnje američke politike prema Bliskom istoku	Kritika politike prijašnjih administracija	9	10
Američka vanjska politika dovela Bliski istok u kaos i ostavila kršćane u progonu	Kritika američke politike prema BI	2	2
Kritika bliskoistočne politike prijašnjih administracija	Kritika američke politike prema BI	4	4
Kritika Busheve politike na Bliskom istoku	Kritika Busheve politike	1	1
Kritika Obamine politike na Bliskom istoku	Kritika Obamine politike	1	1
Kritika potrošnje na Bliski istok	Kritika američke politike prema BI	1	1
Mišljenje o muslimanima	Trumpovo mišljenje o muslimanima	1	1
Novi pristup miru na Bliskom istoku	Novi pristup Trumpove administracije	13	29
Drukčiji pristup miru na Bliskom istoku	Novi pristup miru	1	2
Novi pristup sukobu između Izraelaca i Palestinaca	Novi pristup izraelsko-palestinskom sukobu	1	1
Palestinci ne zaslužuju američke uplate	Kritika Palestinaca	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Palestinska država	O palestinskoj državi	1	1
Penceov komentar o Bliskom istoku	Pogled na BI	1	1
Pomoć Palestincima	Pružanje pomoći Palestincima	1	9
Regionalna stabilnost na Bliskom istoku, bez radikalnih promjena	Ideja regionalne stabilnosti	1	1
Rješenje sukoba Izraelaca i Palestinaca	Rješavanje izraelsko-palestinskog sukoba	4	4
Spremnost na dogovor s Palestincima	Otvorenost prema dogovoru	1	1
Strateška agenda za Bliski istok	Novi pristup prema BI	1	1
Sveta Zemlja	Želja za mirom u Svetoj Zemlji	1	2
Tolerancija na Bliskom istoku	Poziv na toleranciju	1	1
Traženje mira na Bliskom istoku	Traženje mira	2	4
Pomirenje Izraela i arapskih država	Novi Pristup prema Bliskom istoku koji uključuje pomirenje Izraela i arapskih država	21	40
Abraham Accords	Uspostava odnosa između Izraela i arapskih država	4	6
Ispravljanje arapskih pogrešaka	Pomirenje s Izraelom	1	1
Izrael, UAE, Bahrain mirovni sporazum	Izrael, UAE i Bahrain	1	2
Jaredov komentar o sporazumu Izrael-Bahrain	Normalizacija odnosa	1	1
Normalizacija odnosa arapskih država s Izraelom	Normalizacija odnosa	5	8

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Normalizacija odnosa između Izraela i Bahrajna	Izrael i Bahrain	4	7
Normalizacija odnosa između Izraela i Sudana	Izrael i Sudan	2	6
Normalizacija odnosa između Sudana i Izraela	Izrael i Sudan	2	2
Normalizacija odnosa Izraela i Maroka	Izrael i Maroko	2	2
Normalizacija odnosa Izraela i UAE	Izrael i UAE	2	2
Sporazumi arapskih država o normalizaciji odnosa s Izraelom kao poticaj Palestincima	Novi pristup normalizaciji odnosa s arapskim državama	2	2
Spremnost na pomoć Sudanu	Spremnost na pružanje pomoći Sudanu	1	1
Daleki istok	Politika prema Japanu i Južnoj Koreji	6	7
Odnos s japanskim premijerom	Odnos s Japanom	1	1
Odnosi s Japanom	Odnos s Japanom	1	1
Ponuda partnerstva Indopacifiku	Ponuda novog partnerstva Indopacifiku	1	1
Posjet Južnoj Koreji	Odnos s Južnom Korejom	1	1
Savezništvo s Južnom Korejom	Saveznički odnosi s Južnom Korejom	1	1
Sigurnosna suradnja i troškovi s Južnom Korejom	Sigurnosna suradnja i obveze	1	1
Vojna suradnja te fair i recipročna trgovina s Južnom Korejom	Obrambena suradnja i trgovina	1	1
Dobri komentari za zaključak i ocjenu vanjske politike	Komentari o vanjskoj politici	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Indija	Politika prema Indiji	1	1
Indija	Strateško partnerstvo s Indijom	1	1
Inozemna pomoć	Revizija pružanja inozemne pomoći	2	2
Revizija inozemne pomoći	Promjena u politici pružanja inozemne pomoći	2	2
Iran	Politika prema Iranu i JCPOA	85	159
Iran i nuklearno naoružanje	Kritika JCPOA i povlačenje iz JCPOA	51	77
Iran krši JCPOA	Optužbe prema Iranu da krši JCPOA	2	2
Iran ne smije posjedovati nuklearno oružje	Odlučnost da Iran ne smije posjedovati nuklearno oružje	7	8
Iransko kršenje JCPOA	Optužbe da Iran krši JCPOA	1	3
Kritika iranske politike na Bliskom istoku i JCPOA-e	Kritika Irana i JCPOA	1	1
Kritika JCPOA	Kritika JCPOA	18	30
Kritika JCPOA i balističkih raketa	Pitanje balističkih raketa i JCPOA	1	1
Kritika JCPOA za vrijeme Obame	Kritika Obamine politike	5	5
Kritika prijašnje politike prema Iranu	Kritika politike prijašnjih administracija	1	1
Postupanje Irana tijekom JCPOA	Iranska politika	1	1
Povlačenje iz JCPOA-e	Odluka o povlačenju SAD-a iz JCPOA-e	20	21
Povlačenje iz JCPOA-e ako ne bude nađeno rješenje	Najava povlačenja	3	3
Spremnost na sklapanje novog sporazuma s Iranom	Spremnost na novi JCPOA pod drukčijim uvjetima	1	1
Nova politika prema Iranu	Promjena politike prema Iranu	34	48

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Containment Irana	Politika <i>containmenta</i> prema Iranu	4	5
Iran drukčija zemlja	Iran je vodio drukčiju politiku nakon uvođenja sankcija	2	2
Iran pokazuje respekt	Iran respektira SAD	1	1
Iran želi pregovarati	Spremnost Irana na pregovore	1	1
Nova strategija prema Iranu	Promjena strategije	3	8
Oslabljivanje Irana	Politika oslabljivanja Irana	1	1
Politika prema Iranu	Promjena politike prema Iranu	3	3
Predizborna kritika politike prema Iranu	Kritika ranijih politika	1	1
Prestanak certificiranja sankcija prema Iranu	Sankcije prema Iranu	1	1
Prijetnja Iranu vojnom silom	Prijetnja vojnom silom	6	6
Sankcije protiv Irana	Uvođenje sankcija prema Iranu	5	6
Spremnost na dogovor s Iranom	Otvorenost za dogovor s Iranom	3	3
Spremnost na pomoć Iranu oko koronavirusa	Pomoć tijekom pandemije	1	1
Spremnost na suradnju s Iranom	Otvorenost za suradnju	3	6
Spremnost na sveobuhvatni dogovor s Iranom	Otvorenost za dogovor	1	2
Zaustavljanje udara na Iran	Zaustavljanje najavljenih udara na Iran	1	1
Potpura narodu i kritika režimu	Potpura iranskom narodu uz kritiku režima	17	34
Iran je pogriješio	Pogreška Irana	1	1
Iran kao sponzor terorizma	Sponzoriranje terorizma	4	5

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Iran podržava terorizam	Sponzoriranje terorizma	1	1
Iran srušio američki dron	Rušenje američkog drona	1	4
Iranska prijetnja	Iran predstavlja prijetnju	1	4
Iranska suradnja sa Sjevernom Korejom	Iran surađuje sa Sjevernom Korejom	1	1
Iranski narod koji trpi pod režimom	Narod je potlačen	3	3
Kritika iranskog režima	Kritika režima	7	9
Potpورا iranskom narodu	Podrška narodu	3	3
Poziv na promjene u Iranu	Poziv na promjene u Iranu	1	1
Radikalni iranski režim	Kritika režima	1	1
SAD ne želi promjenu režima u Iranu	SAD nije za promjenu režima	1	1
Izrael	Politika podrške Izraelu	45	78
Bliske veze SAD-a i Izraela	Povezanost Izraela i SAD-a	7	8
Osuda antisemitskog napada	Osuda napada	1	1
Otvorenost Jeruzalema	Otvoreni grad	1	1
Sastanak s Netanyahuom 2017.	Neki sastanci na državničkoj razini	1	1
Sastanak s Rivlinom 2017.	Neki sastanci na državničkoj razini	1	1
Solidarnost sa židovskim narodom	Solidarnost s izraelskim narodom	1	2
Veza SAD-Izrael	Snažne veze dviju država	1	1
Priznanje Jeruzalema glavnim gradom Izraela i premještanje veleposlanstva	Priznanje Jeruzalema i preseljenje veleposlanstva	37	59

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Evangelički kršćani i Jeruzalem	Pogledi evangeličkih kršćana na Jeruzalem	1	2
Ispunjavanje obećanja za Jeruzalem	Obećanja prijašnjih predsjednika	3	4
Izgradnja veleposlanstva u Jeruzalemu	Izgradnja veleposlanstva	8	15
Izjava O'Brien o Kosovu i Srbiji u kontekstu Izraela	Priznavanje Jeruzalema	1	1
Jeruzalem kao glavni grad Izraela	Priznanje Jeruzalema	15	16
Otvaranje veleposlanstva u Jeruzalemu	Otvaranje veleposlanstva	14	16
Priznavanje Jeruzalema glavnim gradom Izraela	Priznanje Jeruzalema	2	2
Proizraelska politika	Proizraelska politika	7	11
Evangelički kršćani	Potpore evangeličkih kršćana	1	1
Podrška Izraelu	Pružanje podrške Izraelu	1	3
Podrška sigurnosti Izraela	Sigurnost Izraela je važna	1	1
Potpore Izraelu	Potpore Izraelu	4	4
Jugoistočna Azija	Politika prema JI Aziji	4	4
Posjet Vijetnamu	Posjet Vijetnamu	1	1
Poslovi sklopljeni s azijskim zemljama	Sklapanje poslova	1	1
Potpore ASEAN-u	Odnos s ASEAN-om	1	1
Važnost suradnje s Filipinima	Odnos prema Filipinima	1	1
Kina	Politika prema Kini	48	114
Krivnja za pandemiju	Pripisivanje Kini odgovornosti za pandemiju	11	19

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
China Plague	Podrijetlo koronavirusa	1	1
China virus	Podrijetlo koronavirusa	1	1
Kina odgovorna za koronavirus	Odgovornost Kine	5	8
Kineski virus	Podrijetlo koronavirusa	4	7
Ponuda pomoći Kini oko koronavirusa	Spremnost na pomoć Kini u početnoj fazi epidemije	2	2
Odnosi s Kinom	Odnos s Kinom	22	29
Dobri odnosi s Kinom i EU	Zalaganje za dobre odnose	1	1
Odnos s kineskim predsjednikom	Odnos dvaju predsjednika	15	18
Odnos s Kinom	Odnosi s Kinom	3	3
Odnosi s Kinom su više od trgovine i tiču se svjetskog mira	Suradnja SAD-Kina važna za svjetski mir	1	3
Pence o odnosu Trump-Xi	Odnos s kineskim predsjednikom	1	1
Želja za snažnijim odnosima SAD-Kina	Zalaganje za intenziviranje odnosa	1	1
Otvorenost za dobre odnose s Kinom	Spremnost na dobre odnose s Kinom	4	5
Suradnja s Kinom	Suradnja s Kinom	1	2
Suradnja s Kinom je dobra stvar	Pozitivno o suradnji s Kinom	1	1
Suradnja s Kinom na suzbijanju droga	Suzbijanje opojnih droga	1	1
Suradnja s Kinom oko suzbijanja droga	Suzbijanje droga	1	1
Politika prema Kini	Politika prema Kini	10	53

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Huawei	Zaštita od Huaweia	1	1
Južnokinesko more	Politika prema Južnokineskom moru	1	1
Kažnjavanje Kine	Odnos prema Kini	1	1
Kineski studenti u SAD-u	Odnos prema kineskim studentima	1	3
Kritika kineske politike prema Hong Kongu	Odnos prema Hong Kongu	1	2
Kritika kineske prodaje nafte Sjevernoj Koreji	Odnos Kina-Sjeverna Koreja	1	1
Pence o Kini	Kritika Kine	1	23
Pompeo o Kini	Kritika Kine	1	14
Posjet Kini 2017.	Odnosi s Kinom	2	2
Respekt od Kine	Traženje respekta od Kine	1	1
Sastanak s Xijem 2019.	Odnos s kineskim predsjednikom	1	1
Teritorijalne pretenzije Kine	Kritika teritorijalnih pretenzija	1	1
Zašto držati tjesnac otvorenim radi Kine	Važnost nacionalnih interesa	1	1
Čvrsta politika prema Kini	Čvrsto prema Kini	1	1
Rivalstvo s Kinom	Kina predstavlja rivala	7	8
Konkurencija ne mora značiti sukob	Sukob nije neizbježan	1	1
Konkurencija nije Kina vs SAD već Kineska komunistička partija vs slobodni svijet	Kritika Komunističke partije	1	1
Konkurencija s Kinom	Kina je konkurent	1	1
Krađa intelektualnog vlasništva	Kina krade intelektualno vlasništvo	3	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
SAD pomogao usponu Kine	Američka politika pomogla usponu Kine	1	1
Važnost nacionalnih interesa u odnosima s Kinom	Politika prema Kini s aspekta nacionalnih interesa	1	1
Kontrola naoružanja	Raskidanje sporazuma	2	2
Raskid INF sporazuma	INF sporazum	1	1
Uključivanje Kine i Rusije u razgovore o kontroli naoružanja	Razgovori o kontroli naoružanja	1	1
Kosovo i Srbija	Dijalog Beograd-Priština	3	4
Srbija i Kosovo	Dijalog Beograd-Priština	1	2
Kritika mainstream vanjske politike SAD-a	Kritika mainstream vanjske politike nekoliko prethodnih administracija	47	75
Kritika neokonzervativne vanjske politike	Kritika neokonzervativaca i neokonzervativnih politika	34	43
Kritika Boltona	Kritika Boltona	4	4
Kritika kritičara unutar Republikanske stranke	Kritika unutarstranačke opozicije	1	1
Kritika neokonzervativaca	Kritika pojedinih neokonzervativaca	2	2
Kritika politike širenja demokracije	Protivljenje politici širenja demokracije	2	2
Kritika rata u Iraku	Protivljenje ratu u Iraku	5	6
Kritika republikanaca oko imigracije i intervencionizma	Kritika intervencionizma i imigracijske politike	1	1
Kritika Rexa Tillersona	Kritika Tillersona	2	2
Kritika svrgavanja režima	Kritika promjene režima u drugim državama	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Kritika vojnog adventurizma	Protivljenje vojnom adventurizmu	1	1
Kritika širenja univerzalnih vrijednosti u svijetu	Protivljenje širenju univerzalnih vrijednosti	1	1
Lindsey Graham	Komentiranje Lindseya Grahama	2	2
Neslaganje s Johnom McCainom	Nesuglasice s John McCainom	1	1
Promocija demokracije	Promocija demokracije	1	1
Protivljenje izgradnji nacija	Kritika politike izgradnje nacija	14	16
Rat u Iraku je bio pogreška	Kritika rata u Iraku	1	1
Razlika u pogledima s Tillersonom	Kritika Tillersona	1	1
Kritika politike prijašnjih administracija	Kritika vanjske politike od kraja Hladnog rata	18	32
Kritika američke vanjske politike nakon kraja Hladnog rata	Kritika vanjske politike nakon kraja Hladnog rata	1	9
Kritika vanjske politike prethodnih administracija	Kritika vanjske politike prijašnjih administracija	2	4
Loša vanjska politika nakon kraja Hladnog rata	Kritika vanjske politike nakon kraja Hladnog rata	1	1
Naslijeđeni vanjskopolitički problemi	Trump naslijedio više vanjskopolitičkih problema	3	3
Pogreške prethodnih administracija	Kritika prijašnjih administracija	13	15
Kritika multilateralizma	Kritika međunarodnih organizacija i multilateralnih pristupa	12	23
Kritika Vijeća UN-a za ljudska prava	Kritika HRC	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Nepravedan teret troškova SAD-a u UN-u	Nepravedna raspodjela troškova u UN-u	1	1
Ograničavanje plaćanja troškova mirovnih operacija UN-a	Skepsa prema mirovnim operacijama UN-a	1	2
Povlačenje iz Pariškog klimatskog sporazuma	Povlačenje iz Pariškog sporazuma	5	12
Povlačenje iz TPP-a	Povlačenje iz pregovora o TPP-u	2	2
Povlačenje iz Vijeća UN-a za ljudska prava	Povlačenje iz HRC-a	2	2
Reforma UN-a	Pogled na reformu UN-a	1	1
Revizija sporazuma koji ne uzimaju u obzir američke interese	Američki interesi na prvom mjestu	1	1
Svjetska zdravstvena organizacija	Kritika WHO-a	1	1
Ljudska prava	Pitanja ljudskih prava u odnosima s drugim državama	41	66
LGBT prava	LGBT prava	3	3
Dekriminalizacija homoseksualnosti	Dekriminalizacija homoseksualnosti	1	1
Dekriminalizacija homoseksualnosti i solidarnost protiv progona LGBTQ osoba	Aktivnosti na području LGBT prava	2	2
Ljudska prava u odnosima s Kinom	Ljudska prava i Kina	4	4
Mekano o prosvjedima u Hong Kongu	Komentar o prosvjedima	1	1
Opservacije o situaciji u Hong Kongu	Komentar o prosvjedima	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Pitanja Hong Konga i Ujgura u odnosima prema Kini	Manjine u Kini i Ujguri	1	1
Ostale slobode i ljudska prava	Slobode i ljudska prava	14	14
Ljudska prava u odnosima s drugim državama	Ljudska prava i Vijetnam	1	1
Sloboda govora	Sloboda govora	6	6
Sloboda na zapadnoj hemisferi	Promicanje slobode na zapadnoj hemisferi	2	2
Sloboda okupljanja i izražavanja stajališta	Sloboda okupljanja i izražavanja	1	1
Slobodan i otvoren Indopacifik	Slobode na Indopacifiku	1	1
Trumpova Amerika kao lider na području ljudskih prava	Liderstvo SAD-a	1	1
Zaštita ljudskih prava	Ljudska prava	1	1
Zaštita slobode govora	Sloboda govora	1	1
Pro-life	Poštovanje dostojanstva svakog ljudskog života i zalaganje za pro-life stajališta u međunarodnim forumima	21	36
March for Life 2018	Obraćanje na Hodu za život 2018.	2	4
March for Life 2020	Obraćanje na Hodu za život 2020.	1	4
Nesklonost uzrokovanju smrtnih žrtava	Izbjegavanje smrtnih žrtava	2	4
Potpora Hodu za život	Hod za život	1	1
Pro-life and pro-family	Podrška pro-life i pro-obiteljskim politikama	1	1
Pro-life podrška	Podrška pro-life politikama	4	4
Pro-life politike	Podrška pro-life politikama	2	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Pro-life stajalište u UN-u	Pro-life u UN-u	4	4
Proglašenje Mexico City politike	Mexico City politika	4	4
Slobode i dostojanstvo ljudskog života	Dostojanstvo ljudskog života	2	2
Zabrana late-term pobačaja	Zabrana late-term pobačaja	4	4
Zaštita prava na život	Pravo na život	1	1
Smrtna kazna	Odnos prema smrtnoj kazni	1	1
Molba Iranu da ne smakne mladog prosvjednika	Smrtna kazna u Iranu	1	1
Zaštita kršćana od progona i zaštita vjerskih sloboda	Zaštita kršćana od progona i zaštita vjerskih sloboda	8	8
Progon kršćana na Bliskom istoku	Kršćani na BI	1	1
SAD nije pomogao kršćanima na Bliskom istoku	Kršćani na BI	1	1
Zaštita kršćana	Zaštita kršćana	2	2
Zaštita kršćana na Bliskom istoku	Kršćani na BI	1	1
Zaštita vjerskih sloboda	Vjerske slobode	3	3
Mirotvorstvo	Vođenje politike u cilju mira, uz izbjegavanje vojnih sukoba i nepotrebnih žrtava	48	92
Dobri odnosi sa svima	SAD traži mir i dobre odnose	26	45
Dobri odnosi sa svima su pozitivna stvar	Zagovaranje dobrih odnosa sa svima	4	5
Mirovni naponi	Naponi usmjereni na postizanje mira	21	31
Najveći neprijatelji su ponekad saveznici i prijatelji	Prijateljstvo s neprijateljima	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Nediskriminacija	Nediskriminacija	1	1
Nobelova nagrada za mir	Nobelova nagrada	1	1
Pridržavanje dogovora s prijateljima	Držati se dogovora	1	1
Protiv ubijanja	Dostojanstvo ljudskog života	1	1
Put prema miru i napretku počinje od kuće	Mir i napredak	1	1
Razgovor umjesto rata	Izbjegavanje rata	1	1
SAD traži mir i suradnju	Mir i suradnja	1	2
Mir na Bliskom istoku i u arapskom svijetu	Želja za mirom na Bliskom istoku	20	36
Mir na Bliskom istoku	Mirovne aktivnosti na BI	8	8
Mirotvorstvo oko normalizacije odnosa arapskih država s Izraelom	Napori za mir na Bliskom istoku	2	3
Mirovni plan za Bliski istok	Mirovni plan za Bliski istok	5	16
Mirovni sporazum na Bliskom istoku	Mirovni sporazum na BI	1	1
Peace for Prosperity	Mir i blagostanje za Palestince	1	2
Postizanje mira na Bliskom istoku	Mir na BI	2	2
Postizanje mira na Bliskom istoku bez prolijevanja krvi	Miroljubivo rješenje za BI	1	1
Poziv na mir na Bliskom istoku	Mir na BI	2	2
Prijateljstvo s islamskim svijetom	Približavanje s islamskim svijetom	1	1
Mir s Kinom	Želja za mirom s Kinom	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Približavanje s Kinom	Približavanje odnosa s Kinom	1	1
Mir s Rusijom	Želja za mirom s Rusijom	2	4
Miroljubiv i prijateljski odnos prema Rusiji i Kini	Miroljubiv pristup Rusiji i Kini	1	1
Približavanje s Rusijom	Približavanje odnosa s Rusijom	2	3
Mir u Aziji	Želja za mirom u Afganistanu i Sjevernoj Koreji	3	3
Mir sa Sjevernom Korejom	Mirovne aktivnosti sa Sjevernom Korejom	1	1
Mir u Afganistanu	Napori za mir u Afganistanu	2	2
Spremnost na suradnju i dobre odnose	Spremnost na suradnju i dobre odnose s drugim državama	3	3
Fleksibilnost u odnosima	Fleksibilni odnosi	1	1
Pozitivno o dobrim odnosima s drugim zemljama	Dobri odnosi s drugim državama su pozitivna stvar	2	2
NATO i EU saveznici	Politika prema NATO-u i EU saveznicima	40	72
Kritika NATO-a i saveznika	Kritika NATO-a i saveznika	5	6
Kritika NATO-a - zastarjelost i neplaćanje	Premala izdvajanja za NATO	1	1
Kritika Njemačke oko plinovoda i obrane	Njemačka premalo izdvaja	1	1
Loš odnos saveznika prema SAD-u	Nepoštovanje SAD-a	1	1
Razočaranje Europljanima u Siriji	Europljani su se razočaravajuće ponijeli u Siriji	1	2
Saveznici iskorištavaju SAD oko obrane i trgovine	Iskorištavanje SAD-a	1	1
Srednja Europa	Potpura srednjoj Europi	3	7
Američki vojnici u Poljskoj	Vojnici raspoređeni u Poljskoj	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Podrška Poljskoj	Potpura Poljskoj	1	1
Podrška srednjoj Europi	Potpura srednjoj Europi	1	3
Tri mora	Inicijativa Triju mora	1	1
Utjecaj Poljaka na SAD	Utjecaj Poljaka	1	1
Suradnja sa saveznicima	Isticanje suradnje sa saveznicima	4	4
Pomoć saveznicima oko ušteda pri nabavi vojne opreme	Povoljnija nabava vojne opreme	1	1
Pozitivno o europskim liderima	Pohvala europskih lidera	1	1
Suradnja s europskim partnerima oko Irana	Suradnja oko Irana	1	1
Transatlantska veza	Suradnja SAD-Europa	1	1
UK	Neke specifičnosti u odnosima s UK	4	5
Komentar Brexita	Brexit	1	1
Loša lokacija preskupog veleposlanstva u Londonu	Veleposlanstvo u Londonu	3	4
Veća ulaganja u obranu i jačanje NATO-a	Poziv saveznicima da povećaju izdvajanja za obranu, što jača NATO	30	50
Financijske obveze saveznika u NATO-u	Savezničke obveze	1	1
Jačanje NATO-a	Snažniji NATO	4	5
Jačanje NATO-a kroz veća izdvajanja članica	Veća izdvajanja znače snažniji NATO	2	2
NATO	Komentar o NATO-u	1	1
NATO članice ne plaćaju svoj račune	Saveznice ne plaćaju	4	4
Njemačka delinkvent	Njemačka ne ispunjava svoje obveze i koketira s Rusima	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Njemačka ne izdvaja dovoljno za obranu	Njemačka nedovoljno izdvaja za obranu	2	3
O Merkel	Komentar o Merkel	1	1
Partneri moraju više doprinosti zajedničkoj obrani	Potreban veći doprinos saveznica	1	1
Potpورا NATO-u	Potpورا NATO-u	1	1
Potreba za modernizacijom NATO-a	Modernizacija NATO-a	1	1
Poziv na povećanje izdvajanja za obranu DČ NATO-a	Povećanje izdvajanja	1	2
Poziv saveznicima da povećaju uplate za NATO	Povećanje izdvajanja	1	1
Poštovanje prema NATO-u	Poštovanje prema NATO-u	1	1
Proširenje NATO-a	Politika otvorenih vrata	1	1
Različiti pogledi na izdvajanja za NATO i imigraciju u odnosu na Njemačku	Nedovoljno izdvajanje za obranu	1	1
Revitalizacija i jačanje NATO-a	Jačanje NATO-a	2	2
Saveznici moraju platiti za svoju obranu	Savezničke obveze	4	7
Saveznici moraju više doprinosti	Saveznički doprinos	1	1
Traženje od NATO saveznika da snose svoje financijske obveze	Savezničke obveze	4	6
Uplate saveznika jačaju NATO	Jačanje NATO-a kroz povećano izdvajanje	2	2

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Uspjeh Trumpa u navođenju NATO saveznika da povećaju izdvajanja	Povećanje izdvajanja	3	3
Vizija prioriteta NATO-a	Prioriteti u NATO-u	1	1
Članak 5.	Posvećenost članku 5.	1	1
Načelo reciprociteta	Načelo reciprociteta u vanjskoj politici	1	1
Reciprocitet na području viznog režima	Reciprocitet	1	1
Neintervencionizam	Nesklonost vođenju vojnih intervencija	2	2
SAD ne mora voditi tuđe bitke	Izbjegavanje sukoba u inozemstvu	1	1
SAD neće ići u inozemstvo u potrazi za čudovištima - John Quincy Adams	Izbjegavanje intervencija u inozemstvu	1	1
Odrednice vanjske politike	Odrednice vanjske politike	2	2
Temeljne odrednice vanjske politike	Odrednice vanjske politike	1	1
Temeljne postavke vanjske politike	Postavke vanjske politike	1	1
Podrška narodima pod opresijom	Podrška narodima pod opresijom, koji žive pod autokratskim režimima i sl.	5	5
Podrška narodima koji žive pod opresijom	Potpura narodima u pojedinim državama	1	1
Podrška zaštiti naroda koji se ne mogu braniti	Zaštita slabijih	1	1
Potpura potlačenim narodima pod autokratskim režimima	Potpura potlačenim narodima	1	1
SAD za obranu svake osobe koja živi pod brutalnim režimom	Potpura pojedincima u totalitarnim režimima	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Solidarnost s narodima pod opresijom na zapadnoj hemisferi	Potporna narodima na zapadnoj hemisferi	1	1
Pravi problemi svijeta	Na koje se probleme fokusirati u vanjskoj politici	5	7
Nove prijetnje	Pogled na nove prijetnje i izazove	1	1
Prijetnje	Prijetnje	1	1
Prijetnje iz međunarodnog sistema	Prijetnje za SAD	1	1
Prijetnje SAD-u iz međunarodnog sistema	Prijetnje za SAD	1	2
Problemi SAD-a prije Trumpa	Problemi SAD-a	1	1
Principijelni realizam	Vodenje vanjske politike u skladu s principijelnim realizmom	13	18
Primjer realističke vanjske politike	Realizam	3	4
Principijelni realizam	Principijelni realizam	6	8
Principijelni realizam na Bliskom istoku	Politika prema BI	1	1
Promicanje ravnoteže snaga	Ravnoteža snaga	1	1
Ravnoteža snaga u korist SAD-a	Ravnoteža snaga	1	1
Realizam u vanjskoj politici	Realistička vanjska politika	1	2
Zapadna Sahara	Priznanje	1	1
Pružanje sigurnosnih jamstava stranim državama bez naplate troškova	Sigurnosna jamstva stranim državama besplatno i bez naknade.	21	36
Kritika besplatnog pružanja sigurnosnih jamstava	Kritika besplatnog sigurnosnog kišobrana	20	30

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Kritika američkog pružanja sigurnosti stranim državama besplatno	Kritika besplatnih sigurnosnih jamstava	1	1
Kritika OPEC-a	Kritika OPEC-a	1	1
Kritika stranih država kojima SAD jamči sigurnost	Strane države iskorištavaju sigurnosni kišobran	1	1
Manje braniti strane države	Nema potrebe pružati prevelika sigurnosna jamstva	1	1
Obrambena jamstva Južnoj Koreji	Sigurnosni kišobran nad Južnom Korejom	1	1
Obrambene obveze SAD-a prema Europi	Sigurnosni kišobran nad Europom	1	1
Obrambene obveze SAD-a prema Japanu	Sigurnosni kišobran nad Japanom	1	1
SAD plaća stranim zemljama troškove i traži nešto zauzvrat	Naplata sigurnosnih jamstava	2	3
Slanje vojnika u Saudijsku Arabiju - uz plaćanje	Upućivanje vojske u SA	1	1
Subvencioniranje bogatih zemalja uz pomoć vojske	Iskorištavanje sigurnosnih jamstava	1	1
Zahtjev da partneri i saveznici plaćaju više za američku zaštitu	Zahtjev za većim doprinosom saveznika	5	5
Zaštita Japana uz plaćanje	Traženje većih doprinosa od Japana	4	4
Zaštita Južne Koreje uz plaćanje	Traženje većih doprinosa od Južne Koreje	3	3
Zaštita Saudijske Arabije uz plaćanje	Sigurnosna jamstva SA, ali uz traženje nečega zauzvrat	3	3
Zemlje koje su iskorištavale SAD na području trgovine i vojnih savezništava	Iskorištavanje SAD-a	3	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Zahtjev za povećanim doprinosom saveznika	Zahtjev za većim doprinosom saveznika	4	6
Poticanje država da preuzmu veći teret	Države trebaju preuzeti veći teret	1	1
Prepuštanje odgovornosti za vlastitu sigurnost partnerima i saveznicima	Države trebaju preuzeti veću odgovornost za vlastitu sigurnost	1	1
Svaka nacija mora više učiniti na jačanju sigurnosti i prosperiteta u svojoj regiji	Preuzimanje veće odgovornosti za sigurnost u vlastitoj regiji	1	1
Zahtijevanje povećanog angažmana od partnera na jačanju vlastite sigurnosti	Traženje veće odgovornosti za vlastitu sigurnost	1	1
Zahtjev za povećanim doprinosom partnera kolektivnoj obrani	Traženje većih doprinosa saveznika	1	2
Razvojna i humanitarna pomoć	Pružanje razvojne i humanitarne pomoći	1	2
Humanitarna pomoć SAD-a	Humanitarna pomoć	1	2
Rusija	Politika prema Rusiji	44	58
Dobri odnosi s Rusijom su poželjni	Traženje boljih odnosa	6	6
Kontrola naoružanja	Kontrola naoružanja	1	1
Kritika Rusije	Kritike upućene Rusiji	1	1
Odnos prema Putinu	Odnos dvaju predsjednika	2	2
Odnosi s Rusijom	Odnosi SAD-Rusija	1	1
Odnosi s Rusijom na najnižoj razini	Niska razina odnosa	1	1
Respekt prema Putinu	Respektiranje Putina	2	3
Russian collusion	Russian collusion	24	29

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Sastanak s Putinom 2017.	Susret 2017.	2	3
Sastanak s Putinom 2018.	Susret 2018.	2	4
Suradnja s Rusijom	Suradnja dviju zemalja	1	1
Teme razgovora s Putinom 2019.	Susret 2019.	1	1
Tillerson o sastanku Trump-Putin	Sastanak s Putinom	1	1
Čvrsta politika prema Rusiji	Vođenje čvrste politike	3	4
Sirija i ISIS	Politika prema Siriji i borbi protiv ISIS-a	52	92
ISIS	Borba protiv ISIS-a	36	48
Američka politika na Bliskom istoku pomogla stvoriti ISIS	Amerikanci pomogli stvoriti ISIS	1	1
ISIS i Iran popunili prazninu koju je SAD stvorio	SAD ostavio prazninu za nastanak ISIS-a	1	1
Kritika Obamine politike prema ISIS-u	Obamina loša politika prema ISIS-u	2	2
Lideri ISIS-a	Borba protiv ISIS-a	1	1
Oduzimanje naftnih polja ISIS-u	Naftna polja	1	1
Pobjeda nad ISIS-om	Pobjeda SAD-a	30	32
Strategija protiv ISIS-a	Nova strategija	4	5
Trumpova knjiga	Pozivanje na Trumpovu knjigu	1	4
Udari na ISIS nakon terorističkih napada u NYC	Udari na ISIS	1	1
Sirija	Politika prema ratu u Siriji	23	44

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Financiranje etničkih i vjerskih manjina u Siriji	Manjine u Siriji	1	1
Mjere protiv sirijskog korištenja kemijskog oružja	Suzbijanje korištenja kemijskog oružja	1	1
Ocjena korištenja kemijskog oružja sa strane Sirije	Sirijsko korištenje kemijskog oružja	1	1
Poticanje SA da financira izgradnju Sirije	Izgradnja Sirije	1	1
Poštovanje volje sirijskog naroda	Volja sirijskog naroda	1	1
Prijetnja uporabom vojne sile Siriji radi kemijskog oružja	Prijetnja radi kemijskog oružja	1	1
Protivljenje sirijskom kemijskom oružju	Kemijsko oružje	1	1
Rusija i Kina u Siriji	Uključenost Kine i Rusije u Siriji	1	1
Ruska potpora Siriji	Uključenost Rusije u Siriji	1	1
Sigurne zone u Siriji	Sigurne zone	1	1
Suradnja s partnerima u Siriji	Suradnja s partnerima	2	10
Suradnja s Turskom oko Sirije	Suradnja s Turskom	2	2
Udari na sirijske kapacitete za kemijsko oružje 2018.	Udari na Siriju	5	8
Udari na Siriju	Udari na Siriju	1	1
Udari na Siriju 2018.	Udari na Siriju	1	1
Udari na Siriju radi uporabe kemijskog oružja 2017.	Udari na Siriju	6	12

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Sjeverna Koreja	Politika prema Sjevernoj Koreji	81	137
Denuklearizacija	Razgovori i drugi napori usmjereni na denuklearizaciju	14	17
Denuklearizacija Sjeverne Koreje	Denuklearizacija je cilj	6	7
Produljenje izvanrednog stanja u odnosu na Sjevernu Koreju	National emergency	2	2
SAD spreman braniti Južnu Koreju i Japan od Sjeverne Koreje	Sigurnosna jamstva SAD-a	1	1
Sankcije protiv Sjeverne Koreje	Nastavak sankcija	1	1
Sjeverna Koreja ispaljuje rakete kratkog dometa	Ispaljivanje raketa kratkog dometa	3	5
Sjeverna Koreja ne smije imati nuklearno oružje	Denuklearizacija je cilj	1	1
Kritika režima	Kritika sjevernokorejskog režima	6	10
Kritika sjevernokorejskog režima	Kritika režima	5	6
Prijetnja Sjevernoj Koreji	Prijetnje SAD-a	1	1
Prijetnja uništenjem Sjevernoj Koreji	Prijetnje SAD-a	2	2
Režim Sjeverne Koreje loše postupa prema svojem narodu	Kritika odnosa režima prema narodu	1	1
Odnos Trump-Kim i razgovori sa Sjevernom Korejom	Odnos dvaju predsjednika i izravni razgovori	49	70
Dogovor sa Sjevernom Korejom	Postignut dogovor	15	22
Dvije Koreje	Korejsko pitanje	1	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Izravni razgovori sa Sjevernom Korejom	Razgovori dviju država	1	1
Kim počinje respektirati SAD	Respektiranje SAD-a	2	2
Korejsko pitanje	Korejsko pitanje	1	1
Kritika vanjske politike prethodnih administracija prema Sjevernoj Koreji	Prijašnje administracije su griješile	1	1
Maksimalni pritisak na Sjevernu Koreju	Maksimalni pritisak	3	3
Moja bomba je veća	Prijetnje SAD-a	1	1
Odnosi sa Sjevernom Korejom	Odnosi dviju država	8	8
Politika prema Sjevernoj Koreji	Politika SAD-a	2	3
Pregovori sa Sjevernom Korejom	Izravni razgovori	3	3
Rocket Man	Kritika Kima	1	1
Sastanak s Kimom	Susret dvaju predsjednika	10	14
Sjeverna Koreja se pridržava dogovora	Postignut dogovor	1	1
Summit sa Sjevernom Korejom 2018.	Summit	1	1
Summit SAD-Sjeverna Koreja	Summit	1	1
Veći gumb za nuklearno oružje od sjevernokorejskog	Prijetnje SAD-a	1	1
Zajednička izjava Trump - Kim Jong Un	Zajednička izjava	1	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Otvorenost na suradnju	Spremnost na suradnju sa Sjevernom Korejom	11	11
Oslobađanje američkih taoca u Sjevernoj Koreji	Oslobađanje taoca	1	1
Oteti Japanci u Sjevernoj Koreji	Taoci	1	1
Povratak osoba koje je otela Sjeverna Koreja	Povratak taoca	1	1
Pružanje ruke Sjevernoj Koreji	Spremnost na suradnju	1	1
Razgovori Sjeverne i Južne Koreje	Razgovori dviju Koreja	2	2
Sjeverna Koreja sudjelovala na Olimpijskim igrama	Olimpijske igre	2	2
Spašene Olimpijske igre	Olimpijske igre	1	1
Spremnost na suradnju s Kimom	Spremnost na suradnju	1	1
Spremnost na suradnju sa Sjevernom Korejom	Spremnost na suradnju	1	1
Suradnja s partnerima oko suzbijanja sjevernokorejske prijetnje	Suradnja sa zemljama regije oko suzbijanja sjevernokorejske prijetnje	20	29
Potreba ujedinjavanja protiv sjevernokorejske prijetnje	Suradnja s partnerima	2	2
Sjevernokorejska prijetnja	Sjeverna Koreja predstavlja prijetnju	1	1
Suradnja s Filipinima oko Sjeverne Koreje	Suradnja s partnerima	1	1
Suradnja s Japanom oko Sjeverne Koreje	Suradnja s partnerima	2	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Suradnja s Južnom Korejom i Japanom oko Sjeverne Koreje	Suradnja s partnerima	1	2
Suradnja s Južnom Korejom oko Sjeverne Koreje	Suradnja s partnerima	2	2
Suradnja s Kinom oko Sjeverne Koreje	Suradnja s partnerima	12	16
Suradnja s Vijetnamom oko Sjeverne Koreje	Suradnja s partnerima	2	2
Traženje respekta od drugih država	Od drugih država se zahtijeva respekt	28	39
Važnost respekta	Respekt je važan	4	4
Trumpov odnos s partnerima i rivalima	Neki elementi Trumpove doktrine	4	6
Prvi posjet inozemstvu američkog predsjednika	Prvi posjet inozemstvu	1	2
Transakcijska suradnja s partnerima	Transakcionalizam	1	1
Uključivanje rivala nije donijelo očekivane koristi	S rivalima treba drugačije	1	2
Turska	Odnosi prema Turskoj	6	7
Oslobađanje pastora Brunsona iz Turske	Pastor Brunson	2	3
Prijetnja Turskoj	Prijetnje SAD-a	2	2
Sankcije prema Turskoj	Sankcije prema Turskoj	1	1
Turska bombardirala američke snage	Bombardiranje američkih snaga	1	1
UK	Odnosi s UK-om	1	3
Retvitanje Britain First	Britain First	1	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Vanjskopolitički suradnici	Odnos s nekim suradnicima	3	7
Izdaja Stevea Bannona	Bannon je izdao Trumpa	2	6
Novi ljudi u vanjskoj politici	Kadrovske promjene	1	1
Zapadna hemisfera	Politika prema državama na zapadnoj hemisferi	20	38
Kuba	Politika prema Kubi	8	17
Kritika Castrovog režima	Kritika režima	1	3
Kritika kubanskog režima	Kritika režima	2	2
Kritika politike prema Kubi prijašnje administracije	Pogreške prethodnih američkih administracija	1	1
Poništavanje jednostranog sporazuma s kubanskim režimom	Kritika režima	1	2
Potpورا kubanskim imigrantima	Potpورا Kubancima	1	1
Sankcije protiv Kube	Sankcije	1	1
Trumpova politika prema Kubi	Nova politika prema Kubi	3	4
Zalaganje za slobodnu Kubu	Slobodna Kuba	2	3
Ostalo	Ostale politike na zapadnoj hemisferi	5	5
Monroeova doktrina	Nova Monroeova doktrina	1	1
Odnosi s Kanadom	Kanada	1	1
Odnosi s Meksikom	Meksiko	1	1
Potpورا narodima Latinske Amerike u borbi za slobodu i antikomunizam	Sloboda naroda LA	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Sporazum o miroljubivom korištenju nuklearne energije s Meksikom	Nuklearna energija i Meksiko	1	1
Venezuela	Politika prema Venezueli	9	16
Kritika venezuelanskog režima	Kritika režima	1	1
National Emergency u odnosu na Venezuelu	National Emergency	1	1
Obnova venezuelanske demokracije	Demokracija u Venezueli	1	1
Podrška venezuelanskom narodu	Podrška narodu Venezuele	1	1
Potpura slobodnoj Venezueli	Slobodna Venezuela	1	2
Poziv na demokraciju u Venezueli	Demokracija u Venezueli	2	2
Poziv na obnovu demokracije u Venezueli	Demokracija u Venezueli	2	2
Priznanje Guaidoa u Venezueli	Priznanje Guaidoa	2	2
Priznavanje Guaidoa	Priznavanje Guaidoa	1	1
Reakcija na venezuelanski režim radi unutarnjih pitanja	Kritika režima	1	2
Sankcije protiv Venezuele	Sankcije	1	1
3. Trgovinski odnosi	Uređivanje trgovinskih odnosa s drugim državama	191	603
Aktualni geopolitički i geoekonomski trendovi	Ukazivanje na aktualne trendove	2	2
Kritika multinacionalnih kompanija	Kritika multinacionalnih kompanija	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Masovni transfer bogatstva	Transfer bogatstva sa zapada na istok	1	1
Carine	Politika uvođenja carina	28	50
Carine na Apple proizvode	Apple	1	1
Carine na francusko vino	Francusko vino	1	2
Carine na perilice rublja	Perilice rublja	3	3
Carine na solarne panele iz Kine	Solarni paneli	3	3
Carine na čelik i aluminij	Čelik i aluminij	17	27
Carine na čelik i aluminij iz razloga nacionalne sigurnosti	Čelik i aluminij	3	3
Carine prema zemljama s nepoštenim praksama	Nepoštene prakse drugih država	1	2
Cijene aluminija u padu	Aluminij	1	1
Fleksibilnost oko carina	Fleksibilnost	1	3
Francuski digitalni porez	Digitalni porez	1	1
Google i Apple	Google i Apple	1	1
Naplata neplaćenih carina od drugih država	Naplaćivanje drugim državama	1	1
Suspenzija carina na čelik i aluminij za neke države	Čelik i aluminij	1	1
Trgovinski odnosi - Border adjustment tax	Border adjustment tax	1	1
Fair i recipročna trgovina	Zalaganje za fair i recipročnu trgovinu	35	45
Fair i recipročni trgovinski dogovori	Trgovinski dogovori moraju biti fair i recipročni	8	10
Načelo reciprociteta	Važnost načela reciprociteta u trgovinskim odnosima	6	7

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Osiguranje poštene utakmice za SAD	Zahtijevanje poštene utakmice	1	1
Otvaranje inozemnih tržišta	Želja za otvaranjem inozemnih tržišta	1	2
Otvaranje vijetnamskog tržišta za američke proizvode	Otvaranje inozemnih tržišta	1	1
Ravnopravna tržišna utakmica za američke radnike	Ravnopravna tržišna utakmica	2	2
Trgovinski ratovi	Pokretanje trgovinskih ratova	1	1
Zagovaranje fair i recipročne trgovine	Fair i recipročna trgovina	20	21
Kritika multilateralnih sporazuma	Pregovori i dogovori o reviziji multilateralnih trgovinskih sporazuma	67	133
Ciljevi u pregovorima o NAFTA-i	Pregovori o novoj NAFTA-i	2	3
G20 i trgovina	G20	1	1
G7 i trgovina	G7	1	1
Izlazak iz WTO-a	Izlazak iz WTO-a	1	1
Kritika NAFTA-e	Kritika NAFTA-e	23	34
Kritika NAFTA-e i WTO-a	Kritika NAFTA-e i WTO-a	1	1
Kritika ranije američke trgovinske politike	Kritika američke trgovinske politike	4	5
Kritika trgovinskih sporazuma prethodnih administracija	Kritika trgovinskih sporazuma	16	20
Kritika WTO-a	Kritika WTO-a	7	7
NAFTA	Kritika i revizija NAFTA-e	0	0
NAFTA katastrofa	Kritika NAFTA-e	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Nepovoljni međunarodni sporazumi	Kritika međunarodnih sporazuma nepovoljnih za SAD	1	1
Ostavljanje vrata otvorenima kod TPP-a	Dozvoljavanje mogućnosti povratka u TPP	2	2
Prednost bilateralnim trgovinskim sporazumima	Preferiranje bilateralnih sporazuma	6	7
Pregovori o NAFTA-i	Pregovori o NAFTA-i	8	9
Revizija svjetskog trgovinskog sustava	Nastojanje za revizijom trgovinskog sustava	24	27
Potreba reformiranja svjetskog trgovinskog sustava	Reforma sustava	1	1
Refoma međunarodne trgovine	Reforma međunarodne trgovine	1	1
Revizija trgovinskih sporazuma	Revizija sporazuma	23	25
The Great Betrayal	Kritika američke trgovinske politike	3	3
TPP	Kritika TPP-a	10	10
Nepoštene trgovinske prakse	Kritika nepoštenih trgovinskih praksi nekih država	30	41
Kritika devalvacije i QE	Kritika politike devalvacije i QE	1	3
Nepoštena igra nekih država na području trgovine	Nepoštene prakse	5	5
Nepoštene trgovinske prakse	Nepoštene prakse	2	2
Posljedice za kompanije koje iskorištavaju SAD	Iskorištavanje SAD-a	1	1
Poštena pravila igre	Traženje poštenih pravila igre	1	1
Prestanak toleriranja nepoštenih trgovinskih praksi	Kritika nepoštenih trgovinskih praksi	3	3
Snaga američkog dolara	Snaga američkog dolara je odraz snage američkog gospodarstva	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Strane zemlje iskorištavale SAD	Iskorištavanje SAD-a	17	24
Tečaj dolara	Komentar o tečaju dolara	1	1
Obrana i trgovina	Povezanost obrambenih i trgovinskih pitanja	6	7
Korištenje trgovine kao alat za postizanje mira	Trgovina i mir	1	1
Povezanost vojnih i trgovinskih pitanja	Obrana i trgovina su povezani	1	2
Povezivanje ekonomske sigurnosti s nacionalnom sigurnosti	Ekonomska i nacionalna sigurnost su povezani	1	1
Prodaja američkih proizvoda drugim zemljama	Prodaja američkih proizvoda	2	2
Vojni i ekonomski poslovi sklopljeni u inozemstvu	Prodaja američke opreme i proizvoda u inozemstvu	1	1
Protekcijonizam	Protekcijonističke mjere u svrhu zaštite i jačanja američke industrije i radnih mjesta	10	13
Je li Trump protekcijonist	Protekcijonizam	1	1
Kompanije traže protekcijonizam	Protekcijonizam i kompanije	1	1
Kraj ekonomske predaje	SAD se neće ekonomski predati	1	1
Podrška protekcijonizmu	Protekcijonističke mjere	2	2
Protekcijonizam kroz povijest	Američki protekcijonizam	5	8
Strana ulaganja i nacionalna sigurnost	Ograničavanje stranih ulaganja u kontekstu nacionalne sigurnosti	4	4
Bolji nadzor nad stranim ulaganjima u kontekstu nacionalne sigurnosti	Strana ulaganja i nacionalna sigurnost	2	2
Ulaganja u SAD	Investicije	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Vizija Oca osnivača na području industrije	Industrijska tradicija	1	1
Trgovinski deficit	Kritika trgovinskog deficita SAD-a	23	31
Trgovinski deficit s Japanom	Japan	2	2
Trgovinski deficit s Južnom Korejom	Južna Koreja	1	1
Trgovinski deficit s Kanadom	Kanada	2	3
Trgovinski deficit s Kinom	Kina	7	8
Trgovinski deficit s Meksikom	Meksiko	2	2
Trgovinski deficit s Njemačkom i Njemačka ne izdvaja dovoljno za NATO	Njemačka	1	1
Trump godinama upozoravao na Japan i Kinu	Japan i Kina	1	1
Trgovinski odnosi s pojedinim zemljama	Trgovinski odnosi s pojedinim zemljama	120	277
Trgovinski odnosi s Australijom	Trgovinski odnosi s Australijom	1	1
Trgovinski pregovori s Australijom	Australija	1	1
Trgovinski odnosi s EU	Uređivanje trgovinskih odnosa s EU	19	23
Fair i recipročna trgovina s EU	Trgovina s EU	2	2
Kritika EU politike stimulusa i devalvacije	Kritika EU	2	3
Kritika Europske unije	Kritika EU	2	2
Trgovina s Poljskom	Poljska	1	1
Trgovinski odnosi s EU	Odnosi s EU	10	13

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Trgovinski pregovori s EU	Pregovori s EU	2	2
Trgovinski odnosi s Japanom	Uređivanje trgovinskih odnosa s Japanom	11	11
Beef dogovor s Japanom	Dogovor o govedini	1	1
Fair i recipročna trgovina s Japanom	Recipročna trgovina	1	1
Fair, slobodna i recipročna trgovina s Japanom	Recipročna trgovina	1	1
Trgovina i obrana s Japanom	Povezanost trgovine i obrane	1	1
Trgovinski dogovor s Japanom	Japan	4	4
Trgovinski pregovori s Japanom	Pregovori s Japanom	3	3
Trgovinski odnosi s Južnom Korejom	Južna Koreja	13	16
Trgovinski dogovor s Južnom Korejom	Dogovor s Južnom Korejom	9	11
Trgovinski odnosi s Južnom Korejom	Odnosi s Južnom Korejom	5	5
Trgovinski odnosi s Kanadom i Meksikom	Uređivanje trgovinskih odnosa s Kanadom i Meksikom	46	79
Kanada iskorištava SAD	Kritika Kanade	2	2
Koristi USMCA-e	USMCA	6	8
Meksiko iskorištavao SAD	Kritika Meksika	1	1
Nova USMCA	Novi sporazum	37	44
Prve koristi od USMCA-e	Koristi USMCA-e	1	3
Trgovinska politika prema Meksiku	Meksiko	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Trgovinski odnosi s Kanadom	Kanada	3	5
USMCA - korištenje carina kao poluge u pregovorima	Nova USMCA	3	3
USMCA - zaštita radnika	Nova USMCA	1	2
USMCA i carine prema Kanadi i Meksiku	Nova USMCA	1	1
USMCA je fair i recipročna	Nova USMCA	1	1
USMCA korisna za automobilsku industriju	Nova USMCA	3	8
Trgovinski odnosi s Kinom	Uređivanje trgovinskih odnosa s Kinom	86	144
Carine prema Kini	Carine	10	11
Carine protiv Kine	Carine	1	1
Doba prosvjetiteljstva	Trgovinski ratovi	1	1
Fair i recipročni odnosi s Kinom	Recipročna trgovina	1	1
Kina dobiva poseban položaj u WTO-u radi toga jer je zemlja u razvoju	Kritika Kine i WTO-a	1	1
Kina i EU manipuliraju valutama	Manipulacija valutama	1	1
Kina i The Tariff Man	Carine	1	1
Kina iskorištavala SAD	Iskorištavanje SAD-a	2	3
Kina kao veliki zagađivač	Kina zagađivač	1	1
Kina krade američka radna mjesta	Krađa radnih mjesta	1	1
Kina krši postignuti dogovor oko poljoprivrede	Poljoprivreda	2	2

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Kina manipulira valutom	Manipulacija valutama	1	1
Kina iskorištavala SAD	Iskorištavanje SAD-a	1	1
Kina s nepoštenim ekonomskim i trgovinskim modelom	Kineske nepoštene prakse	1	1
Kina u WTO-u	Kritika Kine i WTO-a	4	4
Kineska ulaganja u SAD	Kineska ulaganja	1	1
Kineski napad na farmere	Zaštita farmera	1	2
Kineski QE	Kvantitativno popuštanje	1	1
Kompanije napuštaju Kinu	Povratak kompanija	1	1
Kritika kineske politike devalvacije valute	Manipulacija valutama	3	3
Nepoštena praksa Kine	Kineske nepoštene prakse	1	1
Nepoštena trgovina s Kinom	Nepoštena trgovina	10	12
Neravnoteže u odnosima s Kinom	Neravnoteže s Kinom	1	1
Phase One Deal s Kinom	Dogovor s Kinom	1	10
Primjer kineske nepoštene prakse	Kineska nepoštena praksa	3	3
Relativne koristi u odnosu na Kinu	Odnosi s Kinom	1	1
SAD je godinama gubio od Kine	Iskorištavanje SAD-a	1	1
SAD veća ekonomija od Kine	Ekonomski odnosi s Kinom	1	1
Section 301 - Kina	Odnos s Kinom	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Spremnost na postizanje trgovinskog dogovora s Kinom	Spremnost na dogovor	1	1
Suprotstavljanje kineskim trgovinskim zloporabama	Kineske nepoštene prakse	1	1
Tik-Tok	Mjere prema Tik-Toku	1	1
Transfer bogatstva iz SAD-a u Kinu	Transfer bogatstva	1	1
Trgovinski dogovor s Kinom	Dogovor s Kinom	16	27
Trgovinski odnosi s Kinom	Odnosi s Kinom	7	8
Trgovinski pregovori s Kinom	Pregovori s Kinom	21	24
Trgovinski rat s Kinom	Trgovinski rat	2	2
Uloga Brazila u trgovinskom ratu s Kinom	Trgovinski rat	1	1
Učinak carina na Kinu	Carine	4	4
Zaštita američke inovativnosti od Kine	Inovacije	1	1
Zaštita industrije od Kine	Zaštita industrije	1	1
Zaštita radnika, obitelji i građana SAD-a u politici prema Kini	Zaštita radnika	1	1
ZTE	ZTE	1	1
Trgovinski odnosi s UK-om	Trgovinski odnosi s UK-om	3	3
Trgovinski dogovor s UK-om	Dogovor s UK-om	3	3
4. Migracije	Politika prema imigraciji i zaštiti granica	200	680
DACA	Ukidanje DACA-e	28	40

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
DACA	Komentari o DACA-i	18	24
DACA i zid	Komentari o DACA-i i zidu	5	6
DACA je gotova	Kraj DACA-e	1	1
Dreamers	Komentar o dreamersima	3	3
Nezakonitost DACA-e	Nezakonitost DACA-e	1	1
Obamina politika DACA	Kritika Obamine politike	1	2
Phasing-out DACA	Postupan kraj DACA-e	1	1
Razlika DACA i dreamers	DACA i dreamers	1	2
Deportacija nezakonitih migranata	Zalaganje za deportaciju	5	5
Spajanje obitelji	Spajanje obitelji	1	1
Sporazumi o sigurnim trećim zemljama	Sporazumi o izručenju trećim zemljama	1	1
Uvjet da strane države prihvaćaju svoje migrante iz SAD-a	Deportacija migranata	1	1
Vraćanje djece nezakonitih migranata	Deportacija djece	1	1
Zalaganje za deportaciju nezakonitih migranata	Deportacija migranata	1	1
Imigracijska reforma	Reforma sustava imigracije u SAD	19	28
Imigracijska reforma	Imigracijska reforma	7	8
Imigrantska politika	Politika prema imigraciji	1	1
Imigrantske politike koje se fokusiraju na interese američkih radnika i obitelji	Radnici i obitelji u fokusu imigracijske politike	1	1
Kraj sistema lutrije za imigrante	Ukidanje lutrije	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Migracijska politika	Nova migracijska politika	2	2
Migrantska politika	Migracijska politika	2	2
Nova imigracijska pravila	Imigracijska pravila	4	6
Obeshrabrivanje nezakonitih migracija	Obeshrabrivanje nezakonitih migracija	3	3
Povećanje broja graničnih policajaca	Povećanje policijskih snaga	1	1
Prioriteti na području migracijske politike	Prioriteti na području migracija	1	2
Republikanska migrantska politika	Republikanska politika prema migracijama	1	1
Izgradnja zida na južnoj granici	Izgradnja zida na južnoj granici s Meksikom	81	133
Biračka baza želi izgradnju zida	Birači žele zid	1	1
Dogovor oko proračuna s Demokratima	Proračun i zid	2	2
Financiranje izgradnje zida	Financiranje zida	10	10
Izgled zida na južnoj granici	Izgled zida	4	5
Izraelski zid	Usporedba s izraelskim zidom	2	2
Kraj shutdowna	Prestanak shutdowna	2	3
Meksiko plaća zid	Financiranje zida	6	8
Moralnost postavljanja zida	Opravdanost zida	3	4
Pogled kroz zid	Izgled zida	1	1
Protivljenje Demokrata izgradnji zida	Pregovori s Demokratima	8	10
Shutdown	Pregovori o financiranju zida	6	9
Solarni zid	Izgled zida	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Spremnost na suradnju s Demokratima oko imigracije	Pregovori s Demokratima	1	1
Važnost izgradnje zida za suzbijanje kriminala	Zid i kriminal	1	1
Važnost zida za nacionalnu sigurnost	Zid i nacionalna sigurnost	1	1
Važnost zida za suzbijanje krijumčarenja opojnih droga	Zid i droge	2	2
Važnost zida za suzbijanje kriminala	Zid i kriminal	2	2
Zamjena starog zida novim	Novi zid	1	2
Zid kao prepreka krijumčarenju narkotika	Zid i droge	2	2
Zid na južnoj granici	Izgradnja zida	49	64
Zidovi na južnoj granici	Izgradnja zida	2	2
Kritika nezakonitih migracija i migracijske politike prijašnjih administracija	Kritike upućene nezakonitim migracijama i ranijim američkim migracijskim politikama	24	34
Kritika migrantske politike ranijih administracija	Kritika prijašnjih politika	2	2
Kritika nekontroliranih migracija	Kritika migracija	1	1
Kritika nezakonitih migracija	Kritika migracija	2	4
Kritika otvorenih granica	Čvrste granice	1	1
Kritika politike otvorenih vrata migrantima	Kritika otvorenih vrata	1	1
Masovnost nezakonitih migracija	Masovnost migracija	1	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Migracije kao oblik preuzimanja problema drugih zemalja	Unošenje problema trećeg svijeta	1	1
Migranti glasaju za Demokrate	Migranti i Demokrati	2	2
Negativno o nezakonitim migrantima	Kritika nezakonitih migracija	1	1
Suzbijanje nezakonitih migracija	Kritika nezakonitih migracija	15	18
Kritika postojećeg zakonodavstva i kapaciteta na području migracija	Kritiziranje imigrantskih zakona, catch and release, green card lottery i drugih pravila	46	73
Catch and release	Kritika catch and release politike	11	13
Glasovanje nezakonitih migranata	Kritika glasovanja	4	4
Kritika lančanih migracija	Kritika lančanih migracija	9	10
Kritika lottery sistema	Kritika lutrijskog sistema	2	2
Loši imigrantski zakoni	Kritika postojećeg zakonodavstva	11	12
Neadekvatnost okvira za rješavanje problema nezakonitih migracija	Kritika zakonskog okvira	1	1
Nedostatak kapaciteta za suzbijanje nezakonitih migracija	Kritika postojećih kapaciteta	1	1
Odvajanje djece migranata	Djeca migranata	1	1
Popis stanovništva 2020. i migranti	Popis stanovništva	4	4
Provedba migracijskih propisa	Provedba propisa	1	1
Sanctuary cities	Kritika sanctuary cities	16	21

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Sanctuary cities i Kalifornija	Kritika sanctuary cities	3	3
Kriza na južnoj granici	Humanitarna i sigurnosna kriza na južnoj granici	6	9
Humanitarna i sigurnosna kriza na južnoj granici	Kriza na granici	2	5
Humanitarna pomoć južnoj granici	Humanitarna pomoć	1	1
Iskorištavanje djece za ulazak u SAD	Iskorištavanje djece	3	3
Latinoameričke zemlje i nezakonite migracije	Korištenje poluge i pritiska prema LA zemljama kako bi zaustavile nezakonite migracije	27	44
Izvešće o ukupnoj izravnoj i neizravnoj pomoći Meksiku	Nepoštene prakse Meksika	1	1
Karavana migranata	Karavane migranata na putu u SAD	11	14
Korištenje sankcija kao poluge prema Meksiku oko migracija	Sankcije prema Meksiku	1	2
Kritika Gvatemale oko migracija	Odgovornost Gvatemale za migracije	1	1
Meksiko ne zaustavlja migrante	Odgovornost Meksika	5	6
Meksiko pomaže suzbijati migracije	Suradnja s Meksikom	5	9
Plaćanje južnoameričkim zemljama koje ne štite granice	Nepoštene prakse južnoameričkih zemalja	1	2
Pomoć Meksika zaštiti južne granice	Pomoć Meksiku	1	2
Prestanak financiranja južnoameričkih država ako ne suzbijaju migracije	Pritisak prema južnoameričkim zemljama	1	1
Sporazumi s Hondurasom i El Salvadorom	Suradnja s južnoameričkim zemljama	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Sporazumi s Meksikom, Hondurasom, El Salvadorom i Gvatemalom oko migracija	Suradnja s južnoameričkim zemljama	1	1
Suradnja sa zemljama Latinske Amerike na suzbijanju migracija	Suradnja s latinoameričkim zemljama	2	2
Traženje azila u Gvatemali	Onemogućavanje migrantima da traže azil u SAD-u	1	2
Merit-based imigracija	Podržavanje merit-based zakonite imigracije	30	43
Gostujući radnici	O gostujućim radnicima	1	1
Merit-based imigracija	Podrška merit-based imigraciji	16	21
O Meksikancima u SAD-u	O meksičkim imigrantima	2	2
Pozitivno o zakonitim migrantima	Zakoniti migranti	12	16
Uvjeti zakonite imigracije	Zakonita imigracija	1	1
Uvoz radne snage iz Gvatemale	Radna imigracija	1	1
Zakonita imigracija u kontekstu povratka kompanija	Potreba za zakonitom imigracijom	1	1
National Emergency na južnoj granici	National Emergency	3	3
National emergency na granici	Izvanredno stanje	2	2
Produljenje National Emergency u odnosu na južnu granicu	Produljenje izvanrednog stanja	1	1
Negativan utjecaj migracija	Utjecaj migracija na kulturu	26	30
Migranti mijenjaju kulturu zemlje	Utjecaj migranata na kulturu	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Nekontrolirana imigracija je stvorila pritisak na plaće i radna mjesta	Utjecaj na plaće i radna mjesta	1	1
Nekontrolirane migracije kao prijetnja suverenitetu	Prijetnja suverenitetu	1	1
Nezakonite migracije kao opasnost za javnu sigurnosti	Prijetnja javnoj sigurnosti	2	2
Nezakonite migracije su nepoštene prema zakonitim migrantima	Utjecaj na zakonite migrante	2	3
Nezakonite migracije su prijetnja američkim radnicima	Prijetnja radnicima	2	2
Nezakoniti migranti iskorištavaju socijalni sustav	Utjecaj na socijalni sustav	1	1
Opasnosti nezakonitih migracija	Opasnosti migracija	2	3
Otvorene granice su izdaja srednje klase	Prijetnja srednjoj klasi	1	1
Sprječavanje da migranti iskorištavaju sustav	Migranti iskorištavaju sustav	1	1
Suzbijanje nezakonite imigracije kao način suzbijanja uvoza ekstremizma	Opasnost od ekstremizma	1	1
Teret imigracije pada na leđa američkih građana i zakonitih imigranata	Građani su žrtve migracija	1	1
Troškovi nezakonitih migracija	Visoki troškovi nezakonitih migracija	10	10
Zatvaranje granica pred teroristima	Opasnost od terorizma	1	1
Zašto nezakonite migracije nisu dobre	Opasnosti nezakonitih migracija	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Ograničavanje imigracije	Sprječavanje i ograničavanje ulaska u SAD migranata iz trećih država	25	41
Bolje pomoći izbjeglicama u njihovim zemljama nego ih primiti u SAD	Pomoć izbjeglicama u matičnim državama	2	2
Emigrantske zemlje šalju migrante	Zemlje šalju migrante	1	1
Kakve imigrante pustiti u SAD	Puštanje imigranata	1	1
Kvota za prihvata izbjeglica	Kvota za izbjeglice	1	1
Prihvata izbjeglica	Ograničavanje prihvata izbjeglica	1	1
Revizija programa prihvata izbjeglica	Ograničavanje prihvata izbjeglica	1	1
Smanjenje nezakonitih migracija	Smanjenje migracija	1	1
Sprječavanje terorista da uđu u zemlju	Sprječavanje terorista	2	7
Stjecanje američkog državljanstva	Otežavanje stjecanja državljanstva	2	5
Travel ban	Zabrana ulaska u SAD	2	2
Zabrana ulaska onima koji žele naštetiti SAD-u	Zabrana ulaska u SAD	1	1
Zabrana ulaska potencijalnim teroristima	Sprječavanje ulaska teroristima	2	4
Zabrana ulaska u SAD državljanima islamskih država	Zabrana ulaska iz nekih islamskih država	9	13
Zabrana ulaska u SAD radi koronavirusa	Ograničavanje ulaska radi koronavirusa	1	1
Sekuritizacija nezakonitih migracija	Povezanost nezakonitih migracija s kriminalom i sigurnošću građana SAD-a	60	130

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Nezakonite migracije kao sigurnosno pitanje	Nezakonite migracije kao sigurnosno pitanje	53	106
Imigracija kao pitanje nacionalne sigurnosti	Nezakonite migracije su prijetnja nacionalnoj sigurnosti	1	1
Imigracija kao središnje pitanje javne sigurnosti	Nezakonite migracije su prijetnja javnoj sigurnosti	2	2
Imigranti kao Trojanski konj	Imigranti su prijetnja	1	2
Imigranti žele uništiti SAD	Loše namjere imigranata	1	1
Invazija nezakonitih migranata	Invazija	1	1
Kate Law	Prijedlog tzv. Kate Law	2	2
Kriminalne organizacije na južnoj granici	Kriminalci na južnoj granici	2	3
Kritika aktivista i NGO-a koji promiču nezakonite migracije	Kritika promicatelja nezakonitih imigracija	1	2
Migracije kao pitanje nacionalne sigurnosti	Migracije su pitanje nacionalne sigurnosti	1	1
Migranti kriminalci	Povezanost migranata i kriminala	17	24
Migranti teroristi	Povezanost migranata i terorizma	2	2
MS-13	Banda MS-13	11	12
Nasilje nezakonitih migranata	Nezakoniti migranti odgovorni za nasilje	12	22
Odnos prema žestokim migrantima	Postupanje prema nasilnim migrantima	1	1
Oslobađanje gradova od bandi	Suzbijanje bandi	9	10
Oštro suzbijanje transnacionalnih bandi	Suzbijanje bandi	2	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Problematicni migranti	Migranti uzrokuju probleme	1	1
Protjerivanje nezakonitih migranata koji su kriminalci	Protjerivanje migranata kriminalaca	6	7
Sigurne granice i bez kriminala	Suzbijanje kriminala na granicama	2	2
Smanjenje kriminala pomoću smanjenja nezakonitih migracija	Smanjivanje kriminala na granici	6	6
Transnacionalne bande i karteli	Suzbijanje bandi	1	1
Suzbijanje krijumčarenja droge	Suzbijanje krijumčarenja droge	18	20
Krijumčarenje opojnih droga na južnoj granici	Krijumčarenje droga	15	16
Pomoć Meksiku u borbi protiv kartela	Pomoć Meksiku	1	2
Suradnja s Meksikom na suzbijanju krijumčarenja droga	Suradnja s Meksikom	1	1
Uništenje kartela	Suzbijanje kartela	1	1
Suzbijanje krijumčarenja ljudi	Suzbijanje krijumčarenja ljudi	2	4
Krijumčarenje ljudi preko južne granice	Krijumčarenje ljudi	1	2
Smanjivanje poticaja za krijumčarenje žena i djece preko granice	Suzbijanje nezakonitih migracija	1	2
Sudovi i imigracija	Odluke sudova o imigraciji	13	17
Američki sudovi i imigracija	Odnos sudova prema imigraciji	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Kritika sudskih odluka usmjerenih protiv migracijske politike	Kritika sudskih odluka	7	8
Sudbene opstrukcije izgradnje zida	Sudovi o zidu	1	1
Sudska blokiranja odluke o zabrani ulaska državljanima pojedinih država	Sudske odluke o zabrani ulaska u SAD	1	3
Sudske odluke o zidu	Sudovi o zidu	1	2
Sudske pobjede o granici	Sudovi o mjerama na granici	1	1
Sudske pobjede oko zida	Sudovi o zidu	1	1
Suverenizam u migracijskoj politici	Načelo suverenizma	3	4
Odbijanje sudjelovanja u Globalnom kompaktu o migracijama	Odbijanje Globalnog kompakta	2	2
Pravo svake države da sama određuje imigracijsku politiku	Države same određuju imigracijsku politiku	1	1
Pravo svake zemlje da zaustavi nezakonite migracije	Države imaju pravo ograničavati nezakonite migracije	1	1
Čvrste granice	Zalaganje za čvrsti nadzor granica	37	46
Granice i koronavirus	Zaštita granica u kontekstu koronavirusa	1	1
Izgradnja migrantskih centara uz granicu	Izgradnja migrantskih centara	1	1
Jačanje zaštite granice	Zaštita granice	4	5
Sigurnost granica kao pitanje nacionalne obrane	Zaštita granice i nacionalna obrana	2	2
Sigurnost granica kao žensko pitanje	Granice i žene	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Spremnost na slanje vojske na južnu granicu	Upućivanje vojske na granicu	2	2
Ulaganje u granične snage	Jačanje graničnih snaga	1	1
Vojska na granici	Upućivanje vojske na granicu	1	2
Zatvaranje granica radi koronavirusa	Zatvaranje granica od prijetnje koronavirusa	1	1
Zaštita granica	Zaštita granice	9	9
Zaštita granice od zdravstvenih prijetnji	Zdravstvene prijetnje	1	1
Zaštita ICE	Potpoma ICE-u	7	7
Zemlja bez granica nije zemlja	Čvrste granice	4	4
Čvrste granice	Potreba za čvrstim granicama	8	9
5. Mir putem snage	Politika jačanja vojnih kapaciteta, uz izbjegavanje ratova (Peace through Strength)	136	398
Američka vojna moć	Jačanje i modernizacija američke vojske	63	95
Američka vojna moć	Jačanje vojne moći	1	1
Jačanje NATO-a	Jačanje NATO-a putem povećanja izdvajanja za obranu država članica	0	0
Kritika odnosa prema vojsci prethodnih administracija	Kritika prijašnje politike	1	1
Obnova američke vojske	Obnova vojske	51	65
Obnova vojske stvara radna mjesta	Utjecaj ulaganja u obranu na rast radnih mjesta	4	4
Opasan svijet	Vojna moć u opasnom svijetu	1	1
Pohvala američkim vojnicima	Pohvala vojnicima	1	1
Pohvala uniformiranim osobama	Pohvala uniformiranim osobama	10	10
Poštovanje prema vojnicima	Iskazivanje poštovanja prema vojnicima	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Priznanje američkoj vojsci	Priznanje vojsci	1	1
Spremnost na zaustavljanje utrke u naoružanju	Spremnost na zaustavljanje utrke u naoružanju	1	1
Ulaganje u nuklearno naoružanje	Ulaganje u nuklearno naoružanje	2	2
Ulaganje u vojnu opremu i naoružanje	Ulaganje u vojnu opremu	1	1
Važnost snažne vojske	Snaga vojske	1	1
Veličina američke vojske	Veličina vojske	1	1
Vojna dominacija SAD-a mora biti neupitna	Vojna dominacija	1	1
Vojno nasljeđe u Ohiju	Vojno nasljeđe	1	1
Vojno slabljenje SAD-a	Slabljenje SAD-a	1	1
Vrhunsko američko naoružanje	Američko naoružanje	1	1
Kraj beskrajnih ratova	Povlačenje vojnika s ratišta i nezapočinjanje novih ratova	29	56
Beskrajni ratovi	Kritika beskrajnih ratova	1	1
Borba do pobjede	Ako se već vode, ratovi se vode do pobjede	2	3
Komentar O'Briena o intervencijama u svijetu	Komentar o intervencionizmu	1	1
Kraj beskrajnih ratova	Okončanje beskrajnih ratova	9	11
Odnos prema Kurdima i Turcima	Izbjegavanje intervencija	1	3
Odnos prema Turskoj i Kurdima	Izbjegavanje intervencija	1	1
Okončanje beskrajnih ratova	Okončanje beskrajnih ratova	5	6
Okončanje rata u Afganistanu	Kraj rata u Afganistanu	1	2

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Ostanak u Afganistanu	Ostanak u Afganistanu	1	1
Pojačavanje vojnih aktivnosti u Afganistanu	Jačanje vojnih aktivnosti	1	1
Povlačenje s Bliskog istoka	Povlačenje vojnih snaga	1	2
Povlačenje vojske	Povlačenje vojnih snaga	1	1
Povlačenje vojske iz Afganistana	Povlačenje iz Afganistana	1	2
Povlačenje vojske iz Sirije	Povlačenje iz Sirije	3	7
Povlačenje vojske s Bliskog istoka	Povlačenje s Bliskog istoka	1	1
Povratak u Afganistan ako bude trebalo	Mogućnost povratka u Afganistan	1	1
Povratak vojnika	Povlačenje vojnika	1	1
Povratak vojnika iz Afganistana	Povratak iz Afganistana	3	3
Povratak vojnika iz Iraka	Povlačenje iz Iraka	1	1
Povratak vojnika iz Sirije	Povlačenje iz Sirije	4	4
Poštovanje prema obiteljima poginulih vojnika	Poštovanje prema stradalim vojnicima	1	3
Neintervencionizam	Kritika intervencija u stranim zemljama	4	9
Kritika imperial overstretcha	Imperial overstretch	1	1
Strateško promišljanje o povlačenju vojnih snaga	Povlačenje vojnih snaga	1	2
Suzdržanost oko uporabe vojne sile	Nesklonost uporabi vojne sile	1	4
Zaštita američkih umjesto stranih granica	Kritika zaštita stranih granica	1	1
Zaštita američkih života	Zaštita američkih života	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Peace through Strength	Mir putem snage	19	22
Trump ne želi koristiti američko oružje	Nesklonost uporabi vojne sile	1	1
Potpora veteranima	Potpora i briga za veterane	35	39
Potpora veteranima	Iskazivanje potpore veteranima	10	11
Skrb za veterane	Potpora i skrb za veterane	25	28
Prepuštanje sigurnosnih pitanja drugim zemljama u svojim regijama	Druge zemlje moraju preuzeti više odgovornosti za sigurnost u svojim regijama	2	2
Amerika je udaljena, zemlje bliže Afganistanu trebaju preuzeti teret	Zemlje regije moraju preuzeti više odgovornosti za sigurnost	1	1
Čuvanje Turske i Kurda nije američka zadaća	SAD ne treba sprječavati sukobe Turske i Kurda	1	1
Prodaja američke vojne opreme	Prodaja naoružanja i vojne opreme	11	12
Prodaja vojne opreme azijskim državama	Prodaja oružja tijekom summita	1	1
Promjena vojne taktike	Promjena vojne taktike i neotkrivanje detalja u javnosti	3	5
Javno ne objavljivati strateške i vojne podatke	Neotkrivanje povjerljivih informacija	3	3
Prepuštanje vojnih odluka vojnicima	Vojnici donose odluke	1	2
Protuterorizam	Čvrsta politika prema terorizmu	38	112
Kritika prethodne protuterorističke politike	Kritika protuterorističke politike prethodnih administracija	1	2
Kritika prijašnje protuterorističke politike	Kritika ranije politike	1	1
Kritika radikalnog islama i Hillary Clinton	Kritika Hillary Clinton	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Protuterorizam u praksi	Primjena protuterorističkih mjera u praksi	34	86
Borba između dobra i zla	Terorizam je borba između dobra i zla	1	1
Borba protiv Al-Kaide	Borba protiv Al-Kaide	1	2
Eliminacija al-Baghdadija	Eliminacija terorističkih vođa	6	17
Eliminacija Qasima al-Rimija	Eliminacija terorističkih vođa	1	1
Eliminacija Soleimanija	Eliminacija terorističkih vođa	6	8
Guantanamo	Baza u Guantanamu	1	1
Hezbollah	Komentar o Hezbollahu	1	1
Islamske zemlje ne smiju biti utočište teroristima	Kritika islamskih država	1	1
Kritika Pakistana	Kritika uloge Pakistana	1	1
Modernizacija i proširenje sankcija za suzbijanje terorizma	Sankcije za terorizam	2	2
Odnos prema zarobljenim teroristima	Odnos prema teroristima	1	1
Pakistan	Komentar o Pakistanu	2	4
Promjena rules of engagement u borbi protiv terorizma	Promjena rules of engagement	3	4
Protuterorizam	Protuterorističke mjere	15	27
Religijski elementi u kontekstu terorizma	Religijski elementi	1	1
Skidanje Sudana s liste sponzora terorizma	Sudan i terorizam	1	1
Sporazum o sprječavanju financiranja terorizma s islamskim zemljama	Sprječavanje financiranja terorizma	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Suzbijanje ekstremističkih ideologija	Suzbijanje ekstremizma	1	1
Suzbijanje radikalnog islama oružjem i idejama	Suzbijanje radikalnog islama	1	1
Suzbijanje radikalnog islamskog terorizma	Suzbijanje islamskog terorizma	1	1
Suzbijanje terorizma i zaštita Amerike	Zaštita SAD-a	1	1
Suzbijanje terorizma na Bliskom istoku	Bliski istok	2	2
Ubojstvo terorističkih vođa	Eliminacija terorističkih vođa	1	4
Zagovaranje najstrože kazne za terorizam	Stroge kazne za terorizam	1	2
Strateški dokumenti	Strateški dokumenti o protuterorizmu	4	24
Ciljevi Nacionalne strategije suzbijanja terorizma	Strateški ciljevi	1	3
Ciljevi Strategije WMD	Strateški ciljevi	1	4
Nacionalna strategija suzbijanja terorizma	Strateški ciljevi	1	10
National Biodefense Strategy	Strateški ciljevi	1	2
Nuclear Posture Review	Nuklearne snage	1	2
Strategija WMD	Oružje za masovno uništenje	1	3
Strategija nacionalne sigurnosti	Ključni elementi Strategije nacionalne sigurnosti	2	7
Fundamentalne istine na kojima se temelji Strategija nacionalne sigurnosti	Fundamentalne istine	1	1
Strategija nacionalne sigurnosti	NSS	3	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Temelji Strategije nacionalne sigurnosti	Temelji NSS-a	1	1
Svemirska politika	Stvaranje Svemirskih snaga i provedba svemirske politike	29	39
Ciljevi nacionalne svemirske politike	Svemirska politika	1	2
Načela operacija u svemiru	Operacije u svemiru	1	2
Space Force	Formiranje Svemirskih snaga	26	31
Svemir kao vitalni nacionalni interes	Odnos prema svemiru	1	1
Svemirski program	Svemirski program	2	3
6. Povezanost vanjske i unutarnje politike	Unutarnja politika koja je komplementarna vanjskoj politici u Trumpovom mandatu	151	454
Buy American and Hire American	Kupovina američkih proizvoda i zapošljavanje američkih radnika	17	27
Buy American and Hire American	Američki proizvodi i američki radnici	9	10
Buy and hire American	Američki radnici	1	3
Made in America	Američka proizvodnja	1	1
Made in USA	Američka proizvodnja	8	12
Made in USA, MAGA, America First	Američka proizvodnja	1	1
Deregulacija	Smanjenje suvišnih propisa i pojednostavljenje poslovanja	25	28
Deregulacija	Smanjenje propisa	23	26
Deregulacija kao dio America First	Deregulacija	1	1
Smanjenje birokracije	Smanjivanje birokracije	1	1
Industrija čelika i aluminija	Važnost industrije čelika i aluminija za nacionalnu sigurnost i nacionalno gospodarstvo	13	29
Jačanje industrije čelika	Ulaganja u industriju čelika	3	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Kritika dumpinga čelika i aluminija	Zaštita američke industrije	2	2
Otvorenost za ukidanje carina na čelik i aluminij	Carine na čelik i aluminij	1	1
Prethodne administracije uništile industriju čelika i aluminija	Kritika prethodnih administracija	1	1
Strateška važnost čelika	Čelik kao strateški proizvod	1	1
Vажnost zadržavanja industrije čelika u slučaju rata	Vажnost industrije čelika za nacionalnu sigurnost	7	11
Zaštita industrije čelika i aluminija u balansu prema prijateljima	Carine u odnosu na saveznike i prijatelje	1	1
Zaštita nacionalne sigurnosti kroz carine na uvoz čelika i aluminija	Zaštita nacionalne sigurnosti	1	2
Porezna reforma	Smanjenje poreza za tvrtke i građane, osobito iz srednje klase	67	99
Child tax credit	Porezne olakšice	2	3
Najava porezne reforme	Porezna reforma	1	2
Porezna reforma	Smanjenje porezne presije	27	32
Porezna reforma dobra za farmere	Koristi za farmere	1	1
Porezna reforma dobra za radnike	Koristi za radnike	3	3
Porezna reforma koja potiče povratak kompanija u SAD	Poticanje povratka kompanija	8	12
Porezna reforma na korist srednje klase	Koristi za srednju klasu	25	34
Porezna reforma za farmere	Koristi za farmere	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
SAD kao zemlja s najvišim porezima	Kritika prijašnje porezne politike	1	1
Smanjivanje poreza	Smanjenje poreza	1	1
Tax Cut Act	Smanjenje poreza	9	9
Potpore farmerima	Potpore farmerima koji trpe štetu radi trgovinskih ratova	18	25
Briga za farmere	Briga za farmere	2	2
E15	Etanol	1	2
Etanol	Proizvodnja etanola	1	1
Farmeri i USMCA	Potpore farmerima u kontekstu USMCA-e	1	1
Farmeri žele level playing field	Farmeri jedino žele ravnopravnu tržišnu utakmicu	4	5
Level playing field	Ravnopravna tržišna utakmica	1	1
Pomoć farmerima	Potpore farmerima	1	1
Pomoć farmerima oko carina prema Kini	Potpore farmerima	6	6
Poslovanje farmera	Poslovanje farmera	1	1
Potpore farmerima	Pomoć farmerima	5	5
Povratak industrije i radnih mjesta u SAD	Politike usmjerene na poticanje povratka tvornica i radnih mjesta u SAD	53	77
Ekonomske mjere za sve Amerikance	Ekonomske mjere za Amerikance	1	3
Kompanije ostaju u SAD-u	Poticanje ostanka kompanija u SAD-u	1	1
Kritika odlaska kompanija u inozemstvo	Kritika odlaska kompanija	1	1
Oživljavanje tvornica	Ponovno otvaranje tvornica	1	1
Poticaji za proizvodnju u SAD-u	Poticanje ostanka kompanija u SAD-u	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Povratak američke proizvodnje	Jačanje američke proizvodnje	1	1
Povratak autoindustrije	Povratak autoindustrije	7	8
Povratak bogatstva	Vraćanje bogatstva iz inozemstva	1	1
Povratak Broadcoma	Broadcom	1	1
Povratak kapitala	Povratak kapitala	3	3
Povratak kompanija	Povratak kompanija u SAD	27	31
Povratak radnih mjesta	Vraćanje radnih mjesta	13	15
Povratak tvornica	Ponovno otvaranje tvornica	2	2
Preseljenje japanske autoindustrije u SAD	Preseljenje japanske autoindustrije ponovno u SAD	1	2
Visoki porezi kao razlog odlaska američkih kompanija	Kritika visokih poreza	1	1
Zadržavanje kompanija u zemlji	Poticanje ostanka kompanija	1	1
Zaštita američkih građana i kompanija	Zaštita građana i kompanija	1	1
Zaštita automobilske industrije	Automobilska industrija	1	1
Zaštita radnih mjesta i industrije	Zaštita radnih mjesta i industrije	1	1
Zaštita radnika	Zaštita radnika	1	1
Predizborna obećanja i njihovo ispunjavanje	Predizborna obećanja	22	45
Držanje obećanja	Ispunjavanje obećanja	5	5
Ispunjavanje predizbornih obećanja	Ispunjavanje obećanja	7	8

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Predizborna kritika politike u Iraku i na Bliskom istoku prethodnih administracija	Kritika politike prema Bliskom istoku i Iraku	1	1
Predizborna kritika politike u Libiji prethodnih administracija	Kritika politike prema Libiji	1	1
Predizborna kritika rasta nacionalnog duga	Kritika rasta nacionalnog duga	1	1
Predizborna obećanja	Neka predizborna obećanja	6	7
Predizborne izjave o vanjskoj politici	Predizborna o vanjskoj politici	1	3
Predizborna o deregulaciji	Predizborna o deregulaciji	2	2
Predizborna o energetici	Predizborna o energetici	2	2
Predizborna o energetskej revoluciji	Predizborna o energetskej revoluciji	1	1
Predizborna o intervencionizmu	Predizborna o intervencionizmu	1	1
Predizborna o Kubi	Predizborna o Kubi	1	1
Predizborna o merit-based imigraciji	Predizborna o imigraciji	1	1
Predizborna o NAFTA-i	Predizborna kritika nafte	1	1
Predizborna o Peace Through Strength	Predizborna o miru putem snage	2	2
Predizborna o poreznoj reformi	Predizborna o poreznoj reformi	1	1
Predizborna o povećanju slobode za narod	Predizborna o slobodi	1	1
Predizborna o reviziji trgovinskih sporazuma	Predizborna o reviziji trgovinskih sporazuma	2	2

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Predizborno o ulasku opojnih droga preko južne granice	Kritika krijumčarenja opojnih droga	2	2
Predizborno o vanjskoj politici i protiv intervencijskog globalizma koji stvara migracije	Kritika globalizma i intervencionizma	1	1
Predizborno o zakonu i redu	Predizborno o zakonu i redu	1	1
Radna mjesta	Otvaranje novih radnih mjesta u SAD-u i smanjenje nezaposlenosti	53	87
Nezaposlenost	Smanjenje nezaposlenosti	23	26
Nezaposlenost Afroamerikanaca	Smanjenje nezaposlenosti	8	8
Nezaposlenost Azijata	Smanjenje nezaposlenosti	3	4
Nezaposlenost Hispanoamerikanaca	Smanjenje nezaposlenosti	8	8
Nezaposlenost veterana	Smanjenje nezaposlenosti	1	1
Nezaposlenost žena	Smanjenje nezaposlenosti	1	1
Otvaranje radnih mjesta	Nova radna mjesta	1	1
Otvaranje rudnika	Ponovno otvaranje rudnika	3	4
Potpورا Afroamerikancima	Smanjivanje nezaposlenosti	7	7
Potpورا Hispanoamerikancima	Smanjivanje nezaposlenosti	2	2
Potpورا ženama	Smanjivanje nezaposlenosti	1	2
Radna mjesta imaju pozitivan učinak na odnose među rasama	Otvaranje radnih mjesta i međurasni odnosi	1	2
Radna mjesta kao temelj ekonomske politike	Važnost otvaranja radnih mjesta	4	4
Radna mjesta u industriji	Nova radna mjesta u industriji	2	5

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Radna mjesta za manjine	Smanjenje nezaposlenosti	3	5
Radnici i kompanije	Smanjenje nezaposlenosti	1	1
Stopa siromaštva	Smanjenje siromaštva	1	1
Stvaranje radnih mjesta	Smanjenje nezaposlenosti	3	3
Trump businessman, a ne rasist	Poboljšavanje položaja Afroameričke zajednice	1	1
Zapošljavanje osuđenika	Omogućavanje zapošljavanja osuđenika	1	1
Ulaganja u infrastrukturu	Ulaganje i obnova američke infrastrukture	26	29
Infrastrukturni plan	Plan ulaganja u infrastrukturu	6	6
Infrastrukturni projekti	Ulaganje u projekte	7	7
Plinovodi	Izgradnja plinovoda	5	6
Spremnost na suradnju s Demokratima oko ulaganja u infrastrukturu	Pregovori s Demokratima	1	1
Ulaganja u infrastrukturu	Ulaganja u infrastrukturu	8	8
Ulaganje u infrastrukturu s američkim sirovinama	Ulaganje u infrastrukturu	1	1
Unutarnje mjere za jačanje ekonomije	Jačanje ekonomije	3	3
Niže kamatne stope od drugih	Niže kamatne stope	2	2
SAD kao proizvođačka nacija	Jačanje proizvodnje	1	1
Zaštita okoliša	Mjere namijenjene zaštiti okoliša	4	5
Regulacija za sigurnost i okoliš	Sigurnost i okoliš	1	1
SAD smanjio emisije CO2 nakon povlačenja iz Pariškog klimatskog sporazuma	Smanjenje emisija CO2	2	2

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Smanjenje američkog CO2 nakon povlačenja iz Pariškog klimatskog sporazuma	Smanjenje CO2	1	2
7. Horizontalni elementi u Trumpovoj vanjskoj politici	Horizontalni elementi koji su prisutni u različitim pitanjima	180	771
Američka veličina	Isticanje američke veličine i važnosti; američki ekscencionalizam	11	12
Amerika se neće ispričavati	Amerika se ne treba ispričavati nikome	6	6
Američka veličina	Isticanje američke veličine	3	4
Američka veličina u ekonomiji	Veličina u ekonomiji	1	1
Američko vodstvo u svijetu	Amerika predvodnik	1	1
Anti-establišmentska stajališta	Kritika establišmenta	25	36
Duboka država u Washingtonu	Kritika duboke države	5	6
Isušivanje močvare u Washingtonu	Isušivanje močvare	16	17
Kritika močvare u Washingtonu	Kritika močvare	4	4
Kritika postojećeg sustava	Kritika sustava	2	2
Kritika svijeta politike	Kritika svijeta politike	1	2
Kritika washingtonskih elita	Kritika elite u Washingtonu	3	3
Potres kod establišmenta	Trump razdrmao establišment	1	1
Različiti povezani interesi koji upravljaju SAD-om	Ukazivanje na interesne skupine koje upravljaju SAD-om	1	1
Anti-globalizam	Kritika globalizma i globalističke ideologije	20	34
Anti-globalizam	Isticanje anti-globalizma	5	6
Birokracija UN-a kao problem	Kritika birokracije UN-a	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Davos i globalisti	Kritika globalizma	1	1
Kritika globalista	Kritika globalista	4	4
Kritika globalističkog establišmenta	Kritika establišmenta koji podržava globalizam	4	4
Kritika globalne birokracije	Kritika birokracije	2	2
Kritika globalnih elita	Kritika elita	1	1
Kritika supranacionalnih rješenja i globalizma	Kritika supranacionalizma	2	2
Kritika supranacionalnih tijela koja ne odgovaraju građanima	Kritika supranacionalizma	1	1
Nacionalisti i globalisti	Podjela na nacionaliste i globaliste	1	1
Nacionalizam	Trump se definira kao nacionalist	2	2
Nacionalna država kao najbolji okvir	Nacionalna država je najbolji okvir uređenja	2	3
Protivljenje globalistima	Anti-globalizam	4	4
Protivljenje globalizmu	Anti-globalizmu	2	2
Druge zemlje su SAD iskorištavale godinama	Kritika prijašnjih administracija što su dozvolile da strane zemlje iskorištavaju SAD u obrambenom i trgovinskom smislu	11	14
Amerika uzvraća udarac drugim državama	Amerika uzvraća udarac	1	1
Amerika više neće biti ničija budala	Amerika mijenja pristup prema odnosima s drugim državama	3	3
Borba protiv nepoštenih zemalja	Suprotstavljanje nepoštenim zemljama	3	3
Deindustrijalizacija SAD-a	Ukazivanje na trend deindustrijalizacije SAD-a	1	1
Krivci za iskorištavanje SAD-a su prethodni lideri SAD-a	Kritika prethodnih administracija	2	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
SAD pomagao stranim zemljama na svoju štetu	SAD ranije nije Ameriku stavljao na prvo mjesto	2	3
Exemplars, not Crusaders	Vizija Amerike kao exemplara, a ne crusadera, primjer, a ne nametanje drugima	9	14
Amerika kao primjer demokracije bez nametanja	SAD kao primjer demokracije	1	1
Amerika kao primjer drugima u svijetu	SAD kao primjer drugima	1	1
Odbijanje dociranja stranim narodima kako da žive	Odbijanje nametanja vlastitih vrijednosti	4	5
SAD kao exemplar	SAD kao primjer	3	4
SAD neće nametati drugima svoj način života	Nenametanje vlastitih vrijednosti	2	3
Imenovanje sudaca	Važnost imenovanja sudaca	55	79
Imenovanje sudaca	Imenovanje sudaca	44	53
Imenovanje sudaca i Drugi amandman	Imenovanje sudaca u kontekstu Drugog amandmana	1	2
Izvorno tumačenje i obrana Ustava	Važnost izvornog tumačenja Ustava	17	20
Konzervativne vrijednosti sudaca	Konzervativne vrijednosti sudaca	1	1
Nezadovoljstvo Vrhovnim sudom nakon izbora	Kritika Vrhovnog suda	1	1
Važnost imenovanja sudaca u predsjedničkom mandatu	Važnost imenovanja sudaca	1	1
Vrhovni sud	Komentar o Vrhovnom sudu	1	1
Jacksonovski elementi	Neki jacksonovski elementi u Trumpovoj politici	56	80
Cijeni se hard-work	Važnost napornog rada i truda	3	3
Graničari	Granično stanovništvo (frontier men and women)	9	12

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Hard-working građani	Cijeni se naporan rad i uspjeh	31	34
Jacksonovska Amerika	Elementi jacksonovske Amerike	2	4
Oružje u školama	Problematika oružja u školama	2	2
Pohvala knjige o Andrewu Jacksonu	Knjiga o Jacksonu	1	1
Potpورا Drugom amandmanu	Drugi amandman	16	17
Pozivanje na Andrewa Jacksona	Andrew Jackson kao uzor	3	3
Pravo na nošenje oružja	Drugi amandman	2	2
Smrtna kazna	Potpورا smrtnoj kazni	2	2
Jačanje sigurnosti u SAD-u	Naglasak na jačanje unutarnje sigurnosti SAD-a	28	37
Potpورا policiji	Potpورا policiji	2	2
Povećanje sigurnosti u Americi	Mjere za jačanje sigurnosti	2	2
Povećanje sigurnosti	Mjere za povećanje sigurnosti	1	2
Sigurnosna pitanja kao važna pitanja za Republikance	Sigurnosna pitanja i Republikanci	1	1
Sigurnost Amerike	Sigurnost SAD-a	1	1
Sigurnost američkih građana	Sigurnost Amerikanaca	1	1
Sigurnost američkog naroda	Sigurnost Amerikanaca	1	1
Sigurnost građana	Sigurnost američkih građana	1	1
Sigurnost nacije i naroda	Sigurnost nacije	2	2
Suzbijanje kriminala	Suzbijanje kriminala	1	1
Suzbijanje zlorabe opojnih droga	Suzbijanje zlorabe opojnih droga	12	12

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Transfer viška vojne opreme policiji	Višak vojne opreme namijenjen policiji	2	2
Unutarnja sigurnost građana	Unutarnja sigurnost	1	1
Važnost sigurnosti za žene	Žene žele sigurnost	2	2
Zakon i red	Naglasak na zakon i red	3	3
Zaštita policije	Zaštita i obrana policije od kritika	3	3
Konzervativna misao	Tragovi koji mogu ukazivati na vezu s konzervativnom misli	55	90
Generations yet unborn - Kirk	Spominjanje budućih generacija i veze sa sadašnjim i prošlim generacijama	1	1
Heterogenost Republikanaca	Republikanska stranka je heterogena	1	1
Izbacivanje kritične rasne teorije	Kritika lijeve ideologije	1	2
Konzervativne politike	Konzervativne politike	1	1
Manifestna sudbina	Isticanje manifestne sudbine	1	1
Manja vlada	Isticanje manje vlade	1	1
O majci i Škotskoj	Trumpovo podrijetlo	1	1
Obitelj i vjera	Značaj obitelji i vjere	1	1
Obrana američke slobode	Američka sloboda	5	6
Politike zdravog razuma	Konzervativne politike ili politike zdravog razuma?	3	4
Ponovno isticanje Božića	Spominjanje Božića	1	1
Pozitivno o FDR i New Dealu	Komentari o FDR-u i New Dealu	1	1
Pozivanje na Reagana	Reagan kao uzor	1	1
Pozivanje na viziju Oca osnivača	Vizija Oca osnivača	13	18
Prava dolaze od Boga	Bog iznad države	1	1
Republikanske vrijednosti	Republikanske vrijednosti	20	30

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Sloboda i neovisnost	Isticanje slobode i neovisnosti	1	2
Sloboda i neovisnost američkog naroda	Sloboda i neovisnost naroda	1	1
Smanjivanje uplitanja federalne vlade u farme	Manja vlada	1	1
Sporazum vojske s vojnim kapelanimi ostaje	Vojni kapelani	1	1
Sretan Božić	Spominjanje Božića	3	3
Trump konzervativac	Je li Trump konzervativac?	2	2
Ustav SAD-a	Mišljenja o Ustavu SAD-a	1	1
Ustavni sud mora poštovati volju naroda	Volja naroda kao ključan element	1	1
Važnost američkih zajednica	Američke zajednice	1	1
Važnost slobode	Isticanje slobode	1	1
Važnost zdravog društva	Zdravo društvo	1	1
Više prava saveznom državam	Prava saveznih država	1	1
Zaustavljanje radikalne indoktrinacije	Kritika radikalne indoktrinacije	2	3
Kritika ljevice i lijevih grupacija, socijalizma i komunizma	Kritika Demokrata, Antife i drugih lijevih organizacija, kao i ideologije komunizma i socijalizma	36	59
Anarhija ljevice	Kritika anarhije	11	12
Anti-komunizam	Anti-komunizam	1	2
Antifa	Kritika Antife	2	2
Antisemitizam Demokrata	Ukazivanje na antisemitizam Demokrata	1	1
Borba dobra i zla	Anti-komunizam	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Democrat Party	Democrat umjesto Democratic	1	1
Demokrati ne vole Ameriku	Kritika Demokrata	1	1
Kritika Demokrata i njihove ideologije	Kritika Demokrata	1	1
Kritika Hillary	Kritika Hillary Clinton	1	1
Kritika političkog nasilja	Kritika političkog nasilja	1	1
Kritika socijalističke i komunističke ideologije	Kritika komunizma i socijalizma	9	14
Napad Demokrata na demokraciju i američki narod	Kritika Demokrata	1	1
Opstrukcije Demokrata	Kritika Demokrata	1	1
Pobjede nad nacizmom, fašizmom i komunizmom	Pobjede nad totalitarnim režimima	1	1
Radikali žele transformirati Ameriku	Kritika radikalne ljevice	1	2
Radikalni Demokrati	Kritika Demokrata	7	11
Razlika Trumpa i ljevice	Trump u odnosu na ljevicu	1	1
Rušenje spomenika	Osvrt na uništavanje spomenika	1	1
Uništavanje spomenika	Osvrt na uništavanje spomenika iz američke povijesti	1	1
Vladavina prava u SAD-u	Kritika anarhije	3	3
Patriotizam	Iskazi domoljublja kao vodilja u provedbi politika	31	46
Američka himna i NFL	Kritika postupaka igrača kod intoniranja himne	4	4
Domoljubni Amerikanci su temelji SAD-a	Isticanje domoljublja	1	1
Nacionalni simboli	Važnost nacionalnih simbola	1	1
NFL	Kritika NFL-a	2	2

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Patriotizam	Isticanje domoljublja	22	36
Politička NBA	Kritika NBA	1	1
Poštovanje prema državnim simbolima	Važnost državnih simbola	1	1
Populizam i kritika elita	Stavljanje interesa naroda ispred interesa elita	51	93
Elite nasuprot građana	Elite su suprotstavljene građanima	3	4
Elite odgovorne za loše trgovinske sporazume i vanjsku politiku	Kritika elita za prijašnju politiku	1	4
Kritika elita	Kritika elita	5	5
Kritika elita u medijima, akademskim institucijama, birokraciji...	Kritika elita koje su u svim vodećim institucijama	2	3
Narod je prava elita	Stavljanje naroda ispred elita	1	1
Narod mijenja Washington	Narod može promijeniti Washington	1	1
Odanost narodu	Narod na prvom mjestu	12	18
Ograničenje vladavine i privilegija manjine	Kritika manjine s privilegijama	1	1
Opasnosti birokratske elite	Kritika birokratske elite	1	2
Podjela između onih koji žele vladati drugima i onih koji žele sami vladati sobom	Kritika elita koja želi vladati drugima	1	1
Pokret koji predvodi narod	Populistički pokret	1	1
Protivljenje elitizmu	Kritika elitizma	14	14
Protivljenje svim elitama	Kritika elita	2	2
Super elite	Narod kao super elita	1	1
Suprotnost Bidena	Trump je suprotan Bidenu	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Transnacionalne birokratske elite	Kritika transnacionalnih birokratskih elita	2	3
Vlada odgovorna narodu, a ne elitama	Odgovornost prema narodu	1	1
Vlada za narod	Narod je prioritet za narod	1	1
Vlast pripada narodu	Vlast pripada narodu	26	29
Povijest, tradicija i vrijednosti	Isticanje američke povijesti, tradicije te republikanskih i judeo-kršćanskih vrijednosti kao smjernica u politici	38	78
Američka načela	Isticanje američkih načela	1	1
Američka povijest	Pozivanje na povijest	7	9
Američka sloboda	Vrijednost američke slobode	2	2
Američki ekscenacionalizam	Američki ekscenacionalizam	2	2
Američko nasljeđe	Isticanje američkog nasljeđa	1	1
Borba za slobodu naroda	Sloboda naroda	1	1
Judeo-kršćanske vrijednosti	Važnost judeo-kršćanskih vrijednosti	1	1
Južnjačke vrijednosti	Odnos prema južnjačkim vrijednostima	1	1
Koegzistencija različitih vrijednosti i kultura	Suživot	1	1
Načela republikanizma - samoupravljanje	Samoupravljanje	3	4
Obrana američkih vrijednosti	Američke vrijednosti	3	3
Obrana reputacije SAD-a	Reputacija SAD-a	1	1
Obrana slobode i demokracije	Sloboda i demokracija	3	3
Obrana tradicije i vrijednosti	Tradicija i vrijednosti	7	13
Obrana zapadne civilizacije	Zapadna civilizacija	3	4

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Obrana zapadnih vrijednosti i institucija	Zapadne vrijednosti i institucije	1	1
Pohvala Williamu McKinleyu	Pohvala McKinleyu	1	1
Pohvalno o Ulyssesu S. Grantu i Robertu E. Leeu	Pohvalno o Grantu i Leeu	1	1
Vrijednosti koji Trump cijeni	Isticanje vrijednosti	9	11
Vrijednosti Republikanaca	Republikanske vrijednosti	3	3
Vrijednosti SAD-a	Američke vrijednosti	8	14
Religijski elementi	Pozivanje na Boga i religijske elemente	24	40
Bog ispred Vlade	Bog je iznad Vlade	1	1
First Lady - početak skupa molitvom	Započinjanje skupa molitvom	1	2
Međureligijski dijalog	Međureligijski dijalog	1	1
Potrebno više vjere	Više vjere	1	1
Religijski elementi	Neki religijski elementi	22	34
Štovanje Boga	Štovanje Boga	1	1
Umijeće pregovaranja	Trumpov Art of the Deal u pregovorima	38	59
Art of the Deal	Umijeće pregovaranja iz knjige	4	5
Eskalacija s ciljem deeskalacije	Vođenje pregovora na način da se situaciju najprije eskalira, a potom deeskalira	13	14
Eskalacija pa deeskalacija	Eskalacija nakon koje slijedi deeskalacija	1	1
Korištenje poluga u pregovorima	Korištenje carina i drugih poluga u pregovorima s drugim državama	8	9
Carine prema Meksiku jer ne sprječava migracije	Poluga prema Meksiku	2	3

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Pregovaranje uz polugu u svrhu postizanja boljeg dogovora	Poluga u pregovorima	2	2
Pregovori o cijeni	Vođenje pregovora	2	2
Prijetnja carinama radi postizanja poštenijeg sporazuma	Prijetnja carinama	1	1
Selektivnost i odlučnost u korištenju financijskih poluga i sankcija	Korištenje sankcija	1	1
Otvorenost na dogovor s Iranom nakon pritiska	Pritisak pa otvorenost na pregovore	2	2
Otvorenost na suradnju sa Sjevernom Korejom	Spremnost na suradnju sa Sjevernom Korejom nakon prijetnji	2	2
Korištenje iskustva iz poduzetničke karijere	Iskustvo i metode iz poduzetništva	3	3
Ostavljanje svih opcija otvorenima	Uvijek je potrebno držati sve opcije otvorenima	16	21
Povećanje nepredvidivosti SAD-a	SAD mora biti nepredvidiv	1	1
Prije roka i jeftinije	Radove dovršiti prije roka i jeftinije	1	1
Slijediti instinkte u donošenju odluka	Važnost instinkta u donošenju odluka	3	3
Think Big	Uvijek je potrebno misliti veliko	1	3
Trumpovo umijeće pregovaranja	Umijeće pregovaranja	3	5
Uštede na ugovorima	Štednja na ugovorima	3	3
8. Fake news i kritika medija	Kritika medija i njihovog lošeg odnosa prema Trumpu	21	39
Dvoličnost odnosa prema Trumpu i Obami	Mediji nejednako tretiraju Trumpa i Obamu	1	1

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Fake news	Lažne vijesti	11	14
Kritika CNN-a i MCNBC-a	Kritika pojedinih medijskih kuća	1	1
Kritika medija	Upućivanje kritika medijima	8	13
Kritika NBC-a	Kritika pojedinih medijskih kuća	1	1
Kritika NYT	Kritika pojedinih medijskih kuća	1	1
Pozitivno o društvenim mrežama	Društvene mreže su pozitivne	2	3
Pozitivno o Fox News	Pohvala pojedinim medijskim kućama	1	1
Pristranost medija	Ukazivanje na pristranost medija	1	1
Twitter	Twitter račun predsjednika Trumpa	1	2
Utjecajnost New York Timesa	Komentari o pojedinim medijskim kućama	1	1
9. Ostalo	Ostala pitanja	13	26
Impeachment	Neuspjeh pokušaja impeachmenta	1	1
Impeachment	Neuspjeh impeachmenta	1	1
O Trumpu	Opisi Trumpa	2	4
Opis Trumpa	Opisi Trumpa	1	1
Razlika predsjednika u odnosu na privatni sektor	Razlika u odnosu na privatni sektor	1	2
Spremnost na prihvaćanje mišljenja stručnih osoba	Trump spreman poslušati struku	1	1
Odnos prema rasnim pitanjima	Odnos prema rasnim pitanjima	5	14
Black universities	Crna sveučilišta	1	1
Charlottesville	Komentar o incidentu u Charlottesvilleu	1	7
Kritika BLM	Black Lives Matter	1	2
Rasizam	Pitanja rasizma	4	4

Naziv kodova	Opis	Datoteke	Reference
Pandemija	Pitanja povezana s pandemijom	1	1
Pandemija može približiti svijet	Potencijal pandemije da približi svijet	1	1
Upad u Capitol	Komentar o upadu u Capitol	3	3
Kritika upada u Capitol	Kritika upada	1	1
Poziv prosvjednicima da napuste Capitol	Poziv na napuštanje Capitola	1	1
Ukradena izborna pobjeda	Kritika izbornih rezultata	1	1
Zdravstvene usluge za Amerikance	Mjere pomoći Amerikancima	3	3
Cijene lijekova	Niže cijene lijekova	1	1
Objava o cjepivima nakon izbora	Kritik objave o cjepivima nakon izbora	1	1
Zdrav život	Važnost zdravog života	1	1

10. ŽIVOTOPIS AUTORA

Mr. sc. Ivan Mintas rođen je 1981. godine u Zagrebu. Nakon završene V. gimnazije u Zagrebu, na Sveučilištu u Zagrebu 2004. godine stječe titulu magistra kriminalistike, a potom 2009. godine na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu i titulu magistra znanosti iz područja društvenih znanosti, polje politologija, grana međunarodni odnosi i nacionalna sigurnost. Na Veleučilištu Baltazar u Zaprešiću 2010. godine stječe titulu stručnog prvostupnika (*baccalaureus*) ekonomije, smjer poslovna ekonomija i financije, a iste godine uspješno završava i stručni diplomatski studij na Diplomatskoj akademiji Ministarstva vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske. Svoje obrazovanje nastavlja 2015. godine upisujući poslijediplomski sveučilišni doktorski studij Politologija, smjer Međunarodni odnosi.

Od 2005. godine zaposlen je u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, gdje trenutno obnaša funkciju voditelja Službe za Aziju i Oceaniju. Tijekom diplomatske karijere, između ostaloga, bavio se političkim i gospodarskim bilateralnim odnosima s drugim državama, kao i pitanjima iz nadležnosti različitih međunarodnih organizacija, uključujući EU, NATO i UN. Također je radio u uredima državnih tajnika za europske integracije i politička pitanja, a obnašao je i dužnost savjetnika ministra. U inozemstvu je proveo osam godina na mandatima u Stalnom predstavništvu Republike Hrvatske pri Vijeću Europe u Strasbourgu (2010.-2014.) te u Veleposlanstvu Republike Hrvatske u Republici Sloveniji u Ljubljani (2017.-2021.). Stručno se usavršavao na nizu seminara i tečajeva u zemlji i inozemstvu.

Autor je više znanstvenih članaka: Mintas, I. (2017). Medijalizacija terorizma s aspekta Strömbäckove četiri faze medijalizacije: slučaj tzv. Islamske države (IS), *Medijska istraživanja*, 23 (1): 47-71; Mintas, I. (2018). Terorizam kao prijetnja gospodarskom rastu – mit ili stvarnost?, *Polemos*, XXI (42): 93-125; Mintas, I. (2020). Neoklasični realizam kao teorijski okvir za analizu vanjske politike, s posebnim osvrtom na ulogu percepcija, uvjerenja i ideja državnih lidera, *Polemos*, XXIII (46): 13-35.

Govori engleski, francuski i slovenski jezik, a služi se i njemačkim jezikom.

Oženjen je i otac dvoje djece.